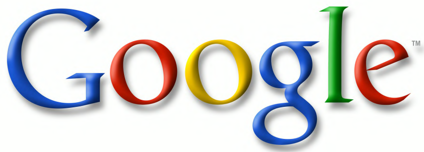

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

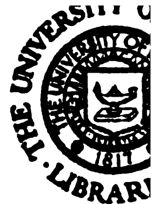
We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

B 916,787

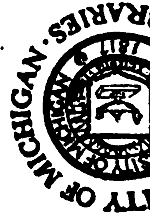

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES · 1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES · 1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES · 1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES · 1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES · 1817

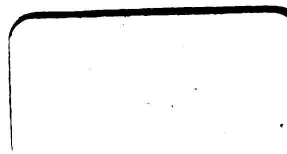
THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES · 1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · LIBRARIES · 1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN · 1817

THE UNIVERSITY OF · LIBRARIES · 1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
1817

THE UNIVERSITY OF MICHIGAN
LIBRARIES
1817

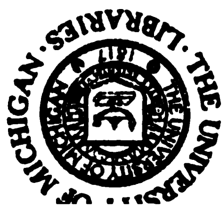

Friderik Benković

slikar

SLOVNIK

UMJETNIKAH JUGOSLAVENSKIH

OD

IVANA KUKULJEVIĆA SAKCINSKOGA.

U ZAGREBU.

1858.

TISKOM NARODNE TISKARNE Dra. LJUDEVITA GAJA.

Friderik Benković

slikar

SLOVNIK

UMJETNIKAH JUGOSLAVENSKIH

OD

IVANA KUKULJEVIĆA SAKCINSKOGA.

U ZAGREBU.

1858.

TISKOM NARODNE TISKARNE Dra. LJUDEVITA GAJA.

N
7249
.K98
v.1

PREDGOVOR.

U sadašnjemu izobraženomu vieku neima skoro naroda, koj pokraj svoga zgodopisa liepieh umjetnostih, nebi imao i slovnika svojieh umjetnikah. U Talijanskoj ponosi se skoro svaki grad takovim djelom. Njemci, Francezi i Englezi imadu osim obćenitih slovnikah umjetnikah od svijeh narodah. takodjer mnoge pomanje slovnike od pojedinih svojih pokrajinah. Samo Slaveni, najveći narod u Europi, neimadu podobnih djelah u svojoj književnosti. Ako izuzmemo Dlabačev slovnik umjetnikah za Česku, Moravsku i Šlesku, što ga je u njemačkom jeziku sastavio i g. 1815 u Pragu tiskao; pa zatiem Eduarda Rastawieckoga Słovnik Malarzów polskich, u najnovije doba (1850—1857) izdan u Varšavi; to neima čitava slavenska književnost podobnoga djela. A ipak moramo sa žalostju priznati, da je pomanjkanje takovieh djelah velika oskudica, da ne rečem sramota, jer samo po historiji znanostih i umjetnostih sudi se izobraženje i prosvjeta svakoga naroda.

Da ovoj oskudici barem u nječemu doskočim, stao sam prije dvanaest godinah sabirati podatke za životopis naših jugoslavenskih umjetnikah, od kojih sam tada jedva njekoliko njih po imenu poznavao. Ali težki biaše to posao. Živeći u gradu gdje u obćinskih knjižnicah nijednoga djela, što o umjetnostih govori, našo niesam; morao sam si ponajprije sám nabaviti čitavu knjižnicu umjetničkijeh knjigah. Što nabaviti mogao nisam, morao sam poći tražiti u inostrane knjižnice i u daleke zemlje. Kad sam se htjeo upoznati s izvornim umotvorom budikojega slavnoga umjetnika, morao sam ga tražiti u tudjoj zemlji, ili moliti za opisivanje istoga umotvora inostrane ljude. A što niesam

našo ni u knjižnicah, ni u galerijah, ni u zemljah domaćih, ni inostranih, to sam izkapati morao iz dubokih prašinah zanemarenieh pismohranah.

Dalmacija, ovaj dragocieni kamen hrvatskoga i u obće jugoslavenskoga duševnoga života, podala mi je najviše gradiva za mučni moj posao. Krasna ova pokrajina, opasana mórem, tom velikom svjetovnom cestom, stojaše od negda u neprestanom savjezu s umnom Italijom i s mudrom Grčkom. Njezini pomorci biahu kod kuće u Mletcih, Rimu, Napulju, Livornu, Florenciji i Gjenovi; oni stanovahu u Carigradu i Cipru, u Madritu i Lizabonu, u Parizu i Amsterdamu. Kao što Slaveni u obće sa svakim tudjim pojmom sprijateljiti se i sa svakom nepoznatom stvarju na hitrom spoznati se naravnu moć imadu, tako su i mnogi od našieh pomoracah ponaravili duh umjetnosti različitieh narodah, što nam svjedoče divni njihovi tvorovi u njihovoj domovini i u inostranieh zemljah.

Nu i ostale pokrajine jugoslavenske niesu sasvim siromašne na umjetnicih prošastoga i sadašnjega vieka. Sadašnja Hrvatska, Srbija, Slavonija, Istra, Bosna, Krajnska, Koruška, dolnja Štajerska, Gorica i nama još tako malo poznata Bugarska, mogu se ponositi mnogimi od svojieh umjetnikah razne vrsti.

Od svieh tieh pokrajinah sastavio sam u ovome djelu životopise svieh onih meni poznatih umjetnikah, što su se ili u njih rodili ili u njih živili i radili; jer ovi posledni, ako po rodu i tudjinci, pripadaju ipak zgodopisu umjetnosti jugoslavenskoga naroda. Niti sam se ja držao u ovome djelu samo jedne vrsti umjetnostih, ili samo tako nazvanih liepih umjetnostih, nego sam se obzirao ukupno na sve vrsti umjetnosti. S toga će u tom slovniku moći svaki naći ne samo jugoslavenske graditelje, vajare ili kipotvorce, slikare ili živopisce, risare, drvo-, bakro-, medo-kameno-rezare, i znamenite zlatare, nego takodjer skladatelje (Compositore) orguljare, zvonoljevare i najstarije knjigotiskare, koji u njekom obziru u zgodopis umjetnosti spadaju.

Pri velikoj oskudici podatakah niesam znao od njekih umjetnikah drugo priobćiti do gologa imena, napomenuvši zajedno kod svakoga izvor odkuda sam vadio podatke. Nieka od ovieh imenah, niesu možebit ni zaslužila da sam ih medju druge umjetnike uvrstio, ali znajući dobro kako je kod inieh narodah često i golo ime, prije sasvim

nepoznatoga umjetnika, najedankrat silno razsvietlilo zgodopis umjetnosti, kad se je naime njegov od prije zanemareni umotvor na vidilo izneo; držao sam za moju dužnost, svako ime zabilježiti, koje mi se je i malo činilo od budi koje važnosti.

Ima u ovome slovniku pokraj slavnih i svemu svietu poznatih umjetnikah, i mnogih znamenitih, koji su učenomu svietu jedva po imenu poznati, a opet drugih i manje zaslužnih; ali da i takovi u Slovnik spadaju, neće valjda nitko od našieh čitateljah dvoumiti, ako je samo i kakav slovnik umjetnikah, budi kojega naroda, u komgodj jeziku, prevratjao i pretresivao.

Radi velikih troškovah, koje ovo djelo iziskuje, prisiljen sam izdavati ga u svezcih. Svaki svezak imat će 6 do 7 arakah s jednom ili dviema podobama, litografiranima od našega vrloga slikara i litografa Anastaza Jovanovića Bugarina; a čitavo djelo sastojat će iz 4 do 5 svezakah.

Budući da je ovo prvi pokus na polju književnomu od Slavenah sasvim neobradjenomu, to se nadam, da će mu svaki čitatelj milostiv sudija biti, osobito kad pomisli, kako je težak svaki početak.

U Zagrebu dne 21. Siečnja 1858.

I. K. S.

SLOVNIK

UMJETNIKAH JUGOSLAVENSKIH.

A.

Agapić ili Gapić, slikar, od vlasteoske porodice Gapičah (talijanski Agapeo i a Gapeo) iz otoka Cresa, koja dolazi u štatutih creskih višekrat spomenuta. Rodio se na otoku Cresu oko godine 1540. Njegovu uspomenu sačuvaše nam zapisnici ilirskoga sbora svetoga Jerolima u Rimu, od kojega sbora postade on g. 1562 dne 12. Travnja članom, stanujući u ono doba u Rimu. Kao član rečenoga sbora dolazi još g. 1576 zabilježen. Budući da od sriedine godine 1564. do konca godine 1568 u sborskih zapisnicih o njemu govora neima, s toga mislimo, da je kroz ovo vrieme izvan Rima živio, dočim je ostalu veću stranu svoga života u Rimu proboravio.

Od njegovieh djelah sačuvana je samo slika sv. Jerolima, koju po naredbi višespomenutoga sbora načini za sbornu kuću, primivši dne 3. Siečnja 1563 kao ostanak u ime zasluženе plaće 12 škudah. Rečena slika stojaše je njegda nad vratama sborne kuće ili hospitala sv. Jerolima, i biti će po svoj prilici ona što se sada nalazi medju ostalima starinama u roba-riji rečenoga sbora. Slikana je na drvu i predstavlja sv. Jerolima u naravnoj veličini s krstom u ruci. Od zgora vidi se majka božja s djetetom, obkoljena od andjelah. Risarija je dobra, a bojadisanje podosta živahno i naravno.

Izvori. Libri delli Decreti della Congregatione Illirica di S. Gieronimo. MSC. — Statuti dell' Isola di Cherso et Ossero. Venezia 1600.

Agapito (knez) Andrija, sin Ivanov, slikar i graditelj, rodom iz Buzeta (Pinguente) u Istriji *). dodje kao dijete u vojničko odhranilište veronsko, koje tadašnja mletačka vlada tamo ustemelji. Prem da je u svakoj struci znanostih dobro napredovao, posveti se ipak ponajbolje nauku vojničkoga graditeljstva i slikarstva. Čim je u rečenome odhranilištu svršio nauke, otide u vojsku kraljevstva talijanskoga, u kojoj je služio do g. 1810. Iste godine došavši u Ljublanu bude odmah namjestjen kao cesarski činovnik kod ureda gradjevnoga, te je kao takav mnogo radio za poljepšanje i umnoženje svakojakieh sgradah u Krajnskoj. Zadnje svoje godine proživi u Trstu, gdje je medju inimi naslikao više obrazah majke Božje i Spasitelja. U istom gradu umre godine 1817.

Izvor. Stankovich Biblioegrafia delli uomini distinti dell' Istria T. III, p. 69.

---

*) Valja da je njegova porodica došla u Buzet iz primorja hrvatskoga, jer u jednom pismu crikveničkih pavlinah od g. 1483, koje se nalazi u zemaljsk. arkivu u Zagrebu, dolazi medju inimi svjedoci podpisan: Joannes Agapitich, civis terrae Fluminensis.

Agapito ili Agabito Vid, slikar, po svoj prilici rodom ili iz Istrije ili iz Hrvatske, živio oko godine 1732. U glasovitoj zbirci kardinala Feša nalazila se je njegova slika „Klanjanje pastjerah", ali u imeniku nespominje se o njemu posve ništa, osim gologa imena i naznačenja god. 1732. Rečena slika sastavljena je velikim ukusom i umom.

Izvor. Galerie de Feu S. E. Le Cardinal Fesch. IV. Parte p. 13.

Albertal Ivan, graditelj i vajar, rodi se koncem 16. ili početkom 17. vieka u selu Trebenu u Krajnskoj. Došavši oko godine 1630 u Hrvatsku, postade gradjanin zagrebački i graditelj prvostolne crkve zagrebačke, te je jedini od graditeljah iste crkve kojega ime dosada znamo.

Poslie kako je rečena crkva kroz više stoljetja gradjena i poljepšavana, stigoše ju u 16. i 17. stoljetju tri velike nesreće, koje su taj krasni spomenik srednjega vieka ljuto oštetile i skvarile. Prva nesreća zgodi se god. 1529, kad general cesara Ferdinanda I., grof Nikola Thurn, na čelu njemačkih i španjolskih vojnikah, obsjedajući biskupov grad u Zagrebu, dva crkvena zvonika poruši, koje bješe biskup Osvaldo započeo graditi, i od kojih jednoga biskup Luka jedva dovrši. Druga i treća nesreća stignu istu crkvu god. 1624 i 1645, kad prviput udarena gromom a drugiput prilikom porodivše se u gradu vatre, sav njezin krov izgori, svod se poruši i mnogi umotvori s oltari razoreni propadnu.

Za popraviti onu štetu, što je crkvi udarac groma nanio, pozvà zagrebački biskup Franjo Hasanović Ergeljski graditelja i vajara Albertala u Zagreb, te načini š njim dne 20. Siečnja 1630 ugovor, uslied kojega obveza se rečeni meštar: ne samo novi crkveni svod nad svetilišćem i presbiteriom sagraditi, nego i razoreni veliki oltar s nova načiniti. Ovaj oltar stojao je sve do vremena biskupa Vrhovca s desne strane sadašnjega velikoga oltara, bješe načinjen iz mramora, te je dopirao do polovice prozora; na vrhu bješe urešen ticom pelikanom, t. j. grbom Ergeljskoga, a sa strane mnogimi kipovi svetacah, od kojih su još njeki sačuvani, te po oltarih sv. Pavla i sv. Dorotee sa strane ponamješteni. Iz njihovoga djela vidi se, da je Albertal bio bolji graditelj negoli vajar.

Svršivši on god. 1632 rečeni svoj posao, načini dne 12. Siečnja 1633 novu pogodbu za gradjenje zvonika, što ga bješe general Thurn porušio. Nu poradi pomanjkanja novacah i radi svakojakieh razprah, mogo je ovu svoju poduzetu radnju stoprv poslie 10 godinah, naime god. 1643 dovršiti, te dobi u smislu ugovora za gradjenje 2200 for. a za stavljenje kube 500 for. i 30 vedarah vina. Rečeni zvonik načinjen je iz četverouglasta klesana i ugladjena kamena, te je obložen i urešen mramornimi pločami. Visok je 14 sežanjah; ali u slogu nije primjeran gotičkoj sgradi crkve. Kuba njegova pristojala bi više bizantinskoj sgradi, a njegove gole zidine neodgovaraju ni malo onim umjetnim rezarijam i uresom, što se vide na spodnjem starinskom djelu zvonika i čitave vanjske crkve.

U ono vrieme, kad se gradjenje zvonika poradi spomenutih razprah nastaviti nije moglo, načini Albertal g. 1640 s biskupom Vinkovićem ugovor

poradi gradjenja i urešenja velikoga predvratja (portala) za prvostolnu crkvu zagrebačku. Nu poradi smrti biskupove morade on doskora od započetoga posla odustati, te se sada nezna, koliko djela pripada njemu od onoga predvratja što ga danas vidimo, budući da je čitavo djelo stopry 33 godinah kasnije troškom kanonika Lud. Vukoslavića dovršeno.

Čiem god. 1645 prvostolnu crkvu zagrebačku treća nesreća postignù, kada naime sve uništujuća vatra sav crkveni krov popali i veliku stranu zidovah ošteti, a uslied toga sliedeće godine, pošto je crkva stojala bez krova, svod ili čemer nad velikim oltarom sruši se, te pet oltarah s pjevališćem i sa stolicama biskupa i kanonikah svojom težinom razdrobi, načini tadašnji biskup Bogdan i kaptol zagrebački god. 1647 s Albertalom opet novi ugovor poradi popravka crkve i sagradjenja novoga pjevališća. Za ovo djelo dobi on 2800 for. rajnskih, 100 vedarah vina i nješto žita i siena. Albertalov svod stoji još danas, ali pjevališće presječeno je kasnije na dvoje, te je sada sa sjeverne desne strane pjevališće a s lieve bogomolja nadbiskupova.

Alegreti ili Radovanov Mate, rodi se početkom 15. ili koncem 14. vieka u Zadru. U starinskih kvadernah trogirskih dolazi on spomenut dvakrat, kao graditelj (maringonius et murarius) i kao vajar (lapicida). Godine naime 1427 stoji zabilježena u istih kvadernah pogodba medju meštrom Alegretiom i obćinom trogirskom, uslied koje imao je isti meštar za 40 zlatnih forintah načiniti prvi svod ili ćemer u srednjemu brodu stolne crkve trogirske, kojega je valjda i svršio, budući da god. 1431 drugi ćemer istoga crkvenoga broda gradiše Ivan G r u a t o Mletčanin i Nikola Racić Trogiranin. Osam godinah kasnije, naime god. 1435 pogodi se opet Alegreti i njegov ortak Šimun Bulsić Zadranin s knezom i obćinom trogirskom za tri sto malenieh libarah poradi gradjenja ćemera ili svoda nad česmom u velikoj kuli trogirskoga grada (in turri magna castri Trogurii); ujedno obvezaše se oba meštra za 220 libarah sagraditi novi zid od temelja u gradskih jamah (fovea) sa sievera i istoka.

Aleksandrović Antun (Antonius ab Alexandro) bijaše jedan izmedju najzaslužení[...] muževah za hrvatsku književnost i tiskarstvo. Rodom iz Dalmacije dodje oko polovice 16. vieka u Krajnsku i prigrli tu velikom žestinom nauk nove vjere protestantske, pomagajući sa svimi silami razplodjivanje reformacije kod južnih Slavenah. U vrieme progona sviuh sliedbenikah rečene vjere, bješe i Aleksandrović iz Krajnske prognan, te otide god. 1561 u družtvu mnogih inih svojih suplemenikah u Njemačku. Vješt rezanju i ljevanju pismenah, nauči on u Tubingi i Urahu njeke njemačke tiskare rezati i ljevati ćirilska i glagoljska pismena, te boravivši na troškove Ivana barona Ungnadskoga u rečenieh gradovih, pisao bi, popravljao i tiskao hrvatske knjige. Poslie smrti svoga zaštitnika Ungnadskog, ostà sa svojim drugom Stjepanom Konzulom Istrijaninom godinu danah u Urahu i otide s rečenim svojim drugom mjeseca Veljače godine 1566 u Štutgard, da moli odpust od vojvode Kristova virtenberžkoga, u kojega zemlji živio je onda. Vriedni taj vojvoda primivši više krajnskih prognanikah veoma gostoljubivo, bivši

takodjer osobiti privrženik nove vjere i revni podupiratelj tiskanja protestantskih slavenskih knjigah, odpusti spomenute drugove velikom žalostju i poda im svjedočbeni list, u kom ih je pohvalio radi njihova dobra i poštena ponašanja i radi velikoga truda, kog su imali tiskanjem glagoljskih i ćirilskih knjigah. S ovim listom odputovâ Aleksandrović zajedno sa Stjepanom u Regensburg, nu ovdje mu nestane traga. Neima sumnje, da je negdje u Njemačkoj kao prognanik umro. Njegovi suvremenici pišu, da je bio čovjek tih i miran, koj se je sa svimi ljudmi dobro ponašao i pogadjao *).

Izvori. Dobrovský, Slavin. — Schnurer: Slavischer Bücherdruck in Würtemberg im 16. Jahrhunderte. Tübingen 1799.

Aleksić Nikola, slikar, rodjeni Srbljin iz Ugarske, biaše učenik mnoga Arše Teodorovića, i bavio se je ponajviše slikanjem podobah i crkvenih ikonah. O njegovom životu nemogosmo ništa potanjega saznati. Toliko nam je poznato, da je živio početkom ovoga vieka.

Aleksije Simeonov, gl. Lazović.

Aleksijev Andrija Dračanin, vajar i graditelj 15. vieka, dolazi u suvremenih pismih latinskih i talijanskih, kao i na napisih, zabiljažen pod imenom „*Andreas Alexii de Durachio*". Da li se je rodio u arbanskome gradu Draču ili u Dalmaciji, nezna se pravo, nu imamo sasvime jasnih dokazah, da je skoro sav svoj život probavio u Dalmaciji, bivši gradjanin i vlastnik zemljištah i kućah u Splietu, a za njeko vrieme stanovnik takodjer gradovah Šibenika, Raba i Trogira. Kao umjetnik, spada u prvi red umjetnikah dalmatinskih svoga vieka, a njegovi umotvori, što su dosad sačuvani u Dalmaciji, krasni su spomenici, kojimi bi se svaka zemlja ponositi mogla.

Prvo njegovo djelo, od kog nam uspomenu sačuvaše kvaderne spljetske, biaše kapela sv. Katarine u splietskoj crkvi sv. Dominika. Godine naime 1448 naumiše fratrovi reda sv. Dominika sagraditi rečenu kapelu po primjeru kapele sv. Rajnera, kod crkve duvnah sv. Benedikta, što ju bješe sagradio god. 1444 slavni Juraj Matejević iz Šibenika, (s kojim je možebiti i naš Andria došo bio u Spljet, te ovdje, pa valjda i u Šibeniku pomagao istomu Jurju). Dne 4. Siečnja 1448 bi upisan u obćinski zapisnik ugovor **), što ga učiniše s meštrom Andrijem fratar Juraj prior i fratar Gregur čtavac monastira sv. Dominika, — te zajedno Juraj Matejev i Andria Markov obskrbitelji istoga monastira. Iz toga ugovora vidi se, da je meštar Andria imao probiti zid u sriedini crkve pod ložnicom (dormitorio) monastirskom i načiniti kapelu po primjeru kapele sv. Rajnera, kako je onda stala, s podobnim lukom, svodom i uresom, te s jednim prozorom, samo je morao od zgora (in le crozere di sopra) izdjelati joj okružicu oko zida, kao ures. Za

---

*) Obraz Aleksandrovićev na drvu rezan nalazi se u glagoljskoj knjizi: „Artikuli ili deli prve stare krstianske vere itd. V Tubingi 1562." i u Dobrovskovom Slavinu.

**) U višerečenom ugovoru spominje se prvikrat Andrijin otac Nikola (Andreas Nicolai de durachio lapicida, habitator Sibenici).

ovo djelo bješe mu obećano sto i pet dukatah u zlatu, koji su mu se imali izplatiti na četiri roka, i to prva četvrt kad je počeo seći kamen, druga kad je kamen priredio, treća kad je djelo započeo a četvrta kad je svršio. Poslie dvih godinah, naime 13. Srpnja 1450 stoji u spomenutome rukopisu uz isti ugovor zabilježeno, da je meštar Andrija za djelo iste kapele dobio od gorespomenutoga Jurja Matejeva obskrbnika tri časti pogodjene plaće, to jest 76 dukatah, 4 libarah i 4 soldah, te mu je vrh toga još obećano šest dukata u zlatu za jedan grob porodice Lukarićeve, kog je u istoj kapeli stavio i svojom rukom u kamenu izvajao. —

Drugo njegovo nama poznato djelo jest kapela sv. Jerolima i Nikole u krasnoj, sada zapušćenoj, crkvi sv. Ivana Krstitelja, u gradu Rabu na otoku istoga imena. Prem da je ista kapela sad već porušena, sačuvan je ipak napis nad njezinim vratam, koj, na koliko se čitati može, ovako glasi:

AD LAVDEM ET HONOREM OIP. DEI ET STOR.
COFESSOR IERONIMI ET NICOLAI IN CHA...E.IM.
HEDIFICARI FECI. DN. COLANE....
DE CERNOTIS. MAGISTER ANDREAS ALEXII.
DE DVRACHIO FECI HOC OPVS MCCCCLIIII.

U isto doba, kad je meštar Andria bavio se u gradu Rabu, dali su rabski plemići Sudenići graditi u stolnoj crkvi rabskoj jednu kapelu, što za krstjenje služi. Na ovoj kapeli, sagradjenoj u gotičkome slogu, stoji napis:

HANC CAPELLAM FECIT ZVDENICVS DE ZVDENICO.

Ima tu i grb iste porodice a pokraj toga i grb tadašnjega biskupa Ivana Skafe s napisom:

IO... EPISCOPI (tempore),

i premda tu neima nikakova govora o Andriji, usudjujemo se ipak tvrditi, da je istu kapelu on sagradio, a možebiti i liepu krstionicu, što se tu nalazi, izvajao. Ovo tvrdimo s toga, što smo u splietskih kvadernah pod danom 19. Lipnja 1462 zabilježeno našli, kako isti meštar Andria (Magister Andreas Alexii de Durachio lapicida ciuis et habitator Spalati) imenovà za svoga povjerenika i punomoćnika Damjana Dominiša, plemića rabskog, davši mu vlast, da u gradu Rabu iztjera od Sudenika Sudenića novce i stvari (singulas denariorum partialitates et res omnes), što mu uslied zaveznoga pisma od 24. Ožujka 1460 bješe ostao dužan pokojni Franjo Sudenić, brat više spomenutoga Sedulina ili Sudenika Sudenića baštinika njegova *).

---

*) Farlati, neznajući za ovoga Sudenika Sudenića, suvremenika biskupa Ivana Skafe, dodje na misao: da je višespomenutu kapelu dao graditi rabski biskup Sudenik Sudenić oko 1400, pa da ju je biskup Ivan Skafa razširio i poljepšao. Ovo nam se nevjerojatno vidi već radi kratkoće vremena što med biskupovanjem Sudenikovim i Ivanovim leži.

Budući da je dakle naš meštar još g. 1460 na otoku Rabu živio, to je moguće, da je osim spomenute kapele takodjer one sgrade gradio, što ih je tadašnji rabski biskup Ivan Skafa graditi dao. Od ovieh sgradah spominje Farlati (Tom. V, pag. 258): 1. Dvor biskupski, kojega je biskup Ivan dao povećati i popraviti, namjestivši za uspomenu svoj grb onamo. 2. U crkvi stolnoj oltar sv. Jerolima i Anastasije. 3. Grebni svoj spomenik iz mramora, sa svojim kipom i sljedećim napisom:

INSIGNIS PIETATE VIR IOHANNES SCAFA PRÆSVL ARBENSIS MAVSOLEVM HOC SIBI TAMQVAM ALTARIS AVCTORI CVM OMNI ORNATV ET TABERNACVLIS DIVIS HIERONYMO ET ANASTASIÆ. SVA IMPENSA STATVIT MCCCCLVI.

Oko godine 1466 bješe Andria pozvan u Trogir, da tamo u stolnoj crkvi sagradi novu kapelu za krstjenje i da dovrši krasnu kapelu sv. Ivana trogirskoga. Dne 24. Prosinca rečene godine 1466 dolazi u trogirskih kvadernah spomenut jur kao stanovnik trogirski (Magister Andreas Alexii lapicida habitator Tragurii) bivši onda naimio od slavnoga Koriolana Čipka (de Cipco) za 5 dukata njeku zemlju stolne crkve. Iste godine gradio je daklem već više spomenutu kapelu za krstjenje, koju sliedeće godine 1467 dovrši, kako svjedoči sljedeći napis, izrezan u istoj kapeli s nutra nad vratmi:

IACOBO TORLONO PONTIFICE
CAROLO CAPELLO PRÆTORE
ANDREAS ALEXIVS
DYRRACHINVS OPIFEX MCCCCLXVII.

Ova kapela sagradjena je u triemu stolne crkve, s lieva od sjevernih velikih vratah, i to od mramornastoga kamena. Njezin svod počiva na četiri okruglih stupovih, a na okolo po zidovih namjestjeno je dvadeset četverouglastih polustupovah. U prvom redu nad ovimi polustupovi izvajan je na zidu oko čitave kapele vjenac od cvjetja, kojega drže 24 andjela. U drugom višjem redu izdjelan je ures od listja. Rečeni svod prepleten i urešen je takodjer rezariom i ružami. Na oltaru stoji izvajani kip sv. Ivana Krstitelja iz kamena od sela Voluje, a nad oltarom kip sv. Jerolima u pustinji od njekog nepoznatog starijeg vajara. S vana nad vratima, koja su umjetno urešena rezarijom, izdjelana je poluizvodjena velika slika sv. Ivana Krstitelja, krstećeg u Jordanu Spasitelja u prisutju trih andjelah. Od sgora vidi se sveti Duh i Bog Otac blagoslivajući svoga sina. Budući da je meštar Aleksijev ne samo graditelj nego i vajar bio, to neima sumnje, da je spomenuto vajarsko djelo načinjeno od njegove ruke. Nu uprav iz ovoga djela vidi se, da je bio bolji graditelj negoli vajar, jer se u njegovih kipovih, osobito u licih, zabadava traži ugladjeni ukus onoga stoljetja. Za čitavo svoje djelo dobi on 4980 lirah, kako stoji zabilježeno u knjigah obskrbnikah stolne crkve.

U isto doba, naime godine 1467 naumi kapitol trogirski započeti gradjenje nove kapele trogirskoga zaštitnika sv. Ivana biskupa trogirskog, te

povjeri ovaj posao Andriji Aleksijevu i Nikoli Ivanovu iz Florencije. Ova dva umjetnika, naime Andrija sám licem a Nikola po svom zastupniku Koriolanu Čipku, sinu Petra, učiniše dne 4. Siečnja 1468 ugovor s obskrbiteljem stolne crkve Nikolom Ciprijanovim, u kom su stavljene sljedeće ponajglavnije pogodbe:

1. Obvezahu se meštri, da će probiti crkveni zid, gdje je prije stajao oltar sv. Uršule, od jednoga pila do drugoga, i da će na ulazu načiniti druga dva pila, 17 noguh visoka, na kojih će počivati obli lúk, koji mora biti, kao i pilovi, urešen izvajanim nakitom i velikimi sviećnjaci.

2. Izvan crkvenoga zida, na onome mjestu gdje je prije stajala njeka kuća, obvezahu se meštri sagraditi spomenutu kapelu u dužini i u širini od 24 noguh.

3. Iz nutra imala je biti kapela dugačka 20 a široka 15 noguh sa svodom oblim i prepletenim četverološknastom mrežom, a u sredini svoda bog Otac sa četiri serafina.

4. Popločena imala je biti četverokrajnim kamenom bielim i crvenim od Voluje. Nad podom imali su staviti dvie velike skaline, a nad ovimi mramorni oltar urešen sa dva poluuzvišena andjela. Na ovomu oltaru imali su nositi četiri andjela 4 noguh visoki mramorni grob sv. Ivana trogirskog, a isti grob morao je biti urešen sa četiri prizora iz života rečenoga svetca, pred grobom pako imala su se namjestiti tri velika kipa.

5. Zidovi kapele imali su biti naokolo urešeni s dvimi izvodjenimi okružicami na podobu onieh, što su u kapeli za krstjenje, ali manje uzvišenimi. Nad okružicama ures sa 20 malenieh pilovah, dugačkih dvie noge i pó. Medju ovimi pilovi imale su se izvajati rešetke kao vratca a za njimi gole djetinske slike.

6. Medju stupovi i pilovi morali su se načiniti naokolo u zidu uložnice, za moći u nje staviti usječene kipove od 12 apostolah i 4 druga svetca s kipom Spasiteljevim i sa dva andjela.

7. Nad uložnicama i nad izvajanimi geniji imao se je udjelati drugi ures od okružicah, koj je morao vezati zid čitave kapele i pilove, a nad ovim uresom imala se načiniti naokolo galerija sa 20 pilovah urešenieh posudami, medju pilovi pako 17 oknah urešenieh rezarijom od listja i voća.

8. Nad rečenimi okni imao se staviti opet novi vienac od okružicah a nad ovimi sa sjeverne strane veliki lúk od 13 noguh s rezarijom od voća i listja, u dnu pako lúka vjenčanje Marijino u poluizvodjenom djelu, s korom od andjelah. Naprotiv nad ulaznim lúkom morao je biti od sgora, s nutra kapele, drugi lúk nad kipom vjenčanja Marijinoga.

9. Vanjski zidovi kapele imali su biti sasvim jednaki sa zidovi ostale crkve, a sav kamen, iz kojega se je imala graditi kapela, morao se uzeti iz stiene od Voluje ili iz otoka Buje.

10. Napokon obvezao se obskrbnik stolne crkve: da će crkvenim troškom višespomenutu kuću razoriti i odstraniti, stari mramorni grob sv. Ivana meštrom za porabu predati, kao i onaj kamen, što će ga izvaditi iz crkvena

zida, koj će se za ulaz u kapelu probiti. Da će nadalje kamen u Voluji crkvenim troškom kopati i po moru dovoziti. Da će im odpustiti za porabu dvie crkvene kolibe i kuću u ulici Niffaro, gdje je meštar Andrija stanovao; naposljedak, da će im platiti za čitavo djelo 2300 dukatah.

Još su k tomu naredili, da se sva risanja, na gradjenje iste kapele spadajuća, imadu sahraniti u jednoj škrinjici u pisarni obćinskoj.

Po smislu ovoga ugovora sagradjena je rečena kapela onako, kako i danas stoji. Pokraj dvih skalinah, po kojih se iz crkve ulazi u kapelu, stoje iza strane dva pila, urešena s vana velikimi sviećnjaci izvajanimi osobitom vještinom. Nad ovimi pilovi podiže se u polukrugu obli, umno izvodjeni lûk, na kome je od sgora svana izvajano navješćenje Marijino a s nutra prilika andjela. Kapela je s nutra dugačka 24, široka 16 a visoka 17 nogah. Čitava sgrada nakitjena je rezarijom arapskom s izsječenimi slikami, s pilovi i kipovi. Po zidu naokolo izvajano je u prvom redu više nego na polu izvodjenih 17 kipovah andjeoskih, koji vire iza malenieh vratašcah i rešetkah, noseći u ruci goruće bakle. U drugome redu stoje u uložinah sa svake strane dugačkoga zida šest veoma umno iz kamena izvajana kipa apostolah u naravnoj veličini. Na stražnjem zidu za oltarom stoje opet tri izdjelana kipa i u sriedini Isus blagoslivajući grob Ivanov, s desna Maria, s lieva Ivan Krstitelj. Ova dva kipa visoka su 6 stopa a Isus 6½.

Nad glavama istieh kipovah i 16 apostolah nose nakit od okružicah, što se vije po zidu oko čitave kapele, 16 andjela ili genija, a nad nakitom načinjeno je 17 okruglih prozorah.

Nad kipom Isusovim izvajano je osobitom umjetnostju vjenčanje Marijino s bogom Otcem i s korom angjeoskim. Svod ili čemer kapele prepleten je sav ružami i cvjetjem, a u sriedini stoji slika boga Otca.

Glavice ili nadglavci od pilovah, što nose naokolo zidove, jesu četverokrajni i urešeni malimi andjeli, cvjetjem, granjem, listjem itd. Čitava pako sgrada tako je velikoljepna, da joj u svoj skoro Dalmaciji slične nejma.

Oko ove kapele radili su gorerečeni umjetnici 4 godinah, i prem da oltar, gdje grob sv. Ivana stoji, nije bio po smislu ugovora od njih izradjen, to su ipak dobili za svoje djelo podpunu višespomenutu plaću od 2300 cekinah u zlatu. Rečeni oltar stavljen i svršen je stoprv g. 1648 po meštru Nikoli Mletčaninu, a kipovi, što stoje u uložinah, osim sv. Ivana Evangjeliste, radjeni su od inih umjetnikah, kao od Aleksandra Vittorie itd.

Kako se iz kvadernah obćine trogirske osvjedočismo, bješe meštar Andrija još početkom godine 1472 u Trogiru, imenovavši tu u ime svoje i svoga drúga meštra Nikole Florentinca dne 17. Veljače za svoga zakonitoga zastupnika Stjepana Testu, gradjana trogirskoga, s naputkom da načini račun s obskrbnici stolne crkve trogirske poradi troškovah, što su ta dva meštra imala radi njekieh pisarijah u poslu svoje višerečene radnje.

Koncem godine 1472 nalazimo meštra Andriju već u Splietu, gdje je dne 10. Rujna platio meštru Antunu Hmeliću 29½ dukatah kao ostanak

svote od 120 dukatah, za koje novce bješe od istoga Hmelića kupio kuću, ležeću pokraj svoje kuće u starome gradu splietskom.

U isto vrieme stadè on sa svojim drúgom, meštrom Nikolóm Florentincom, popravljati zvonik stolne crkve splietske, promjeniv na njemu više stupovah i uresiv ga njekimi novimi nakiti, za koje djelo primi on dne zadnjega Studna 1472 iz rukuh obskrbnikah rečene stolne crkve Mihalja Avancija i Mate Papalića, devetdeset dukatah u zlatu.

Jednu godinu kasnije dolazi on spomenut opet u kvadernah splietskih, naime 23. Siečnja 1474, kad je od Stanka Drenovića kupio njeki vinograd, te zatim dne 26. Siečnja, kad je Markišini udovi Luke Žečkovića i Antunu Žečkoviću, nje sinu, izplatio sto i deset dukatah, kojih bješe iztjerao u Trogiru od Ivana Salamonića, u ime Jelisave kćeri spomenute Markišine.

Godine 1477 dne 23. Listopada spominje se s nova meštar Andrija u javnih pismih obćine splietske, bivši kupio u starom gradu splietskom opet jednu zidanu kuću od Luke, sina Petra Lukotvorca (Balusterii), za 280 dukatah mletačkieh. Bilježka ova važna je za nas već s toga, što tu dolazi po drugikrat spomenuto ime Andrijinoga otca Nikole (vendidit et tradidit Magistro Andree Alexii lapicide quondam Nicolai ibi presenti etc.), koj dolazi spomenut samo u gorenavedenom ugovoru od god. 1448, u kom je ipak ime „Alexii“ izpustjeno.

Kako je meštar Andrija pod svoju starost u Splietu cienjen bio, svjedoči u splietskieh kvadernah upisana naredba Šimuna Tome Viojevića, kanonika splietskoga, kojom ovaj dne 18. Travnja 1491, prilikom svoga spremanja u Rim, naredjuje, ako bi na tom putu umro, da onda s njegovim čitavim imutkom ima vlast razpolagati meštar Andrija Aleksijev.

Godine 1492 dne 1. i 30. Prosinca spominje se u kvadernah splietskih meštar Andrija kao kupac njeke zemlje Bertana Lappa, što je ležala u splietskome polju kraj njegove zemlje.

Petnaest mjesecih kasnije, naime dne 23. Ožujka 1494 spominje se u istih kvadernah meštar Andrija kao prodavalac jednoga vinograda od deset vretenah, što ga bješe prodao Jurju Briloviću.

Da je naš Andrija pod svoju duboku starost još uviek radio i gradjenjem se bavio, svjedoči nam jedna bilježka od godine 1497, što smo ju našli u arkivu nadbiskupije splietske, u pismu pod naslovom: „Cose necessarie per la giesia“. Tu je on imenovan s njekimi drugimi meštri, što su onda popravljali zvonik stolne crkve splietske.

Koje upravo godine umrè meštar Andrija, to se nezna, au da je umro u Splietu poslie godine 1503, to nam svjedoči grobni njegov napis, koga si je rečene godine u splietskoj maloj kapeli bratovšćine sv. duha sám postavio, i koj ovako glasi:

ANDREAS ALEXIVS EPIROTA
DIRACHINVS. NOBILIS GENERE.
CIVIS SPALATINVS OB MERI-
TA FACTVS. S. SPIRITVS COLLE-
GIATVS. H. SIBI. M. VIVENS
POSVIT. ANNO S. MDIII.

Ako uzmemo, da je godine 1448, kad je na otoku Rabu gradio, mogao imati najmanje 24 godinah, to možemo daklem zaključiti, da je živio barem osamdeset godinah.

Od Andrijevih učenikah spominju trogirske kvaderne jedinoga Mihalja Namacića iz nove varoši trogirske, kog je u 16. godini njegov otac Nikola dne 17. Siečnja 1470 dao u nauk meštru Andriji na 6 godinah, tim uvjetom, da mu isti meštar poslie iztečenih ovih godinah ima dati u nagradu 6 dukata i sve za meštriju potriebito orudje, a svake godine, dok bude u nauku, potriebnu haljinu i branu.

Izvori. Chiese di Trau MSC. u knjižnici kneza Garanjin-Fanfonje u Trogiru pod brojem 21. — Quadernae Communitatis Traguriensis et Spalatensis de a. 1466—1494.

Almanah. Ovaj slikar, kome se nezna za krstno ime, živio je u 17. stoljetju u Krajnskoj. W. Walvasor, spominjajući ga u svom djelu: „Ehre des Herzogthums Krain B. XI, p. 692" kaže, da je bio glasovit umjetnik (berühmter Künstler). U Ljubljani, gdje se je valjda najviše bavio, možebiti i rodio, uresio je zidove refektoria u franceškanskom samostanu liepimi slikariami, kojih sada više neima. Od njegovih povećih slikah sačuvane su dvie u Dolu, u Krajnskoj, u sbirci pokojnoga barona Erberga pod br. 14. i 15. Predstavljaju podobe Ivana Daniela barona Erberga i njegove žene Margarete Dinzel od Angersburga. Slikane su godine 1667 po ukusu njemačke škole, bojadisanje skuro, ali kriepko i značajno.

U nadbiskupovoj knjižnici u Zagrebu nalaze se medju bakrorezi i risarijami, što ih je njegda Valvazor sakupio i u 18 velikih knjigah vezati dao, u knjizi XVII. sljedeće izvorne risarije Almanahove:

1. Na listu 86 grad Valvazorov Vagensperg u Krajnskoj.
2. Na listu 87 Ljublana.
3. Na listu 231 jedan krajnski seljak, sjedeći priprosto i lieno.

Pod svimi trimi stoji podpis: Almanah fecit.

Andrić Alojzio slikar, rodi se u predgradu (varošu) šibeničkom dne 17. Siečnja 1832. Otac mu Josip biaše gradski voštar, a mati Simeona Medanićeva. Kad navrši sedam godinah, dadoše ga roditelji u početnu učionu šibeničku, gdje po dvie godine u svih naucih, a osobito v ljepopisju (kaligrafiji) veoma dobro napredova. Jur u ovo vrieme svoje prve mladosti obljubi on na toliko risarstvo, da je u svih prostih časovih zabavljao se najradje risanjem. Izgubiv za rana svoga otca te nemogavši radi siromaštva nadalje polaziti učione, bude godine 1840 od svoga skrbnika Ivana Rosana uzet u službu trgovačku, tè ostà u toj službi do god. 1843, koje godine odè u fratarski monastir Parvić, želeći tu posvetiti se službi božjoj. Ali život monastirski nedoliči mu, te za tri mjeseca oprosti se on s fratrovi i bude od svoje matere prisiljen otići na novo u službu svogu skrbnika Rosana. Nu trgovački materialni poslovi nebiahu takodjer po ćudi mladića, kojega je duša čeznula za tvorovi umjetnosti. Uvidivši dakle, da ništa nije tako protivno težnjam umjetničkoga života kao poslovi trgovački, te neimajući ni malo vremena za oživotvorenje svojih umnih namislih, ostavi on opet trgovinu,

te stupi u službu voščarnice svoga krstnoga kuma Antuna Boncića, kod koga ostà čitavu godinu, baveći se u praznih časovih risanjem i slikanjem, risajući kao samouk olovkom i perom, i slikajući mastima i vodenimi bojami. U ovo vrieme načini on sliku B. D. Marije od Karavaja, koja se i sad nalazi kao mila uspomena u kući porodice Boncića. Nadalje sgotovi za p otca Antuna Brakuša sliku sv. Gjergje, koja bi namještjena u njekoj crkvi okružja šibeničkoga, zatim sliku sv. Nikole za župnu crkvu u Rogožnici. Ovimi tvorovi, koji biahu od mnogih pohvaljeni, bude on još više potaknut posvetiti se sasvim svomu umnomu zvanju, te s toga ostavi mladi Andrić do skora voščarnicu svoga kuma i poda se sasvim umjetnosti. U to vrieme načini on sliku sv. Mandalene pokornice, po kojem djelu upozna se s umnim zadarskim slikarom Franjom Salgetom, kojemu se ova slika na toliko dopadne, da je njezina sačinitelja uzeo k sebi u nauk, postavši tako njegov učitelj, dobročinitelj i drugi otac.

Po savjetu istoga slikara Salgeta poda mati Andrićeva mjeseca Rujna god. 1850 na šibeničko poglavarstvo i na c. k. ministarstvo naukah molbenicu, da bude njezin maloljetan sin Alojzio poradi velike svoje sposobnosti koju u slikarstvu pokazuje, blagovoljno i bezplatno primljen u kojugodj akademiju umjetnostih. Nu budući da na ovu molbu nestiže povoljno rješenje, poda nedugo zatim sám Andrić novu molbenicu, podupiranu ljepimi svjedočbami svog učitelja Salgeta, na upraviteljstvo dalmatinsko, u kojoj moljaše ili za kakov maleni stipendium ili pako za bezplatno primljenje u koju c. k. akademiju umjetnostih. Uslied ove molbenice i uslied preporuke predsjednika bečke akademije Karla Roesnera, koj, vidivši djela Andrićeva, ova veoma pohvali, dobi on najvišjom odlukom od 26. Lipnja 1852 od Njeg. Veličanstva jednogodišnju podporu od 240 for. iz kameralne zaklade, te otide na bečku akademiju umjetnostih u nauke.

U Beču sprovedè Andrić jedva godinu danah i napredovà ovdje u nauku antikah, u risanju po naravi i u anatomiji veoma dobro („mit ausgezeichnetem und sehr gutem Erfolg", veli svjedočanstvo akademije), ali oštro; sjeverno podnebje bečko, koje već mnogim Dalmatinom biaše ubitačno, zadadè i našemu mladomu slikaru ljutu bolest, te on otide najprije na mjesec danah u svoju domovinu, a kasnije zamjeni poradi blažeg zraka, dozvoljenjem carskim, bečku akademiju s mletačkom, te zadrži iz osobite milosti carske i u Mletcih svoju prvašnju godišnju podporu.

U Mletcih napredovà Andrić isto tako dobro kao i u Beču, nu poradi svoje duboko ukorenjene bolesti nemogaše ni ondje ostati duže od jedne godine, premda su mu Mletci veoma bili omilili, bivši prisiljen s ovim gradom ostaviti mnoga prijazna lica, koja, kako on njekom prilikom kazà, „predobi za sebe ne svojimi zaslugami, nego božjom providnostju, silnom tom gospodaricom njegovieh danah." Vrativ se u svoju domovinu nemoćan na tielu nu kriepak i bogat umom i duhom, obćio bi ponajradje sa svojom majkom i sa svojim nezaboravnim prvim učiteljem Salgetom, koga je isto tako ljubio kao i svoju majku.

Dne 15. Koloveza 1854 biaše u Mletcih podjeljivanje nagradah onim mladim umjetnikom, koji najbolje napredovahu u svome nauku. Naš Andrić dobì nagradu za svoj veliki napredak u anatomiji i risanju čovječjega tiela. Nu na taj dan ležaše on bolestan u Šibeniku i reče svojoj majci: „Ah danas diele nagrade u Mletcih, pa šta će, o moj Bože! reći o mojih tvorovih!“ Siromah mladić nije doživio veselu viest iz Mletakah, s kojom dodjè u Šibenik nagrada umnih trudovah njegovih. Malo danah prije oprosti se on s ovim svietom na žalost majke svoje i prijateljah, na tugu domovine svoje Dalmacije, a i na tugu svega naroda jugoslavenskoga, koj se u ovo vrieme veoma malenim brojem umjetnikah i književnikah ponositi može, imajući veliku nesreću, da ono malo ljudih, što se službi uma i duha posvetjuju, sve to više nestaje kao zelene trave pod ledenim sniegom.

Ostavši umotvori našega Andrića nalaze se većom stranom kod pomenutoga njegovoga učitelja Salgeta. Medju njimi ima krasnih pokušenjah, ima snimakah polag najboljih umjetnikah staroitalskih, ima takodjer umnih izvornih sastavljenjah. Da li ima osim pomenutih slikah još koje poveće djelo od njega, neznamo, nu za njegovo najljepše djelo drže sliku sv. Nikole, predstavljajuću ovoga svetca, kako njeku djevojku i njezinoga otca blagosivlja. Ova slika biaše godine 1852 u javnoj izložbi pohvaljena od svih gledaocah.

Andrić Vinko, graditelj rodom iz Splieta, gdje i sada živi, jedan izmedju najznamenitijih graditeljah sadašnjega vremena u Dalmaciji, ima osobito velike zasluge oko izkapanja i risanja starinah solinskih i Dioklecianove palače s hramom Jova i grobnicom rečenoga cara u Splietu. U najnovije doba imenovan je radi svojih osobitih zaslugah i naukah graditeljskih c. k. čuvarom starinah u okružju zadarskom i splietskom. Izdao je više djelah o starinama i znamenitim sgradama solinskima, kao i o stolnoj crkvi i palači splietskoj, s risarijama svoje ruke.

Andrija, fratar, gl. Remetski Andrija.

Angjelović Alberto, slikar, rodi se god. 1824 u gradu Rieci, kamo se je njegov otac doselio bio iz Dalmacije Slikarstvo učio je u mletačkoj akademiji umjetnostih, bivši tu godine 1839 nagradjen prvom nagradom za risanje statuah i vajarskih spomenikah. Vrativši se u rodni svoj grad, načinì više malenieh slikah, a osobito mu podje za rukom podoba bana Jellačića, koju je izradio godine 1848. Ali već sljedeće godine 1849 dne 21. Listopada razstavi ga nemila smrt u najboljem napredovanju s mladim životom, na žalost sviuh poznavalacah i ljubiteljah umjetnosti. Njegova djela raztrešena su kod njegovieh prijateljah.

Anticho ili Antiquo Andrija, drvorezar 16. stoljetja, rodi se u Matavunu (Montona) u Istriji. Ostavivši jur za mlada svoju domovinu, odè u Itáliju i podà se staležu svetjeničkomu. Nastaniv se za stalno u Rimu bavio se je risanjem i drvorezanjem, a po svoj prilici i muzikom, budući da je bio prvi, koj izumì u drvo rezati i tiskati muzikalne note za orgulje. Radi ovoga iznašastja poda mu papa Leo X. godine 1517. osobitu povelju, ko-

jom zabrani svakomu kroz tečaj od 15 godinah muzikalne note u drvo rezati pa zatiem tiskati, bez Andrijevoga dopuštjenja. U ovoj povelji govori rečeni papa: „Cum itaque tu primus formis tuis excusas propediem editurus sis organi intabulaturas, opus tum utile et necessarium omnibus qui eo artis genere dilectantur, tum etiam novum et nunquam antea nostra tempestate impressum i t. d.“ Ova povelja nalazi se tiskana u Antikovom muzikalnom djelu, što ga je u Rimu i zdao pod sljedećim naslovom „Frottole intabulate da sonare organi. Libro I. Impresso in Roma da Andrea Antiche de Montona chierico 1517“. Isto djelo uresi izdatelj s jednom drvoreznom slikom, koja predstavlja sjedeću djevojku svirajuću na cimbali. S lieve strane stojí druga žena, držeći u ruci knjigu s notama, i čini se kao da iz knjige pjeva.

Izvor. Stancovich. Biografia degli uomini distinti dell' Istria T. III, p. 101.

Apollodoros, graditelj rodom iz Damaska, spada na toliko u ovaj slovnik, jer je pod rimskim carem Trajanom sagradio preko Dunava glasoviti trajanski most pol sata dugačak i 300 stopah visok. Cesar Hadrijan, Trajanov nasljednik, dade ga iz ljubomórstva god. 130 poslie Krista ubiti. U Glyptkoteki monakovskoj drže jedno poprsje s podpisom Apollodoros za njegovu podobu.

Aqua (dall') Cesare, gl. Dall' Aqua.

Arca (dall') Nikola, gl. Dalmatin Nikola.

Aristodio, gl. Zadranin Aristodio.

Aristomak, vajar od prastarieh vremenah rodom iz Strumnice u Macedoniji. On izsječe iz kamena kipove trih bludnicah, i zadobi tim djelom taku slavu, da ga grčki pjesnik Antipater osobitim Epigramom opjeva. Ta Epigram prevede Hugo Grotius na latinski, te glasi ovako:

Haec est Phaemonoë, quae vela Menecratis est, quae
Vincla podum, Prexo, quae cava pecla tenet.
Hae Veneri Templum simul effigiemque dederunt,
Strymonii quod opus cernis Aristomachi.
Hae cives fuerant, sed publica corpora. Cypris
Rem dedit, sique uni nubere quamque viro.

Izvor. Francisci Junii de Pictura Veterum. Roterodami 1694.

Avramović Dimitar, historički slikar, rodio se dne 15/27. Marta 1815 u Svetom Ivanu u šajkaškom bataliunu. Otac mu je bio Mihajl žitelj novosadski a mati Sara. Kao djete od ½ godine bješe odnešen u Peštu, kamo se je bio otac preselio, a od tuda dovedoše ga poslie opet u Novisad. Još u svom djetinstvu pokazivao je ozbiljan značaj pun stalnosti i miroljubivosti i veliku želju za naukama. Kad je navršio sedmu godinu dadoše ga roditelji u školu novosadsku, gdje je svršio nauke gimnazijalne, pokazujući vazda dobar napredak i veliku trudoljubivost. Jur u ovo doba pokazala se u njemu naklonost i ljubav k umjetnosti slikarstva, te je već onda radio ikonice i svakojake malene slike. Oko 15 godinah star svrši gimnazijalne nauke, ali neimajući dovoljno troška da podje u višje škole, ostade kod

kuće, baveći se tu slikanjem ikonicah na staklu, koje bi običavao davati piljarima, da ih prodavaju. Tim načinom izdržavao bi sebe, a pokraj toga polazio bi njekog slikara manje ciene, imenom Mišu, i njekog Talijanca, kod kojih bi radio a oni bi mu radnju plaćali. Tako se je u mladosti svojoj mučio i teško stečene novce čuvao, uklanjajući se svakoga troška, samo za knjige i slike nije žalio izdati novce, te bi se često s kojomgodj knjigom po vas dan zatvorio u sobu.

Neobzirući se na svoje oskudno stanje ode u svojoj dvadesetoj godini u Beč, da se tamo većma izobraži u svojoj umjetnosti. Ali je samo godinu danah mogao u Beču ostati, te radi oskudice potriebitih sriedstvah morade se opet vratiti kući. Došavši kući, neokani se svoje blagorodne namjere, nego se s nova stane svojski truditi na obljubljenom polju umjetnosti, te kad nješto novacah sám steče, nješto od otca dobije, a 100 for. tadašnji metropolita Stanković mu pokloni, ode on po drugikrat u Beč, da nastavi svoje započete nauke. Tu ga je s nova pratila ona tužna sudbina, koja je postigla jur mnoge siromašne sinove našega naroda, podsjecajući im krila, kojimi bi u boljih novčanih okolnostih visoko poletili bili. On je ponajviše o svome tužnom hljebu živio a višeputa i gladovao, ali na putu svome ostao stalan, jer ga je blažila ugodna promisao, da se sve više približuje svojoj silnoj težnji i liepoj svrhi. Čestoputa ostao bi u akademiji umjetnostih od zore do mraka, risajući, crtajući i snimajući djela slavnih umjetnitnikah. Bečka ga je akademija radi njegova truda i napredovanja odlikovala, te na preporuku njezinih professorah bude on u svojoj 25. godini pozvan u Bjeograd, da uresi slikama tamošnju novu mitropolitsku crkvu. Došavši u Bjeograd svrši on svoj nalog najvećom marljivostju i vještinom, te uresi rečenu mitropoliju s ikonostasom i mnogimi drugimi slikami, gledeći u svojoj radnji ponajviše na to, da u izobražavanju srbskih svetacah dobro pogodi narodni značaj u obrazu i odjelu. U isto doba načini priliku bjeogradskoga metropolito Petra Joanovića *), a zatim na zahtjevanje srbskoga kneza Aleksandra Karadjordjevića uresi i crkvu Topolsku. Srbska vlada, vidivši njegove sposobnosti, pošalje ga u jeseni godine 1846 na vladine troškove po Srbiji, da potraži u starih monastirih i crkvah starinske srbske slike i da one snimi, što su znamenitije budi glede predmeta, budi glede nošnje. Avramović izvede uspješno ovu svoju zadaću, te podnese još iste godine svršeno svoje djelo srbskomu popečiteljstvu prosvećenja. Ovo, zadovoljno radnjom svoga mlada umjetnika, pošalje ga sljedeće godine opet na veći put, i to u Svetu goru, da u tamošnjih za cielo južno Slavenstvo toli znamenitih monastirskih hranilištah potraži one stvari, što zasjecaju u predmet umjetnosti i historije. Na ovome putu posjeti Avramović Carigrad i Solun, razvidi po svuda znamenitosti staroslavenske, i pohodi napokon monastire svetogorske. Prem da mu tu od časti pogrčeni a od časti neizobraženi kaludjeri baš mnogo na ruku išli nisu, jer mu je falilo, ono, što je

*) Ova slika izašla je u kamenotisku od J. G. Klarota u Beču godine 1841.

Dimitar Avramović

slikar

mnogim ruskim i englezkim putnikom otvorilo put do zatvorenih dragocienostih u istoku, to je on ipak trsio se netratiti zabadava vrieme, te je, razgledavši sve monastire i crkve svetogorske, našo množinu slavenskih što pismenih što umjetničkih spomenikah, snimiv i popisav ih, na koliko su mu kaludjeri dopustili.

Posljedice ovoga putovanja objavi Avramović u dvih po srbskom upraviteljstvu izdanih knjigah, koje god. 1848 i 1849 pod sljedećimi naslovi na svjetlo izidjoše:

1. Sveta Gora sa strane vere, hudožestva i povestnice. Opisana Dimitrijem Avramovićem, živopiscem. U Beogradu 1848 u 8ni. str. 180.

2. Opisanje drevnostih srbskih u Svetoj (atonskoj) Gori s XIII. litografirani tablica. U Beogradu 1847 (1849) u velikoj 8ni. str. 82.

Ova dvoja djela zanimiva su toliko glede geografičkog i historičkog opisa, koliko i glede umjetnosti.

Osim ovih dvijuh knjigah napisao i izdao je Avramović takodjer dva djela „Koreggio" i „Zlatna zrna" u dva svezka, a pored toga mnoge članke u srbskih časopisih, u rukopisu pako ostavio je: 1. Zlatna zrna časti III. 2. Šaljivi kolendar i 3. Živopisanje slavnih živopisacah srbskih. Oko ovoga djela trudio se je ponajviše, sakupljajući podatke oda sviuh stranah, ali ga žaliboże nije svršio, niti se je tko našo, koj bi ga poslie njegove smrti dovršio i izdao.

Prije svoje smrti izradio je Avramović još dvie ikone za grob Kristov i šest podmalanih slikah za Sent-Ivan, i ovo mu bješe posliednje djelo; drugoga posla, što je još imao svršiti, primi se bez ikakve svoje dobiti njegov drug Pavao Simić, takodjer slikar.

Godine 1855 dne 20. Februara (4. Marta) udari ga u Novomsadu prvikrat kaplja, zatiem za tri dana po drugikrat, a 1/13. Ožujka po trećikrat, te mu i životu kraj učini. Tjelo mu počiva u porti sv. Jovanovske crkve.

Izvor. Stevana Pavlovića poslanica o D. Avramoviću. Rkp.

Azelt J., bakrorezac, rodi se u Nürnbergu god. 1654, živio u svojoj mladosti njeko doba u Krajnskoj i radio kod Valvazora u Vagensburgu za njegovo veliko djelo o Krajnskoj: „Ehre des Herzogthums Krain", u kojem djelu ima osim ostalieh njegovieh bakrorezah takodjer slika monastira Žetičine (Sittih). Uresio je takodjer sa slikami gradovah i s podobami djelo: „Historia de rebus in Gallia gestis ab Alexandro Farnesio" i Freberov „Theatrum virorum eruditione clarorum". U zagrebačkoj nadbiskupskoj knjižnici, u zbirci bakrorezah barona Valvazora, nalazi se jedan kolendar s mnogimi slikami od Azelta, a od podobah poznate su medju ostalima: 1. Marka Antuna Sabellika, pisca mletačke historie. 2. Davida Chitrea. 3. J. Deodata. 4. C. Dieterika filos. i prof. 5. Jakova Martinia, skladatelja. 6. Maximiliana I. i II. carevah. 7. Marka Muretta. 8. Fr. Philelpha. 9. Augusta Policiana. 10. J. J. Pontana. 11. Ivana Sauberta, i t. d.

B.

Babić Benko rodi se u Dubrovniku početkom 16. vieka. Posvetiv se još za mlada svetjeničkomu staležu postane god. 1556 redovnik reda sv. Dominika i obljubi veoma znanosti i muziku, kojom se osobitom pomnjom zabavljaše. On uvede p r v i kod svoga reda u Dubrovniku pjevanje gregoriansko. Bio je takodjer vješti crkveni govornik, te ostavi nakon sebe u Dubrovniku jedan rukopis svojih crkvenih goverah u hrvatskom jeziku.

Kasnije ostavi rodni svoj grad i otide u Mletke, gdjeno postà upraviteljem monastira SS. Ivana i Pavla. Odtuda preseli se dalje u Italiu i umre pod svoju starost dne 18. Aprila godine 1591 u monastiru Bosco blizu Aleksandrie.

Izvori. Appendini Notizie hist. critiche sulla Ragusa II, str. — Farlati Illyricum Sacrum T. VI, p. 18. — Dolci Sebastian Fasti Ragusei str. 8. — Seraphinus Cerva Bibliotheca Scriptorum Ragusinorum. MSC.

Bacilić Jerolim, vajar splietski 16. vieka, dolazi spomenut s vajari Antunom i Markom D r i v o d i l j i ć e m u kvadernah splietskih. Dne naime 8. Studna 1576 načiniše isti meštri pogodbu s Nikolom Vitalom, zapovjednikom ratnoga broda (Triremis), i namjestnikom korčulskoga kapetana Ivanà Kontarena, da će za mjesečnu plaću od 8 dukatah, za svakoga računajući, u Korčuli raditi, vajati i sve ono činiti, što u njihovu umjetnost zasjeca (ad laborandum, incidendum et hujusmodi eorum exercitium et artem diligenter faciendum), na što su dobili svaki na svoju ruku 16 dukatah u napred. Šta su radili, i kako dugo, o tom nigdje ništa naći mogli nismo.

Badković Antun, vajar, spominje se godinè 1433 u šibeničkih kvadernah.

Badovinac Marko, rezbar i vajar, rodio se u njekom selu žumberskoga predjela u Hrvatskoj godine 1771. Prvu svoju mladost kao učenik probavi u Zagrebu u grčko-sjedinjenom sjemeništu, gdje ostade do svojega redjenja za svetjenika. Više godinah bio je župnik u Mrzlompolju, a godine 1816 dodje u Križevac za upravitelja stolne crkve. Godine 1821 postade nadstojnikom višerečenoga sjemeništa u Zagrebu, gdje je ostao do godine 1830, kadno postade opatom. Godine 1841 imenovan je predstojnikom kapitula križevačkoga. Ovdje zabavljao se je pod starost rezbariom i vajarstvom, koju umjetnost obljubi on kao samouk jur u svome djetinstvu. S prvine izrezavao bi malene stvari, kao krstove, prstene, brnjice itd. Kasnije radio je iz kamena i drva podobe i poprsja ljudska. Medju ostalima izrezà on iz drva kip pokojnoga biskupa križevačkoga Smičiklasa, prijatelja svoga, sjedećeg s njim (Badovincem) na kanapeu, a iz kamena izvajà poprsje samoga sebe. Ovo poprsje čuva se sada u Narodnome Muzeu u Zagrebu, kamo ga poslà prerano umrvši Milan Dimitrev Bubanović, koj prvi javnu pozornost obrati na našega samouka. Djelo ovo nije baš od velike cie-

se s gledišta umjetnosti, ali je zanimivo s toga, što je obraz veoma dobro pogodjen.

Baveći se neprestano rezbarijom i vajanjem, doživio je Badovinac 81 godinu i umre u Križevcu godine 1851.

Baek Ilija, slikar i bakrorezar, po svoj prilici rodom iz Njemačke, nazvan takodjer Heldenmuth, koje ime dobi u Rimu gdje se je učio. Živio njeko doba u Krajnskoj, gdje je rezao: 1. Majku božju od Michelstettera i 2. podobu Ivana Gregura Dolničara god. 1700 s podpisom: Elias Bäck sculpsit Labaci. 3. Marka Gèrbeca god. 1735. Kasnije se nastani u Augsburgu, gdje je umró godine 1747 u 68. godini svoje starosti. Snimao je zvjeri polag Marka de Byca i rezao je ne samo historičke predmete, nego i predjele, bitke i podobe, pod kojimi je običavao stavljati znak E. B. a kadikad E. B. a H.

Izvori. Dr. Erdberg Versuch eines Entwurfes zu einer Literargeschichte für Krain. MSC. — Nagler Künstlerlexicon.

Bajamontić Julio, rodom iz Splieta, živio u 18. vieku. Biaše ljekar na Hvaru, talijanski spisatelj i skladatelj. On napisà od godine 1770 do 1790 više talijanskih djelah o povjestnici dalmatinskoj i mrtvačko slovo u hvalu svoga prijatelja glasovitoga Boskovića. Napokon provede svoj život u samoći ponješto na cinički način Od njegovih muzikalnih djelah čuvaju njekoliko komadah potomci porodice Markočia. Njeki komadi nalaze se i u glavnom hramu splietskom. Njegova porodica čuva njegovu podobu.

Bakac Marin, vajar 16. vieka, rodom iz Šibenika. Načini svoju poslje-dnju oporuku dne 5. Studna 1557 i spominje u njoj svoju ženu Magdalenu Pribkovićevu.

Izvor. Liber Testamentorum Communitatis Sibenicensis.

Bakotić Fulgencio, fratar reda sv. Franje male bratje, rodi se u gradiću Gomilici blizu kastelah kod Splieta početkom 18. stoljetja, biaše dobar mekanik i rezbar. Radio je ponajviše krstove iz drva te iz kosti za različite crkve dalmatinske i talijanske. Umro je godine 1795 u Umbrii u njekoj crkvi upravo onda, kad je pred mnoštvom puka govorio rieč božju. Živio veoma sveto. Njegov netjak Ignatio Bakotić, kanonik splietski, biaše dobar pjesnik hrvatski, i pomogo je izpraviti na istom jeziku „zakon crkovni" od Angjela Koste, štampan u dva djela u Mnecih god. 1778.

Banrić ili Bonrić (Bouritzsch. Conv.-Lex. d. Bkunst). Nezna se odkuda biaše rodom, nu sudeći po njegovome imenu, valjda od nekuda iz južnoslavenskih pokrajinah, odkuda je za mlada došo kao slikar u Soligrad (Salcburg) i odtuda u Pasavu, gdje se mnogo godinah bavio slikanjem. U Soligradu podučavao je u slikarstvu Antuna Faistenbergera iz Tirolske, koj kasnije kao umjetnik slavno ime steče. Živio je u 17. vieku.

Izvor. Füssli. Kunst-Lexicon.

Banuarić Dišman, vajar, sin Nikole Pavlova gradjanina šibeničkog. Dne 28. Jula g. 1431 dade ga otac u nauk k meštru Antunu Vlasovom šibenič-

komu vajaru, kod kojega ostà osam godinah. Radeći uviek u Šibeniku, živio je još godine 1453 i primi iste godine u nauk sina Jurja Radoslavčića.
Izvor. Kvaderne šibeničke.

Baranin Radoš, sin Ivanov iz Bara (de Antivari), graditelj, gradio je god. 1336 zajedno s meštrom Petrom, zetom Radoslava Kotoranina, monastir sv. Benedikta u Kotoru, dobivši za svoju radnju na godinu devetdeset perperah. Ovo stoji zabilježeno u kvadernah kotorskih ovako: „Die XVI. mensis Junii (1336) Nos presbyter Base Pascalis Bartholi et Marinus Mechsce Procuratores Monasterii sti Benedicti, concordamus cum Magistro petro petrario genere Radoslavi, et Radossio Ivanni de Antibaro, quod ipsi teneantur laborare monasterium predictum et dare omnes operas suas usque ad unum annum laboratorum (sic) proxime venturum et completum, pro quo annuo laboratorio obligamus eis soluere pro quolibet eorum perperos nonaginta, tali conditione, quod nos demus eis continue ad laborandum, quod si non, nihilominus eis currat annus predictus. Quod si ipsi irent ad laborandum alio sine licentia nostra, pro quolibet eorum solvat nobis perperum unum pro quolibet die, procura non obstante. Actum in presentia Jurati Judicis Pascalis Bartholi et Judicis Sergii Jacagne.

Baranin Mihalj, graditelj, spominje se u šibeničkih kvadernah godine 1551.

Barišić Andrija, vajar, spominje se u šibeničkih kvadernah god. 1449.

Bàrlak Toma, bakrorezar, nazvan talijanski Barlacch, Barlacca, Barlacchi i Barlacchio da Salona i da Saloniho. Nezna se upravo, da li je rodom iz dalmatinskoga S o l i n a ili iz maćedonskoga S o l u n a. Zani drži ga u svojoj Enziklopedii za Dalmatina iz Solina, nu gledeći na to kako se je sám višekrat podpisivao, moglo bi se prije tvrditi, da je bio iz maćedonskoga Soluna, jer podpis njegov: Tomasius de Saloniho priliči najviše Solunu (Selanik, Tesalonichi). Još za mlada ostaviv svoju domovinu, dodje u Rim, gdje je od godine 1540 do 1556 na glasu bio kao dobar bakrorezac. Biaše takodjer veliki podupiratelj umjetnikah, kao i trgovac i tiskar raznieh bakrorezah. Osobitu je hvalu steko u historii umjetnostih po tom, što je mlade umjetnike plaćao, koji su morali snimati prekrasne slike Rafaelove i Mihaljangjelove, te su tako s vremenom postali vrli umjetnici, držeći se ukusa rečenih neumrlih muževah.

Od njegovieh tiskanieh djelah poznati su nam:

1. Sv. Barbara od Rafaela s podpisom: Thomas Barl. exc. 1541.
2. Klanje nevine djetce, polag Rafaela.
3. Njekoliko gole djetce, polag Rafaela.
4. Njekoliko slikah iz Rafaelovih tapetah, koje se nalaze u vatikanskih šetnicah.
5. Šetnice (Loggie) od palače Massinieve, koje polag Rafaelovih slikah najprije A. M. Rajmondi snimi i u bakru rezà.
6. Lukrecia s nožem u ruci, namjeravajući se ubiti. Risana slika po-

lag Rafaela od Enea Vika, izdana od Bårlaka, s podpisom: Tomasius Barl. excudebat 1541.

7. Slika 9 djetce, kako plešu. S lieva u kutu stoji jedan djetčak dignutom lievicom. Polag Rafaela. Od zdó Barl.

8. Podoba Karola V. s podpisom: Tomasius da Saloniho excudebat.

9. Jedan vjenac spleten iz njekoliko komadah groteskah, koje stranom i Enea Viko u bakru rezá, s podpisom: Tommaso Barlacchi faciebat.

10. Isus u Limbu sa osam licah, polag Rafaela, s podpisom: RA. VR. IN. — TOMASIVS BARL. EXCVDEB. 1541. NB. (Nicolaus Beatricet) F. ANT. LAFRERY RESTITVIT. MDLXXL. (U mojoj zbirci.)

11. Hram Fortune, od istoga.

12. Slavje Amora, od J. Bonasone.

13. Njekoliko slikah Julia Romana (Pippia).

14. Boj Lapitah s Centauri, od Enea Vika, s podpisom: Eneas Vicco Faciebat 1542. Tom. Barl. exc. *)

15. Uresi njekog oltara s podpisom: Tomasius Barl excudebat 1541.

16. Podobni uresi raznieh sgradah i oltarah **).

17. Uskrsnutje Isusovo polag tapetah Rafaelovih s podpisom: Thomasius Barlachio excudebat 1541.

Izvori. D. Pietro Zani Enciclopedia metodica delle Belle Arti. Parma 1820; — F. de Boni Biografia degli Artisti. Venezia 1840 p. 64. — Füsli, Allg. Künstlerlexicon. — Nagler, Künstlerlexicon. — Heinecke, Nachrichten von Künstlern und Kunstsachen. Leipzig 1768. Th. I. pag. 319, Th. II. pag. 463, 474, 509. — Murr, Bibliotheque de Pincture, Sculpture et de Gravure I, p. 98. — Ticozzi, Dizionario degli Architetti, Scultori, Pittori etc. Milano 1830. — Gori Gandellini Giovanni, Notiz. ist. degli Intagliatori T. I, pag. 51 etc.

Bartl Ivan, slikar, rodio se u Terbižu u Koruškej god. 1765 i umrå u Trstu (?) dne 21. Studna 1830. Prvi nauk u risanju i slikanju dobi od svoga otca Mate Bartla, slikara i pozlatitelja. Kasnije ode na nauke u Gradac i u Beč, odkuda se za dvie godine vrati u Terbiž, gdje je zajedno sa svojim otcem radio. God. 1798 dodje u Gornji Bielak (Ober-Villach), i ostavši tu 32 godine, bavio se neprestano sa svojom umjetnostju. Kad bi manje posla imao, otišo bi na putovanje po svojoj domovini, kojom prilikom snimi on sve ljepše predjele Koruške. Osim toga posjeti Tirolsku, Solngrad i napokon Trst, gdje je, baveći se više vremena, veoma cienjen bio, dobivši od svieh stranah mnogo posla i radnje.

Izvor. Wurzbach Const. Dr., Biographisches Lexicon des Kaiserthums Oesterreich. Wien 1857. S. I, p. 170.

Bartol iz Breše, gl. Brešanin.

Bartol Pulanin, gl. Pulanin.

Bartolović Marin, vajar, rodom iz Dubrovnika, živio početkom 16. vieka u Šibeniku, gdje načini dne 7. Svibnja 1549 ugovor s popom Nikolom Div-

*) Jedan iztisak ovoga bakroreza nalazi se u mojoj zbirci.

**) Ove posljednje slike čuvaju se sa zbirkom Valvazorovom u knjižnici nadbiskupa zagrebačkoga T. VI, pag. 56—64.

nićem za njeku česmu (cisternu), koju je imae staviti izvan gradskieh zidinah na mjestu zvanom Psare.

Barulanin Roberto, rodom iz Barule ili Barlette *) u Pulji, tvorio je godine 1319 zajedno s Rogerom od Invilie, po nalogu i trošku srbskoga kralja Stjepana Uroša II. Milutina, prekrasni oltar sa srebrnom slikom, svietionicami i sviećnjaci za crkvu sv. Nikole u Baru puljskom **), kako to sljedeći napis svjedoči:

ANNO DOMINI MCCCXIX MENSE IVNII, SECVNDA INDICTIONE. VROSCIVS REX RASSIE, ET DIOCLEE, ALBANIE, BVLGARIE, AC TOTIVS MARITIME, DE CVLFO ADRIE A MARI, VSQVE AD FLVMEN DANVBII MAGNI, PRESENS OPVS ALTARIS YCONAM MAGNAM ARGENTEAM, COOPERTVRAM TRIBVNALEM SVPRA HOC ALTARE DE ARGENTO. LAMPADES, ET CANDELABRA MAGNA DE ARGENTO FIERI FECIT AD HONOREM DEI ET BEATISSIMI NICOLAI EIVS. OBRADO ADSTANTE DE CATERA FILIO DESISLAVE (DE SISTAVO) FIDELI ET EXPERTO, A PREDICTO REGE SVPER DICTO OPERE DEPVTATO. ET NOS ROGERIVS DE INVILIA PROTHO-MAGISTER, ET ROBERTVS DE BARVLO MAGISTER IN OMNIBVS PREFATIS, OPVS DE PREDICTO MENSE IVNII INCEPIMVS, ET PER TOTVM MENSEM MARTII ANNI SEQVENTIS TERTIA INDICTIONE, FIDELITER COMPLEVIMVS.

Izvori. Mauro Orbini, Il Regno de gli Slavi, Pesaro 1601. str. 255. — Philippus Argelatus, De Monetis Italiae. Mediolani 1750. Pars III. De Nummis Regum Mysiae commentariolum str. 19. — Antonio Beatillo da Bari, Historia della Vita del S. Nicolo. In Neapoli 1645, pag. 464.

Basilio Maćedonjanin, rodio se u Maćedonii u selu Bjelipri blizu Jedrena grada od slavenskih roditeljah ***). Otac mu biaše njeki priprosti čovjek imenom Bekla ili Vekla. U ratu bizantinskoga cara Nikifora proti bugarskomu kralju Krumu pade Basilio, kao malo djete zajedno sa svojimi roditelji kod grada Jedrena u bugarsko robstvo, iz kojega se izbavi tek u

*) Porodica de Barulo dolazi često spomenuta u 16. vieku u pismih splietskih i spadaše medju gradjanske porodice.

**) Istu crkvu uresivaše i darovaše takodjer kasniji kraljevi i carevi srbski, osobito pako Stjepan Uroš III. i njegov sin silni car Dušan.

***) Da je car Basilio od slavenske krvi bio, o tome nedvoji sada više nitko od učenih. Genesius, Thunmann, Kopitar, Šafařík, Fallmerayer i mnogi drugi noviji pisci govorili su o tome zadosta. Nu najbolji je svjedok arapin Hamza od Ispahana, suvremenik Leona Mudroga i Romana Lakapena, nasljednikah Basiliovih, koj o njemu (polag latinskoga prevoda Reiske-ova) sljedeće piše: „Regnabat Theophilus Michaelis in diebus Almamonis 22 annos et tres menses; deinde Michaël, eius filius, cum matre in diebus Almoctaderi usque ad vigesimum octavum aetatis suae annum; deinde translatum fuit imperium ex hac gente in gentem Sclavorum. Nam Basilius Sclavus in diebus Almotazzi, anno (aere Muhamedanae) 253 (A. C. 860) occidebat eum, et regnabat per viginti annos. Deinde regnabat Leo, filius Basilii, in diebus Almotamadi. A. 273 (Chr. 886) deinde regnabat Alexander, filius Basilii, annum et duo menses, in diebus Almoctaderi, anno 299 (Chr. 911) mortuusque fuit e phthisi, deinde Constantinus, filius Leonis 12 menses, quando deturbato regnum invasit Constantinus, filius Andronici."

zrelijih godinah s drugimi zarobljenici, našto dodje u Carigrad. Po slučaju primi ga tu u službu carev rodjak Theofilices i načini ga svojim konjušnikom ili Protostratorom. Po ovome svome gospodaru dodje Basilio slučajno u službu istoga cara Mihalja III., koj je za sebe tražio smjela i vješta konjušnika. U toj visokoj časti steče on toliku ljubav i štovanje rečenoga inače surovoga i uviek pijanoga cara, da je na skoro postao njegov prvi dvornik i carski namjestnik. Zavadivši se kasnije s istim carem, koj ga je htjeo potajno smaknuti dati, preteče on cara u njegovoj namjeri, te ga dade po svojih ljudih ubiti. Uplivom svojih mnogih privrženikah učini se po smrti Mihaljevoj carem godine 867. Jedva stupi na stolicu carsku, podigne on s nova mal da ne posve upropastjeno carstvo bizantinsko. On napuni opet izpražnjenu carsku riznicu, sastavi, po primjeru svoga predšastnika i zemljaka Justiniana-Upravde, novi valjani zakon, poznat pod imenom „Basilikon“ i počė prvi od carevah poslie Justiniana-Upravde opet podupirati umjetnosti sa svimi silami, te bizantinsko carstvo ima samo njemu i njegovoj porodici zahvaliti, što poslie ljutoga i dugotrajnoga ikonoborstva, krasne umjetnosti posve propale nisu. Biaše pako osobiti prijatelj graditeljstva. Za vrieme njegova vladanja od god. 867—886 sagradjeno i popravljeno je do sto crkvah u samomu Carigradu i u njegovome okružju. Skoro sve ove crkve dao je on ukrasiti dragocienimi kameni, mozaikom i slikarijom. Medju sgradama, koje su po njemu posve s nova sagradjene ili pako s nutra i s vana popravljene, spominju grčki pisci Zonaras i Kedren sljedeće.

1. Veliku kubu crkve sofijske u Carigradu, koja se htjede porušiti, dade s nova prekrasno popraviti i učvrstiti. Istoj crkvi pokloni na uzdržavanje svietionicah njeko imanje Mantia zvane. 2. Crkvu SS. Apostolah na polu podrtu pretvori u krasan hram. 3. Crkvu svete Matere božje pri Kladencu popravi i ukrasi s nova. 4. Drugu crkvu sv. Matere božje „Sigma“ zvanu, koju je potres zemlje razvalio bio, sagradi iz temelja mnogo ljepšim ukusom nego što je prije sagradjena bila. 5. Isto tako sagradi s nova crkvu sv. Stjepana mučenika. 6. i 7. Dvie crkve sv. Ivana Krstitelja stranom popravi stranom sagradi iz temelja. 8., 9. i 10. Crkve sv. Filipa Ap., Luke Ev. i Mocia mučenika sagradi s nova. 11. Crkvu sv. Andrije na polu srušenu popravi. 12., 13. i 14. Isto tako ponovi crkve sv. Romana i sv. Ane u Devteri i velikoga mučenika Emiliana u Rabdu. 15. i 16. Popravi crkve sv. Nazaria i Uskrsnutja Isusovoga. 17. Krov crkve sv. Anastasije, koj prije s drva biaše, dade načiniti s tesanoga kamena. 18. Podrtu crkvu sv. Platona mučenika sagradi s nova. 19. Nedaleko od iste crkve podigo je hram sv. Hespera i Zoe. Zatim 20. crkvu sv. Nikole, koja se još za vrieme Kedrena zvala nova crkva, uresi tolikom krasotom i bogatstvom, da se je za njeko čudo smatrala. Osim ovih imenuje Kedren još sljedeće crkve: 21. Sv. Ilije u Petriu. 22. Sv. Mihalja angjela. 23. Sv. Klimenta mučenika. 24. Sv. Spasa. 25. Sv. Pavla apostola. 26. Crkvu B. D. Marie na velikome trgu. 27. Crkvu sv. Focie mučenika na Stenu, zajedno s monastirom. 28. Veliku crkvu sv. Mihalja u Sostheniu itd.

Nu medju svimi ovimi zaslužuje radi svôje krasote i velike umjetnosti najveću pozornost crkva sv. Gavrila i proroka Ilije, uresivši ih on sa pet polukubah (Hemisphärion), koje kube imale su još viši svod negoli sgrade Justinianove. Osim ovieh crkvah sagradi on, po svjedočanstvu Kedrena, u Carigradu više prekrasnih dvorovah i česmah ili bunarah. U svieh njegovih sgradah vidi se onaj ljepi od Justiniana zapôčeti ukus, koj poslie pod imenom **b i z a n t i n s k o g a s t i l a** vladaše dugo vrieme po svoj Europi, koja nije ni snivala, da je taj stil slavenski duh stvorio, kao što su stvoreni bili oni zakoni, što su sve do našieh vremenah svietom upravljali.

Basilio, u kojega vrieme krstjenje Bugarah i Rusah pada, umre god. 886 od rane, koju mu zadadè u lovu jedan osobite veličine jelen sa svojimi rogovi.

Izvori. Io. Zonarae Annalium Tomus III, p. 112, col. 3 editio Fayerabendiana. Franc. ad M. 1587. — Constant. Porphyrog. de Cerimoniis Aulae Byz. e recensione Io. Jac Reiske ed. Bonnae Vol. II, p. 451. Ed. Lips. p. 142. — Schnaase Carl; Geschichte der bildenden Künste. Düsseldorf 1843 B. III, str. 157. — О преводѣ манассіиной лѣтописи на словенскій языкъ. Москва 1842, л. 23.

Bassany, tiskar 15. vieka u Kremoni, podpisivao se je: „Bassany Ungarus“ (u obširnome smislu), premda je bio po svoj prilici od senjske porodice Bassaniah, budući da u Ugarskoj toga imenâ porodice nebiaše, već je tamo poznata samo plemićka porodica Bošánji. Od ovoga Senjanina Bassany-a imamo sljedeće djelo: Joannis Jacobi Cornali Epigramma et Dialogus notabilis ad Bartholomeum Mar. de Fornicibus. — Cremonae per Bassanyum Ungarum et Caesarem Parmensem socios. 1491 in 4to.

Batić Josip, nazvan takodjer Battig i Batticz, rodio se dne 23. Ožujka 1820 od ubogih slovenskih roditeljah u Vlaškoj Gorici. Njegov otac Franjo bio je kovač, a mati mu se zvala Maria Brumat. Roditelji, davši ga u početne učione, biahu naumili dati ga kasnije u nauk svoga kovačkoga zanata, ali u trećoj školi obljubi mladi Batić risanje i slikanje na toliko, da je u risarskoj učioni nadvladao sve svoje saučenike. Jur u svojoj četrnaestoj godini, pazeći brižljivo kao samouk na radnju njekih talijanskih umjetnikah, koji su u to doba u goričkoj stolnoj crkvi popravljali slike na liepu (alla fresco) od **J u l i a Q u a g l i a**, penjao bi se često on za njima po liestvama, i snimio bi slike kralja Davida i sv. Cecilije, što se nalaze na crkvenome svodu više orguljah.

Ovo svoje djelo pokloni svome prijatelju Vinku Katinellu, koj ih pokazà svome otcu, velikomu ljubitelju znanostih i umjetnostih. Taj vidivši izvanredne sposobnosti mladića, dade ga k sebi pozvati, i naloži mu: da snimi Ciceronovu glavu iz sadra, što on za njekoliko trenutakah na veliko zadovoljstvo Katinellovo svrši. Bivši u to doba vješti slikar **J o s i p T o m i n c** uprav u rodnome svome gradu Gorici, preporuči ga Katinelli njemu, te vriedni taj umjetnik uzè iz domoljubja nadepunoga mladića u Trst, gdje ga je podučavao u svojoj umjetnosti, dok je ponaraso i dozrelio za nauk akademički. Trudom Katinella, te nastojanjem i podporom goričkoga nadbis-

kupa i okružnoga kapetana barona Weidmansdorfa, bude Batić na trošak dvajuh posliednjih i njekih imućnih Goričanah poslan u Mletke na tamošnju akademiju umjetnostih, gdje je tako dobro napredovao, da je god. 1838 prilikom došastja cesara Ferdinanda I. u javnoj izložbi i njegovo liepo djelo „Odgojenje Amorovo" sa crnom kretom narisano, izloženo pohvaljeno bilo.

Živeći i radeći 9 godinah u Mletcih, upozna se god. 1845 s poljskim knezom Romanom Sanguskom, koj ga odvede u Volhiniju na svoje dobro Slavutu med Ostragom i Zaslavom, da mu podučava kćer u risanju i slikanju, i da uresi sa slikama njegovu tamošnju crkvu. U Poljskoj ostà Batić pet godinah, zabavljajući se ponajviše slikanjem podobah i vrati se u Mletke mjeseca Studenoga god. 1850. Tu je živio u priprostoj sobici kod njekojega prijatelja, koj mu htjede svoju kćer za ženu dati. Tu sam ga i ja godine 1851 posjetio, kad je uprav dogotavljao njeke poljske predjele i prizore iz poljskoga i ruskoga života. Medju ostalima načinio je liepu sliku njeke poljske okolice u zimsko doba sa dvojicom Poljakah putujućih po največoj buri i sniegu, dočim jedan sluga snieg pometje. S traga gledaju na selo, sa sniegom pokriveno, jedan židov i jedan Rus.

U goričkoj stolnoj crkvi nalaze se četiri njegove liepe slike na platnu, po imenu: sv. Josip, Vjenčanje Marijino, sv. Petar sjedeći na stolici i sv. Vuk. Njeki misle, da je od njega i sv. Trojica.

On umre godine 1852 u Mletcih od nagle bolesti, u najboljoj dobi svoga života.

Battistela Šimun, graditelj, rodi se u istrijanskome gradu Rovinu oko sriedine 18. vieka. Pomagao je graditi veličanstveni hram sv. Eufemije u Rovinu, i sagradi liepu crkvicu sv. Marie od zdravlja, koja stoji pod pokroviteljstvom porodice Biondi. Od njega je načinjena i liepa česma u gradu Piranu, koju godine 1776 na vlažnom i mekom podu veoma umjetno sagradi. Isto tako načini on i drugu obćinsku česmu na trgu istrijanske varošice Visinade god. 1782. Njegovim trudom i umom stavljen je napokon oriaški kip sv. Eufemie na visoki zvonik spomenutoga hrama u Rovinu, koj kip načiniše bratja Vallani iz Maniaga u Furlanskoj. On se kretje po vjetru i naznačuje vrieme. Battistela umre godine 1800.

Izvor. Stancovich Biografia delli uomini distinti dell' Istria. T. III, str. 187.

Belačanin Gerardt (Errardo da Villaco), gl. Princilj.

Benac Petar, graditelj trogirski 15. vieka. Od njega stoji u kvadernah trogirskih godine 497 u mjesecu Lipnju zabilježeno, da je zajedno s meštrom Ivanom Markovićem i njegovim sinom Jakovom, pogodbu načinio s priurom monastira sv. Dominika da će za 130 libarah sagraditi novi čemer ili svod vrhu staroga čemera, na pročelju crkve, i da će zajedno popraviti cielu crkvu i pokriti nju i njezinu kubu.

Benković Friderik, slikar. Prem da ovaj umjetnik spada medju znamenitije slikare svoga vremena, nezna se ipak pravo, ni mjesto ni godina

njegova rodjenja. Heinecke u svom „Dictionaire des artistes", kaže, da se je Benković rodio u Dubrovniku. Franjo Tschischka tvrdi u svom djelu „Kunst und Alterthum in dem österreichischen Kaiserthume" str. 336: da se je rodio u Šibeniku, a nam je samo toliko za izvjestno poznato: da se Benkovićeva porodica još i danas nalazi u Omišu (Almissa), te da je onamo došla iz otoka Hvara, gdje Benkovići od starine bijahu vlastelini. Ima se dakle za mjesto rodjenja našega umjetnika držati ili Hvar ili Omiš.

Talijani zvahu ga obično „Federigetto di Dalmazia", te dadoše mu kadikad prezime „Schiavonne", kojim su imenom krstili sve umjetnike rodom iz jugoslavenskieh državah. Sám naš umjetnik podpisivao bi se uviek „Federigo ili Ferigo Bencovich."

Kao slikar bijaše Benković na glasu početkom 18. vieka, a živio je još godine 1740. ili kako Lanzi i Ticozzi tvrde: još godine 1753. Može se dakle iz toga zaključiti, da se je rodio na svršetku 17. stoljetja.

Kao svi skoro stariji hrvatski umjetnici otide i Benković najprije u Mletke, dobivši tu prve nauke u slikarstvu. Poslije dodje u Bolonju i postà učenik slikara i po plemenu kneza i kavaliera Karola Cignania, kojega držahu u ono vrieme za jednoga od najvećih umjetnikah u Italiji. S toga, što je slavni i bogati Cignani našega Benkovića za učenika primio, može se zaključiti, da je odmah s početka velike sposobnosti kazao za slikarstvo.

Kod Cignania napredovà Benković tako dobro, da je do skora kao umjetnik osvjetlao si ime, jer je ponajbolje izmedju svih saučenikah dohitio umjetnost svoga učitelja, primivši od njega u slikarstvu ne toliko umiljati, koliko kriepki i ozbiljni slog i značaj. Njegovo je risanje pravilno, potezi su kriepki, a sud o umjetnih predmetih bijaše mu uviek pravedan u aman. Njeki ga kore, što su mu njeke slike odviše tamne, nu u tom ga izpričavaju drugi pravedniji te umniji poznavaoci umotvorah, hvaleći ga radi velike pravilnosti u risanju i bojadisanju. Zanetti kaže o njemu, da nije bio vesela i umiljata pogleda, jer je njeka melankolija pokrivala mu lice. Biaše očiuh turobnih a lica tamna, te s toga slikajući po naravi čestokrat sám sebe, priviknù on tamnim bojam i turobnomu licu u slikanju. To je razlog, zašto njegove slike mnoge gledaoce ražaloste te ih neugodno diraju, osobito one ljude, koji u sadašnje vrieme netraže u slikah drugo, van da razvesele oči i ćud. Nu ako i slikam našega Benkovića fali ona velika sjajnost, koja se od njekih toliko traži, to se ipak u njih opaziti može takodjer velika nàravnost, podpuna pravilnost u razdieljenju mraka od svietlosti, dobar plemeniti ukus, te kriepak i duboki um, koj je vladao umjetnikom.

Izučiv Benković u Bolonji svoju umjetnost, vrati se u Mletke, gdje je radio za mnoge vladaoce i veliku gospodu. Iz Mletakah otide u Milan a odtuda u Beč, gdje je duže vremena živio i na toliko proslavio se, da ga tadašnji cesarski ministar i biskup od Bamberga, Princip knez Karol Friderik, godine 1733 imenovà dvorskim slikarom i svojim domaćinom, kako se iz sljedeće listine, što ju mi u Omišu iz izvora prepisasmo, vidit može:

„Noi per la gratia di Dio Carlo Federico, vescovo ed Principe del S. Romano Imperio di Bamberga e Wirzburgo, Duca di Franconia, Ministro della Conferenza di Sua M. C. & Cath. et suo Procancelliero dell' Imperio etc. etc.

„Avendo messo in considerazione la segnalata virtù del Sig. Federico Penkowisch (sic) con cui egli si è distinto nell' tempo della sua dimora in questa città, e mentre che stava per molti anni nel nostro servizio, abbiamo voluto dargli un contrasegno speziale della stima che verso di lui portiamo, con dichiararlo nostro Pittore di Corte e famigliare, come in fatto lo dichiaramo tale, e vogliamo, che gode tutte quelle prerogative che sogliono goder gli altri nostri famigliari di corte, in fede di che abbiamo fatto spedir la presente Patente da Noi sottoscritta o confermata col solito Ducale sigillo della nostra intima cancelleria. Vienna li 30. Agosto 1733."

U svojoj mladosti stojaše Benković u prijateljskom savezu s glasovitom mletačkom slikaricom Rosalbom Carriera *), učenicom mletačkoga slikara kneza Ivana Antuna Vukovića-Lazaria. S tom znamenitom ženom dopisivao bi Benković često, kad se je bavila u Parizu i po raznih drugih gradovih svieta. Kanonik Vianelli u Mletcih izdao je tiskom dnevnik rečene slikarice od godine 1720 do 1721, u kojem ona velikom pomnjom i umnim razsudjivanjem pobilježi sva djela, zasluge i proslavljenja našega Benkovića **). Isti Vianelli imao je takodjer dva izvorna pisma, što je Benković pisao Rosalbi u Pariz.

Izvan risanja i slikanja bavio se je Benković takodjer bakrorezbom, u kojoj umjetnosti tako daleko dotjera, da se njegovi bakrorezi mogu računati medju najbolje talijanske rezbe onoga vremena.

Gdje je Benković umro, nezna se pravo, nu čini se u Beču, gdje se je posljednje vrieme svoga života bavio.

Njegova djela nalaze se u Dalmaciji, u Bolonji, u Mletcih, u Milanu, u Beču i u galerijah mnogih drugih gradovah.

I. Slike.

Medju poznatimi slikami, što on mastima izradi, navadjamo sljedeće:

1. U Bolonji, u crkvi Madonna del Piombo, velika oltarna slika sv. Andrie na krstu, uz njega sv. Bartol, sv. Karol, sv. Lucia i sv. Apolonia. Ova slika veoma vješto izradjena drži se za glavno djelo Benkovićevo. Lica svetacah izražena su dobro i umno. Risanje je pravilno i naravno, bojadisanje liepo, jasno i kriepko, a u svemu djelu vidi se veliki sklad i red. (Bianconi, pag. 280. Füssli. Kollár.)

---

*) Zani ju zove: „La Principessa delle Pittrici a pastello." Enziclopedia Mettodica P. I, Vol. VI, pag. 304.

**) Diario degli anni 1720—11 scritto da Rosalba Carriera. In Venezia 1794 in 4. s opazkami Ivana Vianella. (Ovo djelo nemogosmo žalibože ni u istih Mletcih naci.)

2. U Mletcih, u crkvi sv. Sevastjiana, oltarna slika blaženoga Petra Gambacorti od Pize. Svetac kleči pred skalinom sklopljenima rukama, od zgora vidi se golub, straga stoji angjeo a s desna kleči njeki mladi redovnik. Liep je izraz licah, pravilno risanje, kriepko bojadisanje, ali živahnost bojah nestala je sasvim, budući da je ćitava slika od vlažine skvarena na toliko, da se predmeti jedva razabrati mogu. Stoji na drugom oltaru s desna od vratah.

3. U Mletcih, u sakristani crkve sv. Silvestra, biaše slika sv. Ivana Krstitelja (Moschini str. 153), ali je mi tamo sada više nenadjosmo.

4. U mletačkoj crkvi della Fava, odmah s lieva kako se na vrata dodje, slika matere božje sa sv. Petrom i Pavlom, od zdola Franjo saleski. (Moschini str. 190).

5. U Mletcih u dvoru Manfrina: Prorok Habakuk s andjelom, koj mu put u nebo kaže. Krasan je izraz u licu proroka, a kriepko i umno bojadisanje priliči više školi mletačkoj nego li bolonjskoj (u sobi pod slovom G. nad vratima).

6. U istom dvoru Manfrina: Sv. Ivan Krstitelj, malena slika veoma živahno bojadisana; po svoj prilici ona, što je prije, po svjedočanstvu Moschinia, stajala u crkvi sv. Silvestra.

7. U istom dvoru, u sobi J. Smrt Mandalene. Malena slika dobro sastavljena ali manjom brigom bojadisana.

8. U Chioggi kod Mletakah, u galeriji pokojnoga kanonika Vianella, stojaše slika sv. Jakova u pustinjačkih haljinah. Predstavljen je svetac zamišljeno sjedeći, nasloniv se na zatvorenu knjigu.

9. U zbirci kneza Algarotta u Mletcih biaše njeki predjel s jednom pastiericom tražećom buve. Ovoj slici pridao je kasnije mletački slikar Iv. Piazetta jednoga pastiera vrebajućega u sakritju. (Lanzi V, str. 219. Catologo dei Quadri del Conte Algarotti p. II.)

10. U Milanu, u crkvi svete Katarine (Orfane) stojaše slika Djevice Marie s njekimi drugimi svetci. (Bartoli II, str. 150.)

11. Ecce Homo, prekrasno izvedena slika u kaštelu Vituru kod Splieta u Dalmaciji.

12. Podoba ili prilika Benkovićeva na platnu od samoga sebe slikana. Predstavlja ga u starosti oko 60 godinah. Dugačka kosa visi mu u pramovih, nošnju ima njemačkoga plemića onoga vremena. Izraz lica brez brkovah veoma je ljubežljiv ali ozbiljan. Bojadisanje kriepko ali ponješto mračno. Nalazi se u kući Jerolima Benkovića, potomka Friderikova, u Omišu.

13. Kod istoga Jerolima Benkovića u Omišu: Benkovićeva druga podoba na malenoj bakrenoj pločici. Ovu je sliku načinio naš umjetnik u mnogo mladjih vremenah. Ima živahne oči, smješeće usti, haljine od biele svile i crvenu kabanicu. Za sad se nalazi kod pisca ovoga članka, koj ju doni iz Omiša. Polag nje načinjena je priložena slika u kamenu tiskana po A. Jovanoviću u Beču.

14. Sv. Cecilija. Ovu Benkovićevu sliku snimili su bakrorezom i tiskom izdali na čitavom listu Andrija i Josip Schmutzer.

15. Sveti Zeno apostol. I ova slika snimljena je i u bakru rezana po A. Zucchiu u 4.

II. Izvorne risarije Benkovićeve.

1. Sv. Franjo od Paule sa štapom u ruci predstavljen do koljena. Slika je ova veoma pravilno risana uglevjem od mašljike (Spindelbaum). Nalazi se u zbirci nadvojvode Alberta u Beču u knjizi VII. mletačke škole Kasnije rezana je u bakru od Marka Pitteria, bakrorezca mletačkoga i posvetjena Kajetanu Orsinu. Jedan iztisak ovoga bakroreza nalazi se u mojoj zbirci.

2. Njeki sveti kaludjer umirajući u naručju bratje svoga reda. Slikarija risana crnom kretom i ponapunjena bjelom bojom, nalazi se u zbirci nadvojde Alberta u istoj spomenutoj knjizi. Ova krasno izvedena risarija bijaše prije u zbirci Principa Karola de Lignes. Spominje se takodjer u katalogu Bartschovom.

3. Sedam komadah raznieh likovah i položajah čovječjega tiela, risanih rukom Benkovića još u njegovoj mladosti, nalaze se u mojoj zbirci risarijah i bakrorezah slavenskih umjetnikah.

III. Bakrorezi.

1. Blaženi Petar od Pize. Slika u bakru rezana od Benkovića polag svoje vlastite poveće slike, što se nalazi u crkvi sv. Sevastijana u Mletcih, ali s njekimi promjenami. Tako n. pr. neima tu u visini goluba, već se vide u oblacih andjeli, a nad njimi još više gore vije se orao s razširenimi krili. Pod slikom stoji sljedeći napis: „A Sua Ecc^{za} Il. Sig. Ferigo Corner, — L' elezione che di me fece il M. R. P. Gianantonio Begna per dipingere il Quadro del B. Pietro da Pisa, posto nella chiesa de RR. PP. di S. Sebastiano di Venezia, avvendomi invogliato di passare dalla Pittura per mio diporto all' Intaglio, bellissimo incontro mi somministra di mostrare all' E. V. un piccol segno dell' obligata ossequiosa mia venerazione, che al supremo suo merito eternamente professo con presentarle queste p r i m i z i e, che escono delle mie mani. Se bene questo mio tratto non è lungi da un sommo ardire, non dispero però della generosa sua innata Bontà quel compatimento che suole avere per chi umilm^{te} si protesta. Di V. E. V^{ma} Dev^{mo} Oblg^{mo} Servitore. Ferigo Benkovich."

Iz ove posvete učimo se, da je ovaj bakrorez p r v o pokušenje Benkovićevo u tej vrsti umjetnosti, pa ipak se može ovo djelo, akoprem samo iz zabave načinjeno, priznati za veoma dobar umotvor. Jedan iztisak, koga vidismo, nalazi se u carskoj knjižnici u Beču u zbirci bakrorezah, u knjizi pod naslovom: Oeuvres de J. T. Modiglians. M. Sanmartino. Ant. Triva etc. pag. 90.

2. Tri bakroreza na malih pločicah sa dvie glave njekoga mladića, s njekim poljskim predjelom, u okviru muzikalnih emblemah, i trgom pove-

ćega grada sa više ljudih. Ove pločice donesoh ja godine 1854 iz Omiša, iz kuće Benkovićevah. Dali su od Friderika Benkovića, nezna se pravo, buduć da na dviuh pločicah stoje od zdola urezana slova: C. B. J. S. i C. B. — J. *)

Isvori. Supplemento alla serie del: Trecento Elògi e Ritratti degli uomini i più illustri in pittura, scultura e architettura. Firenze 1776. (Federico Boncorich.) — Lanzi Storia pittorica. Milano 1823, V. III, pag. 287. V, p. 219. — Heinecke. Dictionnaire des Artistes. — Zanetti Della Pittura Veneziana. — Boschini Descrizione di tutte le pitture della citta di Venezia. In Venezia 1733. — Moschini Guida per la citta di Venezia. Venezia 1815. — Bartoli Notizia delle pitture, sculture et architetture d' Italia. Venezia 1777. — F. de Boni Biografia degli Artisti. Venezia 1840. Bianconi Carlo. Pitture etc. della città di Bologna. Bologna 1782, — G. Rosini Storia della Pittura Italiana. Pisa 1839—1847. T. VII, pag. 44. — Füssli, Nagler, Müller, Künstlerlexicon — I. Kollár Cestopis pag. 66, 89, 98.

Beora Gjuro, graditelj i vajar, po svoj prilici rodom iz Boke kotorske, sagradi godine 1709—1713 crkvu sv. Spasa u Topli kod Perasta, na kojoj postavi sljedeći napis:

Ва знесеніє христово цркву спаситељеву ѡсвещает рукомь пресвещеного гдна владике сувалиниħа захльмьского и далматинского ѡд манастира требиньского са прочими свещеници. С настоянием прокарадури поставлени ѡдь почетька до веке. И свьршише и управише исти прокарадури симо милутиновић. лука петровић.

Isvor. Zapisnik računah crkve u Topli.

Bercić Petar, sin Jurja, vajar i graditelj rodom iz Šibenika, dolazi spomenut u šibeničkih kvadernah od godine 1457 do 1476. Oženio se dne 19. Studenoga 1457 sa Šimunetom kćerju Cvitana Petrovog stanovnika šibeničkog, a bijaše vlastnik više kućah i zemaljah u Šibeniku. Godine 1472 dne 18. Srpnja načini ugovor s nadbiskupom zadarskim Mafeom Valaressom poradi novoga pročelja crkve sv. Šimuna u Zadru. On se obvezà ovo novo pročelje sagraditi i izvajati, te staro porušiti, za 800 zlatnieh dukatah. Ova crkva nestoji sada više, samo krasni stupovi i komadi rečenoga pročelja nalaze se kojekuda razbacani. Od Bercićevih učenikah sačuvale su nam šibeničke kvaderne uspomenu sljedećieh: 1. Blaž Radišev, svoj čovjek (homo sui juris), stupi u službu i u nauk dne 13. Studenoga g. 1460. 2. Toma Bartolov Šibeničanin, stupi u nauk, 14 godinah star, dne 13. Ožujka 1472. 3. Juraj Radinojević iz Šibenika, stupi u nauk dne 4. Veljače god. 1475. 4. Martin Kusunić iz Šibenika, stupi u nauk dne 14. Prosinca 1476.

Isvor. Istoria della Reliquia di S. Simeone. Zara 1855, pag. 168. — Quaderne Communitatis Sibenicensis a. 1457—1476.

*) Pismena C. B. mogla bi se tumačiti kao Cavaliere Benković, jer je moguće, da sàm umjetnik, kao dvorni slikar, zajedno i vitez biaše, dobivši nekakav red ili naslov.

Bergant ili Vergant Fortunat, slikar, rodom iz primorja hrvatskoga ili istrijanskoga, živio u sriedini 18. stoljetja u Hrvatskoj i Krajnskoj. O njegovome životopisu neznamo ništa pobližega. On se je služio u svojih podpisih glagoljicom. Njegove nama poznate slike, znamenite radi umnoga risanja i živahnoga bojadisanja, jesu sljedeće:

1. Isus na gori olivetanskoj, veoma liepo djelo s glagoljskim podpisom: „Malana est ova figura po F. Bergantu 1750.“ Čuva se u krajnskome mjestu Dolu, u zbirci barona Erberga. — 2. Sv. Pavao pustinjak klečeći pred

Un Berto di Segna pittore, si trova scritto nel Ruolo de' Pittori fiorentini sotto l'a. 1424. Credesi che sia quello nominato dal Vasari nella vita di Paolo Romano ecc., o da Filarete nel suo Trattato d'architettura scritto fra il 1460 e 1466. Vedi Vasari, edizione di Trieste, pag. 291, nota 3, col. 1.

oplećnjak
je tako-
Fortunatu
u Otočcu.
umna. —
u Mariju.
u Sincu
e u nebo
nicu go-
stoji no-
ov. Carl.
— 5. i 6.
ca. — 7.
il, s pod-
u oltarna
Krajnskoj,
risana i
lika nje-

ke, živio
lom bri-
o dukata
etra, ko-
ljene po

ovško na
3. Srpnja
Braću i

Bianchi Angjeo, graditelj, nezna se odkuda rodom, svršio je godine 1713 liepu stolnu crkvu dubrovačku, sagradjenu u novome slogu talijanskom. *Izvor*. Fr. Petter Dalmatien. Gotha 1857. Th. II, pag. 200.

Biogoni Ivan, vajar rodom iz Mletakah, svrši godine 1644 prekrasni mramorni oltar u kapeli sv. Ivana Ursina u stolnoj crkvi tragirskoj. Ovaj oltar započe raditi već godine 1624 vajar Antun iz Florencie (gl. Florenti-

njanin), nu budući da ga u sried radnje stignù smrt, nebijaše njegovo djelo nastavljeno sve do vremena trogirskoga biskupa Paksa (Pax) Jordana, koj taj oltar kod Biogona naruči, te gotovoga gorerečene godine 1644 posveti. O životu ovoga meštra neznamo baš ništa, budući da u nijednom talijanskom djelu spomenut nedolazi. Slavni Ivan Lucio, koj oko stavljenja i naručbine rečenoga oltara najveće zasluge ima, pobilježi u svome djelu: „Memorie di Traù“ str. 488. potanko, odkuda je što za ovaj oltar donešeno, nabrojivši sve komade mramora itd., što su u radnji upotriebljeni. Radnja ovoga oltara, s prenašanjem različitih komadah mramora, te novo taracanje i probijanje 4 prozorah stojaše ukupno 5516 lirah, u kojih biaše samo milostinje 3937 lirah. Dva mramorna kipa sv. Marka i sv. Ivana trogirskoga, što se tu nalaze, stavljena su kasnije i poklonjena od kardinala Krste Vidmana, koj je godine 1660 umro.

Izvor. Pauli de Andreis. Historia de Translatione corporis S. Joannis Traguronsis. MSC.

Bioni Pavao, graditelj, rodi se u Šibeniku god. 1806 od otca Andrije a matere Marie Galeotovićeve. Dobio prve nauke u svom rodnom gradu, zatiem u Splietu i u Zadru. Svršiv nauke mudroljubja, otide u Mletke i posveti se tu krasnim umjetnostim, naime risanju figurah i predjelah, a osobito graditeljstvu, za kojem nosijaše u prsiuh od svoga djetinstva veliku ljubav. Svojim umiljatim ponašanjem i plemenitim čuvstvom dobì u Mletcih mnogo prijateljah, a radi velikoga napredka u umjetnostih pribavi si ljubav sviuh svojih poglavarah. Dok se još bavio na mletačkoj akademiji liepih umjetnostih biaše nadaren s dvimi nagradami, jednu dobì godine 1830 za sastavljenje graditeljskih risarijah, a drugu god. 1831 za risanje perspektive. Od ovoga vremena čuva njegova udova u Šibeniku sljedeće risarije: 1. Dvoranu u stilu lombardezkom s vodenimi bojami načinjenu, za koje djelo dobì prvu nagradu. 2. Velike scenerie od mletačkoga teatra Fenice, vrlo liepo djelo, izradjeno s mastima. 3. Više akvarelah od sgradah. 4. Više predjelah načinjenih s mastima. Uvježban upravljati rukom i umom tajne umjetnosti, nije mogao ipak s početka naći sreću, budući da nije imao visokih pokroviteljah ni bogatih podupirateljah, te zato otide natrag u svoje rodno mjesto i vjenča se tu godine 1836 s Danielom Šimunićevom. Sljedeće god. postade praktikant kod dalmatinskoga mjerničtva i otide zatim na kratko vrieme u Beč, gdje se upozna s nekom većom gospodom a osobito s upraviteljem civilnih ingjinirah g. Nobili, te dobije nastojanjem ovoga službu c. k. graditeljskoga ingjinira. Poslan k upraviteljstvu tvornicah u Zadar, zadobì tu svršetkom godine 1839 čast nadzornika drumovah i to u gradu svoga rodjenja. Tu mu otvori prostrano polje naukah stolna crkva šibenička, sagradjena god. 1444 od Jurja Matejevića Šibeničanina, kojoj crkvi vrieme i krhkoća kamena mnogo štete naniela biaše. Vidivši to naš Bioni, koj marljivim okom zabilježi sve štete ove prekrasne sgrade, načini god. 1845 planove i risarije od čitave crkve, zajedno s velikom osnovom polag koje bi se imala ista crkva popraviti. U isto vrieme sastavi iz mnogih drvenih

daščicah jedan model, koj predstavljaše način, kako bi se njegova miso u život privesti mogla, skupa s nacrtom za novi pokrov od krasne krstionice, koj je iz drva, a po njegovoj namjeri imao bi biti iz bakra. Cielo ovo svoje djelo zajedno s opisom crkve pod naslovom: „Cenni storici ed artistici sull' insigne Cattedrale di Sebenico“ predloži na razsudjenje svomu poglavarstvu. Njegov predlog zadobi podpuno odobrenje od zadarskoga upraviteljstva gradjevinah, i biaše potvrdjen takodjer u Beču od dvorskoga savjeta, koj za popravljanje iste crkve oko 20 hiljadah for. sr. opredjeli, a za nadziranje i upravljanje čitavoga posla istoga Biona imenovà. Ova izkazana mu čest od najvišega njegovoga poglavarstva i od inostranoga svieta uzhiti ga na toliko, da se je sa svimi silamì podao povjerenoj sebi radnji. S toga razloga naumi načiniti potanke risarije od svih stranah i komadah crkve, želeći ovo djelo u kamenotisku izdati. Do godine 1847 zgotovi on olovkom risanje veće strane glavicah od stupovah, sve rezarije listovah, cvietja, zvjeradi itd. Načini obris čitave crkve sa više stranah itd. te podà ovomu svomu djelu sljedeći naslov: „Decorazioni d' ornamenti dell' insigne Cattedrale di Sebenico, dissegnati e ritratti dal vero, dal cittadino Paolo Bioni 30. Settembre 1847“.

Jur biaše Bioni počeo u život privesti svoju osnovu, napunivši za tu svrhu čitavu crkvu stolicami i ljestvami, kad se na jedankrat podignu zlobni ljudi, koji su radi njegovė osnove na nepristojni način počeli napadati na njega i crniti ga pred svietom. Prilikom ovom pisao mu je slavni naš N. Tomaseo sljedeće pismo:

„Dragi Gosp. Bioni!

Nemojte paziti na klevetanja, nepopustite od nauka naše stolne crkve, koja će biti slava vašega imena. Oltar, što načiniste, narišite mi na malom i pošaljite mi risariju, da ju pokažem ljudem razumljivim, pa ako bude potriebno istoj akademiji. Poslie će se odgovoriti Gosp. F. Nije u jadnom našem mjestu sasvim ugušen svaki znak priposnanja i uljudne dostojnosti. Vjerujte momu iskrenomu počitovanju.

N. Tommaseo.“

Bioni biaše čovjek slaba zdravja, gorespomenuto nenadano napadanje razžalosti i oslabi ga još više, te tako nije čudo, da prilikom onom, kad početkom godine 1848 u Šibenik smrtonosni tifus dodje, ta bolest medju prvimi žrtvami našega Biona ugrabi, te on umre 5. Svibnja god. 1848 na žalost svih domoljubah i prijateljah svojih.

Slavni njegov sugradjanin N. Tommaseo, koj mu pokraj njegovih zemljakah Franje Salgeta slikara i Petra A. Paravie vrli prijatelj bijaše, načini za njegov grob sljedeći napis:

PAOLO BIONI
INGEGNERE BONO
PREPOSE AL UTILE L'AMOR DEL BELLO
E DELLA PATRIA.
EBBE AMPI CONCETTI.
DESIDERI MODERATI.
MESTO MA RASSEGNATO
PRESE SUL SERIO LA VITA.
MORÌ D' ANNI 42 AL DÌ DEL 5. MAGGIO 1848.
LASCIÒ MEMORIA DI SE
IN EDIFIZI PUBLICI,
E NELL AFFETTO RISPETTOSO
DE' SUOI CITTADINI.
LA MADRE, LA MOGLIE, IL FRATELLO
DOLENTI POSERO.

To će reći: „Pavao Bioni — ingjinir izvrstni. — Cienio ljubav ljepote i domovine više nego li korist. — Mislio umjereno i dostojno. — Bio je turoban ali pametan. — Život je vladao mudro. — Umro star 42 god. dne 5. Svibnja 1848. — Ostavi od sebe spomenik u javnih zgradah — i u častnoj ljubavi svojih sugradjanah. — Mati, žena i bratja žalostni postaviše mu taj grob."

Medju tvorove Bionove spada krasna ploča, kojom je popločio drum Šibenika na troškove gradjanah. Zatim crkvica sv. Ivana Krstitelja, od koje osnovu načinio je god. 1842 za porodicu Fontana u Zablaćju, i koju je poslie dalmatinski naš vrli slikar Salgeti snimio i bojami uresio. Napokon oltar sv. Križa, kog je g. 1847 načinio iz bieloga i crnoga mramora za crkvu u varošu (predgradu) šibeničkom. Medju risarijama ostavio je takodjer osnovu za novi teatar šibenički.
Izvor. Gazetta di Zara 1850, Nr. 119.

Bistrički neimenovani redovnik, živio u sriedini 14. stoljetja u kartuzijanskome monastiru Bistri (Vallis Jocosa, Freudenthal) u Krajnskoj, gdje je prepisao i slikama uresio djelo sv. Augustina „de Civitate Dei". Rukopis ovaj na pergameni pisan ima 172 velikih listovah i čuva se u gimnazijalnoj knjižnici ljublanskoj. Na koricah s nutra tiskana je sa zlatnimi pismeni sljedeća bilježka: „Anno Dni. MCCCXLVII. completum est hoc opus et jussit fieri Dominus Hermanus prior Vallis iocose, una cum ceteris patribus prioratus sui." Ima množinu slikah u barbarskom slogu načinjenih, ali su veoma liepi uresi početnih slovah, bojama, zlatom i srebrom izkitjeni. Na njekih mjestih uzvišena su zlatna pismena na pergamenu.

Biza, vajar i graditelj rodom iz Traćie, živio god. 350 prije Isukrsta. U Bizancu načinio je za hram sunca i mjeseca krasne stupove, koje sastavi u prilici jednoga bednja. Nad ovimi stupovi načini priliku sunca, kako se

vozi na bielih kolih, izlazeći izpod oblakah, Naprotiv suncu izvaja mjesec, takodjer na kolih praćen i okružen od vilah. Tvrde njeki, da je on izumio prvi opeke od mramora i da je š njimi pokrio hram Jova u Pizi, na to je učinio drugi Biza rodom iz Naksa.

Izvori. Cedrenus edit. Regiae pag 823. C. — Franc Junii de Pictura veterum. In Catalogo pag. 40. — F. de Boni Biografia degli artisti.

Bjedov N., slikar rodom iz Dalmacije. Radio oko godine 1800—1810 mnogo slikah u Lici za crkve iztočnoga vjeroizpovjedanja.

Blažević Petar (Pietro di Biasio), slikar dalmatinski, živio koncem 17. stoljetja u Ninu, gdje je za stolnu crkvu sv. Anzelma načinio s mastima veliku sliku sv. Antuna, kojemu Isus, sjedeći u naručju Marijinom, podaje lier. S gora ima više angjelah, a od zdola u desnome uglu slike načinio je slikar sama sebe u poprsju sklopljenima rukama. Pod njim stoji njegov grb, što svjedoči da je bio iz plemićke porodice. Od zdola napis: Pietro di Biasio Pitor. 1673.

Bodin, gl. Budovin.

Bogdanić Martin, vajar, dolazi god. 1472 i 1473 spomenut u kvadernah splietskih kao kupac njekih zemaljah, kućah i starih rimskih zidinah.

Bogdanović Franjo, slikar, rodio se na otoku Visu u Dalmaciji oko godine 1790. Kao mladić upozna se s njekim slikarom, što je posjetio otok Vis, od kojega nauči se slikati. Oko godine 1830 ostavi svoje rodno mjesto, te otide u Italiju i Franciju, odkuda se do sada kući povratio nije. Čujemo da živi u Milanu, gdje je iznašo crvenu pokost (firnis), koja u jedki neizgubi boju. U gradu Komišu u Dalmaciji nalazi se od njega na platnu načinjena slika Začetja B. D. M. sa sv. Andrijom i Vincencom. Od zdola stoji: „Fran. Bogdanovich invenit." Njeke slike od njega nalaze se i u splietskih kaštelah. Sv. Mihovil u monastiru gružkom kod Dubrovnika. Ima jednu kćer takodjer slikaricu.

Bogetić Mihalj, skladatelj muzikalnih predmetah, rodi se u drugoj polovici 15. vieka u Dalmaciji, po svoj prilici u Splietu, gdje je ova porodica još u najnovije vrieme poznata bila. Njegovu uspomenu sačuva nam grobni spomenik, što se je nalazio u sada porušenoj crkvi sv. Basilia u Mletcih, od kojega napis glasio je ovako: „Hic Bogothitii Fratres cum Parente jacent. Quorum Blasius D. Doctor Templi hujus Praesul extitit. Michael vero Musicus egregius perpetuum vectigal Sacerd. sacra facturo legavit. MDXXVIII mense Februarii S. M. D. B. I. S. S. A.

Izvor. Cicogna Em. Ant. Delle Iscrizioni Veneziane. Venezia 1824. T. I, pag. 227.

Bojan Venceslav, graditelj, rodi se u Čudalu (Cividale) ili kako ga njeki zovu Staromgradu, u Furlanskoj, koncem XV. ili početkom XVI. vieka. Njegova porodica spada medju najstarije porodice rečenoga grada, i vuče lozu od plemena onieh Slavenah, koji stanuju oko Čudala i Vi-

doma*). Bojan biaše čovjek naučan i književan, nu ponajviše obljubi on graditeljstvo, kojemu se već u mladosti osobitom ljubavju posveti. Oko godine 1530 obrati na njega svoju pozornost veronezki biskup Matia Giberti, prijatelj slavnoga slikara i graditelja Julia Pippia i veliki cienitelj umjetnostih. Pod njegovu vlast spadala je crkva i opatija od Rosača u Furlanskoj, koja se tada radi svoje starosti bješe porušila. Naumivši ju rečeni biskup s nova sagraditi i uresiti, odabere za taj posao Bojana, u kojega najveće pouzdanje i ufanje postavi, očekivajući od njega da će drugi efeski hram Diane sagraditi. Ovo svjedoči pismo biskupova tajnika Franje Bernia, koj Bojanu u ime biskupovo medju ostalima ovako piså: „Fatevi honore, come Monsignore aspetta, che facciate, che vi do la fede mia, Fractus est in spem ingentissimam, che dobbiate haver fatto un tempio di Diana Efessia; tanto si promette della vostra Vitruveità, et Frontineità." Istu crkvu sagradi Bojan doista u kratko vrieme, nu ako baš i nije onako klasički izradjena kao što je bio hram Diane u Efesu, to se ipak može radi čvrstote i krasote svojih temeljah, te poradi liepo izradjenih svodovah, vratah i prozorah, računati medju najliepše crkve furlanske.

Izvor. Maniago. Storia delle Belle Arti Friulane. Udine 1823, pag. 154.

Bokanić Trifun, graditelj, živio u Trogiru koncem 16. vieka. Od god. 1592 do 1598 svrši on prekrasni zvonik stolne crkve trogirske, kojega meštar Matija Gojković g. 1422 do prvoga reda sagradi. Za svoje djelo dobi meštar Bokanić 800 for. u zlatu, a obćina trogirska biaše s toga prisiljena, poradi tadašnje oskudice novacah, od vlade mletačke pozajmiti 500 for. s obvezanjem, da će svake godine izplatiti 100 for. Taj zvonik biaše sa svojom kubom visok 141 stopah, a širok stopah 17. Krst na temelju stavljen je stoprv g. 1610. Nu dne 14. Travnja 1653 poruši grom njegovo tjeme skupa s krstom, te zato stoji i sada taj zvonik od zgora nedovršen. Sagradjen je iz četverokutnih kamenah na sliku piramide, urešen je mramornimi nakiti, stupići i liepom rezarijom; a može se zvoniku splietskomu već s toga predpostaviti, što je djelo izvorno i u svih časticah s nova izradjeno, a ne skrpano od starinskieh ostanakah kao zvonik splietski.

Izvor. Chiese di Traù. MSC. u kneza Garanjin-Fanfonje u Trogiru pod br. 21.

Bon Lovro vajar, živio u Zadru u sriedini 18. vieka. Godine 1759 načini za crkvu koludricah sv. Marie liepi mramorni oltar sa svetohranilištem za 2412 dukatah, kako sljedeća bilježka tadašnjega obskrbnika crkve kneza Josipa Antuna Fanfonje svjedoči:

---

*) Jedan od ove porodice, Verlicus sin Pavla Bojana, rodom iz Čudala i kanonik voglejski, pomagao je godine 1331 papinskomu inkvizitoru fratru Franji de Clugia izkorjeniti praznovjerje furlanskih Slavenah okò sela Kavoreta. Bivši tom prilikom istomu fratru na veliku službu s toga, što je znao slavenski. Radi ove službe dao mu je rečeni inkvizitor u ime pape osobitu povelju. V. Bianchi Gius. Documenti per la storia dell Friuli. Udine 1844, Nro. 699.

„A dì 22. Settembre 1759. Nota di spese e fattura da farsi da me sottoscritto per far un Paramento alla Romana con suoi gradini e Tabernacolo con qui dichiarato conforme il disegno. — Per far li tre scalini del sudetto paramento sara fatti di mandola di Verona con suoi regoloni al impianto etc. — Tabernacolo con sei colonne di diaspro di Sicilia e la sua nicchia in comporti di macchie di verde antico e diaspro di Sicilia, e la sua nicchia in comporto di macchie di verde antico e di diaspro di Sicilia, suo architrave fregio e cornice, suo laticinio e sua cuba, il tutto rimesso di diaspro di Sicilia e verde antico (tutto conforme al disegno) per ducati due mille e due cento di sola fattura di Tagliapiera. — Più, per far il salizo bianco e rosso di Verona, e suo scalin di mandola di Verona, il tutto lustro, ducati sessanta due. Più, per far il Balaustro conforme il disegno di marmo di Carrara, il tutto lustrato, ducati cento e cinquanta. Summa ducati 2420.

Conte Gius. Ant. Fanfogna affermo.
Io Lorenzo Bon Tagliapiera affermo."

Sliedi zatiem bilježka od god. 1762. „Raccolta delle Polize saldate de marmi, fatture etc. per la struttura del nuovo altar maggiore per la chiesa delle RR. madri di S. Maria in Zara: — Per contati per saldo intiero del altar a maestro Lorenzo Bon Tagliapiera, ducati settecento. Lire 4340 — A maestro Lorenzo Bon per Canoni, Peatte, marmorin e Terazzo, come nella polizza, lire 521."

Izvor. Bilježka rukopisna u arkivu knezovah Fanfonje u Zadru, pod slovom E, N. I.

Bona, gl. B u n i ć.

Bonaventura Splietski, gl. R a z m i l o v i ć.

Bonifacij Natal, bakrorezar, rodio se u Šibeniku oko god. 1550. Njegova porodica po mužkoj krvi pripadala je šibeničkomu staromu plemstvu, a po krvi ženskoj vukla je lozu od bosanskieh porodicah Z l a t a r i ć a h i Pilovnićah. Prvi nauk u svojoj umjetnosti dobio je u Mleteih, živeći tamo mnogo godinah. Prilikom velikoga Jubilea rimskoga god. 1575. naumi on s mnogimi svojimi zemljaci *) posjetiti Rim i odonuda navratiti se u Dalmaciju, te pohoditi tamo svoje rodjake i prijatelje, koje više godinah vidio nije. Ali došavši u Rim, pade u bolest, a ova nesreća bješe uzrok što se je sasvim udomio u Rimu. Tu se oženi za Magdalenu Guerinievu. — Godine 1579 dne 3. Srpnja izabraše ga bratja ilirskoga sbora sv. Jerolima za svoga sučlana, te učiniše dne 6. Rujna iste godine takodjer članom njegovoga rodjenoga brata Franju Bonifacija liečnika, koj se bješe radi njega preselio iz Š i b e n i k a u R i m. Sljedeće godine 1580 dne 10. Travnja, načini ga rečeni sbor sv. Jerolima, sa svimi glasovi, svojim gvardijanom ili čuvarom; godine 1582 dne 22. Travnja izabrà ga svojim sindikom, a sljedeće godine

*) Ove godine posjetilo je Rim 1291 hodočastnikah jugoslavenskih, kako to zapisnici sbora ilirskoga od sv. Jerolima u Rimu svjedoče.

1583 dne 26. Lipnja, izabran je jednoglasno za sbornoga kamerlenga. Nu u toj službi, vodeći nješto neredno sborne račune, zaduži se spomenutomu sboru, te je morao u ime naplaćivanja svoga duga, uslied sbornoga zaključka od 17. Lipnja 1584, načiniti za sbor dva bakroreza sv. Jerolima, koje slike tiskane su kasnije na njekih po sboru izdanih knjigah. Malo zatiem, imajući isti sbor velike razpre i svadje poradi neriešenoga pitanja: koje države jugoslavenske imadu se razumjevati pod imenom državah ilirskih, i koji slavenski hodočastnici imadu právo kao Iliri uživati stan, hranu i podporu u zavodu sv. Jerolima? naumiše članovi načiniti dati zemljovid ilirskieh pokrajinah, te povjeriše taj posao Bonifaciju, koj ga za kratko vrieme sretno dovrši. Radeći ovaj zemljovid, dodje mu na misao poći još dalje, te on naumi izrezati zemljovid svih slavenskih pokrajinah. Ovo svoje veoma zanimivo djelo nacrta on u vrlo velikom formatu, uresivši taj zemljovid s mnogimi slikami, kao poimence: s podobami slavnih ljudih jugoslavenskih, s gradovi dalmatinskimi, s grbovi pokrajinah slavenskih, nošnjami, azbukom i otčenašom glagoljskim, s mnogimi historičkimi bilježkami o Slavenima, s rodoslovjem rimskoga cara Klaudia od ilirske krvi, i s rodoslovjem svojim i svoje vlastite porodice, te prida k svemu tomu još svoju podobu, posvetivši ovo djelo god. 1592 dne 10. Svibnja svome zemljaku Faustu Vrančiću biskupu čanadskomu i tajniku cesarovu. U toj svojoj dugačkoj posveti pobilježio je mnoge stvari, što se tiče njegova vlastita života, podavši sebi sljedeći naslov: „Natal Bonifacij da Sebenico, Dalmata, Cosmografo e scultore in Rami et accademico della Compagnia degli Vertuosi di Roma“.

U radnji, osobito glede zemljovida, pomagao ga je njegov prijatelj Aleks. Komulović, prvi arcipop sbora sv. Jerolima i spisatelj hrvatski, koj bješe godine 1583 poslan od rimskoga pape u Rusiju i Poljsku, posjetivši na tom putu veću stranu slavenskieh pokrajinah. Ali ovo djelo nije žalibože nikada urezano i tiskom izdano, prem da je Bonifacij poslie kratke bolesti god. 1593 ponajviše radi ovoga djela poduzeo put u Dalmaciju, kojom prilikom, ostavivši u velikoj oskudici svoju porodicu u Rimu, dobi na svoju molbu od višerečenoga sbora ilirskoga 10 škudah u ime podpore *).

Na ovo djelo smierao je i trogirski pjesnik Ivan Kavanjin, pjevajući u svojoj pjesmi o bogatstvu i ubožtvu, u pjevanju sedmom br. 114 ovako:

Bonifacij Natal, vàrli
Svietokaznik i upilac,
Koga u Rimu skup zagàrli
Onieh mudrieh svetoštilac,
Koj namieni Faustu sličnom
Slavih kraje, slavom vičnom.

U Rimu upozna se Bonifacio s graditeljem pape Siksta V. Dominikom Fontanom, koj bješe slavno ime steko po svojih velikih sgradah i po-

*) Isto djelo nalazi se u mojoj sbirci bakrorezah i risarijah.

tom, što je u Rimu starinski egipatski obelisk, težeći do jedan miliun funtah, sa svojimi divno izumljenimi makinami podigo i na nege postavio. Po svršenom ovom poslu opisà isti Fontana sav način ovoga podizanja, raztumačiv sve makine, što je k tomu upotriebio, i dodavši opis ostalih svojih tvorovah.

Tom prilikom umoli on Bonifacija, da ovo njegovo djelo bakroreznimi slikami uresi i razsvietli. Bonifacij lativ se trudnoga toga posla, radio je više godinah na onih slikah, koje su pridane k tiskanomu djelu Fontanovu, što je izišlo u Napulju godine 1604 u folio pod sljedećim naslovom: „Della Trasportazione dell' Obelisco vaticano et delle Fabriche di nostro Signore Papa Sisto V. fatte da Cavalier Domenico Fontana Architetto di Sua Santità. In Napoli appresso Constantino Vitale 1604. Libro I.“ Zatiem: „Libro secondo, in cui si ragiona di alcune Fabriche fatte in Roma et in Napoli dal Cav. Domenico Fontana.“ Prvi naslovni list ove knjige rezan je u bakru. Od zdola stoji: „In Roma appresso Domenico Basa MDXC. Intagliato da Natal Bonifacio da Sibenico.“ Ovaj naslov smutio je one spisatelje, koji su dosada tvrdili: da je isto djelo tiskano u Rimu g. 1590, jer nisu gledali s traga firmu tiskarovu.

U toj knjizi nalazi se 56 slikah rezanih od Bonifacijà. Medju ovimi zaslužuju po našemu mnienju dvie osobitu pozornost.

Prva je na listu 1.: Poprsje Fontanovo. On drži obadvima rukama gorespomenuti obelisk, a prsa su mu nakitjena kolajnom reda zlatne ostruge, koju dobi od pape Siksta V.. Ovo poprsje urezano je u šupljini triumfalnih vratah, koja su s desna i s lieva urešena korintskimi stupovi. Na triuglastom krovu otieh vratah nose dva andjela tri grba pape Siksta V., od kojih je srednji ovienčan papinskom krunom. Sa strane, izvan stupovah, nakitjena su vrata svakojakim orudeljem graditeljskim, cvietjem i s arabeski. Podnožnicu istieh vratah, što je urešena dvimi grbovi Fontanovimi, drže takodjer dva andjela, a sasvim dole stoji napis: „Natalis Bonifacius Siben. Dalmatinus. Incidebat Romae 1589. Cum Privilegio Summi Pontificis.

Druga znamenita slika u tom djela, na listu 66. prikazuje gorespomenuti obelisk sa svih stranah, i sa dva rimska stupa od carevah Trajana i Antonina. Ovaj obelisk kao i stupovi posuti su sitnimi bezbrojnimi slikami i hieroglifami, što su velikom marljivostju i divnom točnostju izradjene. Svaka skoro zvier, svaki ures i svaki potez prenešen je iz izvora na bakar najvećom pazljivostju, a u svemu vidi se da je umjetnik težio sve predmete podpunoma snimiti i u nijednomu potezu nesagriešiti proti duhu i slogu izvornoga djela. Još je slika ova urešena grbovi pape Siksta V. i Fontane i sa dva poveća andjela, što nose napise: „Deposuit potentes de sede et exaltavit humiles.“ To će reći: da je papa iste stupove i obeliske oteo poganstvu i posvetio krstjanstvu. Na dnu lista stoji podpis: „Natalis Bonifacius Sibenicensis incidebat Romae MDLXXXIX.“ *)

*) Jedan istisak riedke ove knjige nalazi se u mojoj knjižnici.

Osim ovih povećih Bonifacievih djelah zabilježili su nam Bartsch, Heinecke, Brulliot, Malpé, Nagler i ostali, sljedeće bakroreze:

1. Sv. Jerolim klečeći pred razpelom, što je naslonjeno uz jedan panj. Od zdola leži mrtvačka glava i pješčena ura. S podpisom: „Titianus inventor. N. B. F. S. 1571. Nicolo Nelli formis." Na čitavom listu uzduž.

2. Mrtav Isus ležeći na krilu svoje matere, okružen od mnogieh angjelah, što nose orudja mučeničtva. U bogato urešenom okviru, u kom je prikazano jošte 6 pobožnih malenih prizorah, stoji napis: „Rosarium Dolorosum Gloriosae Virginis. Natal Bonifacius inventor atque fecit. 1579." Na čitavom listu.

3. Sveti ubrus s obrazom Isusovim, kojega razprostrta drže tri biskupa u mitrah, za njimi vide se popovi i puk. Rezano na čitavom podugačkom listu, s napisom: „Questo é il vero ritratto di santo sudario di Christo Gesu Redentore nostro, nel finale fu posto dentro il' sepolcro et adesso si mostra da tre vescovi con grandissima riverenza et concorso del popolo, il quarto di del magio nella città di Ciambery in Sauoia. — Natalis Bonifatio Sibenicensis incidebat 1579." Zatim sliede dva versa: „Hanc Christi etc." Od zdola nad trimi lukovi stoje tri grba i napis: Romae apud Laurentium Vacarium. Formis. A. D. MDLXXIX.

4. Arbor trium Religionum sancti Francisci. Na čitavom podugačkom listu. Posvetjena slika kardinalu F. Constantiu, s podpisom: Nat. Bonifacius Sebenicensis.

5. Klanjanje pastierah, polag oltarne slike Tadije Zuccara, s podpisom: „Noel Bonifacio Sebenicus fecit." Na velikom čitavom listu.

6. Podignutje piramide Augustove, s podpisom: „Disegno nel quale si rappresenta l' ordine tenuto in alzar la Guglia d' Augusto, il di ultimo d' Aprile 1586. Natal Bonifacio de Sebenico fece d' Augusto 1586."

7. Porodjenje Adonovo, polag Rafaela, sa znakom: B. F. 1586.

8. i 9. Dva snimka obeliska vatikanskoga, s podpisom: „Natalis Bonifacius Sibenicensis faciebat Romae A. D. 1587.

10. Disegno del modo di condurre l' obelisco etc., s istim podpisom.

11. Zbirka od konjah i svakojake zvjeradi, rezana god. 1594.

12. Isus na gori olivetanskoj, polag Ticiana, s podpisom N. B. F. SE.

Osim višespomenutoga podpisa služio se je Bonifacij monogramom: B. F. — NB. — NB. F. N. B. S. F. i N. B. F. SE. Budući da je podoban monogram upotrebljivao takodjer bakrorezar Nikola Beatrizet, iz Lotaringije, s toga zamienjuju njeki djela ovoga posliednjega s tvorovi Bonifaciovimi, ali je slog Bonifacijev čistiji, kriepčiji i krasniji, prem da je bio manje marljiv u risanju.

Bonifacij živio je jošte god. 1599, jer dne 7. Veljače iste godine dolazi posljednji put zabilježen medju bratjom sbora svet. Jerolima u Rimu. God. 1602 mjeseca Svibnja spominje se u zapisnicih istoga sbora već kao pokojni, budući da je dne 12. rečenoga mjeseca njegova zaostavša kći

Julija molila podporu i parčiju od sbora ilirskoga, i dobivši ovu u smislu sbornih zakonah, kao sirota naroda ilirskoga, udala se je iste godine za Henrika Savojana u Rimu, dočim je kao djevojka, poslie smrti svoga otca i matere, živila kod svoga strica Franje Bonifacija.

Izvori. Libri delli Decreti della Congregatione illirica S. Hieronymi MSC. — Bartsch. Heineke. Brulliot. Malpé. Nagler.

Bonin, gl. Milanez Bonin.

Bonin de Boninis, gl. Dobriša Dobrić.

Borić Mate i Luka, otac i sin, dva vješta zlatara zadarska, načiniše god. 1564 liepo obklopje za sliku B. D. Marie, što je bila u crkvi sv. Matea u predgradju zadarskom, kako svjedoči sljedeći napis:

EX ARGENTO DIVAE VIRGINI OBLATO FRANC. FVMATVS.
IV. CONS. ET FRANC. VENTVRA. PROC. F. C.
MATTHAEVS BORICEVS AC LVCAS FILIVS. IADREN. FECERE.
MDLXIIII.

Boschetto Ivan, slikar rodom iz Španie, živio početkom 16. vieka na otoku Rabu, gdje se je valjda oženio i djetcu rodio, kako to grobni spomenik u zapušćenoj crkvi sv. Franje kod groblja svjedoči, kog je sám slikar godine 1515 za svoju pokojnu ženu, za se i za svoje potomke staviti dao, sa sljedećim napisom:

IOANNES BOSCHETVS PI-
CTOR ISPANVS. CŌDITORI-
VM HOC. CŌIVGI CARIS.
SIBI, POSTERISQ. SVIS
OP. M. CŌDERE IVSSIT.
MDXV. DIE X. MII.

Izvor. Mihalj Sabljar, putne bilježke, u rukopisu.

Boset ili Božeta Nikola Urban, zvonolievar, živio u 17. stoljetju u Celju, gdje se od njega nalaze sljedeći zvonovi:

a) U crkvi sv. Duha, sriedne veličine zvono s napisom: „Nikolaus Boset zu Cilli goss mich anno 1658.“

b) U crkvi sv. Josipa, maleno zvono s napisom: „Nicolaus Urbanus Boset me fudit anno 1682.“

c) U istoj crkvi sv. Josipa, veliko zvono lievano od Boseta i Konrada Schneidera s napisom: „In Namen Gotes bin ich geflosen, Nicolaus Boset und Conrad Schneider zu Cilli die haben mich alhier gegosen in Jar anno 1696.“

d) U istoj crkvi sriednje veće zvono s napisom: „Durch das Feuer bin ich geflosen Nicolaus Boset und Conrad Schneider in Cilli-haben mich gegosen, in Jar Anno 1697.

Godine 1690 dne 14. Srpnja načini on u Zagrebu s kanonikom Ivanom Znikom pismeni ugovor, da će za crkvu sv. Petra u Bistrici načiniti

jedno zvono, te primi u ime svoga djela u napred 200 for., kako to njegovo vlastoručno pismo svjedoči.

Izvor. Orožen. Kronika celska. — Ugovor grada Zagreba. Rkps.

Bošković Roger Josip, sin Nikole, koj je došo kao trgovac iz tursko-slavenske pokrajine u Dubrovnik, i Pave Betterove. Rodio se u Dubrovniku dne 18. Svibnja god. 1711 a umro u Milanu dne 15. Veljače 1787. Ovaj slavni matematik, zvjezdoslovac, optik, filosof i pjesnik; ovaj ljubimac mnogih vladarah, prijatelj najučenijih ljudih svoga vremena i učitelj na javnih visokih učienah u Parizu, Londonu, Milanu i t. d., spada ovamo kao idraulik, kao umni razsuditelj gradjevinah i kao spisatelj o akustiki i o nauku bojah. Njegov život opisan je obširno u mnogih djelih i u svih skoro europejskih jezicih, s toga spominjemo ovdje o njemu samo ono, što u naš predmet zasjeca. Prilikom njegova bavljenja u Rimu oko godine 1743, poboje se Rimljani da će se glasovita kuba crkve sv. Petra porušiti poradi njekih svojih pukotinah, zato dobiše po nalogu pape Benedikta XIV. tadašnji slavni franceski matematici: Jacquier i Soeur zajedno s Boškovićem nalog, da štetu iste kube potanko razgledaju i svoje mnienje o načinu njezinoga popravljenja izjave. Ovu zadaću izvršiše oni podpunoma, priobćivši svoje mnienje u osobitome po Boškoviću napisanome izvjestju, što su ga dali tiskati pod sljedećimi naslovi: 1. „Parere di tre Matematici sopra i danni, che si sono trovati nella cupola di S. Pietro, sul fine del 1742. Roma.“ 2. „Riflessione de PP. Tommaso la Soeur, Francesco Jacquier dell' ordine de' minimi e' Ruggiero Giuseppe Boscovich, sopra alcune difficultà spettanti i danni e risarcimenti della Cupola di S. Pietro. Roma.“ Ovo drugo djelce izdao je Bošković kasnije, kad su se njeki glasovi u Rimu proti razsuditeljem podigli bili, pitajući ih: kako se mogu tri matematika i zvjezdoslovca usuditi na razsudjivanje i pretresivanje djela slavnih graditeljah Mihaljangjela, Buonarotta, Bramanta, Sangalla i Bernina? Nu uzprkos oviem glasovom, odobri kasnije većom stranom zdrav razum mnienje razsuditeljah, i popravci svršeni su na kubi u smislu njihova mnienja.

Baveći se u Milanu, umoljen je Bošković podati svoje mnienje o piramidi, što su namjeravali staviti na kubu velikoga hrama milanezkoga, i o načinu, kako da se ista piramida radi svoje težine namjesti. I u tom predmetu izjavi se Bošković u tiskanome djelcu: „Della solidità della nuova Guglia del Duomo di Milano“, te njegovo mnienje biaše posve odobreno.

Sljedeći primjer Rimljanah i Milanezah, morali su, po nalogu carice Marie Terezie, takodjer Bečani, prilikom popravljenja carske knjižnice u Beču, tražiti mnienje od Boškovića, uslied česa napisà on svoje mnienje u djelcu: „Dei danni e rimedii della fabrica della Biblioteca Cesarea in Vienna“.

Mnogo više radio je Bošković oko vodenih gradjevinah, kojimi se je na poziv raznih gradovah i poglavarstvah osobitom vještinom zanimao. Poslovi kod gradjenja i popravljanja lukah u Riminu, Savoni, Manjavaki i Jakinu, kod izsušivanja pontinskih barah i kod uredjivanja riekah Tevera pri Porto Felice, Panare i Fidone u Piačenciji, potokah Kaine i Nistore u Perugiji, kao

i rieke Padove itd., dali su mu mnogo misliti i prisilili su ga izdati svoja mnenja u sljedećih djelih: 1. „Sopra il porto di Rimini. 2. Sopra il porto di Magnavacca. 3. Sopra il porto di Savona. 4. Sopra i lavori comminciati ad eseguire in Ancona sotto la ripa di Capo di Monte. 5. Sopra l' asciugamento delle Paludi Pontine. 6. Su i lavori del Panaro. 7. Sul Tidone nel Piacentino. 8. Su i Torrenti Caina e Nistore nel Perugino. 9. Su i lavori del Pó. 10. Sullo sbocco dell' Adige in Mare. 11. Scrittura sui danni del Tevere a Porto Felice. 12. Metodo de' nuovi ripari che impediscono le corrosioni de' fiumi e ne divertono il filone" itd.

Osim toga pisao je Bošković takodjer djelce o akustiki, pod naslovom: „Della legge di continuità nella scala musicale. Milano 1772." i jedno djelo o skladu bojah, pod naslovom: „De unione colorum, aliorum post alios per binas substantias ac unione multo majori per tres. Viennae 1767."

Njegov liepi grobni spomenik s biela i crna mramora nalazi se u Milanu u Breri, gdje je utemeljio zviezdarnu.

Izvori. Ab. Franc. Ricca. Elogio storico dell' Abate Rugiero Giuseppe Boscovich (s njegovim poprsjem. Milano 1789. — Bernardi Zamagna. Oratio in funere R. J. Boscovichi. Ragusa 1787. Folio. — Appendini. Notizie istorico-critiche sulle antichità storia e letteratura de' Ragusei. Ragusa 1803.

Botti Petar, nazvan Dagel, živio koncem 17. vieka u savinskih rudah u Krajnskoj. Biaše vrlo umjetan puškar i medorezar. Valvazor piše o njemu, da je u svojoj umjetnosti nadkrilio sve svoje suvremenike, tako dobro one iz Brešije u Italiji, kao i francezke i niderlandezke. Sa svojim sinom i unukom radio je još u dubokoj starosti puške i svakojake stvari iz meda, koje su ljudi po Italiji i Francezkoj veoma rado kupovali

Izvor. Valvazor, Ehre des Herzogthums Krain

Božidarović Ivan, pop, slikar dubrovački, rodio se u drugoj polovici 15. stoljetja, a umro dne 9. Kolovoza 1521, poslie kako je tri dana prije načinio posljednju oporuku, u kojoj spominje svoju mater, svoju sestru Maru i netjakinju Lavru. Imao je u zastavi ili zalogu od Stjepana Bratosaljića liepu sbirku srebrnih medaljah, na broju 144, medju ovimi jednu zlatnu od Aleksandra Velikoga, a na dugu kod Vinka Beresića dva dukata za jednu svoju sliku (Quadro).

Izvor Liber Testamentorum. Notar. de Ragusa. A. 1519—1525. MSC.

Brakuš Stjepan, graditelj i protomeštar, živio u Trogiru početkom 15. vieka. Godine 1450 dne 21. Listopada načini ugovor s fratrom Nikolom nadstojnikom monastira sv. Križa na otoku Buji, za popravak čitavoga rečenoga monastira, obvezav se, načiniti više novih vratah, svodovah, lukovah, pilovah. Po svoj prilici sagradio je on i crkvu i čitav monastir, sagradjen god. 1449, kako napis nad velikimi vratmi crkve sviedoči.

Izvor. Quad. Com. Siben. a. 1450. MSC. — Cello-Cega. La chiesa di Traù. Spal. 1855, p. 61.

Brasolović ili Bražolić Šimun, vajar (taiapetra) šibenički, spominje se u kvadernah šibeničkih godine 1553.

Bražola Ivan, vajar 15. vieka, rodi se u Splietu od otca Krsta de Cunis, i dolazi od godine 1447 do 1462 višekrat spomenut u kvadernah spliet-

skih. Za ženu imao je Ivanu kćer Marice Damjana Braćanina, gradjana splietskoga, s kojom dobì u ime parčije 200 zlatnih dukatah. Radio je godine 1460 zajedno s glasovitim vajarom i graditeljem Andrijem Aleksijevom, nu nezna se pravo šta, budući da dolazi samo u računih s njim zajedno spomenut, bez da se kaže šta su radili. Medju ostalima biaše Bražola mnogo vješt u radnji kamenitih posudah (pilla) ili stupah za gnjesti i tuči masline. Čini se, da je bio u rodnome svome gradu veoma cienjen radi svoje umjetnosti, zašto su ljudi iz obližnjih okolicah rado k njemu u nauk davali svoje sinove ili rodjake. Tako stoji dne 19. Travnja g. 1449 zabilježeno, da je Antun Ivanov iz Hvara dao u nauk meštru Bražoli, Matu sina Pribilovog iz Hvara, rodjaka svoga, staroga 14 god. na rok od 6 godinah, i to pod običnimi uvjeti, da ga naime ima učiti svoju umjetnost i po izminutju roka za vjernu službu dati mu sve potrebito orudje i sprave za meštriju. Pod istimi uvjeti predade dne 30. Listopada 1444 na tri godine Cvitan Živić, iz sela Neresića na otoku Braću, svoga sina Nikolu u nauk. Kako su ova dva učenika kod Bražole napredovala, o tom neimamo nikakovih datah.

Bražolić Jerolim, vajar iz otoka Brača, živio i radio u Šibeniku u 16. stoljetju. Dne 11. Studna 1556 načini oporuku, kojom je odreko djedinstvo svome nezahvalnome sinu Šimunu, kog bješe iz turskoga sužanjstva odkupio, ostavivši sav imutak drugome sinu Jurju.

Brešjanin Dominko, graditelj, rodom iz Brešije u Lombardiji, biaše god. 1544 pozvan zajedno s meštri Petrom od Kastelnuova, Martinom od Novigrada i Petrom od Milana u Hrvatsku, da sagradi tvrdi grad Sisak, kojega u ono doba, poradi svakdanjih navalah turskih, zagrebački kaptul na susjeku Kupe i Korane svojim troškom graditi započè. Rečena četiri meštra, kojim biahu na pomoć dana četiri zidara iz biskupovoga Gradca, dva iz Ivanića a dva iz Zagreba, uskoriše na toliko posao, da je grad već prve godine u dosta dobrom stanju bio, te se je mogao vratmi zatvoriti i stražami obskrbiti. U sljedećih godinah pritekli su kaptolu u pomoć stališi hrvatski i cesar Ferdinand, te su svu daću kmetovah kaptolskih dozvolili upotriebiti na gradjenje istoga grada. S toga bude posao na toliko unapredjen, da je za vrieme od 6 godinah t. j. god. 1550 unutarnji grad sasvime dovršen bio. Biaše pako sagradjen poput trokuta s trimi kulami i čvrstim debelim zidom ili platnom obkoljen. Vanjski dvovrstni zidovi ili platno s jednom kulom biahu gradjeni kroz više godinah, te stoprv 1564 sasvime dovršeni. Čvrstoću i jakost ovoga grada dokazuje to, što je četirikrat obsjedanje i jurišanje tursko slavno podnio i susbio, dok je napokon godine 1593 dne 23. Kolovoza prevarom u ruke turske pao, u koje vrieme biaše sasvim razoren. Kasnije popravljen je po kaptolu zagrebačkom iz nova, te je sve do danas sačuvan.

Bribiranin Toma, graditelj rodom iz hrvatskoga Bribira, živio početkom 16. vieka. Sagradi u družtvu s Blažem Peratom liepi zvonik župne

crkve u Vrbniku, na otoku Krku, kako sljedeći glagoljski napis na istome zvoniku svjedoči: „1527. Miseca Maja. To su meštri ki zidaše ta zvonik: Meštar Blaž Perat i Meštar Toma iz Bribira. Va to vrime biše kaštald Toma Vitezić.“

Briešjanin Bartol i Dominko, tiskari glagoljskih knjigah, rodom iz Brieše, živili su početkom 16. vieka u Hrvatskoj i tiskali su god. 1531 u gradu Rieci, u kući biskupa Kožičića i njegovim troškom, hrvatski misal glagoljskimi pismeni. Knjiga u 4^{ini} ima listovah 248, tisak je krasan sa crnilom i crvenilom, te ima više dobrih drvorezah. S traga stoji sljedeća bilježka: „Svršen misal hrvacki od slova do slova, kužan, popravlen i prepisan častnim va isukrstje otcem gospodinom Šimunom Kožičićem Zadraninom, biskupom modruškim, štampan v rici v' hižah ego prebivanija, traćenjem ego milosti, Dominikom i Bartolomiem z brieše štampaduri, vladajušću vedrenom gnu Ferdinandu kralju rimskomu, ugarskomu i českomu. Dan 27 miseca Aprila, leta od Krstova rojstva 1531.“

Brodnik Mate, slikar, rodio se u Krajnskoj godine 1814 i umro u Zagrebu dne 31. Marta g. 1845. Slikao ponajviše podobe i pobožne slike za crkve, mastima i na liepu. Živio više godinah u Karlovcu i u Zagrebu. Od njega poznate su nam sljedeće slike: 1. Sv. Petar primajući ključe od Isusa i 2. Maria karmelitanska, u bribirskoj sbornoj crkvi. 3. Posljednja večera, polag Leonarda Vincia, kod opata St. Pogledića u Zagrebu. 4. Uvod bana Hallera, crtica. 5. Jedna oltarna slika u Remetah. Još ima u raznih kućah više podobah od njegove ruke.

Brunjolić Sekondo, sin Franja i Ane Zuzorićeve, rodio se u Dubrovniku u 16. vieku. U svojoj mladosti posveti se osim inih naukah takodjer muzici. Kasnije obljubiv trgovinu, bavio se kao trgovac mnogo vremena u Englezkoj i Španjolskoj, te pade po móru u robstvo gusarah mauritanskih, odkuda se težkim trudom sa 500 cekinah odkupi, koje novce posudi mu dubrovačka obćina. Povrativ se kući, oženi se i rodi osam djetce. Kad mu žena umre, ostavi iz tuge svietski striliš i postane svetjenik stolne crkve dubrovačke. Kao pop posveti se sasvime muzici, koju, putujući po svietu, nikada zanemario nije; izumi i napiše mnogo krasnih muzikalnih komadah i pobožnih napjevah, punih duha i miline, te zadobi po ovimi svojimi proizvodi kod svojih zemljakah veliki glas.

Izvor. Appendini. Notizie stor. critiche di Ragusa. — Serafinus Cerva MSC.

Bucić Andrija, vajar (lapicida), dolazi spomenut dne 23. Siečnja god. 1441 u šibeničkih kvadernah kao vlastnik jedne kuće. Po svoj prilici biaše izmedju onih, koji su Jurja Matejevića pomagali oko gradjenja i uresivanja stolne crkve šibeničke.

Budimljanin Eustahio pop, slikar rodom iz mjesta Budimlja u Hercegovini, izpisà ili uresi slikama na liepu (alla fresco) crkvu sv. Nikole monastira Gradišća u Boki kotorskoj, na granici crnogorskoj, godine 1620. Ovo svjedoči slavenski napis nad vratmi crkvenimi iz nutra crnom bojom pisan, koj govori, da je rečena crkva sagradjena „trudom i podvigom bla-

ženih htitor, bivšago igumena Dionisija i Stefana Davidovića, posledi že bivšago igumena Josifa s Gradišća, i popisa se svetimi obrazi njegovim trudom i podvigom i ovieh htitor... v ljeto z. r. k. i. (7128 = 1620) pisa pop Stahija ot mesta Budimle." Slike prikazuju ikone svetacah i razne prizore iz sv. pisma, u slogu bizantinskom.

Budislavić Ivan, drvorezar i vajar, živio početkom 15. vieka u Trogiru. Načini god. 1440 one prekrasne klupi ili stolice, što se još danas vide u pjevalištu stolne crkve trogirske s obiuh stranah velikoga oltara. Ovih stolicah ima na broju 34, naime 16 većih s traga i 18 manjih s napreda. Izrezane su iz orahova drva i urešene poluuzvišenimi i pozlatjenimi kipovi apostolah, evangjelistah i učiteljah crkve. Na naslonih vide se od zgora krasni arkitektonički uresi u gotičkome ukusu, a od spoda ima opet 18 slikah svetacah, s nakiti od listja i cvietja itd. Iz ugovora, što ga je Budislavić zadnjega Veljače 1440 s obskrbnikom stolne crkve Petrom Čudiom načinio, učimo se, da je za veliku i malustolicu dobio 18 dukatah. U kvadernah šibeničkih spominje se Budislavić (Incisor et habitator Tragurii) dne 18. Kolovoza 1443, na koj dan odpustio je od službe svoga učenika M i h o v i l a sina M a r k o j e iz Klisa, kog bješe uzeo u nauk god. 1440. Dne 1. Srpnja 1448 dolazi Budislavić spomenut i u kvadernah splietskih, u kojih stoji zabilježeno, kako je Lapuš Zanotiev, prodavalac mirisah (aromatarius) kao povjerenik meštra Budislavića (Magistri Joannis Budislavich intagliatoris) priznao pred sudom, da je isti meštar od splietskoga kožarskoga meštra Radana Milakovića podpunoma primio 330 libarah za prodanu mu kuću u Splietu i za ležeće zemlje, što je u Splietu imala Budislavićeva žena J a k o v i c a. Bješe takodjer u njekom savezu s Jurjem Matejevićem, slavnim graditeljem šibeničke stolne crkve, o kojem spominju šibeničke kvaderne od godine 1486, da je ostao po svojoj smrti dužnik baštinikah Budislavićevih, koj dug naloži izplatiti Jurjeva udovica u svojoj oporuci.

Izvori. Chiese di Trau MSC. apud comitem Garagnin-Fanfogna. Tragurii. — Quadernae Tragurienses, Spalatenses et Sibenicenses MSC.

Budovin Ivan Maria, nazvan takodjer Bodin i Bedovin, slikar, rodio se oko godine 1530 u Furlanskoj. Po imenu sudeći, biaše valjda od krvi slavenske. Proglasio se u sitnome slikarstvu, u kom je do velikoga savršenstva dotjerao. Sekondo Lancelotti kaže, da je Budovin izumio takodjer tako nazvano slikarenje zrnasto ili piknjasto, t. j. takovo, kad se s pernikom, mjesto potezanja, pika, što slici njeku osobitu krasotu i milinu daje, i tim više udivljenja zaslužuje, budući da takovomu djelu treba mnogo vremena i velike strpljivosti. Nu isti Lancelotti priznaje poslie, da je ovoj umjetnosti bio vješt i naš Klovio, koj se je mnogo prije, naime god. 1498 rodio. Budovin živio je ponajviše u Mletcih i radio tu do duboke starosti, naime do svoje 97. god. Nakon smrti, neimajući odvjetka, ostavi mletačkim siromakom 2000 škudah, što je svojom umjetnostju priskrbio bio. Inače biaše čovjek mudar, dobar i veoma pobožan. Lancelotti tvrdi, da je i glasoviti Breviar patriarke Grimana, što se čuva u knjižnici sv. Marka, i koj

je urešen prekrasnimi miniaturami, od Budovina slikovan, nu nije pomislio na to, da su samo dva Grimana bili patriarke voglejski, od kojih prvi Dominko god. 1523, a drugi Marin 1546 umre, dakle u vrieme, kad Budovin ili još nije bio na svietu ili je pako stoprv početnik bio u svojoj umjetnosti. Lancelotti spominje nadalje u svome god. 1662 tiskanome djelu, da je Budovin njekoliko godinah prije, u svojoj 97 godini umro. J. Chr. Mayer u svom djelu: „Beschreibung von Venedig" tvrdi upravo, da je taj breviar od Klovia urešen. Moguće je da je Budovin bio učenik Kloviev, jer kažu, da je on jedini poslie Klovia znao tajnu perzijansku umjetnost: kako se zlatnoj boji naravna jasnost i živahnost podati ima, koja umjetnost izumrla je kasnije u Italiji.

Vriedni učenik Budovinov biaše Valerio Mariani od Urbina, koj je u strpljivosti svoga učitelja nadvladao, te za najveće vladaoce svieta radio.

Za sada poznato je samo jedno djelo Budovinovo, koje se nalazilo još god. 1824 kod Andrije Pascatia u Sv. Vidu u Furlanskoj. Slika ova prikazuje sv. Jerolima u spili molećega, uz njega spava lav, a podalje igraju se tri andjela i nose kardinalski klobuk. Od zdola stoji podpis: IOHES M^A^ BUDOVINVS F. IULIEN^S^ F. MDLV.

Ovu sliku načinio je Budovin po svoj prilici još u svojoj mladosti, jer Maniago, koj ju je vidio, veli: da je u risanju i u prikazivanju golotine dosta griešio, premda je inače takom krepkostju izradjena kao da je činjena mastilom. Vidi se takodjer u sastavljenju njeki duh Ticiana i Pavla veronezkoga, koje sljedjaše u mislih. Suvremeni umjetnik Cesar Vecellio i višespomenuti Lancelotti hvale ga ipak vrhu svega, jer prvi, koj ga Bodovino imenuje, kaže: „da je bio prvi sitnoslikar svoga vremena i otac proiznašastja rečene umjetnosti, te zajedno najbolji risar svojih slikah, kojim je podao toliko duha, da priliče posve naravi." Drugi kaže, „da je nadvladao sve stare slikare u izumljenju i u risanju, istoga Ticiana, Pavla Veronesa, i ostale, pa da su ljudi od svieh stranah svieta dolazili gledati njegova djela, te su se divili njima." (Son pochi anni, che morì in Venezia Giovanni Maria Bodino del Friuli, miniatore eccellentissimo, di novantasette anni, *il quale superò tutti gli antichi nella pittura, nell' invenzione e nel disegno, Paolo Veronese, Ticiano ed altri.* Fu inventore della miniatura granita, cioè punta di penello, che riesce una facitura troppo esquisita, ed è come una quinta essenza della pittura. *Comparvero huomini da varie parti del mondo a vedere e restarono stupefatti.*"

Izvori. „L' hoggidi, ovvero gl' ingegni non inferiori a' passati etc. Del Padre Don Secondo Lancellotti. Venezia 1662. Parte 2^a^ Disinganno XV, pag. 242." — Zani, Encicl. Meth. P. I, Vol. IV, pag. 283. — Cesare Vecellio. Degli habiti antichi et moderni di diversi parti del mondo ec. da Cesare Vecellio. In Venetia 1590 lib. I. pag. 36. — Maniago. Storia delle B. A. Friulane, pag. 383.

Budrić Andrija, graditelj šibenički, spominje se u kvadernah šibeničkih godine 1434, 1458 i 1470, koje posljednje godine uzè u nauk Ivana Jurjeva Jurkovića iz Hàrvatah, na pet godinah.

Buhek Janes, slikar, živio koncem 15. vieka u Koruškoj. Od njega sačuvano je osam slikah, na drvu načinjenih, u crkvi bolnice Šent-Vidske u Koruškoj.

Izvor. Hermann. H. Handbuch der Geschichte des Herzogthums Kärathen in Vereinigung mit den österreichischen Fürstenthümern. Heft IV, pag. 515.

Bulsić Šimun, graditelj, rodi se početkom 15. vieka u Zadru. Spominje se u kvadernah trogirskih, u kojih stoje 15. Lipnja i 3. Srpnja god. 1435 zabilježene dvie pogodbe, uslied kojih rečeni meštar Bulsić i meštar Mato Alegretiev, obadva zadarska graditelja, obvezahu se pred knezom trogirskim Markom Zenom, da će za 520 libarah, u velikoj kuli kastela trogirskoga nad česmom sagraditi svod iz kamenah živih i tupih, zajedno s krovom iz drva; zatiem temelj od bedemah gradskih sa sievera i iztoka, kojega temelja zid imao je od zdola biti širok 5 noguh a od zgora dvie i pol noge.

Bunić Blaž ili Vlaho, rodom iz Dubrovnika. Ovoga vrlo umjetnoga zlatara iz 16. stoljetja spominje jedini Zani u svojoj Enciclopedii, veleći o njemu: „Bona Biagio, orefice da Ragusa bravissimo, viveva 1540."

Bura Milan, sitnoslikar, živio početkom petnaestoga vieka. Rodi se po svoj prilici u Šibeniku *) Njegovo krstno ime Milan svjedoči barem da je bio slavenskoga podrekla. Od njega čuva se u knjižnici grofa Vojkfi-Vojkovića u Oroslavju sa slikama urešeni rukopis pod naslovom: Gai Svetonii Tranquilli de Vita Duodecim Caesarum. Pisan na finoj pergameni u 4ini na 187 listovih. Na prvome listu oko pisma načinjene su kite cvietja zelenoga, modroga, crvenoga i zlatnoga. Od zgora u sriedini stoje sa zlatom napisana slova: IHC, urešena krunom. Od zdola u sredini vidi se medju trakovi sunca poprsje njeke žene, kao morske vile, koja obadvima rukama drži trokutnik urešen tamnosivim vezom, na kome biaše njeki napis sa zlatnimi slovi, od kojega se može samo čitati: „sic ..ces.c..", s desna i s lieva stoje od zgora poveća zlatna slova: „I. M." urešena krunami. Od spoda na povećimi stabli visokoga njekoga bilja stoje dva gola angjela trubeći u trublje što su urešene modrimi barjaci; od zdola u sredini čini se kao da je bio njeki grb, ali je sada već slikarija iztrugana. Osobito krasno urešena su u tom rukopisu njeka početna slova. Na listu 153. načinjena je poveća slika cara Ottona, od kojega je odjeća svu boju izgubila, a na listu 64. slika cara Vespasijana, koj je malo smiešno u odjeći vitezovah 15. vieka, obučen, držeći u lievoj ruci crkvu a u desnoj goli mač. Risarija je u ostalom pravilna i boje veoma živahne, te dobro sačuvane, osobito zlatna i crvena. Na koncu rukopisa stoji napisano: „Laus Deo per Milanum Burrum 1443."

*) U starinskih kvadernah šibeničkih od god. 1419—1445 dolazi spomenut Lovro Buro kao sviedok (Laurentius Burus i Buro) a u jednoj povelji od godine 1409 Laurentius de Bora vlastelin šibenički.

Busato Antun, graditelj i vajar, biaše sin Petra Pavla, rodom iz Mletakah, a stanovnik šibenički. Godine 1436 spominje se u kvadernah šibeničkih kao graditelj stolne crkve šibeničke (Magister fabricae Ecclesiae S. Jacobi de Sibenico), koju je po svoj prilici gradio pod upravljanjem Jurja Matejevića, protumeštra iste crkve. Godine 1434 i 1435 kupio je u Šibeniku i u Vodici zemlje i kuće.

Izvor. Quadernae Communitatis Sibenicensis. MSC.

Butti Lovro, slavni slikar prizorah morskih, rodio se u Trstu godine 1805 Otác mu je došo iz Milana i bio je vajar a mati je Trstjanka. Do 13. godine polazio je Butti javne škole, nu videći da se tu neće mnogo naučiti, stade od svoga otca učiti se umjetnost vajarsku i klesarsku. U svojoj osamnaestoj godini otide u Mletke na tamošnju akademiju umjetnostih, gdjeno počè risati ornamente a zajedno se je podučavao u graditeljstvu, vajarstvu i slikarstvu, dobivši u svih razredih, za svoj dobar napredak, medalje i nagrade. U Mletcih, vidivši jednom krasne slike kavaliera I v a n a M i l i a r a, zaljubi se na toliko u način njegova slikanja, da je otišo u Milan učiti se od njega slikanje sgradah. Vrativ se u Trst, pomisli tu naći podpore, ali trgovački duh gradjanah nije mario mnogo za umjetnosti, s toga naumi Butti novim načinom slikanja probuditi pozornost obćinstva i pribaviti si privrženike, te stadè slikati tajno, čudnovato móre i težko ustrojenje i prikazivanje brodovah. Ovimi slikami steče doskora slavno ime i toliko novacah, da je mogo putovati po Italiji, Francezkoj, Englezkoj, Njemačkoj i Ugarskoj. Na tom putu nauči se mnogo jezikah i upozna se s bogatim knjiženstvom najizobraženijih narodah. Nu najmanje napredovà u njemačkome jeziku, koj mu omrznù već u školah, te je s toga imao dosta neprilikah. U Beču mogo bi bio živiti u krugovih največih familijah ugodno i bezbrižno, ali se nije mogo priučiti k nenaravnomu životu velikašah, i volio je, kao što Ariosto reče: s komadićem kruha zadovoljiti se, nego li narav čovječju sbaciti i svoju slobodu prodati. On se vrati u svoj Trst, zadovoljan kruhom i vodom u samotnome smatranju naravi i neizmjernoga mora.

Nu i u toj samoći našo je zaslugah i plemenitih podupirateljah, a najviše onda, kad ga isti cesar Ferdinando dobri god. 1847 odlikovà, načinivši ga svojim dvornim slikarom i kupivši od njega dvie pomorske slike, što su stavljene u bečki Belvedere. Za trstjanskoga velikokupca Rittera načini on god. 1849 krasnu sliku sa više brodovah na burnome moru. Brodovi su podobro izradjeni sa svimi svojimi strančicami, te čovjek se mora čuditi tolikome trudu umjetnika. Prozračni v. lovi morski načinjeni su sasvim po naravi, kao da su iz mora na sliku prenešeni. S desna u daljini vidi se njeki normandeski grad a s lieva veliko široko more s brodovi. Velikom vještinom izradjeni su i tamni oblaci na nebu. Kod istoga Rittera čuva se i manja Buttiova slika, takodjer s brodovi na burnome moru. Za carsku galeriju u Beču učini godine 1846 burno more na suhome mjestu kod Malamoke i drugi morski prizor u vrieme jugovine. U izlogi novoga umjetničkoga družtva u Beču biahu godine 1851 izložene sljedeće slike: „Nemirno more s

brodovi". „Zapad sunca na moru". (Ova slika prodana je barenic reira za 240 for.) „Mletčani pokušavaju carsku fregatu Venere up ratni prizor god. 1849. „Corsia de Servi u Milanu", na staklu nači slika s mastima.

Osim pomorskih prizorah, koje nitko bolje od Buttia raditi nezna bavlja se on takodjer slikanjem različitih sgradah, osobito staroitalskih, njolskih itd. kao i starinskih brodovah rimskih, holandezkih, mletačkil koje najvećom vještinom radi.

Buttorac N., bakrorezar trstjanski našega vieka, rezao je mnoge za razna tiskana djela, a napóse rezà god. 1829 njeke tablice za Ka rovo djelo: „L' Archeografo Triestino".

C.

Cameroni Angjelo, gl. Kameroni.
Camisetta Josip, gl. Kamiseta.
Campsa, gl. Kampsa.
Canali (de) Menegellus, gl. Menegellus.
Canella, gl. Kanela.
Capello Karol i Radoslav, gl. Kapelo.
Capilozzi Šimun, gl. Kapiloci.
Capodistria, gl. Kopranin.
Capolino Josip, gl. Kapolino.
Capogrosso Marko, gl. Kavanjin-Kaugrosović.
Capovilla N., gl. Kapovila.
Carli, Ivan, gl. Karli.
Carmelli, gl. Karmelli.
Carnia, gl. Krajnski.
Carpaccio Benko i Viktor, gl. Karpat.
Carso (de) Ivan, gledaj Kraski Ivan Slavjanin.
Castel-Lion (dal) Franjo, gl. Kastel-Lion.
Castelnovo (de) Petar, gl. Kastelnovo.
Caucig Franjo, gl. Kavčić.
Cavaglieri, gl. Kavalieri.
Cavagnin, gl. Kavanjin.
Cavalotte, gl. Kavaloto Jakov.

Cerdo ili Čerdo Mate, rodom iz Slovenogradca (Windišgratz) u Štajerskoj, jedan izmedju najstarijih jugoslavenskih tiskarah, rodi godine 1450 i živio u Padovi od godine 1481 do 1488, gdje je najp spravom Erharda Ratdolta a kasnije u svojoj vlastitoj tiskarni mnoge tiskao. Prije svoga dolazka u Padovu služio je po svoj prilici kod s

natoga Ratdolta, koj je oko god. 1470 u Mletcih svoju tiskarnu utemeljio. Od Cerdonovih izdanjah poznate su nam sljedeće knjige:

1. Chiromantica scientia naturalis (authore Mich. Scoto). Padue per Mattheum Cerdonis de Vindischgrecz. Magistri Erhardi Ratdolt instrumentis. 1481 in 4to.

2. Uberti de Saxonia Tractatus proportionum. Padue non modica impressus diligentia per Mag. Matheum Cerdonis de Uuindischgretz. Anno Domini 1482 die 15. Augusti, — Sequuntur Blasii de Parma de Pelicanis questiones super tractatu de latitudinibus formarum etc. — Impresse ut supra, die duodecimo septembris. Item, tractatus de latitudinibus formarum. Impressus ut supra die vero 25. mensis Septembris. In 4to goth. fig.

3. Libellus de Tabellionibus. — Cura atque indvstria non modica Magister Matheus Cerdonis de Uuindischgratz impressit Padue die 15. Martii anno 1482 in 4to goth.

4. Blanchi Ceruti Veronen. Declamationum libellus. — Die 29. Maii 1482. Padue per Math. Cerdonis de Windischgratz in 4to.

5. Ludus Pithagorae per Matheum Cerdonis. Die 21. Augusti A. 1482 in 4to cum char. goth.

6. Oratio in funere Reverendiss. D. D. Petri Cardinalis S. Sixti habita a R. P. D. Nicolao Episcopo Modrusensi. *) — Impressa Paduae die penultimo Augusti 1482 per Matheum Cerdonis de Windischgrets in 4to.

7. Armandi (de Bellovisu) Ord. Praed. scriptum super libellum de ente et essentia compositum per Sanctum Thomam de Aquino. — Per Magistrum Matheum Cerdonis de Windischgretz impressum Padue anno Dom. 1482 die vero 29 mensis Augusti in 4to goth.

8. Synonima Ciceronis. — Per Matheum Cerdonis impressa Padue 1482 die 4. Decembris in 4to.

9. Nicolai Horemi Theolog. et Philosoph. Paris. De latitudinibus formarum. Padue per Matheum Cerdonis de Windischgretz. A. 1482 in 4to.

10. Prosdocimi de Beldamandis Mathematici Patavini Algorismus. Padue per Matheum Cerdonis 1483 die 22. Februarii in 4to cum chart. goth.

11. Leonardi (Bruni) Aretini poete de studiis et litteris ad illustr. Dominam babtistam (al. Isabellam) de Malatestis. Impressum Padue a Mag. Matheo Cerdonis de Windischgretz. Die secunda Marcii Anno Domini 1483 in 4to.

12. Io. Barbi Antipaulus seu Judicium de anno 1483. (Contra Paulum de Mittelburgo) — 1483 quinto Idus Marcias. Ex Patavio in 4to char. goth. per Matheum Cerdonis.

13. Aegidii Monachi Carmina de Urinarum indiciis edita ab excell. Dom. mag. Egidio cum comm. eiusdem — Padueque impressa per Magistrum Matheum Cerdonis de uuindischgretz die 12 iulii anno 1483 in 4to goth.

*) Ovaj govor tiskan je prvikrat u Rimu god. 1474, zatiem takodjer u Rimu g. 1485.

14. Canis Io. Jacobi de modo studendi in Jure, libellus. — Impressit magister Mattheus Cerdonis. Padue anno 1483 in 4to. goth.

15. M. F. Ciceronis libellus de dictionum proprietatibus iuxta alphabeti ordinem. — Hic adest finis equiuocorum Ciceronis. 1483 in 4. char. per Matheum Cerdonis.

16. Hippocratis Chli Libellus de Esse aegrorum. — Impressus Padue anno 1483 in 4to. char. goth. per Matheum Cerdonis.

17. Aegidii Monachi Liber metricus de pulsibus cum comm. Gentilis Fulginatis. — Impressus Padue per Mag. Mattheum Cerdonis. Januarii Anno D. 1484 in 4to. goth.

18. Alberti de Saxonia tractatus proportionum. — Padue impressus per Mag. Matheum Cerdonis die 20. Julii Annis 1484 in 4to. goth.

19. S. Aurelii Augustini, Sermones tres de Clericorum vita et moribus. Vita et Epistolae quaedam. Item Conradi Eusebii annotatio in errorem scribentium S. Augustinum fuisse Heremitam. — Quae omnia impressa fuere Padue per Mag. Matheum Cerdonis. Anno Domini 1484. Sequitur Canticum in solemnit. S. Aug. in 4to. goth.

20. Chiromantica Scientia naturalis. Padue per mag. Matheum Cerdonis de vuindischgrecz 1484 in 4to. goth. fig.

21. Mundini anathomia emendata ab Hieronymo de Mafeis de Verona. — Impressaque per magistrum Matheum Cerdonis. Padue. Anno Dni. 1484 in 4to. goth. (Početna slova u drvu rezana).

22. Canis Io. Jacobi libellus de modo studendi in utroque Jure. Quem impressit mag. Matheus. Padue anno 1485 in 4to. goth.

23. Eiusdem auctoris Compendiolum in Justiniani Institutiones latinis versibus seu casus Summarii super institutionum libro. Padue per mag. Matheum Cerdonis. a. 1485 die vero 24. Marcii in 4to. goth.

24. Nicolai Horem (Oresmii) Tractatus de latitudinibus formarum. — Impressus Padue per mag. Matheum Cerdonis. Anno domini 1486 die vero mensis 18. Februarii. Accedunt Quaestiones Blasii de Parma de Pelicanis. Impresse Padue die 22. Maii 1486 in 4to. goth.

25. Bagellardi Pauli a Flumine Tractatus de aegritudinibus infantium. — Impressus die 10. novembris per Matheum de vindischgretz 1487 in 4to. goth.

26. Petri de Abano. Tractatus de venenis cum tractatu de Epidemia. — Impressus per Matheum Cerdonis. — Anno Domini 1487 die 18. Decembris in 4to.

27. Montagnani Barthol. de urinarum indiciis. Padue per Matheum Cerdonis. 1847 in 4to.

28. Isaac Beiram eximii medicine monarce de universalibus et particularibus dictis libellus. — Padue impressus per mag. Mattheum Cerdonis. Die 23. Marcii 1487 in 4to. goth.

29. Arnoldi de Villa nova Medici et Phisici Tractatus de Arte cognoscendi venena. — Patavini per Matheum Cerdonis de Windischgratz. 1487 in 4to.

30. Articuli reprobati Parisiis. — Impressi Padue per magistrum Mattheum Cerdonis de Vindischgretz (Bez godine) in 4to. goth.

31. Epistola Enee Silvii Picolomini, iuveni non esse negandum amorem dicit. Eiusdem Epistola amatoria. — De amoris remedio. (Bez godine.) Per Matheum Cerdonis in 4to.

32. Nigri Francisci Veneti. — — in faustiss. princ. Sigismundum sereniss. archiducem austrie, pro felicissimo novae sponsae epitalamio. Carminum libellus. (Bez godine.) Car. goth. per Matheum Cerdonis in 4to.

33. Eusebii Conradi Mediol. Canonici regularis Epistola ad Sixtum IV. Pont. Contra errorem scribentium S. Augustinum fuisse Eremitam. Padue per Matheum Cerdonis in 4to.

Izvori. Panzer Comp. Mon. Typogr. — Amati Giacinto Ricerche storico-critico-scientifiche. Milano 1830. T. V.

Cerljenović, inače Ivanović Juraj, vajar, spominje se godine 1473 u kvadernah šibeničkih.

Cerni ili Tierni Augustin, graditelj, živio početkom 16. vieka u Ljubljani. Sagradio tu godine 1512 palaču prvoga ljublanskoga knezo-biskupa Krsta Raubera. Ovo svjedoči u mramoru urezani napis, koj se još sada na istoj palači nalazi i ovako glasi:

AVGVSTINVS TIERNVS
OPERIS PRAEFECTVS
IACTIS FVNDAMENTIS
III. NONAS MAY ANNO
MDXII.
D. O.

Ovu palaču poljepšali su kasnije biskupi Otto grof Buchhaim godine 1643 i grof Herberstein, dodavši drugi kat i prostranije sgrade.

Cheregin Marko, gl. Keregin.

Christianopolo, gl. Kristianopolo.

Ciperla (Ziperla) Filip, rodom iz Vlaške Gorice, poznat u svojoj domovini i u susjedstvu kao dobar vajar. Po naručbini glavara fratarskoga monastira u Kostanjevici nad Goricom, otca Mihalja Elercića, načini on god. 1820 za glavni oltar kostanjevačke crkve krasni tabernakul iz crvenoga mramora, koj na 4 malih stupovih stoji. Vanjska strana medju istimi stupovi načinjena je iz staro-zelena mramora (verde antico). Ima četiri glavicah i toliko podglavicah, a na dolnjem brvnu dva mala andjela.

Izvor. Vascotti. Storia della Castagnavizza p. 120.

Ciren (Cireneus), graditelj, rodom iz Trsta, živio oko god. 546 poslie nar. Isuk. za vrieme trstjanskoga biskupa Frugifera. Sagradio je na njegove

troškove u stolnoj crkvi trstjanskoj kapelu sv. Justa i Servola u bizantinskom slogu velikom krasotom i umjetnostju.
Izvor. Kandler. L'Archeologo Triestino I, pag. 155.

Clovio, gl. Klovio.

Cocoglia, gl. Kokoljić.

Colegna, (da) Franjo, gl. Kolonjanin.

Colombo, gl. Kolombo.

Corradin Antun, gl. Koradin.

Crngolern (Zerngolern) Franjo Wilhelm, vlastelin, rodom iz Krajnske, živio oko 1660—1710. O njemu sačuvà nam uspomenu Ivan Antun Dolničer, tvrdeći da je bio vješti graditelj i slikar, i da je govorio pet jezikah. Kao vlastnik dobra Rosenbüchela u Krajnskoj, sagradi on tamo liepi grad i uresi ga vlastoručno raznimi slikami.
Izvor. I. A. Dolničer. Descriptio Topografica urbis Labacensis. MSC.

Croce (a) Ivan, slikar. Od njega se nalazi u glavnoj crkvi u gradu Visu, na otoku istoga imena, glavna slika na velikome oltaru.
Izvor. Sabljar, rukopisne biljožke.

Curtivo, gl. Kurtivo.

Curzola (da), gl. Korčulanin.

Cvetinović Ljudevit, akademički slikar podobah i historičkih prizorah, putovao godine 1845—6 po Ugarskoj, snimajući narodne odjeće i predjele.

Cvitić Ivan, vajar, živio koncem 15. vieka u Spljetu, dolazi spoment u računah stolne crkve splietske od god. 1491, nu nezna se što je radio.

Č.

Čačković Franjo X. Vrhovinski, skladatelj, rodio se u Zagrebu 1789 od roditeljah Ivana Krst., koj g. 1828 kao kr. savjetnik i stola banskoga prisjednik umre, i Maksimiliane Špišićeve. Za mlada obljubi glasbu i poče kao samouk na narodnoj svirali i citari vježbati se u muzici. Prve nauke primi od njekoga Martindla, koj je podučavao djetcu na flauti, klarinetu i guslah. Kasnije napredovà uvjek svojim trudom kao samouk, čitajući knjige o umjetnosti i obćeći najradje s umjetnici, te napredovà na toliko, da je doskora postao ne samo veoma dobar sviralac na flauti, nego takodjer i skladatelj muzikalnih komadah, tako za flautu kao i za sve ostale muzikalne nastroje. Ponajprije pisao je kratke napjeve uz pratnju gitare, zatim poče i veće komade skladati za flautu napóse i ukupno za čitave orkestre.

Iz ljubavi k muzici putovao je u svojoj mladosti po Njemačkoj, te igrao pred pokojnim kraljem bavarskim Maksimilianom, kojom prilikom upo-

zna se s bavarskim general-intendantom od kraljevske kapele Poislom, koj ga kao mladića veoma obljubi i radi umjetna njegova igranja često pohvali. Na ovom svom putu posjeti Celovac, Salcburg, Insbruk, Brixen, Tropavu itd., gdje je javno pod nepoznatim imenom igrao.

Svojoj domovini učini osobitu zaslugu, što je godine 1827 u družtvu s Konradom Klobučarićem, Karolom Jurjem Viznerom i Karolom Štefaniom utemeljio družtvo muzikalno u Zagrebu, radi kojega s početka mnoge progone pretrpi i od pučanstva i od tadašnjega poglavarstva grada Zagreba, kojega nastojanjem propalo bi bilo rečeno družtvo u svom postanku, da se nije za njega zauzeo mogućni biskup Alex. Alagović još kao prepušt zagrebački, koj je isto družtvo kao pokrovitelj revno podupirao, te izradio, da se je družtvo po tadašnjem kr. ugarskom namjestničtvu potvrdilo i koristne povelje i pravila dobilo.

Čačkovićevu djelateljnost umnoži osobito vrieme probudjenja narodnoga duha u Hrvatskoj, od god. 1835 počamši, od kojega vremena sve do danas načini mnoge liepe muzikalne komade, koji biahu igrani prilikom različitih koncertah i javnih predstavljanjah obćenitom pohvalom i odobrenjem. Ponajviše narodnih komadah napisà on za ples, kao valcere, polke, kadrile i posve narodna kola, a osim toga narodne poveće komade za sve nastroje uz pratnju velike orkestre itd. Medju najpoznatijimi od ovih jesu sljedeći komadi:

1. Vienac narodnih glasovah, za čitavu orkestru i tursku muziku a na póse za fortepiano. — 2. Promiene vrhu napjeva: „Liepa Minka". — 3. Promiene za flautu vrhu hrvatskoga napjeva: „Jasno sunce sad potamni, da nespaziš tugu mu". Uz pratnju velike orkestre. — 4. Promiene za flautu vrhu napjeva: „Iz Zagorja od prastara Čeha, Leha, Meha grada". — 5. Promiene za flautu vrhu napjeva: „Bieli miesec tebi tužim moj na zemlji tužan stan". Uz pratnju velike orkestre. — 6. Promiene za flautu, hoboe i krilni rog, vrhu napjeva narodne poputnice, uz pratnju velike orkestre. — 7. „Razmtiva" (Fantazia) za dvie flaute, fagot, violončel i dva roga. Uz pratnju velike pune orkestre. — 8. „Bršljanke", promiene vrhu narodnoga napjeva: „Ja se šetjem tužan hodim". — 9. „Trozvučna jeka", za dvie flaute, dva klarineta, dva roga i dvie trublje. Uz pratnju velike pune orkestre. — 10. Promiene za flautu, klarinet i gusle, uz pratnju velike orkestre. — 11. „Poljska", za čitav orkestar. — 12. „Posljednji glasovi i oproštaj s flautom". Uz pratnju velike orkestre. — 13. „Koraljke", hrvatska kadrila za fortepiano i za čitavu orkestru. — 14. „Dvoranke", hrvatski valceri za fortepiano i za čitavu orkestru. — 15. Tri narodni manevrir-marši, za fortepiano i za čitavu orkestru. — 16. Tri narodne polke: „Hela, Lada i Vesna". Za fortepiano i za čitavu orkestru i napóse za tursku muziku. — 17. „Zora, Živa, Pleskavica", tri narodna kola s narodnimi trijami za fortepiano na dvie i četiri ruke i za čitavu orkestru. — 18. „Franjovka". Fantazija za flautu, uz pratnju dviuh guslah, viole, violončela, violona, dvajuh rogovah i fortepijana. — 19.

„Davor“. Zabava za flautu, krilni rog i trombu, uz pratnju velike pune orkestre. — 20. „Davor II.“. Zabava za flautu, uz pratnju velike pune orkestre i t. d.

Svirao je na svih svirajućih nastrojih.

Čebačarev Lazar, slikar staroslavenskih ikonah, nezna se odkuda bješe rodom, ako ne iz Rusije. Od njega nalazi se u iztočnoj crkvi zagrebačkoj ikona slikana na drvu, što prikazuje spasitelja, okružena od dva angjela, B. D. Marije, sv. Ivana bogoslova i SS. Cozima i Savatije pustinjakah. Od zdola stoji podpis: П. Лазар Чебачарев.

Češljar, gl. Ilić Todor.

Čortanović Pavao, akademički slikar, sin Petra gradjana novosadskoga, rodi se u Novomsadu oko godine 1832. Poslan od svojih roditeljah u Beč na tamošnju akademiju liepih umjetnostih, svrši svoje nauke dobrim uspjehom i dobì pohvalu od svojih učiteljah kao i od ravnatelja akademije Petra Krafta. Po svršenju akademičkih naukah vrati se u svoju domovinu i naslikà u monastiru Ravanici prestol majke Božje i djelovanje Jelisavetino na obću pohvalu. Isto tako pohvalno svrši u Bešenovi četiri prestolne ikone, carske dveri, tajnu večeru i južna i sieverna vrata. Srbski patriarh dade po njemu načiniti veoma liepo izobraženu ikonu blagovještenja Bogorodice, a za druge osobe, kao i za njeke crkve, načini razne podobe, slike i ikone.

Čulić Miho, fratar i slikar, rodi se u Duvnu u Bosni oko godine 1770. Naslikao je u monastiru bosanskomu Fojnici čitav svod crkve, koj je iz drva, pa je iz kreča i sadra načinio najprije zid a zatiem naslikao na liepu sv. Duha i dva angjela s kadionicama, dvanaest apostolah, pod njima Adama i Evu s drvetom života, proroke Mojsiu i Arona, zajedno s proroci, mučenici, djevicami i izpovjednici reda sv. Franje i Dominika. — Na platnu izobrazio je mastima biskupa Gregura Ilića iz Vareša, koj obraz čuva se u hodniku župne kuće u Travniku, zatiem Fra Andjela Zvizdovića i Sultana Mahomeda II., kako ovaj predaje rečenomu fratru ferman za bosanske fratrove.

Na prodikaonici u Fojnici načini četiri obraza, SS. Bonaventure, Antuna Pad., Jakova od Markie i još jednoga svetca. Umre u Bosni oko g. 1812.

Čukić Ivan, izvrstni rukotvornik i učitelj početnih učionah u Splietu, rodi se u Dubrovniku god. 180) dne 4. Ožujka. Jur za mlada počè kao samouk raditi svakojake predmete iz drva i lepenka, kao jaslice sa sgradama, s predjeli, s pastieri, sa stadom itd. Na nesreću umre mu otac kad je dovršio jedva 12 godinah, a mati ga nemogaše radi siromaštva poslati u nauke liepih umjetnostih, ka kojima nosio je osobitu ljubav, tè se tako podà naukom pedagogičkim i dobì god. 1826 javnu službu u Dubrovniku kao učitelj početnih učionah. Godine 1835 premjestjen je iz rodnoga mjesta u Spliet, gdje je godine 1842 načinio iz tvrde hartije ili lepenka, što ga je on sám sastavio, sav manastir fratarah od B. D. Marie u Blatu (in Palude) zajedno s bašćom. Godine 1844 i 1845 dogotovi pako iz po-

dobnoga lepenka, u uzdignutom ili uzvišenom djelu, starinski splietski hram Jova sa svojim peristilom ili pridvorjem, s pročeljem i triemom starih carskih sgradah, što su oko hrama. Čitavu osnovu ovieh veličanstvenieh sgradah načini on u engleskom razmjerju 45" dio manjim od istine, te izradi najvećom strpljivostju i podpunostju sve častice ovieh sgradah, tako nutrašnje kao vanjske, sa svimi rezarijami, uresi itd. Ova radnja nalazi se sada u bečkoj akademiji liepih umjetnostih, te je pohvaljena ne samo od vještih umjetnikah, nego i od Njeg. Veličanstva cesara Ferdinanda I. i od sve cesarske porodice, koja vidivši njegovo djelo, nagradi ga obilno, pohvalivši ga kako je zaslužio.

Godine 1846 sastavi takodjer uzdignatim djelom parobrod „Dalmata" s čitavim razmierjem i razdieljenjem i sa svimi spravami i časticami istoga broda. Ovo djelo pokloni on pokojnomu baronu Hügelu dvorskomu savjetniku. Godine 1847 i 1848 načini drugu osnovu spomenutoga hrama Jovina za londonsku izložbu, držanu god. 1851, nu po nesreći skvari se prilikom pošiljanja i bi mu natrag poslana, te se sada popravljena kod njega nalazi. Godine 1854 pozvan je od družtva centralnoga muzea u Beču, da izradi iz sadra krasno vajane slike nutrašnjega hrama Jovina, što predstavljaju Dianin lov. Da li je ovo djelo svršio, neznamo.

Čulinović ili Kulinović (Chiulinovich) Juraj, slikar, spominje se u kvadernah šibeničkih godine 1472 kao svjedok Jurja Matejevića vajara, kad je ovaj primao u svoju službu Katu Kunjičevićevu iz Vrhrike.

D.

Dagel, gl. Botti Petar.

Daler F. Gavril, bakrorezar, živio u prvoj polovici 18. vieka kao svetjenik reda pavlinskoga u monastiru Lepojglavi blizu Varaždina u Hrvatskoj. On je rezao sliku sv. Jerolima, što je priložena djelu otca Josipa Bedekovića: „Natale solum sancti Hieronymi". Isti obraz rezan je polag jedne druge slike istoga svetca, što se nalazi u knjizi Teofila Spizella: „Vetus Academia Jesu Christi, Iconibus et Documentis priscorum verae pietatis Doctorum et Professorum illustrata. Augusta Vindelicorum 1671". Pod gorespomenutim obrazom stoji napis: „F. Gabr. Daller O. S. P. p. E. del. Lepoglavae 1747". Valja da su i ostali bakrorezi, kao prizori, krajobrazi itd., što se u gorespomenutome djelu nalaze, risani i rezani od istoga umjetnika.

Dall' Aqua Cesare, slikar rodom iz Trsta, učenik slavnoga Lipparina professora na akademiji mletačkoj, živi sad u svojoj domovini Istriji kao umjetnik mnogo slavljen i cienjen. Jur godine 1843 probudila je u izložbi družtva filotehničkoga u Trstu obćenito odobrenje njegova krasna slika pri-

kazujuća „smrt Franja Karrare". Zatiem otide na put i na nauk u Francezku i u Belgiu, gdje je, baveći se u Parizu više vremena, a u Bruselu dvie godine, toliko napredovao, da je od najvećih umjetnikah slavljen bio i od svieh stranah svieta naručbine dobivao. Vrativ se godine 1850 u svoju domovinu, donese sa sobom veliku historičku sliku, koja predstavlja Cromvella u sriedini svojih Puritanah, oduševljavajuć ih na bunu. Ova slika bješe javno izložena u Mletcih i učini najveći utisak na sve poznavce umotvorinah. Časopisi talijanski, franceski i njemački nemogahu zadosta nahvaliti ovo djelo, veoma umno izmišljeno, pravilno risano i prieko mjere dobro izradjeno i bojadisano. Značajni su izrazi različitih obrazah i veoma dobro izradjeni konji, što pokazuje njegov duboki nauk anatomie. U isto doba dogotovi on za veletržca Rittera u Trstu drugu sliku s njekim predmetom iz historie florentinske, koja sve njegove gradjane uzhiti. Godine 1856 bješe u Trstu javno izložena opet jedna historična slika Dall' Aque, koja prikazuje prizor proglašenja slobodne luke u Trstu. Velikom umjetnostju sastavljena i izradjena su tu mnoga krasna lica i nošnje, ali u obće nesteče ova slika u Trstu onoliko pohvale, koliko ostale, što ih je načinio isti umjetnik za razne strane svieta.

Dall' Arca, gl. Slavjanin Nikola.

Dalmatin bezimeni, vajar i zlatar u vrieme hrvatskoga kralja Kresimira. Radi pomanjkanja umjetnikah, posla ga Lovro arcibiskup splietski oko god. 1060 na svoje troškove u Antiokiu, koj grad sloviaše u ono doba s umjetnosti svake vrste. Izučiv tamo vajarstvo i zlatarstvo, vrati se Dalmatin u Spliet, gdje načini osim drugieh stvarih, za crkvu splietsku razne srebrene sviećnjake i krasne crkvene posude od zlata i srebra, koje su još u 13. stoljetju u Splietu čuvane bile.

Izvor. Thomas Archidiaconus Spalatensis. Historia Salonitana. Cap. XVI.

Dalmatin Ivan, slavni vajar, rodio se oko polovice 15. vieka u dalmatinskomo gradu Trogiru, zašto bi nazvan od inostranacah „Dalmata" i „de Tragurio" ili „de Traù". Zani mu dodaje još obično svim Hrvatom prezime „Schiavone". Po svoj prilici dodje on jur za mlada u Italiju. Oko godine 1471 nalazimo ga u Rimu kao umjetnika na glasu. Po smrti pape Pavla II. († god. 1471) podade njemu i slavnomu Minu od Fiesola, rodjak rečenoga pape Marko Barbo, kardinal i patriarka oglajski, častni nalog, da načini grobni spomenik iz mramora za istoga papu. Ostanci ovoga groba nalaze se sada u tako nazvanih svetih spiljah (Grotte) vatikanskih, nu nestoje zajedno, budući da raka s ležećim kipom pape Pavla II. i s njegovim grbom, napóse stoji, dočim su ostali mramorni kipovi na drugome mjestu, odaljenom od rake, blizu oltara i groba sv. Petra, u stieni hodnika uzidani. Ovi kipovi u mramoru izvodjeni predstavljaju:

1. Posledṇji sud. Isus nošen od andjelah i Mihalje arkandjela, obkoljen od 12 apostolah i dvajuh andjelah, sudi mrtve, koji su razdjeleni na dvie strane. Na desnoj vidi se klečeći cesar Friderik III. i papa Pavao II.

s podpisom: Paulus II. 2. Mati božja, sjedeća sa sinom u ruci. Od sgora noviji napis: „Charitatis simulacrum, erat ad sepulcrum Pauli II.“ 3. Kip ufanja, od sgora s novijim napisom: „Imago spei. Extans ad sepulcrum Pauli II.“ a od zdola sa starim urezanim napisom: „Joannis Dalmatae opus“. 4. Slika vjere, s napisom: „Imago fidei extans ad sepulcrum Pauli II. 5. Stvorenje Eve iz rebra Adamova. Adam spava na travi pod drvetom, a Bog otac sjedeći obkoljen od andjelah stvara Evu iz rebra. Od zgora napis: „Pauli II. ornamentum sepulcrale“. 6. Drvo od znanja s glavom nečistoga. S napisom kako gore. 7. Velika slika prikazujuća slavu božju. Bog otac obkoljen od množine andjelah. S napisom kako gore. 8. Kip sv. Luke Ev. 9. Kip sv. Ivana Ev. Svi ovi liepi kipovi načinjeni su iz mramora u poluuzvišenome djelu i u boljem ukusu preporodjenoga sloga 15. vieka, te su jasni sviedoci bogatoga uma meštra Ivana. Njeki od ovieh kipovah rezani su u bakru u djelu: „F. L. Dionysius. Sacrarum Vaticanae Basilicae Cryptarum Monumenta. Romae 1773.

Budući da je ovimi i drugimi djeli meštar Ivan veliku slavu steko, pozvà ga slavohliepni ugarski kralj Matiaš Korvin na svoj razkošni dvor u Budim, gdje je meštar Ivan sa svojim zemljakom i sugradjanom meštrom Jakovom Statilićem Trogiraninom, uresivao vajarskimi tvorovi velikoliepne sgrade Matiaševe, i tvorio one kipove iz mramora i meda, kojim se divljahu svi suvremenici. Za ove njegove umne tvorove ostà mu, po svjedočanstvu Tuberona, kralj Matiaš dužan velike novce (ingentem pecuniam), koje kad mu poradi svojih velikih drugih troškovah izplatiti nije mogao, načini ga plemićem i darovà mu imanje Majkovec u križevačkoj, sada zagr. županiji ležeće, koje imanje biaše kralj oteo Bartolu predstojniku Vranskomu, koj se bješe zajedno s Lovrom Iločkim pobunio proti kralju. Nu jedva zauzè ovo imanje meštar Ivan, dodje rečeni Bartol oružanom rukom i protjerà ga iz svoga vlastničtva. Potuživ se meštar kralju Matiašu poradi ovoga nasilja, podà isti kralj dne 8. Srpnja 1489 nadvorniku ugarskomu, banu hrvatskomu, podbanom i svim sudcem u svojoj kraljevini strogu zapovjed, da rečenoga meštra u svojih pravicah brane, i njega u mirnome vlastničtvu gradà i imanja Majkovca uzdrže. („Cupientes nos — nobis sincere dilectum nobilem Magistrum Joannem de Tragurio statuarium sive marmorum sculptorem, in quieto, tutoque et pacifico dominio castelli Majkouez in regno nostro Sclavoniae in Comitatu Crisiensi habiti — conservare etc.“ veli Matiaš u svojemu pismu.) Ali uzprkos ovoj zapovjedi, nije više povratjeno ovo imanje meštru Ivanu, niti je on dobio zaslužene svoje novce, zašto se je, po svjedočanstvu Tuberona, ne bez razloga tužio na kralja Matiaša, izgubiv sve povjerenje u njegovu velikodušnost. („Coepit [sculptor Joannes] non modo de adversarii iniquitate conqueri, sed et Regis Mathiae liberalitatem suspectam habere, quasi subdola largitione esset circumventus.) Dok se je još pravda tjerala za izgubljeno imanje, umre godine 1490 kralj Matiaš, našto ostavi doskora meštar Ivan Ugarsku i Hrvatsku, te otido po svoj prilici natrag u Italiju, a bez sumnje u državu papinsku, gdje je god. 1509 za stolnu

crkvu sv. Ciriaka u Jakinu (Ancona) na občinske troškove načinio prekrasni grobni spomenik blaženomu Jerolimu Gianellu, o kojemu noviji jedan talijanski pisac kaže, da je djelo divno (mirabile) i da stoji u zidu s lieve strane, kako se u crkvu unidje.

Dalmatin Ivan bio je, po svjedočanstvu Valaskoga i Fesslera, takodjer dobar pjesnik.

Izvori. Ludovici Taberonis Commentaria de Temporibus suis Libr. III. — Schwandtner. Scriptores Rerum Hungaricarum T. II, p. 163 — Georgius Fejér. Croatiae ac Slavoniae cum Regno Hungariae Nexus et Relationes. Budae 1839 pag. 78. — D. Pietro Zani. Enciclopedia delle belle arti. Parma 1824. P. I. Vol. XVIII. Traurensis. Traú (di) Giovanni. — Dionysius Philippus Laurentius. Sacrarum Vaticanae Basilicae Cryptarum Monumenta aereis Tabulis incisa. Romae 1773. Tab. LIV, LXXII, LXXIII, LXXVI. — Letture di Famiglia. Trieste 1853. Vol. II, puntata III, pag. 72. — Volkmann. Nachrichten von Italien. Leipzig 1770. B. II, pag. 94. — Lewald August. Reisehandbuch nach und durch Italien. Stuttgart 1840, pag. 305. — Wallaszky Paulus. Tentamen Historiae Litterarum sub Rege Mathia Corvino. Lipsiae 1769, pag. 50. — Fessler. Geschichte von Ungarn.

Dalmatin Juraj, knjigotiskar 15. vieka, rodom iz Dalmacije, živio u Mletcih koncem 15. vieka. Od njegovih tiskanih knjigah poznala su nam samo sljedeća dva djela:

1. „Breviarium, secundum ritum sanctae Romanae Ecclesiae, seu Breviarii Codex Romano more ac christianissimo ritu per optimum virum Evangelistam de Sancto Severino. Venetiis impressus apud Nicolaum Jenson Gallicum et Georgium Dalmatinum et socios omnes. MCCCCLXXXII.“ U 8ini na pergameni.

2. „Alberti magni Ord. Praed. Episcopi Ratisbonensis Compendium theologicae veritatis“. Na koncu: „Explicit compendium theologicae veritatis, compilatum per Albertum magnum, impressumque Venetiis per Georgium Dalmatinum et Jacobum Britannicum Brixianum. MCCCCLXXXIV die primo Aprilis. Serenissimo duce Joanne Mocenigo regnante. Finis“. S gotičkimi pismeni i sa signaturom u 4ini.

Dalmatin Nikola, gl. S l a v j a n i n Nikola.

Damian, staroslavenski tiskar. Od njega znamo jedino to, da je bio Diakon u monastiru Mileševu i da je tu s popom Milanom god. 1545 tiskao molitvenik u 4ini sa 360 stranah.

Danijil arhiepiskop srbski za vrieme kralja Stiepana Dečanskoga i cara Dušana, biaše, po svjedočanstvu Gjorgje Brankovića, veoma vješt graditeljstvu, (сѣ бо сеи преосвященный весма искусенъ во архитектонскомъ вѣжествѣ). Po njegovoj osnovi i njegovim nastojanjem gradila se je glasovita crkva dečanska, kod sela Dečane na rieki Bistrici, u predjelih hvostanskih, kao i crkva sv. Nikole čudotvorca blizu Dečanah.

Izvor. Raić. Istoria raznih slavenskih narodov, čast II. l. 704.

Dàržić Blaž, slikar i rezbar, rodio se u Dubrovniku početkom 16. vieka. Biaše sin Nikole i Klare Cvitkovićeve, unuk Gjore a rodjak Marina Dàržića, slavnih pjesnikah hrvatskih. Blaž, ili kako ga u Dubrovniku zvahu,

Vlaho, spada medju najbolje i najstarije umjetnike dubrovačke. S toga vidimo, da se je porodica Dàržićeva u Dubrovniku odlikovala ne samo knjiženstvom, nego i krasnimi umjetnostmi. Rečena dva pjesnika biahu čovjeka umna i učena, ali Blaž nadvlada ih time, što je pokraj jednake učenosti udario novim putem, kojim se ide takodjer do velike slave, i na kojemu putu ublažuje se ljudski duh i čuvstvo a usavršuje ukus i poznanje ljepote. Premda je Dubrovnik imao već odprije umjetnikah svake vrsti, premda se nemože tajiti, da su mnogi Dubrovčani, putujući kao poklisari, trgovci i zanatlije po širokome svietu, donieli kući ljubav k svemu što je umno i liepo, neimamo ipak dokaza, da bi do Blaža Dàržića ikoj Dubrovčanin kao umjetnik toliko cienjen i hvaljen bio, koliko on.

Tko je Blaža Dàržića podučavao u slikarstvu i rezbarstvu, to se nezna. F. Appendini kaže, da je bio u mnogih svojih znanostih i umjetnostih samouk, što je težko vjerovati, jer ako i u kojem nauku, to zaisto u krasnoj umjetnosti treba svakomu onomu vješta učitelja, tko hoće da se primakne bliže k savršenstvu Da je B. Dàržić u svojih umjetnih tvorovih dalje dotjerao nego li ikakav najumniji samouk, o tom se možemo osvjedočiti iz riečih njegova zemljaka i suvremenika Nikole Nalješkovića, a još više iz pisma najslavnijega u ono vrieme talijanskoga spisatelja Petra Aretina, nazvanoga „il divino" i „flagello de' Principi". Nikola Nalješković, koj nam je kao jedan izmedju najboljih hrvatskih pjesnikah 16. vieka i kao vrli matematik poznat, izdavši g. 1579 u Mletcih na talijanskome jeziku svoje djelo: „Dialogo sulla sfera del mondo diviso in cinque giornate", kaže u tome djelu medju ostalim sljedeće: „Gospodin Aleksandro Piccolomini *) spominje, kako je pretresivajući valjanost njekih krajobrazah, našao da je najljepši i najsavršeniji onaj, koj predstavlja zemaljski okrug, što se sad u bogatoj sbirci kardinala Karpia u Rimu nalazi. A to tvrdi taj gospodin, ako se nevaram, sa svim pravom. Ali znati valja, da je taj isti krajobraz načinjen ovdje u Dubrovniku rukom Blaža Dàržića, muža, kako znamo, veoma riedka (rarissimo), da ne rečem j e d i n o g a u m j e t n i k a u slikarstvu i u sačinjenju ljudskih prilikah, predjelah i najsitnijih rezarijah, načinjenih ponajviše po načinu damašćenskom **). Isti taj krajobraz zgotovljen je po m o m naputku, budući da sam ga ja, kao njegov prijatelj, skoro i dosadno molio i nagovarao na to djelo kroz tečaj dviuh godinah, u kojima je radio taj krajobraz. Nit sam mogao ovo djelo prije dobiti, nego što sam mu uzajemno obećao, da ću mu pomoći razlučiti sve cirkule i razdjeliti ih na stepene, koje obećanje održao sam najvećom vjernostju i marljivostju".

Ufam se da neću pogriešiti, ako ovoga Blaža Dàržića i onoga Blaža Dubrovčanina (Biagio Raguseo), kojega u svojih pismih Petar Aretino kao umjetnika osobite vrsti spominje, za jednoga i istoga proglasim, i to iz tieh

*) Znameniti u ono vrieme talijanski mudroslovac.

**) T. j. vrst rezarije, koja se nadopunjuje sa zlatom i srebrom i ukrašuje sa svakojakimi umjetno upletenimi nakiti.

uzrokah: 1. Što je ovaj i onaj Blaž u isto vrieme živio. 2. Što u Dubrovniku u ono doba nijedan drugi umjetnik istoga imena bio nije, isuzamši Blaža Bunića, koj biaše zlatar. Napokon 3. što i suvremeni Nalješković, kako gore vidismo, a poslie njega Cerva i Appendini tvrde, da je Blaž Dàržić bio muž veoma riedke vještine i umjetnik raznoga vida.

Ako je tomu tako, onda znamo, da je B. Dàržić, osim slikarstva i rezarstva, bavio se takodjer tvorenjem svakojakieh sudovah od raznoga gradiva, pa i radnjom drugieh svakojakieh umjetnieh i dragocienieh malenkostih, tvoreći ih iz kože i uresivajući ih bojami i slikami tako umjetno, da su više vriedile nego li srebrene stvari. Ovimi tvorovi bavio se ponajviše oko g. 1545, kad je po nesreći, tjerajući trgovinu, izgubio bio sav svoj imutak. Pa baš ovimi tvorovi zadobi u Mletcih veliku slavu, kako potvrdjuje pismo gorespomenutoga Petra Aretina, koj stojeći u prijateljstvu s mnogimi Dalmatini, kao n. p. sa slavnim slikarom Andrijem Medulićem, s Ivanom Nalješkovićem, s Krisogonom Gospodnetićem (de Dominis) iz otoka Raba itd., upozná se takodjer s Dàržićem, sklopivši š njime prijateljstvo nješto radi njegovieh dubokieh naukah a nješto radi njegove umjetnosti. Na koliko je pako Aretino našega B. Dàržića kao umjetnika cienio, vidi se iz sljedećega pisma, koje u prevodu ovako glasi:

„Prijatelju Blažu Dubrovčaninu.

Onu škrinju sa češlji, kojom me je vaše darežljivo srce obdarilo, primam više za svetu uspomenu, nego li za moju porabu; ali što sam ja odlučio, morali bi sljediti svi oni, koji se vesele nad ljepostju divnih tvorovah, što ih vi tvorite (de le maravigliose opere, ch' escono da voi). Vi bo svojom umjetnostju obratjate kože u kamenja, i tako ih pomastju pretvarate (contrafate ne i colori), da bi čovjek rekao, da su iz samoga kamena. Liepa je to umjetnost, liepa stvar, liepo iznašastje, s kojim vašim tvorovim dajete u najvećoj mjeri živahnost, jasnost i cienu lapis lazola; radi čega primoran je čovjek, da cieni više posude, koje vi od pomjesa (misture) tvorite, nego li srebrene inieh. U mjesto one žalosti, koju su poćutili svi pošteni ljudi, kada vi, tjerajući trgovinu, kao pošteni i pravi vlastelin, po nemiloj sudbini svoj imutak izgubiste, sada svaki hvali Bogu, što vas je ta nezgoda stigla; takovi su bo divni tvorovi vašega plodonosnoga uma, i više valja jedno perce vaše slave, koju ste stekli vašimi divnimi djeli, nego ma koliko novacah, što ste trgujući izgubili. Dakle hvalite Bogu, koj vas je od zanata mlohavoga oslobodio, te na slavni vas uputio. U Mletcih mjeseca Srpnja 1545.

Petar Aretino."

Neznam gdje se je onda bavio Dàržić, kad mu je Aretino ovo pisao, nu valjda je bio u Dubrovniku, budući da se je tu tri godine kasnije, naime godine 1548 oženio s Marijom, kćerjom Stjepana Šimunova Sinčičevića, s kojom je dobio 30,000 dukatah parčije. Cerva i Appendini tvrde, da se

je prilikom veličoliepna njegova pirovanja igrala u njegovoj kući prvikrat komedia Tirena, napisana od njegova rodjaka, Marina Dàržića, bivši u ono vrieme u Dubrovniku taj običaj, sve poveće kućne svetkovine proslaviti pjesničkimi tvorovi. Čini se, da je i drugu komediju: „Ljubav Venere prama Adonu" načinio Marin za taj pir, jer u prologu govori takodjer o tome piru sljedeće:

Stari *) se sad ženi, komu je Vlaho ime,
Ah vitez hrabreni, pravi plemič svime;
Djevojku je danas doveo u svoj dvor,
Koje sija lip obraz jak sunce iza gór,
Svietla plemena, Sincičević kuće,
Od davnih vremenah vridne i mogućе."

Pir ovaj bio je držan oko godine 1548 u kući djeda Dàržićeva Gjule Piorovića dubrovačkoga gradjana. Kako gore vidismo, bila je Dàržićeva nevjesta veoma bogata, te je on po svojoj ženidbi hitro nadomjestio izgubljeni svoj imutak. Medju godinom 1580 i 1590 umre Blaž Dàržić, ostavivši sedam sinovah, od kojih je bio najstariji N i k o l a, kojega je sám podučavao u slikarstvu i koj kásnije, kako ćemo niže viditi, postade dobar slikar i vajar.

U rukopisu pod naslovom: „Specchio della Confraternità di S. Antonio, formato 1603", našli smo sljedeća imena Blaževih sinovah: J e r o l i m Blažev Dàržić oko god. 1610, S t j e p a n 1613, M a r i n i Š i m u n 1640.

U oporuci Julijana Cvitkovića, djeda Blaževa, spominju se još dva sina njegova: F r a n j o i N i k o l a II., zatiem brat njegov J u l i j a n i sestra Ž i v a.

Miho Monaldi Dubrovčanin (umro godine 1591) sačini na smrt Blaža, kao svoga prijatelja i sugradjanina, sljedeću talijansku pjesmu:

In morte del Drusiano.

Darsa, che col' penello, e coi colori,
A le tele, di spirto, e d' alma vote,
Spesso donasti vita; e quel che puote
Arte, mostrasti in tuoi vaghi lavori.

Hor là sù fra celesti almi splendori
Non scorgi le triste ombre, ch' à noi scuote
Profonda notte interno; ò ch' alto ruote
Febo il suo carro, ò che l' racolga Dori.

*) Razumjeva se, da je stari plemić ili vlastelin.

Vedi il bel, che natura intenta mira,
Mentre la sua sembianza mostrar vuole,
E la grand' opra a noi pinge, e colora.

Et hor te stesso (tal desio ti spira)
In lui trasformi, acceso dentro e fuora,
Qual viva gemma, de l' eterno sole.

U smrt Dàržića.
(Preveo V. V.)

Oj Dàržiću! koji život daješ
Mrtvom platnu kistom i bojami,
I u svojih krasnih nam tvorih,
Šta umjetnost igda može, kažeš.
Ti sad u rajskich dvorih
Nigda tamne nenazrieš sjene,
Ili sunce u zlatnieh kolih
Vozilo se nebom bez oblaka',
Il u sinje spuštalo se more. —
Gledaš svjetlost, nad kojom se divi
Narav cijela, kad pomoli lice,
I stvor divni liči i oživi. —
A sad taka obuze te želja
Da se u nju i sám preobrati
I uzplamti živim plamom, kano
Živa iskra od vječnoga sunca.

Godine 1531 spominje se Blaž medju članovi bratovšćine sv. Lazara.

Izvori. Appendini. Notizie stor. crit. sulla Ragusa II, p. 207. — Lettere di M. Pietro Aretino. In Parigi 1609. Libr. III, pag. 155. — Irene, ovvero della bellezza. Dialogo del Signor Michaele Monaldi. Di novo ristampato in Venezia 1604. Rime p. 146. Prvo izdanje ovega djela s pjesmama izišlo je u Mletcih god. 1599.

Dàržić Nikola, sin prvašnjega Blaža, biaše već kod poroda nesretan, jer se rodi niem. Nu ovu svoju naravnu mahnu popravi time, što je sa svojim umom roditeljem više radosti a sebi više slave pribavio, nego li mnoga druga najzdravija djetca. Učitelj njegov u slikarstvu i rezbarstvu biaše mu otac, te on dotjera u rečenih umjetnostih, kao i kasnije u vajarstvu, tako daleko, da je u svoje doba bio slavni umjetnik u Dubrovniku. Koliko je osim toga oštrouman i svačemu vješt bio, dokazuje to, što je ako i niem, ipak sve svoje kućne i trgovačke poslove sám tjerao. Njegovi tvorovi, koje suvremenici veoma hvale, nisu doprli do nas, zašto se misli, da su ovi, kao i mnogi ostali dubrovački umotvori, prilikom velikih potresah i obćih požarah ili sasvim propali, ili pako po bjeguncih kojekuda raznešeni.

Izvor. Appendini II, str. 208.

Deminae, vajar i graditelj trogirski, spominje se u kvadernah trogirskih godine 1378 dne 29. Rujna, koj dan uzet je u obćinsku službu po knezu i vieću trogirskomu.

Izvor. Quadernae Communitatis Tragurlensis. A. 1378.

De Mori, gl. Mori.

Depaul Ivan, vajar sad živući, rodi se u Trstu i bi poslan troškom obćine trstjanske na akademiju mletačku, da se tamo izobrazi u nauku vajarstva, koje biaše već u djetinstvu obljubio. Njegovo prvo djelo, što probudi obću pozornost, biaše kip Davida, kako ubija Goliata. Godine 1854 posla iz Mletakah u Trst liepi iz mramora izvajani kip kavaliera i Doktora Domenika Rossettia, koje djelo, bivši javno izloženo u gradskoj knjižnici, steče pohvalu od svieh stranah. Iz zahvalnosti prema rodnome gradu, koj ga toli plemenito u naucih podupiraše, pokloni on isti kip rečenoj trstjanskoj knjižnici, te primi s toga pismenu zahvalnicu od poglavarstva trstjanskoga.

Izvor. Il Diavoletto Giornale Triestino. 1854. N. 81, 98 e 177.

De Vita Sebastijan i Josip, gl. Vita.

Dietricus, slikar, spominje se god. 1218 medju onimi slikari, koji su uresili sa slikama krasnu crkvu sv. Eme (Gurk) u Koruškoj. Imao je sina Henrika, takodjer slikara.

Izvor. Mittheilungen der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale II. Jahrgang, pag. 297.

Dimitria Logotet, unuk slavnoga Božidara Vukovića, broji se medju prve staroslavenske tiskare. Od njega nam je poznata samo jedna knjiga, nazvana „Apostol", koju je, za vrieme vlaškoga vojvode Ivana Mirče, godine 1547, tiskao u vlaškome gradu Trgovišću s pomoćju svojih učenikah Opara i Petra. Knjiga ova tiskana je u 4ini, te ima 258 stranah.

Dimitrijević Rafael, slikar, rodio se u Bisnu oko god. 1700. On je uresio sa slikama monastirsku crkvu sv. Petke u Pod-Majnah u Dalmaciji, postavivši na ikoni sljedeći napis ćirilskimi pismeni:

„Izvoleniem otca i s pospešeniem sina i svršeniem svetago duha, sie svetie i božestvenie ikoni i stupce i ćemera 2. dveri i templo prazničko sgradi se i spisa se trudom i nastojanjem vsečestneišago i prepodobneišago gospodina otca jeromonaha igumena Isajie Jovovića otečestvom ot Risna, a platom svega zbora Mahine obšć. semu že protetora i delatelja. Griešnoju rukoju smirennago Rafaila Dimitrijevića obšćago zografa otčestvom ot Bogohranimago mesta Risna. 1747.

Dinohar, nazvan takodjer Dinokrat i Diokles, graditelj rodom iz Macedonije. On ostavi svoju domovinu za poći s Aleksandrom Velikim u Aziju. Baveći se u vojsci kraljevoj nije mogao vruću svoju želju dokučiti, da bude predstavljen Aleksandru, budući da ga kraljevski dvorjani nikako pred njega pustiti nehtjedoše. Nu on izmisli osobiti način, kako će se sastati s kraljem. Budući da je bio oriaškoga staza, svuče se do gola, namaže tjelo

maslinom, ovije glavu topolovim listjem, objesi lavsku kožu na ramena, te uzamši u ruku jednu toljagu, stavi se na takovo mjesto, gdje je Aleksander običavao držati sud. Kralj, opazivši toga novoga Herkula, dade ga predase pozvati i zapita ga, tko je? „Ja sam — odgovori on — Dinohar graditelj iz Maćedonije, i željan sam da ti priobćim njeke misli i namjere, koje će biti dostojne velike tvoje slave. Namislio sam iz gore Atosa (Svete gore) načiniti sliku oriaša, koj će u lievoj ruci držati veliku varoš a u desnoj jednu čimiu, u kojoj će se sakupljati svi potoci, što izviraju iz one gore, pa iz nje slievati u more.“ Taj čudnovati predlog omili slavohljepnomu kralju, pa ga on zapita: „Hoće li bližnja polja roditi toliko hrane, od koje će stanovnici take velike varoši živjeti moći.“ „Neće — odgovori graditelj — ma hrana će se privesti po moru.“ Aleksander nije dalje govorio o tome predmetu, nu zadrži graditelja kod sebe i dade mu oko godine 332 prije Isukrsta nalog, da sagradi Aleksandriju u Jegjiptu, koj nalog svrši on točno na veliku svoju slavu. Osim ovoga grada sagradi Dinohar s nova hram Diane u Efesu, kog biaše upalio Herostrates. Za vrieme Tolomea Filadelfa sagradi Dinohar krasni hram na grobu Arsinoe, žene Tolomea. Na krovu toga hrama htjede on staviti jednu statuu iz gvozdotega (magneta), lies pako, u kome tielo Arsinoino ležaše, htjede načiniti iz gvoždja, koj bi bio, pritegnut od gvozdotega, visio u zraku. Nu ovo svoje namišljeno djelo nije mogao svršiti, jer je Tolomeo prije umro.

Još jedan grobni spomenik načini on za Hefesta, koj je stojao dvanaest tisuć talentah. O njemu pjeva starinski pjesnik Ausonio sljedeće:

Conditor hic forsan fuerit Ptolomaidos aulae
Dinochares, quadro cubi in fastigia cono
Surgit, et ipsa suas consumit Pyramis umbras.
Jussus ob incesti qui quondam foedus amoris,
Arsinoën Pharii suspendit in aëre templi.
Spirat enim tecti testitudine Corus Achates
Afflictamque trahit ferrato crine puellam.

Izvori. Plinius Nat. Hist. Lib. V, c. 11. VII. c. 10. Lib. XXXIV, cap. 14 i 42. — Vitruvius Lib. II. in proaemio. — Solinus cap. 43. — Conv.-Lexikon der bild. Kunst B. II, str. 567. — Junius Fr. De Pictura veterum in Catalogo p. 75 et 76.

Dioklecian (Dukljanin), car rimski, rodi se g. 245 u Dukli (Dioklea *), malenome gradu dalmatinskome na crnogorskoj granici, od veoma siromašnih roditeljah. Za mlada posveti se vojničkomu stališu. Svojim umom, odvažnostju i hrabrostju dotjera doskora tako daleko, da ga car Probo, rodom iz Sriema, načini zapovjednikom vojske u Meziji, a car Karo, njegov zemljak rodom takodjer iz Dalmacije, uzvisi ga na čast konzula. Poslie smrti ovoga cara, kojega godine 284 grom ubije, prozva rimska vojska dne 18. Listopada iste godine rimskim carem Dioklecians, koj odmah s Karinom,

*) Poznato je, da ima i u Galiciji jedno mjesto istoga imena.

sinom Kara, koj zametne, njega u bitki kod Marga (Margus) u Meziji nadvlada, te na stolicu carsku sedne. Da može laglje ravnati ogromno carstvo, uzme za pomoćnika Maksimiana, rodjenoga Sriemca, kojega, kao drugoga cara, u Milan stolovati pošalje, a sám otide u Nikomediu.

Do skora uvidi Dioklecian nove strašne pogibelji za svoje carstvo, jer u Britaniji, Jegjiptu i u Africi porode se bune. Mauri i Perzijani počimaše navaljivati na iztočne pokrajine, vjera Isusova uznemirivaše duhove i pretiaše novom svojom filosofiom novi pravac podati vladarom i životu narodah. U toj smetnji izabrà Dioklecian još dva pomoćnika, te uzè za svoju pomoć Galeria, rodom prostoga čobana iz Sardike u Bugarskoj, a Maksimiana podà Konstancia Klora, rodjena takodjer iz ilirske pokrajine Dardanije, čovjeka dobra i mekana srca. Tako je bilo čitavo rimsko carstvo medju četiri cara, četiri rodjena Ilira, razdjeleno, nu svijuh ovieh biaše otac i duša Dioklecian. Poslie kako je 21 god. vladao i sve neprijatelje carstva svladao, dosadi mu gospodovanje i viečna borba sa svietom. On se odreče 5. Svibnja 305. god. carske stolice, na kojoj je do 12. g. drmao svietom, i odputi se u svoju domovinu Dalmaciju, nastanivši se u glavnome gradu Solinu. Živeći tu u miru, dao je poklisarom Maksimianovim, kad ga ovaj zamoli da sedne opet na stolicu carsku, znameniti u historiji svieta odgovor: „da ja mogu pokazati Maksimianu kupus, kojega sam vlastitom rukom sadio, nebi on ni pomislio, da ću blaženi ovaj mir zamjeniti s oljom slavohlјepnoga vladarstva.“ Dioklecian biaše prvi car, koj je toliko duševne sile pokazao, da se je svojevoljno odrekao carevanja i vladanja. Njegov primjer sliedili su kasnije mnogi slavenski vladaoci u Bugarskoj, Srbiji, Poljskoj itd., pa i njemački cesar Karol V. nije bio posliednji. Nu Dioklecianu nebješe dano u istoj svojoj samoći posliedne dane mirno i zadovoljno proživjeti, jer je morao za života gledati, kako su njeki nezahvalnici njegovu porodicu proganjali, pa napokon istu mu ženu i kćer u Solunu ubili. Videći unapred sve one nevolje, koje su bile početak razsutja carstva rimskoga, umre on u tugi i žalosti godine 313. —

Kao što su u državljanstvu njegove zasluge bile velike, tako nisu male ni one, koje ima za umjetnosti, osobito za graditeljstvo; jer je ovo isto tako bio obljubio, kao što su ga poslie njega obljubili bili ilirski njegovi zemljaci Konstantin Veliki, Justinian-Upravda i car Basilio. Njegova kupališta, koja je dao sagraditi u Rimu, stoje još danas, prem da je veću stranu od njih, i to baš sriedinu, slavni Mihalj-Angjelo Buonarotti god. 1561 pretvorio u liepu crkvu „Santa Maria degli Angeli“. Isto tako pretvorena je i druga sgrada, spadajuća k istim kupalištam, u crkvu „S. Bernardo a Termini“. Kako velika biahu ova kupališta, može se iz toga zaključiti, što se je u njih 3200 ljudih najedankrat kupati moglo; a kako su u svakoj struci urešena bila, može se suditi po tom, što su imala osobitu veliku zbirku slikah i dvie javne knjižnice. Osim Rima, uresi Dioklecian prekrasnimi sgradami Milan, Nikomediju, Kartagu, Palmiru, Aleksandriju i Circesiju, a ponajviše glavni grad svoje domovine Solin. Velikoliepni i ogromni dvor splietski kod

Solina, koj sada u razvalinah leži, najznamenitija je sgrada vremena Dioklecianova. Kad čovjek onaj veliki preko 700 nogub dugački i široki prostor, na kome dvor stojaše, pregleda, pomisliti bi mogao, da dvor taj nije onde sagradjen radi predjela, nego da je isti predjel pretvoren u prostrani perivoj radi istoga dvora. Velike i mnogobrojne njegove sgrade pokrivaju prostor male varoši. Sazidan je bio na četiri ugla i nakitjen mnogimi hramovi. Debeli visoki zidovi, koji su čitav dvor obkoljivali, biahu od bračkoga mramora, a stupovi od šarena ugladjena granita. U ovih zidovih biahu troja vrata, koja se još danas vide. Prva sjeverna zvahu se „vrata zlatna“ i vodila su prema Solinu; druga „medena“ biahu s istoka naprema Stobreču, staromu Epeciju; treća „gvozdena“ sa zapada, naprema kojim stojaše perivoj za carski lov. Uza svaka ova vrata stojala su s obe strane dva osmokutna tornja, koji nebiahu viši od istoga dvora. Na svakome uglu dvora stojaše po jedan četverokutni toranj, i svaki biaše podignut osamnaest noguh u višinu. Dva od ovieh tornjah imali su četiri poda (kata) a dva druga samo po tri, i to zato, jer lice dvora od morske strane biaše visoko 74 noguh, a ostala tri lica samo 55. Osim toga biaše sazidan medju onimi tornjevi, što su stojali uz rečena troja vrata, i onimi što su bili na uglih, još svuda po jedan toranj, jednake visine s ostalimi zidovi. Svega skupa biaše na dvoru šestnaest tornjevah. S morske strane vidi se još jedan izlaz, za kojega misle njeki da je nosio ime „srebrena vrata“.

Pokraj zlatnieh vratah biaše u nutra, uz zid s jedne i s druge strane, dugačko šetalo (peristil), kojega krov nosili su prekrasni stupovi od egjipatskoga granita i grčkoga mramora. S jedne strane toga šetališća stojao je četverouglasti hram Eskulapa, ili po novijem mnienju mausolej Dioklecianov, a s druge strane osmokutni hram Jova, ili kako njeki misle hram Dianin, pokriven okruglom, veoma umjetno izradjenom, kubom. Sada su obadve ove sgrade pretvorene u kršćanske crkve, Mausolej posvetjen je sv. Ivanu Krst., a hram B. D. Mariji. Na okolo toga hrama stoji osmokutno pridvorje ili triem, nošeno od 24 liepieh stupovah, nad kojega svodom širila je svoja krila kuba od hrama. Svod istoga hrama sagradjen je na posve novi, neobični način, budući da lukovi od svoda niesu osamljeni i stišnjeni medju stupove, kao što se vidi u glasovitome Koloseu rimskome i na mnogih starijih sgradah, već se diže prosto u višinu nad glavicami stupovah, pružajući se dalje u dugih redovih. Od zgora biaše taj hodnik nakitjen izvajanimi kipovi i svakojakom rezbarijom. U onaj dio dvora, u kom je Dioklecian stanovao, vodilo je sedam skalinah iz hodnika, za kojim se prostiraše krasna, sasvim obla dvorana, dobivajući svoju svietlost od zgora kroz kubu. Ova dvorana bila je nakitjena kipovi od kamena, koji su stojali u šupljini zida. Naprotiv ulazu prednje ove dvorane, biaše ulaz i triem od najkrasnije dvorane čitavoga dvora, koja bješe duga 95 a široka 65 noguh. S desna i lieva nosilo je svod ove dvorane šest visokieh stupovah, izza kojih biaše sa svake strane prostor malo manji od iste dvorane. Iz toga prostora moglo se je po ljestvama pod zemlju i k jednim tajnim vratam, što su vodila do morske

lúke. Dvorana ova bila je takodjer urešena veličanstvenimi vratmi, kroz koja se išlo na galeriju, što je gledala na more. Uz ovu veliku dvoranu biahu prislonjene s jedne i s druge strane dvie druge dvorane, od kojih je bila jedna odredjena za prikazivanja muzikalna i teatralna, a druga za velike svetjanosti. Svod ovieh dvoranah počivao je na 18 stupovih, koji stojahu 10 neguh daleko od zida, te se je tako oko ciele dvorane hodati i siedati mogle. Poslije ovih dviuh većih dvoranah sliedile su na svakome krilu pomanje dvorane, odredjene za blagovanje, i zvahu se „korintička i cizicenska dvorana". Zatiem sledjahu dvorane blizu gorerečenih hramovah, gdje se po svoj prilici, iza bogočastnih posvetilišćah, obdržavahu gostbe. Za ovimi bila su prostrana topla kupališta, do kojih se je moralo ići po liestvama, načinjenim u četverih kutovih sobe. Uz kupališta nalazile su se dvorane, u koje se stavljahu odore onieh, što su se kupali, ili u gimnastičkih igrah vježbavali, a s druge strane bio je tako nazvani sphaeristerion, ili mjesto za tielesna vježbanja. Nad ovimi toplimi kupališti biahu na gornjem podu još dvoja druga kupališta, hladna i parna. Pokraj njih biaše ložnica Dioklecianova, razdieljena na tri polukruga, u jednome od njih stojala je carska postelja, do koje se je moralo ići kroz jedan lúk (čemer), kojega su nosila dva stupa. Prostor ovaj biaše pokriven zastorom od rumelke. Ista soba imala je i galeriju, na kojoj stojaše straža.

Veći dio ovoga krasnoga dvora porušen je danas. Grad Spliet sazidan je ponajviše na njegovome prostoru, te iz njegovih ostanakah pomagala je mletačka vlada, koja nebrojene novce potroši na uresivanje svoga grada, rušiti velikoliepni ovaj spomenik dalmatinski, davajući osobite povelje privatnim ljudem, da mogu tu kopati kamenje i starine za svoju porabu. Kraljevi i knezovi hrvatski rabili su gradju za gradjenje crkvah i javnih sgradah, a putnici svega sviela robili su tu dragociene ostanke; pa ipak stoje još danas veličanstvene sgrade razorenoga toga dvora, kojim se divi cieli sviet. Dioklecian nije mogao liepši spomenik ostaviti svojoj domovini do toga dvora; jer ako je baš i slog ove sgrade manje klasičan nego što je bio starogrčki i starorimski, nadvisio ih je ipak veličanstvom i bogatim velikoliepjem. Čvrstotu ove sgrade potvrdila su duga stoljetja, a umjetnost, koja u skladu, osobito stupovah i svodovah od tieh sgradah, vladaše, probudila je kasnije u mnogome Dalmatinu ljubav k umjetnosti graditeljstva.

Iveri. Le Terme Diocleziane misurate e disegnate da Seb. Bya. Roma 1558. — Conv.-Lex. d. B. K. II, p. 629. — Carrara. Scavi di Salona. — Chiesa di Spalato. — Lanza Fr. Del antico Palazzo di Diocleziano in Spalato. Trieste 1855.

Dioniš Traćanin, slikar, rodio se u Kolovonju u Traćiji i živio oko godine 412 prije Isukrsta. Od Grkah biaše nazvan Traćanin s toga, što se je rodio u Traćiji i što je vrlo tvrdo izgovarao grčke rieči. U slikanju strastih, odjećah, figurah itd. kao i u sastavljenju i bojadisanju slikah, sljedio je u malenom Polignota. Osim ostalih njegovih slikah poznata je slika njekojega učitelja Nestora, kojega predstavi kako mu učenici nose novce; za-

tiem slika Aristarka, svoga učitelja i spisatelja tragediah, komu je na prsih načinio sliku Tragedie.

Dišmanić Ivan i Franjo, otac i sin, vajari, rodom iz Šibenika. Prvi je živio koncem 15. i u prvoj polovici 16. vieka. Drugi se spominje u kvadernah šibeničkih od god. 1549 do 1561. Godine 1558 imao bi bio Franjo izraditi grobni spomenik za šibeničkoga biskupa Ivana Lucia (✝ 1557), kojega naruči kod njega Stjepan Lucio, brat pokojnoga biskupa. Nu budući da biaše nekamo na duže vremena odputovao, predade on ovo djelo svome prijatelju meštru Franji od Padove, nazvanome Checho (Keko), koj dne 12. Prosinca 1558 načini ugovor s Dianom, ženom Franje Dišmanića, u svoga ime, obvezav se, da će spomenuti grob do dojdućega posta Dišmanićevim troškom svršiti, a u protivnom slučaju, ako do ustanovljenoga roka djelo svršeno nebi bilo, da je Diani slobodno druge meštre potražiti. Nu meštar Keko svrši doista svoje djelo i primi od Diane dne 16. Ožujka god. 1559 jedanaest dukatah na račun ugovorene plaće.

Izvor. Quadernae Communitatis Sibenicensis. MSC.

Divnić Dominko, slikar, sin Dominka i Marine Mantelićeve, rodio se u Šibeniku oko god. 1620. Njegova porodica biaše jedna izmedju najstarijih vlasteoskih kućah u Šibeniku. Juraj i Jakov, dva biskupa ninska, kao i Petar Divnić, pjesnik hrvatski, i Ivan brat mu, spisatelj talijanski, slovili su u 16. vieku. Franjo Divnić, spisatelj latinski, kao i Daniel s kanonikom Petrom, biahu njegovi suvremenici. Od Dominka poznata nam je dosada samo jedna slika, koja se nalazi u crkvi sv. Duha na otoku Visu. Predstavlja sv. Vincenca, i pokvarena je mnogo. Na njoj stoji napis:

DOMINIC[s]. DIPHNICVS SIB[s]. PIN. 1663.

Zani, nazivajući ga „Difinico“, piše o njemu, da je još g. 1674 radio. Valjda je Zani kojugodj njegovu sliku u Italiji vidio, ali po svome običaju nije pobilježio, gdje se nalazi i šta predstavlja. Od učenikah Divnićevih poznat je Antun Belluci, rodom iz Pieve di Soligo u trevizanskoj pokrajini, koj se kao slikar veoma proslavi. Divnić je imao sina Nikolu, brata Antuna, a sestru Antoniu koludricu sv. Spasa u Šibeniku.

Izvori. Zani. Enciclopedia delle B. A. VII. P. I, pag. 328. — Notata Manuscripta Familiae de Difnico. MSC.

Dminarić Mate, vajar, rodom iz Šibenika, spominje se u kvadernah šibeničkih godine 1433 i 1434. Pomagao je uresivati stolnu crkvu šibeničku i načinio njeki grobni spomenik na troškove Luke Matijaševića. Njegov učenik biaše Marko Ivanov od Divone.

Dmitrović Gjorgje, slikar, rodom iz Hercegovine, uresi oko godine 1740 više pravoslavnih crkvah u Dalmaciji s ikonama svetacah.

Dmitrović Radiša (knez) rodio se u Hercegovini i podigo u srbanskom Beogradu oko god. 1552 slavensku tiskarnu. Da može što više stareslavenskieh knjigah tiskati, pozva on na svoje troškve tiskara i Jeromonaha Mar-

dariju na pomoć; nu jedva što ovaj u Beograd dodje i u novoj tiskarni veliko tetroevangjelie tiskati počè, umre Dmitrović iznenada, i ostavi svoju tiskarnu Trojanu Gunduliću, vlastelinu dubrovačkomu, koj ju, kako sám veli, u svoj dom, valjda u Dubrovnik, prenese.

Dobljić Ivan Stefanić, vajar, spominje se god. 1449 u kvadernah šibeničkih. Dne 10. Lipnja rečene godine dao je u nauk svoga sina Mihalja šibeničkomu vajaru Dešenu Goniribiću.

Dobrić Dobriša, nazvan u latinskome prevodu „Boninus de Boninis“, starinom od plemena Nalješkovićah *), rodi se u Dubrovniku u sriedini 15. vieka. Biaše jedan izmedju prvih knjigotiskarah, što su umjetnost knjigotiskanja uveli u Italiju. Od njegova života malo nam je poznato, nu iz knjigah po njemu tiskanih znamo, da je već godine 1478 kao knjigotiskar živio u Mletcih, stupivši u ortačtvo sa svojim zemljakom Andrijem Paltašićem iz Kotora, s kojim zajedno natiská rečene godine 1478 djela Laktancieva, a kasnije god. 1484 „Čtenja svetacah od Jakova de Voragine. Godine 1480 nalazimo ga u Brešiji, gdje je poslie Tome Ferranda, Enrika od Kolonie i Stacia Franceza, utemeljio tiskarnu, zašto se punim právom medju prve brešjanske tiskare broji. Kao vlastnik tiskarne brešjanske utemelji on u isto doba tiskarnu u Veroni, gdje je godine 1481—1483 njeke knjige tiskao. Godine 1489 ostavi on za njeko vrieme Brešiju i utemelji u Lionu u Francezkoj tiskarnu, te izdá ondje iste godine prekrasnu molitvenu knjigu, posvetjenu B. D. Mariji. Nu već sljedeće godine vrati se natrag u Brešiju, gdje je po svoj prilici i umro. Neznamo razlog, zašto svomu rodnomu gradu nehtjede izkazati one dobro, koje izkazá četverim inostranim gradovima. Da je slučajno utemeljio u Dubrovniku tiskarnu, procvala bi bila stostručnom silom književnost dubrovačka, i mi nebi sada tužili za mnogim izgubljenim blagom dubrovačkieh umováh. Da je još godine 1493 živio, svjedoči jedna opazka, koju Ignacio Gjorgjić prepisá u obćinskoj pisarni dubrovačkoj i koja sviedoči, da ga Dubrovčani nehtjedoše priznati za plemića ili vlastelina, prem da se je pisao: De Boninis. Opazka ova glasi ovako: „Boninus Dobrich, overo B. de Boninis, prova si non essere stato della Famiglia nobile. Ex Diversis Cancellariae Ragusanae a. 1493.

Po njemu tiskana, do sada nama poznata djela jesu sljedeća:

1. Lucii Coelii Firmiani Lactantii opera. Venetiis per Andream de Paltasich et Boninum de Boninis socios. 1478 fol.

2. Capit. Julius Solinus Polyhistor. de mirabilibus mundi opus. Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia 1480.

3. Festus Pompeius. Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia a. D. 1481. 18. mensis Junii in fol.

4. Blondi Flavii Forliuiensis. Roma instaurata et de gestis Venetorum. — Impressum Veronae per Boninum de Boniniis de Ragusia. Anno

*) Cerva.

salutis 1481 in Vigilia S. Thomae Apostoli. — Accedit nova Blondi Flavii **Italia illustrata** quatuordecim regionibus. Na koncu sliede versi na Dobrića:

Hieronimus Broianicus Veronensis.
Itala quantum debet Saturnia turba latenti,
Iliadae tantum martia turba suo.
Ille suae dederat Magnae primordia genti,
Indidit ille tuo nomina clara solo.
Scriptori Blondo debent ambae, atque prementi
Ragusii genito, terse Bonine tibi.

Impressum in inclita civitate Veronae. Millesimo quadringentesimo, octuagesimo secundo. Die septimo Februarii. fol.

5. Valturius Robertus de re militari Libri XII. — Veronae impressum anno dni 1483. 13 Februarii per Boninum de Boniniis de Ragusa in fol. Sa 96 slikah u drvu rezanih. Na koncu sliede versi:

Quisquis funesto validas sub Marte cohortes
Et sequitur missas per freta salsa yates,
Ille Raguseum tollat super astra Boninum.
Ingenioque uiri praemia digna ferat.
Impressit quoniam, quonam modo bella gerantur,
Machina vel quatiat moenia quaeque solo.

6. Opera de' Facti e Precepti Militari di — Roberto Valturio ariminese. — Traducta in vulgar de Paulo Ramusio. - Impressa cum Industria di bonin de boninis da Ragusi, in la magnifica cita di Verona a correndo l' anno del mille e quatrocento LXXXIII a di XVII de Februario, in fol. char. rom. Sa slikama u drvu rezanimi.

7. Festus Pompeius. De verborum significationibus. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia a. D. 1483. 18 die mensis Junii, in fol.

8. Macrobii Aurelii Theodosii viri consularis. Expositiones in Somnium Scipionis Libri II. Saturnaliorum Libri VII. — Macrobii Aurelii Theodosii viri consularis et illustris Saturnaliorum libri impressi Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia 1484 die 6. Junii in fol.

9. P. M. Terrentii Varri de Lingua latina. Libri III. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia et miniatum Delsera Florentinum socios, anno Christi 1483 die 16. Junii in fol. To je jedina knjiga, u kojoj se tiskar Delsero spominje.

10. Sorte composite per lo nobile ingegno di Lorenzo Spirito Perugino. — Impresso nella augusta citta di Brixa per Boninum de Boninis 1484. Pridie idus Februarii in fol.

11. P. Virgilii Maronis opera. — P. Virgilii Maronis vatis eminentissimi Volumina haec una cum Servii Honorati grammatici commentariis ac ejusdem Poetae vita Brixiae impressa sunt per Boninum de Boninis de Ragusia. Octobris die 7. 1484. in fol.

12. Leggendario de' Santi da Jacopo de Voragine tradotto da Nicolo Malermo. — Impressum in Venesia per Andream de Paltasichis et Boninum de Boninis 1484 in fol.

13. Macrobii Aurelii. Expositionis in Somnium Scipionis Libri II. Saturnalium Libri VII. et editio repetita. Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia 1485 die ultimo Maii in fol.

14. Aulii Gelii Noctium Atticarum commentarii. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia anno D. 1485 die tertio Martii. Correctore Marco Scaramucino de Paletiolo in fol. cum signat. A. B. geminatis.

15. Plutarchus de virtutibus mulierum. Traduct. per Alamanum Ranutinum ciuem Florentinum. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia 1485 die 23. Martii in 4.

16. Fratris Jacobi Philippi Bergomensis ord. fratr. Eremitarum divi Aug. in omnimoda historia novissime congesta Supplementum Cronicarum appellata. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia anno domini 1485 die primo Decembris, in fol.

17. Vergerii Petri Pauli Justinopolitani Jur. Can. Doctoris ad Libertinum Carrariensem de ingenuis moribus opus. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia 1485 die 6. Decembris in 4.

18. Statuta Cremonae. — Impressa Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia anno Christi 1485 die 19. Novembris in fol.

19. Guarinus Veronensis. De brevibus clarorum hominum inter se contentionibus a Plutarco collectis nuper in latinum conversis. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia 1485 die 29. Martii in 4.

20. Plutarchi de Liberis educandis, latine, Guerino veronensi interprete. Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia 1485 in 4.

21. Catulli Caji Valerii Carmina, cum Tibullo et Propertio et commentariis Antonii Parthenii. — Brixiae per Boninum de Boninis 1485. 8. idus Aprilis in fol.

22. Catullus cum commentariis Antonii Parthenii Lacisii Veronen. cum vita Catulli. — Tibullus cum comment. Bernardini (Cillenii) Veronen. — Propertius cum commentariis Domitii Calderini. — In fine Tibulli. Brixiae impressum per Boninum de Boninis de Ragusa anno salutis 1486 die 18. Februarii.

23. A Turre Ludovici de Verona opus de immaculata conceptione B. V. Mariae. — Impressum Brixiae per Boninum de Boninis de Ragusia, et completum 19. Augusti intra octavam ejusdem immaculatae Virginis A. D. 1486 in 4.

24. Valerii Probi grammatici de interpretandis litteris antiquis opusculum ex recensione Fr. Michaelis Ferrarini. — Brixiae Boninus de Boninis Ragusinus impressit 1486 in 4.

25. Pomponii doctissimi viri interpretatio in Aeneidem Virgilii. Praecedit: Epistola Danielis Gaitani Petro Mansae inscripta quae data est Cremonae prid. Kal. Jan. 1486. — Impressum Brixie per Boninus (sic) de Bouinis (sic) de Ragusia anno X.MCCCCXLXXX (sic) die 5. mensis Februarii. Accedit: Pomponii Grammatici Erudissimi in Culicem Commentarium, cum comment. in opus Bucolicorum et Georgicorum in cujus finem. — Impressum ibidem per eundem 1487 die 18. mensis Februarii in fol.

26. Aesopi vita et Fabulae latine et italice cum Accii Zucchi de summa campagna interpretatione per rhythmos. Impressum Brixie per Boninum de Boninis 1487 septimo Martii in 4.

27. Cantica ovvero Comedia del divino poeta Dante coi comenti di Cristoforo Laudino. — Impresso in Bressa per Bonino de Boninis de Raguxi. A di ultimo di Marzo 1487 in fol. — U tom krasnom izdanju Danta imade 69 ksilografičkih slikah, koje su bolje rezane nego ikoje do onoga vremena. Svaka slika pokriva čitav list i urešena je a dobro narisanimi nakiti.

28. Aesopi Fabulae. — Impressum Brixie per Boninum de Boninis de Ragusia Anno 1489 12. Kal. Septembris in 4.

29. Officium B. M. Virginis. — Impressum Lugduni per Boninum de Boninis a. 1489.

30. Cepollae Veronensis Consilia Criminalia. — Feliciter et accurato ůtudio Bonini de Boninis de Ragusia. — Brixie impressa anno 1490. 12. Kal. Aprilis in fol. max.

31. Baldi de Perusio. Consiliorum Pars I. et II. in quorum finem (I. P.). — Impressa Brixie cura Bonini de Boninis de ragusio D a l m a t i n i. Calendis Septembris anno 1490 cum insign. typogr. in fol. (secunda Pars) in urbe Brixia — cura et ingenio Bonini de Boninis de Ragusia anno domini 1490. Idibus Julii, in fol. maj. cum insign. typogr.

32. Baldi de Perusio: Incipit quarta pars Consiliorum cum nonnullis aliis diversorum consiliis insertis. Brixie per Boninum de Boninis anno 1490 in vigilia omnium Sanctorom in fol. maj.

33. Pomponii interpretatio in Aeneidem Virgilii. — Brixie per Boninum de Boninis de Ragusia. A. 1490 in fol.

34. Liber Missalis Ecclesiae Brixiensis. — Explicit Missale secundum ordinem fratrum divae Immaculatae Virginis Mariae de monte Carmelo, rite impress. Brixie cura Bonini de Boninis de Ragusi. A. D. 1490 mense Augusto. Početna pismena tiskana su na zlatnome temelju.

35. Baldi de Perusio III. Pars Consiliorum. — Impressa ingenio et solerti cura Bonini de Boninis de Ragusio d a l m a t e. Pridie idus Februarii 1491. Brixie in fol.

36. Angeli de Abaldis de Perusio. Repetitio Lecturae: si vacantia C. de bo. vac. — Impressit Boninus de Boninis de Ragusia brixie anno domini 1491 die 11. Martii in fol. maj.

37. Ejusdem Repetitio legis Si insulam ff de vbo. obl... accedit Commentarius in: Civitas mutui datione ecc. — Brixie per Boninum de Boninis de Ragusia. Anno 1491 die 11. Martii in fol.

Dobroslavlić Juraj, Petar i Šimun, vajari šibenički, spominju se godine 1549 do 1554 u kvadernah šibeničkih. Petar i Šimun biahu sinovi Jurjevi, a prvi učenik Mato Ozrinića, drugi Franje od Padove.

Dolar P. N., ježuvit, rodom iz Krajnske, biaše u 17. vieku veoma na glasu kao skladatelj muzikalnih komadah. Oko godine 1665 izišla su na svietlo njeka njegova muzikalna skladanja u Beču.

Izvor. Valvasor. Ehre des Herzogthums Krain VI, str. 359.

Dolinar ili Dolliner Stjepan, slikar, rodio se u Škofji Loki u Krajnskoj godine 1784. Učio se u Beču, gdje je ponajviše živio. Jedna njegova slika nalazi se u carskoj zbirci u Belvederu medju slikami novije škole, prikazuje Josipa tumačećega sne u tamnici, sa strane vidi se u noćnome mraku njeka sgrada. Odozdó napis: „Dolliner 1838.“ Radio je takodjer za mnoge privatne osobe, te izlagao svoje tvorove u vrieme izloženja slikah u raznih gradovih. Tako su bile god. 1841 u Pešti sljedeće njegove slike izložene: 1. Seljačka priprosta soba, 2. Opet druga seljačka soba. 3. Strana njeke crkve. 4. Sv. Petra vodi andjeo iz tamnice. 5. Njeka kamenita okolica sa stanom pustinjaka. Dolinar sliedio je mnogo način njemačkih slikarah, zato se bavio ponajviše sa slikariom predjelah i seoskih prizorah, koju vrst slikarije skoro svi Njemci više ljube do prikazivanja svetih predmetah i historičkih veličanstvenih prizorah.

Doljska, pl. Daubaći-eva Franja, slikarica s vodenimi bojami, živi u Zagrebu, gdje se i rodila, baveći se slikariom za svoju zabavu. Učila se od vrloga slikara Tuguta Heinriha i Dragutina Štarka. S početka pravila je figure i podobe, a kadikad i cvietje, obljubljeni predmet svieh gospodjah. U novije doba podala se osobitom ljubavju slikanju predjelah, te načini umnom vještinom njeke okolice zagrebačke.

Dominko iz Brieše, gl. Briešjanin Bartol i Dominko.

Dominko, nazvan Gallicus, slikar, živio koncem 14. vieka u Zagrebu, bivši gradjanin ovoga grada. U zapisniku osudah grada Zagreba od god. 1382. pod naslovom „Notae Causantium Civitatis Zagrabiensis“ dolazi o njemu sljedeće: „(Statutum est) Quod Dominicus pictor Gallicus, possessiones suas in nostra civitate habitas, tamdiu, quousque ipse Dominicus Rudolpho Rathunar triginta sex marcas, quibus ipse Dominicus Rudolpho debitus est, persolverit, nemini vendere possit vel impignorare, prout ipse Dominicus sponte assumpsit.“

Dominko Kopranin, gl. Kopranin.

Donato Porečanin, gl. Porečanin.

Dračanin Andrija, sin Nikolajev, gl. Aleksijev Andrija.

Dragcić Mate, vajar 15. vieka rodom iz Poljicah, živio u Trogiru i Splietu. U prvom gradu radiò sa slavnim Jakovom Floričem Trogiraninom, koj dne 5. Siečnja 1469 pred sudom trogirskim priznà: da je meštru Mati ostao dužan u ime zasluženc plaće 18 libarah i 4 solda, koj dúg obeča platiti do budućega uzpietja Isusova. U kvadernah splietskih spominje se prvikrat dne 4. Lipnja 1472, kad je radeći s meštrom Petrom, sinom graditelja Ivana iz Osora, imenovao poradi njeke pravde za svoje povjerenike Nikolu Bonozu i Božka Raciča. Zatiem dolazi po drugikrat god. 1473 spomenut kao kupac dvajuh židovah, koje uztriebovà za gradjenje svoje kuće, koju je gradio za crkvom sv. Cipriana.

Dragunić Ivan, graditelj, rodom iz Šibenika, gradio najprije godine 1429 s meštrom Boninom od Milana, a kasnije god. 1433 s protomeštrom Stjepanom iz Šibenika, crkve sv. Nikole i Benedikta u Sibeniku.
Izvor. Quadernae Communitatis Sibenicensis. MSC.

Drivodiljić Antun i Marko, vajari splietski šestnaestoga vieka, gl. Bacilić Jerolim.

Dubois Franjo, lievar zvonovah i topovah, biaše gradjanin zagrebački i živio u polovici 17. vieka. Godine 1646 t. j. dvie godine kasnije, kako je čitav gornji zagrebački grad sa svimi crkvami izgorio bio, dade grad Zagreb kod njega lièvati nove zvonove za crkvu sv. Marka, te načini š njim dne 13. Ožujka 1646 sljedeću pogodbu na hrvatskome jeziku:

„Prvò obvezà se grad dati zadovoljnoga gradiva za lievanje rečenih zvonah i od svakoga centa platiti mu pet rajnskih forintah po 80 novac brojeći, u starih grošah ali drugih tekućih penezih Zatim da će mu grad dati, koliko bude potrebno, voska, konoplja, uglevja, loja, drvih brezovih ili bukovih, jednoga težaka na četiri tjedna, i kada bude zvonove lievao, žadosta drugih težakah. Naprotiv obećà Dubois i zavezà se svojom vjerom i čovjočtvom, da će do šest nedeljah rečena zvona napraviti, izlieti i u svemu dogotoviti tako, da budu savršeniji i boljega zvuka, nego što su kaptolonski od prvostolne crkve, i ako bi takovi nebili, da mu se nema ni novca platiti. K tomu se obvezà grad, kad budu zvonovi polag pogodbe gotovi, da će dati istomu meštru jednoga ždrebca tri ljeta stara i deset vedarah vina za aldomaš.“

Osim toga obećao je isti meštar, na velikòme zvonu izlijati kipe dvanaest apostolah oko uzašastja Isusova, sa sljedećim napisom: „Gloriosus Deus in sanctis est sanctus in omnibus operibus suis. — Fusa imperante divo Ferdinando tertio Cesare semper Augusto et Rege inclyto Hungariae, sub judicatu Egregij Georgij Vernich. Anno verbi incarnati 1646. Die — Mensis — Conflagrationis uero totius Ciuitatis, et omnium Ecclesiarum anno secundo.“ Na drugomu manjemu zvonu obvezà se lievar načiniti sliku Isusa propetoga na krstu, a pod krstom djevu Mariju i sv. Ivana

Evang. a oko njega druge tri Evangjeliste sa svojimi znakovi, medju kojimi bude i varoški cimer (grb). Vrh ovoga grba pako sljedeći napis: „Protegam Civitatem istam, quoniam cognouit nomen meum, ab omni fatali igne, peste, fame et bello.“ Vrhu Evangjelistah: „In omnem terram exivit sonus eorum, et in fines orbis terrae verba eorum.“ Pod krstom: „Nobis autem gloriari absit, nisi in cruce Dni nri Jesu Christi, in quo est salus, vita et insurrectio nra.“ Napokon pod korenom zvona: „Fusa de nouo ex Senatus consulto, impensis communibus Regiae Liberae Ciuitatis Montisgrecensis. Anno Dni 1646“ *).

Jesu li ovi zvonovi zaisto zgotovljeni bili, to se nezna, jer sada više tri druga velika zvona, načinjena od zagrebačkoga lievara Gašpara Franka god. 1707. Moguće je, da su gorespomenuta zvona Duboisova za vrieme od sedamdeset godinah, t. j. od 1646 do 1707, po kojoj novoj nesreći opet propala, ili da isti meštar radi svoje smrti ili kojega drugoga uzroka učinjenu pogodbu držati mogao nije.

Dubrovčanin Adrian, sin Bernardina, gl. Rikardić Adrian.

Dubrovčanin Blaž, gl Dàržić Blaž.

Dubrovčanin Božidarov, gl. Božidarović Ivan.

Dubrovčanin Dominko, graditelj i vajar 15. vieka, rodio se u Dubrovniku od otca Radovana (ovaj dolazi takodjer zabilježen pod imenom Rade i Alegreto). Živio i radio od godine 1467 do 1472 u Trogiru, gdje je imao svoju kuću. U kvadernah trogirskih spominje se često kaó kupač svakojakieh stvarih. Godine 1468 imenovà on pred sudom dvakrat za svoje povjerenike svoga brata Petra Marešala (Marescalcum) i Ivana sina Šimunova, cipeljara dubrovačkoga, u poslu iztjerivanja parčije svoje žene Ivane, sestre dubrovačkoga cipeljara Grudena. Dne 10. Rujna god. 1468 načini pred sudom pismeni ugovor s meštri Antunom Radojevićem, vajarom iz Dubrovnika, i Marinom Ivanovićem, vajarom iz Korčule, koji se obvezahu kroz čitave vrieme došastoga mesopusta na otoku Buji vaditi za njega kamen i postaviti ga na trogirsku lúku. Dne 8. Prosinca 1469 priznà Dominko pred sudom, da je popu Svetimiru, sinu Šimuna, ostao dužan 9 malenieh libarah i 8 soldah za kuću, što ju je u Trogiru od istoga popa kupio. Malo zatiem kupi od Andrije Kapustića vinograd od osam vretenah za 28 libarah. Dne 15. Lipnja 1470 učini u družtvu s meštrom Radoslavom Kapellom s jedne strane, a s druge strane s knezom trogirskim Ljudevitom Landom i obćinom trogirskom, pismeni ugovor, da će u Trogiru sagraditi tvrdu kulu sa strane sieverne ili zagorske, pod sljedećimi uvieti:

1. Obvezahu se rečeni meštri, na starinski zid postaviti novi tri noge i pol visoki a široki dve noge.

---

*) Pogodba ova, pisana u hrvatskome jeziku 13. Ožujka godine 1646, nalazi se u mojoj zbirci starih pisamah.

2. Nad zidom od jednoga ugla do drugoga sagraditi njeke nakite visoke dvie i pol noge, te uresiti ove s izvodjenimi okružicami, gdje su naime stare spopadale, po primjeru starih.

3. Porušiti stari zid kule i staro kamenje upotriebiti za novu kulu, a što se neda upotriebiti, baciti u predzidje (projicere in barbacanum).

4. Sagraditi dva dimnjaka ili kamina, tako da bude šupljina od jednoga gledala u šupljinu drugoga, te načiniti svode (voltos et mutilionos) za iste dimnjake.

5. Dovršiti ograde od strane zapadne medju rečenom kulom i starim zidom ograde (barbacaneti = antemurale), te načiniti lukove (arcos) i sagraditi s one strane onakav novi zid, kakav biaše stari.

6. Sagraditi topčarnu (bombardiam) u uglu stare kule.

Za ova djela obećà knez trogirski dati svakomu meštru 14 dukatah i sve potrebito gradivo i sprave. Dvie godine kasnije, naime 1472, imao je Dominko njeke razpre sa svojim ortakom meštrom Radoslavom Kapellom, poradi česa imenovaše obadva dne 19. Listopada za svoga pomiritelja i zajedničkoga prijatelja, plemenitoga Petra Andrijeva Čegića, komu pred sudom podaše vlast, da ih po svojoj namisli i volji sudi i umiri.

Od učenikah Dominkovih zabilježen je u kvadernah trogirskih Marko Botalić iz Liesne, kog u 11 godini njegov otac Jakov dne 27. Listopada 1467 u nauk dade, na 8 godinah, pod običajnimi uvieti.

Dubrovčanin Donat, zlatar i redovnik reda sv. Dominka, biaše, po svjedočanstvu fra. Ambroza Ranjine, oko god. 1525 u Dubrovniku veoma na glasu. Cerva misli, da je pripadao porodici Zlatarićah, nu ova se je zvala latinski Aurius a ne Aurificus ili Orificus.

Dubrovčanin Feliks (de Ragusa), sitnoslikar, krasnopisac i mudroslovac, pripada onim znamenitim ljudem našega naroda, koji su pripomogli uzveličiti slavu kralja ugarskoga Matiaša Korvina. Jur biahu na dvoru budimskomè četiri učena Dubrovčanina, po imenu Petar Zamanja, Toma Basiljić, Serafim Bunić i poslednji biskup modruški Krsto, nazvan Dubrovčanin (Ragusinus), kada onamo pozvan bude, po svoj prilici nastojanjem biskupa Krsta, takodjer i Dubrovčanin Feliks, dobivši službu čuvara knjižnice korvinske i nadziratelja onieh prepisateljah i umjetnikah što su za ovu knjižnicu prepisivali i uresivali slikama dragociene rukopise, poslane od svieh stranah svieta. Mi imamo razlog misliti, da se je ovaj Feliks prezimenom zvao Pliancus i da mu je biskup Krsto, veliki ljubimac kraljice Beatrice, bio stric. Isti Feliks biti će dakle onaj isti, koj se na novljanskom grobnom spomeniku rečenoga biskupa Krsta spominje. Napis ovoga spomenika, što se nalazi u sbornoj crkvi grada Novoga, glasi ovako:

CHRISTOPHORO EPISCOPO MODRVSSIENSI. FELIX PLIANCVS DE RAGVSIO. PATRVO F. OB AMOREM PIENTISSIME POSVIT. MDXVII.

Čini se, da je Feliks i po smrti kralja Matiaša upravljao njegovom knjižnicom, jer njegov suvremenik arcibiskup ostrogonski Nikola Olah, poznavajući ga lično, piše o njemu: da je još pod svoju starost neutrudimo radio i van svoga materinskoga jezika, još pet jezikah govorio, naime: kaldejski, arabski, grčki, latinski i talijanski. Fessler tvrdi, da se još danas u mnogih velikih knjižnicah europejskih čuvaju rukopisi s njegovimi krasnimi sitnimi slikami, nu mi nemogosmo žaliboże do nijednoga toga rukopisa doći. Zani, Nagler i Jan Kollár stavili su pogriešno ovoga umjetnika u sedamnaesti viek. Füsli, sliedeći Bél-a, stavlja ga u 16. viek. Appendini tvrdi, neznamo polag kojega izvora, da je bio fratar njekojega reda. Augustin Schir opetuje rieči Olahove.

Izvori. Nicolai Olahi. De Hungaria et Atila. Varasdini 1774 p. 20. — Fessler. Geschichte der Ungern. B. V, p. 556. — Sixtus Schir, De Regiae Budensis Bibliothecae M. Corvini ortu, lapsu, interitu et reliquiis. Vindobonae 1670. — Zani. Enciclopedia methodica. — Füsli i Nagler Allg. Künstler-Lexicon. — Jana Kollára Cestopis. — Appendini. Notizie Hist. critiche etc. II, pag. 8?.

Dubrovčanin Filip (nazvan Raguzini, Ragusini, Rausini i Rauzzini), vješti graditelj, vajar i slikar. Njeki talijanski spisatelji misle, da se je ovaj umjetnik rodio u Sieni, premda način, kako su mu ime pisali *), podosta svjedoči, da je bio Dubrovčanin. Možebiti da je učio svoju umjetnost u Sieni. Da je tu njeko doba živio, o tom neima sumnje. Iz Siene otide u Rim i sagradi oko g. 1720—31 po nalogu pape Benedikta XIV. više obćinskih sgradah. Medju ostalimi popravljao je krasnu crkvu „Santa Maria sopra Minerva." Radi njegovih umjetnih tvorovah imenovà ga papa plemićem i podà mu kolajnu njekojega vitežkoga reda. Filip je slikovao takodjer bolnicu sv. Gallicana, koju sliku izdà poslie Filip Vasconi u bakrorezu.

Izvori. Füsli. — Nagler. — Zani.

Dubrovčanin Franjo, nazvan Ragusa i Rakusa, slikar, živio oko godine 1600—20 u Rimu i u Brešiji. U Rimu nalazi se od njega kamenovanje sv. Stjepana mučenika u crkvi „S. Bartholomeo de Vaccinari", i jedna glava slikana na bakru, u crkvi „S. Maria del popolo". U Brešiji čuva se od njega slika glavnoga oltara u crkvi „S. Francesco dei monaci olivetani". Slika ova predstavlja Mariu djevicu sjedeću, kako podaje svoje djete u ruke sv. Franje, koji pred njom kleči. Kraj Marije stoji angjeo, držeći u ruci otvorenu knjigu.

Izvori. Titi. Nuovo studio di Pittura, Scoltura ed Archit. di Roma. Roma 1721 pag. 101 i 418. — Averoldo, Le scelte Pitture di Brescia 1706 in 4. pag. 262.

Dubrovčanin Gregur, gl. Ivanelli.

Dubrovčanin Ilija, graditelj, živio u Dubrovniku u 17. stoljetju. Biaše kao protomeštar graditeljah na glasu. U arkivu obćine dubrovačke nalazi se jedno pismo Perastjanah, koji moliše, da im Dubrovnik pošalje istoga meštra

---

*) U staro doba obićavali su Dubrovnik pisati: Ragusa, Rachusa, Rausa, Rauza i Lausa.

za njekoliko danah, da načini osnovu za njeku obćinsku sgradu, koju namjeravahu graditi.

Dubrovčanin Jakov, nazvan Ragusini, Raguzini, Rausino i Reuzzini. Ovoga graditelja spominje Zani u svojoj Enciklopedii. Kaže, da je živio u Rimu oko g. 1720, da je bio veoma vješt (bravissimo) umjetnik, i da je imao naslov kavaljera. Neznam, nije li Zani ovoga Jakova zamjenio s Filipom Dubrovčaninom

Dubrovčanin Josip, slikar, živio oko polovice 17. vieka. Rodom iz Umble. Njegovu uspomenu sačuva nam oporuka njegove žene Kate, koju ova načini dne 8. Svibnja 1669, ostavivši svoje drago kamenje i njekoliko slikah svoga muža crkvi gospe od Ružaria u Umbli, a svoju kuću, robu i mnogo srebra fratrom monastira umblanskoga.

Dubrovčanin Kristo, sin Nikole, slikar, spominje se godine 1540 medju članovi bratovšćine sv. Lazara u Dubrovniku.

Dubrovčanin Marko, sin Marina Goga, graditelj, živio početkom 14. vieka. U kvadernah kotorskih stoji zabilježen njegov ugovor od god. 1335 s Trifunom sinom Mate Baška od Kotora, poradi jedne poveće kuće, što ju je isti Marko sagradio iz karkarškoga kamena, s dvami izvajanimi balkoni i sa više lukovah.

Dubrovčanin Martin (Martinus de Ragusia). O tome tiskaru znade se za sada samo toliko, da je u 16. stoljetju živio u Napulju i tu godine 1536 izdao: „Quaestiones Forcianae de variis Italorum Ingeniis authore Philalete Polytopiensi cive. Napoli excudebat Martinus de Ragusia MDXXXVI in 8.“

Dubrovčanin Miloš, slikar 15. vieka, spominje se u zapisniku velikoga vieća dubrovačkoga: „Die XI. Octobris 1417. In majori consilio. Prima pars est de dando domum pro habitatione, in qua habitat ad praesens, Milosio pictori, absque solutione aflictus, pro uno anno proxime futuro.“

Dubrovčanin Pavao, slavni medorezac i lievar medaljah, rodio se u 15. stoljetju u Dubrovniku. Po svoj prilici bio mu je otac zlatar, ili se je sám naučio ovaj zanat, kog su u ono vrieme, kao u ostalih naših jugoslavenskih pokrajinah, tako i u Dubrovniku mnogi tjerali. Budući da su se skoro svi bolji zlatari onoga vremena bavili takodjer slikarstvom i rezbarstvom, to se je i Pavao za mlada posvetio ovim umjetnostim i dotjerà u rezanju medailah tako daleko, da ga sravnuju s najslavnijim ove vrsti umjetnikom Viktorom Pisanom, s kojim je zajedno u Florenciji živio. Žaliboże niesu Pavlovi zemljaci tako revni bili u opisanju njegova života i njegovieh tvorovah, kao što su Talijani bili skrbljivi za slavu svoga Pisana, i mi nebi znali sada ni da je živio naš Dubrovčanin, da nisu po slučaju dvie njegove medalje sačuvane, iz kojih se vidi njegova izvrstnost i umjetnost. Jedna od ovieh medaljah rezana je na uspomenu Alfonza kralja Aragonie, a druga na uspomenu Friderika hercega od Montefeltra. Na prvoj vidi se s jedne strane

krasno izrezano poprsje kraljevo. Glava mu je odkrita, vlasi su na okrug podrezani, vrat i prsi pokriva vojnička odora, a na okolo čita se: ALFONSVS REX ARRAGONVM.“ Na drugoj strani stoji božica zdravlja, držeći u lievoj ruci kopje, oko kojega se vije zmija, a u desnoj ima tobolac. Na okolo izrezano je listje s napisom: „SANITAS. OPVS PAVLI DE RAGVSIO.“ Na drugoj medalji vidi se obraz hercega od Montefeltra. Na okolo stoji napis: „Fridericus Comes Montisferetreque Vrbini, Durantis, Rev. Regius Capitaneus Generalis, Opus Pauli de Ragusio.“ Taj herceg sliedio je svome bratu u vladi god. 1444 i umro god. 1482.

Ove medalje, koje radi svoje krasote svi pisci uzporedjuju glede vriednosti s medaljami Pizanovimi, rezao je Pavao bez sumnje u Florenciji, gdje je zajedno s Pizanom živio, koj je takodjer gorespomenutoga Alfonsa medalju u istoj dobi i jednakom vještinom rezao. Kada je umro Pavao, nezna se. Zani, koj ga zove „Conista bravissimo“, kaže da je radio još god. 1478. Znati valja, da se ovaj naš Pavao, zatim Viktor Pisano i Andrija od Kremone drže u Italiji za najbolje rezbare i lievare petnaestoga stoljetja.

Izvori. Jenaische allg. Literatur-Zeitung. Jahrg. 1810 B. III. — Füssli. — Hauschild. Beitrag zur Münz- und Medaillen-Geschichte. Dresden 1826 p. 69. — Tresor de numismatique et glyptique med. Italie, rième p. pl. 15 Nro. 4. sa slikom medalje Urbinove. — Nagler Künstler-Lexicon.

Dubrovčanin Pero, gl. Regnić Pero.

Dubrovčanin Rade, vajar i graditelj 15. vieka, spominje se višekrat u kvadernah trogirskih kao otac Dominka Dubrovčanina, pod imenom Rade, Radovan i Alegretto *) de Ragusio. Stojao je u prijateljstvu sa slavnim graditeljem i vajarom Andrijem Aleksijevim, po kojemu je dao dne 5. Siečnja 1508 izplatiti njeki dúg vlastelinu trogirskomu Dujmu Bufaliću. Naš narod, ponajviše u Hercegovini i Arbaniji, pjeva u narodnih pjesmah o njekom Radi Najmaru (graditelju), što je gradio grad Skadar i mostarski most. - Neznamo, da li se neima pod ovim Radom nas Rade Dubrovčanin razumjevati, budući da su sve Dubrovniku pogranične zemlje uprav iz Dubrovnika čestoputah ne samo robu itd., nego i svakojake meštre, glumce itd. dobivali.

Izvor. Quadernae Communitatis Traguriensis.

Dubrovčanin Radić, slikar 15. vieka, spominje se u zapisniku maloga vieća dubrovačkoga g. 1416. „Die XXIIII Martii 1416 in minori Consilio. Captum fuit de dando Radichio pavesario et pictori in adjutorium affictus domus pro uno anno proxime futuro yperperos decem.“

Dubrovčanin Stojko, slikar 14. vieka, spominje se u zapisniku velikoga vieća dubrovačkoga god. 1395. „Die XV. Aprilis 1395 in majori Consilio. Prima pars est de dando Stoicho pictori unam domum cum Stanciis pro uno

---

*) Talijanski prevod Radovana.

anno proxime futuro a die finiti sui termini, cum modis et condicionibus, quibus habuit in anno proximo preterito.“

Dubrovčanin Šimun, slikar. Njegovo ime dolazi u jednom jedinom pismenom spomeniku glasovitoga mletačkoga graditelja i vajara Aleksandra Vittoria, podupiratelja našega slavnoga Andrije Medulića. Taj Vittoria, davši za života svoga sagraditi si grob u crkvi sv. Zakarije u Mletcih, 'pobilježi sve troškove, što je tratio na taj grob. U jednoj otih svojih bilježakah od god. 1602. spominje one zidare i vajare, koji su mu grob zidali i s kipovi kitili. Medju ovimi navadja i Šimuna Dubrovčanina, koj je zidove toga groba sa slikami na liepu uresio (e M°. Simon Raguseo che dipinse attorno). Ista slikarija Šimunova pokrila je god. 1732 troškom monastira sv. Zakarije, drugom slikarijom, načinjenom s mastima na platnu od njekoga slikara male ciene. Ova slikarija pokriva još danas starije djelo našega Šimuna. Već je Moschini žalio, što je ova nova slikarija onamo stavljena, govoreći: da bi monastir mogao bio prištediti one novce, što je potrošio na nju.

Izvori. Cicogna Emanuele Ant. Delle Iscrizioni Veneziane. Venezia 1824. II, p. 127. — Moschini Guida di Venezia I, p. 133.

Dujmo Zadranin, gl. Zadranin Dujmo.

E.

Efimija, umna veziljka. Biaše kći Vojihne, koj je u vrieme cara Stefana Dušana bio namjestni upravitelj Drame i okolnih pokrajinah u Maćedoniji, a imao je naslov ćesara, po rimsko-bizantinskom običaju. Muž Efimije biaše Uglješa Mrnavić, brat kralja Vukašina, a od god. 1369 do 1371 ćesar maćedonskih pokrajinah. Poslie kako je Uglješa god. 1371 u bitki protiv Turakah na Marici, kod grada Čermena, poginuo; pobjegne udova mu Efimija ka knezu Lazaru, kod kojega je našla zaštitu. Nu kad u nesretnoj kosovskoj bitki Turci takodjer kneza Lazara ubiju, a šnjim srbsko carstvo upropaste, oprosti se Efimija sa svietom i postane monahinja. Kao veoma umna veziljka izvezè ona za pokrov mrtvoga tiela Lazarova umotvornimi nakiti i dragocienim zlatom urešenu plašćanicu, koja se još sada nalazi na kivotu kneza Lazara u monastiru Ravanici kod Vrdnika. Za carske dveri crkve hilendarske na Svetoj gori izvezè kasnije prekrasnu zavjesu, koju god. 1399 istoj crkvi pokloni.

Ova zavjesa ima u dužini preko četiri stope a u širini opet preko tri stope. Izvezena je zlatom, srebrom i raznobojnom svilom, na vrlo teškom i liepom crvenom atlasu, a obšivena je u na okolo širokim krajem od novije svilene raznocvietne materije, kakova se uzima za odore svetjeničke. Ikona na zavjesi ovoj izvezena predstavlja Spasitelja, stojećega u sriedini

između sv. Ivana zlatoustoga i sv. Vasilija velikoga. Nad svetcima vide se s obe strane do glave Spasiteljeve dva andjela s barjacima, na kojima je napisano: ἅγιος, ἅγιος, ἅγιος. Oba svetca drže u rukuh listove s nadpisi iz njihovih djelah. Do noguh Spasiteljevih nalazi se s obe strane slijedeći starosrbski nadpis:

„† Ѿ скврьныихь оустъ нь ѿ мрьскаго срдца ѿ неүистаго ıезыка ѿ дш҃е скврьныые прими мление ѡ х҃е мои и неѿрини мене рабоу свою ни яростию твоıею влко ѡбличи мене вь ч҃ исхода моıего ни гнѣвомь твоимь покажи мене вь д҃нь пришьствиıа твоıего. прѣже бо соуда твоıего г҃и ѡсоуждена ıесм, сьвѣстию моıею ни ıедина надежа нѣсть вь мнѣ спсениıа моıего, аще не блгооутробиıе твоıе побѣдить множьства безаконїи моихь. тѣмже млю те незлобиве г҃и ни малоıе сиıе приношениıе ѿрини мже приношоу стомоу храмоу прѣчистиıе твоıеıе мтре и надеже моıе бци хиландарскои вѣроу бо вьсприıехь вьдовичю принесьшоую ти двѣ цетѣ г҃и. сице и азь сиıе принесохь недостоинаа раба твоıа ѡ влчице ефимиıа монахїи: дьщи гна ми кıесара воихне лежещаго здѣ, нѣкогаже деспотица ·:· и приложи се сиıе катапетазмо храмоу прѣстыıе бце хиландарскиıе вь лѣто ,s҃ и ц҃ z. индиктиѡнь н҃. и кто га ıе ѿнети ѿ храма прѣстыıе бце хиландарскиıе да ıе ѿлоучень ıединосоущниıе и неразд ѣлимыıе ніе троице. и да моу ıе соупьрница прѣчиста бгомати хиландарска вь днь страшнаго испитаниıа. аминь."

Cielo djelo tako je liepo, bogato i dobro sačuvano, da mu se svaki diviti mora, kad pomisli da ima već preko četiri i pol stoljetja odkad je načinjeno. Ova Efimija rodila je sa svojim mužem Uglješom tri sina: 1. Joana, koj se je zakaludjerio i umro u monastiru Samopetre na Svetoj gori. 2. Tvrdislava i 3. Stefana, koj leži sahranjen u monastiru Lubostinji u Srbiji.

Izvor. Гласник дружтва србске словесности св. V. У Београду 1853, л. 297. — Pavl. Исторія народов славенских к. III.

Egartner Josip, sliker, rodom iz Krajne, grada (Krainburg), učenik svoga Leirera, svoga zemljaka, živi u Krajnskoj. Načinio za ljubljanski museum god. 1839 sliku Mojsie, veoma živahnimi bojami.

Epštein Julio, skladatelj, rodio se u Zagrebu g. 1833. Budući da je pokazivao jur u drobnoj mladosti osobitu ljubav k muzici, dadu ga roditelji podučavati na klaviru. Prve nauke primi od zagrebačkoga koraliste Lichtenegera, kasnije ottdje u Beč i dobi za učitelja na klaviru slavnoga meštra Halma, a u nauku skladanja českoga skladatelja Rufinača. U Beču i u svojoj domovini, kao i na mnogih drugih mjestih kuda je kao umjetnik putovao, pri-

mljen bì uviek obćenitom pohvalom i priznanjem radi svoga vještoga igranja na klaviru i radi umnoga predstavljenja svojieh i tudjieh muzikalnieh skladanjah. Njegova Transscriptia narodnih slavenskih napjevah, njegove kvadrile i drugi plesi, čuveni su svuda rado gdje ima ćutih za liepotu i milinu a poznanja umjetnosti.

Erlman Matia, drvorezar, biaše gradjania zagrebački. Načinì godine 1688 s pomoćju Ivana Komersteinera a troškom kanonika Bočaka veliki oltar B. D. Marije u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj.

F.

Fedrigotti Ivan, orgular, živio početkom 18. vieka. Biaše po svoj prilici rodom iz Dalmacije. Načini godine 1709 za crkvu dominikanah u Zadru liepe orgule, što spominje jedna bilježka fra Jačinta Bogatina dominikana zadarskoga, koj u svome računu vrhu prenašanja i namještenja istieh orgulah dne 24. Listopada 1709, sljedeće pobilježi: „Datti al sig.ʳ Giovanni Fedrigotti Organaro, essendo restato d' accordo darli duodeci cechini per tutte le operationi dell' organo, e per haver operato con tutta perfettione, li hò datto un altro cechino di buona mano, che sono tredeci cechini, li quali ualutati a lire ventinove l' uno, sono lire 377."

Ferramolino Antun, vojnički graditelj, rodom iz Bergame. U vrieme rata s Turcima pod Barbarosom došo je slavni taj graditelj s gjenovezkom vojskom u Novigrad kod Kotora, odkuda ga g. 1538 gjenovezki vodja Andria Doria poslà u Dubrovnik, da tamo troškom dubrovačke vlade utvrdi grad. Ostavši u Dubrovniku četiri mjeseca, utvrdi grad braništima i ojači tvrdju Menčetićevu, sazidà divna braništa izvan gradskoga zida i pod brdom Bergatom, za stražu na luci, umanjivši takodjer polag stojeća iztočna vrata Ploče. Iznad ovieh vratah postavì sljedeći distikon:

Esse procul saevi, nullum haec per saecula Martem
Castra timent, Sancti quae fovent aura senis.

Veoma ljubljen i častjen od Dubrovčanah nehtjedè za svoj trud primiti plaće, nu vlasteosko vieće pokloni mu, kao prijateljski dar, razne stvari srebrene, u vriednosti od dvie stotine dukatah, s jednim prekrasnim konjem, i dade ga odvesti na svome brodu u Siciliju, gdje je živio u službi cara Karola V.

Izvor. Serafino Razzi. Storia di Ragusa. In Lucca 1595 pag. 92.

Ferrari Petar, slikar 17. vieka, biaše god. 1683—1685 u službi nadbiskupa splietskoga Stjepana Kozme. U računih i dnevnicih rečenoga nadbiskupa spominje se, da je dne 13. Listopada 1683 za priredjivanje njekieh slikah stolne crkve splietske primio 8 dukatah. Zatim dne 16. Siečnja 1684 za

priredjivanje (per far aggiustar) 4 slikah primi libarah 62. Dne 13. Siečnja 1685 za njeku radnju u dvoru nadbiskupovom, gdje je držan bio 4 mjeseca, primi 6 dukatah. Zatim za 6 slikah, što se nalaze u pjevalištu (Choro) stolne crkve, računajući za svaku sliku 30 dukatah, primi ukupno 180 dukatah. U bilježcih ovih spominje se uviek kao biskupov slikar (Pittor [sic] Episcopi), koj po imenu biskup razumjeva se tu, to neznamo, budući Kozma, kako gore rekosmo, nadbiskup biaše.

Filip, iguman hilendarski. Ovaj umjetnik živio je početkom 17. stoljetja u monastiru hilendarskome na Svetoj gori, i načini godine 1632 za krasnu crkvu toga monastira dvokrilata vrata, ukrasivši ih veoma umjetno bisernimi ljušturami t. j. sedifom (Perlmutter), kako to napis, koj se na istih vratih nalazi, svjedoči.

Izvor. Avramović: Opisanje drevnostih srbskih. U Beogradu 1847, str. 4.

Filip, monah, sitnoslikar i liepopisac, biaše po svoj prilici rodom iz Bugarske Po nalogu Stefana sina Bogdanova, vojevode moldavskoga, napisà on u monastiru svetogorskom Zografu god. 1502 jedno tetroevangjelie, uresiv ga krasnimi slikami. Isto evangjelie pokloni rečeni Stefan u ime svoje i supruge Marie i svoga sina Bogdana, crkvi sv. Jurja mučenika, koja stoji u istome manastiru Zografu na Svetoj gori. Sada se nalazi ovo evangjelie u carskoj knjižnici u Beču pod br. 7 staroslavenskieh rukopisah.

Ako se sravni sitnoslikarija Filipova s bugarskimi i srbskimi miniaturami prijašnjieh vjekovah, mora se priznati, da je Filip u svačemu, osobito u pravilnosti risanja, te u izraživanju značaja pojedinih licah, prijašnje sunarodne umjetnike preteko. Njegove su boje živahne, način bojadisanja ukusan, a zlatni temelj slikah veoma jasan.

Slike, koje se u gorespomenutom evangjeliu nalaze, jesu sljedeće:

Na listu 5. sv. Matej Evang. siedi za stolom u maloj crkvici i reže pero. Rečena crkvica ima više tornjevah. Prostor oko slike Matejeve i oko crkvice napunjen je zlatom bojom dobro sačuvanom. Oko čitave slike načinjeni su uresi od arabeskah svakojake boje, kao n. p. listovi nepoznatoga bilja itd. Lice Matejevo, s dugom siedom bradom, i kosom ima mnogo značaja; oko mu je zamišljeno, nabor haljine podosta je naravan, šaranje živahno.

Na listu 6. sliede krasni arabeski svakojake boje, načinjeni na zlatnome temelju. Na listu 72. Sv. Marko siedi na klupi u crkvici i piše evangjelie na koljenih, po slavenskome običaju. Vrh glave ima ćirilski napis:

„Стн Марко."

Okó njegove slike i okó crkvice narešen je list u četverouglu s arabeski. Temelj je zlatan. Lice sv. Marka kratkom kosom i bradom, puno je duha; risarija u svemu pravilna, bojadisanje živahno. Na listu 73. sliede opet arabeski kao i na listu 6.

Na listu 119. Sveti Luka siedi u otvorenome hramiću na modroj blazi, koja leži na klupi. Nad glavom ima napis:

„С҃ти Лоу҃.“

Gole noge svetca počivaju na nizkoj skamiji. Temelj je zlatan. Risarija i bojadisanje kao na prijašnjih.

Na listu 120. stoji medju arabeski napisano ćirilskimi slovi:

„Стефан воєвода господар молдавской ѕемльи син Богдана воєводе.“

S druge strane:

„Створи сіи с҃ти Єв҃гл съ г҃жею Марнею и с҃ном Богданом.“

Na listu 186. Sveti Jovan siedi na okrugloj stolici s naslonom, gledajući zamišljeno na desnu stranu. U lievoj ruci drži smotak pisma, desnicu je pritisnuo na prsa. Hram, u kome siedi, osobitoga je oblika. Oko hrama u četverouglu sve je pokrito zlatom. Svetcu pod nogama nalazi se skamija, s desna malo odaljen od njega stoji mali obli stolčić s jednom nogom, na stolu leži zatvorena knjiga. Svetac je lica stara, velike sive brade i brkovah, glava mu je čelava, oči duboko zamišljene. Vrh glave ima napis:

„С҃ти Ио.“

Risarija je pravilna, bojadisanje živahno, nabori kabanice osobitom su vještinom i marljivostju izradjeni. Na listu 187. sliede opet arabeski.

Na listu 242. ima s traga zlatnimi slovi napis:

„Стефань воєвода Божією милостію господарь ѕемли молдавской, синь Богдана воєводе, ихь всѣхь словесь рачителмін, єгоже ради любьве вь жделѣ и потщателно даде, и исписасє сіи тетроевангел. и оковать даде єго на м҃лбу себѣ и госпожди своіой Маріи и сина ихь Богдапа, вь светой горѣ, вь своіой же црквы вь монастырѣ Изоуграф. гдеже єсть храмь с҃то и славьнаго великомоученика и побѣдоносца Георгіа. Вь лѣть ѿ сосданіа мироу 7010 (1502) а господарьства своєго лѣта М (40) и на шестоє текуще, м҃ца априліа кг. (23).“

Pod ovim zlatnim pismom ima od ozdó crnilom napis:

„Писа же са рукою грѣшнѣйшаго вь чловѣцехь Филипа монаха.“

i t. d. Sve je ovo pisano u jednome četverouglu. Gore s lieva i s desna ima na uglih s jedne strane sunce, s druge mjesec. Dole s desna grb na četiri polja razdieljen. U prvome modrome polju narisan je zlatni krst, u drugome do njega zelenome polju, zlatne prage. U trećem zelenom polju vide se od ozgó zlatni traci sunca, koji se i po četvrtom polju pružaju, zatiem po redu tri zlatne zviezde. Na četvrtome modrome

polju dva zlatna nepoznata cvieta, kao krinovi. Na lievome uglu, od ozdó naprema priašnjemu grbu, stoji drugi grb moldavski s volom, koj nad rogovi u slici mladoga mjeseca nosi zviezdu.

Filipović Ivan, graditelj 15. vieka, živio u Splietu i popravljao zajedno s meštrom Ivanom Zakočevićem i Antunom Rudicićem jedan toranj ili kulu grada nadbiskupa splietskoga u Dilatu ili Sučurcu, koj grad dadè sagraditi u 14. vieku nadbiskup Andrija Gvaldo. Isti meštri sagradiše takodjer u smislu ugovora, sklopljenoga s povjerenici arcibiskupovimi dne 14. Lipnja 1474, novi zid oko rečenoga tornja ili kule, i držalo (tenacium) na vrhu tornja sa svodom i sa skalinama od zdola do gore, za koje djelo obećano bi im 525 lirah i sve potrebito gradivo. U istome ugovoru obvezahu se načiniti jednu kamenitu posudu (unam scaffam) te izvajati iz kamena grb nadbiskupski, koj se je imao postaviti na pročelju rečenoga tornja. Daljni popravak i ogradjivanje ovoga grada nastavljeno bi god. 1489 pod nadbiskupom Bartolom Averoldom, da li od istieh meštarah, to se nezna. —

Izvor. Liber Instrumentorum II[dus] p. 85. in Archivio Episcopi Spalatensis.

Fisković Vinko, slikar i bakrorezar, živío početkom 19. stoljetja. Od njega poznamo samo u bakru rezani obraz Junia Antuna Restića, što je priložen njegovim latinskim pjesmam, štampanim u Padovi god. 1816.

Florentianus, fratar reda kapucinah, graditelj, rodio se u Bonu ili Bolonji okó god. 1629. Bavio se više godinah u Ljubljani, gdje su ga radi dubokih naukah i velikoga izkustva veoma cienili. God. 1699 načini osnovu za gradjenje nove stolne crkve ljubljanske, i bude još iste godine pozvan u Varašdin, da načini tamó osnovu za gradjenje crkve i monastira OO. kapucinah, koji su u ono doba u Varašdin uvedeni. Iz Varašdina otidjè u Optuj, gdje je dne 8. Veljače god. 1701 umro, poslje kako je 39 godinah sproveo u svome redu.

Izvori. Illyrisches Blatt. J. 1836, N. 18, pag. 71. — Liber mortuorum PP. Capucinorum: Varasdini. MSC., gdje stoji zabilježeno: „Fr. Florentianus Bonensis laicus. An. Religionis 39. obiit Petovii 170 die 8. Febr.

Florentin Mihalj, vajar, spominje se god. 1479 u kvadernah šibeničkih.

Florentinjanin Antun, vajar, živio početkom 16. vieka u Trogiru i na otoku Buji. God. 1524 dne 22. Veljače obvezà se pred sudom trogirskim, da će za 35 for. u zlatu načiniti oltar za raku sv. Ivana Ursina, u kapeli istoga svetca. Nu čini se, da je prije umro nego li je ugovoreno djelo svršio, budući da je spomenuti oltar stoprv sto godinah kasnije, naime god. 1623 od mletačkoga meštra Ivana Biogona dovršen.

Izvor. Paulus de Andreis. Historia de Translatione Corporis S. Joannis Traguriensis. MSC.

Florentinjanin Nikola, graditelj i vajar 15. vieka, živio u Trogiru i gradio godine 1468 zajedno s Andrijem Aleksijevim krasnu kapelu sv. Ivana Ursina u stolnoj crkvi trogirskoj.*) Farlati (Illyr. Sacr. Tom. V, p. 413)

---

*) Gledaj: Aleksijev, Andrija.

stavlja pogriešno dobu gradjenja rečene kapele u godinu 1524, i veli, da je nastavio gradjenje Antun Florentinac, koj, kako gore vidismo, samo za radnju oltara iste kapele pogodjen biaše.

Florio Juraj, Zadranin (Georgius Florio de Jadra tayapetra), vajar, živio u drugoj polovici 16. vieka u Šibeniku. Spominje se u kvadernah šibeničkih dne 4. Kolovoza god. 1561, kad se obvezà pred sudci i svom občinom, da će načiniti u Šibeniku javni bunar ili česmu.

Florio Mihalj, slikar, rodio se god. 1794 u Prčanju, varošici okoliša kotorskoga u Dalmaciji. Jerbo s početka svoje mladosti biaše nakanio zapopiti se, stao se učiti jezik talijanski i latinski u monastiru sv. Franje u svome rodnome mjestu.

Okolo osamnaestoga ljeta premjesti se u Mletke k svome otcu, koj je tamo imao kuću trgovačku. Tu je primio nauke mudroznanstva i bogoslovja u Liceu sv. Katarine. Budući da još od djetinstva biaše ukazao njeku hitrost i nagon k slikanju, dao ga je otac u nauke popu Franji Musolo, od kojega se nalaze dosta dobre slike u Mletcih, u Lošinju itd. Nakon četiri godinah vratio se Florio radi slaba zdravlja k svojoj rodnoj kući, gdje se je zabavljao do godine 1827 slikanjem. Rečene godine dodje u Kotor novoimenovani biskup Stjepan Pavlović Lucić, koj ga usilovà da bude njegov pomoćnik u pastierskih pohodih svoje države, učinivši ga zajedno izpitateljem saborniem (Esaminatore Prosinodale) i naredbenikom državnih svetkovinah, kao i pisaocem i prevoditeljem iz našega jezika u latinski i talijanski. Zabavljen ovimi različnimi poslovi, mogao se je Florio malo baviti slikanjem, nu ipak načini više zanimivih slikah; medju ostalimi: 1. veliku sliku sv. Petra apostola s ključevi i petlom, za župnu crkvu sv. Marije u Prčanju. 2. i 3. Dvie slike sv. Roka za oltarnicu mjesta Tivta i za crkvu od Lepetanah. 4. Priliku sv. Jurja za mjesto Bogdašići. 5. Historički prizor iz staroga zakona s prorokom Jeftom. 6. Madonu, polag Petra Perugina. 7. Glave sv. Petra i Pavla, i 8. sv. Jerolima. Do skora trajao je svoje stare dane u vlastitoj kući, baveći se pisanjem Epigramah i Elegijah i lovom pticah, nebrineći se za javna radovanja i dostojanstva, nu držeći se izreke Publia Sira : „Beneficium accipere est Libertatem vendere.“ Nu ove godine (1857) prisiljen bi po novome biskupu kotorskomu Pr. gosp. Kalogjeru odreći se opet svoga samotna života i primiti visoko dostojanstvo apostolskoga Protonotara.

Fonta Ivan, graditelj, sagradio god. 1694 liepu palaču knezovah Bujovićah u Perastu, sada vlastitost porodice Gjuranović.

Izvor. Veliki latinski napis na istoj palači.

Fontanella Aleksander, slikar, rodio se u Zadru g. 1832. O njemu piše Friedenszeitung od 15. Travnja 1851 i Dalmatinski Glasnik od 9. Svibnja 1851 sljedeće iz Beča: „Tu se nedavno zadivismo, videći napredovanje u slikovanju, koje učini mladi Dalmatinac Aleksander Fontanella za kratko vrieme što je boravio u stolnome ovome gradu. Mladića ovoga, koj je već u djetinstvu

u ovoj umjetnosti pokazivao veliko nagnutje, poslaše njegovi roditelji u Beč, da nauk slikovanja sasvim izuči; i doista slikuje on sada takom izvrstnostju, da tko je god imao priliku vidjeti njegov rád, taj želi da ga njegova samo ruka slikuje, i s nestrpljivostju očekuje, da na njega red dodje."

Foresti Ivan, zvonolievar, živio koncem 17. i početkom 18. vieka u Zagrebu, gdje je lievao zvonove za prvostolnu crkvu sv. Stjepana, za župnu crkvu sv. Marka, za monastirsku crkvu u Kamenskom, za župnu crkvu u Brešćenu, i za mnoge druge crkve.

Forteza Oracio, zlatar i rezbar, rodio se u Šibeniku oko god. 1530. Njegova porodica spominje se već sto godinah prije u pismih šibeničkih. Medju ostalimi spominje se već godine 1419 Nikola Forteza, gradjanin šibenički, kao svjedok u javnih zapisnicih. Kao suvremenik Oraciev zabilježen je god. 1549 Lovro Forteza, što mu je možebiti otac bio. Njega samoga spominju kvaderne šibeničke od god. 1555. sve do god. 1591. Od njega sačuvana je krasna jedna rukomija u muzeju Correra u Mletcih. Ista rukomija, slike okrugle, načinjena je iz tuča, te su u njoj umno udjelani obrazi carevah rimskih Tiberia, Klaudia, Julia Augusta, Kaligule, Ottona Galbe, Nerona, Vitelia, Vespasiana i Tita Domiciana; zatiem prizori iz povjestnice rimske, kao po imenu: bitke Kamila i Brena, Scipija Afrikana i Korvina, Publikole i Tarkvinija itd. Ima takodjer više mitologičkih prizorah i liepih arabeskah. U sredini urezan je grb mletačke porodice Gradenigo, a od zdolá ima napis: „Orazio Forteza da Sebenico fece." U gorespomenutih kvadernah nalaze se o njemu sljedeće bilježke: G. 1555 dne 19. Kolovoza spominje se kao svjedok u oporuci meštra Matije Ivanova Glusića. Godine 1563 dne 13. Travnja kupio je jedan vinograd od Andrije Bubojevića. Iste godine dne 4. Svibnja priznaje Nikola Šajnović (Caput scapularum triremis domini Andree Gritti), da je ostao dužan meštru Oraciu Fortezi 120 novacah u zlatu. Godine 1564 dne 31. Srpnja kupio je Oracio vinograd od Petra Klissmina. God. 1565 dne 20. Kolovoza dolazi kao svjedok za stranu Franje Butričića. Godine 1566 uzè u najam školu bratovšćine sv. Ivana od brda (de Monte) sjedinjenu s crkvom sv. Trojstva. Godine 1570 dne 24. Studna kupio je njeki dućan (apothecam) od Jurja Mihelića. God. 1573 dne 12. Kolovoza darovà mu pop Ivanko (Ivancus de Saracenis) iz velike ljubavi i u znak zahvalnosti, kao vjernome svome prijatelju, sva svoja gibuća i negibuća imanja. God. 1574 dne 4. Travnja, sjedeći u svojoj kući, dadè u najam njeke svoje zemlje dvim seljanom. Godine 1578 dne 3. Ožujka primi u službu Jelenu Kaljinićevu. Godine 1580 dadè s nova u najam njeke svoje zemlje. Godine 1590 dne 11. Prosinca prodà jednu svoju kuću meštru Radi Karstičeviću. Godine 1591 dne 24. Travnja prodà dva vinograda Franji Divniću. Kasnije neima mu više spomene.

Izvor. Quadernae Comunitatis Sibenicensis. MSC.

Frangipani, gl. Frankopan.

Franjo od Milana, gl Milanez Franjo.

Franki Gašpar, lievar zvonovah, rodom iz Videma u Furlanskoj, poznat kao lievar od godine 1671 do 1732. Radio za mnoge crkve u Krajnskoj, Istriji i Hrvatskoj. Stanovao pod svoju starost u Ljubljani, a imao je u hrvatskom primorju med Riekom i Bakrom, u riečkoj Dragi, jedan vinograd, kojega darovà god. 1732 riečkim Augustinianeem za podporu gradjenja novoga monastira. Od njegovih tvorovah poznati su nam sljedeći:

1. U Bršcu u Istriji, u župnoj crkvi, zvono s napisom: „Opus Joseph Franchi Utinensis. Anno D. 1671. Sub Reverendo Gregorio Maurovich Plebano. Onorando Zuano Valcichi zupano."

2. U istoj crkvi drugo zvono s napisom: „T. S. Governò di m. r. Mathia Kuscich Pio. Gio. Pietro Valcich. Opus Gaspari Franchi Utinensis. Anno Domini 1685."

3. U Lovrani u Istriji, zvono s napisom: „Anno Domini 1683. Opus Gaspari Franchi."

4. U istome mjestu drugo zvono s napisom: „A. D. 1692. Sancte Jurgius ora pro nobis. Opus Gaspari Franchi Utinensis."

5. U Zagrebu, u župnoj crkvi sv. Marka, veliko zvono posvetjeno B. D. Mariji, sa slikama B. D. Marie, sv. Marka i još dva svetca, zajedno s grbom grada Zagreba, ima od zgora sljedeći napis: „Defunctos ploro, Deum adoro, Sanctos colo. Clerum voco. Plebem convoco Tempestatem pello." Od zdola: „In Honorem Deiparae Coelorum Reginae MDCCVII. Fusa sum." Na kraju zvona: „Gasparus Franchi me fudit. Zagrabiae."

6. U istoj crkvi u Zagrebu, zvono posvetjeno sv. Marku, s napisom: „Pango Dei Laudes, simul Stygias arceo fraudes. Erre sonante melos dum penetrat coelos." U sredini udjelane su slike Isusa, Marie ognjene, sv. Andrije Apostola, sv. Marka i grb gradski. Od zdola: „Gasparus Franchi me fudit Zagrabiae. Anno 1707."

7. U istoj crkvi treće zvono, posvetjeno sv. Ivanu, s napisom: „Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miserere nobis." U sredini udjelane su slike sv. Ivana, sv. Petra, Isusa razpetoga, s klečećom M. Magdalenom i sa stojećimi pod krstom B. D. Mariom, Ivanom Ev. i Josipom. Od zdola: „Gasparus Franchi me fudit anno 1707."

8. U Zarečju kod Pazina u Istriji, zvono s napisom: „Deus sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis. Sub Rmo. Dno. Johanne de Torri arcipresbytero et Paroco. Gasparo Franchi 1707."

9. U župnoj crkvi u istrijanskome gradu Kastvi, jedno zvono s napisom: „Fusa sum sub Rmo. Dno. Joanne B. Pobar Parocho Loci. Me fudit Gasparus Franchi Labaci 1732."

Franki je lievao zvona takodjer za župnu crkvu varašdinsku i za druge crkve po Hrvatskoj i Krajnskoj. U pismarni kapitula zagrebačkoga nalazi se carta bianca, kojom se obvezà načiniti za prvostolnu crkvu zagrebačku jedno zvono. Da li je načinio neznamo.

Frankopan Juraj Trsački, grof, rodio se oko godine 1620 u Hrvatskoj. Otac mu je bio Vuk grof Frankopan, vrhovni zapovjednik vojske u Primorju i u sadašnjej gornjoj Krajini, a mati Ursula ili Maria Ignotzer. *) Za čudo je, kako ovaj slavan muž još kao mladić obljubi umjetnosti u ono doba, kad je sve oko njega zvečilo od bojnieh trubaljah i smrtonosnoga oružja i kad je krv posvuda potokom tekla. Još je veće čudo, da nije bila samo jedna vrst umjetnosti, koju obljubi, posvetiv se on u obće svemu, što zasieca u predmet liepih umjetnostih, zabavljajući se u jedno vrieme graditeljstvom, vajarstvom, slikarstvom, muzikom i kosmographiom. Da je u svih tih umjetnostih podobro napredovao, nebi se usudili kazati, da nam nije ovo posvjedočio njegov suvremenik Juraj Ratkaj, koj kao umni spisatelj i muž velikoga duha i značaja zasluži najveće naše pouzdanje. **)

Nemarnost našieh sunarodnikah učinila je, da od njegovieh tvorovah ništa nepreostadè, te tako nemožemo ni prosuditi vriednost njihovu. Nezna se ni to, jeda li se je sve do svoje smrti, koja ga u Karlovcu godine 1661 zatečè, bavio umjetnostju, jer u kasnije doba prisili i njega duh i okolnost vremena posvetiti se ratnim poslovom i zamjeniti dljeto, kist, pernik i muzikalne nastroje s bojnim oružjem. U tridesetoljetnom ratu vojevao je slavno pokraj Petra Zrinjskoga, svoga svaka, u Českoj i Njemačkoj. Godine 1654 razbì on Turke kod Popovića. Godine 1656 potučè silnu vojsku turšku kod Križanić-tornja i uhvati njekoliko poglavicah turskih, kojom prilikom bude i sám ranjen. ***) Osim toga proslavì se u mnogih drugih bitkah. Biaše godine 1649 na saboru u Požunu imenovan kralj. meštrom komornikah a malo zatiem kralj. bojnim savjetnikom i pod-generalom hrvatskim. Osim dvajuh bratah po otcu, naime slavnoga junaka Gašpara i nesretnoga Franje, posljednjega od svoje porodice, imao je po otcu i materi sestru, slavnu Anku Katarinu Frankopanovu, biednu ženu bana Petra Zrinjskoga i spisateljicu hrvatsku. Sa svojom ženom Sofijom Forgačevom rodio je sina Nikolu, koj za mlada umre, i Mariu Julianu, koja se godine 1668 dne 22. Srpnja udà za Ferdinanda Ernesta kneza od Trauna i Abensberga.

---

*) Pasconi u svom djelu: „Hist. Progressus Mariani Triumphi et Frangepanae Prosapiae", veli, da se je zvala Maria. Naprotiv tvrdi bolje kritički Wagner u svojih „Collectaneis", da joj biaše ime Ursula.

**) Juraj Ratkaj u svom djelu: „Memoria Regum et Banorum. R. Dalm. Croat. et Slav. p. 213" veli: „Georgius a Frangepanibus vero musicorum instrumentorum peritia, artium, pictoriae, sculptoriaeque, Cosmographicae demum, moeniorumque struendorum notitia excellit, ut vel hinc vastam quadam ingenii ejus capacitatem metiri liceat."

***) U mojoj zbirci starih listinah nalazi se jedno njegovo izvorno hrvatsko pismo od iste godine 1656 (11. Listopada), u kojem spominje rečenu pobjedu, zapovjedajući novogradskomu oficialu knezu Juraju Dokleviću, da Patru Ivanu Mattioviću, za noviljanski monastir dade sto dukatah, za koje novce imali su fratrovi svaku subotu čitati jednu misu „na zahvalnost Djeve Marie za obdržanu sadašnju od nepriatelja viktoriu."

U crkvi sv. Katarine u Zagrebu, gdje je zakopan, visi na zidu na medu rezan i grbom urešen sljedeći napis, koga mu na uspomenu dade postaviti njegova tugujuća žena: *)

ILLVSTRISSIMO HEROI DOMINO D. GEORGIO DE FRANGEPANIBVS A TERSATZ. SEGNIÆ, VEGLIÆ, MODRVSIÆQVE COMITI PERPETVO, EX NOBILISSIMA AC VETVSTISSIMA ANICIORVM ROMANORVM FAMILIA PROGENITO, S. C. RQVE. M. CONSILIARIO BELLICO, CAMERARIO, CVRIÆ REGIÆ PER HVNGARIAM MAGISTRO, PRÆSIDIORVM SLVNY, TOVVNY, SICHLBERGÆ, CERTORVMQVE EQVITVM PRÆSIDII CARLOSTADIENSIS SVPREMO CAPITANEO. NEC NON CONFINIORVM CROATIÆ ET MARIS ADRIATICI VICE-GENERALI. CONSORTI LECTISSIMO ET DILECTISSIMO, QVI ANNO DNI MDCLXI DIE XIII. FEBR CARLOSTADII PIISSIME OBIIT, POSVIT CONIVNX MAESTISSIMA SOPHIA FORGACHIN COMITISSA DE GYMES.

Frankopan (Frangipane) Nikola, slikar. Različita su mnienja onieh spisateljah, koji su dosada pisali štogod o porodici i o mjestu rodjenja ovoga znamenitoga umjetnika. Njeki tvrde, da se je rodió u Padovi, drugi vele, da je ugledao sviet u Riminu, tretji kažu, da je bio Mletčanin, a četvrti da je bio Furlan. Oni koji su ga držali za Padovanca i Riminesa, tvrdili su ovo iz toga uzroka, što je Nikola Frankopan u tieh gradovih radio i svoje tvorove tamo ostavio, premda je poznato, da u rečenih gradovih nikada porodice ovoga imena bilo nije; koji su ga držali za Furlana, pali su na tu misao, jer su znali, da je u njegovo doba zaisto jedna grana Frankopanske porodice živila već u Furlanskoj, te tamo više gradovah i selah imala. Nu ova grana došla je onamo iz Hrvatske i priznavala uviek svoje rodbinstvo s hrvatskimi Frankopani. **) Moguće je dakle, da je ovaj naš Nikola Frankopan bio ili rodom Hrvat, pa zajedno plemić mletački, koje plemstvo dobili su hrvatski Frankopani u XIV. i XV. stoljetju ***), ili da je bio unuk onoga Ivana Frankopana, koj god. 1480. poslje kako biaše pri-

---

*) Njegova slika rezana je u bakru po Vidmanu, i nalazi se takodjer u djelu: „Ortelius redivivus.“

**) U koje vriemè preselila se ova grana iz Hrvatske u Furlansku, to se pravo nezna, ako nije s onim Ivanom Frankopanom, knezom senjskim i krčkim, koj je god. 1352 uzeo za ženu Anku, kćer goričkoga kneza Mainharda VII., od kojega je godine 1385 dobio grad Schwarzenek. — Da je pako porodica ova zaisto iz Hrvatske u Furlansku došla, sviedoči knez Galleazzo Gvaldo Priorato, koj u svome djelu: „Scena d'huomini illustri d'Italia“ Venezia 1659, sljedeće spominje: „Signori di Castello e Torcento vennero anticamente della Crouatia et in Friuli hanno possedute, diuisi in molte famiglie, diversi castelli, gran riechezza e auctorità, e per che han trovato le loro origine esser comune co i Conti già di Veggia e di Tersac, anche essi da non molto tempo addietro hanno riasunto il Cognome de' *Frangipani* che prima si chiamavano di Castello.“ Još većih dokazah svoga hrvatskoga porekla ima sadašnja porodica furlanskih Frangipanah u Videmu, budući da se sve njihove starije povelje i listine protežu na hrvatska dobra i mjesta.

***) Gledaj Arkiv za povjestnicu jugoslavensku kn. I.

siljen predati Mletčanom otok i grad svoj Krk, sa čitavom porodicom u Mletke stanovat otidjė. Ovaj Ivan, imajući ženu iz kuće Morosinah, rodio je š njome sina Nikolu, te bivši prevaren od mletačke vlade a prognan iz svoje domovine, tumarao je kasnije po svietu, premda je u Mletcih imao kćer Katarinu, udatu najprije za bogatoga vlastelina Antuna Dandula, a poslije za drugoga mletaćkoga vlastelina Andriju Foskola.

Jerolim Renaldis tvrdi istinabog u svome djelu: „Della pittura Friulana", da je spomenuti Nikola Frankopan bio od grane furlanskih Frankopanah, gospodarah Kastella i Torčenta, i hoće da dokaže, da je isti Nikola bio netjak glasovitoga spisatelja Kornelia Frankopana (Frangipani) te da se je u njegovoj kući od Ticiana učio slikariju. Drugi spisatelj furlanski, Liruti, kojega Renaldis spominje, veli: da je isti naš Nikola bio brat Korneliev. Napokon tvrdi Renaldis, da se taj brat ili netjak Korneliev a učenik Ticianov ima razlučiti od drugoga Nikole Frankopana, slikara mletačkoga, koj se je bavio drugom vrsti slikarije.

Nu ove misli Renaldisa i Lirutia oprovrgo je već posve dobro Fabio Maniago, čim dokazà, da ovaj naš Nikola nije mogo biti brat Korneliev, budući da je taj brat već godine 1545 u njekom ratu umro, kako to u rukopisih istoga Kornelia zabilježeno stoji, dočim je slikar Nikola Frankopan još god. 1597 radio. Nu niti je mogo biti Korneliev netjak, budući da u čitavom 16. vieku, osim onoga u ratu ubitoga Nikole, nijednoga od istoga imena u porodici furlanskih Frankopanah bilo nije. Dolazi još k tomu i to, što se kod iste porodice nijedna slika od Nikole nenalazi, premda bogatu sbirku slikah od raznih školah i vjekovah od negda čuva. — Valja nam dakle ovoga Nikolu i opet proglasiti ili za unuka gorespomenutoga Ivana Frankopana, ili pako za potomka hrvatskieh Frankopanah, od kojih su mnogi u istom 16. stoljetju krstno ime Nikola nosili, bez da se znade, jeda li je koj izmedju njih bio slikar.

Da se je Nikola Frankopan u Mletcih, s kojim su gradom u ono doba sve naše bogatije porodice primorske u tiesnom savezu stojale, od neumrloga Ticiana umjetnost slikarije učio, to nam svjedoče skoro svi njegovi životopisci. Ovo se tim više potvrditi može, jer u njegovih slikah vlada doista duh i ukus Ticianov. Jeda li se je on, kako njeki kažu, samo radi zabave bavio slikariom, ili je pako i za plaću slikao, to se upravo nezna. Izvjestno je, da biaše vriedan učenik svoga slavnoga učitelja, i da je u slikanju, kao skoro svi bolji jugoslavenski slikari, točno sliedio narav. Njegovo je bojadisanje izvrstno, njegovi ponajviše smiešni obrazi, koji kadikad u smjehu pokazuju svoje zube, puni su kriepkoga izraza i značaja. Njegove slike od Silena ili Baka, komu je lozovinom ovjenčao glavu a u ruku dao čašu, pa i pratioci ovoga, smiešni satiri i fauni sa svirałom ili grošdjem u ruci, kažu umjetnikovu bezbrižnu ćud, što bi nas moglo utvrditi u misli, da je slikao više radi zabave negoli iz potrebe.

Osim ovieh predmetah tvorio je i slike historičkoga i pobožnoga sadržaja. Medju ovimi poznate su sada: 1. Uznešenje Marijino kod konven-

tualah u Riminu. Slikano g. 1565. — 2. Sv. Bartol, u padovanskoj crkvi, posvet enoj istomu svetcu, slikan g. 1588. — 3. Sv. Franjo, u padovanskoj crkvi kaludjericah sv. Benedikta, gdjeno pod korom visi s napisom: „Nicolaus Frangipani F. 1584." — 4. Sv. Stjepan, u obrazarni grada Pesara. — 5. Isus noseći krst, i Veronika, koja razprostire maramu, da mu š njome otare znojno lice; s traga dva vojnika. U palači Doria Pamfili u Rimu pod br. 58 (Grande Galleria). Djelo prekrasno, u obrazu Isusa izražena je živahnimi bojami plemenita i veličanstvena ona misao, radi koje je odlučio dati se razpeti na krst. — 6. Ecce Homo, od god. 1585, u bivšoj obrazarni markeza Filipa Hercolana u Bolonji. — 7. Skinutje tiela Isusova s krsta, sa sedam figurah. Krasno djelo u duhu Ticianovom, u mletačkoj crkvi „S. Maria gloriosa dei Frari" s lieva od sakristanskih vratah nad spovjedaonicom. Mnoge druge slike od šaljive vrsti nalaze se u raznih obrazarnah talijanskih, ponajviše mletačkih. Dve od ovieh čuvale su se u zbirci gg. Liruttah u Videmu (Udine) a jedna u zbirci Aleksandra Trea, s podpisom Nikole i naznačenjem godine 1595. Po svjedočanstvu njekih živio je još godine 1597. Gdje je umro, to se nezna.

Izvori Hier. Renaldis. Della pittura Friulana, saggio storico. Udine 1798 pag. 73. — Fabio Maniago. Storia delle belle arti Friulane. Udine 1828 pag. 130. — Paoletti. Fiore di Venezia. V. III, pag. 90. — Ticozzi. Dizionario degli Architetti, Scultori e Pittori. — Brandolese Pietro. Pitture, Sculture, Architetture di Padova. In Padova 1795 p. 223. — Lanzi. Storia Pittorica della Italia. Milano 1823. V. III, pag. 140. — Zani. Enciclopedia Methodica. V. IX, pag. 168. — Bassaglia. Descrizione di tutte le publiche Pitture della città di Venezia. In Venezia 1733 pag, 22. — Nagler N. Allg. Künstler-Lexicon. — Fr. Müller. Die Künstler aller Zeiten und Völker.

Frankopan (Frangipani) Torquato Aleksander Julius, nazvan takodjer Illyricus *) O životu ovoga znamenitoga spisatelja i slikara znade se veoma malo. U svojih književnih djelih podpisivao se je: „Alexander Julius Torquatus a Frangepanibus, L. Baro in Novi, Dominus in Monostir et Cirquenica", iz čega se može zaključiti, da je bio od grane hrvatskieh Frankopanah i da se je rodio u Hrvatskoj, budući da ona mjesta, od kojih se gospodarom piså, zaisto u Hrvatskoj leže, i budući da ga njegovi životopisci nazivlju Dalmatincem. **) Ako je bio zaista od grane hrvatske, to je mogao biti bližnji rodjak Franje Krsta Frankopana, koj po izdajstvu veličanstva (!) u Wiener-Neustadtu poginù, a mogo je biti takodjer rodjak Orfea Frankopana, koj se u pismih one dobe spominje. Njeki misle da je bio sin onoga Julia Frankopana, od grane furlanske, koj je dulje vremena živio u Španjolskoj kao general. Nu ako je tomu tako, to je onda poslje smrti posljednjega

---

*) Ivan Moller u svom djelu: „Cimbria Literata. Hauniae 1744. T. II, pag. 894" daje mu sljedeći naslov: „Alexander Julius Torquatus a Frangepanibus Illyricus, Liber Baro in Novi et Iolonitz (Jablanić) dinastaque in Mononyr et Carqueny (Monostir et Càrkvenica) haereditarius."

**) A. Jöcher Gelehrten Lexikon. Leipzig 1751: „Torquatus a Frangipani (Alex. Jul.) ein Baron aus Dalmatien etc."

Frankopana, Franje, kao potomak iste porodice, poprimio gorespomenuti naslov, za moći dokazati njekakove práva na rečene gradove frankopanske. Po običaju onoga vremena ostavi Torquato za mlada svoju domovinu i otidje služit u slavodobitnu vojsku švedsku. Godine 1663 živio je u Holštein-Gottorpu na dvoru švedskoga kralja Karola Gustava, bivši tamo zapovjednikom jednoga puka. Od 1665—1666 bio je od rečenoga kralja poslan kao poklisar u Poljsku, Rusku, Vlašku i u Erdelj, pa napokon u istu tatarsku zemlju, što pokazuje, da je osim jezika slavenskoga bio vješt i mnogim inim jezikom. Oko godine 1673 primi ga njemački cesar Leopoldo I. u svoju službu i način ga svojim tajnim savjetnikom.*) Izmedju njegovih mnogih, stranom tiskanih stranom rukopisnih knjigah, znamenito je za nas jedno djelo narešeno mnogimi u bakru rezanimi slikami, a risanimi njegovom rukom. Ovo djelo, koje god. 1663 pod naslovom: „Panegyricus aeternaturae gloriae Invictissimo etc. Joanni Christophoro Königsmarchio“, bieli sviet ugledà, zasluži tim veću pozornost, jer je malo poznato, niti je dosad njegove slike i risarije ikoj spisatelj spomenuo. Nalazi se u tom djelu sedam velikih slikah, rezanih na čitavome listu, i dvanaest malenih. Osim obraza Königsmarkova, pod kojim nema podpisa risara, već je samo rezbar „J. v. Meurs“ podpisan, izumljene i risane su sve ostale od Frankopana, koj se je kao umjetnik podpisivao: „Torquatus Alexander.“ U bakar rezane su njegove risarije od spomenutoga Meursa, J. Vischera, Gerita Feenama i njekoga nepoznatoga J. v. F. Slike ove predstavljaju različite Alegorie, sastavljene na slavu Königsmarka. U svima vlada misao poetička, sastavljene su umno. Na koliko se iz risarijah suditi može, reko bi, da je risar sliedio mletačku školu. Medju svimi slikami ide po mome sudu prvo mjesto onu sliku, koja predstavlja u alegoričkom smislu slavni uvod Königsmarka u zlatni Prag. Četiri upregnuta lava voze triumfalna kola po kamenitome otvorenome mostu. Na kolih, što su posuta cvietjem, siedi šest gospodjah u franačkoj odori, naime dvie s preda, tri s traga a jedna u sriedini. Svaka od ovieh gospodjah nosi jedan dio Königsmarkova grba, srednja gospodja okružena je sa sviettimi traci, a njoj posve podobna vidi se narisana druga gospodja na čelu rečenoga grba. S traga na uzvišenome mjestu stoji gola žena s razpuštenimi vlasi, koja, kako mi se vidi, predstavlja božicu sreće. Kraj kolih stoji, kao znak jakosti, Herkules sa svojom toljagom; od spoda pod jednim točkom leži pogažena Meduza, držeći jednom rukom slomljenu baklju a drugom želi zaustaviti točak, koj se u tjeku vrti. Ista Meduza predstavlja po svoj prilici nenavist ili dušmana, koj Königsmarku nahuditi mogao nije. Pred kolima ide jedan barjaktar, noseći barjak, na kom su napisana slova: „C. J. K.“ (Comes Joannes Königsmark), a pokraj barjaktara lovorom ovjenčana djevica, koja nosi u ruci goruću baklju. Pod

*) U carskoj knjižnici u Beču nalazi se pod br. 7593 Hist. prof. 72. jedan rukopis Torkvatov, posvetjen od njega istomu cesaru Leopoldu god. 1673. Sadržaje Panegirikon na cesara i na caricu Klaudiu F.

velikimi kamenitimi vrati, kroz koja imadu kola unići u grad, stoje s traga Mars i Merkur s barjakom austrianskim, a pred ovimi naklanja se jedna gospodja s krunom na glavi i odjevena francuzkom odjećom, koja valjda predstavlja ponjemčenu i pogaženu Bohemiu, jer za njom visi českі grb s lavom. Od zgó na vratih stoji napis: „Gloriae Triumphanti, quam manu, voce, consilio, in Regno meruit et Imperio. Magnus re, Nomine Joan. Crist. Kŏnigsmarchius. E grata orbis utriusque memoria posuit vitalis post funera virtus.“ S traga vidi se u daljini zlatan Prag, opasan zidovima, a od ozgó u oblacih vide se opet ista triumfalna kola, tom razlikom, da s traga mjesto Fortune stoji jedan genij, držeći nad srednjom gospodjom lovorov vjenac. Nad ovom posve malenom slikom stoji napis: „Est potior caelo“, a posve od ozdó: „Ut mors cum extinxisset Invidiam, res ejus gestae sempiterni Nominis gloriam niterentur.“ Pod ovim napisom stoji s lieva: „Alex. Torquatus invenit.“ S desna: „Gerrit v. Feenaem sculpsit.“*)

O dalnjem životu ovoga umjetnika nezna se drugo, već to, da je spisao više latinskieh knjigah historičkoga i satiričkoga sadržaja, i da je bio, kao muž oštroga uma na glasu radi svojih vrlih satirah**), što nas nješto na njegovoga imenjaka i valjda rodjaka Nikolu Frankopana spominje, koj je isto tako slavno ime steko satiričkimi slikami, kao što ovaj satiričkimi spisi.

Fröhlich Filip, historički slikar, rodom iz Metlike u Krajnskoj, napredovà u naše doba veomà dobro na akademiji liepih umjetnostih u Beču. O njegovom dalnjem životu neznamo ništa.

Frohmüller N., slikar koruški, rodio se u Koruškoj, živio za vrieme cara Karola VI. Izobrazio se u slikanju s mastima i na liepu po ukusu Caravaggia u Italiji a stranom i u Njemačkoj. Od njegovih slikah s mastima nalaze se mnoge u privatnih rukuh. S dobrimi slikami na liepu uresì on dvoranu grbovah u zemaljskoj kući u Celovcu, carsku dvoranu u monastiru Ozibah (Ossiach) i crkvu istoga monastira. On umrè u Celovcu veoma cienjen od svega gradjanstva, koje ga je zajedno s mnogobrojnim plemstvom koruškim pratilo na sprovodu do groba. Njegovi učenici biahu slikari Adlašnik, Kleinberger i Šteiner.

Izvor. Heinrich Hermann. Klagenfurt wie es war und ist. Klagenfurt 1832, pag. 231.

G.

Galatić (Galateo) Antun Klaudio, rodom iz Splieta, živio u 18. vieku. Posveti se za mlada vojničkomu graditeljstvu i dotjerà u mletačkoj službi

*) Jedan iztisak ove riedke knjige nalazi se u mojoj knjižnici.

**) „Alexander Julius Torquatus acri vir Ingenio et satyris faciendis famam adeptus. Nescio aevi nostri an Imperii major felicitas esse possit. Utramque enim litteris pariter ac belli artibus illustratur.“ Conradi Samuelis Schurzfleischii Epistolae Selectiores. Vitenbergae 1719, pag. 374. — Epist. 342 Henrico L. B. a Friesen.

do pukovnika inžinirskoga. On je sagradio u Padovi prvi u Italiji gvoždeni most, i ostavi u rukopisu mnogo književnih djelah, koja govore o umjetnosti vojničkoga graditeljstva.

Gallus Jakov. Znameniti ovaj skladatelj rodio se oko g. 1550 u Krajnskoj. Njemci su ga poslie nazvali Händl i Hänel, a kod svoje kuće zvao se je valjda Petelin ili Petelinček, što će po slovenski reći Pjetao ili Pievac. Za mlada ostavi on svoju domovinu i dodjè u Moravsku, gdje ga biskup olomucki Stefan Pavlovski načini upraviteljem svoje muzikalne kapele. Kao takav proslavi se na toliko, da ga veleumni cesar Rudolfo od rečenoga biskupa izprosi i u svoju službu uzme. Na dvoru svoga cesara živio je Gallus u Pragu do svoje smrti 4. Srpnja 1591 i steko je kroz mnoga svoja skladanja tako slavno ime, da su ga mnogi tadašnji pjesnici, kao Ivan Kerner, Milus Vodnjan, Henrik Goeting, Viktor Moravec od Klatova itd. *) u dugih pjesmah opjevali. Učeni Lužitanac Martin Meister piše u svom djelu: „Annales Görlicenses" o njemu sljedeće: „Die 4. Julii moritur Pragae praestantissimus nostri Saeculi et suavissimus Musicus Jac. Händl, Carniolus etc." Gallus biaše u životu dosta sretan, što je imao zahvaliti većom stranom svojoj poštenosti i izobraženosti. Rohlic kaže o njemu, da se kao umjetnik može uzporediti s največimi muzikalnimi umjetnici talijanskimi, a Gustav Schilling dodaje, da je mnoge i nadkrilio u duboko čuvstvenih i mnogoglasbenih svojih skladanjah. Mnoga njegova djela mogu se takmiti s najljepšimi dieli slavnoga Palestrine **), njegova suvremenika. Medju takova njegova djela spada klasično njegovo osmoglasno pjevanje za dva kora, pod naslovom: „Media vita in morte sumus" Isto je tako klasična njegova pobožna pjesma: „Ecce quomodo moritur justus", koje skladanje tiskano je u dvanaestgodišnjem tečaju lipskoga obćenitoga muzikalnoga časopisa. Matica ove pjesme sačuvana je u djelu: „Florilegium Portense, continens CXV selectissimas Cantiones 4, 5, 6, 7, 8 vocum praestantissimorum aetatis nostrae auctorum in illustri Gimnasio Portensi ante et post cibum sumptum nunc temporis usitatus. Collectum et editum autore M. Erh. Bodenschatz Lichtenbergensem. Lipsiae typ. et sumptibus Abrah. Lambergi et Casp. Closemanni 1618." U istome djelu ima 32 skladanjah od našega slavnoga Galla.

Od njegovih tiskom izdanih skladanjah, za koje dobi god. 1588 od cara povlasticu na 10 godinah, poznata su: 1. „Musicum opus", 5, 6 i osmoglasna pjevanja, od kojih je prvi dio god. 1586, drugi i treći dio god. 1587, a četvrti 1590 u Pragu na svjetlo izašć. — 2. „Moralia. 5. 6. et 8. vocibus concinata, atque tam seriis quam festivis cantibus voluptati hu-

*) Venceslav Dobrzensky sabrao je bio čitavu zbirku pjesamah na pohvalu Galla učinjenih, koja zbirka nalazi se sada u Pragu u strahovskoj knjižnici. Medju ovimi je jedna velika latinska pjesma, učinjena od njegova sina Martina Galla, koju je Dlabač tiskati dao u svojoj štatistici zemlje češke.

**) Ivan Palestrina, knez (Principe) od Muzike nazvan, rodio se u Rimu god. 1524.

manae accomodata. Norimbergae 1586 et 1590." — 3. „Hexatichon", što je Salamon Frenzel na smrt Wilhelma od Oppersdorfa pisao, stavljeno u muziku po Gallu. — 4. „Harmoniae variae quatuor vocum. Pragae 1591 u 4^tini^ Libri IIII." — 5. „Harmoniarum moralium Quatuor vocum, quibus heroica, facetica, naturalia, quodlibetica, tum facta fictaque poetica etc. admixta sunt. Pragae 1591" u 4^tini^ str. 1223. — 6. „Sacrae Cantiones de praecipuis festis per totum annum, 4, 5, 6, 8 et plurium vocum. Norimbergae 1597." — 7. „Opera Motectarum, quae prostant omnia apud Nicolaum Steinium. Francofurti 1610."

Od njegovih rukopisah, što je bio pridvorni savjetnik Rafael Juraj Kiesevetter sakupio, nalaze se u carskoj knjižnici sljedeći: 1. „Adoramus te" za šest glasa. — 2. „Ecce quomodo moritur" za 4 i 5 glasa. — 3. „Domin. Jesus in qua nocte" za 8 glasa. — 4. „Veni S. Spiritus" za 8 gl.

Njegovu sliku na drvu rezanu izdali su njegovi prijatelji u Pragu s jednom pjesmom i sljedećim podpisom: „In Tumulum Jacobi Händelii Carnioli insignis Musicae poeticae Artificis, qui Pragae IIII. Idus Julii pie in Christo obdormivit. Anno 1591." U Riegerovoj Statistici od Česke nalazi se u T. XII, str. 234 njegova slika, rezana u bakru od Berke-a. Sva njegova djela u 50 velikih knjigah izdali su u Englezkoj Walsh i Arnold, koje djelo nalazi se u Beču kod družtva skladnoglasbe.

Izvori. Dlabač Gottfr. Allg. hist. Künstler-Lexikon für Böhmen. Prag 1815. — Gerber Ernst L. Lexikon der Tonkünstler. Leipzig 1790. — Meusel J. G. Teutsches Künstlerlexikon. Lemgo 1808. — Schilling Gustav Dr. Encyclopedie der gesammten musikalischen Wissenschaften, oder Universal-Lexikon der Tonkunst. Stuttgart 1838. — Gassner F. S. Universal-Lexikon der Tonkunst. Stuttgart 1847.

Gapić, gl. A g a p i ć.

Gara (de) Ivan, tiskar, živio u Mletcih koncem 16. vieka. Tiskao je medju ostalima: „Davidi de Pomis Ditionario nouo hebraico molto copioso dechiarato in tre lingue etc. Venetiis, apud Joannem de Gara 1587 in folio."

Gara (de) Šimun, nazvan takodjer Simeon de Ungaria, od porodice Gara ili Gora iz Slavonije, tiskar, živio god. 1481 u Bolonji a zatiem u Mletcih, gdje je god. 1491 tiskao bibliju latinsku (Venetiis per Simeonem de Gara MCCCCLXXXXI in fol.

Izvor. Panzer, Annales Typographici.

Garzotti Baltazar, Franjo i Jerolim. Ova tri vajara i graditelja, rodom iz Mletakah, življahu koncem 17. vieka u Zadru. Kod Jerolima biaše god. 1672 naručen glavni oltar za crkvu sv. Krševana, nu isto djelo preuzė god. 1675 njegov sin Franjo, koj medjutim radi pomanjkanja novacah radnju takodjer nedovrši, zašto ju god. 1682 preuzė Franjov brat Baltazar, koj stoprv g. 1698 rečeni oltar s tabernakulom i sa stupići od serpentina konačno dovrši. Na a ovim djelom nebiahu Benediktini zadovoljni, te s toga dadoše

g. 1717 drugi oltar načiniti po mletačkome meštru Aloiziju Tagliapotra, koj god. 1728 svoje djelo svrši, za plaću od 2125 lirah.

Izvor. „Carte appartenenti ai Procuratori della chiesa di S. Grisogono. MSC." U pismohrani knezovah Fanfonja u Zadru, pod Littera B.

Gaspić Josip, slikar, uresio godine 1854 kapelu prečistoga začetja u Rieci slikarijami na liepu.

Gastager Josip, stienoslikar, živio u Zagrebu u 18. stoljetju. Godine 1755 uresio u crkvi sv. Marka stienu oko oltara sv. Marie, načiniv u dva prizora židove u pustinji, pobirajuće iz neba padajuću manu, i sv. Iliju, dobivajućega po čudu iz neba kruh i vodu itd.

Gašpar Primorac, graditelj, sagradio oko godine 1650 zajedno s meštrom Ivanom iz Primorja, sriemske monastire Šišatovac i Kuveždin sa svojimi crkvami iz tesanoga kamena „ktitorstvom Stefana Šiljanovića Despota i velikoga Teodora župana" a u ime porodjenja Bogorodice i srbskih svetiteljah SS. Save i Simeuna.

Izvor. Сербскій народный листъ. 1841, число 47.

Gatello Nikola Ivanov, vajar, rodom is varoši šibeničke (de burgo Sibenicensi) spominje se god. 1464 u kvadernah šibeničkih.

Gatteri Josip, slikar sada živući, rodom iz Trsta. Polazio veoma dobrim uspjehom akademiju mletačku. U najnovije doba narisà 150 prizorah izvadjenih iz historije mletačke, koje slike izdane su u bakrorezu od V. Viviana i drugih. Za kavaliera Revoltellu načini liepu sliku s mastima, koja predstavlja slavnu Katarinu Kornaru, darivajuću republici mletačkoj svoje kraljevstvo od Cipra. Na toj slici ima do 200 licah. God. 1857 bješe ova slika javno izložena u dućanu g. Skoljana u Trstu, te je od svieh vještakah pohvaljena bila toliko radi umnoga sastavljenja, koliko radi pravilnoga risanja, jasna i vesela bojadisanja i dobro pogodjene odore onoga vremena.

Izvor. Osservatore Triestino 1847 Nr. 6.

Gavina ili Gruvina Andrija, vajar, drvorezar i slikar, rodio se u 12. stoljetju u Splietu. Za vrieme arcibiskupa spljetskoga Bernarda izrezà god. 1214 divnom umjetnostju velika vrata na hramu spljetskom, koja još i sada stoje. Svako krilo od ovieh vratah razdieljeno je u 14 razdiela, a svaki razdjel predstavlja prizor iz života Isukrstova, tako, da su tu predstavljeni ponajglavniji prizori od začetja i poroda sve do Isusove smrti i do uzpjetja. Slike ove rezane su anagliptički i nakitjene na sve četiri strane prekrasnimi uresi. Starinsko ovo djelo liep je dokaz, do kojega su stepena dotjerali bili naši hrvatski predji u vajarstvu i rezarstvu u ono doba, kad u istoj Italiji ove umjetnosti više ili manje spavaše. Vriedno ovo djelo zaslužilo bi, da ga koj domorodni umjetnik snimi i u bakro- ili kamenorezu svietu priobći.

Za vrieme gorespomenutoga arcibiskupa tvorena su u istome hramu još njeka druga vajarska djela, koja su valjda isto tako izumljena od Gavine, jer je on u ono doba, ako ne jedini, a to barem najslavniji vajar i

slikar u Splietu bio. (Sculptor pictorque nobilissimus, veli Farlati). Medju ovimi tvorovi biaše valjda i oltar sv. Anastazie, svršen godine 1210, a radi svoje starine porušen god. 1448, koje godine poče na njegovo mjesto graditi novi oltar s kapelom slavni šibenički vajar i graditelj Juraj Matejević. Po svoj prilici načinjene su od Gavine i one klupi ili stolice u pjevalištu, što su i sad još u stolnoj crkvi spljetskoj, i na kojih su velikom vještinom izvajani od ozgó arabeski, od ozdó u drugome redu poprsja apostolah i evangjelistah, zatiem opet arabeski, a od ozdó u spodnjem redu svakojake zvieri. Sa strane na krajevih izrezani su na mjesto naslonah 4 veliki lavi pienjajući se u visinu. Iste godine 1214, kad je Gavina izrezao gorespomenuta vrata, naslikao je takodjer sliku sv. Kristofora za isti hram sv. Dujma u Splietu, kako to sljedeća rukopisna bilježka svjedoči: „In questi tempi furono edificate le porte maggiori con figure, et Istorie della natività et passione del nostro Signe. Gesu Xpo nella Chiesa di Santo Domnio di Spalato, per maestro Andrea Gruvina pittore di Spalato, et nel medemo tempo fù depinta l' Imagine et figura di Santo Christoforo nel plancato di Santo Domnio predetto per il detto maestro. L' anno del d.o nro Sig. Gesu Xpo corrente 1214 del mese d' Aprile il giorno 23.“

Izvori. Farlati Illyricum Sacrum T. III, p. 239. — Thoma Archidiacono di Spalato. Historia delli Pontefici Salonitani e Spalatini. MSC. Nota in fine.

Gavril monah, sin Urikov. Od ovoga ljepopisca i sitnoslikara, koj je živio u Bugarskoj oko početka 15. vieka, poznata je jedna rukopisna biblia, urešena sa više arabeskah i jednom slikom Isusa, sjedećega na stolici. Prem da risanje i bojadisanje nije posve pravilno, to je ipak mnogo ukusnije, nego li ono, što se nalazi u tako glasovitom reimskom rukopisu (Texte du Sacre). Ćirilsko je pismo veoma krasno i nalik tiskanim moskovskim pismenima. Biblija ova pisana je po Gavrilu u Vidinu *) g. 1429 za Joanna Aleksandra moldavskoga vojevodu i njegovu gospodju Marinu. Solarić je taj rukopis vidio u Mletcih kod advokata Ivana Peričinotia, a sada se nalazi u Engleskoj u oksfortskoj knjižnici, gdje ga je naš Andrija Torkvato Berlić godine 1850 vidio.

Gavrilović Stefan, slikar, rodio se u sriemskih Karlovcih u drugoj polovici 18. vieka. Načinio mastnima bojama njekoliko ikonah poläg bakrorezah, što se čuvaju u mitropolitskom dvoru u Karlovcih. Biaše veliki prijatelj Dositeju Obradovića i učitelj Petra Nikolajevića Molera vojevode srbskoga.

Izvori. Srbski narodni list, god 1842, čislo 16.

Genovese Andrija, gl. Šlag.

Gerardo Bjelačanin, gl. Princilj.

Gerbić Jovan, rodio se u Svraćkovom selu u Lici god. 1736. U svojoj mladosti učio je knjigu u monastiru Gomirskom, budući onda nebiaše još u

*) Solarić veli: „v Njemkom monastiru“. Gl. S. Pomiaak knjižeski str. 32.

Lici šenlah. Oko g. 1751 dodjoše u Gomirje po starom običaju njeki ruski trgovci prodavati crkvene slike, koju priliku upotriebiše kaludjeri i poslaše djaka Gerbića od petnaest godinah u Rusiju, neka se tamo nauči praviti ikone, da ih nemoraju unapred nabavljati iz Rusije. Za njekoliko godinah vrati se Gerbić iz Rusije, i poče dobrim napredkom praviti ikone, koje se tako dopadaše, da po gornjej hrvatskoj Granici i po Dalmaciji malo ne svaka iztočna crkva po gdjekoju njegovu sliku imade *). Slikao je na daski i na platnu, imavši dosta vještine i ukusa. Radjen je bio od prostih roditeljah, otac zvao se Rade. Godine 1788 umrė u 52 godini svoje starosti i ostavi sa svojom ženom Vasilijom Čelićevom iz Korenice šestero djetce: Spiridona, Todora (oba kaludjera), Rada, Josipa, Šimu i kćer Mariju.

Gerici Antun, slikar, živio koncem 15. vieka u Krajnskoj. Godine 1484 uresi u Ljubljani gradsku viećnicu krasnimi slikami na liepu. Ove slike biahu načinjene na čelu stiene prema velikomu trgu. Predstavljale su Pravdu, najveću od kriepostih, na stolici sjedeću, a kraj nje bješe s desna božica umjerenosti a s lieva božica mudrosti. Od ozdó biaše s jedne strane prikazan sud Salamunov, a s druge strane drugi njeki sud. S iztočne strane viećnice biaše izobražena viera, ufanje i ljubav pred stolicom kraljevskom, a na drugom zidu biahu prikazane Sibile.

Izvori. Joannis Antonii Thalnitscher (Dolničer) Topographica Descriptio urbis Labacensis. MSC. — Valvasor. Ehre des Herzogthums Krain. B. XI, pag. 671.

Gerstner Josip G., risar i medarezar, rodio se u Osieku u Slavoniji 12. Prosinca god. 1768. U Beču, gdje je duže vremena živio, bio je veoma dobro poznat. Umro u Beču 13. Travnja 1813.

Gianelli N., slikar sada živući, rodom iz Kopra u Istrii. Više njegovih liepih slikah bilo je izloženo u javnih izložbah. Godine 1857 probudila je u Trstu veliku pozornost krasna njegova slika, što prikazuje jednu staricu moleću se Bogu.

Giessner Leonhard, zvonolievar, živio u Ljubljani u sredini 16. vieka. Od njega nalazi se u Celju u crkvi sv. Duha malo zvono sa sljedećim napisom: „Lienhardt Giessner hat mich gossen in Laibach. Anno 1564."

Gionima Antun, slikar, sin Šimuna, rodio se u Mletcih 1697 od dalmatinskih roditeljah. Prvi njegov učitelj bio mu je otac, zatim Aurelian Milani, a napokon slavni Josip Crespi, kojega je izmedju svih svojih učiteljah najbolje sliedio. Jur kao mladić radio je Antun Gionima na mnogih javnih mjestih, i uresio slikami u Bolonji jednu malu dvoranu, koja se nalazi blizu crkve „della Mascherella". U tieh slikah predstavi on više prizorah iz života sv. Dominika. U njih vidi se njeka smielost u načinu prikazivanja, koju krése njegove jasne te izabrane boje. Velika njegova slika, prikazujuća povjestnicu Amanna, čuva se u dvorani Ranuzzia u Bolonji i drži se u velikoj cieni medju tvorovi najboljih slikarah sbirke Ranuzzieve. Isto tako nalazi se u Bolonji u

*) I u Podlapcu u Liei ima njegovieh tvorevah.

crkvi sv. Agate na oltaru Pepolia, liepa njegova slika sv. Floriana, koju je L. Mattioli snimio i u bakrorezu izdao. J. Leonardis rezao je takodjer u bakar njegovo uskrsnutje Isusovo. Znameniti ovaj slikar, u kojega biaše sva Italia uprla oči, umro je žaliboże u cvietu svoga života godine 1732, svršivši jedva 35 godinah. S njim doumre i njegova porodica, koju je vila umjetnosti osobito obljubila bila. Ovaj Gionima ili Ihonima bit će valjda onaj isti, o kom Havlik govori, da je oko godine 1740 živio u moravskom mjestu Saar, došavši onamo iz Italije. Tu je radio ponajviše podobe.

Izvori. Lanzi. — De Blesi. — Füssli. — Nagler. — Havlik Ernest zur Geschichte der Baukunst, der bild. und zeichn. Künste in Mähren. Brünn 1838 pag. 39.

Gionima Franjo, rodom iz Leša u Arbanliji, bio je u Italiji oko godine 1656 poznat kao dobar slikar.

Gionima Jakov, slikar, rodom iz Dalmacije, živio u Italiji oko godine 1660.

Gionima Šimun, sin Jakova a otac gorespomenutoga Antuna, rodio se godine 1655. Učio slikarstvo najprije od svoga otca, poslje, došavši u Bolonju, stupi u školu Cezara Gjenara, od kojega poprimi ukus Gverčinov, kojega je veoma dobro sliedio. Oko godine 1710 biaše pozvan u Beč, gdje su na toliko cienili njegove tvorove, da se je doskora proslavio i obogatio. Tu je valjda i umro. Zani spominje jedan bakrorez, koj prikazuje klanjanje pastierah, s biljegom: „S. G.“ i kaže, da je od našega Šimuna; s toga bi sliedilo, da se je Šimun bavio takodjer bakrorežbom.

Izvori. Füssli. — Nagler. — Lanzi. — Zani. Enc. Met. P. II. Vol. V, pag. 38. — Havlik.

Girica Petar, zlatar spljetski 15. vieka. U kvadernah spljetskih stoji njegov ugovor od zadnjega Ožujka godine 1449, u kom se obveza pred crkvenimi blagajnici Nikolom Maricićem i Zankom Nikolićem, da će načiniti za stolnu crkvu spljetsku srebrno svetohranilišće (tabernaculum) poput risarije, što je od istieh blagajnikah primio bio. Za ovo djelo biaše mu obećano potrebito zlato i srebro, a za radnju od svake unće srebra i zlata 34 malenieh soldah. Kada je ovaj zlatar umro, i da li je štogod još radio, neznamo, nu medju oporukami spljetskimi ima zabilježena oporuka Jelene udove pokojnoga meštra Petra Girice, od 25. Travnja godine 1494. Uslied ove oporuke ostavi ona: 1. za zidanje ogradah spljetskih 5 soldah. 2. Svoju kuću u Dobriću ostavi svome netjaku Antunu sinu Damjana svoga brata. 3. Bratovščini sv. Raineria 1 dukat. 4. Svome sinu Jakovu, koj stanovaše u Mletcih, svoju kuću u selu Smokovićah. 5. Svojoj netjakinji Filipi, kćeri brata Damjana, ostavi svoju kuću u Spljetu, sa svim što bi u njoj. Ostali imutak razdieli na tri strane: jednu stranu dobi njezina kći Margarita žena Damjanova, drugu stranu kći Katarina žena Ivanova, a treću stranu netjakinja Filipa. — Zabilježeno je zatiem u istom zapisniku, da je 30. Travnja spomenute godine udova Jelena umrla, a da je oporuci protuslovila njezina kći Katarina.

Gjenadie, Parejekliziar monastira sv. Save u Mileševu, rodom iz Priepolja u Hercegovini, staroslavenski tiskar i pomoćnik slavnoga Božidara Vukovića. Godine 1536 i 1537 tiskao je, s Teodosijem kaludjerem, u Mletcih dva oktoiha, jedan pod imenom „Osmoglasnik", a drugi pod naslovom „Petoglasnik". Valja da je Gjenadie sa svojim drugom znao takodjer risati i na drvu rezati, jer se u njihovom osmoglasniku nalazi više drvoreznih slikah, koje prikazuju na prvih dvih listovih Isukrsta, SS. Jovana, Kozmu i Josipa, a na zadnjem listu Mariu s djetetom, arkandjela Mihalja, Nikolu i Dimitriju. Ima tu takodjer na više mjestih dobro izradjenih uresah i arabeskah, kao takodjer liepo izrezani grb spomenutoga Božidara. Iztisci ove riedke knjige nalaze se: u carskoj knjižnici u Beču 1 komad, u monastiru Krušedolu 3 komada, u Remetih 1 kom., u Vrdniku 1 k., u Šišatovcu 1 k., u Kuveždinu 1 k., u Beočinu 1 k., u selu Ledinci 1 k. i u mojoj knjižnici 2 knjige.

Gjeričević Mate, sin Ivana, graditelj, rodi se na Korčuli, otoku okoliša dubrovačkoga, godine 1807. Još djetetom budući pod upravom otčevom, nauči se zidariti i tesati kamenje, te napredovà u nauku sve do 23. godine svoga života. Od te dobe, već dobro u zanatu uvježban, ostavi otca i otačbinu i dodje u Zadar, gdje se brzo upoznà njegova vještina, a nada sve poštenje i duševnost u radnji. Poradi toga, budué je imalo upraviteljstvo dalmatinsko popraviti i produljiti most kod Bribira u Ostrovici a u okružju zadarskom, odredì ovo da Gjeričević bude upravitelj kod toga gradjenja. Most bì popravljen i produljen na taj način, da Gjeričević zadobì veliku pohvalu kod istoga upraviteljstva. Poslije njekoliko vremena sagradì, po naredbi gorerečenoga upraviteljstva, iz temelja most na potoku Mračaju u selu zvanom Strmica blizu Graba. Budući se pako razrušio i posve obatalio most Dabar blizu Vrhpolja, 12 talijanskih miljah na južnu stranu Šibenika, upravì opet vlast dalmatinska Gjeričevića, da iznova sagradi drugi most. On svrši i ovaj most, dugačak 40 hvatih, sav od bieloga kamena, krasno urešen sa stupići liepo udjelanimi. Sgrada je ova zaista dostojna vriedne uspomene, jer sasvim da tu naglo srne niz strmovite klisure strašna voda, ništamanje poslije više godinah čvrsto se most uzdržà i vitežki supretivi silovitomu neprijatelju. Isti meštar uzdigne poslje toga u Pagu tri mnogo prostrane zgrade, zvane: sv. Marka, Petra i Pavla, u kojih se sol sprema. Bez da se imenuju mnoge kuće za župnike i crkve sagradjene po selima zadarskoga okružja, biahu još zvonik sela Retine na Morteru otoku i zvonici Ternja, Biograda, Pašmana i Kukljice ili zgradjeni ili ponapravljeni pod njegovom uredbom i upravom. Napokon pokazuje novi zvonik samostana sv. Franje u Zadru zadosta vještinu Gjeričevića, kod kojega gradjenja isti upravitelj dalmatinski baron Lazar Mamula dostojao je pohoditi sgradu, i liepom besiedom uhrabriti Gjeričevića u napriedovanju i dovršenju onda započetoga a sada već dovršenoga djela.

Inver. Fra Leun Berčić u poslanici. Rkp.

Gjorgje Kaldrmadjia (taracar, popločar), rodom iz Ohridu u Makedoniji, proglasi se u naše doba u Srbiji kao uman graditelj. U ćuprinskoj nahiji, srezu paraćinskom, u okružju ravaničkoga monastira sagradi godine 1828 crkvu sv. Petke sasvim po starinskom načinu, sa dva veća kubeta i jednim ponješto manjim. Crkva je malena i s polja ljepša nego s nutra. Gjorgje ju je gradio s privoljenjem Sasit-Paše paraćinskog, a troškom naroda. Onuda pripovjedaju ljudi, da je i sám paša graditelju pomagao, rekavši: „gradi, ako ćeš još deset korakah veću, samo mir čuvaj naroda.“

Izvor. Danica ilirska god. 1849 br. 23 str. 142.

Gjurković Karol, slikar, rodom iz Pešte, učio se na akademiji bečkoj i dobio godine 1818 prvu nagradu u slikanju figurah. O dalnjem njegovom životu neznamo ništa.

Gjurković Pavao, slikar, rodio se u Baji, od srbskih roditeljah koncem 18. vieka, a umro u Odesi oko godine 1830. Biaše dosta dobar portretista. Načinio je godine 1816 podobe srbskoga pjesnika Mušičkoga i Vuka Karadžića u monastiru Šišatovcu. Godine 1824 naslikao je knjaza Miloša Obrenovića, koje djelo nalazi se sada u Beču kod Vuka Karadžića, i ženu Miloševu knjaginju Ljubicu, koja podoba rezana je kasnije u bakar. U Karlovcih načinio je veoma dobro mitropolitu Stratimirovića. Uresio ikonima glavni hram u Vršcu, a u Pakracu snimio krasnu priliku sv. Barbare od Teodora Ilića. Ova snimljena slika stoji sada u residenciji novosadsko-bačkoj. Radio je takodjer mnogo po crkvah i monastirih fruškogorskih u Sriemu, zatiem u Vlaškoj i u Odesi.

Gladić N. Znameniti ovaj slikar rodio se od vlastooske porodice u gradu Rieci, gdje su mu i predji stanovali i svoje kuće imali. U starih zapisnicih i drugih pismih grada Rieke spominju se sljedeći Gladići, kao vlasteli gradski: Godine 1545 i 1549 Ivan Gladić. Godine 1572 i 1576 Gašpar Gladić, oba vlastnici kućah i baštah. Godine 1600 Franjo Gladić. Godine 1650 Ivan Gladić. Godine 1700 Feliks i Adamante Gladić. Valja dakle da je naš Gladić imao imućne roditelje, koji su ga s mlada dali u nauk u Italiju, pa je tamo od njekojega vrstnoga slikara naučio se slikati. Da je u slikarstvu daleko dotjerao, svjedoči Valvazor, koj prvi toga slikara spominje. Govoreći Valvazor u svome djelu: „Ehre des Herzogthums Krain“ o gradu Rieci, veli medju ostalim: „U tom gradu odhranili su se mnogi vrli muževi, i bilo je ovdje takovih u svako vrieme. Jedan izmedju njih gospodin Gladić (Herr Gladich oder Gladitsch), koj je prije malo godinah u Rieci umro, biaše tako slavan i vrli slikar (so berühmt fürtreflicher Mahler), da u ovih krajevih za njegova života njemu ravna bilo nije.“ Ovo je pisao Valvazor oko god. 1688, s toga bi se moglo zaključiti, da je Gladić oko godine 1650—1700 živio. U knjizi bratovšćine sv. Križa, što se čuva u sakristani crkve sv. Vida u Rieci, spominju se još sljedeći Gladići onoga vremena: God. 1676 Georgius Gladich Fluminensis. — G. 1683

Felix Barthol. Gladich. — God. 1684 Gaspar Gladich Fluminensis. — God. 1698 Antonius filius Nicolai Gladich Fluminensis.

Valvazor spominje višekrat Ivana Bartola Gladića Riečanina, koj biaše kanonik u Ljubljani i sabiraše spomenike za povjestnicu svoga naroda. Iz njegovih rukopisah crpio je podatke takodjer Pavao Vitezović. O svome bratu Feliksu Gladiću piše Ivan Bartol, da se je bavio njeko vrieme u Belgiji, i govorio u Dünkirchenu hrvatski s onimi hrvatskimi Primorci, što ih je cesar Karlo V., kad je hrvatsko Primorje sa Senjom obseo bio, u Belgiju odveo da ih tamo naseli Taj Feliks umro je u Beču g. 1661. Drugi brat Bartolov bio je Juraj Andrija dekan i kanonik stolne crkve u Ljubljani, takodjer historički spisatelj.*) Ovaj bio je osobiti prijatelj Pavla Vitezovića i talijanskoga slikara Julia Quaglia iz Koma, koj je za njegov historički rukopis načinio bio osobitu sliku. Na koliko biahu ovi Gladići rodjaci našega Gladića, to neznamo.

Kad se odličnı staleš spomenutieh Gladićah, pa još i to u obzir uzme, da su bili plemići, jer u Valvazorovom djelu dolazi i njihov grb, to se onda može lahko vjerovati Valvazoru, da je naš Gladić bio slavan slikar, imajući takodjer imutka, kog je mogao trošiti na svoje izobraženje, a i rodjakah, ili bratje, koji su ga, kao učeni ljudi, poticali na savršenstvo.

Tvorovi našega Gladića isto su tako nepoznati kao i njegov život. Iz Valvazorova djela znamo, da je za franceškanski monastir u Ljubljani njeke liepe slike načinio, koje su po monastirskih hodnicih visile.**)

Ivan Anton Dolničer (r. 1662 † 1714) zabilježi u svome zgodopisu grada Ljublane, da je Gladić za crkvu kaludjericah ljublanskih od sv. Klare načinio oltarnu sliku, što se nalazila na velikomu oltaru „Magna prae caeteris Ara — veli on — nitoris est elegantissimi, singulari pictura eminet, utpote celeberrimi illius Apellis S. . . . Gladitsch artifici penicillo animata.“ Nu ova slika propadè zajedno s monastirom sv. Klare.

U Rieci imade na pjevalištu crkve Augustinacah krasna jedna slika sv. Familie, pred kojom kleči stari kapetan riečki Della Rovere sa svojom djetcom. Slika je ova iz 17. vieka i mogla bi biti djelo Gladićevo. U crkvi koludricah nalazi se takodjer velika oltarna slika: vjenčanje Marijino, od god. 1684, ali je kod popravljanja god. 1815 sasvim pokvarena.

Izvori. Joannis Antonii Thalnitscher a Thalberg. Topographica Descriptio urbis Labacensis. MSC. — Valvazor. Ehre d. Herz. Krain. B. XI, pag. 692. B. XII, p. 108.

---

*) Od njega je poznata knjiga: „Culmen Gloriae Austriacae Felicitatis proprium. Viennae 1688. A Linhart spominje njegov rukopis: „Relatio historico-poetica de memorabilibus Carnioliae, in duas partes divisa.“ Linhart Gesch. v. Krain. Th. I. Vorrede.

**) „So sind auch in dem Kreuzgange des Klosters etliche schöne Malereyen; insonderheit von dem Gladich, der den Pensel trefflich wohl geführt, und in der Malarey künstlich gewesst.“

Glavač Stjepan, učeni ježuvita i bakrorezac, rodio se početkom 17. stoljetja u Varaždinu. Kao doktor slobodnih naukah i mudroslovja postao je na gradačkom sveučilištu učiteljem matematike, a u Celovcu predavao je svete zakone. Godine 1673 izrezà na bakru liepi, možebit prvi zemljovid Hrvatske i Slavonije, posvetiv ga banskome namjestniku Nikoli Erdödu, zagrebačkomu biskupu Martinu Borkoviću i svim stališem i redovom hrvatskim. Kod izradjivanja ovoga zemljovida upotrebio je 16 učenih ljudih, koji su mu točno opisivali medje rečenih kraljevinah. Bivši sám risar i bakrorezac, uresio je istu kartu grbovi Hrvatske, Slavonije i Dalmacije i sa više licah. Oko naslova načinì s desna boga Marta, s lieva simbolički: stalnu vieru (fides constans), a od ozgó djevicu s krstom u ruci, koja prikazuje vjeru rimsku. U jednome uglu, gdje je napisano: „Pars Ungariae", načinì hrpu ljudih, od kojih su jedni u turskom a drugi u magjarskom odjelu, u znak da je Magjarska onda na dvie strane razdjelena bila. Sve slike rezane su dobrim ukusom i pravilnim razredjenjem. Jedan iztisak ove karte nalazi se u knjižnici nadbiskupije zagrebačke medju bakrorezi zbirke Valvazorove T. VII, str. 12,

Glušac Martin, vajar i graditelj, živio koncem 14. i početkom 15. vieka u Omišlju (Castel Muschio), gdje je sagradio liepu crkvu Velike Gospodje. Pod krasnim oblim prozorom, izvajanim poput točke sa svakojakimi slikami, ima u kamenu usječen sljedeći glagoljski napis: „č. u. d. (= 1405.) miseca oktobra zazidana od Martina Glušca."

Goetzel Gašpar, slikar, rodom iz Krajna u Krajnskoj. U Brežcih, u fratarskoj crkvi, ima od njega oltarna slika sv. Antuna, dosta liepo djelo. Od ozdó stoji: „Caspar Goetzel pinxit 1825." U Samoboru hrvatskom, u fratarskoj crkvi, na zadnjem oltaru s desna: sv. Valentin u oblacih medju andjeli; od ozdó kleči jedan siromah, noseći u naručju njekoga mrtvaca. S lieva drži jedna mati i kći mrtvo djete na rukama, moleći pomoći od svetca. S traga predstavljen je u malenom opet isti svetac, podavajući golomu svoj plašć. Od ozdó napis: „Gaspar Goetzel pinx." Djelo dosta živahno, ali premalo kriepko i značajno, načinjeno oko god. 1845.

Goge Marko, gl. Dubrovčanin Marko.

Gojković Matija, graditelj i vajar, živio početkom XV. vieka. Stanovao njeko doba u Trogiru (ad praesens habitator Tragurii). Odkuda je bio rodom, nezna se upravo, premda su ga mnogi za rodjena Trogiranina držali. Njegovu uspomenu sačuvà nam ugovor, kojega je god. 1421 načinio, popravljajući stolnu crkvu trogirsku. U tom ugovoru, načinjenom s jedne strane od Gojkovića a s druge strane od Nikole Dragulina nadziratelja stolne crkve trogirske, u ime biskupa i kaptola trogirskoga, obvezà se Gojković: da će na hramu i na crkvenome zvoniku popraviti sve zidine i urese, što su prije malo vremena mletačke lumbarde veoma oštetile bile; zatiem obreče, da će namjestiti s nova dva čitava stupa na zvoniku, i uresiti ih (fabricare et ornare duas columnas integras et ipsas ponere ornate et bene ad ipsum cam-

pmile). Napokon da će načiniti s nova sve potrebite krstove i točke za zvonik i crkvu, te uresiti i ponamjestiti ih (aptare, ornare et facere ac ponere omnes cruces ac rotas). Sve ovo, sa svimi ostalimi popravci, obećà Gojković svršiti za jednu godinu. Plaću mu obećaše za ovo djelo 604 libarah mlètačkih lirah maloga novca, od kojih je unapred imao primiti 200 libarah, a ostalo 404 kad je djelo zgotovio. Kao svjedoci ove pogodbe biahu nazočni Mihalj sin Matije Čudića (de Chiudis), Ivan sin Andrije Kranojevića i Dešman Matomanić. Gojković izpuni podpunoma sve ono, na što se je u tom ugovoru obvezao bio; jer god. 1422 bila je stolna crkva trogirska s nova sasvim popravljena. A i crkveni krasni zvonik, kojega šiljasti prozori, urešeni kamenitom rešetkom, spominju ponješto na mauritanski stil, biaše svršen do drugoga reda sasvim i sa stupovi urešen. Na jednom od ovieh stupovah ima sljedeći napis s gotičkimi pismeni:

M. MATEVS MAGISTER . . . ANNO D. MCCCCXXII MENSIS APRILIS. D. XXIII.

Zašto nije Gojković čitav zvonik do vrha svršio, to neznamo, nu po svoj prilici biaše tomu uzrok ili pomanjkanje novacah, ili smrt majstorova, te je s toga djelo njegovo kroz 170 godinah nedovršeno stojalo, dok napokon godine 1592 meštar Trifun Bokanić djelo nastavi, svršiv ga godine 1597.

Izvori. Lucius Memorie di Traù, str. 448. — Farlati T. IV. str. 397. — Vinc. de Celio-Cega La Chiesa di Traù. Spalato 1855 p. 26. (Napis posve pogriešan.)

Goniribić Dešen ili Dišman, vajar šibenički 15. vieka, spominje se u crkvenom zapisniku šibeničkom dne 28 Kolovoza 1443 kao vjerovnik Jakova Milutinova, a u kvadernah šibeničkih godine 1438 i 1449 kao dužnik Franje Aldobrandia iz Florencije i kao učitelj Mihalja Dobljića, kojega mu otac Ivan Stefanić Dobljić na dvie godine u nauk dade.

Görner Josip, slikar, uresio godine 1799. troškom grofa Karola Erdöda i njegove supruge, rodjene Kohary, u Kutinji. trgovišću zagrebačke županije, čitavu župnu crkvu sa slikama na liepu (alla fresco). Slike ove predstavljaju na crkvenom svodu: Došastje sv. Duha s uzpjetjem Isusovim i Marijinim. Sa strane na zidovih ima šest prizorah iz muke Isusove. U svetilišću načinjeni su prizori iz života Marijina i njeka njezina čudotvorstva. Na pjevalištu izobražena je Maria od sniega, uzkrsnutje Isusovo i vjenčanje Marijino. Bojadisanje od ovieh slikah dosta je živahno i sastavljenje prilično dobro, ali risanje ne posve pravilno. Na zidu ima napis:

J. IOSEPHVS GÖRNER PINXIT 1799.

Goroš Martin, vajar i graditelj, rodom iz Šibenika, živio početkom 15. vieka. Godine 1415 gradio, po svjedočanstvu šibeničkih kvadernah, s pretomeštrom Gregurom i Mihaljem Cipilom gradski zid šibenički, što se je protezao od vratah stolne crkve, oko javnoga trga, do staroga zida naprema kuli Nikole Theodosieva i pod svodom sve do obćinskoga puta, što je vodio prema obćinskomu dvoru (et sub tota volta usque ad viam publicam, quae

cadit versus palatium communis). Iste godine 1415 udadè on Dobranu kćer svoje sestre Mare za Dragišu Ratkovića gradjana šibeničkoga. Spominje se i godine 1419.

Izvor. Quaderno Comunitatis Sibenicensis. MSC.

Gradić Franjo, sin Petra, rodio se u Mletcih ili u Petrogradu, živio sav svoj život u Rusiji, biaše namješten kod rusko-carskoga dvora kao slikar carskoga kazališta, na mjesto Valeriana, a kod carske akademije umjetnosti na mjesto Grimmela.

Gradić Petar, nazvan: Gradici, Gradigi, Gradizi i Gradizzi, slikar. Odkuda mu biaše pleme, nezna se; nu po imenu sudeći bio je svakako Slavjan. Za mlada živio u Veroni, polazivši tu nauke; poradi toga tvrdili su njeki, da se je ondje i rodio. Kasnije bavio se u Mletcih, odkuda ga ruska carica Elisabeta II. pozvà u Rusiju, gdje je u Carskom selu, osim inih tvorovah, naresio strop carske palače mnogimi krasnimi slikami na liepu. Po smrti carice Elisabete vrati se oko godine 1762 natrag u Mletke, gdje je godine 1766 postao članom akademije krasnih umjetnostih. U rečenome gradu ostavi veću stranu svojih umnih tvorovah, medju kojimi su poznati sljedeći: 1. Rimska Charitas, slikana za akademičku dvoranu. — 2. Mojsia našast u Nilu, za istu akademiju. — 3. Sv. Ižidor mučenik, u crkvi SS. Filipa i Pavla. — 4. Sv. Bernardin od Siene, na stropu ili nebu kapele s desna u crkvi sv. Pantaleona. U Mletcih živio je Gradić sve do svoje smrti, koja ga godine 1780 stignù. Njegovo risanje i sastavlenje slikah cieni se veoma, ali u bojadisanju nije bio podpunoma savršen, što je i uzrok: da se od inostraga svieta njegovi tvorovi netraže toliko, koliko od mnogih onih umjetnikah, koji su svoje pogriešno risanje znali pokriti liepim razredjenjem bojah.

Izvori. Zanetti della pittura Veneziana str. 482. — V. Meyer Venedig I, pag 113, 441.

Grahovar Nikola, Alojzio, Stanislav, sin Šimunov iz prvoga braka, rodio se u Ljubljani dne 25. Juna 1750, služio do g. 1810 kod c. k. financije u Krajnskoj i Štajerskoj, baveći se kao dobrovoljac risanjem i slikanjem. On je sastavio u rukopisu veliko austrijansko grboslovje u pet velikih knjigah, uresivši ih dobro risanimi grbovi. Drugo manje grboslovje, sa slikanimi grbovi porodicah štajerskih, krajnskih, hrvatskih itd. narisao je u 4tni. Taj rukopis, koj se u mojoj knjižnici nalazi, ima 867 stranah bez imenika.

Grahovar Nikolaja de Jesu Maria Joseph, sitnoslikarica, kći Šimunova. Rodila se dne 25. Travnja godine 1742 u Krajnskoj, kršćena je pod imenom Marie Nepomucene Sofije, a novo ime Nikolaja poprimi godine 1766, kada stupi kao kaludjerica u gradački samostan sv. Uršule. Umrla je dne 17. Svibnja god. 1814. Uresila sa slikama knjigu uspomene od bratovćine sv. Dižme.

Izvori. Nic. Aloys. Grahover, Wappenbuch. MSC. — Baron Erberg, Versuch einer Literar-Geschichte von Krain MSC.

Grahovar Šimun, Tadeo, Vuk, sitnoslikar i skladatelj muzikalnih predmetah. Rodio se u Novome mjestu (Neumarktl) u Krajnskoj dne 31. Listopada 1709. Otac mu se zvao takodjer Šimun Tadeo, a mati Maria Mihaljeva Slapnik. Njegova porodica pripada staromu plemstvu Krajnskomu. U svojoj mladosti učio se knjigu u njemačkome Gradcu, na tamošnjem sveučilištu i napredovȧ tako dobro, da je postao magister bogoslovja i mudroslovja.

U isto doba posveti se nauku muzike i sitnoslikarstva veoma dobrim uspjehom. Po svršenome nauku, primi ga u svoju službu grof Korbinian Saurau na svome dobru Schwambergu, a zatiem baron Rehbah na svome dobru Weissenеku kod Vildona u Štajerskoj. Želeći dobiti carsku službu, otidė 28. Ožujka 1740 u Beč, gdje je iste godine, poslje nesretne bjeogradske bitke, dobio službu poslaničkoga počastnoga tajnika i zajedno muzikalnoga ravnatelja kod cesarskoga poslaničtva, što je uprav za Carigrad imenovano bilo; te odė kao takav s poslanikom grofom Ulefeldom u Carigrad. Vrativ se od onuda po zaključenome miru, odė u svoju domovinu i dobi od krajnskih stališah službu adjunkta kod registrature u Ljubljani. Godine 1752 postane nadziratelj, aktuar i računovodja kod komisije za uredjenje Save; a godine 1753 bude poslan kao iztraživajući komisar medjah med imanji Weissenfeldom i Einkenšteinom. Godine 1772 postane zemaljski odpravnik kod stališke kase, koju službu obnašao je do svoje smrti. On umre dne 22. Kolovoza 1774. Oženio se prvikrat godine 1742 za Mariju Konštanciju kćer Ignatije Husa i Jelene Supančićeve, po drugikrat godine 1762 s Anom Mariom Garjupovom, a po trećikrat godine 1768 s Marijom Raunahovom. S prvom ženom imao je devet djetcah, s drugom nijedno a s trećom pet.

Kaо što se iz života Šimunova nagadjati može, bavio se je slikarstvom samo kao dobrovoljac. Svoje malene slike običavao bi darivati svojim prijateljem i raznoj velikoj gospodi. U muzeumu pokojnoga baruna Erberga u Dolu, u Krajnskoj, nalaze se od njega tri slike: 1. Pod brojem 93. sv. Nikola noseći mladoga Turčina u nebo. Od ozdó gleda množina Turakȧh ovo čudotvorstvo. S lieva stoji dole napis: „S. Grahover invenit.“ Ova malena slika veoma je živahno izradjena. 2. Pod brojem 94. Slika Jakova sa tri angjela u liepoj okolici. 3. Pod br. 95. Žene od Jerika pred četom Jozuevih vojnikah. U istoj zbirci ima i više mytologičkih slikah, izradjenih po njegovome ukusu.

U knjižnici ljublanskoj nalaze se u rukopisnoj knjizi: „Theatrum Memoriae Nobilis ac almae Societatis Unitorum“ sljedeći grbovi od Grahovara na pergameni umno slikani: 1. Na listu 1 7 grb Vuka Andrije Konrada od Siebenaua c. k. savjetnika zemaljskoga suda 9. Januara god. 1724, od ozdó podpis: „S. T. W. G.“ — 2. Na listu 114 grb Mihalja Josipa od Wallensperga od godine 1726 s podpisom: „S. W. Grahover inv.“ — 3. Na listu 116 grb Max. Ant. baruna Tauferera, od god. 1727. Od ozgó slika, u kojoj je prikazana u liepoj okolici mrtvačka koliba s rešetkom, iza koje vidi se množina mrtvačkih glavah a od ozgó napis: „Memento mori.“ Naprema

kolibi trči jedan glasonoša sa štapom u ruci, a za njim jaše poštanski dečak trubeći u trublju, od ozdó podpis: „S. Grahovar pinx.“ — 4. Na listu 117 krasna slika s grbom Sigismunda Feliksa Schrottenbaha biskupa ljubljanskoga i baruna od Hegenberga i Ostervice. Tu se vide sljedeća lica: S desna Pobožnost, koja kaže na grb, što visi na mramornome spomeniku; do nje Darežljivost s rogom, iz kojega padaju novci i krunice. Pod njome leži Bog vremena sa srpom i podpisom: „Cadens tempus.“ S lieva ima mnogo lica veoma dobro sastavljenih. Odmah izpod grba sjedi Božica Sreće s lovorovom granom i rogom punim cvietja i voća. Za njom u slici žene, koja desnicom oči krije a u lievoj ruci mrtvačku glavu drži, stoji Smrt s napisom: „Cogitatio mortis.“ Do nje: Revnost, čovjek u liepoj odjeći s muževnim izrazom lica, drži u ruci kandilo, s podpisom: „Zelus“. Najzadnja je Božica Krotkosti, ovjenčana lovorom, a ruci drži janje. Posve od ozdó sjedi Taština, mali andjeo krijući obadvima rukama lice. Do njega leži goruća baklja s podpisom: „Vanitas mundi.“ Na kamenu, na kojem isti andjeo sjedi, napisano je: „S. W. Grahovar inv. et pinxit.“ Od ozgó u oblacih drži s jedne strane mali andjeo krunu nad biskupovim grbom. S druge strane leti veći andjeo medju oblaci, trubeći u dugu trublju, na kojoj visi grb zemlje Krajnske. — 5. Na listu 131 grb Antuna Gotharda baruna od Erberga s liepim nakitom, od ozdó podpis: „Simon Wolfgangus Grahover inv. et pinxit. — 6. Na listu 140 grb Vuka Kajetana baruna Kušlana od god. 1738. Od ozgó vidi se na burnome zelenome móru veliki brod, noseći na provi srce, u kojega se upiru trakovi sunca, s napisom od ozgó: „Hoc sum fundamine constans“ a od spoda: „S. W. Grahover pinx. — 7. Na listu 175. grb grofovah Auersbergah od godine 1755, s podpisom: „S. W. Grahover pinx.“ — 8. Na listu 176 grb Franje Adama Lamberga od godine 1756. — 9. Na listu 185 grb grofa Lihtenberga od godine 1759. Obadva krasno radjena od Grahovara. - 10. Na listu 187 grb Jobsta Korbiniana grofa od Lichtenberga, od godine 1750, veoma liepo sastavljen od Grahovara. — 11. Na listu 193 grb od grofa Welkersheima od god. 1766, s podpisom: „S. W. Grahover pinx.“

Šimun Grahovar uresio je slikama takodjer knjigu uspomene bratovčine sv. Dižme i bratovčine B. D. Marie u Ljubljani.

Izvori. Nik. Aloys. Grahover Wappenbuch MSC. — „Theatrum Memoriae Nobilis ac almae Societatis Unitorum, das ist: Schau-Bühne der Gedächtnuss der adelichen und gottseeligen Geselschaft der Vereinigten zu stätswehrenden Andenken eröffnet in der uhralten Haubt-Statt Laybach 1688. MSC.“ — Baron Erberg. Versuch einer Literargeschichte von Krain. MSC.

Greišer M., drvo- i bakrorezar 17. vieka, živio u Krajnskoj i Koruškoj. Oko g. 1680 rezao u bakar predjele i gradove koruške, koje nariså Valvazor, te ih god. 1688 u svom djelu: „Topographia Ducatus Carinthiae“ tiskom izdade. Greišer i Trost bili su prvi drvo- i bakrorezari, koje dovede Valvazor u Krajnsku.

Grgur Senjanin, gl. S e n j a n i n.

Gribler Florian iz Koruške, dobi godine 1787 na c. akademiji bečkoj prvu nagradu u vajarstvu za jedan historički prizor.

Izvor. Meusel. Museum I, pag. 75.

Grončić Mate, sin Radašina, slikar, rodio se u Dubrovniku početkom 15. vieka i načini u istome gradu dne 8. Studna godine 1454 svoju posljednju oporuku, koja je po njegovoj smrti dne 21. Studna rečene godine proglašena. U njoj spominje Sigismunda Gjorgjića, komu ostavi u ime duga pet dukata. Svomu učeniku Vukcu ostavi spravu od svoga dućana (paramenta della botega) i 100 perperah. Svoju odjeću i sve gibuće ostavi svome bratu Nikoli, kojemu preporuči svoga nezakonitoga sina.

Izvor. Testamenti Not. di Ragusa. A. 1451—1456. Test. Mathei Gronzich pictoris. MSC.

Gropelli Marin, graditelj, rodom iz Mletakah, postavio godine 1707 novi temelj sadašnjoj crkvi sv. Vlaha u Dubrovniku. Ista crkva biaše najprije g. 971 sagradjena, nu jer je premalena bila, zaključili su Dubrovčani g. 1348. poslje strahovite kuge, na čast svoga zaštitnika sv. Vlaha sagraditi novu i veću crkvu, te je god. 1349 dne 23. Svibnja stavljen temelj, a za tri godine svršena crkva u gotičkome slogu, koja je stojala 40.000 dukatah. God. 1667 trpila je mnogo od trešnje, te je njezin svod i krov porušen, a god. 1706 dne 24. Travnja po noći izgori čitava crkva. S toga zaključi veliko vieće dne 25. Svibnja iste g. 1706 sagraditi novu crkvu od temelja, na koju svrhu pozvan bi u Dubrovnik graditelj Gropelli, koj g. 1707 dne 7. Lipnja prvi temeljni kamen postavi, na kojemu ima sljedeći napis:

„D. O. M. Hic ubi anno Domini 971 primo aedificatum Templum S. Blasii et ex voto ob pestem exstinctam an. 1349 die 23. May posito primo lapide, majus et venustius post tres annos perfectum. Quo collapso in Terremotu an. 1667 die 6. Aprilis ac restaurato, demum combusto veteri Templo, Idus 2. Pentec. 24. May ex S. C. novum elegantius ac magnificentius, etiam diruta militum statione, pro arca in ampliorem formam erigi coeptum a fundamentis. Anno 1707. Clemente XI Pont. Josepho I. Caesare. Imp. Archiepiscopo Thoma Antonio Scotto. Rectore Nicolao Menze. Plebano Francisco Volanti. Officialibus Orsato Sorgo, Marino Gradi et Junio Pozza. Architecto Marino Groppelli Veneto. Positus hic primus lapis, magna urbis solemnitate. In honorem Protectoris Reipublicae. Die 15. Junii f. 4. infra octavam Pentecostes.“

Ista crkva svršena je god. 1715 u talijanskom slogu, da li po samom Gropellu ili još kojem drugom pomoćniku, to se nezna. Po svjedočanstvu De Bonia, bio je Gropelli takodjer vajar, te je izvajao u Mletcih one orijaške kipove s mramora, što stoje na grobnom spomeniku Valiera, u kojih se vide sve pogrieške njegova vremena.

Izvori. Rukopisne bilježke u Dubrovniku. — De Boni. Biografia degli Artisti. Venezia 1840.

Gruato ili Gruvato (Crovato?) Marko, graditelj i vajar, živio u prvoj polovini 15. vieka u Trogiru. Radio ponajviše u družtvu s Nikolom Racićem. Dne 26. Kolovoza 1431 načine ta dva meštra ugovor sa skrbnikom stolne crkve

trogirske Jakovom Venturinićem, da će sagraditi drugi svod srednjega broda u stolnoj crkvi za 250 for. Sedam godinah zatiem načiniše isti meštri zadnjega Srpnja god. 1438 s Nikolotom udovom Nikole Subotića bogatoga gradjana trogirskoga pismeni ugovor, da će za dva ljeta sagraditi jednu kapelu u stolnoj crkvi trogirskoj, koj ugovor u izvoru ovako glasi:

„Die et loco predictis (ultimo mensis Julii 1438), presentibus nobili viro ser. Jacobo Doymi Desse examinatore, Michaele Johannis tinctoris et Radovani Vlatchi Busanni barberio de tragurio, testibus vocatis et rogatis. Ibique nobilis vir ser petrus nicole de Andreis de tragurio, nomine nobilis mulieris domine Nicolote, relicte ser Jacobi nicole de tragurio ex vna parte. Et magister Marcus Gruato lapicida, habitator tragurii, pro se et nomine magistri Nicolai Racich, lapicide de tragurio, pro quo promisit de rato et ratihabitione pt (pariter ?) sub obligamine suorum bonorum parte ex altera, ad infrascripta pacta et conventiones invicem solemniter deuenerunt, videlicet: Quod dictus magister Marcus debeat construere vnam capellam de lapidibus in angulo Ecclesie S. Laurentii, a parte ponentis et boree, magnam quantum continent pilastri dicte ecclesie sancti laurentii de muro intus et extra, secundum quod est laboratus murus Ecclesie, altitudinis pedum XI a salizata supra vsque ad cornices ac cum suis cornicibus et crosaria sua ac cum sua porta ad modum inceptum, ad similitudinem capelle sancti Johannis, ac cum vna fenestra competenti a latere ponentis, secundum designationem ostensam in quadam carta papirea designatam, ac cum vno occulo a parte leuantis ad similitudinem occuli quod est subtus campanile. Item, quod voltus ipsius capelle sit laboratus ad similitudinem corporalis existentis in ecclesia sti Johannis baptiste ad capellam sti benedicti, et cum suis fundamentis sufficientibus ad dictum opus. Et hec omnia debeat facere dictus magister marcus simul cum dicto magistro nicolao racich, omnibus eorum laboribus et expensis, excepto, quod dicta domina nicolota teneatur et debeat conduci facere lapides ponendos in opere dicto capelle a marina portus vsque ad locum dicti laboris, et omnia ipsa facere ad laudem boni magistri. Incipiendo dictum opus ad presens . . . . uando dictum laborerium debeant compleuisse usque ad duos annos proxime futuros, omni exceptione et occasione remotis. Et . . . omnia, quia versa vice prefatus ser petrus nomine ipsius dicte . . . . . . pro qua promisit de rato et ratihabitione, sub obligatione . . . . quo ad contentam in presenti contractu, se obligando . . . . . . soluere et assignare eisdem magistris marco et Nicolao pro eorum labore et operis mercede dicte capelle ducatos . . . . entos duodecim auri, in hunc modum; et in terminis infrascriptis, videlicet: modo cum inceperint incidere lapides ad petrenam, ducatos quadraginta auri. Et residuum dictorum denariorum in quinque pagis, videlicet cum lapides erunt incisi et conducti ad marinam, ducatos XXXV. Item cum lapides ipsi erunt semilaborati, ducatos XXXV. Item cum erunt lapides omnes laborati et incepti pon . . . in opere, ducatos XXXV. Item cum capella erit semi laborata ducatos XXXV. Et cum ipsa capella et dictum opus erit expletum, totum residuum dictorum denariorum Que omnia et singula suprascripta, et in presenti contractu contenta, promiserunt dicte partes huiusmodi nominibus, quibus supra, solemnibus stipulationibus huiusmodi interuentionibus se perpetuo firma et rata habere, tenere et in nullo contrafacere uel uenire, deficere vel cessare per se uel alium seu alios aliqua ratione vel causa de iure uel de facto sub pena ducatorum centum auri stipulatione premissa, soluenda per partem contra facientem parti seruare uolenti. Et obligatione bonorum dicte domine Nicolote et dictorum magistrorum Marci et Nicolai presentium et futurorum, cum refectione damnorum, expensarum et interesse litis et extra. Qua pena soluta uel non, ac damnis expensis et Interesse refertis, uel non, rata tamen permaneant omnia suprascripta.

Ego Franciscus de Viuiano.

Sa strane: Domine Nicolote Soboti cum Marco Gruato lapicida pacta et coventiones *)

*) Kod mene Rkp.

Iz ovoga ugovora vidi se da su trogirski historiografi Lucio i Andreis pogriešili, kad su stali tvrditi, da je godine 1438 započeto gradjenje kapele sv. Ivana trogirskoga, i to, na troškove Nikolote Subotićeve, koja kapela započeta bi stoprv godine 1468 po meštrih Andriji Aleksijevu i Nikoli Florentincu, na crkvene troškove, i to na onome mjestu, gdje prije stojaše oltar sv. Uršule, to jest u sredini zida prema iztoku, a ne u kutu crkve, kako se u ovome ugovoru kaže. Iz česa sliedi, da se pod ovom kapelom, koju Gruato i Racić gradiše, neima razumjevati sadašnja kapela sv. Ivana trogirskoga, nego kapela sv. Jerolima. Ovo potvrdjuje takodjer jedna bilježka Ivana Lucia u djelu: „Memorie storiche di Traù“ p. 488, koja kaže, da je godine 1438 načinjen ugovor za kapelu sv. Jerolima. Isto potvrdjuje opet druga bilježka u trogirskih kvadernah od 26. Veljače 1439, kojom se obvezaše rečena dva meštra pred občinskim sudom, da će sva ona pisma, što imadu od povjerenika Nikolote Subotićeve, Petra Andreisa, uprav tako tvrdo i zakonito držati, kao da su po občinskom bilježniku napisana. Ova pisma biahu pako, kako sami kažu, namire vrhu primljenih novacah za gradjenje jedne kapele u kutu stolne crkve (juxta angulum ecclesie). Dakle kapele sv. Jerolima.

Od učenikah Gruatovih spominje se u kvadernah spljetskih Radovan (Alegretus) Radojević, kojega njegov brat Radmil Radojević, sluga arcibiskupski dade u nauk i u službu na 6 lieta, pod uvjetom, da mu ima rečeni meštar, ako še učenik dobro i pošteno vladao bude, služeći ga pokorno i učeći se marljivo, davati hranu, odjeću i obuću, a po izminutju roka, dva dukata u zlatu za potrebito orudje, te iznošeno sukno ili haljine, što meštar više trebovao nebude. Ugovor ovaj s Radojevićem načinjen je 1. Siečnja godine 1446.

Izvori. Chiese di Traù, u arkivu kneza Garanjin-Fanfonje u Trogiru. MSC. — Quadernae Communitatis Traguriensis. MSC.

Gučetić Franjo (Gozze), nazvan Dragojević i Paprica, skladatelj, rodio se u Dubrovniku od otca Sigismunda god. 1598 i dobi na krstu ime svoga djeda Stefana. Za mlada stupi u red fratarah sv. Franje i poprimi ime Franje. Kao skladatelj imao je kod svojih sugradjanah veliki glas. Godine 1658 dne 11. Ožujka umrè u svome monastiru 80 godinah star. Nakon smrti ostavi krasno pisane kozale, sa slikanimi i po sebi složenimi notami.

Izvori. Seb. Dolce Fasti Literario Ragusini. Venetiis 1767. — Appendici II, str. 214. — Cerva Bibl. Scriptorum Ragusinorum. MSC.

Gučetić Pavao od porodice Gučetićah nazvanih Tubaki, slikar, rodio se u Dubrovniku početkom 18. vieka. Budući da je bio svetjenik, zabavljao se s dobre volje slikarijom i pravio ponajviše podobe. Putujući po Italiji, bješe sakupio veliki broj bakrorezah, risarijah i ponješto slikah, tvorenih od najglasovitijih umjetnikah. Polag ovieh učio se je ponajviše risati i slikati, jer redovnoga učitelja nikada imao nije. Mnoge njegove podobe vriedne su pohvale poradi točne risarije i živahnih bojah, kojimi ih naresi. Za nje-

govu najbolju radnju drže podobu Benka Staja, njegova prijatelja, koj se je takodjer, pokraj inieh naukah, bavio slikarijom.

Izvori. Appendini Notizie storico-critiche sulla Ragusa. T. II, p. 211. — Gliubich Simeone Dizionario Biografico della Dalmazia. Vienna 1856. — Zani Enziclopedia Methodica. — Jana Kollára Cestopis.

Gundulić Trojan, tiskar 16. vieka, rodom iz Dubrovnika od bogate i slavne vlasteoske kuće. Po smrti kneza Radiše Dmitrovića, dobi on u baštinu njegovu staroslavensku tiskarnu. Godine 1552 dade po Jeromonahu Mardariji, iz monastira Mrkšine crkve, u Bjelgradu (po svoj prilici arbanaskom) pečatati četveroblagovjestije t. j. Tetroevangjelie, ćirilskimi pismeni, što ga je bio počeo pečatati knez Dmitrović. Da je Gundulić ovu svoju tiskarnu preneo u Dubrovnik i tamo utemeljio pečatnju, mogla bi bila pokraj narodne, takodjer i crkvena književnost mnogo silnije procjvetati nego što je zaisto cvala.

Gverin Franjo, slikar, rodio se god. 1824 u istrijanskome gradu Kopru, krstjen je u Piranu a odgojen u Trstu. Posvetiv se za mlada nauku slikarstva, poslà ga po nagovaranju Dra. Kandlera obćina trstjanska na mletačku akademiju umjetnostih, odkuda otidè kasnije u Rim, gdje je sa svojim prijateljem, pokojnim slikarom Kolombom Riečaninom, na toliko napredovao, da je već godine 1843 u svojoj 21. godini, pokraj njekih filotekničkih predmetah, poslao u Trst više svojih slikah, što su u javnoj izložbi obćenitu pohvalu stekle. Iste slike predstavljale su ponajviše nošnje. Izgubivši kasnije podporu trstjansku, otide Gverin po svietu i bavio se još godine 1850 u Bruselu.

Izvor. Favilla Giornale Triestino 1853. N. 19, 20.

H.

Haine N., slikar sad živeći, rodom iz Krajnske. Od njega vidismo u ljubljanskome muzeu grad Krain s okolicom. Slika dobro risana i živahnimi bojami prikazana. Iz njegova života neznamo ništa.

Heilinger Janko, graditelj orguljah, rodio se u hrvatskome gradu Karlovcu od gradjanskieh roditeljah. Godine 1857 sagradì liepe orgulje za karlovačku župnu crkvu, koje djelo može se nesamo iz gledišta muzikalnoga, radi skladnosti, sile, jasnosti i ljubkoće glasovah pohvaliti, nego takodjer s toga, što mu dolikuje i vanjska slika, budući da je urešeno s prednjega lica liepimi gotičkimi rezarijami. Za Hrvate je ovo djelo tim zanimivije, što je umjetnik sve svoje gradivo uzimao jedino iz domaćih tvornicah.

Izvor. Zagrebački katolički list. 1857, broj 34.

Heinricus pictor de Gurk. rodom iz sv. Eme u Koruškoj, živio u dvanaestom stoljeću. Spominje se u pismih glasovitoga monastira sv. Eme

49
18
2

Anastas Jovanović

slikar i litograf

105.1-28905.6

(Gurk) u Koruškoj. On je po svoj prilici u družtvu sa slikari Ditrikom, Henrikom, Rudigerom i Hiltpoltom slikao one veoma zanimive slike na liepu, što se još sada vide u crkvi rečenoga monastira. Isti Henrik ili Heinricus zabilježen je jur godine 1191 kao svjedok u jednome ugovoru Rudolfa Albeka s njekim ministerialom od sv. Eme. Sljedeće godine 1192 dne 30. Svibnja dobi isti slikar od Ditrika I. biskupa od sv. Eme na dar više zemaljah, sjenokošah i kmetovah. Kao svjedok spominje se isti Henrik i god. 1194 i 1209. Godine 1217 darovà biskup Henrik svojim kanonikom njeke zemlje kod crkve sv. Jakova u Neznici, što je prije držao u lenu slikar Henrik sa svojom ženom Elizom. Isti slikar (Heinricus pictor de Gurk) zabilježen je kao svjedok i god. 1218 dne 9. Ožujka, a dne 12. Travnja iste godine darovà za svoju i za svoje žene Elize dušu, oltaru sv. Marie u monastiru sv. Eme jedno selišće u Žirnici. Slikar Henrik biaše čovjek pobožan, načinivši sa svojom ženom Elizom više zadužbinah. On se spominje često u suvremenih pismih (1191—1226) kao „fidelis Ecclesiae Gurcensis" a njegova žena kao „honorabilis domina". Obadva biahu imućni i nezavisni. Čini se, da je Henrik uresio sa slikama na liepu triem i pjevalište sborne crkve sv. Eme, po naručbini biskupa Ditrika, jer je pod ovim dovršeno gradjenje rečene crkve. U sastavljenju slikah vlada još slog romanski, nu prikažuje se ipak jur prelaz iz romanskoga u gotički. Ove slike sa svojimi prizori iz staroga i novoga zakona, u tri i četiri razreda razdjeljene u triemu, zajedno s divnimi prikazanji iz Apokalipse itd. u bivšem pjevalištu kaludjericah iste crkve, mogu se brojiti medju najstarije i najljepše umotvorine jugoslavenskieh pokrajinah.

Izvori. Bar. Ankershofen. Ueber das Zeitalter der Wandmalereien in der Vorhalle und im Nonnenchore des Gurker Domes. — Gregor Schellander. Die Wandgemälde der Kathedrale zu Gurk in Kärnthen. V.: Mittheilungen der k. k. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. 1857. Novemberheft pag. 289.

Henrik sin Ditrika, slikar koruški, spominje se u pismih monastira sv. Eme godine 1218. Pomagao prije spomenutomu Henriku uresivati crkvu sv. Eme sa slikama na liepu.

Izvor. Mittheilungen, kako gore,

Heraklid, rodom iz Maćedonije, slikar, živio za vrieme Perzea posljednjega kralja maćedonskoga i saveznika ilirskoga kralja Gencija. S početka uresivao brodove sa slikama, kasnije, kad bude Perzeo od Rimljanah nadvladan i odveden u robstvo, otide Heraklid u Atenu, gdje se u svojoj umjetnosti veoma izobrazi i s grčkim slikarom Metrodorom upoznà, koj mu je u svemu na ruku išo Ostavivši u Ateni mnogo liepih tvorovah, umre tu još za mlada.

Izvor. Plinius Hist. nat. lib. 35 cap. 30.

Herlain Andrija, slikar krajnski, biaše učitelj risanja u Ljubljani, gdje je i umro godine 1817. Od njegova života neznamo ništa pobližjega. Od njegove ruke slikane su liepe podobe dobročiniteljah ljubljanskoga liceuma,

što se čuvaju u čitaonici knjižnice ljubljanske. Prikazuju: 1. Sigmunda A. grofa Hohenvarta arcibiskupa bečkoga. 2. Sigmunda barona Zoisa. 3. Jurja Jakova grofa Hohenvarta. 4. Huberta grofa Barba-Waksenšteina. 5. Karola Peera župnika ljubljanskoga. 6. Ivana Jakova Šillinga Dra. i kanonika ljubljanskoga. 7. Matiju Čopa knjižničara ljubljanskoga, i 8. Dra. Josipa Kalasanca Likavca Prof. i knjižničara ljubljanskoga. U franceškanskoj crkvi u Ljubljani nalazi se oltarna slika Sv. trih kraljah, od njega slikana. U Brežcih u Štajerskoj stoji u franceškanskoj crkvi njegova oltarna slika umirajućega Josipa, s podpisom: „Herlein p. 1780.“ U Dolu, gradu barona Erberga, u muzeu: 1. Podoba marokanskoga poslanika, koj je god. 1780 putovao kroz Ljubljanu. Malena liepa slika pod staklom. 2. Podoba otca Antuna Erberga, s tušom izradjena. U Šempetru pri Krki, u župnoj crkvi, ima od Herlaina više slikah s prizori muke Isusove. U gradu Turjaku (Auersberg) u Krajnskoj, čuvaju se podobe slavnih grofovah Turjačkih, što ih je Herlain polag starih slikah snimio.

Isvori. Mittheilungen des hist. Vereines für Krain. 1848 pag. 75, 1853 pag. 92, 1855 p. 28, 1857 p. 63. — Baron v. Erberg. Versuch eines Entwurfes zu einer Literargeschichte für Krain (Rukopis).

Hieršel Joakim, slikar i bakrorezar trstjanski, s kojim se njegovi sugradjani ne bez uzroka ponose. Lanjske godine (1857) bješe izložena jedna njegova slika s mastima, prikazujuća njeku okolicu, koju mu odkupi družtvo za promicanje liepih umjetnostih. Nu blagorodni ovaj slikar nehtjedè dobljene novce za se zadržati, već ih darovà na korist jednoga mladoga slikara, kojega sreća neprati.

Isvor. Osservatore Triestino 1857. Nr. 62.

Hiltpold, koruški slikar, uresivao oko godine 1208—1218 zajedno s Henrikom od sv. Eme, crkvu monastira sv. Eme u Koruškoj.

Isvor. Mittheilungen der k. k. Central-Commission. 1857 pag. 297.

Hlapović Avram, umni zlatar, živio početkom 17. vieka u Slavoniji. Od njegovih tvorovah sačuvan je u monastiru Orahovici u Slavoniji, iz čistoga srebra, veoma umno izdjelani hram, po ukusu bizantinskom, sa tri velika i četiri mala kubeta, zatiem sa svakojakimi arkitektoničkimi nakiti i sa slikama ticah, krstovah itd. Na glavnome licu hrama izrezane su velike dveri. Na obijuh podugačkih licah istoga hrama ima urezani napis sljedeći:

„СНЬ БИЛЕГЬ ХРАМА СВЕТАГО АРХІЕРЕѦ І ЧꙊДОТВОРЬЦА ХРИСТОВА НИКОЛАЕ-ѮОВОМЕ МОНАСТЫРА РЕМЕТЕ ВА ПОДКРИЛНЕ ОРАХОВІЦИ ГОРИ.“

Na krovu glavnih vratah sliedi zatim s manjimi slovi napis:

„И КОВА ГА АВРАМИЕ КꙊЮНЬЧИА ХЛАПѠВИЧЬ ВА ЛЕТО З. Р. К. Є. (7125 = 1617) И КОВА СЕ ПРИ ИГꙊМЕНꙊ ЇЕРЬМОНАХꙊ ЗАХИРИЕ.“

U crkvi rečenoga monastira, gdje se spomenuti hram čuva, nalazi se takodjer srebrena kadionica, djelo iste ruke, ali bez napisa.

Holjar Bonaventura, skladatelj, rodio se na otoku Korčuli u Dalmaciji Biaše redovnik reda sv. Franje, muž veoma učen i pobožan, a osobito vješt muzici. Od njega tiskani su s notama razni crkovni napjevi, koje kod različitih prigodah izumi i napisà. Biaše dvakrat Provincial svoga reda i umre godine 1705. Njegova slika nalazi se u refektoriju korčulskoga monastira sv. Franje.

Izvor. Fabianić. Memorie sopra alcuni conventi della Dalmazia str. 36.

Hervatić Ivan, gradjan zagrebački, a stanovnik kaptolski, spominje se u računih grada Zagreba godine 1555 medju onimi graditelji, što su gradili zidove i tornjeve oko grada Zagreba, kad se bješe porodio strah od Turakah.

Izvor. Registrum Exitum pecuniarum ad diversas necessitates Civitatis Montisgrecensis 1552—1590. MSC.

Hotiševié Juraj, vajar i graditelj, sin Cvitana iz Verhkuka kod Šibenika i Ruže njegove žene, koja ga kao udova dne 22. Svibnja godine 1470 dade u nauk slavnomu Jurju Matejeviću, protomeštru graditeljah crkve šibeničke, na osam godinah. Kasnije spominje se višekrat u kvadernah šibeničkih kao meštar graditelj i vajar.

Izvor. Quadernae Not. Communitatis Sibenicensis. 1470—1500.

Hribarnik Bernardo, medorezar, nazvan u Njemačkoj, gdje je njeko doba živio, Berger, od Hriba = Berg. Rodio se u Krajnskoj, a biaše netjak i učenik slavnoga medorezara Franje A. Šege, takodjer Krajnca. Oko god. 1770 živio je kao rezar medajlah u službi kralja obijuh Sicilijah u Napulju.

Izvor. Füsli i Nagler Künstler-Lexikon. — Zani Enziclopedia.

Hval krstjanin, liepopisac i sitnoslikar, rodom iz Bosne, živio koncem 14. i početkom 15. vieka. Od njega je sačuvan u knjižnici sveučilišta grada Bolonje jedan rukopis različitoga pobožnoga sadržaja, pisan kirilskimi pismeni god. 1404, u maloj 4ini sa 350 listovah, posvetjen Hrvoji Hrvatiću vojevodi bosanskomu, hercegu splietskomu i knezu doljnih krajevah. Taj rukopis urešen je sa sljedećimi sitnimi slikami: 1. Na listu 1. SS. Tadej, Šimun i Jovan. — L. 2. SS. Bartolomej i Jakov, na drugoj strani SS. Petar i Pavao. — L. 3. Spasitelj obkoljen od andjelah, a na drugoj strani SS. Andrija i Jovan Ev. — L. 4. SS. Jakov i Filip, a na drugoj strani SS. Matej i Toma. — L. 5. SS. Matija i Ivan Krst., a s druge strane Isus na krstu s plačućimi ženami. — L. 6. B. D. Marija. — L. 14. na kojem je napisano „Poglavje Evangjelja" od Matije, načinjeno je u slovki Po, poprsje biskupa u crvenoj violetnoj odjeći, s knjigom u ruci, s druge strane navještenje Marijino. — L. 15. sv. Matej Ev. na čelu svoga Evangjelja. — L. 39. Isus blagoslivlje 12 apoštole. — L. 48. Lav sv. Marka, s napisom: „Маракь вь обраѕь лавовь". — L. 49. Lik sv. Marka. — L. 69. Lik sv. Luke pred

crkvom, sa dva zvonika. — L. 105. Sv. Jovan piše pred crkvom sa dva zvonika, od zgora orao. — L. 131. Sv. Jovan prima nadahnutje iz neba po andjelu, sa strane njeki svetac sa štapom. — L. 153. Velika slika uzpjetja Isusova, kojega okružuju 6 andjela, a od ozdó stoje 12 apostoli s Mariom u sredini. — L. 162. Kamenovanje sv. Stjepana, s traga sv. Pavao. — L. 189. Velika slika sv. Jakova. — L. 193. Velika slika sv. Petra. — L. 196. Manja slika sv. Petra. — L. 199. Velika slika Jovanova. — L. 203. Mala slika Judina. — L 216. Mala slika sv. Pavla. — L. 287 Slika Davida proroka. — L. 345. Prorok Mojsijc sa Židovi u pustinji. — Medju svimi ovimi slikami izradjene su ponajbolje velike slike sv. Jakova, na listu 189, sv. Petra na listu 193 i 196, sv. Ivana na listu 199. SS. Jude i Pavla na listu 203 i 204. Ove sè mogu uzporediti, tako glede živahnoga bojadisanja i risanja, kao i glede čitavoga sastava, s boljimi onoga vremena slikami talijanske i bizantinske škole. U načinu prikazivanja ovih slikah vidi se izobraženi duh umjetnika, kojega je već iz istoga pisma pogoditi moći. Na kraju rukopisa ima sljedeći napis:

Ва име оца и сина и светога духа. а сые се книге написаше ѡт роукье хвала крьстиѣнина на почтеніе славномоу господиноу хьрвою херьцегоу сплѣтскомоу и кнезоу ѡт дольнихь краи и инимь многимь земламь. тымьже молоуви братые кто боуде прочитати сие писмо аще чесо неоумыль боуде сьврьшити вь снемь писании простыте, а чтоуще поминанте тога комоу се писаше, а писара толико колико е вамь. разоумыти ѡт тога мещарьства. а писаше се и досврьшише вь лѣто рождьства христова ч. ѵ. и д. (1404) лѣто. вь дни епископьства и наставника и сьврьшитела црькви босанскои господина дѣда радомѣра.

I.

Ilić Teodor, nazvan Češljar, slikar, rodio se u Temišvaru godine 1746. od ubogih, nu čestitih roditeljah. Posvetiv se za mlada slikarstvu, dotjera u toj umjetnosti tako daleko, da je nadvisio sve srbske slikare svojega vremena. Već prije, negoli se u bečkoj akademiji podpunoma izobrazi, ukrasio je mokrijsku crkvu, u veliko-kikindskom okružju, dobrimi ikonami. Kad se poslie njekoliko godinah vrati iz Beča, uresi krasnimi slikami staro-kanižku crkvu. Iz Stare Kaniže preseli se u Petrovoselo, gdje je najvećom pomnjom radio u ondješnjoj crkvi, ostavivši tu u svojih umotvorinah vječiti spomenik. Kad pogledaš na svodu rečene crkve izobraženje Evangjelistah, pomislio bi da gledaš žive ljude tamo prikovane. Prestolne ikone tako su krasno slikane, da su ih mnogi inostrani slikari snimili. Osobito hvale „Snjatije Hrista Spasitelja." Najveću umjetnost pokazá pako u

izobraženju sv. Jovana, na kojega golome tjelu izradio je sve zglavke i čestice tako pomno, da se mnogi putnici i umjetnici nemogu zadosta načuditi tomu djelu. U vrieme francuzkoga rata, prolazivši kroz ono selo mnogi oficiri, što su bili dobri risari i slikari, snimili bi više Ilićevih ikonah, a jedan izmedju njih, mnogo vješt slikarstvu, cjenio je jedinu sliku Hristovu na 500 dukatah. Biaše se pogodio Ilić, da će svu petrovoselsku crkvu svojom rukom ukrasiti, nu suha bolest, koja ga duže vremena mučila, zadade mu u 47. godini svoga života smrt, i on umre 20. Novembra (po starom) 1793. Tri slike, naime: tajnu večeru, liečenje sliepca i ozdravljenje Lazarovo, nije mogao dovršiti, već ih je poslie njegove smrti njeki mnogo gorji slikar iz Karlovacah dovršio. — Osim ovieh slikah načinio je u Velikom Varadinu, za unijatskoga vladiku, ikonu sv. Barbare mučenice, za koju je veliku svotu novacah dobio. U Pakracu, u dvoru biskupovom, čuva se od njega slikovano mučeničtvo svete Barbare, koju sliku snimi godine 1810. Pavao Gjurković za rezidenciju novosadsko-bačku. Liepa ova slika, sa sedam licah, zaslužuje najveće vnimanje. Sv. Barbara stoji pred kipom Minerve, koju poganski sveštenik u ruci drži, zapovjedajući svetici, da se kipu pokloni, što ona učiniti nehtjede. S traga stoji njezin otac uzvišenim mačem, hoteći kćer posjeći, nu jedan vojnik, uhvativši mač, zapriečí taj grozni čin. S traga gledaju tri žene, od kojih se samo glave vide. Na zidu od hrama ima napis: „Theodor Illits 1785." Čitava slika veoma je dobro sastavljena, lica su puna izraza, bojadisanje živahno i kriepko. Po naručbini archimandrita Raića, radio je Ilić takodjer u porušenom po Magjarih monastiru Kovilju, gdje je medju ostalimi načinio veliku ikonu sv. Ivana Zlatoustoga, čitajućega liturgjiju, sa svojom pratnjom. Ostavio je takodjer više dobro pogodjenih podobah njekih odličnih Srbah, medju ostalimi podobu mnogozaslužnoga protopresvitera Nikole Popovića, u kojega licu izražena je njeka osobita živahnost. Premda je Ilić bio jedan od najznamenitijih umjetnikah svoga naroda u novije vrieme, neima mu ipak sada ni glasa u narodu; pa i u Petrovom selu, gdje je god. 1793 umro, nezna mu se ni za mjesto hladnoga groba.

Izvori. Srbski narodni list 1842, br. 16. 38. — Moji zapisci.

Illovšek ili Jelovšek Franjo, slikar, rodio se u Krajnskoj početkom 18. vieka. Od njega nalazi se u ljublanskoj crkvi sv. Petra oltarna slika matere Božje s djetetom. S lieva stoji za zlatnim stolom sv. Josip, a s desna odozdó kleči andjeo s prekrstjenima rukama. Dole stoji podpis: „F. Illovscheg P. 1734." Liep je izraz lica Marijina, mnogo značajan obraz Josipov, ali manje dobar Isusov i andjelov. Boje su grube i pobliedile od vremena. Risanje nije sasvim pravilno. Iz sloga vidi se, da je umjetnik učio u Talijanskoj. Po svjedočanstvu baruna Erberga načinio je isti slikar i njeke stienoslikarije u rečenoj crkvi sv. Petra.

Izvor. Baron Erberg: Versuch eines Entwurfes zu einer Literargeschichte für Krain. — Moji zapisci.

Indriković Ivan, slikar našega vremena, rodio se u Budimu od srbskih roditeljah. Slikao okolice, voće i cvietje. U peštanskoj izložbi umotvorah god. 1841. biaše izložena pod brojem 58. od njega jedna liepa okolica, a pod brojem 76. slika s voćem i cvietjem.

Invilia (de) Rogerio, vajar, načinio god. 1319. u družtvu s Robertom Barulaninom (gl. ovoga), po nalogu i na trošak srbskoga kralja Stjepana Uroša II. Milutina, za crkvu sv. Nikole u puljskom gradu Baru prekrasni oltar sa srebrenom slikom, svjetionicami i sviećnjaci.

Isailović Jovan, slikar, rodom iz Vojvodine srbske, slikao ikonostas u monastiru sv. Gjorgja i mnoge podobe znamenitih Srbaljah, medju ostalimi Petronijevića, Vučića, Simića itd. Više njegovih slikah litografirano je kasnije.

Istrijanin Bezimeni, slikar, rodom po svoj prilici iz Brema (Vermo) u Istri. Uresio koncem 14. ili početkom 15. vieka sa sitnimi slikami glagoljski misal, što se čuva u licealnoj knjižnici u Ljublani. Slike prikažuju: 1. Sv. Pavla. 2. Porodjenje Isusovo. 3. Isusa med mudroznanci. 4. Isusa iskušavana od vraga. 5. Sv. Ivana Ev. 6. Uznešenje Isusovo. 7. Došastje sv. Duha. 8. Isusa na krstu s tužećom Marijom i množinom puka. 9. Sv. Petra i Pavla, i više liepih urosah. Prikazana lica izradjena su podosta dobro. Zlato temelja i bojadisanje živahno je, nu risanje nepravilno. Rukopis našast je u Bremu i tamo pisan. Na jednome listu zabilježena je godina 1475 od novije ruke.

Istrijanin Dominko, vajar, rodom iz Istre, radio oko 1460 za vojvodu toskanskoga u Florenciji. Njega spominje Averulino, suvremeni pisac, u rukopisnom djelu „De Architectura", u kojemu, govoreći o florentinskom dvoru, ovako piše: „His marmoribus non modo Principis nostri tituli, sed artificum quoque nomina, qui convenerant, incisa fuerant. Imprimis Donatelli etc. Neque ex Dalmacia (utpote Jacobus) Tragurensis — defuere statuarii. Neque ex Istria (utpote) Dominicus etc." Ovaj Dominko biaše po svoj prilici onaj Dominko iz Kopra, kojega Zani spominje kao „scultore bravissimo". Gledaj Kopranin Dominko.

Izvori. Antonii Averulini. Architectura ab Antonio Asculano e materna lingua in latinam conversa. S predgovom: Divo Matthie Pannonie et Boemie Regi, Principi invictissimo. Antonii Bonfinii Introductio in Architecturam Antonii Verulini, pie dicata. Prefatio feliciter incipit. U knjižnici sv Marka u Mletcih, medju rukopisi pod biljegom Class. VIII. Cod. II. — Jacobi Morelli Bibliotheca Manuscripta graeca et latina. Bassani 1802. T. I. p. 405. — Nuova Raccolta d' opuscoli di Calogera. T. 37.

Ivan meštar, graditelj, komu se nezna ni za rodno mjesto, ni za prezime, sagradio godine 1519. crkvu sv. Tome u koruškome mjestu Tauern, kao što svjedoče Annales Ossiacenses: „1519 die XIII. Octobris incepta est nova structura ecclesiae S. Thomae ap. in Tauern, per Magistrum Joannem."

Ivan Krivonos, gl. Krivonos.

Ivan Trstjanin, gl. T r s t j a n i n.

Ivan žakan senjski, gl. S e n j a n i n I v a n.

Ivanelić Grgur, sitnoslikar, rodjen u Dubrovniku koncem 17. ili početkom 18. stoljetja, biaše redovnik. Učio se slikati ponajprije u svome rodnome gradu, a kasnije izobrazi se podpunoma u Italiji. Izmedju mnogih njegovih slikah, koje su kojekuda raznešene, poznate su samo dvie, što su se još god. 1803 čuvale kod porodice Stajeve u Dubrovniku. Jedna od ovih prikazuje „Šibanje Isusovo". Ovu sliku, jedan pedanj veliku, načini polag veće slike Karola Marattia. Bojadisana je cvatućimi, živahnimi i prekomjerno tananimi bojami. Premda su ove boje veoma nježne, ipak su krepkoga i živahnoga izraza. Nu na njekih mjestih vidi se, kao da nisu sve častice slike podpunoma izvedene. Druga slika prikažuje sv. Mandaljenu, koju je Ivanelić sám veoma krasno i nježno perom narisao.

Izvor. Appendini Notizie sulla Ragusa II. str. 212.

Ivanović Katarina, slikarica, rodila se god. 1819. u stolnom Bjeogradu u Ugarskoj, od srbskih roditeljah. Njezin otac Lazar Ivanović biaše tada gradjanin i trgovac u istome gradu. Jur u svome djetinstvu rado se Katarina zanimala risanjem i slikanjem. Došavši kao mlada djevojčica u Peštu, dobi za učitelja N. Peškoga, rodjenoga Čeha, kod kojega veoma dobro napredovà; kasnije dodje u Beč i nastavi svoj nauk na carskoj akademiji umjetnostih, gdje se na toliko izobrazi, da je doskora kod naroda svoga stekla dobar glas. Oko god. 1842. posjetila je Hrvatsku i Zagreb, a godine 1846. Bjeograd, gdje se je duže vremena bavila. U carskoj bečkoj akademiji nalazi se više njezinih risarijah i slikah. Godine 1839. načinila je u Beču sliku „srbskoga Omira" t. j. staroga sliepca, sjedećega pod starom lipom i pjevajućega uz javorove gusle, dočim ga dva Srbljina i jedna Srbkinja slušaju. Ista je slika litografirana. Veoma se hvale glave dvajuh staracah, po njoj prekrasno izradjene. Tvorila je takodjer više prilikah i podobah, od kojih je podoba cara Ferdinanda nabavljena za narodni ugarski muzeum u Pešti. Gdje se sada nalazi, neznamo.

J.

Jabeo Josip, knjigotiskar, pečatao knjige u maćedonskom Solunu god. 1521. Biaše po svoj prilici Bugarin i uveo prvi tiskarnu u rečenomu gradu.

Izvor. Panzer Annales Typographici.

Jakometti Petar Pavao, vajar i slikar, rodom iz Recanata, grada pokrajine jakinske (Ancona). Od njegove ruke načinjen je god. 1638. jedini kip iz meda, kojega Dubrovčani postaviše u svome gradu na uspomenu svoga sugradjana Mihalja Pracata (Bražičića) iz Lopuda, koj izza svoje smrti ostavi

republici dubrovačkoj na dar 200,000 dukatah zlata. Rečeni kip prikazivaše Bražičića do izpod prsiuh 14 palacah visoka; ali god. 1667., prilikom strahovitoga potresa, oštetjen bì veoma ovaj kip, te je god. 1783. u novoj ali izkvarenoj slici opet podignut i u dvorište kneževskoga dvora postavljen, gdje i sada stoji. Na podnožju ovoga kipa čita se od spreda: „Michaëli Prazatto benemerito civi, ex S. C. a. MDCXXXVIII.", a od traga: „Conlapsa maximo terraemotu a. MDCLXVII, errecta qua superstes a. MDCLXXXIII.

Izvori. Marchese Amico Ricci. Memorie storiche delle arti e degli artisti della marca di Ancona. Macerata 1834. T. II. p. 61. — Calcagni Pad. Diego. Memorie storiche della Città di Recanati p. 257. — Baldinucci T. XI. p. 290.

Jakšić Josip, sad živući slikar, rodom iz Bielecrkve u ilirsko-banatskoj pukovniji. G. 1853. uresio liepimi slikami, troškom Jevrema Obrenovića, na ovoga imanju Manasiji u Vlaškoj, novu crkvu, što ju je isti Jevrem sagraditi dao. Medju ostalimi ikonami naslikovà s desne strane iza pjevnice sv. Savu srbskoga prosvetitelja, s njegovim otcem kraljem Stevanom, a s lieve strane, naprema ovima, slavenske apoštole sv. Kirila i Methoda. Nad ženskimi vratmi iz nutra načinio je veliki srbski grb, ukrašen mnogimi trobojnimi slavenskimi zastavami i drugimi uresi.

Izvor. Narodne Novine 1853, br. 147.

Janek Franjo Kristov, slikar, rodio se god. 1703 u njemačkom Gradcu od slovenskih roditeljah. Njegov učitelj biaše njeki Matija Vanguš nepoznati slikar. Došavši Janek u Beč, dobì na skoro takav glas, da je imenovan savjetnikom carske akademije. Kao takav umre u Beču god. 1761. Slikao je mastilom i vodenimi bojami, bavio se takodjer sa stienoslikanjem na liepu. Njegove slike tvorene mastilom prikazuju historičke prizore, svakojake okolice, sgrade, sajmove i vesela družtva. Ima od njega slikah, koje predstavljaju posalnice njekih boljih suvremenih slikarah i vajarah, u kojih je uvrstio takodjer dobro pogodjene podobe istih umjetnikah. Boje njegovih slikah veoma su živahne i dobro razredjene. Risanje uviek je pomnjivo i pravilno, zašto su ljudi njegove slike rado kupovali i skupo platjali. Od njegovih slikah, što se nahode na obćinskih mjestih, poznate su mi sljedeće: 1. Slike na liepu u kapeli sv. Duha u kući general-komande u Gradcu. Prikazuju: *a)* Došastje sv. Duha. *b)* Navještjenje Marijino. *c)* Sv. Trojstvo i *d)* krstjenje Isusovo u Jordanu. 2. Šumska okolica, spreda stoji njekoliko seljakah kraj jednih kolah, što idu prema vratam, probitim kroz kamenitu pećinu. Slika veoma prijatna, nalazi se u bečkom Belvederu, u sobi IV. pod br. 98. 3. Gusta šuma, u kojoj više lovacah na jednom panju odpočiva, isti panj prevaljen je preko potoka. Ova slika, načinjena na drvu, nalazi se takodjer u Belvederu, u istoj sobì pod br. 101. 4. Veselo družtvo i 5. poljska okolica sa dva čovjeka, obadve slike nježno izradjene čuvaju se u zbirci kneza Lichtensteina u Beču u sobi XVI. 6. Zaljev morski, uz kojega se vidi na kopnu drum. S preda njekoliko drvetah, pod kojimi je

Isus sa Samaritankom i s jednim psetom kod studenca. U zbirci grofa Harracha u Beču. 7. Isus s Bogom otcem u raju. 8. Obitelj Isusova s Bogom otcem, sv. Duhom i sa mnogo andjelah odozgó. 9. Okolica s gorami i gradovi, sve tri u obrazarni pražkoj. 10—11. Dvie malene okolice sa skalisama, u prvoj vidi se jedan pustinjak pod hridom, a u drugoj više pustinjakah pred bunarom. Obe slike, načinjene na drvu, čuvaju se u Sibinju u zbirci Bar. Brukenthala, pod brojevi 322 i 323. 12. i 13. Dvie krasne okolice na pribrežju njekoje vode, sa zidovi starinskoga grada, s ribari, seljaci i liepom zeleninom. Čuvale su se u zbirci Gottfrida Vinklera u Lipskom još god. 1768. U zbirci carske akademije u Beču i grofa Kolalta u Breitenseu nalazi se takodjer njekoliko slikah od J., nu šta predstavljaju, to neznam. Janek je pisao takodjer zajedno s C. L. Hagedornom njeko umjetničko djelo, koje je god. 1755 u Draždjanih izašlo, pod sljedećim naslovom: „Lettre a un Amateur de la Peinture, avec des Eclaircissemens historiques sur un Cabinet et les Auteurs des tableaux, qui le composent. Ouvrage entremele de Digressions sur la vie de plusieurs Peintres modernes.“

Izvori. Füssli i Nagler Künstler-Lexikon. — Winkelmann Maler-Lexikon. — Tschischka Kunst und Alterthum im österreichischen Kaiserstaate. Wien 1836. — Winkler Gottfried. Historische Erklärungen der Gemälde in Leipzig. Leipzig 1768. — Die Gemälde-Gallerie des Freih. Bruckenthalischen Museums in Hermannstadt. Hermannstadt 1844. — A. Gruss. Verzeichniss der Grf. Harrach'schen Gemälde-Gallerie zu Wien. Wien 1856. — Jana Kollára Cestopis. — Krafft Albrecht. Die moderne Schule der k. k. Gemälde-Gallerie. Wien 1848.

Janiček Ivan, orgular, rodom iz Celja u Štajerskoj, popravljao god. 1737 orgule lepoglavske u Hrvatskoj.

Izvor. Nicolai Benger Synopsis Hist. Chronologica Monasterii Lepoglavensis. MSC.

Janković N., slikar, rodom iz srbske vojvodine, živio godine 1843. u Parizu. Godine 1840. bilo je više njegovih slikah izloženo u Pešti, koje su predstavljale njeke okolice i prizore napuljske.

Izvor. Jana Kollára Cestopis.

Janža Antun, slikar, rodio se oko god. 1770. od prostih roditeljah u Krajnskoj. Neznajući ni čitati, ni pisati, a nepoznavajući drugoga jezika osim svoga krajnskoga, posvetio se ipak velikom žestinom slikarstvu i pčelarstvu. Došavši u Beč, dodje tako na glas, da je ista carica Maria Terezija pozornim okom pratiti ga počela. U Beču utemelji školu za pčelarstvo, te izdà na njemačkom jeziku njekoliko djelah o pčelarstvu, baveći se do svoje smrti dobrim uspjehom sa slikarstvom.

Izvor. Linhart Antun. Versuch einer Geschichte von Krain. Laibach 1791. B. II. pag. 327.

Janža ili Janča Lovro, slikar i bakrorezar, po svoj prilici brat ili bližnji rodjak prvašnjega. Rodio se u Krajnskoj. Barun Erberg veli u selu Subrežniku u župi Rodinskoj, a Nagler u selu Prosnici, godine 1744. Podao se umjetnosti slikarstva stoprv u svojoj starijoj dobi. Njegov učitelj biaše profesor Veirotter u Beču, kod kojega tako dobro napredovà, da su

mu već njegova prva pokušenja u risanju njekih okolicah veoma dobro za rukom pošla. Kasnije izobrazi se još bolje pomoćju slikara M. Branda. God. 1771. dobi od akademije bečke za jednu svoju sliku drugu razpisanu nagradu. God. 1790. postà carskim pensionerom na akademiji, a šest godinah kasnije primi službu adjunkta u bečkoj učioni medorezarstva i rukotvorstva. Godine 1801. bude kod akademije bečke uzvišen na čast korektora u risanju okolicah, koju službu imao je zajedno sa slikarom F. Brandom. Poslie smrti ovoga umjetnika postadè urednim učiteljem, dobi naslov carskoga savjetnika i umre u Beču veoma cienjen 1. Travnja 1812.

Kao slikar i rezbar zaslužuje Janža dostojnu pohvalu. Velike zasluge ima kao vješti i neumorni učitelj mnogih mladićah, koji su kasnije kao umjetnici po svietu proslavili se. Budući da je Janža, kao skoro svi jugoslavenski slikari, vjerno učio i sliedio narav, pojmiv dobro krasote njezine, s toga su njegove slike pune života, te u njima vlada značaj prave prirode. U raznih galerijah svieta nalaze se njegove risarije i slike, koje prikazuju ponajviše krasne i prijatne okolice. U zbirci pokojnoga nadvojvòde Karola u Beču čuva se čitava knjiga njegovih umnih risarijah. Isto tako ima i knjižnica carske akademije u Beču čitavu zbirku okolicah českih, renskih, bečkih, koruških i štajerskih, što je Janža po naravi risao a J. Ziegler u bakru rezao. Medju ovimi ima više njih, osobito predjelah šumskih, razvalinah, vodenicah itd., što je Janža sám risao i u bakru rezao, te u Beču kod Ivana Cappia, Molla itd. izdao. Osobitu pohvalu steko je njegov liepi panorama bečki, o kojemu djelu govorili su s uzhitjenjem svi ljubitelji umjetnosti. Mnoge liepe okolice rezao je takodjer polag izvorah svoga učitelja Branda, Rose itd., pod kojimi, kao i pod svimi ostalimi rezarijami, podpisivao bi se: „L. Janscha del. et sculp.“ ili bi stavio samo slova L. J. ili L. J. F. (Laurentius Janscha fecit). U mojoj zbirci nalazi se njegova malena risarija, koja prikazuje dvie seljakinje, što se vraćaju s rubjem od pranja. S traga vidi se voda i visoko drvo. Risana je pernikom i crnim tušom. U zbirci pokojnoga bavarskoga ministra bar. Aretina i Theodora Stöckela u Lipsiji biaše više Janžovih liepih bakrorezah s podpisom: L. Janscha del. et sc. i L. Janscha inv. et fec.. Njegove risarije rezao je u bakar, osim Zieglera, takodjer glasoviti bakrorezar Karol Postl

Izvor, Nagler Künstler-Lexikon. — Bar. Erberg Versuch einer Literargeschichte von Krain. MSC. — Cataloque Raisonné des Estampes du Cabinet de Feu Mrr. Le Bar. D'Aretin. Munich 1827. T. I. p. 91. — Verzeichniss von Kupferstichen und Radirungen etc. aus der Verlassenschaft des H. Kaufmann Theodor Stöckel. Leipzig 1827. — Moji zapisci.

Janža Valentin, slikar i medorezar, stariji brat Lovrov, rodio se god. 1743. u Prosnici ili Subrežniku u Krajnskoj. Godine 1788. biaše učiteljski pomoćnik na bečkoj učioni risarstva i medorezarstva. God. 1801. postadè drugim pomoćnikom učitelja historičkoga risarstva kod carske akademije, u kojoj časti umrè god. 1811.

Izvori. Nagler Künstler-Lexikon. — Jana Kollára Cestopis.

Jarnović Ivan, skladatelj. Inostranci pisali su ga Jarnovich, Giarnovich i Giarnovichi. Biaše takodjer nazvan Mane. Rodio se god. 1745. u Palermu od jugoslavenskih roditeljah. Proslavio se veoma kao guslar i skladatelj muzikalnih komadah za violinu. Učitelj mu biaše slavni Lolli Godine 1770. dodje u Pariz, gdjeno ga proglasiše za prvoga guslara u Europi, te samo njegov način igranja na violini vladao je u Parizu kroz 10 godinah. Oko godine 1780. morade radi njekih okolnostih ostaviti Pariz i dodje u Prusku, gdje ga tadašnji kraljević a kasniji kralj pruski Friderik Wilhelm načini upraviteljem svoje kapele Tu ga je god. 1782. slušao duboki poznavaoc muzike G. Wolf, koj o njemu u svom putopisu ovo reče: „Veliku sam nasladu uživao, slušajući izvrstno i umjetno gudenje Jarnovića. Ovaj guslar, koj znade sa svom silom i vrlinom upravljati svoj nastroj, vadi iz svojih gusalah tako ugodne i krasne glasove, kao da dolaze iz srebra. Najveće težkoće i skoke znade svezati s najljepšimi akcenti i pretvoriti sve u jednu plemenitu skladnost. Njegovi prelazi kod Fermatah čine se, kao da zbore glasom nježne strasti itd.“ U Prusiji sastavio je Jarnović za svoju kapelu više krasnih muzikalnih komadah, nu budući da se sa skladateljem Duportom uvjek svadio, otidè od onuda god. 1786. u Beč, gdje je davao više koncertah, od kojih se s uzhitjenjem govorilo i pisalo. Iz Beča odputi se Jarnović kroz Varšavu u Petrograd, a od onuda u London, kamo je došo god. 1792. Tu je postao članom velikoga koncerta, a igrao većom stranom u kazalištu Drury-lane, gdje su ga veoma obljubili bili. Zavadivši se s mladim igraocem na klaviru J. B. Krameroin, otidè god. 1797. iz Londona u Hamburg, gdje je ostao do godine 1802. Zatiem posjeti opet Berlin, gdje su ga dne 21. Ožujka 1802 u jednome koncertu najvećim uzhitjenjem slušali, prem da je već 60 godinah star bio. Od tuda otidè po drugikrat u Petrograd, gdje je 21. Studna god. 1804. pri igranju billarda, udaren kapljom, na naglom umro. Jedan ruski ljubitelj muzike priredio mu je veličanstveni sprovod, kod kojega su bili svi umjetnici, a slavna pjevačica Mara pratila je turobnu muziku sa svojim krasnim glasom. Mnogi po njemu sastavljeni muzikalni komadi, kao i simfonije, koncerti za gusle itd. izdani su tiskom u Parizu, Berlinu, Amsterdamu i Petrogradu. Mnogi najveći umjetnici nisu se stidili Jarnovićevc komade na javnih mjestih igrati, jer su po njih uviek najveću pohvalu stekli. Jarnović biaše čovjek žestok i strastljiv, rado se igrao i veselo živio, zato je umro u siromaštvu. Od njegovih djelah izdana su sljedeća: 16 koncertah za violinu, 7 simfonijah za orkestar, 6 quartetah, 16 duetah za violinu, 1 sonata za violinu i bas, i više varijacijah preko obljubljenih napjevah iz operah.

Izvori. Gerber Lexikon der Tonkünstler. — Schilling i Gassner Universal-Lexikon der Tonkunst. — Fetis F. J. Biographie universelle des musiciens etc. Paris 1835—1844.

Javornik ili Avornik Josip, graditelj, sagradio liepu crkvu B. D. Marie jerusolimske na Trškom vrhu nad Krapinom, u hrvatskom Zagorju, troškom pobožnoga puka i gradjanah krapinskih. Počela se zidati ista crkva godine

1750. Posvećena prvikrat 13. Kolovoza 1752, kad je svetilišće gotovo bilo, a drugikrat god. 1761., kad je čitava crkva svršena.

Izvor. Zercalo marianszko kipa jeruzalemskoga vu Krapine pod bratovščinum Sv. Škapulera podignjenoga. Vu Zagrebu 1768.

Jelić Vinko, skladatelj i kontrapunktista, rodio se koncem 16. vieka u Rieci, s toga biaše nazvan: Fluminensis Sti. Viti. Za mlada stupi u stalež redovnički. Bio je kanonik kod sborne crkve sv. Marije u Elsas-Zabernu i kapelan nadvojvode Leopolda. Bivši veliki ljubitelj muzike, proslavi se kao skladatelj i instrumentalista. Umre oko polovice 17. vieka. Od njegovih na svietlo izdanih skladanjah poznata su sljedeća: 1. Parnassia Militia Concertum 1—4 vocum. A. 1623. — 2. Arion primus (sadržaje 21 latinskih misah za 1—4 glasa). Tiskan godine 1628. — 3. Drugi svezak Ariona sa više večernih psalmah, za 4 glasa.

Izvor. Gassner i Schilling Universal-Lexikon der Tonkunst.

Jerlić Izak, slikar i fratar u karlovačkom monastiru. Rodio se god. 1660. u Hrvatskoj, umro g. 1720. Spominje se u mrtvačkoj knjizi fratrah samoborskih.

Jeronim sveti, rodio se god. 329. u Stridonu na granici Dalmacije i Panonije, a umro kod Betlehema u Judeji god. 420. Njega drže za iznašaoca pjevanja kaludjerskoga, tako nazvanih urah kanoničkih (Horae canonicae). U jednoj poslanici na Dardana govori takodjer od raznih muzikalnih nastrojah, što svjedoči, da je bio vješt muzici. Dalmacija ga poštuje kao svoga zaštitnika.

Izvori Gerber Lexikon der Tonkünstler. — Gassner Universal-Lexikon der Tonkunst.

Joan hadži presviter, graditelj, živio koncem 16. i početkom 17. vieka u staroj Srbiji. Godine 1603 biaše velika oskudica vode u glasovitome monastiru dečanskomu, te on izumi način, kako da se voda dovede u monastir. Podaleko od rečenoga monastira, preko velikih stienah i strminah, teče voda Bistrica. On prosieče dakle tvrde i žestoke stiene, te sagradi preko svihkolikih strminah vodovod, po kojemu je voda iz Bistrice dovedena u monastir. Sagradi još k tomu vodenicu na Divoljaku sa dva vitla i kupi lozje vasiljevo i priloži ga, da se njim jaža pravi, koju dovede unutar do monastira, i dovrši ju sa žlebi, i kolom, i pokrovom i s pročim orudjem. Budući da je ova voda i vodenica kaludjerom od prevelike koristi bila, načiniše oni pod svojim igumenom Atanasijem osobito pismo na uspomenu toga djela.

Izvor. Србскіи споменици. У Бѣограду 1840, I. 338.

Jovanović Anastas, slikar i litograf, rodio se godine 1817. u varoši Vratci u Bugarskoj. Pošto se kod njekojega Srbljina, Ognjanovića iz Pančeva, čitati i pisati nauči, odvedu ga 1826 djed i otac njegov u Bjeograd radi dalje nauke. Ujak njegov, koj se tu bavio i bio medju prvimi gradjani, primi ga k sebi i dade ga da knjigu uči. Kad mu 1831 umre ujak a u isto vrieme

i otac u Bugarskoj, ostá kao izgubljen bez ikoga svoga, i morade ostaviti školu pa učiti se zanat. Godine 1832. zavede knez Miloš u Srbiji tipografiju i slovolievnicu, dovede iz Njemačke prve umjetnike, kao faktore i učitelje, i zapovjedi, neka se izaberu 32 mladića, da se uče u tipografiji i slovolievnici, koj je za što. Tu mu sreća posluži, jer i njega izaberu tom prilikom, da se uči lievati slova. Nauka mu se ova omili, i on se poslie 3 mieseca toliko odlikovao, da ga je njegov faktor s osobitom hvalom preporučio g. Aleksi Simiću, ondašnjemu glavaru u tipografiji, koj odredi, da mu se plaća udvoji. Pored nauke svoje, kojoj se učio u prazno vrieme, uvježbao se i u rezanju pečatah, i za kratko vrieme tako se usavršio, da se njegov posao slabo razlikovao od onoga, što se je radilo i po većih evropskih varoših. Pokazavši njekom prilikom osobitu vještinu u rezanju srbskih pismenah, naloži knez Miloš, da se pošalje u Beč, i da se tamo uči u medu rezati. I tako biaše Jovanović prvi, koga su iz Srbije poslali na nauke u stranu zemlju.

U Beču bude preporučen velikomu kupcu Tirki, koj ga, po nalogu kneževom, odvede prvomu medorezcu Rahlu. Nu videći ovaj, da je Anastas samouk i da o risovanju još ništa nezna, to mu posavjetuje, da se najprije uči risovati, što Anastas i posluša, stupivši iste godine u bečku akademiju za risovanje. — Uzgred možemo napomenuti, da se volja k risovanju pokazala u Anastasu još u Bjeogradu. Njegovom rukom nacrtani grb na vratih u slovolievnici našao je dosta gledaocah, a i izšarani zidovi biahu njegov rukotvor. U posljednje vrieme, prije nego je došo u akademiju, počeo je bio učiti se risati od inžinira Janka. — Koliko mu je u početku risovanje potežko bilo, toliko mu je teže bilo, što jezika nije znao. Tirka, da bi mu u tom pogledu olakšao, dade ga u grčku školu, gdje je dolazio samo na njemačka predavanja. Za njega biaše ovo težak početak. Kod sve hvale, koju je dosada dobio zbog svoje vještine, uvidi on sada, da se nemože porediti sa mnogo mladjimi od sebe, koji su već u velikom krasne predmete risovali, a on tek pojedine čestice tiela, kao: oči, usta itd.; što mu se u početku nikako nije mililo. Isto mu je tako težko bilo učiti se pisati i čitati sa malom djecom u grčkoj školi. U sredini njihovoj povratio se natrag u svom životu za deset godinah danah. Dok je bio u Srbiji, brinuo se o ozbiljskimi, kućevnimi stvarmi, a sada na jedanput morade se mučiti, praveći krive i prave črte.

Pa da bi mu se jad još umnožio, uzrodi se u Srbiji zaplet medju knezom i velikaši srbskimi, te tako na njega sasvim zaboraviše. Premda je pao tada u najveću oskudicu, opet želja za naukom svladala je nezadovoljstvo sa nezgodnim svojim stanjem, i on je u napredak ostao marljiv u svom poslu. Medjutim nije propustio i drugdje pomoći tražiti. On napisá pismo inšpektoru u tipografiji, pa mu se iskreno potuži na svoje jadno stanje. Plemeniti ovaj čovjek, želeći da Anastas produži nauke, a nenadajući se ni kojoj pomoći od poremetjenoga upraviteljstva srbskoga; posavjetuje se s njekimi Srblji, kako da mu se pomogne. G. Jakšić, Srbljin, predloži, da će

on dati polovicu plaće, koju je Anastas dosada primao kao štipendium, a polovicu obeća Panta, Bugarin, kao svome zemljaku; i doista oni se slože i pomognu toliko Anastasa, da je svoju nauku mogao produžiti.

Godine 1839. pošalje srbsko upraviteljstvo u Beć deset mladićah, da se uče višje nauke i strane jezike; pa onda izaberu i Jovanovića za svoga pitomca, te je i on sa drugimi u prazno vrieme slušao njemački i francezki jezik. God. 1842. podje knez Miloš da obidje Njemačku, pa onda ponudi i Jovanoviću, da ide s njim, jer se nadao, da će mu to biti na korist, što će moći vidjeti razne galerije a i druge umotvorine. Jovanović primi sa zahvalnostju ovu ponudu, i tom prilikom ne samo da je vidio više znatnostih, već je bio s knezom i u više zborovah, kao na priliku u zboru saksonskom, vaimarskom itd. Za vrieme toga putovanja porodi se buna u Srbiji, i knez Mihalj, ondašnji srbski vladalac, predje u Austriju, a svi pitomci, koji se baviše u Beču, odzovu se natrag u Srbiju, sám Jovanović, koj se tada nije desio u Beču, zaostane. Kad se vrati s putovanja, pohiti odmah u Bjeograd, nu prije učini u Zemunu svoje podvorenje knezu Mihajlu i kneginji Ljubici, koja ga je dobro poznavala, i više putih materinski posavjetovala. Isti taj dan dobije glas od svojih prijateljah iz Bjeograda, da nikako k njima neprelazi, jer se sad u Srbiji gone, koji što posla imadu sa porodicom Obrenovićevom, a za njega se čulo bilo, da ide po nalogu kneza Miloša. Tako se nije smeo vratiti kući svojoj, i podpora mu bude po drugi put uzkratjena.

Na sreću njegovu obeća mu pomoći velikokupac u Beču M. L. Kurti, dobro ga poznajući, te tako mogaše Anastas produžiti nauke sve do 1845. godine. Vriedno je spomenuti, da taj plemeniti Grk nije htjeo ni krajcara interesa primiti, kad mu se Jovanović odužio poslie više godinah, nu još mu pokloni više slikah iz cieloga grčkoga pokreta, i obeća, da će mu i u napredak na ruci biti, što i sada čini.

Kad je pošao u Beč, želja je bila onih, koji su ga poslali, da se na medu uči rezati, ali kada tri godine provede u akademiji, te počne bolje o toj stvari suditi, uvidi, kako dugo vremena treba, dok se nauči što na medu rezati ili što risati, te za to pomisli da to nije za njega, jer tim niti će sebi niti narodu svom moći biti od koristi. Vidivši ujedno, kako mnogo brže ide posao na kamenu, naumi da se toga posla lati, te odmah počne risati lik Dositeja Obradovića, koj mu bude prvi posao od tih obrazah, koje je litografirao. Zatim je izradio lik Mušickoga, Vuka Karadžića, kneza Miloša, Milana i Mihajla Obrenovića, patrijarha Rajačića, Petra Petrovića Njegoša II., Bana Jellačića, Stratimirovića, Kničanina, kneza Danila itd., a kasnije i njeke ikone. Redke su osobe od znatnijih Srbah i ostalih južnih Slavenah, koje nisu od njega izradjene. Do sada ih ima možebiti preko 200 na broju, te bi već iz ovih mogo sastaviti Pantheon znatnih jugoslavenskih muževah, kakovoga malo inih narodah imadu. Ali naš narod mari žaliboże još veoma malo za umjetnost i za vještine, malo se brineći za znatne svoje ljude. Te tako je ime Jovanovićevo poznato više u zabitnih krugovih domo-

ljubah, negoli u velikom svietu i u bogatih kućah jugoslavenskih, ako izuzmemo plemenitu porodicu Obrenovićah, Petrovića Njegoša i njeke oduševljene za svoj narod Srblje.

Jovanović izdavao je takodjer „Srbske spomenike", povremeni list, u kome su bili litografirani srbski carevi, kraljevi i knezovi, s kratkim opisom života i vladanja njihova; ali je na štetu srbsku, a može se kazati i na slavensku, prestao izdavati taj list poradi oskudice upisnikah. Poslije toga ustanovio je radionicu za svoj vještački posao i nabavio sebi vještih pomoćnikah. Kad je izišao daguerotíp, on ga je izmedju prvih u Beču počeo raditi, pa radi toga posla išao je i u Bjeograd, te dagverotipirao kneza Mihajla, kneginju Ljubicu i srbsku izredjenu vojsku. Sada se zabavlja i fotografičkom radnjom.

Stereoskopsku radnju počeo je prvi u Austriji. Evo šta veli za njega u tome Dr. Jäger u svojoj knjizi „Brille und Fernrohr" i t. d.: „G. A. Jovanoviću pripada zasluga, što je on prvi izradjivao stereoskopske predjele na slobodnome mjestu i fotografiijske stvari na staklu." Njeke od takovih stvarih biahu i u Rospinovom izlogu.

Jovanović je prvi od umjetnikah srbskih, koga je vladalac srbski za vještinu odličnim znakom obdario. Knez crnogorski Danilo Petrović, kome je mnogo bio na ruci za obću crnogorsku stvar, oko koje se radilo u Beču god. 1852, dao mu je na dar „Крстъ за независность Црне Горе". U diplomi, s kojom mu je poslan taj krst, stoji: „За оне дичне труде, кое сте вы съ похвале достойнымъ художествомъ живописца изъ истинитости родолюбія на жртвеникъ народа принели", и „што сте изъ жртвихъ подигли наше славне юнаке."

A. Jovanović nalazi se i sada sa svojim poslom u Beču, i kao što se čuje, opet će izdavati dalje „Spomenike Srbske." Namjerava takodjer izdavati i „Pantheon Slavenah", list, u kom bi došli obrazi najznatnijih Slavenah.

Inače se može kazati, da će se slabo koja kuća srbska naći, u kojoj se nebi našla po koja stvar od njegova posla.

Izvori. Poslanica St. Pavlovića. — Moji zapisci.

Jugović Pavao, graditelj, rodom iz Krajnske, biaše jedan od onih meštarah i zidarah, koji su oko god. 1700 iz nova gradili stolnu crkvu ljublansku. Osnovu ove crkve bješe izradio ponajprije kapucin Florentianus iz Milana, koj budući pazvan u Varašdin, da tu jedan samostan gradi, na putu u Optuju umre. Drugu osnovu načini Andreas de Puteis ili Pozzo. Polag ove osnove gradjena i dovršena je ista crkva od Jugovića i njegovoga nasljednika Gregura Mačka (gl. Maček) rodjenoga Krajnca, pod upravljanjem Mletčanina Franje Bombaggia, i Milaneza Petra Jannia.

Izvor. Illyrisches Blatt 1836, Nr. 18, str. 71.

Julian Petar, graditelj, sagradio godine 1683. u slogu renaissance veliku crkvu dominikansku u Optuju. O njegovom životu neznamo ništa.

Izvori. Dr. Hönisch. Geschichte des 1786 aufgelassenen Dominikaner-Klosters zu Pettau. — Der Aufmerksame, Wochenschrift für Interessen der Steyermark. 1857. Nr. 41.

Juraj, presviter panonski, vješti orguljar devetoga stoljetja O njemu piše bezimeni astronom u većem životu cara Ludovika dobroga, pod god. 826. sljedeće: „Medjutim bude po Balderiku (zapovjedniku krajine slavenske), koj se je zajedno s Geraldom i s ostalimi stražari panonske granice desio kod cara, istomu caru predstavljen njeki presviter imenom Juraj, čovjek dobra ponašanja, koj obeća orgulje po grčkom načinu načiniti. Car primì ovoga čovjeka veoma radostno, zahvali Bogu, što mu po njemu ono daje, što je do onda u njegovom carstvu strano i nepoznato bilo, preporuči ga nadstojniku svete blagajnice Tankulfu, i zapovjedi, da se na javne troškove izdržava, te da mu se sve dade, što bude trebovao.

Izvori. Monumenta Germaniae. — Die Geschichtschreiber der deutschen Vorzeit. Berlin 1850. IX. Jahrhundert, 5. Band, pag. 50.

Juroković Ivan, nazvan l'Ongaro. O ovom slikaru, koj se rodio valjda u njekom jugoslavenskom mjestu kraljestva ugarskoga, znamo iz Zania samo toliko, da je živio u Mantovi. Zani ga piše „Jurocoviz detto l'Ongaro".

Justinian-Upravda, car bizantinski, rodio se u slavensko-maćedonskom selu Vedrini godine 483. od slavenskih roditeljah. Otac njegov zvao se Istok a mati i sestra Vilenica ili Biglenica. Po svom stricu Justinu I., koj se od prostaka do carske stolice popnù, odgojen na carigradskome dvoru, zasjede dne 1. Kolovoza god. 527. po smrti svoga strica, carsku stolicu, poslije kako je već za života stričeva dne 1. Travnja iste godine cesarom ili sucarem imenovan bio. Kao car prevede slavensko svoje ime Upravda na latinsko Justinianus. — Tu nije mjesta da govorimo o njegovih zaslugah, koje steče na polju ratnom, diplomatičkom i zakonotvornom, i to ponajviše s toga, što je riedkom srećom znao sakupljati oko sebe umne i velike muževe, medju kojimi biaše najveći njegov zemljak i sunarodnik, bezsmrtni Belizar iz Čermena. Naša je dužnost ovdje jedino spomenuti, da je isti Upravda kao umjetnik i ljubitelj umjetnostih istom toliku slavu steko, koliku kano car i zakonotvorac. Justinianu imade se pripisati početak i razvitak tako nazvanoga bizantinskoga sloga u graditeljstvu, premda njeki tvrde, da se već pod carem Konstantinom Velikim isti slog razvijati počeo. Može se dapače reći, da Justinian prvi učitelj ovoga novoga rimsko- i grčko-slavenskoga sloga biaše. Po svjedočanstvu Prokopa, njegova suvremenika, koj čitavo djelo o onima sgradama napisà, što ih je Justinian graditi dao, biaše isti car toliko vješt graditeljstvu, da je kod gradjenja crkve sv. Sofije, najslavnije zgrade bizantinske, glasovitim graditeljem Anthemiju s Trallesa i Isidoru od Mileta savjete davati mogao, kako da ovo ili ono grade. Kao silni car svieta nije se stidio Justinian, odjeven u priprostoj odjeći, načinjenoj s bieloga platna, svaki dan nadzirati gradjenju crkve sv. Sofije, te je običavao njekim višjim nadahnutjem graditelje pomagati u razriešavanju mnogih težkih problemah, koje oni sami riešiti znali nisu, umno jih savjetujući onda, kad su graditelji u največoj smetnji bili, bojeći se, da im se djelo neporuši S toga veli sasvim pravom i Prokop: „Justinianus Aug. Constantinopolitanam Ecclesiam,

quae vulgo magna dicitur, aedificavit, non suis modò sumptibus, sed labore etiam ingenii et praeclara animi contentione" (Lib. I. c. 1). Nikola Alemanni pridaje k tomu u svojih opazkah k Prokopu: „Justinianus Architecturam ita callebat, ut multorum aedificiorum ichnographias et sciagraphias ipse delinearit et modum artificibus praescripserit."

Svemu učenomu svietu poznata je, iz nebrojenih opisah, veličanstvena crkva sv. Sofije, koja je služila za izgled svim povećim crkvàm iztočnoga obreda, po grčkih, slavenskih i ostalih pokrajinah svieta. Zato bi suvišno bilo, da ju stanemo ovdje s nova opisivati. Doista mogao je Justinian, njekim osobitim zadovoljstvom i punim pravom, svršivši poslie šest godinah velikoljepnu svoju sgradu i padnuvši u njoj na koljena, uzkliknuti: „Slava tebi Bože, što si mi dao svršiti takovo djelo, s kojim sam nadvladao Salamuna." Mi imamo o Justinianu još jedino dodati, da nije samo Carigrad i Grčku i ostale bizantinske pokrajine obogatio i ukrasio s nebrojenimi sgradami, nego da je i jugoslavensku zemlju utvrdio s mnogimi veličanstvenimi gradovi, da je svoje rodno mjesto pretvorio u veliki grad, pod novim imenom Justiniana prima, sadašnji Gjustendil, obogativ ga s vodovodi i prekrasnimi sgradami, crkvami, palačami, javnimi studenci, igrališti, kupališti itd., načinivši ga ujedno stolnim gradom čitave iztočne Ilirije i stolicom nadbiskupa ilirskoga. On je sagradio tvrde gradove u mnogih ilirskih miestih, kao: u Vedrini, Ulpiani (Justiniana secunda), Sredcu (Sardiki), Nišu, Čermenu (rodnom mjestu Belizara) i Pantaliji; a u Epiru, osim drugih miestah, gradove: Vakustu, Streden, Dolebin, Brebate ili Vrebate, Iliriu (Illyrin) itd. —

U Maćedoniji, osim drugih gradovah: Meličicu (Melichiza), Bolbu, Brižice (Brigizes), Metice (Metizus), Bazin, Brinjane (Priniana), Kumarčianu, Vupodin itd. — U Dardaniji gradove: Česan (Cesiana), Tezul, Usjan, Besjan, Petrićevo (Petrizen), Mulat, Belas, Kotor (Cattarus) Daban, Kubin, Germaču (Gertmaza), Durbulje (Durbulie), Belu (Bella), Seret, Ptok (Ptochium), Brzan (Berzana), Pleso (Blezo), Lavicu (Labutza), Rotun, Skopje (Scupium), Skopnicu (Scopentziana), Tugurje i nebrojene druge.

Osim graditeljstva biaše takodjer muzika obljubljena zabava Justinianova; on je dapače i sám skladao crkvene napieve: „De Musicae peritia Theophanes profert graecum Troparium, id est hymnum, quem de Christi Divinitate et aeconomia ad Ecclesiasticos modulos concinavit, hodieque graeci canunt inter Missarum solemnia" (veli Alemanni). Ista njegova žena Theodora bila je igračica i pjevačica. Justinian je umro 14. Novembra god. 565.

Izvori. Procopii Caesariensis de Aedificiis D. N. Justiniani. Interprete Claudio Malbreto Aniciensi. Venetiis 1729. — Nicolai Alemanni: In Historiam arcanam Procopii Notae Historicae. Venetiis 1729 ad Capit. XVIII. — Uifalvay Istok. Imp. Caesar Justinianus M. Sclavicae genti vindicatus. 1742. — Carl Schnaase. Geschichte der bildenden Künste. Düsseldorf 1843. IV. pag. 112. — Fr. Kugler. Handbuch der Kunstgeschichte. Stuttgart 1848. pag. 362. — P. Selvatico. Sulla Architettura e sulla Scultura in Venezia. Venezia 1847. pag. 4. 22. — Conversations-Lexikon für bildende Kunst. Lei-

pzig 1846. (Byzantinische Kunst). — Jana Kollára Cestopis. V Pešti 1843 pag. 154. 286. 349. — Dr. F. S. Gassner. Universal-Lexikon der Tonkunst. Stuttgard 1847. — Lübke. Geschichte der Architektur. Leipzig 1855, pag. 145.

K.

Kadorica Vuk Josip. Ime ovoga risara svjedoči, da je bio Slavjan, i budući da ga Zani drži za Njemca, kao sve one, koji su živili pod vladom njemačkom, to je valjda naš Kadorica bio rodom iz gdjekoje pokrajine slovenske. Živio god. 1709.

Kalin Dominik Franjo od Svetoga Križa i Marienberga. Ovaj dosada sasvim nepoznati risar, slikar i glasbenik rodio se oko sredine 17. vieka u kneževini goričkoj. Poslie kako je svršio nauke u Gorici, gdje je valjda naučio talijanski i njemački, otide u Bavarsku i živio njeko vrieme u Monakovu. Tu je izdao god. 1660 jednu pjesmu s bakroreznimi emblemi na slavu novorodjene princesse Marije Anne, posvetivši istu pjesmu njezinim roditeljem Ferdinandu i Adelaidi*). Oko god. 1670. dodje Kalin na dvor Leopolda cesara, koj ga do mala načini dvornim grofom (Comes palatinus) i svojim historiographom. Kao takav napisà mnoga djela na slavu rečenoga cesara i njegove porodice, uresivši ih svojom risarijom i svojimi muzikalnimi sastavci. Medju ostalimi njegovimi rukopisi i umotvori nalaze se sljedeći u carskoj knjižnici u Beču:

1. Copia della semplicissima Inventione sopra le Quattro Monarchie del mondo, Humilissimamente dedicata in Poesia e Musica con un Dissegno di gran Amfiteatro, a Sua Sacra Cesarea Real Maestà l'anno 1675 da Domenico Francesco Calin de Marienberg, nato nella Contea dì Goritia.

2. Il templo della Felicità Austriaca. Pridana je jedna muzikalna drama, i djelo je urešeno sa više slikah. (God. 1675).

3. Combatimento a cavallo tra la pietà austriaca et l'invidia. Liepa perom i tušom izradjena slika. Od ozdó podpis: Inventione di Dominico Francesco Calin di Marienberg, Conte Palatino et Historiograffo Cesareo.

4. Trionfo riportato dall' Invidia. Rappresentatione d'un gran Torneo a Cavallo, introdotto da dodieci superbissime Comparsi sopra tanti carri trionfanti per solennizare le gran glorie dell' augustissima casa d'Austria. Inventione semplicissima Humillissimamente dedicata a sua sacra cesarea real Maestà di Leopoldo Imp. de Romani da Dom. Franc. Calin di Marienberg etc. L' anno 1680.

Osim ovih rukopisah, želio je tiskom izdati jedno poveće umjetničko djelo u njemačkom jeziku, pod naslovom: „Oesterreichisches Ehrenwerck" s

---

*) U tom djelu podpisà se: Dominicus Franciscus Calin de Sancta Cruce ex comitatu Goritiae.

dodanimi razdieli: Hungarisches, Böhmisches und Römisches Ehrenwerçk. Tomu djelu htjede pridati slike svih austrijskih vladarah, kao i svih gradovah, opatijah, monastirah itd. zajedno s grbovi biskupijah, gradovah i visokoplemenitih porodicah, želeći čitavo ogromno djelo posvetiti cesaru Leopoldu, kojemu je i pismeno namjeru svoju podnio bio. Isto ovo pismo nalazi se sada u carskoj knjižnici u Beču pod br. 9220.

Kameroni Angjeo, vajar, rodio se u Trstu, gdje i sada živi. Godine 1854. izvaja iz kararskoga mramora, trstjanskoga granita i istranskoga mramora u lombardezkom slogu krasni grobni spomenik za udovu Persićevu i njezinoga muža. Taj spomenik predstavlja Persića sa svojom ženom ogrljena i ustajajućega iz groba. Oba gledaju prema nebu, kamo su novi put poduzeli. Na okolo načinjena su krasna arkitektonička urešenja. Od istoga vajara ima na katoličkom trstjanskom groblju više liepih grobnih spomenikah, načinjenih za porodice: Corti, Kall-Rosenburg, Dragišević, Gerolini, Manussi, Bettondi, Vielli, Volpi itd. U trstjanskoj izložbi umotvorinah biaše godine 1854. izložen liepi Amor, izvajan iz mramora od Kamerona.

Isvor. Diavoletto. Giornale Triestino 1854. N. 177. 229.

Kamiseta Josip, slikar, rodom iz Istre, živio oko god. 1806. Spominje ga jedini Zani u svojoj Enciklopediji.

Kampsa Ivan i Pavao, od Bobote, dva istranska vajara i drvorezara, što su godine 1497. i 1499. za crkve sv. Servula i sv. Marije u istranskom gradu Bolji (Buji) načinili dvie svetohranilnice (kušte), bogato urešene sa zlatom i umjetnimi rezarijami. Od Pavla Kampse nalazi se u Novoj Baški na ostrovu Krku, u kapeli sv. Mihovila veliki oltar, ne baš najbolje izdjelan iz drva, s kipom B. D. Marije, koja na krilu drži spavajuće djetešce. S desna je lik sv. Mihovila i Bartola, s lieva sv. Rok i Jerolim, kraj ovoga načinjen je pas na mjesto Lava. Odozdó stoji novi napis: „Polo Capsa Veneziano (?) intagliò l' anno 1514. Giovanni Gallerini Bresiano ristaurò nel 1842."

Isvori. L' archeografo Triestino Vol. 14. p. 299—301. — Moji zapisci.

Kapelo Karol i. Radoslav, graditelji i vajari 15. vieka, spominju se u pismih trogirskih god. 1468. do 1472. Radili su zajedno s Dubrovčaninom Dominkom i Trogiraninom Jakovom (gl. ove), s kojimi je Radoslav njeke razpre imao. Medju učenici Radoslava spominje se njeki Luka Radosalić iz Smine, koj se u svojoj sedamnaestoj godini dne 13. Ožujka 1469. dao u nauk meštru Radoslavu.

Kapilozzi Šimun, ježuvita i graditelj, rodom iz Rima, živio koncem 17. vieka u Dubrovniku i sagradio liepu crkvu Ježuvitah sv. Ignatije. Jedna stara opazka u arkivu dubrovačkom veli o njemu: „P. Simon Capilozzi Romanus Soc. Jesu, Architectura peritissimus, templum S. Ignatii in Racusa urbe a fundamentis erexit".

Kapolin Josip, mladi vajar, rodio se u Trstu god. 1828. Izučio svoju umjetnost u Mletcih i u Rimu, dobivši od akademije S. Luka i „Virtuosi al Panteon“ tri medalje za nagradu liepih svojih radnjah. Godine 1854. došavši a svoju domovinu Istru, donese sa sobom u Trst njeke svoje modelle iz sadra, od kipovah, što ih je bio iz mramora izvajao, medju ostalima: 1. kćer Faraona, prikazujuću svome otcu malo našasto po njoj djetešče Mojsiju. Ovo djelo biaše od zbora umjetnikah u rimskom Pantheonu prvom nagradom nagradjeno; o istom djelu govorili su velikom pohvalom skoro svi rimski časopisi. 2. Andromaku. 3. Malu Madonu iz kararskoga mramora. 4 Baka kao djetešće jašećega na risu, i 5. jednoga lava, obie zvieri velikom vještinom izradjene. Iste godine 1854., prilikom svoga vratjanja u Rim, počastjen je od svojih prijateljah i znanacah oprostnom gostbom, pjesmama itd. Godine 1856. biaše u trstjanskoj izložbi liepih umjetnostih izložen model kipa sv. Ivana Krstitelja, kojega je iz mramora krasno izvajao za crkvu sv. Jakova u Trstu.

Izvori. Il Diavoletto Giornale Triestino. 1854 Nr. 219. 326. — Osservatore Triestino 1856. Nro. 83.

Kapovilla N., vajar, živio početkom ovoga vieka u senjskoj Rieci. Za augustinsku crkvu sv. Jerolima u Rieci načinio je dva kamenita oltara, po imenu oltar od čistilišća s kipovi Isusa i Marije od bieloga mramora, a sv. Nikole tolentinskoga sa dva fratra, od crnoga mramora. Drugi oltar, posvetjen oku božjemu, urešen je kipovi više svetacah i angjelah. Kada je Kapovilla umro, neznamo, nu ima još živa sina Antuna grad ana riečkoga.

Karadžić Vilhelmina, slikarica, kći proslavljenoga srbskoga spisatelja Vuka Stefanovića Karadžića. Obljubivši jur u drobnoj mladosti književnost i umjetnost, podala se Vilhelmina prirodjenim oduševljenjem nauku slikarstva. Učila se najprije od Josipa Pfeifera, kapelana u bečkom Belvederu, koj u svojoj starosti podučava osobitim požrtvovanjem mlade djevojke u slikovanju. Kasnije dobi za učitelja Professora Friderika Silhera. Da se upozna s velikimi tvorovi slavnih umjetnikah, posjetila je galerije u Berlinu, Draždjanih, Mletcih i u Beču, gdje se slučajno rodila. Rádi ponajviše podobe mastima, nu pokusila je dobrim uspjehom raditi takodjer vodenima bojama, s kojima izradi njekoliko nježnih i ljubeznih slikah, kao n. pr. malo pseto, mladoga vrebca itd. Iz svoje glave načinila je veoma dobro njeke glave i podobe dvajuh Crnogoracah, Vlahovića i Ivana Rakova, zatim osobitom značajnostju maloga slovačkoga drotara. S kreonom narisala je više podobah raznih kaludjerah. Polag talijanskih starijih umotvorah snimila je veoma dobro, u malenom formatu, Rafaelovu sliku „La Madona Giardiniera“, a iz mletačke škole ležećega gologa mladića, koj podaje Faunu čašu vode. Ima takodjer snimakah polag slikah Prof. Silhera. Sada kopira za jedan srbski monastir sliku majke božje, pravljenu od njekog ruskog akademika, što se nalazi u ruskoj kapeli u Beču. Poznato je, da je umna ova Srbkinja obogatila sa svojimi proizvodi ne samo našu književnost, nego i njemačku,

budući da je prevodila narodne pripovjesti, izdane po svom otcu. Govori osim svoga materinskoga jezika, njemački, francezki i engleski. Ove gadine (1858) udala se za g. Vukomanovića, professora u Bjeogradu.

Karapandža Petar, slikar i redovnik sv. Franje. U vrieme carice Marije Terezije biaše vojnički kapelan. Od njega nalazi se u Živogošću, kod Makarske u Dalmaciji, u monastirskoj crkvi sv. križa, slika Marije s Isusom. *Izvor.* M. Sabljara zapisci.

Karas Vjekoslav, rodio se godine 1821. u Karlovcu od siromaških roditeljah. Prvu klicu umjetničkoga duha probudi u njemu sama narav. Nu oko godine 1837., kad se baš Hrvatska iz svoga dubokoga sna probudjivati počela, obodri ga najviše k razvijanju svoga nagona Franjo Kos od Kosena, rodjeni Čeh, koj se u to doba kao c. k. ingjinirski pukovnik u miru bavio u Karlovcu. Kako se je vrli ovaj Slavjan upoznao s Karasom, o tom pripovieda on sám u jednom privatnom pismu, na sljedeći način: „Želite saznati, kako sam se namjerio na Vjekoslava Karasa, mladoga slikara od šestnaest godinah? Biaše to slučaj, ili polag moga unutarnjega uputjenja, volja i zvanje Višnjega. Ja sam se baš zabavljao s jednim potežkim razriešivanjem matematičkim, kad mi njeki dječak donì na izigravanje malenu sliku načinjenu mastima, prikazujuću „Sažiganje Cezarovoga tjela" a slikovanu polag njekog medoreza. Čim reknem, neka i za mene uzme jedan broj od srećakah, podavši zajedno djetetu šest krajcarah, pade mi na um, da tu sliku barem pogledam. Razgledavši ju, vidih, da je načinjena od početnika bez ikakove škole, koj je ipak pokazivao mnogo talenta. Zapitam dakle nehotice, tko je naslikao tu sliku? i dobim za odgovor, da ju je načinio sin ovdešnjega krojača, po imenu Vjekoslav Karas. Zamolih dječaka, da istoga Karasa k meni pošalje. Mladi slikar dodje odmah. Upitav ga: gdje se učio risati i slikati? odgovori mi: da je kao pravi samouk samoga sebe učio, i kad bi koju sliku dobio, snimio bi takovu, pomagajući ujedno malarom od sobah patronirati i mazati. Dan prije toga razgovora bio sam izvadio iz moje škrinje sliku Isusa, stojećega medju apoštoli i davajućega Petru pred sobom klečećemu ključe od nebesah. Pokazah mu tu sliku, pitajući ga, nebi li mi ju htjeo snimiti? Na što mladić veoma krotko reče, da do sada osim one slike, što sad izigrava, nije nijedne druge bojami slikao, nu da će ipak pokusiti snimiti rečenu sliku. Na večer donì mi već nacrtanu sliku na pogled. Svekolike glave biahu velikim trudom izradjene, a glava Isusova biaše još ljubeznija nego li u istom izvorniku. — Po višjem nadahnutju začeo sam u to doba misliti, nebi li se i ovomu mladiću pomoćju blagodarnih ljudih priskočiti moglo, budući da mu siromaški roditelji radi ostale šest djetce ništa dati nemogahu. Ta i Canova i mnozi drugi glasoviti umjetnici zasjali su i postali podupiranjem ono, što su bili." Tu nastavlja dalje g. Kos, kako je biskupa zagrebačkoga Jurja Haulika i mnoge druge domoljube hrvatske, kao i Stališe i Redove županijah hrvatskih umolio za podporu mladoga umjetnika, od kojih je doista, kao što i od grada

Karlovca, pomoćju priskočeno. Veća strana tih podupirateljah obvezà se, da će za tri godine toliko plaćati, koliko mu bude neobhodno potrebito, da može otići u Rim i tamo, kao u sredotočju svih umjetnostih, učiti se. U Karlovcu ustrojili su dapače osobiti odbor, koj je imao sabirati podporu za mladoga umjetnika, a glavni članovi toga odbora biahu: Dragutin Klobučarić, Nikola Vranicani, Antun Čop i Antun Pfeifinger.

Prije nego je Karas pošao u Italiju, svrši god. 1838. dvie ikone Marijine, jednu sa spavajućim, drugu sa probudjenim Isusom, o kojimi je major Kohl, dobar poznavaoc i ljubitelj slikarstva, očito pred mnogimi rekao, da se mora čuditi, kako je moguće bilo onim orudjem i onom gradjom, što je mladi Karas onda imao, takove slike načiniti. „Vi imate“ reče Kòhl Karlovčanom, „u vašem gradu dragocieni kamen, kojega treba samo izgladiti.“ Malo zatim otide Karas u Italiju, posjetivši god. 1839. Mletke i Florenciju, gdje je dvie godine pod pokroviteljstvom austrijskoga poslanika grofa Revickoga živio, i za istoga grofa jednu Madonu od Lorencia di Credi snimio. A i blagorodni Njemac Schnitzer-Meram podupirao i nadzirao ga je ovdje velikom ljubavju, kako njegov u Narodnih Novinah ilirskih god. 1842. br. 1. priobćeni dopis svjedoči. Karasovi učitelji u Florenciji biahu: vrli dalmatinski slikar Franjo Salgeti-Drioli i professor Meli Sicilianac. Ostavivši koncem god. 1841. Florenciju, posjeti gradove Perugiju, Asissi i Orvieto, te dodje napokon u Rim, gdje je od austrijskoga konzula na konak primljen bio. U Rimu bavio se do godine 1848 i načinio osim njekih malenih slikah, prikazujućih talijanske i slavenske nošnje, takodjer jednu poveću sliku njeke Rimljanke, udarajuću na gitaru, koja slika nalazi se pokraj inih njegovih tvorovah u muzeu zagrebačkomu. Budući da u Rimu po svojoj želji njemačkoga slikara Overbeka za učitelja dobiti mogo nije, to je stao učiti se od njekog holandezkog slikara, od kojega je poprimio njegov mrtvi i tamni način bojadisanja, zašto ima u njegovih slikah više duha niderlandezkoga i holandezkoga, nego li rimskoga ili koje druge talijanske škole. God. 1848. vrati se Karas u Hrvatsku, gdje ga imenovà tadašnji odsjek prosvjete učiteljem risarstva kod početnih školah u Zagrebu; ali ovu službu ostavi on već god. 1852., kad ga njeki domoljubi poslahu u Bosnu, da tamo snimi okolice, stare ikone i spomenike. Došavši u Bosnu, bude od tadašnjega seraskijera bosanskoga Omerpaše (poturčenoga Hrvata Mihalja Latasa, rodom iz Ogulina) ljubežljivo primljen i podupiran, dobivši nalog, da izradi njegovu podobu u velikom. Načinivši više podobah različitih pašah i drugih Turakah, snimi u Bosni sliku kralja bosanskoga Tomaša i načini njekoliko crticah od bosanskih okolicah. Vrativ se iz Bosne, radio je dulje vremena na podobi Omerpaše, koju je velikom marljivostju izradio i u Carigrad istomu Omerpaši poslao. Ovu podobu držimo za najizvrstnije djelo Karasovo, toliko glede ukupnoga efekta, koliko i glede pojedinih časticah, koje su izvanrednom točnostju i marljivostju izradjene. Baveći se zatiem stranom u Zagrebu, stranom u Karlovcu, radio je na njekih narodnih predmetih, od kojih su nam poznati tri: 1. Vila oduševljava mladoga Gundulića na pje-

vanje. Neznamo, gdje se sad nalazi. 2. Oproštaj Šerežana od svoje porodice, sa četrnaest licah, u liepoj okolici, s traga vide se brda i čardak. Nalazi se kod g. Aleksandra Zdenčaja u Ravnu. 3. Djevojka iz Ogulina, kod Lj. Gaja. Ovi predmeti radjeni su istinabog marljivo, ali u njih neima prava života, a u risanju ima dosta pogriešakah. U obće vidi se u posljednjih radnjah Karasovih njeko mrtvilo i ukočenost, koja zavlada od posljednje dobe duhom mladoga umjetnika. Hypochondrija i letargija porazile svu njegovu oduševljenost i uznešenost. Boležljiv na duhu, pade s neradnje u veliko siromaštvo, o kojemu kad začù vriedni podupiratelj domaćih umovah biskup djakovački Josip Štrosmajer, pozvà ga na dvor svoj u Djakovo, da tamo za njega radi i da snimi podobe bivših biskupah djakovačkih. Neznamo koliko i kako je tamo svršio zadaću svoju, ali grozna Hypochondrija podjedala mu neprestano život i dotjera ga na to, da je već tamo pokusio oprostiti se sa životom. Nadvladan svojom bolestju morao se vratiti kući u Karlovac, gdje je dne 5. Srpnja 1858. u hladnoj Korani potražio i našo svoju smrt. Karas biaše čovjek blage ćudi i naravi, zabavljao se rado i muzikom, ponajviše sviranjem flaute i skladanjem narodnih napievah, koja zabava nadvlada ga često sasvime, te ga činila zaboraviti na kist i na svaku drugu radnju. Biaše i srdca mekanà i ćutih zanešenih, te s toga nije čudo, da je uz prirodjenu hypochondriju i nesretna ljubav mnogo pridonesla k njegovoj smrti. A i novo vrieme i sadašnje turobne okolnosti mučile su plemenitu njegovu dušu.

Osim gore spomenutih Karasovih tvorovah poznati su mi sljedeći:

1. Izloženje Mojsino u Nilu. Mati Mojsijeva spušta svoje djete u košarici u vodu, obzirajući se, da li ju tko gleda. Kraj košare stoji njeka djevojka i gleda plačući na diete. S traga šuma. Bojadisanje krepko, ali risovanje niešto ukočeno, osobito prsti i rubi od haljine. Nalazi se u karlovačkoj čitaoni.

2. Bogorodica s Isusom. Darovana magistratu karlovačkomu.

3. Djed i unuk, polag jedne balade od Preradovića. Slika izigrana. Dobì ju njeki činovnik Šafařik.

4. Neapolitanski tamburaši, koje čitava hrpa ljudih sluša; umno sastavljena malena i podugačka slika, načinjena mastima. U mojoj zbirci.

5. Prizor iz rimskih pokladah, slika s mastima. U mojoj zbirci.

6. Rimljanka na bunaru, slika s mastima. U mojoj zbirci.

7. Starac sa siedom bradom, kojega polovicu lica pokriva siena; slika s mastima. U mojoj zbirci.

8. i 7. Podoba njekog Gajetana Rimljanina, i obraz njeke rimske seljanke. Male dvie nedovršene slike s mastima. U mojoj zbirci.

9. Rimska seljačka porodica pred svojom kućom, sa sedam lica, medju ovimi troja djeca sa sviraļi, a otac s talijanskimi gajdami. S mastima na papiru, u mojoj zbirci pokraj inih Karasovih radnjah.

10. Neapolitanska djevojka goji cvietje. S mastima na platnu u nar. Muzeu u Zagrebu.

11. Hrvatska graničarka sa zibkom na glavi. S mastima na platnu, u nar. Muzeu zagrebačkom.

12. Obraz njekog nepoznatog. S mastima na papiru, u zagrebačkom nar. Muzeu.

U Karlovcu i u mene ima više podobah od njega načinjenih.

Karba, starosrbski graditelj i slikar. Koncem 13. stoljetja gradio je crkvu svete Petke na Brjegalnici, te zajedno ukrasio istu crkvu sa skikami i ostalimi crkvenimi krasotami. Srbski kralj Stefan Uroš II. sačuvao nam je njegovu uspomenu u svojoj povelji, podanoj monastiru Hilendarskom oko godine 1293—1302., u kojoj medju ostalima veli:

„И приде краλιεвьство мы цркьвь светоу Петькоу на Брѣгалници, що ιест зидал Карьба са́мь своима роукама и с троудомь паче и пописаль и оукрасиль красотами цркьвьними, да ιесть метохь свете Богородице хиландарьске.

Isvori. Avramović. Описаніе древностій србских у Светой гори str. 37. — Miklošić. Monumenta Serbica. Viennae 1858, pag. 64.

Karli Ivan Stjepan, rodio se u gradu Kopru u Istri godine 1726., bavio se osim dubokih naukah i spisateljstva takodjer muzikom. Kao osobitomu ljubitelju muzike i skladatelju posvetio mu je njegov brat Ivan Rinaldo godine 1782. svoje talijansko djelo: „Osservazioni sopra la musica". Nakon svoje smrti ostavio je Ivan Stjepan čitavu svezu svojih muzikalnih komadah zajedno sa svojimi knjigami i rukopisi. Umro u Kopru 11. Veljače godine 1813., star 87 godinah.

Isvor. Stankovich pag. 437.

Karmelli Regio, slikar, živio početkom ovoga vieka u Dubrovniku, gdje je radio mnogo slikah za različite crkve, i njeke podobe raztrešene po raznih dubrovačkih kućah. Od njegovih slikah poznate su mi: 1. U sakristani franceškanske crkve u Dubrovniku: Sv. Klara sa SS. Rozom, Koletom, Elizabetom kraljicom i Katarinom, sve četiri u odjeći kaludjericah. 2. U istoj sakristani: Sv. Ludovik biskup sa SS Ivanom Kapistranom, Petrom, R. Bernardom, Bernardinom od Siene i s Benkom od Filadelfije. 3. Kod gosp. Petra Kuzmića u Dubrovniku: Poprsje sv. kaludjerice s biskupskom palicom i s razpelom u ruci. 4. Kod Franje Urbana Marchetta, sakristana u Dubrovniku: Poprsje Marije s Isusom, vrlo liepo djelo, i 5. kod istoga, sveta obitelj, krasna miniatura. 6. U jednoj crkvi nad Dubrovnikom: slika kotorskih mučenikah Petra, Andrije i Lovre, poznatih pod imenom Petilovrenac, s podpisom: Ang Campanella inv. et Carmellus Regio pinxit Ragusae 1812. 7. U dominikanskoj crkvi u Župi kod Dubrovnika: oltarna slika sv. Dominika.

Isvor. Moji i M. Sabljara zapisci.

Karpat Benko, slikar, nezna se pravo da li sin ili netjak slavnoga Viktora Karpata. Malo je njegovih umotvorah poznato, ali mu je zato ipak ime proslavljeno, jer biaše uman i dobar slikar. Lanzi veli o njemu „dignissimo Pittore". Na njegovih slikah opažuje se istinabog njeka tvrdina, koju je nasljedio od starijih slikarah mletačkih, ali mu je risanje pravilno, bojadisanje veoma ukusno a u umnom razdieljivanju svietla od mraka nadvlada mnoge suvremene i starije slikare. Od njegovih slikah poznate su dosada tri, i sve tri našaste su u Istri. U Kopru, u rodnome mjestu njegova otca, čuva se u stolnoj crkvi njegovo „Krunisanje Marijino" s podpisom: Benetto Carpathio veneto pingeva. 1537. U crkvi „Dei osservanti" istoga grada, nalazi se slika imena Isusova s istim podpisom od god. 1541. Godine 1855. nadje g. Tonegutti u Trstu treću sliku Benkovu, prikazujuću Madonu s djetetom, sa sv. Justom s jedne strane a sv. Srdjom s druge strane i s podpisom: Benetto Carpathio pingeva 1540.

Karpat Viktor, nazvan Carpaccio, slavni slikar mletačke škole 15. vieka, o kojemu nije podpunoma dokazano, gdje se rodio. Mnogi talijanski pisci drže ga po rodu i korjenu za Mletčana. Lanci nezna, da li bi ga držao za Mletčanina ili za Istrijana. Nu kanonik Petar Stanković dokazà u svom djelu „Biografia degli uomini distinti dell' Istria", da je porodica Karpatah ili Kàrpačah, sve od onoga vremena kada je Viktor živio, tja do sredine 17. stoljetja, cvala u Kopru, glavnom gradu istrijanskom. Da je Viktor, i njegov sin ili netjak Benko, njeko vrieme u Istri doista živio, to pokazuju one slike, koje su oba ostavili u Kopru i u Piranu. Iz pisamah koparskih znade se takodjer, da je godine 1631. na dan 22. Svibnja umro u Kopru i u crkvi sv. Viktora pokopan Andrija Karpat, sin Markantona a unuk slikarah Viktora i Benka. Taj Andrija imao je u Kopru kuću i zemlje, valja dakle, da su mu i predji tu štogod imali.

Istina je, da se sám Viktor i njegov sin ili netjak Benko na njekih svojih slikah podpisivao kao Mletčanin (Venetus), nu to je mogao kao podložnik mletački punim právom učiniti, kao što su se i mnogi drugi Slaveni pisàli Hungarus, Austriacus itd. zato, što biahu podložnici ugarski, austrijski itd., i kao što se na primjer pisao glasoviti bogoslovac 15. vieka Fratar Pavao iz reda sv. Augustina, nazvan Theologorum Monarcha, poznat pod imenom „Paulus Venetus", pišući se tako samo radi toga, što je u mletačkom samostanu sv. Stjepana živio, premda je bio rodom Furlan iz Videma. Isto tako nazivao se i slavni graditelj Antonio Riccio „Venetus", premda je bio rodom iz Verone, a slikar Lorenzo Lotto „pictor Venetus", premda je bio iz Trebiša.

Sámo ime porodice Karpatove nevidi se biti korjena mletačkoga ni talijanskoga, nego više slavenskoga. Viktor i Benko običavali su se podpisivati: „Charpatius" ili „Carpathi", a nikada Carpaccio. Vasari ih je pisao Scarpaccia i Scarpaza. Negledeći na srodnost imena Karpata s mnogimi geografičkimi i porodičnimi imeni slavenskimi, moglo bi se reći: da su se

negda zvali Krpači, Skrpači ili Krpatići, a po starom načinu našega pisanja Kàrpači, Skàrpači, Kàrpatići itd. U registrih koparskih pisani su: Charpatio, Charpathio, Carpatio, Scarpazio i Scarpaza *).

Radi svega toga prisiljen sam, uslied Stankovićevih dokazah, koj iz registrah koparskih čitavo rodoslovje ove porodice izbroji, držati ovoga slikara tako dugo za Istrijana, rodom iz Kopra, dok talijanski pisci nebudu dokazali, da je porodica Karpatah za vrieme Viktora i Benka cvala u Mletcih, a po krvi i po korjenu bila talijanska.

Viktor Karpat rodio se oko g. 1450. a umro oko g. 1522. Posvetivši se jur za mlada nauku slikarstva, biaše mu sprvine ruka malko težka, nu doskora uvježba se na toliko, da u njegovih kasnijih radnjah posve nikakovih tvrdinah opaziti nije; dapače vidi se u njih njeka lahkost i nježnost sjedinjena s obilnostju liepih mislih. On je prvi od svih slikarah mletačkih počeo umno prikazivati velike, toliko svete, koliko svjetovne, prizore iz pučkoga života, takim načinom, kao da je sa slikama htjeo pripoviedati znamenite zgode švetacah i narodah. U ovih svojih prizorih i u svojih malenih izvrstnih figurah znao je sretno i umno predstaviti onu živahnost i bujnost bojah i kretanjah, koja se vidila u tadašnjih velikih zborovih mletačkoga puka. K tomu dodà uviek u perspektivi liepe okolice i veličanstvene sgrade, koje zaokružuju njegove prizore. U prikazivanju ovih perspektivah nadvladà najslavnije slikare, a u umjetnosti sastavljenja velikoga množtva ljudih, medju koje običavaše miešati dobro pogodjena lica svojih poznanacah, dostiglo ga je malo umjetnikah. Vještim ovim predstavljanjem svojih veličanstvenih predmetah preteko je sve predšastnike svoje škole, istoga Jana Belina, koj ga jedino ljepotom svojih bojah nadvisio, dočim je od Karpata veličanstvenijimi i bogatijimi misli nadvladan. Karpat biaše i dobro uvježban u risanju i u nauku anatomije.

Njegovo prvo djelo biahu historičke slike, što ih je godine 1474 u velikoj zbornici mletačkoga vieća naćinio, koje slike propale su pokraj inih u požaru godine 1577. Predstavljale su uvod pape Aleksandra III. u crkvi sv. Marka, s pratnjom mnogih kardinalah i množtva ljudsva. Najstarije njegovo sada poznato djelo: San svete Uršule, nosi napis god. 1479. Odmah za njim ide slika B. D. Marije, sa njekoliko svetacah i s podobom dužde Moćeniga, koja ima napis god. 1479. Veliku je slavu steko Karpat sa svojima slikama jur god. 1491. i 1495., u kojih godinah svrši u devet komadih prekrasne prizore iz života sv. Uršule i jedanaest tisućah njezinih drugaricah. U tom umotvoru nadvladà velikom brižljivostju i vještinom sve težkoće, zadobivši u Italiji toli slavno ime, da su ga već tada počeli sravnivati s najslavnijimi tadašnjimi slikari mletačkimi J. Belinom i B. Vivarinom. Zanetti kaže, da se nije mogao zadosta nagledati ovih prizorah, i kolikokrat bi ih

*) Ista talijanska rieč scarpa mogla bi se izvoditi iz slavenske: kàrpa ili krpa, jer u latinskom jeziku neima korjena.

gledao, divio bi se ponajviše onoj svetici, koja na svom djevojačkom krevetu spava, te toliko miline i nevinosti u svom obrazu pokažuje, da čovjek nehotice pomisliti mora: evo gledam njeku istinitu sliku iz raja. Njemački umjetnik Friderik Pecht veli, da se ove slike mogu sravniti s prekrasnom slikom Ticianovom: „La Presentazione della Vergine". Ridolfo i Moschini opisahu potanko sve ove slike. Sad se nalaze u mletačkoj akademiji liepih umjetnostih. Prilikom popravljenja god. 1625. i 1752. oštetjene su malko. U bakru su ih rezali i tiskom izdali Baratti, Ivan del Pian i Franjo Galimberti. Dvie od njih nalaze se takodjer u bakru rezane u Sassovom djelu: „Venezia pittrice."

Isto tako kao i prvašnje, krasne su njegove dvie slike, koje prikažuju prizore iz života sv. Jerolima Dalmatina. Ovim djelom natjecao se Karpat sa slavnim Ivanom Belinom i nadvladao ga po sudu svih cieniteljah, čim je neumrlu slavu zadobio. Jedna od ovih slikah, koje su načinjene za jugoslavensku katoličku crkvu sv. Jurja u Mletcih, gdje i sada stoje, prikažuje sv. Jerolima u pustinjačkoj odori, primajućega u času svoje smrti, na koljenih klečeći, sa svom pobožnostju sveto tielo Isusovo. Straga moli se Bogu više fratarah, a njekoliko njih stoji pod vratih monastirskih, razgovarajući se medju sobom. U drugoj slici predstavljen je sveti Jerolim mrtav na tvrdomu odru ležeći, oko njega plaču njegovi drugovi i redovnici, držeći svieće u rukuh. U svih licah izražena je najvećom vještinom ona gorka žalost, koju ćute radi zgubitka svoga otca i učitelja. Jedan od njih škropi mrtvoga svetom vodom, drugi drži krst u ruci. U kutu leži Jerolimov lav u velikoj tuzi, a izvan prozora vidi se u zraku Isus na krstu i Majka Božja. Ove slike, što su radjene od god. 1502. do 1511. snimljene su višekrat a rezane su u bakru u krasnom francezkom djelu Agincourtovom, i u njemačkom izdanju istoga djela od Ferdinanda Quasta, na tabli 162.

Pokraj ovih djelah veoma je glasovita njegova slika prikazujuća Očišćenje Marijino (La Purificazione). Tu je načinjen starac sv. Šimun u papinskoj odjeći, kraj njega stoje dva dvorjanika u haljinah kardinalskih. Radi ove nošnje, koja nipošto neprilići staroizraelskim svetjenikom, osudili su mnogi ovu sliku, premda bi se inače glede radnje svaki najveći umjetnik s njome ponositi mogao. Ova slika, koja je tvorena god. 1510. biaše prije u mletačkoj crkvi sv. Joba, sada se nalazi u Akademiji mletačkoj, te je snimljena u bakrorezu u Pinakoteci Zanotievoj. Lanzi ju drži za najslavniji umotvor Karpatov, naprotiv kaže Förster, da je slika prikažujuća smrt Marije, koja se nalazi u Ateneu ferarskom, najkrasnije njegovo djelo.

Osim gore spomenutih slikah poznate su sljedeće slike, što ih je Karpat načinio:

I. Slike s mastima i na liepu.

U Kopru u Istri: 1. U stolnoj crkvi glavnoga oltara slika prikažuje B. D. Mariju, sjedeću na prestolju, držeću na koljenih maloga Isusa. S obe strane stavljeni su šest glavni pokrovitelji grada Kopra. Okolo

njih udara njekoliko angjelah u zvona. U njihovom pogledu izražena je njeka djetinska šaljivost. Straga vide se stupovi veličanstvene sgrade. Ova slika svršena je god. 1516. — 2. U crkvi sv. Nikole, njeki prizor iz života ovoga svetca. — 3. U zapuštenoj crkvi Uzvišenja B. D. Marije stajala je krasna Karpatova slika krunisanje Marijino. Gdje se sada nalazi, neznam. — U crkvi sv. Tome biaše više slikah Karpatovih, koje su prilikom njekog požara propale, ostala je samo slika Isusa na križu, koju je u novije vrieme popravio koparski slikar De Mori. — 5. U okružju koparskom na selu, u crkvi sv. Antuna, stoji Karpatova slika rečenoga svetca.

U Piranu u Istri: U crkvi sv. Franje, slika istoga svetca s podpisom: Victoris Charpati Veneti opus 1519.

U Zadru u Dalmaciji: 1. U stolnoj crkvi sv. Anastazije drže šest slikah za djelo Karpatovo, naime: sv. Petra, sv. Pavla, sv. Barbaru, sv. Ivana Krstitelja, sv. Filipa i sv. Jerolima. Krasne ove slike pokvarene su mnogo prilikom popravljanja. — 2. U crkvi reda sv. Franje u kapeli sv. Križa nalazi se velika slika Karpatova na daski, koja predstavlja vojujuću i dobitnicu crkvu (Ecclesia triumphans et militans). Ova slika razdieljena je u dva diela. Odozgó vidi se u sredini B. D. Marija u slavju nošena od angjelah, s desna i s lieva množtvo ljudstva. Odozdó u sredini Ara coeli s prekrasno izradjenom okolicom rimskom, zatim papa s biskupi i množtvom popovah i redovnikah, koji za crkvu vojuju. Risana i sastavljena je slika veoma umjetno, nu žalibože od neukih popravljatéljah na njekih miestih izkvarena.

U Mletcih: 1. U hrvatskoj kapeli svetoga Jurja (S. Georgio degli Schiavoni o Ilirici) tri historičke slike na liepu, što prikažuju prizore iz života sv. Jurja. Ove slike dali su mletački Hrvati načiniti po svom sunarodniku Karpatu, poslie kako je god 1501. rečenu crkvu slavni Jakov Sansovino njihovim troškom sagradio. Na prvoj slici predstavljen je sv. Juraj, kako ga velikom svečanostju vode u grad Berito, poslie kako je ubio aždaju, oslobodivši kraljevu kćer. Kralj i kraljica izidoše mu na susret, za Jurjem voze ubijenu aždaju, a konja mu drži jedan sluga, gledeći s udivljenjem nakitjene gospodje po gradskih prozorih. Na drugoj slici krsti sv. Juraj spomenutoga kralja i kraljicu S traga drže dvorjanici krunu, zlatnu posudu i kraljevsku odjeću. Odozdó stoji podpis: Victor Carpathius faciebat MDXI. Na trećoj slici vidi se množtvo gradjanah Beritanskih, čekajućih na sv. Jurja, koj je pošo ubijati aždaju. Osim ovih trih slikah ima tu još osam od Karpatova kista, po imenu: *a)* Isus moleći se svome otcu u bašći. *b)* Isus pozvan na objed od Farizeja. *c)* Smrt sv. Jerolima, koju gore spomenuh, s podpisom: Victor Carpathius pingebat MDII. *d)* Sv. Jerolim cjelujući svoga lava. *e)* Sv. Jerolim kao kardinal. *f)* Mati božja na prestolju. *g)* Sv. Karlo Boromeo u svojoj pisarni, s podpisom: Victor Carpathius pingebat. *h)* U istoj crkvi na gornjem podu, u tako zvanoj školi sv. Jurja, nalazi se na svodu u sredini sobe velika Karpatova slika sv. Trifuna, pokrovitelja kotorskoga, okružena od angjelah. Znamenito je, da se na ovih krasnih sli-

kah, što ih je troškom Hrvatah radio, nigdje nije podpisao kao Mletčanin (Venetus), a i to je divno, što nijedna mletačka crkva ni obrazarna neima toliko slikah Karpatovih, koliko ova malena slavenska bogomolja ili kapelica, kao da ju je Karpat iz njeke prirodjene privrženosti i dužnosti izvanredno nakititi htjeo. — 2. U crkvi sv. Foske, slika sv. Kristova sa SS. Petrom, Pavlom, Rokom, Sevastijanom i Majkom Božjom odozgó. — 3. U crkvi sv. Vitala (San Vitale) mučenika, slika istoga svetca, sjedećega na konju. S desna SS. Ivan Krstitelj, Jakov i Gervazije, s lieva SS. Valerio, Juraj i Protazije. S traga vide se sgrade. Odozgó prizor iz mučeničtva sv. Vitala. U perspektivi krasna okolica. Odozdó podpis: Vittor Carpathio pinxit 1514. Moschini veli o toj slici: „Celebratissimo lavoro di Vettore Carpaccio". S uzhitjenjem govori o njoj i Paoletti u svom djelu „Fiore di Venezia. — 4. U crkvi sv. Antuna, veliki oltar sa slikom Isusa, kako se pokazà Mariji i Magdaleni. U dalekoj perspektivi vidi se krasna okolica, što podaje istoj slici veliku vriednost. — 5. U crkvi sv. Ivana od Bragore stoje u trih uložnicah Karpatove slike SS. Andrije, Jerolima i Martina, pod svakim svetcem izobražen je njeki prizor iz života istoga svetca. Ovo djelo drži opet Zanetti za jedno od najboljih radnjah Karpatovih. — 6. U bogomolji tkalacah vune kod crkve sv. Šimuna maloga, slika glavnoga oltara. — 7. U crkvi sv. Martina tri slike, što prikažuju: *a)* Svetu porodicu na putu u Misir. *b)* Klanjanje pastierah. *c)* Svatbu Marijinu. — 8. U crkvi della Carità čuvao se u kapeli sv. Ivana, blizu sakristane, njeki prizor iz života sv. Ivana Krstitelja, sa mnogo figurah i sgradah Nu vrieme ošteti veoma ovu Karpatovu sliku. — 9. U kapeli Della Pace, oltarna slika u tri reda razdieljena. Odozgó Bog otac, sa strane sv. Ivan Ev. i njeki svetac u vojničkoj odori s barjakom. — 10. U školi sv. Stjepana čuvahu se prizori iz života sv. Stjepana mučenika, što ih Karpat radio od godine 1511. do 1520. Sada su ove slike po različitih miestih i pokrajinah razdieljene. Jedna nalazi se u Breri u Milanu, jedna u Berlinu, jedna u Stuttgartu a jedna u Parizu. U Mletcih je ostala slika sa sv. Stjepanom, Nikolom tolentinskim i Tomom Augustinianom. — 11. U crkvi SS. Šimuna i Tadije nalazi se Karpatova Madona sa dva angjela, koji ju krune, i sa četiri svetca. — 12. U crkvi SS. Ivana i Pavla čuva se krasna slika razdieljena na tri reda, koju mnogi Karpatu a njeki Barnji Porečaninu, Ivanu Belinu i Bart. Vivarinu pripisuju. Prikažuje u gornjem redu mrtvoga Isusa, kojega drže dva angjela, zatim Mariju i angjela navjestitelja. U srednjem redu izobražen je sv. Kristov gazeći vodu, sv. Vincencio ferarski i sv. Sevastijan. U dolnjem redu sv. Vincencio prodikujući, sa dva prizora iz njegova života. Ova slika hvali se radi umne simetrije i anatomije, i radi osobito dobroga razdieljenja bojah. — 13. U monastiru S Giorgio Maggiore, na zimnom pjevalištu, nalazi se slika sv. Jurja, koj ubija aždaju. — 14. U dvoranah akademije mletačke nalaze se osim gorespomenutih slikah od Karpata: *a)* Velika slika, radi koje se natjecao s Ivanom Belinom, prikažujuća patriarku gradskoga (de Grado) stojećega na uzvišenoj skalini, odkuda silom moćih sv. krsta tjera

djavola iz njekog čovjeka. Na okolo raztrešena je po velikom trgu množina fratarah i barjaktarah, koji nose cvieće i barjake, medju njimi ima mnogo dobro pogodjenih licah. Ova slika prenešena je ovamo iz crkve bratovčine sv. Ivana Ev. Pri radnji iste slike pomagali su Karpatu njegovi učenici Mansveti i Sebastiani. *b)* Slika deset tisućah mučenikah na brdu Araratu u Jermenskoj. Divno djelo poradi raznih položajah tolikih mučenih ljudih, s množtvom zvierih, bilja itd. Na svih obrazih mučenikah izraženo je istinito oduševljenje, koje su ćutili za svetu vjeru. Boje su krepke i živahne, sastavljenje umno i veličanstveno. Slavni Jakov Tintoretto nije stidio se snimiti ovu sliku, da se iz nje uči. Tvorena je godine 1515. a nalazila se prije u crkvi sv. Antuna opata. *c)* Sastanak sv. Ane s Joakimom. Izza strane stoji sv. Ludovik kralj francezki i sv. Uršula. Ova slika svršena je takodjer godine 1515. i prenešena u akademiju iz crkve sv. Franje iz grada Trebiša (Treviso). *d)* San svete Uršule od god. 1475. s ostalimi sedam prizori iz života sv. Uršule. *e)* Prikazanje Gospino (La Presentazione di Gesù). Ovu sliku drže njeki za najljepše djelo čitave mletačke škole, toliko je života i plemenitoga izraza u svakom licu i potezu. Friderik Pecht kaže, da glede istinitoga prikazivanja ćutih, krasnoga risanja i veličanstvenoga drapiranja, Karpat u toj slici istoga Ticiana nadvladà. Ista slika rezana je na mjedu od G. Goldberga u Pechtovom djelu: Venedigs Kunstschätze. *f)* Madona s djetetom, sv. Josipom, dvimi sveticami i njekim nepoznatim. *g)* Podoba njekog Prelata. *h)* Članovi bratovčine sv. Križa u njekoj crkvi, nezna se pravo, da li je od Karpata. — 15. U gradskom museu Corrér: *a)* Dvie vieštice, koje čaraju, sa svakojakimi zvieri. Odozdó napis: „Opus Victorii Carpatii 1503". Na daski. *b)* Podoba njekog dominikanca i *c)* podoba blaženoga Augustina Giustiniana, od njega samoga ili od škole Karpatove. — 16. U Pinakotheci Manfrina, u osmoj sobi: Sv. Uršula oprašta se od svojih drugaricah. — 17. U zbirci porodice Giustiniani alle Zattere nalazi se podoba Karpatova po njemu samom slikana godine 1522., kad je i umro, zašto je ovo njegova najzadnja poznata nam radnja. — 18. U zbirci Dra. Viviania čuvala se njegova Mati božja sa Šimunom i s njekimi drugimi svetci. Gdje je sada neznam. — 19. U zbirci kanonika Vianella biaše Karpatova slika sv. Jerolima činećega pokoru. Gdje je sada neznam. — 20. U muzeu Sanquirico vidio sam godine 1853. Isusa pred Pilatom, sa pet lica, pod brojem zbirke 300. Da li se sad još tamo nalazi, neznam.

U Vičenci: *a)* U gradskoj pinakoteci, podoba njekog mladog Mletčana u crnoj odjeći, na daski, popravljena od neuke ruke. *b)* U crkvi sv. Franje kod fratarah, oltarna slika svete Ane, načinjena god. 1515.

U Milanu: *a)* U Breri, slika sv. Stjepana propovjedajućega sveto evangjelje. Ova Karpatova slika broji se medju najbolje umotvore one bogate zbirke. *b)* Isus medju mudroznanci, slika svršena g. 1514. *c)* Ulaz Marijin u hram božji. *d)* Vienčanje Josipa s Mariom.

U Ferari, u Ateneu gradskom: Smrt B. D. Marije sa 15 licah.

S traga crkva i perspektiva seoska. Odozgó Bog otac. Dole podpis: Viktor Carpathius Venetus MDVIII. Ovu krasnu sliku na daski izradjenu, što je njegda bila u crkvi S. Maria del Vado, drži Förster za najbolje djelo Karpatovo. Svakako je najveći ures ovoga ferarskoga Atenea.

U Padovi: U zbirci markeza Osvalda vidio je Moschini god. 1817. krasnu Madonu od Karpata, gdje se sada nalazi, neznam.

U Florenciji: U dvoru „degli uffizii" u sobi I. talijanske škole, nalazi se slika Sv. trih kraljah. S napreda pred djetetom vide se tri kralja, s traga stoji pet ljudih od pratnje, a s lieva u kutu gleda jedan čovjek u crvenoj kabanici na stranu. Čini se da je ovaj sám slikar, jer je kroj haljine 16. vieka Nu neima brade, s kojom ga običavaju risati i rezati u novije doba.

U Napulju, u zbirci markesa Santangelo: Madona s Isusom na koljenih, a pred Isusom mali sv. Ivan krstitelj. U perspektivi vidi se grad. Odozdó monogram V. C. P.

U Pešti, u narodnome muzeu pod brojem 47. nalazi se slika, koja prikazuje dva djetćaka, od kojih je jedan pokrit visokom kapom, kraj njih stoji pseto. Ovu sliku donio je pokojni arcibiskup Pirker iz Italije, poklonivši ju muzeu.

U Berlinu u muzeu nalazi se jedan komad Karpatovih prizorah iz života sv. Stjepana mučenika. Tu je izobražen Stjepan, kako ga sa šest drugovah sv. Petar posvetjuje za diakona. Nošnje načinio je Karpat takove, kakove su u njegovo vrieme nosili talijanski svetjenici.

U Stuttgartu, u muzeu: *a)* Madona s djetetom, s Tomom od Akvine, sv. Markom i sv. Ludovikom biskupom. S podpisom imena Karpatova i god. 1507. Ova slika prenešena je ovamo iz mletačke galerije Barberini-Breganzo *b)* Kamenovanje sv. Stjepana, s podpisom i godinom 1525. (?) iz crkve S. Giovanni e Paolo.

U Parizu, u carskom muzeu od Louvra, nalazi se u osmom redu, kraj petoga prozora, pod brojem 906.: *a)* Karpatova slika, koja prikažuje sv. Stjepana, propovjedajućega sveto evangjelije u Jerusolimu pred pukom. Svetac stoji na porušenom poganskom žrtveniku. Na licu je umno izraženo njegovo božanstveno oduševljenje za vjeru Isusovu, i ona nebeska vatra i sila, koja podkriepljuje mladoga svetjenika. Sasvim po naravi izražena je takodjer ona pazljivost i pitljivost, kojom ga slušatelji smatraju. Po svojoj navadi načinio je i tu mnoga lica svojih poznanikah. Čitavo djelo sastavljeno je velikom vještinom i u svemu vidi se veliki duh umjetnika. *b)* Pod brojem 907. Podoba njekog nepoznatog čovjeka, za kojega misle, da je njeki Leonardo di Salba, nagadjajući to iz njekih initialah. *c)* Pod brojem 906. Podoba njeke stare žene.

II. Risarije.

U Beču: U zbirci bakrorezah i risarijah pokojnoga nadvojvode Karola, sada Albrehta, nalazi se u prvoj knjizi risarijah mletačke škole veoma krasna

na papiru perom narisana slika Karpatova. U sredini vidi se djavol jašeći na biku a u ruci noseći trozub. Približuje se jednoj sgradi s velikimi vratmi, pod kojimi stoji hrpa ljudih, branećih mu unići na vrata. Njeki čovjek ide djavolu na susret, hoteći ga protjerati. S desna na brežuljku stoji drugih sedam ljudih, od kojih njeki leže na zemlji i spavaju, drugi se probudjuju od sna. Iz daljine u perspektivi vidi se podugačka brežnata okolica, urešena kućami i drvjem. U toj okolici s desna jašu ljudi na magarcih, s lieva se pase stado. Risarija ova, kojoj nema ni najmanjega prigovora, tvorena je velikom brižljivostju, u njoj se vidi ono veliko savršenstvo u risanju, do kojega je dotjeralo malo slikarah mletačke škole. U rečenoj zbirci može se ova slika računati medju najljepše komade.

U Parizu: U velikom, njegda kraljevskom, muzeu nalazi se medju risarijami mletačke škole pod brojem 106. jedna risarija sa crvenom kretom od V. Karpata. Prikazuje putnike od Emausa, sjedeće za stolom. Djelo veoma liepo i savršeno.

U Florenciji: U galeriji „Degli Uffizii" u sobi risarijah (Sala dei Disegni) nalazi se pod staklom risarija dvajuh vojnikah s izvučenim mačem. Od spoda noviji podpis: „Vittorio Scarpaccio vineziano".

U zbirci barona Rumohra, koja se je mjeseca Listopada god. 1846. putem dražbe prodala, nalazila se takodjer jedna risarija Karpatova prikažujuća u alegoriji „Strpljivost" u slici male gole žene, koje tielo i prsi pokriva tanka uzka koprena. Ona je naslonjena na jedno stablo od drveta, koje s lievom rukom obimlje. Na njezinom desnom ramenu počiva jaram, koj je privezan za njezinu desnicu i za drvo. Odozdó kraj drveta stoji astronomička krugla i rudo od vage, narešeno Merkurijevimi krilmi. Na jarmu stoji napisano ostarielim crnilom: Carpasio. Radjena je slika sivim tušom u sivo, a naokolo risana posve tanko perom. Znamenita i dragociena ova risarija posve je dobro sačuvana. Gdje se sada nalazi, neznam.

Učenici Viktora Karpata biahu njegov sin ili netjak Benko Karpat, zatim Lazar Sebastiani i Ivan Mansveti. Njegova podoba rezana je višekrat u bakar po različitih umjetnicih.

Izvori. Vasari Vite de più eccellenti Pittori, Scultori ed Architetti. Livorno 1767. Vol. II. p. 540. — Ridolfi Carlo. Le meraviglie dell' arte ovvero le vite degli illustri Pittori veneti. Padova 1835. I. pag. 59. — Lanzi Luigi Storia pittorica della Italia. Milano 1823. V. III. p. 42. 47. — Carrer Luigi. Elogio di Vittore Carpaccio. Venezia 1834. — Boschini. Descrizione di tutte le publiche pitture della città di Venezia. Venezia 1733. p. 18. 72. 214. 405. — Moschini Guida per la città di Venezia. Venezia 1815. — Moschini nuova Guida per Venezia. Venezia 1840. — Moschini Guida per la città di Padova. Venezia 1817. — Zanetti. Della Pittura Veneziana. Venezia 1771 e 1792. — Zanotto Francesco. Pinacotheca della Imp. Reg. Accademia Veneta delle Belle Arti Venezia 1830. — Paoletti E. Il Fiore di Venezia. Venezia 1839—1840. — Stancovich Pietro. Biografia degli uomini distinti dell' Istria. Trieste 1828. V. III. p. 106. — Maier Joch. Christ. Beschreibung von Venedig. Leipzig 1796. — Lecomte Jules. Venise. Paris 1844. — Friedrich Pecht. Südfrüchte. Skizzenbuch eines Malers. Leipzig 1854. I. p 80. — Fr. Pecht. Venedigs Kunstschätze. Triest 1858. Heft IV. —

Münster's Führer durch Venedig. Venedig 1857. — Frizzi Guida per la città di Ferrara. Ferrara 1787. — Rigamonti. Pitture di Trevigi. Fr. Müller. Die Künstler aller Zeiten und Völker. Stuttgart 1857/8. — Ticozzi, De Boni, Füssli, Nagler i ostali Slovnici umjetnikah. — Istria 1846 N. 51—52. 1849 N. 63—64.

Kastelic Josip, slikar, rodom iz Višnjegore u Krajnskoj. Od njega se nalazi oltarna slika sv. Petra Regalata u fratarskoj crkvi u Novom miestu (Neustadtl).

Kastel-Lyon (dall) di Chiari, graditelj, živio u 16. vieku u Zadru, spominje se u zadarskih pismih god. 1536. kao protomeštar gradjevinah (Proto delle fabriche di Zara).

Izvor. Osservatore Dalmato 1854. Nro. 9.

Kastelnuovo (de) Petar, graditelj 16. vieka, gradio je tvrdi grad Sisek u Hrvatskoj. Gledaj Brešjanin Dominko.

Katarina kraljica, gl. Kosačić Katarina.

Katušić Petar, slikar, rodio se u Dubrovniku u drugoj polovici 18. vieka. U prvoj mladosti, bivši bez viešta učitelja, običavao bi kao samouk risati razne predmete bez reda i osnove. Nu budući da nije našo u Dubrovniku savršenih umotvorinah, jer ono što ih je bilo, propalo je prilikom strašnoga potresa godine 1667., s toga je sliedio iz prvine njeki neizgladjeni način risanja i slikanja. U svojoj zrelijoj dobi otide u Rim, dobivši tu za učitelja Antuna Marona, rodom iz Beča, koj je skoro sav svoj viek proživio u Rimu, bivši učenik slavnoga Rafaela Mengsa. Od ovoga slikara poprimi Katušić slog jasan i cvatući, koj je kadikad ipak suviše nježan i nenaravan. Ponajviše radio je podobe velikom srećom i vještinom. U Dubrovniku, kamo se za njekoliko godinah iz Rima vratio, cienili su ga mnogo kao umna i bistra mladića. Njegova slika njeke liepe gospodje, koju nije dovršio, dade povod pjesniku Gjorgju Gargurević sastaviti sljedeći talijanski sonet:

Per ritratto di Bella Donna fatto da Sigr. Pietro Catuscich Raguseo.

Sonetto.

Il Coós pittor, quanto di vago e bello
Nelle greche sembianze allor vedea,
Tutte raccolse, e poi in tal modello
Formó l'imago della Cipria Dea.

Piaque a Piero l'esempio, e il suo penello
In simil opra anch' ei provar volea,
E in questo volto il roseo labro, e in quello
Lo sguardo lusingier già scelto avea.

Pur quand' Eurilla rimirò, depose
Le mendicate Idee: sol lei qual raro
Prodigio di beltà ritrar si pose.

Ma cel' rapirò allor l' invide stelle,
E restò non compita, ai casi amaro!
La Cipria Dea d' Epidaurense Apelle.

Ali kad je mladi umjetnik ponajbolje napredovao i sugradjane svoje sa svojom radnjom oduševljavao, ugrabi ga na žalost svega Dubrovnika nemila smrt, kojom prilikom slavni latinski pjesnik Juno Restić žalost svih sugradjanah u sljedečem Epigrammu izjavi:

In funere
PETRI CATUSCICH
Egregiae spei Pictoris.

Occidis heu matri miserandae flebilis, Alcon,
Sed magis antiquae flebilis heu patriae!
Cui, claris per te fuerat spes surgere Athenis
Aemulum Apellei flore magisterii.

U Dubrovniku čuvaju se podobe Benka Staja, Rajmonda Kunića i Benka Zamanje, izradjene pernikom Katušićevim. Gospodin A. Kaznačić u Dubrovniku imao je liepu malu sliku Jupitra, kako se iz oblakah spušća k Veneri, načinjenu od Katušića, ali ju rečeni gospodin njekomu pokloni. Da li se još gdjekoja radnja od toga umjetnika nalazi, nemogoh saznati s nemarnosti sadašnjega naraštaja našega naroda.

Izvori. Appendini. Notizie Istorico-critiche sulle antichità storia e letteratura de Ragusei. Ragusa 1803. II. p. 212. — N. Tommaseo. Studij critici II. p. 223. — Junii Antonii Comitis de Restiis Carmina. Patavii 1816. pag. 263. — Moji zapisci.

Kauperc Ivan Mihalj, rodom iz štajerske Slovenije, bavio se u prvoj polovini 18. stoljetja bakrorezbom i bavio se u Gradcu.

Kauperc Ivan Vid, sin prvašnjega, rodio se 15. Lipnja 1741 u Gradcu. Učio se u prvoj svojoj mladosti rezati na bakru od svoga otca. God 1765. u dvadeset i četvrtoj godini dodje u Beč na akademiju liępih umjetnostih i dobi u bakrorezbi za učitelja slavnoga Jakova Schmutzera. Tu napredovà tako dobro, da je do mala sve svoje saučenike nadvladao i od ravnateljstva akademije dobio nagrade za tri svoje krasne umotvore. Od ovih predstavljaše jedan njeku okolicu, drugi jedan čovječji lik, a treći jedan kup ljudih. Ovimi i njekimi drugimi umotvori proglasi se na toliko, da ga god. 1769. akademija florentinska, a god. 1771. akademija bečka imenovà svojim počastnim članom. Vrativši se u Gradac, podigo je tamo godine 1785. prvu učionu risarstva, pomoćju Stališah štajerskih, za plemićku i gradjansku mladež. — Malo zatim imenovan je carskim učiteljem risarstva u Beču, a god. 1787. upraviteljem stališke akademije risarstva u Gradcu, koja je jedino njegovim trudom i naputkom utemeljena. Najveću slavu steče Kauperc s jednom slikom, koju polag izvorne s bojama načinjene slike Eme Dorotee Lišievske, udate gospodje Terbuš, na crnom temelju izmaklјà ili sastruga (geschabt). Ova slika puna živahnosti i liepoga izraza, prikažuje na postelji

ležeću Artemiziju, zapovjedajuću da joj se u pitju smieša pepeo sažganoga tiela njezina muža. S traga u kutu stoji stol sa žarom ili urnom, a pred posteljom leži škrinjica s dragocienostmi. U tvorenju rečene vrsti slikah, koju Talijani Mezzotinto, a Njemci Schwarzkunst zovu, dotjerà Kauperc tako daleko, da su ga u Njemačkoj, u svoje doba, za prvoga ove vrsti umjetnika držali. Njegova Magdalena, tvorena god. 1776. na isti način polag slike Vida Renia, smatra se takodjer za jedno od njegovih najboljih djelah. Prekrasna je njegova Sibilla Persica, polag Quercina da Cento, koju je g. 1782 svršio. Obraz ove Sibile veoma je dražestan, te izražuje njeku izvanrednu milinu. Njezin pogled prikažuje njeku osobitu oštroumnost i vješto predvidjenje.

Osim ovih dviuh slikah poznate su sljedeće, strugane na crnom temelju: 1. Alegoričko predstavljanje smrti polag Askaniusa, radjeno godine 1769., velika liepa slika sa osam figurah. Višekrat radjena. — 2. Jedna žena, koja za svoga sina kruh reže, polag slike M. Ivana Schmidla načinjena god. 1782. — 3. Holandezki seljak sjedeći kraj vinske bačve puši duvan, kraj njega čaša pive, polag D. Teniera. — 4. Stara žena, koja na koljenu drži jedan vrč napunjen s octom, polag J. Grafa. — 5. Niderlandezki dećak, koj na sviralu svira i knjigu s notama kraj sebe ima, polag Gerarda Douwa. — 6. Seoski dećak, koj se pod pazuhom češe, polag slavnoga slovačkoga slikara Kupeckoga. — 7. Njeki zemljopisac polag J. M Šmida. — 8. Spavajuća Venus, na koju jedan satir viri, polag Weiskirhena, tvorena g. 1774. — 9. Artemizija, polag slike Ane Dorotee Terbuš iz bečke galerije. — 10. Podoba grofa Ludovika Ditrihšteina, polag štajerskoga slikara Antuna Jandla. — 11. Podoba grofa Ferdinanda od Attemsa, zemaljskoga kapetana u Štajerskoj. — 12. Podoba baruna Sigmunda Švicena, carskoga pridvornoga savjetnika. — 13. Dva noćna prizora, polag Branda. — 14. Četiri prizora, tvorena za dramaturgičke komade Šinkove i t. d.

U bakar je rezao: 1. Sliku majke božje remetinečke s crkvom i monastirom remetinečkim u Hrvatsko. Od zdola stoji napis: „J. V. Kauperz sc. Graecii“, zatim: „Vera Effigies Thaumaturgae Dei Genitricis Mariae Remetineczensis, sub titulo SS$^{mi.}$ Rosarii in Regno Croatiae prope Varasdinum“. — 2. Sliku B. D. Marie od Voće u Hrvatskoj s crkvom vóćanskom i s hrvatskim podpisom: „Vu Bratovchinu od pomochi B. D. Marie Zell na Voche podignenu podaje sze.“ Kauperz sc. — 3. Sliku B. D. Marie Celske sa slovenskim podpisom. — 4. Medea pomladjuje Aesona čarobnom silom, polag Dominika van Wynena radjena god. 1769. — 5. Podobu carice Marije Terezije, koju Minerva drži, s alegoričkimi figurami, polag Maulbertča. 6. Podobu štajerskoga historiopisca A. J. Caesara. — 7. Grb štajerski s nakiti, za historiju istoga Caesara. — 8. Podobu profesora Bivalda. — 9. Kindermanov krajobraz Štajerske. — 19. Jedan prizor iz Kalhbergova Tempelherra i t. d.

Kauperc bio je čovjek velikoga uma, poznavao je podpunoma umjetnosti, a sve ga je štovalo radi njegove poštenosti i ugodne družbenosti.

Umro je godine 1816. u Gradcu u 75. godini svoje starosti. Njegova podoba čuva se u gradačkom Johaneumu, u sobi I. pod brojem 682.

Izvori. Huber et Rost. Handbuch über die vornehmsten Kupferstecher und ihre Werke. Zürich 1796. II. p. 255. — Meusel J. G. Teutsches Künstler-Lexikon. Lemgo 1808. — Winklern J. B. Nachrichten von den Schriftstellern und Künstlern, welche in dem Herzogthume Steyermark geboren sind. Gräz 1810: pag. 100. — Dr. G. Schreiner. Grätz ein naturhistorich-stat. topogr. Gemählde. Gräz 1843, p. 465.

Kavalotto Jakov, vajar 17. vieka, rodom iz Mletakah, živio u Šibeniku i radio za stolnu crkvu sv. Jakova. Godine 1619. oženio se za Jakobinu kćer Ivana Gargurinovića.

Izvor. Liber Matrimoniorum Sibenicensium u arkivu biskupskom u Šibeniku.

Kavanjin Marko, slikar, rodio se u Spljetu početkom 17. vieka. Biaše sin Franje, uglednoga gradjana i vlastelina splietskoga, trogirskoga i bračkoga. Učio se slikarstvo od svoga sugradjana Mate Pončuna, napredovavši u nauku tako dobro, da bi bio preteko u slikanju svoga slavnoga učitelja, da nije za mlada umro. Cicarelli veli o njemu: „Pictor fuit admodum excellens, ut ostendunt signa et tabellae excellentissimis coloribus ad vivum expressae.“ A učeni Marko Dumaneo kaže o njemu: „Fù pittore ottimo e distinto e della sua valentia lasciò non pocche prove in varj dipinti di cui regalò Spalato.“ Od njega nalazi se u stolnoj crkvi spljetskoj slika sv. Ivana s Marijom i Andrijem. Da li su još koje slike, što se u toj crkvi čuvaju, od njegova kista, nezna se pravo, budući da je slikao po načinu Pončunovom, od kojega ima ovdje više slikah. Marko je imao tri sina i jednu kćer. Najstariji sin Dr. Jerolim Kavanjin (r. oko 1640 † 1704) biaše pjesnik hrvatski, i složi veliku pjesan o siromaštvu i uboštvu u 30 pjevanjah. Drugi sin Šimun († 1699) biaše biskup trogirski, a treći Petar služio je u mletačkoj vojsci kao kapetan i poginù još mlad pod Visokom u boju proti Turcima god. 1657. Markova kći Jelisava udade se za Nikolu Kaugrosovića (Capogrosso). Ova, budući da biaše poslednji ogranak svoga plemena, prenese ime svoje porodice na porodicu svoga muža, koj se od tada poče pisati Kavanjin-Kaugrosović.

Izvori. Cicarelli. Storia degli uomini illustri di Spalato. Ragusa 1811. p. 33. — Marco Dumaneo. Notizie manoscritte. — Moje bilježke.

Kavčić Franjo (Caucig*), slikar, rodio se u Gorici (Görtz) dne 3. Prosinca godine 1762. Njegovi roditelji biahu siromaški gradjani gorički,

*) U Goričkom i Furlanskom običavaju od negda slavenska imena, koja se dokončaju na *ić*, pisati sa *ig*. Tako se n. pr. još danas u Gorici piše: *Pavletig, Vellusig, Pollencig, Battig, Battistig, Supancig, Mosetig, Francovig, Jarnovig, Simonig, Lucksig, Anderlig, Colavcig, Radievcig* itd. Na podoban način pisahu negda slavenska imena s latinskimi pismeni u Dalmaciji, gdje su miesto *ić* stavljali *igh*. Tako dolaze n. pr. u jednoj listini od god. 1368, koju Lucio u „Memorie di Traù“ str. 266 navadja, slijedeća imena: *Cresigh, Stanosevigh, Luxinigh*. itd.

koji su živili od kupovanja i prodavanja voća, te s toga nemogahu mnogo trošiti na odhranjenje svoga sina, zašto je sva njegova budućnost povjerena bila otcem Ježuvitom, koji su ga odgojili. Nadaren od naravi bistrim umom i zdravim srdcem, priljubio je Kavčić još kao diete sve što mu se vidilo biti liepo i veliko, te je običavao mnogo misliti o predmetih, koji su ga okružavali. To mu je dalo povod, da je iste predmete, za moći ih bolje pojmiti i zapamtiti si, jer kao dećak s uglevjem, kretom ili olovkom počeo risati, i tako vidjene ili namišljene stvari jasnije si pred oči stavljati. Njegovomu oštroumju podje za rukom, da je po gdjekoj predmet veoma dobro narisao, te ga je to poticalo na napredak. On nastavi svoja pokušenja snimanjem boljih bakrorezah, risarijah i slikah, te bude tako malo po malo sám svoj učitelj. Pomoćju prirodjenih umnih silah dotjerà kao samouk domala tako daleko, da mu se mnogi od njegovih poznanikah i učiteljah diviti počeše. Glas o mladom ovom samouku dopre slučajno i do grofa Vida Kobencla, vrloga ljubitelja umjetnosti. Vriedni taj starac, videći sposobnosti mladoga, 16 godinah stara Kavčića, pošalje ga na svoje troškove u Beč na carsku akademiju umjetnostih, i preporuči ga svome sinu Filipu Kobenclu, koj je onda živio u Beču. Došavši Kavčić u Beč, nadje u istom Filipu Kobenclu drugoga otca. Ovaj ga upozna odmah s Josipom Rozom, upraviteljem carske galerije u Belvederu, koj mu poda priliku učiti umotvore najslavnijih umjetnikah. Tu ugleda Kavčić prvikrat izvorne risarije i slike Leonarda da Vinčia,Gvida Renia, Caraccia, Mihalj-Angjela, Korreggia i Rafaela. Četiri godinah učio se tu neprestano, snimajući i risajući izvorne umotvore najvećih tih umjetnikah, pretresivajući zajedno duh i slog njihov. Tim načinom napredovà hitro i obljubi silno prekrasnu školu talijanskoga neba. Ova ljubav probudi u njemu želju posjetiti domovinu svojih duševnih učiteljah. Ta želja podje mu do skora za rukom, budući da ga 19 godinah staroga njegov podupiratelj Kobencl preporuči cesaru Josipu, te ga ovaj na dvorne troškove poslà u Italiju. Najprije posieti Kavčić Bolonju. Tu je na akademiji umjetnostih kroz dvie zime risao same gole figure i snimao starinske likove. Po ljetu običavao bi posietiti monastir i crkvu S. Michaele in Bosco, gdje je risajući snimao krasne umotvore Caraccia, Gvida Renia, Inocenca od Imole, Gverčina, Garbiera i ostalih, od kojih je poprimio veličanstveni slog. Kadikad posietio je u Bolonji kuću Gennaria, gdje je s uglevjem u mastilu kuvanim snimio mnoge slike Gverčinove, koj je na isti način svoje risarije pravio. Nakon poldruge godine ostavi Kavčić Bolonju i otide u Rim, da se tamo u svojoj umjetnosti podpunoma izobrazi.

Tu je najprije počeo polaziti galeriju Borghese i snimati mnoge slike izvrstnih slikarah. Znadući takodjer, koliko se svaki mladi slikar točnim snimanjem starinskih iz kamena tesanih likovah, ili tako nazvanih antikah, naučiti može, zabavljao bi se u Rimu pokraj risanja i slikanja zajedno i snimanjem rečenih antikah i pokusio ih za sebe tvoriti iz ilovače, što mu je veoma dobro za rukom pošlo. Najvećom marljivostju učio se iz krasnih umotvorah Rafaelovih, od kojih je množinu, što mastilom, što pako bie-

lom i crnom kretom snimio te u Beč donio, gdje se i sada u carskoj akademiji mladim učenikom za izgled davaju. U ljetnom dvorcu poredice Albani snimio je do 50 starinskih glavah u naravnoj veličini, a osim toga neima skoro u čitavom Rimu znamenitije crkve, dvora, ni kuće, kao ni razvaline ni staroga spomenika, kojega Kavčić za sebe nacrtao ili posve snimio nebi bio. Brižljivo je takodjer učio narav, narisao mnoge okolice sa svakojakim biljem i zvieradom, te osobitu pozornost obratio na nošnju, ponajviše starinsku. Te tako se svestrano trudio, da se podpunoma izobrazi za dobroga historičkoga slikara, što mu je posve za rukom pošlo. Koliki je glas svojom marljivostju steko, svjedoči to, što je u Rimu neprestano za mnogu gospodu i crkve raditi morao. Medju ostalima načinio je za crkve u Torlu i Imolu dvie slike za glavni oltar. Više historičkih slikah za Kobencla i 20 drugih za daleki Meksiko.

Nakon sedam godinah povrati se Kavčić iz Rima opet u Beč kao slavan risar i slikar. U tečaju od 4 godinah načini tu pokraj mnogih manjih slikah četiri velike: 1. Helenu i Parida. — 2. Temistokla u progonstvu kod Admeta epirskoga kralja. — 3. Kleomena i 4. Svečanost na čast Venere na otoku Meliti. Godine 1791 pošalje ga cerarsko-državni kancelar knez Venceslav Kaunic u Mantovu, da tamo nabavi za akademiju više sadrovih slievah od antikah. Tu je ostao Kavčić do 5 mjesecah, polazivši čestokrat galeriju palače del Te, gdje je od Giulia Romana i ostalih znamenitih slikarah do 100 slikah narisao. Iz Mantove otide Kavčić u Mletke. Nijedan pravi umjetnik nemože se lako razstati s ovim divnim gradom, kamoli umjetnik jugoslavenski, kojega tu njeka tajna sila prikovana drži, jer mu se svakim korakom čini, da vidi tvorove pradjedovah svojih i da čuje njihov glas. Tako se dogodi i Kavčiću, koj je u Mletcih ostao pet godinah i šest mjesecah Tu je bio na stanu kod Correderia, tajnika austrijskoga poslaničtva i polazio je ponajviše galeriju Farsetti, gdje je mnoge slike Ticiana, Giorgiona, Bellina, Karpata, Tintoretta i t. d. snimio. Osim toga napunio je dvie velike knjige s risarijami, snimajući kamenite likeve i basrelife u knjižnici novih prokuracijah. Dogotovio je takodjer više izvornih historičkih slikah, zabavljajući se pokraj toga neprestano čitanjem klasičkih knjigah povjestnice, opisivanja nošnjah, običajah itd.

Poslie proživljenih 6 godinah u Italiji vrati se Kavčić godine 1797. natrag u Beč, i bude tu od svih stranah veoma odlikovan. Godine 1799. postane Kavčić professorom slikarstva i akademičkim savietnikom na cesarskoj akademiji umjetnostih. Godine 1808. bude namjestjen kod cesarske ruko vornice porcelana za učitelja onih slikarah, koji su se tu bavili uresivanjem svakojakih stvarih, načinjenih iz porcelana. Godine 1820. poslie smrti Zaunera, bude imenovan upraviteljem učione slikarah, bakrorezarah i kipotvoracah na rečenoj akademiji. Godine 1823 dne 2. Srpnja imenovan je zajedno sa svojim najboljim prijateljem slikarom Josipom Berglerom, počastnim članom glasovite akademije sv. Luke u Rimu. Sa svojom ženom Barbarom Haitzinger živio je 25 godinah tako sretno, da njezinu

smrt preživiti nije mogao, već je iz žalosti odmah četvrti dan poslie njezine smrti umro u Beču dne 8. Studna god. 1828. u 66. godini svoje starosti. Frankl u „Sonntagsblätter" (Wien 1847 S. 433) i poslie njega Wurzbach, priobćili su grobni njegov napis, bez da su žalibože naznačili gdje mu se grob nalazi Taj napis glasi ovako:

HIC REQVIESCIT FR. CAVCIG, PICTOR EGREGIVS, GORICIVS, ACAD. I. R. VINDOB. PRAEF. CVM CONIVGE BARB. HAITZINGER. VIXERVNT CONCORDES SVMMA CVM REVERENTIA ET AMORE, QVIBVS NIHIL VNQVAM IN VITA DIVIDVVM FVIT. PER XXV. ANNOS CAROS, AMICIS TRIDVO MORS RAPVIT AMBO MENSE NOV. MDCCCXXVIII.

On je dobro govorio talijanski, njemački i slovenski, u kom jeziku razgovarao se često sa svojim zaštitjenikom slikarom Langusom iz Krajnske.

Kavčić spada medju najbolje slikare novije dobe. Veličanstven je način sastavljivanja i razredjivanja njegovih slikah. Ženske njegove glave veoma su umiljate, samo bojadisanje njegovo drže njeki da je kadikad mrtvo i bliedo, brez krepke sienke i živahnosti. Njegove najznamenitije slike jesu one, koje prikažuju predmete historičke. Karakteristika njegovih umotvorah sastoji u tom, što je svoje slike veoma skladno prikazati znao. U njegovih djelih stoji svaka stvar na svom pravom miestu. Risao je pravilno i bojadisao njekim osobitim izvornim načinom, zašto je o njemu težko reći, da je spadao ovoj ili onoj školi. Svim svojim predmetom davao je izraz naravan i duševan, te iste malenkosti u svojih slikah izradio i razredio je tako umno i točno, da se čini kao da su ove malenkosti za razjasnjenje čitave slike onamo stavljene.

Njegove poznate slike jesu sljedeće:

1. Paris i Jelena, uhvatjeni na svom biegu, stoje pred jegjipatskim kraljem Proteom, koj im kao obtuženikom sudi. U ovoj liepo i prijazno razredjenoj slici izražen je velikom vještinom značaj na obrazu obtuženikah. Svaka najmanja stvar u toj slici risana je pravilno. Starinska nošnja pogodjena veoma dobro. Prigibi na zavjesih, visećih u sobi, izradjeni su viešto. Boje su žive i svietle, a glavne osobe do dva sežnja visoke. Nalazi se u zbirci grofa Filipa Kobencla.

2. Deifontes, kralj od Epidaura, bori se za svoju trudnu ženu Hyrnetu, koju mu njezina dva brata oteti žele. Slika ova puna duha i velikoga efekta nalazila se kod G. Boronovskoga, trgovca u Beču.

3. Temistokles, prognan iz Atene, traži utočište kod Admeta kralja epirskih Molosah. Polag pripovjesti Herodotove načinjena za G. Boronovskoga.

4. Okolica stare Arkadije, koju slikar polag opisanja Pausanievoga posve poetičkim nadahnutjem razredi, pokazavši liepim načinom izradjenja svoju izgladjenu ćut. U zbirci grofa Filipa Kobencla.

5. Morska okolica u Föocii, na kojoj se bavila, kako Omir pripovieda, kći kralja Alcinoa, baš u ono doba, kad je burno more Ulisa, pliva-

jućega na jednoj daski od razorenoga broda, gologa na pribrežje bacilo. U zbirci grofa Filipa Kobencla.

6. Prazdnik Venerin na Meliti, velika slika sa mnogo figurah. U zbirci grofa Filipa Kobencla.

7. Marius na razvalinah Kartage prima poslaničtvo Prokonzula Siksta.

8. Pučki svetčani sbor pred hramom Venere na Meliti. Velika slika s mnogimi veoma umjetno izradjenimi i vješto razredjenimi figurami.

9. Kajus Marius prima na razvalinama Kartage glasnika od Prokonzula Sekstilia.

10. Orfeo na grobu svoje žene svira s oduševljenjem na liri i pjeva turobno. Velika tuga Orfeova izražena je veoma dobro na ovoj liepoj slici, koja se čuva u Johanneumu u Gradcu.

11. Aristomena izbavlja njeka djevojka iz tamnice, poslie kako je vinom opojila njegove stražare i s jednim njima otetim nožem prorezala mu verige. Polag opisanja Pausanievoga.

12. Porcia, žena Junia Bruta, drži jednom rukom pred sobom podobu svoga muža, a drugom vadi s kleštama goruće uglevje, da ovo iz žalosti progutne. Ova slika, koju je Kavčić u Mletcih tvorio, nalazi se takodjer u Gradačkom Johanneumu.

13. Aristagoras, persijanski upravitelj u Miletu, razgovara se s Kleomenom od Lacedemona.

14. Gorgo protumači tajna pismena Demarata. Polag Herodotove pripovjesti. Nalazi se kod grofice Šönborn u Würtzburgu.

15. Dimitrije Poliorketes razgovara se sa svojom ljubom Lamiom sviračicom, i njezinom drugaricom Demom. Polag Plutarha iz života Dimitrije. Nalazi se u Beču u zbirci grofa Šönborna. U bakru rezao Benedetti.

16. Žena Fociona iz Atene razgovara se s jednom ženom iz Jonije. Polag Plutarcha iz života Fociona. Nalazi se u Beču u zbirci kneza Lichtenšteina.

17. Dvadeset većih i manjih slikah, ponajviše historičkoga sadržaja, načinjene u Rimu i poslane u Ameriku.

18. Safo baca se iz leukadske skaline u more. Nalazi se u Pragu u zbirci českih Stališah. Krasna slika.

19. Dvie alegoričke slike, tvorene za kneza Serafima Porcia.

20. Kućni prizor, slikovan za kneginju Koloredo.

21. Eris i Proserpina, načinjena za poslaničkoga savjetnika Raita

22. Adonis i Venus, ili: bajka, kako je stvorena ruža. Za grofa Franju Turna.

23. Bieżanje Vestalicah iz Rima, za grofa Friesa.

24. Diana s Nimfama, za gosp. Zeilingera u Burkersdorfu.

25. Dionov povratak u Sirakus.

26. Pomirenje Heroda sa svojim sinom.

27. Focion neće da primi ponudjeno mu persijansko zlato.

28. Malo diete Cipselo ublažuje sa svojim smiehom ubojice, koji bijahu izaslani da ga ubiju. Ove četiri slike nalaze se u zbirci grofa Rudolfa Černina.

29. Različite slike, prikažujuće okolice i historičke prizore, načinjene za kneza Auersberga u Beču.

30. Esther pred Ahasverom, za savjetnika Niedermayera.

31. Sud Salamona. U bečkom Belvederu.

32. Pomirenje Herodesovo sa svojimi sinovi.

33 Isus na krstu, od zdola Maria Magdalena s Ivanom u naravskoj veličini. U zbirci bivšega tovarnika grofa Bruncvika u Budimu i u stolnoj crkvi koločkoj u Ugarskoj.

34. Muka sv. Bartola. Slika ova načinjena je po naruČbini grofice Kobencl za crkvu u Napajedlu u Moravskoj.

35. Sv. Bartol, oltarna slika, načinjena po naručbini grofa Šafgotča za Tropavu u Šlezkoj.

36. Sv. Basilio, Ivan Krstitelj i Maria s djetetom obkoljena od angjelah. U Rimu načinjena slika za stolnu crkvu od Imole.

37. Sveti branitelj od zemljotrešnje. U stolnoj crkvi grada Fermo.

38. Uzašastje Marijino, velika oltarna slika. — 39. Pohod Marijin. — 40. Sveta obitelj na putu u Jegjipat. — 41. Narodjenje Marijino. Ove slike načinjene su po naručbini grofa Filipa Kobencla za kapelu na Kobenclbergu kod Beča.

42. Krunisanje Marijino. U bakar rezano po P. Beckenkamu, s podpisom: In perpetuum coronata triumphat. *)

43. Marija sa Spasiteljem, polag Botzena.

44. Tri Madone s Isusom.

45. Dvie slike historičke u palači grofa Mihalja Koronina u Grafenbergu kod Gorice.

46. U zbirci Karla Schütza (kasnije prodanoj), nalazile su se dvie slike Kavčićeve, jedna podoba a druga historičkoga predmeta.

47. Slika sa 16 podobah grofovah Colloredo.

Od Kavčićevih risarijah čuva se veća strana u knjižnici c. k. akademije umjetnostih u Beču. Tu ima do osam velikih svezakah njegovih risarijah, što prikažuju historičke prizore, glave, pojedine časti tiela, razne položaje čovječje, zvieradi, okolice, odjeće, oružje, kandelabre itd. Medju velikimi risarijami prekrasna je slika Temistokla, koj se utiče pod zaštitu Admeta kralja epirskoga, sa 9 osobah. Temistokles predstavljen je klečeći sa svojim sinom, kojega rukom objima. Veoma umno sastavljena je slika ranjenoga Aleksandra, po pripovjesti Arionovoj, s množinom osobah. Slike kupajućih se Gracijah i Orfea opjevajućega suprugu, pune su milinah i dražesti. Ima ovdje takovih velikih historičkih prizorah preko 50 iz povjest-

*) Nalazi se u mojoj zbirci bakrorezah.

nice Grkah i Rimljanah, iz staroga i novoga zakona, iz života mučenikah itd. Žaliboże, da se u akademiji do sada još nitko nije potrudio, da na svakoj slici napiše predmet što slika predstavlja, čim bi se akademički učenici većim uspjehom š njimi koristiti mogli.

U zbirci nadvojvode Albrehta u Beču čuvaju se medju risarijami u svezku 26. njemačke škole *) i u „Suplementu III." iste škole takodjer tri slike od Kavčića, koje prikažuju: 1. Vulkana, kako je zateko Veneru spavajuću na krevetu s Marsom. Za Vulkanom, koj se u svom gnjevu obadvimi rukami za glavu drži, stoji mali Amor, metnuvši prst na usta. Izpod kreveta spavajućih viri malo djetešce, na koje jedno pseto reži. Prekrasna risarija načinjena perom i tušom. — 2. Boj Deifonta, kako je gore pod br. 2. opisan. — 3. Izbavljenje Aristomena, kako je gore pod br. 9. opisano. Obadva komada risana s perom i tušom.

Mnoge njegove slike rezane su po raznih rezarih na bakru i na medu.

Podoba Kavčićeva rezana je u bakar po J. L. Billvilleru, risovana od J. Merza, polag ove snimljena je i priložena slika po A. Jovanoviću.

Izvori. Füssli H. R. Annalen der bildenden Künste für die österreichischen Staaten. Wien 1802. I. Th. 110. — Hormayer's Archiv 1823 N. 155. 1825. N. 10—46. — Füssli et Nagler. Künstler-Lexikon. — Meusel J. G. Teutsches Künstler-Lexikon. Lemgo 1808. B. I. pag. 134. — Böckh Fr. H. Wiens lebende Schriftsteller, Künstler und Dilettanten im Kunstfache. Wien 1822. T. I. pag. 295. 303. — Wurzbach Constant. Dr. Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich. Wien 1857. Th. II. pag. 312. — Moji zapisci.

Kavka Mihalj, slikar sad živući, rodio se u Vihanu u Krajnskoj od prostih roditeljah. Baron Erberg, veliki ljubitelj znanostih i umjetnostih, čiji biaše podložnik, opazivši u samouku njeke sposobnosti za slikarstvo, poslà ga u Beč, dade ga tamo na carskoj akademiji umjetnostih izučiti. Nu čini se, da poradi pomanjkanja temeljnih naukah nije veoma napredovao. U zbirci baruna Erberga u Dolu (Lustthal) čuvaju se tri slike Kavkove, jedna predstavlja Isusa držana nad grobom od angjelah, svršena god. 1840, druga Madonu živahno bojadisanu, a treća rimsku Caritas, polag jedne niderlandezke slike dobro snimljenu.

Keller Antun, slikar, živio u Zagrebu početkom ovoga stoljetja i uresio mnoge crkve po Hrvatskoj sa stienoslikama. U remetskoj crkvi načinì po nalogu biskupa Makse Vrhovca u kapeli sv. Maksimilijana, s desna i s lieva kraj oltara, pod starijom slikarijom Andrije Remetskoga, dva prizora iz života sv. Maksimilijana, ali je boja od vlažine i od ljudih, što se na stienu

*) Po staroj navadi, svakoga proglasiti za Njemca, koj je kadgodj u Njemačkoj živio ili od kojega Njemca štogod naučio, proglasili su njèki Njemci takodjer našega Kavčića za Njemca, možebiti zato, što se je njeko vrieme bavio na bečkoj akademiji i tu profesor i upravljatelj bio. Po analogiji ovoga suda pripadali bi onda najslavniji njemački slikari Talijanom, jer su se učili i izobrazili u talijanskih gradovih polag umotvorah klasičke Italije.

naslanjaju, mnogo živahnosti izgubila, a i čitave figure izlizane su. U Knegincu kod Varašdina, u župnoj crkvi, oltarna slika sv. Barbare, s podpisom: A. Keller Pictor 1811. U Vinici kod Varašdina, u gornjoj crkvi, nalazi se njegova slika sv. Antuna padovanskoga u oblaku. Od zdola stoji napis: Anton Keller pinxit 1815. U Keglevićijanskom gradu Loboru u gradskoj kapeli nalazi se takodjer Kellerova stienoslikarija, koja predstavlja četiri Evangjelista i sv. Trojstvo.

Keregin Marko, vajar, rodio se na Rieci u Primorju početkom ovoga vieka. Načinio za Delnicu i za razne primorske crkve oltare, tabernakule i druge stvari. Zabavljao se takodjer slikarstvom ne najboljom srećom.

Kirin Jošip, slikar, rodio se na Rieci u Primorju god. 1781. i umro u istom gradu dne 28. Prosinca 1849. Za stolnu crkvu u Rieci načinio sliku svete Marije Magdalene i još njeke slike. Za kapelu na bregu Kalvariji nad Riekom načinio pogreb Isusov. U župnoj crkvi na Trsatu popravio godine 1824. sliku sv. Dižmaša.

Klovio Juraj Julio, najslavniji sitnoslikar. *) Rodio se g. 1498. u Grižanah, neznatnom selu hrvatskoga Primorja, u kotaru vinodolskom. Što mu biahu roditelji i kako se zvahu, to se žalibože jošte nezna. Neima sumnje, da je njegovo prezime stoprv u Italiji, po običaju onoga vremena, preinačeno i potalijančeno. U cielom hrvatskom Primorju neima ni jednoga pismenoga spomenika, u kom bi se spominjalo ime porodice Klovia. Naprotiv

---

*) Malo ima slikarah, osim Rafaela, Mihaljangjela, Koregia, Ticiana i Leonarda da Vincia, o kojima bi sudio jednako dobro sav učeni i umjetni sviet, kao što sudi o Kloviju. Talijanski, englezki, francezki, portugalski i njemački spisatelji upotriebljuju različita epiteta, kad o njemu govore. Umni Ivan Petar Lomazzo zove ga „il mirabile, l' unico". Vasari: „il meraviglioso, il piccolo Michaelangelo, il principe dei miniatori". Orlandi: „in superlativo grado eccelente". Baglione: „l' unico". Lanzi: „Ristauratore delle arti, il principe dei miniatori". Baldinucci: „gran virtuoso". A. Nibby: „celeberrimo miniatore". Zani: „Il principe ed il mirmecide dei miniatori". Rosini: „Il Rafaelo dei miniatori". Bioni: „Insuperato, miraculoso". Ticozzi: „Clovio essendo stato il primo tra i pittori di moderno stile applicato alla miniatura l' abbia a così alto grado condotta, che verun altro giunse a pareggiarlo, non che a vincerlo". Guglielmo Della Valle: Nelle Pitture di Giulio Clovio si vede in alcune parti il fiero e l' energico di Michelagnolo, e in altre la dottrina e le grazie di Raffaello". Dibdin Englez: „Immortal Clovio, wonderful artist". M. Pilkington: „that in the former he was accounted equal to Titian, and in the latter not inferior to Buonarotti". Humphreys: „Umjetnost malenoga slikarstva dotjerana je po J. Kloviju do najvišjega stepena savršenstva.". Portugalac Bonde: „Divinus Clovio, stupendae indolis". Portugalski slikar i spisatelj Franjo de Holanda: „aussi j' accorde la palme à don Jules sur tous les enlumineurs de l' Europe" — „le plus fameus des enlumineurs". Füssli: „Clovio erreichte die höchste Stufe". Nagler: „Alles (von Clovio) hat classische Rafaelische Gepräge". Conversations-Lexikon für bild. Kunst: „Der berühmte Miniaturist, der geschätzteste Kleinmaler seiner Zeit itd.". Waagen: „Der berühmte Miniaturmaler des 16. Jahrhundertes".

dolaze u pismih onoga vremena: „Glovićić“ i „Glavičić“ u Grižanah i u Novom, „Glovon“ i „Glavan“ u Trsatu, „Gobić“ u Grižanah, „Glavić“ u Bosni, a poslije u Dalmaciji i u hrvatskom Primorju. Nu što je najznamenitije, oko 1560. dodje u Hrvatsku njeki Ljudevit Glavić ili Klavić iz Mantove, gdje se naš Klovio više godinah bavio, živući tamo u samostanu. Nastanivši se u Zagrebu isti Ljudevit, podigne tu liekarnu; kupi imanje Mlaku u Turovompolju, bude godine 1585. od Stališah preporučen za plemstvo, i dobi isto plemstvo od Maksimiliana cara god. 1588. U povelji carskoj pisan je Ljudevit „Klavicze Mantuanus“, a u kasnijih pismih dolazi pisan „Glavicer, Glabicer i Globicer“ kada se naime ista porodica i u Štajerskoj namiesti *). Jasna je stvar, da ovo ime nije talijansko, da se je dakle u Mantovi, odkuda je došo Ljudevit, njetko s ovim imenom naseliti morao. Srodnost ovoga imena s imenom Klovio i Clavio mora pasti svakomu u oči. S toga mnijem, da se neću prevariti, ako reknem, da je moguće, da isti Ljudevit Klavić ili Klavicze a kasnìji Glavicer, bližnji rodjak Klovijev biaše, i da se je taj po svoj prilici kod kuće Klavić ili Glavić zvao.

Moguće je, da mu je porodica s ostalimi uskoci došla iz tursko-slavenskih pokrajinah u Hrvatsku; jer Vasari tvrdi, da su njegovi predji došli iz Maćedonije, gdje su bili od starine plemići. Nu ovo mnienje moglo se s toga poroditi, što stotinu godinah poslie naseljenja uskokah u Primorju isti potomci pravo znali nisu, odkuda su im otci došli, te tako je Vasari, a i sám Klovio, onoj bajci vjerovati mogao, da su naime hrvatske uskočke porodice došle iz Maćedonije, Traćije i bog zna odkuda, premda su svi hrvatski uskoci doselili se iz bližnje Bosne ili Srbije, a samo dolnjo-dalmatinski iz Arbanije, Srbije, Maćedonije i ponješto iz iste Grčke. Bio je takodjer običaj onoga vremena, da je svaki učen ili slavan muž tražio svoj koren ili u porodici klasičkoga imena, ili u zemlji klasičkoj. Mi Hrvati imamo takovih primjerah preko mjere, a nefali ih takodjer u inih narodah. U tom dakle treba tražiti uzrok, zašto su Klovia nazivali kadikad: „Macedonus“, prem da ponajviše dolazi podpisan: „Crovatinus“, „Crovata“, „Illiricus“, „di Crovazia“ i „da Croazia“.

Klovio dobì na krstu ime Juraj (ime obljubljeno još i danas po svem Primorju i po Bosni), kasnije primì, kao redovnik, ime Julio. Do svoje 18. godine živio je u svojoj domovini. Budući da je po svjedočanstvu Vasaria jur kao djete bavio se naukom, to je valjda polazio učione ili na Rieci, ili u Novom, ili je pako po običaju onoga vremena išo u nauke u kojgodj bližnji monastir, te je tu valjda obljubio umjetnost slikarstva, osobito miniature. Poznato je, da su redovnici i viešti pisari našega naroda jur u najstarija vremena bavili se slikarskim uresivanjem svojih rukopisah. Svaki

---

*) Transumptum Donationum Regiarum saecularium u zem. Arkivu u Zagrebu, — Acta Capituli Zagrabiensis. Elenchus N. 134. — Kerčelić. Hist. Ecclesiae Zagrab. p. 271 273. 276. — Protocollum Regni Congregationum. 1588 p. 283. 324.

skoro monastir u jugoslavenskih zemaljah imao je svoga krasnopisca i uresitelja rukopisah, pa ako koj izmedju njih i takovoga umjetnika imao nije, čuvao je barem u svojih zidinah starinski kakav rukopis urešen sa slikama. Iz takovih rukopisah, pod rukovodjenjem možebiti gdjekojega glagoljskoga redovnika, crpio je Klovio prvu nauku slikarstva. Samo tako možemo si tumačiti ono, što Vasari i ostali o njemu pišu, da je naime Klovio u svojoj 18. godini došao u Italiju, i da je tu već u prva tri lieta takove umotvore načinio, koji se u ono doba od njega očekivali nisu. Dobrom srećom primi ga odmah s početka u Italiji pod svoju zaštitu kasniji kardinal Marino Grimani, muž učen i veliki ljubitelj umjetnosti. Nepoznati su putevi, po kojih se Klovio s ovim bogatim prelatom upoznao. Valja da je došo u Italiju s preporukom kojegagodj Frankopana, od kojih bijahu mnogi veliki ljubitelji znanostih i umjetnostih. Toliko se barem znade za izvjestno, da ga je gorespomenuti Marino Grimani sve do svoje smrti podupirao i u velikoj cieni držao.

U rečena prva tri lieta (1516—1519) izradio je Klovio za Grimana perom, u najmanjem formatu, osim drugih stvarih, više krasno narisanih medaljah, pečatah i drugih predmetah, upotrebljenih za rezariju, najvećom i skoro nevjerovatnom brižljivostju (con estrema e quasi incredibile diligenza, veli Vasari). Svršivši ova djela, uvidi Klovio, koliko mu je sposobnosti podala narav da može tvoriti u slikariji takodjer najmanje stvari, pa se posveti iz toga uzroka još većom marljivostju nauku malene slikarije. Istu slikariju obljubi još više, kad je vidio, kako se njegovi tvorovi držahu po svuda za djela najmilije vrsti, i kako je sve želilo imati njegove krasne malene slike. Kad je višekrat htjeo baviti se radnjom većih slikah, nagovarali bi ga mnogi, da ostane kod malenih. Medju ovimi biaše Julio Pipi, nazvan Romano, najbolji učenik Rafaelov, s kojim se Klovio valjda u Mantovi upozná. Od ovoga slavnoga slikara nauči se Klovio miješati boje i upotrebiti gumi i vodu. Ovomu Rimljaninu imade zahvaliti takodjer svoj ogromni napredak u slikarstvu i onaj mili način bojadisanja, koj Rafaela na sve viekove neumrlim učini.

Jedna izmedju prvih slikah, što je Klovio naćinio s bojama, biaše prilika majke Božje. Ovu sliku snimi polag jednoga od prvih drvorezah Alberta Dürera, našavši ju u knjizi: Epitomae in divae Mariae Historiam etc. Fol. Norimbergae 1511 *). Poslie toga načini mnogo drugih slikah, po kojih steče takav glas, da ga je oko god. 1524. na preporuku njekog Alberta Carpia ugarski kralj Ludovik II. pozvao na svoj dvor. Tu je ostao

*) Za čudo je, kako su mogli mnogi spisatelji. pa i njeki najnoviji njemački pisci, kao Füssli, Nagler, Förster itd, tvrditi: (pozivajući se na Vasaria) da je Dürer snimio sliku Klovievu, a ne ovaj Dürerovu. Vasari kaže posve jasno: „E le prime cose, che il Clovio colorisse, fu una nostra Donna, la quale ritrasse, come ingegnoso e di bello spirito, dal libro della Vita di essa Vergine: la quale opera fu intagliata in istampa in legno nelle prime carte d'Alberto Duro".

tamo sve do najnovijega vremena čuvale *). Baveći se u službi kardinala Grimana u Perugiji, načini Klovio za njega sljedeće miniature: 1. Molitvenu knjižicu, posvetjenu B. D. Mariji, koju uresi sa četiri liepih slikah. — 2. Krasnu sliku pobožnosti (Pietà). — 3. Isusa na krstu. Ove dvie slike došle su po smrti Grimanovoj u ruke Ivana Gaddia svetjenika na dvoru papinskom **). — 4. Liepo pisani rukopis zadržavajući razjasnjenje pisma „Sv. Pavla na Rimljane" ukrasi sa tri velike slike, od kojih je jedna kasnije poslana u Španjolsku. Ovaj rukopis, koj nosi naslov: „Liber Commentariorum in Epistolam Pauli ad Romanos" nalazi se sada u Londonu u knjižnici muzeuma Soanovog, kamo je donešen iz Mletakah, i smatraju ga za glavni ures ove knjižnice. Po smrti naime Marina Grimana dodje taj rukopis u mletačku knjižnicu Grimanove porodice, gdje je bio još god. 1738, jer ga je ove godine 13. Prosinca Viktor Grimani-Calergi po svojoj oporuci ostavio Vinc. Grimanu, sinu Iv. Karola ***). Kratko vrieme zatim putovå bogati englezki herceg od Bukinghama po Italiji, namjeri se u Mletcih, nezham kakvom sgodom, na taj rukopis, i kupi ga pokraj dvajuh malenih neznatnih rukopisah za 1000 guineah. Po smrti istoga hercega dodje napokon rečeni rukopis u spomenuti muzeum bogatoga graditelja Saona. Slike, koje se u tom rukopisu nalaze, vrlo su dobro snimljene u krasnom djelu Humphreysa: „The Illuminated Books of the Middle ages." Ja sam ih opisao u mom „Životu Jurja Julia Klovia". Likovi ovih slikah, osobito Mars i Minerva, priliče mnogo figuram Mihaljangjela, što ih je načinio u Sikstinovoj kapeli u Rimu i što podupiraju svod iste kapele. Naslov ovoga rukopisa glasi ovako: „Marini Grimani Veneti S. R. E Cardinalis et Patriarchae Aquilejae. In Epistolam Pauli ad Romanos Commentariorum Cap. primum." A na drugom listu, na kom je prikazana slika sv. Pavla, stoji u lievom kutu mala podugačka ploča sa sljedećim zlatnim napisom: „Marino Grimano. Car. et Legato Perusino. Patrono svo, Ivlivs Crovata pingebat "

Isti rukopis uresio je Klovio po drugikrat sa četiri velikih slikah, medju kojimi je glavnu sliku, naime preobratjenje sv. Pavla, sa više figurah umnožio, i sv. Pavlu, koj prestrašen od prikazanja božjega, s konja na zemlju pade, posve drugi položaj dao. Polag ove slike rezao je god. 1576. holandeski bakrorezar Kornelio Kort isti predmet veoma krasno u bakar, o

*) Sada je taj monastir porušen. Kamo su došle njegove dragocienosti, to u Padovi od nikoga saznati mogao nisam.

**) Valja da je ovaj Ivan Gaddi bio onaj isti, koj je god. 1480. sa svojim bratom Petrom živio u Kremoni, baveći se miniaturom i krasnopisjem.

***) Cicogna: „Delle Iscrizioni venetiane" vol. N. str. 632. „Vettor Grimani-Calergi coi suo testamento 13. Decembre 1738. lascia a Viconzo Grimani, fu di Giancarlo, il libro del Cardinal Marin Grimani, con la parafrasi dell' Epistole di S. Paolo, colla caduta e conversione dello stesso Santo e col ritratto del sudetto cardinale, di mano di Giulio Clovio. Qui e specificato, che cosa rapresenta la miniatura di Giulio Clovio."

Julio Klovio

sitnoslikar.

kojemu bakrorezu govorit ću dole niže. Ovo će biti po svoj prilici, onaj isti rukopis, koj je kasnije iz Italije u Englezku donešen, i tu na dražbi Nowela Jenningsa od Mr. Strangea za 75 guineah kupljen, kako to Strangeov katalog br. 735. svjedoči.

Kratko vrieme zatim (god. 1537.) uresi Klovio za istoga kardinala Grimana jedan latinski Misal ili službenik s prekrasnimi slikami. Ovaj Misal nalazi se sada u Englezkoj u knjižnici Lorda Holforta. Biaše prije u knjižnici vojvodkinje Portlandske, zatim u nasljedstvu ostavljen vojvodi od Alencona, dodje u ruke Karola od Arundela, a od njega kupi ga Lord Holfort za 161 livrah šterlinga. Sličan misal Klovijev, načinjen u isto vrieme, nalazio se takodjer u Londonu u zbirci g. Vebbea, koj ga kupio od Jenningsa. Taj misal drži se (veli Englez Dibdin) za takov proizvod umjetnosti, koj sve podobne vrsti umotvore daleko nadilazi. I ovo će biti po svoj prilici onaj isti misal, koj se sada čuva u knjižnici Lorda Townleya, i u kojemu ima šest glavnih slikah: 1. Rodjenje Isusa. 2. Govor apoštolah. 3. Isus predaje ključeve sv. Petru. 4. Uzkrsnutje Isusovo. 5. Silazenje sv. Duha i 6. Posljednji sud. Townley kupio je taj misal za 400 guineah od M. Champemowna, koj ga opet kupi od slikara Metza.

Za gore spomenutoga Grimana uresi Klovio takodjer jedan rukopis Petrarkovih pjesamah s prekrasnimi slikami. Ovo djelo nalazi se sada u bogatoj knjižnici porodice Trivulzi u Milanu, i smatra se tu za jednu od najvećih riedkostih. Ona nježnost i savršenost, kojom su načinjene slike u tom rukopisu, nedaju dvojiti, da ih je Klovio u isto vrieme tvorio, kad je načinio i gorespomenute misale. U važnom djelu Rosinia: „Storia della Pittura Italiana." Pisa 1839–47. T. V. str. 143. nalazi se jedan u bakru rezani odnimak iz rečenoga rukopisa. U četverouglu, krasnih arabeskah vidi se soba napunjena knjigama. U toj sobi sjedi Petrarka za stolom, duboko zamišljen; glavu naslonivši na lievu ruku, desnica, u kojoj drži pero, počiva na pismu. Na stolu vidi se van pisma globus, tintarnica, pero i njekoliko knjigah. Na podu stoji pri stolu tamburica, pred njom pako sjedi mačka. Kroz prozor iste sobe vide se u perspektivi daleke modre gore. Na koliko se iz ovoga snimka suditi može, to je risarija ove slike veoma pravilna, a zamišljeno lice Petrarke izražuje veliku mudrost i uzmešeni duh *).

*) Taj rukopis nalazio se negda u bogatoj mletačkoj zbirci Apoštola Zena, kako to svjedoči kazalo Zenovih rukopisah u knjižnici sv. Marka u Mletcih Cod. DXVI. Tu se kaže, da je isti rukopis pisan na pergameni (kvеru) u 12ini i da je vezan u baršunu. Initiali pisani su modrom bojom, naslovi poglavjah od pjesamah i svakoga Trionfa pisani su sa zlatom i urešeni sa osam prekrasnih slikah od Klovia (con otto figure di Giulio Clovio Schiavone di stupenda bellezza). Andrija Korner, rodjeni brat Apoštola Zena, zadržà taj rukopis kod sebe onom prilikom, kad isti Zeno naredi, da se svi njegovi rukopisi s knjigama imadu prenieti u monastir Ježuvitah, tvrdeći Andrija, da je on njekoč taj rukopis Apoštolu Zenu darovao. Kako je kasnije dospio isti rukopis u zbirku Trivulza u Milan, nije poznato

Ovi spomenuti tvorovi Klovijevi raznieli su njegov glas po čitavoj Italiji i obratili na njega pozornost istoga pape Pavla III. i njegova slavna netjaka kardinala Aleksandra Farnosa. Ovaj posledoji pozvà ga u svoje i u papino ime u Rim, umolivši ga: da unapred njega služi i za njega radi. Takovomu častnomu pozivu nije mogao odoljeti Klovio. S privoljenjem svoga prvoga pokrovitelja Grimana oprosti se oko god. 1540. s ovim i otide u Rim, gdje ga čekala neumrla slava. Godine 1542. uresi za papu Pavla III. jedan latinski rukopis psalmovah krasnom slikarijom, u kojoj je skopčao slog Rafaelov i Mihaljangjelov. Znameniti su uresi po okrajcih njekih listovah, u kojih je nasljedovao urese Rafaelovih loggiah. Tu je prikazao ljubke angjele, genie, Herme, krinke, rezarije od kamena i tako nazvane kamee od oniksa, tolikom vještinom, da ga u tvorenju podobnih predmetah nitko nadvladao nije. Njegove nježno i mekano izradjene slike s vodenimi bojami i gumiom tako su savršene, da se drže za njekakovo čudo *). Sve, što se tu gleda, sastavljeno je po strogo tehničkom pravilu i najvećom marljivostju. U sitnih prizorih, crpljenih iz historije, sljedio je slog Mihaljangjelov, a u njekih uresih i u prikazanju zaviesah, ticah itd. vidi se ukus slavnoga Ivana da Udine (Videmskog). Na prvom i glavnom listu toga rukopisa načinio je podobu Pavla III., tu stoji i godina MDXLII. Na jednom listu, na kom počima rukopis s prvom nedjelom adventa, načinjena je velika slika, prikazujuća otca Boga, stvorećega sunce i mjesec. Na okolo vide se različiti uresi, a medju ovimi 12 angjelah i 4 geniah veoma skladno razredjenih i tako ljubko i fino radjenih, kao da su onamo dahom pritisnuti **). Odozdó na istom listu stoji krasno načinjeni grb pape Pavla III. Mnoga početna slova nakitjena su u tom rukopisu takodjer s nježnimi slikami, te ista fina koža, na kojoj je rukopis pisan, kao i liepo njegovo pismo, odgovara sasvim krasnomu umotvoru. Taj rukopis nalazi se sada u Parizu u knjižnici Louvra (Suppl. lat. Nro. 702), gdje ga je oko g. 1837. njemački spisatelj G. F. Waagen vidio i opisao.

U isto doba načinio je Klovio one prekrasne slike, o kojima govori njegov suvremenik Franjo de Holanda, dvorni slikar kralja portugalskoga. Stojeći taj njeko vrieme u Rimu, polazio bi često Klovia u dvoru kardinala Grimana, kojega on Grimaldi piše, i vidio kod njega sliku Ganimeda, risovanu od Mihaljangjela a bojadisanu od Klovia, kojom slikom proslavi se ponajprije u Rimu. Zatim načini sliku Venere, manjom savršenostju, napokon pokazà mu Klovio dva velika lista njeke pisane knjige. Na jednom listu biaše prikazan sv. Pavao vratjajući vid njekomu sliepcu u nazočnosti rimskoga prokonzula, a na drugom biase naslikana Caritas s drugimi figurami, medju sgradama i korintičkimi stupovi. Ove slike biahu po sudu de Holande najljepše bojadisano djelo što se može naći („ceci était, selon

*) Dr. C. F. Waagen, Kunstwerke und Künstler in England und Paris. T. III. str. 394.

**) Waagen.

moi, le plus superbe ouvrage d'enluminure que l' on pût rencontrer"), kojemu nije slična našo kod najboljih slikarah i iluminatorah flanderskih, prem da ih je mnogo vidio.

Po svjedočanstvu istoga slikara de Holanda pronašo je bio Klovio već tada osobitu vrst slikarstva, što je izgledala kao da je velom pokrita, i koju on atomičkom nazva. Ova vrst slikarije radjena je osobitimi šiljastimi iglami, te nebijaše poznata ni u Italiji, ni u Flandriji. Nu rečeni slikar tvrdi, da ju je on u isto doba u Portugalskoj u Evori iznašo i da je divno, kako su dva čovjeka na 500 francezkih miljah odaljeni u jedno doba jednu stvar izmisliti mogli. „Valja znati", nastavlja isti slikar, „da se ova vrst radnje veoma težko naučiti a još teže izvesti može, zašto ja Don Juliju dajem prednost pred svimi iluminatori Europe, nu da njega nije, možebiti da bi ja bio u toj vrsti proslavio se."

Za istoga slikara uresi Klovio bojama njeku njegovu risariju, za koju mu htjede slikar platiti dvadeset zlatnih krusadah, prem da je samo ¼ lista od pergamene bilo, nu Klovio nehtjede novce od svoga prijatelja primiti.

Godine 1546. uresi Klovio za kardinala Farnesa jedan latinski misal. Tu ima toliko malenih slikah, kaže Njemac Volkmann, da bi čovjek mislio da je naš Klovio čitav svoj život na njima radio *). Isti veli nadalje: da čovjek nemože ništa ljepšega viditi od ovih slikah. One nisu samo punktirane, kao što su obično miniature drugih slikah, već su umjetno pernikom izradjene, što im daje još ljepše lice. Englez Richardsohn spominje, da je ovaj misal mnogo ljepši od onih, što se čuvaju u Vatikanu, i što su također slikani od Klovia. Taj misal, (veli on), jest veoma dobro sačuvan, isto tako dobro risan i prekrasno bojadisan **).

Slog je u toj risariji u obće naravan, blag i prijazan. Njekoje figure načinjene su sasvim po ukusu Mihaljangjela, nu nije u njih opaziti njegova tvrdost i prekorednost ***). Na koncu ovoga rukopisa stoji napis: „Julius Clovius monumenta haec Alexandro Farnesio Domino suo feciebat MDXLVI." Taj misal, koj je za vrieme Richardsohna bio u Parmi, u kabinetu hercega od Parme, nalazi se sada u Napulju, kamo ga je Don Carlos iz Parme zajedno s drugimi dragocienostmi farnesijanskimi donio.

U ovo doba svoga proslavljenja obodri Klovia nježna ljubav prijateljstva na još veće napredovanje u svojoj umjetnosti. U to naime vrieme bavila se u Rimu njeka mlada i liepa Njemkinja, dobro viešta u slikarstvu! Nješto ljepota a nješto umjetnost njezina učini, da se Klovio š njom spo-

*) Sie, die Bilder, sind in solcher Menge, dass man glauben sollte, der Meister habe seine ganze Lebenszeit damit zugebracht." Dr. I. I. Volkmann's Historische Nachrichten von Italien. Leipzig 1771. III. T. str. 64.

**) „Et il est aussi bien colorié, qu' ancun Maitre avroit pu le faire." veli Richardsohn.

***) Richardsohn.

zna i sprijatelji, postavši zajedno njezin učitelj u malenom slikarstvu, u kom ona podobro napredovà, te u Rimu za ono doba dobar glas steče. Žaliboże nije nam poznato ime iste ove slikarice, jer što Zani veli: da se je zvala Klovio (Clovio *), nevidi mi se vjerovatno, ako nije možebiti bila od porodice Klavia (Clavio) iz Bamberga, kojoj je pripadao slavni pisac onoga vremena i mnogo vješt u matematici i muzici: Kristov Klavio Ježuvita, koj se doista za vrieme života Klovijeva bavio takodjer u Rimu. Jedinu uspomenu rečenoga prijateljstva sačuva nam jedno pismo našega Klovia, pisano istoj slikarici, koje pismo priobći iz njekojega rukopisa Zelade otac Vilhelmo della Valle u svojih opazkah k seneskomu izdanju Vasarijevoga djela **). Pismo ovo, pisano u latinskom jeziku, koje nam ponješto odkriva unutarnju ćud neumrloga našega umjetnika, glasi u prevodu ovako:

„Imade više danah, da sam čuo kako sviet slavi vaše kriepostì i vašu ljepotu, i već sam se po samome glasu bio počeo za onu vrlo zauzimati, kad eto gospodina M..... s vašom slikom, koju ste sami naslikali, i tako naslikali, da sam na ukupno ugledao milinu vašega lica, živahnost vašega duha i izvrstnost one umjetnosti, kojom se ja bavim. Sad sudite sama, ako sam vas prije ljubio zato, što sam vas čuo hvaliti, koliko vas ljubim i štujem sada, kad sam vas tako rekuć vidio i poznao za ženu takovu, koja ne samo da je toli liepa i mlada, nego i izvrstno viešta u onakoj umjetnosti, koju riedko muževi umiedu, a kamo li žene."

„Poradi ljubavi i udivljenja nije mi se moglo na ino, već da zadržim pri sebi vašu sliku, koju držim za najmiliju i najdivotniju na svietu. (Et lo vagheggio a tutte l'hore per la piú cara cosa che io l'habbia, et per la più mirabile che si vegga). A da vam odvratim ljubav za ljubav, pošiljam vam evo moju sliku, takodjer djelo moje vlastite ruke, a to više da poznate sliku onoga koj vas ljubi, nego što je vriedan onaj koj vam ju šalje, jer budući da to nije od najboljih mojih djelah, zato sudim da nije vas ni dostojno. Ali jer znam, da je drago umjetnicima, ako mogu vidjeti razna djela onih, koji što tvore, zato sam pomislio, da vam se neće dati na žao, ako vam se dade prilika da vidite kako radimo mi u Italiji. Bio bih vam poslao kakav predmet (un saggio) iz povjestnice, ili kakav obrazac (figuretta) podpuno izradjen, da možete o stvari temeljitije suditi; ali poradi kratkoće vremena odgadjam to na drugiput, a ova moja podoba hoću da vam samo na toliko služi, da me po njoj poznate, i da ju držite kao spomen, koj ste od mene dobili. Ja znam za stalno, da ste tako prijazna (cortese), kao što vam lice kaže, zato i nesumnjam da me nećete primiti za svoga prijatelja."

---

*) Clovio Giovane, Tedesca, amica del Padre D. Giulio Clovio, Miniatrice bravissima, fioriva 1540. Zani Enciclopedia Metodica etc.

**) Izdano god. 1793. Tomo 10, pag. 353.

„Sad vas dakle molim: učinite mi ljubav, te mi se oglasite, da me za takova zbilja primate. Zapovjedite mi kao svome, obdarite me milostivo kojim drugim djelcem vaših rukuh, a ja ću vam isto odvratiti. U ostalom pozivljući se na ono, što će vam kazati ovaj vitez, koj će vam ovo pismo donieti, izručujem vam se i ostajem na uviek vaš i ljubim vam nježne i umjetne ruke. Budite zdravi.“

U najnovije doba pronašle su se dvie podobe u ambraskoj zbirci u Beču (u dvorani V. ormaru XI. pod br. 90. i 91.), od kojih može biti jedna ili obe od onih, o kojimi je ovdje govor. Jedna prikažuje J. Klovia u svojoj 30. godini, s malim psetom, a na okolo s napisom: „Julius Clovius Croatus sui ipsius effigiator a. aetat. 39 Salut. 1528.“ Druga prikažuje njeku žensku, odjevenu u crno s prsteni na prstih desne ruke i s cvietjem. Odozgó stoji na okviru napis: „Quia nescitis diem neque horam.“ Odozdó MDLXXV. Memores esto uxoris.“ Obe slike imadu jednu veličinu i sasvim jednake drvene okvire. Budući da je godina 1575. na okviru ženske slike, a ne na samoj slici napisana, s toga je moguće, da su isti okviri mnogo kasnije, nego li iste slike, radjeni. Klovijeva podoba od godine 1528. nije onom savršenostju radjena i bojadisana, koja se vidi u njegovih kasnijih tvorovih. Nu to pripoznaje i on sám u svom gorespomenutom pismu, kad veli: „to nije od mojih najboljih djelah.“ Ovu istu podobu Klovijevu dao sam od viešta slikara snimiti i po gosp. Jovanoviću litografirati, te je ovomu djelu priložena *).

Za gorespomenutoga papu Pavla III. naslikovà Klovio još prije u malenom četverouglu sliku majke Božje s djetetom. Oko nje stoji množina svetacah, a pred njom kleči papa Pavao III., kojega je lice tako dobro pogodjeno, kao da ga živoga gledaš. Ostalim takodjer figuram nefali drugo, po svjedočanstvu Vasarievom, nego duša i rieč za moći progovoriti. Ovu sliku poklonio je papa Pavao III., kao njeku riedkost, cesaru Karolu V., koj se njojzi nije zadosta načuditi mogao **).

Za kardinala di Trento načini Klovio jednu malenu sliku s drobnimi figurami, tako dražestno i liepo, da ju isti kardinal radi osobite krasote pokloni takodjer cesaru Karolu V. Po naručbinì istoga kardinala načini Klovio

*) Ima i više u bakru rezanih podobah Klovijevih, ali ga sve ostale prikažuju kao starca.

**) O toj pojedinoj slici govori Vasari. Nu po svoj prilici bila je ona sa više drugih načinjena po Kloviju u onom malenom breviaru, posvetjenom B. D. Mariji, kojega je zgotovio za kardinala Medicisa, primivši od njega za ovaj svoj umotvor 2000 škudah. Isti ovaj breviar dodje poslie, nezna se kako, u ruke pape Pavla III., koj ga dade svezati u dragociene zlatne korice po slavnom zlataru Benvenutu Celinu, i poslà ga po ovom istom zlataru, kao neobični dar, cesaru Karolu V. poslie njegova povratka iz Tunisa. Benvenuto Celini pripovieda sám u svom životopisu o tom breviaru i kaže: da ga je predao cesaru sljedećimi riečmi: Presveti otac Pavao pošilja evo vašemu posvetjenomu veličanstvu ovaj breviar, kojega napisà i uresi ruka najvećega mužá, koj se ikada bavio po obnom umjetnostju.

jednu majku Božju i podobu kralja Filipa II. od Španije, koje slike poslà rečeni kardinal na poklon spomenutomu kralju Filipu II. Za svoga pokrovitelja kardinala Farnesa dogotoví u to doba sliku Marije s djetetom, nadalje sv. Elizabetu, sv. Ivana Evang. i druge njeke slike, koje ovaj kardinal poslà u Rigomes u Španjolsku. Za istoga kardinala dogotovi i sliku sv. Ivana Krstitelja u pustinji s prekrasnom okolicom i sa više zvieradi. Ovu sliku morao je radi svoje krasote po drugi put načiniti za kralja Filipa od Španije.

Jednu sliku pobožnosti (Pietà) sa pet figurah, a drugu majke Božje sa više figurah poklonio je kardinal Farnese papi Pavlu IV., koj je Klovija tako cienio, da ga je uviek pokraj sebe imati želio. Jedna slika pobožnosti ili snimanje Isusova tiela s krsta nalazi se sada u Florenciji u galeriji Pitti, u sobi zvanoj „Stanza dell' educazione di Giove" Nr. 241. Načinjena je polag mramornoga kipa Mihaljangjela, zašto se nemože sravniti s Klovijevimi drugimi djeli, jer su boje mnogo manje živahne i pobliedile su, a obrisi jesu ponješto tvrdi. Ovu sliku načini Klovio za toskanskoga vojevodu Kosima. Nu načini još druge dvie slike istoga predmeta sa 5 i osam figurah, koje rezà u bakar Kornelio Kort i još njeki. Gorespomenuta florentinska slika najveće je djelo Klovijevo, što sam ga vidio. U novije doba rezano je u bakar od Lasinia sina, u krasnom djelu Ludovika Bardia: Galleria Pitti illustrata. Firenze 1842.

Gorespomenuti i ostali slični tvorovi Klovijevi proslaviše mu na toliko ime, da su svi skoro kraljevi i drugi imućni ljudi po svietu, koji su štogod o njemu čuli, želili od njega imati po gdjekoju sliku, držeći se za sretne, ako su mogli od njega dobiti štogod za skupe novce. Medju ostalimi nije propustio i slavni vojevoda toskanski Kosma I. na Klovija obratiti svoju pozornost. Kao pokrovitelj svih najslavnijih spisateljah i umjetnikah onoga vremena držao je za sramotu, neimati tako slavna čovjeka na svom dvoru, i pozove ga zato u Florenciju, da ostane na njegovom dvoru, dok bude živio. Klovio došo je na poziv vojevode u Florenciju, ali ostà ovdje samo kratko vrieme, jer zahvalan svome pokrovitelju kardinalu Farnesu, nehtjede ga ostaviti sve do svoje smrti. U Florenciji načini Klovio za rečenoga vojevodu, osim gorespomenute slike pobožnosti, jednu malu glavu Isusa polag njeke stare slike, koju držahu za najpodobniju Isusu, jer je negda pripadala kralju jerusolimskomu Godefredu od Buljiona. Kasnije načini Klovio sliku Isusa visećega na krstu, pod kojim stoji žalostna M. Magdalena Tu zgotovi zajedno i stojeću majku Božju sa svojim sinkom u naručju. Oko nje vidila se velika pratnja ljubkih angjelah i množina golih dušah, molećih zaštitu od Marije. Od obiuh slikah imao je Vasari izvorne risarije Klovijeve. Za istoga vojevodu snimi Klovio takodjer sliku Mihaljangjelovu, prikažujuću Jupitra, nosećega u slici orla Ganimeda u nebo. Isti vojevoda imao je još u svojoj ložnici Klovijevu sliku sv Ivana Krstitelja sjedećega na jednoj stieni; kraj ove slike visilo je i više drugih obrazah načinjenih divnom krasotom i savršenostju po Kloviju.

Vrativši se u Rim, dobi Klovio častni nalog od španjolskoga kralja Filipa II., da načini za njega njekoliko historičkih slikah. Klovio izabrà za svoj predmet Karola V. otca Filipova, i načini u jednom krasno pisanom rukopisu dvanaest slikah, predstavljajućih prizore iz života rečenoga cesara, koje sam opisao u životu Klovia god. 1852.

Ove slike, koje su tvorene, kako Englez Dibdin veli: Klovijevim bezgriešnim pernikom (matchless pencil), prikažuju po svjedočbi istoga spisatelja njeko čudo grafičke savršenosti (a miracle of graphical perfection). Imadu pako tim veću vriednost, što se u njima vide ponajviše dobro pogodjene podobe slavnih muževah onoga izvanrednoga vremena. O cielom djelu, koje se dakako kod nas ni u snimku viditi nemože, govori isti Dibdin njekim osobitim uzhitjenjem. Dragocieni rukopis s ovima slikama čuvao se sve do početka našega stoljetja u kraljevskoj palači u Madridu. U ono doba, kad Vellington Španjolsku od Francezah oslobodi, bude prilikom plienjenja kraljevskoga dvora po Francezih odnešen i taj rukopis u Francezku. Njeki vojnik prodà ga god. 1816. u Parizu tiskaru Woodburnu, iz ovoga rukuh dodje pako za velike novce u bogatu knjižnicu Lorda Grenvilla, gdje se i sada čuva.

U isto vrieme, ili još prije, izradio je Klovio za portugalskoga kralja Ivana III. prekrasan psaltir s množinom slikah, koj umotvor uzhiti Engleza Bondea na toliko, da je o njemu čitavu knjigu napisao, nagovarajući u njoj portugalskoga kralja Ivana V., da rečeni rukopis, kojega biaše njetko iz kraljevske knjižnice ukrao, od njega opet kupi. Napomenuta Bondeova knjiga nosi naslov: „Guilielmi Bonde Thesaurus artis Pictoriae ex unius Julii Clovii clari admodum pictoris operibus depromptus. Libri sive sermones tres. Idea, Index, Deliberationes. (In Anglia) 1733." Veoma je riedka, ja sam u mom životu J. Klovija god 1852. njeke izvadke iz ove knjige priobćio. Ovdje opetujem samo ono, što Bonde o slici arkangjela Mihalja u borbi s vragovi govori: „Sada sliedi slika Mihalja angjela," veli Bonde, „kako nebrojene zle angjele, kao buntovnike nebeske, s neba baca. Ova slika tako je savršeno izradjena, da se ni u misli predstaviti, kamo li s riečima opisati može. U njoj vidi se ukus božanski, a dušu i oči gledaoca napunjuje njekom neobičnom slasti, te zajedno strahom i užasom. Tom slikom nadvladà Julio Klovio ne samo druge najveće slikare, nego i sama sebe. Čitava ova slika naćinjena je na listiću pet palacah dugačkom, a četiri širokom. Bože mili! kolike su tu predstavljene zlobe naprotiva kriepostima. U divnoj toj slici, u kojoj je prikazana tolika množina borećih se angjelah, nema skoro figure, koja se nebi kretala, gibala, koja sebi živila ili borila se. Pa sve je to tako živahno stavljeno pred oči gledaoca, kao da u istinu pred njim bivaju. Kao što u ljutom boju sve živi, gori, plamti: tako plamte i u toj slici krasne boje, itd." Gdje se sada ovaj dragocieni psaltir nalazi, nisam saznati mogao, ako nije možebiti doista po kralju Ivanu V. od Bondea kupljen i u Portugalsku odnešen. Njegova vriednost može se i po tom suditi, što je Klovio za njega

od kralja Ivana III. dobio dvie hiljade zlatnih dukatah, preveliki broj novacah za ono vrieme.

Osim ovih spomenutih tvorovah uresi Klovio sa slikarijom jošte sljedeće rukopise:

1. Božanstvenu komediju od Danta. Ovaj rukopis, koj se čuva u knjižnici vatikanskoj, mora svakoga ljubitelja umjetnosti tim više zanimati, jer ima u njemu slikarijah trih umjetnikah iz različite dobe. Imena dvajuh neznadu se. Slikarije prvoga nose pokvareni značaj Giottov; u drugoga vidi se još gori ukus njemački. Konac pjevanja purgatoria i cielu pjesmu paradisa uresi sa slikama Klovio, kojega ime jedino u tom rukopisu zabilježeno stoji. Njegove alegoričke slike izražuju običnu ljubkost i nježnost. U sastavljenju i razredjenju otih slikah vidi se slog Rafaelov. Po svom običaju prikazao je Klovio i ovdje u njekih drobno izradjenih vignetah, kano u uznešenju i krunisanju Marijinom, snilazenju sv. Duha itd. čitave velike historičke prizore. U svemu djelu vidi se divna krasota i savršena umjetnost. Njeki njemački putnici pokusili su, zbog tobože njemačkoga djela, što se u tom rukopisu nalazi, umotvor Klovijev poniziti, tvrdeći: „da tu ima mnogo manje izraza pobožnosti nego li u slikah prvašnjih dvajuh slikarah, pa da je Klovio tu upotrebio suviše alegorijah i simboličkih sredstvah za uresiti svoje djelo, i da je slikao takove stvari, koje se slikati nedadu (?), budući da je i Dantovo putovanje s Beatricom po mjesecu, suncu i zviezdama u slikah predočio.“ Ta što biaše namjera i ostalih ukrasiteljah Dantove komedije, nego baš ono u slici prikazati, što je Dante tako krasno s riečima izpisao. Da romanski poëtički narodi takova vrhunaravska prikazanja nedrže za pogriešku, pokazao nam je slavni Francez Silvester Sacy, koj je u svom prekrasnom djelu: „Paleographie universelle“ knj. III. iz rečenoga rukopisa baš onu Klovijevu divnu sliku snimio, u kojoj je prikazano, od Njemacah toliko koreno, putovanje po suncu. U tom bjelkastom suncu na nebomodrom polju vidi se s lieva prekrasna slika krunjene Beatrice u pratnji više gospodjah; naprama njoj s desna stoje dvie osobe, jedna mužka u modroj odjeći, valjda Dante, druga ženska u haljini ružičnoj i zelenoj. Van sunca načinjeni su na desnom kraju krasni arabeski, a odozdó stoje napisani redci od početka treće knjige pjevanja od Paradisa.

Spomenuti njemački spisatelji, koji nisu ni vidili ostala djela Klovijeva, nemogu ipak tajiti: „da u izrazu ovih nježnih Klovijevih slikah vlada Rafaelov duh. Da mnoge malene, vignetom podobne slike, prikažuju čitave velike prizore. Da je sastavljenje otih slikah sentimentalno ali mudro, i da svetci i angjeli, načinjeni u veličini jednoga komarca, tako silno na gledaoce djeluju, da se svaki ovomu čarobnomu slikanju čudom začuditi mora.“

2. Život Franje Marie od Montefeltra della Roverê, vojevode Urbinskoga („Della vita di Francesco Maria di Montefeltro Della Rovere Duca

d'Urbino"). U tom prekrasnom rukopisu, koj se u vatikanskoj knjižnici u Rimu velikom pomnjom čuva, nalaze se sljedeće slike: Na prvom listu podoba Urbina u crnom oklopju. Na okolo uresi triumfalni s grbom vojevode. Na listu 3. Poprsje vojevode Urbina, nošeno od dva angjela. Odozdó stoje četiri viteza u starorimskoj odjeći s barjaci i s prutom zapovjedništva. Na listu 4. Investitura t. j. posadjenje vojevode Urbina u svoju čast po rimskom papi, sjedećem na prestolju, pred kojim kleči primajući od njega prut gospodovanja. Oko pape stoje pet svetjenika, od kojih je jedan s naočalima. Ovu sliku drže njeki za podobu Klovijevu, nu ja nisam mogo naći nikakova nalika s njegovim obrazom i s rezanimi podobami. Podalje stoji više vitezovah, napred stražani, vojnici i dvornici. U perspektivi vide se kroz prozor gradske kuće. Na okolo slike i arabeski. Na listu pred poglavjem drugim izobražen je vojevoda Urbino na konju kao zapovjednik vojske sred svojih vitezovah i vojnikah, što su na konju i pješki. Pred njim idu dva malena plemića. S traga vidi se krasna okolica sa zgradama. Na listu pred poglavjem trećim prikazan je vojevoda Urbino kao novoimenovani generalissimus mletačke vojske, pratjen u slavju od dužda i senata mletačkoga i od odjela vojske iz crkve sv. Marka. Tu je krasno načinjena sva piaca sv. Marka s duždevim dvorom Napred u moru dvie gondule. — Dragocieni ovaj rukopis, kojega je žalibože u 17. vieku Don Felice Ramelli s bojama popravljao, vezan je u baršunu i urešen pozlatjenim nakitom i grbom pape Klementa XI.

3. Drugi život Friderika od Montefeltre vojevode Urbinskoga („Historia di Gironimo Mutio Giustinopolitano. De Fatti di Federico di Montefeltro Duca d'Urbino"). Nalazi se takodjer u vatikanskoj knjižnici, te ima sljèdeće slike od Klovija: Na prvom listu poveća podoba vojevode Friderika s knjigom u ruci. U perspektivi vidi se grad sa zvonici. Odozgó nose dva angjela krunu, odozdó stoje dvie Sirene. Na okolo znaci triumfalni. Na listu 3. Poprsje vojevode nošeno od dvajuh angjelah s crvenimi barjaci. Nad njimi orao. Sa strane razni vojeni znaci. Odozdó drže dva angjela grb vojevode. Sa strane krasne dvie slike, od kojih jedna predstalja viteza s kopjem i s lovorikom, kao znak jakòsti i slave, a druga je žena s granom masline, a dole sova kao znak mira i bdienja. Na okolo vojeni znakovi s orlovi, angjeli itd. Na listu 4. svetačni uvod vojevode u grad Urbino. Ovdje ga pozdravlja poglavarstvo i množtvo puka. Tu ima mnogo istinitih podobah, kao što je i sám vojevoda dobro pogodjen. Na okolo obični uresi. Krasno i umno je sastavljenje ovih slikah. Boje su veoma živahne, jer ih ponješto obnovì u 17. vieku otac Ramelli. Klasičan je izraz ljudih i dobro risanje konjah itd. Pred drugim poglavjem stoji velika slika noćne bitke. Mjesec svieti medju oblaci, i vojnici se biju medju sobom u mraku i u svietlosti u raznih položajih. Bitka je puna života i čini se, da čovjek gleda veliku sliku, toliko istinito i savršeno je tu sve u malenom. Ljudi i konji, voda i zrak, trava i oblaci s mjesecom i zviezdama, sve se tu kreće, sve je u gibanju i životu. Pred poglavjem trećim prikazano je jurišanje

njeke tvrdjave s množtvom vojske, trčećih pješakah i konjanikah, mrtvih konjah itd. Na okolo opet arabeski. — Vezana je knjiga kao i prvašnja.

4. „Stanze d'Eurialo d'Ascoli." I ovaj rukopis, koj se čuva u cesarskoj knjižnici u Beču pod brojem 2660., uresi Klovio sa slikama, po svoj prilici iz prijateljstva prema istomu Evrialu od Askole, za kojega Crescimbeni kaže, da je bio iz porodice Morani od Askole i da je živio u 16. vieku, bivši prijatelj Karla Tolomea, Molzea i Petra Aretina.

Prva i glavna slika toga rukopisa prikažuje golo tielo njeke žene, koja na lomači leži. Na istom tielu sjedi sivi oro s razširenimi krili. Oko vatre stoji više ljudih, od kojih se njeki čitavomu prizoru čude, a njeki ga hladnokrvno gledaju. Na čelu ovih ljudih stoji jedan vojnik, i čini se, kao da je podao zapovied sažgati tielo rečene žene. Na zemlji pred vatrom leži druga žena sa dvoje krasne dječice, od kojih jedno sisa. Malo dalje kleči još dvoje djece, od kojih jedno na pokojnicu kaže. Možebiti da je ista pokojnica mater ove djetce. Straga vide se zidine jednoga dvora, pod njegovimi vratmi stoji jedna ženska; u zraku bore se tri orla. Na okolo ove slike načinjeni su liepi arabeski. Ova slikarija oštetjena je po nješto od vremena, zlatna boja izgubila je mnogo od svoje sjajnosti, ali se ipak odlikuje krasnim razredjenjem, točnim i savršenim risanjem, živahnostju ostalih bojah i umjetnim prikazivanjem najmalenijih stvarih. Na prema ovoj slici vide se na drugom listu oko naslova i oko prvih redakah pjesme liepi arabeski. Odozgó stoji jedna mala slika, koja prikažuje crkvicu, prema kojoj idu s desna i s lieva dvie žene. Za ženama s lieva trči po zelenoj travi jedno diete. Čitava je slika veoma nježna i u najmanjih podrobnostih točno izradjana.

Na prvoj korici toga rukopisa s nutra stoji napisano od njeke nepoznate ruke: „Le miniature di Don Julio Clovio Li carateri sono scritti di Lettera formata del Monserchi, che come dice Vasari fol. 261, nella vita di Giulio Clovio, é d'un genere raro e meraviglioso." Budući da je Klovio ovaj rukopis ili sám, ili pomoćju svojih učenikah mnogo prije sa slikama resio, nego li one misale i psaltire, o kojima biaše prije govor, to si može svaki misliti, da u toj, ako baš i liepoj slikariji, nema one divne savršenosti i umjetnosti, koja se gleda u rečenih djelih.

5. Misal kardinala Farnesa, kojega uresi Klovio sa dviema slikama. U prvoj izobražen je spasitelj, podučavajući svoje apoštole. Druga prikažuje posljedni sud, takom krasotom i čudnovatom vještinom izradjen, da bi se (po sudu Vasarievom) čovječja pamet lako smutiti mogla, kad bi si potanko predstavljala onaj trud i onu brižljivost, koja je bila potrebna pri toj radnji. Veli nadalje Vasari, da za stalno drži, kako se ljepša slika ne samo načiniti, nego ni viditi, ni pomisliti nemože (e tengo per fermo, che non si possa, non dico fare, ma vedere, ne imaginarsi per minio cosa più bella). To je valjda onaj isti misal, koj se sada nalazi u sakristani papinskoj i o kojem Baglione piše: „da su njegove slike vrhu svih čudesah krasne i takom savršenostju izradjene, da im se ništa prispodobiti nemože."

6. Misal, u barberinskoj knjižnici u Rimu, pisan na kveru u velikoj 4^ini, ima tri slike na cielom listu od Klovia. Jedan list izvadjen je sada i čuva se pod staklom. Iste slike predstavljaju: 1. Prišastje Gospodinovo. U sredini izobražena je Bogorodica u sobi klečeća, koja začudjena od došastja Angjelova, prema ovomu se okrenù. U perspektivi vide se kroz prozor gradske kuće. Okolo slike načinjene su druge vrlo malene, poput okvira. Odozdó grb s kockami i s kardinalskim klobukom. — Druga slika stoji pred misom na bogojavljenje i prikažuje klanjanje SS. trih kraljah. Jedan padnuvši na koljena podaje u sudu tamjan, dočim drugi dva druge dare pružaju. Bogorodica drži djetešče, koje prima dar. Za Bogorodicom stoji Josip, a za jaslami vol i magare. S vana vide se deve i družbina kraljevah. Na okolo arabeski s malimi veoma krasnimi slikami. — Treća slika stoji pred polnočnicom. U sredini prikazano je klanjanje pastierah. Na okolo opet male slike, medju kojimi B. D. Marija u postelji i njezino očišćenje.

7. Misal ili službenik u bourbonskoj knjižnici u Napulju. Na prvom listu za kalendarom poveća slika prikažuje svetjenika misu služećega pred oltarom. S traga više molećih ljudih. Odozdó grb s bielimi i modrimi kockami i klobukom kardinalskim, kako i gore pod 6. Pod grbom majmun svirajući u gajde, koja slika spominje na one, što se vide u breviaru zagrebačkom. — Na listu 10. poslie kalendara, Porodjenje Isusovo. — L. 17. Klanjanje SS. trih kraljah. — L. 137. Bog otac prekrasno izradjen, na okolo arabeski. — L. 163. Uzkrsnutje Isusovo. — L. 175. Uznešenje Isusovo s običnimi Klovijevimi arabeski. — L. 179. Bogojavljenje, s krasnimi obrazi i arabeski. — L. 186. Sv. Trojstvo. — L. 187. Processija pape sa svetotajstvom. — L. 220. Sv. Pavao sa siedom bradom, prekrasno izradjen sa mnogo duha i krepkoga izraza. — L. 223. — Obrezavanje Isusovo. — L. 228. Navještenje Marijino. — L. 230. Slike SS. Filipa i Jakova u liepom predjelu. U daljini vide se modre i zelene doline, s bliza na briegu crkva a odozdó zelene bašće. Na okolo arabeski s čudnovatimi zviermi i majmuni. — L. 237. Narodjenje Ivana Krstitelja. — L. 240. Angjeo vodi sv. Petra iz tamnice, dočim stražan spava. — L. 241. Preobraženje sv. Pavla. Svetac sjedi na konju, što je na prve noge posrnuo, te gleda uplašen prema nebu, na kojem se ukazà Bog otac. S traga u krasnoj okolici Pavlova pratnja. Na okolo arabeski. — L. 245. Sv. Jakov apoštol. — L. 249. Sv. Lovro. — L. 253. Uznešenje Marijino, koju 4 angjela u oblacih na nebo nose, dočim odozdó apoštoli gledaju. — L. 256. Sv. Bartol. — L 258. Glavosjek Ivanov. — L. 259. Narodjenje Marijino. — L. 261. Sv. Salmio biskup. — L. 263 Sv. Mateo apoštol. — L. 265 Sv. Mihalj Arkangjeo. — L. 266. Sv. Franjo izp. — L. 268. Sv. Luka. — L. 269. Sv. Šimun i Juda. — L. 270. Pri prazniku svih svetacah izobraženo je množtvo svetacah, a napred Ivan Krstitelj s janjetom. — L. 272. Sv. Martin. — L. 273. Predstavljenje Marijino u hramu, a straga mučeničtvo sv. Cecilije. Zatim neima sve do lista 325. nikakovih slikah. — Na listu 325. In agenda mortuorum ad missam.

Svetjenik služeći misu, straga mnogo djakonah, na okolo arabeski. — L. 335. Sv. Gregor papa pred oltarom sv. križa klečeći sa dva djakona. — Svega skupa ima ovaj misal 352 listovah u 4ini. Na listu 339. počimlje novije pismo bez slikah. Sve gore opisane poveće slike (manjih ima još mnogo više) urešene su na okrajcih s arabeski i raznimi nakiti. Da su od Klovia, neima dvojbe; nu ja bi reko, da ih je radio još u svojoj mladosti.

8. Molitvena knjiga, nazvana Flora, u bourbonskoj knjižnici, što ju je Klovio načinio za kardinala Farnesa. Počimlje s kalendarom, urešenim kod svakoga mjeseca sa slikom odnosećom se na poljsku radnju onoga mjeseca Zatim sliede 4 Evangjelista i različne druge slike. Sa strane na okrajcih urešeni su listovi svakojakim cvietjem, zato se zove knjiga Flora. Nu u toj knjigi, urešenoj takodjer grbom kardinala Farnesa, ima mnogo slikah, koje nemogu biti od Klovia, jer su mnogo gorje risane i bojadisane nego li prave Klovijeve slike.

9. Breviar kardinala Farnesa u bourbonskoj knjižnici s grbom Farnesovim, urešen je s obrazi Evangjelistah, papah i raznih svetacah. Njeki listovi posuti su slikarijom, koja prikažuje prizore iz staroga i novoga zakona. Ali ni ovaj Breviar nije risan, već samo bojadisan od Klovia, jer je risanje mnogo pogriešno. A poznato je, da je Klovio umno i pravilno risao i često tudje risarije bojadisati običavao. Pod grbom Farnesovim stoje pismena: AL. C. D. F.

10. Koral, koj se je čuvao na koru svetjenikah redovnih sv. Spasitelja u Rimu.

11. Više koralah krasno slikanih, koji se po svjedočbi spisatelja Konke nalaze u Sevilji u stolnoj crkvi.

12. Jedan koral s mnogimi krasnimi slikami, koj se čuvao u monastiru mletačkom S. Salvatore. Godine 1741. bude prilikom porodivše se vatre ukradjen, a sada se nezna kamo je dospjeo.

13. Jedan velikoliepni urešeni rukopis u rimskome monastiru S. Croce in Gerusalemme, kojega je vidio Robertsohn kod Mark-Antuna Sabbatina, pisan je na pergameni u dvanaestini.

14. Njeki roman u Versih, nazvan Allesandro, koj se čuva u Englezkoj u knjižnici „Bodleian Library.“ Kao najdragocienija stvar čitave zbirke (of ist chief jewel in the department) veli Dibdin.

15. i 16. U rimskoj galeriji Borghese, sobi 8. pod br. 4. Madona. a pod br. 32. glava Spasitelja, dvie krasne malene slike, bez dvojbe od Klovia Tamo stoji pogriešno napisano Giulio Clodi, pod kojim imenom neima poznatoga slikara.

17. i 18. U zbirci ruskoga pukovnika Zaječevskoga, kod poslaničtva ruskoga u Napulju. Dvie prekrasne slike, prikažujuće: 1. Predstavljenje Marijino u hramu, sa 9 lica, i 2. Lov na vepre s množtvom lovacah, do 20 lica. Obe slike u duhu Rafaelovom izradjene na malom komadu hartije s vodenimi bojami

19. Služebnik u sakristani prvostolne crkve zagrebačke s grbom biskupa Tome ili Šimuna Erdöda. Ovaj rukopis uresi Klovio po svoj prilici još u mladosti, ali je isti slog, koj se vidi u njegovih kasnijih radnjah. Sav rukopis ima 280 listovah i 33 povećih slikah, osim mnogih manjih, kao cvietja, bilja, zvieradi itd. Slike prikažuju svakojake krasne predjele, gradove, sela, crkve itd s prizori iz života i muke Isusa. Zatim izobraženi su razni svetci, biskupi, fratrovi čitajući misu i pišući knjigu, kraljevi s dvorjanici, vojnici, lovci, žene itd. U arabeskah načinjeni su angjeli, patuljci, zvieri itd., a na listu 166. vidi se smiešna slika, kako zecovi jednoga lovca na ražnju peku a tri druga lovca u kotlu kuvaju Malo dalje visi pas svezan, priredjen takodjer za ražanj, dočim drugoga psa jedan zec na hrbtu nosi.

20. U Gjenovi, u zbirci municipalnoj, nalazi se, kako sam nedavno izvjestjen iz Rima, jedan rukopis s krasnimi miniaturami Klovia, koje su snimljene iz djelah Rafaelovih i tvorovih drugih slavnih umjetnikah i suvremenikah Rafaelovih i Klovijevih.

Po svoj prilici upotrebio je Klovio kod uresivanja veće strane ovih rukopisah svoje mnoge pomagače, niti se mogao jednako truditi kod svakoga od njih, zašto se vidi kod njekih veća a u njekih manja savršenost i umjetnost. Slog i značaj posvuda je srodan i u svih jednaki način prikazivanja.

Čim smo se ovako upoznali s većom stranom Klovijevih slikarijah, vrieme je, da dodjemo i na one, s kojimi je devet godinah posla imao, i koje su mu pribavile za sve viekove ime neumrlo. Ove slikarije, koje, kako Rosini kaže, spadaju medju najdragocienije spomenike europejske, nalaze se u jednoj maloj molitvenoj knjizi posvetjenoj B. D. M., koju knjigu Klovio, nukan osobitom zahvalnostju prema svom pokrovitelju kardinalu Farnesu, naresi za njega divnimi umotvori. Iste slikarije razredjene su u rečenoj knjizi u 26 razdiela i načinjene su na dva i dva lista, koji se drže jedan drugoga. Svaki od ovih listovah urešen je na okrajcih različitom slikarijom, kao n. p. s drobnimi angjeli, genii, ticami, životinjom, cvietjem, kameni i kameami, pečati, grbovi i s podobnimi drugimi arabeski i groteski, kako se baš priličilo glavnomu predmetu slike. U sredini ovih uresah načinjene su glavne slike, koje s jedne strane prikažuju prizore iz staroga zakona, a s druge strane odgovarajuće historičke predmete iz novoga zakona.

U opisivanju ovih glavnih predmetah sliediti ću ovdje ponješto Vasaria i Bernarda Kvarantu, koji su sve slike potanko opisali, a dodati ću i njeke moje opazke. Na prvom listu, na kom počimlje zornica, prikazan je angjeo Gavril, navještujući Mariji: da će zanositi. Odozdó grb Farnesov sa šest liera. Na okolo angjeli i jedna prekrasna ženska figura. Na protivnom listu izobražen je Esajia u razgovoru s kraljem Ahabom. Na okolo u uresih vidi se množina djetce i jedna žena divne krasote. — Na sljedećem listu prikazan je pohod Marijin. Na okolo načinjeni su uresi medene boje s kameami bielimi u crnom. Naprotiv se grli pravda i mir. Zatim sliedi liepi

primorski grad vodom razdieljen. Sa strane krasna dva viteza. — Na listu prve hore vidi se narodjenje Isusovo s mnogimi likovi. Odozdó mala slika biela na crnom, a naprotiv zemaljski raj s Adamom i Evom. Ova obadva lista posuta su s drobnimi malimi geniji, angjeli i polag naravi slikanom zvieradom. — Na listu treće hore prikazani su pastieri, kojim pripovieda angjeo o porodjenju Isusovom. Naprotiv načinjena je Tiburtinova Sibila, koja caru Oktavijanu na nebu kaže djevicu Mariju s novoporodjenim sinkom. Na okolo angjeli s kitami cvietja. Veličanstvena je muskulatura u tih malenih slikah. — Zatim sliedi medju arabeski i groteski obraz Aleksandra velikoga i Aleksandra Farnesa kardinala. Odozdó u krasnom predjelu klisura, pod kojom leži njeki starac. — Na listu šeste hore stoji obrezavanje Isusovo, u kojoj slici ima sv. Šimun obraz pape Pavla III, a medju ženama izobražena je u jednoj: Mančina, u drugoj Septimija, plemenite gospodje rimske, što biahu u ono vrieme radi svoje ljepote na glasu. Naprotiv prikazano je krstjenje Isusovo, s množtvom golih ljudih. Na okolo krasni uresi. — Na listu devete hore prikazano je klanjanje sv. trih Kraljah, a na protivnom listu klanjanje kraljice Sabe pred Salamonom. Oko ovih listovah načinjeni su bogati arkitektonički nakiti, a na drugoj strani lista, u malenom okviru, izobražen je veličanstveni prizor rimske svetkovine, tako zvane „La festa di Testaccio.“ Tu se vidi velika množina ljudih obučenih u one različne dvorjanske odjeće, koje kardinal Farnese svojim službenikom za ovu svetkovinu načiniti dade. Ovi ljudi tako su drobni kao mravci. I doista je njekakovo čudo (veli Vasari), kako je mogao umjetnik ove drobne stvari tako savršeno pernikom izraditi. Sliku ovu ide mjesto medju najdivnijimi i najredjimi stvarmi, koje ikada načini ruka čovječja i vidi oko ljudsko. Sa strane ima šest povećih konjanikah prekrasno bojadisanih. Zatim sliede liepe dvie slike, s jedne strane moleći kardinal, a s druge moleća žena. — Na listu večernice prikazana je sv. obitelj na putu u Misir, a na protivnom listu vidi se utapljanje Faraonovo u crveno more. Na okolo krasni uresi. Na koncu ove slike naslikovano je vjenčanje Marijino, koju okružuje množina angjelah. Odozdó krasni predjel. Na protivnom listu vienča Ahasver Esteru. Tu se vidi i jedan čovjek u nošnji 16. vieka. Zatim sliedi njeki razvaleni grad. Na okolo likovi vitezovah dva i dva, što sliku grle. Prekrasne figure u duhu Mihaljangela izradjene. — Na listu Marijine mise načinjena je opet medju uresi u oblom okviru, kano u kamei, slika sv. Gavrila, navještujućega Mariji rieč božju. Dvie glavne slike prikažuju: Madonu sa sinkom u naručju i Boga otca stvarajućega nebo i zemlju. — Pred psalmi pokore načinjena je bitka, u kojoj pod vodjenjem kralja Davida biaše ubijen Urias. Tu se vidi množina konjah i ljudih ranjenih, mrtvih i borečih se, divnom umjetnostju izradjenih. Naprotiv toga lista prikazan je klečeći David, čineći pokoru. Na okolo uresi s malimi groteski. Nu tko se bez kraja i konca diviti želi, (nastavlja Vasari), onaj neka pogleda list od litanije, na kom je Klovio izradio drobni zapleteni ures samih imenah. Na jednom kraju naslikano je odozgó nebo,

u kojemu množina angjelah okružuje sv. Trojstvo. Pod njimi stoje apoštoli i drugi svetci, jedan do drugoga, držeći se za ruke. Naprotiv načinjeno je opet drugo nebo, u kojemu množina svetih djevicah okružuje Mariju. Na dolnjem kraju lista prikazà slikar s premalenimi figurami čitavi veliki prohod (processiju), koj se drži u Rimu na Brašančevo. Tu se vide činovnici s bakljama, biskupi, kardinali i sám papa, noseći sv. otajstvo, sa svim svojim dvorom i četom kopjanikah. Napokon vidi se u toj malenoj slici i kasteo sv. Angjela s vrtenicom ili ognjenim vitlom (girandola) i s mnogimi topovi, iz kojih topćije pucaju. Predmeti ovi tako su krasni i veličanstveni, te u najmanjoj manjini takom savršenostju izradjeni, da im se najoštriji um zadosta načuditi nemože. — Na listu molitve za mrtve načinjene su dvie slike, jedna prikažuje smrt gazeću papinsku mitru i carsku krunu. Sa strane plačuće žene u plašće zavijene. — Zatim sliedi poslie šest listovah smrt u borbi s njekimi konjanici. Sa strane dva krasna poprsja i dva lica, što gledaju smrtnu borbu. — Na listu molitve k sv krstu načinjen je Isus na krstu. Na protivnom listu dažd zmijah u pustinji i prorok Mojsija, podižući medenu zmiju na obožavanje Židovah Sa strane dvie gole figure s krasnom muskulaturom, angjeli, slike biele u crnom, itd. Zatim sliede dva liepa prediela s gorami, s ljudmi, kućami, arabeski itd. — Na listu molitve k sv. Duhu prikazano je snilazenje sv. Duha, a na protivnom listu zidanje babilonskoga tornja. Napokon sliede dva stara grada, od kojih je jedan porušen. Odozgó slika čovjeka i žene, prekrasno bojadisana. Zatim igranje Delfinah u moru i dvie biele figure u crnom, preko miere liepo risane. — Na koncu knjige stoji napis: „Julius Clovius Macedo Monumenta haec Alexandro Farnesio Cardinali, Domino suo faciebat. MDXLVI." Pismo stoji na medenoj ploči.

Kako rekoh, potrošio je Klovio devet godinah radnjom ovih slikah, s kojimi je svietu pokazao, što ljudski um i trud stvoriti može. U čitavih ovih slikah i njihovih časticah vidi se tolika različnost u obrazih mužkih i ženskih, u položajih, u odjeći i perspektivih, okolicah, drvesih, uresih i u čitavom razredjenju, predstavljenju i bojadisanju, da se to sve opisati nedade, kao ni ona divna krasota, marljivost, savršenost i oštra prekonaravna namišljivost, koja se u njih vidi. Čitavo djelo čini se, da je više tvor božanski, nego li čovječji: „opera di tanta belleza" veli Vasari, „che ella pare cosa divina e non umana." Tko je ovo djelo vidio, mora priznati, da je Klovio u malenoj slikariji doista nadvladao sve slikare i da se punim právom može nazvati, polag Vasaria: „malim ili novim Mihaljangjelom", ili polag Rosinia: „Rafaelom miniatorah".

Dragocieno ovo djelo čuva se sada pod osobitim zatvorom u privatnoj knjižnici kralja napuljskoga, i budući da je cienjeno preko 30,000 dukatah, to mora svaki, koj hoće ovo djelo viditi, imati zato osobito dopuštenje od vlade napuljske. To je uzrok, zašto je ovo djelo tako malo poznato i što kroz dobre snimke umjetnomu svietu sve do sada priobćeno nije. Mnogi su tvrdili, da su korice toga rukopisa načinjene od slavnoga zlatara Benvenuta

Čelina; nu nisu, nego su kovane od srebra, pozlatjene i s uzvišenimi slikam urešene od njekog običnog zlatara.

Ova molitvena knjižica i ostali spomenuti sa slikama urešeni rukopisi glavni su tvorovi Klovijevi. Nu izim ovih radio je svakojake malene slike, koje prodavaše za skupe novce. Zani kaže, da je mnoge krasne slike izradio na drobnom zrnu, i da je takodjer rezao u kosti od breskve i drugoga voća. Vasari priobćuje, da je izradio mnoge podobe i lica, koja su običavali nositi ljubovnici, ljubovce, prijatelji itd. u malenih staklih i škatulicah na vratu. Višekrat načinio bi figure tako drobne, kao jedan mali mravac, pa su ipak u svemu toli savršeno izradjene bile, da se ni u naravskoj veličini točnije izraditi nemogu*). Iz toga uzroka dobì takodjer ime: „il mermecide", što će reći mravac.

Napokon valja napomenuti još dvie liepe slike, koje Klovio izradi za vojvodkinju Margaretu od Austrije, naravnu kćer cesara Karola V. a udatu najprije za Julia od Medicisa, a poslie za Oktaviana Farnesa. Prva ovih slikah predstavljaše Davida s Goliatom, i dopade se rečenoj vojvodkinji na toliko, da ju ona kao riedki dar pokloni svome bratu kralju Filipu II. Druga prikazivaše Juditu, kako odsječe glavu Holoferni Obadvie slike načini Klovio pod svoju starost, kad se imao boriti s bolestju i njekimi drugimi nezgodami, o kojih govori u svom listu, pisanom spomenutoj vojvodkinji prilikom onom, kad joj je poslao posljednju sliku. Pismo ovo, koje gorespomenuti otac Della Valle, žalibože samo u izvadku, priobći, glasi ovako:

„Ovo pošiljam visosti vašoj sliku Juditinu, koju sam hvala Bogu jedva jednom dogotovio; velim jedva jednom, jer što se tiče moje volje i prionosti, bila bi već od više mjesecah gotova, ali mi se uzapre toliko zalah i nepogodah, tako od strane moga zdravlja kao i od strane sreće, da ju nebih bio nikada dospio, da se je nisam primio tolikom revnostju i tolikom pobožnostju. Želio bi bio još dalje pokusiti, da ju kao zadahnem većom moći i okretom, živim duhom i istinom, da joj užežem zenicu svojom vlastitom ćuti, ali nisam mogao. — — Ovdje su je mnogi vidjeli, svaki joj se divio i hvale mi uzdavao. — — Sad je vrieme da preporučam itd. — — Kad navališe godine, bolesti i zla sreća itd. U Rimu 11. Rujna 1561."

Klovio je radio sve do svoje starosti jednakom vještinom i marljivostju. U Rimu je stanovao u bogatih palačah kardinalah Grimana i Farnesa. Tu je primao svojim ljubeznivim i čednim načinom onu množinu prihodnikah od svih stranah svieta, što su dolazili gledati njegove divne umotvore, kao i druga čudesa velikoga Rima. Mnogi umjetnici snimali bi njegove slike još za njega živa. Mnogi izdavahu snimke otih slikah u bakrorezu. Medju ovimi posljednjimi najpoznatiji su umjetnici: Holandezi i Niderlandezi:

*) „Abbia fatto Don Giulio alcune figure non più grandi, che una ben piccola formica, con tutte le membra si espresse e si distinte, che più non si sarebbe potuto in figurine grandi, quanto il vivo." (Vasari).

Kornelio Kort, Filip Soye, I. Janson, I. Sadeler itd. Talijani: Agostino Caracci, Enea Vicco, Dominik Tibaldi Pellegrini, G. B. Mazza, Gier. Olgiati, Nik. Nelli, Dominik Vito, Aliprando Capriolo, Ivan Cavaleris, Ivan Orlandi, Jakov Franco, Jak. Valegio, Lasinio sin itd. Francezi: St. Laune, Filip Tommasin, Aleksander Vallé, Silvester Sacy itd. Englez: Humphreis. Njemac: Ivan Bussemecher. Od Slavenah: glasoviti Šibeničanin Martin Rota (Kolunić).

Kao veliki umjetnik i visoko učeni čovjek biaše Klovio poznat s mnogimi one dobe umjetnici i spisatelji. Medju ovimi biaše bez sumnje dosta Jugoslavenah, koji ipak nedokučivom nemarnostju nisu se potrudili zabilježiti ni domaće njegovo slavensko ime. Pa da nije njegov suvremenik Vasari slučajno napisao njegov život, danas nebi znali ni miesto porodjenja njegova. Klovio biaše ljubljen od svih velikašah talijanskih i svih skoro vladarah europejskih. Lanzi ga zove ponoviteljem i popraviteljem ukusa krasnih umjetnostih u Lombardiji i Mletačkoj. Inostranski muževi ponose se š njegovimi prekrasnimi tvorovi; a njegova vlastita domovina Hrvatska, koja je za njegova života branila Europu od vlade barbarske, neima ni jedan komadić njegovih izvornih bojadisanih slikah, ako izuzmemo gorespomenuti zagrebački služebnik, o kom se ipak nezna pravo, da li je zaisto njegova radnja. Čija je to pogrieška: da li njegova? ili naša? ili nesretne sudbine naroda? O tom neka sudi svaki po svojem.

Gore napomenuh, da je Klovio množinu mladih slikarah oko sebe imao, koje podučavaše u slikarstvu i koji su mu mnoge slike izradjivati pomagali. Medju ovimi učenici biaše prva ona mlada Njemica, koju gore spomenuh.

Drugi njegov nama poznati učenik bio je Franjo Salviati iz Florencije, kojega Klovio kardinalu Farnesu preporuči, te ga pomagaše u radnji njekih slikarijah alla fresco, u kapeli del Palazzo di S. Giorgio, kasnije della vicecancellarija. Treći je bio Bartolomeo Torri iz Arezza. Ovaj mladi, inače veoma marljivi slikar, bavio se uviek anatomijom, napunivši svoje sobe s mrtvimi tjelesi na toliko, da od smrada kraj njega nebiaše moći obstati. Iz toga uzroka odpravi ga poslie kratkoga vremena Klovio iz svoje kuće, prem da ga je inače poradi njegove osobite vještine i marljivosti veoma ljubio, što je i sám pripovjedao Vasaru i Silvanu Razzu. Isti spomenuti Torri umre poslie u svojoj 25. godini od bolesti, koju je kroz opisani smrad na sebe navuko bio. Četvrti učenik biaše Bernardo Buontalenti iz Florencije, koj se kasnije tako proslavi, da ga spisatelji zovu vještakom svih umjetnostih (ingegno universale nelle arti). Peti učenik biaše Marko Du Val iz Francezke, u kasnije doba dvorni slikar kralja Karola IX. Kao šestoga učenika spominje napokon Fiorillo portugalskoga miniatora Franceska de Holanda, o kome sam gore govorio.

Ovako radeći, podučavajući, putujući i Bogu služeći, nezaboravivši zajedno na ugodnost i ublaživanje srca i duha, živio je Klovio osamdeset godinah, i umre napokon godine 1578. u Rimu, u dvoru farnesanskom.

Tielo njegovo sahranjeno je u Rimu, u crkvi „S. Pietro ad vincula.“ Na njegovom grobu staviše svetjenici njegova reda, 45 godinah poslie njegove smrti, liepi spomenik, koj stoji blizu velikoga oltara kraj sakristije. Na tom spomeniku izrezan je iz crnoga kamena na bieloj ploči Klovijev lik. Oko njega stoji napis :

IVLIVS CLOVIVS PICTOR NVLLI SECVNDVS.

a od zdola na ploči :

D. O. M.
VRBANO VIII. PONTIFICE MAXIMO.
LAVDIVIO CARDINALI ZACCHIA TITVLARI.
DOMINO IVLIO CLOVIO DE CROATIA
EX CANONICIS REGVLARIBVS S. PETRI AD VINCVLA.
PICTORI EXIMIO.
PRINCIPIBVS VIRIS CARO
IN QVO DILIGENTIA IN MINIMIS MAXIMA,
CONSPICVA GRATIA, IMMORTALIS GLORIA.
VIXIT AD VLTIMAM SENECTVTEM OPERANDO
ET ROMAE MORTVVS, IN HAC BASILICA TVMVLATVS.
CANONICI REGVLARES SOCIO OLIM SVO P. P. MDCXXXII.

Klovio sjedinì u svom slogu ugodnost i živahnost bojah sa smionstvom veličanstvenoga prikazivanja Mihaljangjelova. Prirodjenu slavensku naravnost u risanju i bojadisanju spojio je s klasičkim razredjivanjem i uresivanjem sloga Rafaelova. Sve, što je njegovom sámom rukom izradjeno, pokazuje njeki osobiti život i plemenitost duha. Njegove malene podobe prispodabljaju se velikim Ticianovim i Broncinovim. Njegove drobne slike i figure drže se za tako savršene, da kad ih čovjek gleda, misli da u njekoj optičkoj komori gleda žive slike *). Starinsku tajnost umjetnikah, kako se čista zlatna boja pravi, kako joj se naravna sjajnost podaje i kako se ista imade mlieti, donio je sa sobom u Italiju. Ova tajnost umrla je š njime u Italiji **). Klovio ostavì za sobom takav slavan glas, kakvoga nijedan umjetnik u čednom slikarstvu miniature zadobio nije, i zato mu sasvim pravom pripada ime prvoga i zadnjega slikara u miniaturi. Na njegovu slavu kovana je i jedna medalja, što se čuvala negda u zbirci od Brere u Milanu, ali joj sada neima tamo traga. Snimka iste medalje nalazila se i kod otca Tombella u monastiru S. Salvadore u Bolonji ***).

---

*) Lanzi.

**) Zani.

***) Tiraboschi Storia della leteratura Italiana. Tomo VII Parte III. pag. 449.

Osim gore spomenutih njegovih slikarijah spominju se još njekoje stranom izgubljene, stranom u raznih stranah svieta do danas sačuvane. Za dopuniti imenik svih njegovih poznatih tvorovah, stavit ću ovdje najprije njegova još nespomenuta djela slikana, zatim risarije i napokon one bakroreze, što su rezani od različitih umjetnikah polag njegovih slikah.

I. Klovijeve gore nespomenute slike

1. Višespomenuti otac Della Valle priobćuje u svojih opazkah vrhu Vasarieva djela medju ostalim sljedeće: „Jerolim Boschi, kanonik stolne crkve u Asti-u, drži medju svimi slikami, koje imade od razlikih tvoracah, jednu malenu divnu sliku od Klovia, načinjenu na kamenu. Visoka je pet palacah a široka šest, i ako se izuzme koja strančica odiela, vrlo je dobro uzdržana. Slika kaže preblaženu djevicu sjedeću uz Josipa, kao da se divi. Djetić Isus sjedi materi na krilu i miluje po licu sv. Ivana, kojega pridržava na koljenima sv. Elisabeta, klečeća pred Spasiteljem. Straga stoji njekoliko angjelah, od kojih se spremaju njeki da na zemlju slete, a drugi hoće da slave svoga gospodina. U oblacih vide se takodjer angjeli, koji mu nose s neba vience od cvietja izpletene. Ko bi htio da opiše potanko svaku strančicu ove divne slike“, nastavlja Della Valle, „morao bi najprije imati pero tako podpuno viešto kao što je Klovio imao kist; a zatim biti nadaren umom podobnim njegovomu, nad kojim se može čovjek dosta diviti, ali dostići ga nikada. Dosta je ako rečem: da se u njekojih djelih vidi vrlina i kriepčina Mihaljangjela, a u drugih vještina i milina Rafaela“.

„Pomast je nalik onoj Julia Romana, nu glave nisu toliko razgovetne; mislio bi čovjek: da je to djelo samoga Rafaela, tako su viešto izvedene nježne ruke, noge, obličja i postavi (attitudine), tako su dobro porazredjene slike i skupci, da iz inokupna izlazi preizvrstno djelo; a neću niti spominjati pretanane urese, za koje bi rekao da su povedeni tankom iglicom a ne kistom“.

2. Slika Pobožnosti s Marijom i sa više drugih figurah. Ovu sliku načinio je Klovio za Markesanu od Peskare. Gdje je sada, nezna se.

3. Po nalogu kardinala Farnesa načini drugu sliku istoga predmeta. Kardinal ju pokloni cesarici ženi Maksimilijana.

4. Sveti Juraj ubija zmaja. Ovu sliku pokloni rečeni kardinal istomu cesaru Maksimilijanu. Kako ćemo niže viditi, rezana je ova slika u bakar od slavnoga Enea Vika, a poslie od Kornelia Korta i Aleksandra Valéa

5. Podoba cesara Trajana. Ova poveća slika nadvisuje svojom krasotom i savršenostju mnoge njegove tvorove. Klovio načini ju za jednoga španjolskoga plemića, nu poslie bude poslana takodjer cesaru Maksimilijanu.

6. Goli Isus s krstom u ruci.

7. Isus, pratjen od velike množine ljudstva, nosi krst na brieg Kalvariju. Straga vidi se majka božja u pratnji drugih Marijah, u kojih je

izražena takova svetinja, (veli Vasari), da su ove blage žene kadre isto srce od kamena ganuti na pobožnost. Obedvié slike načinjene su za kardinala Farnesa.

8. Sv. Ivan. Ova slika čuvala se za vrieme Robertsohna u kabinetu vojvode od Parme; sad se nalazi valjda negdje u Napulju, kamo je sva zbirka parmezanska prenešena.

9. Sveta obitelj. Ovo krasno djelo čuva se u Florenciji u zbirci nadvojvode toskanskoga. (Robertsohn III. pag. 109.) Nu ja je nenadjoh tamo.

10. Isus na krstu. Od zdola vidi se u daljini množtvo svieta. Ova slika, na kojoj je prikazana takodjer liepa okolica, velikim je trudom izradjena. Nalazi se u zbirci nadvojde toskanskoga u Florenciji. (Robertsohn, kako gore.) Ja je nenadjoh tamo.

11. Njeka bitka naslikana na pergameni. Ova slika čuvala se u zbirci vojvode Gonzage u Padovi. Početkom našega stoljetja odnešena je po Ljudevitu Gonzagi u Mletke. (Ticozzi.)

12. Snimanje Isusova tiela s krsta. Krasna ova slika načinjena u duhu Rafaelovom, nalazi se u knjižnici Ambrozijanskoj u Milanu. (Lanzi. Nagler.)

13 Amor tuži se svojoj majci Veneri, da ga je pčela ubola, na što ga majka kara. Ova slika, načinjena na pergameni, nalazi se u Sibinju u zbirci barona Bruckenthala, u petoj sobi talijanske škole pod br. 199.

14. Podoba Klovijeva u malom formatu, na pergameni, imala bi biti u Florenciji u galeriji Degli uffizi, nu ja je nisam tamo našo *).

15. U Cambridgu u Englezkoj. muzeum Fitzvilliam, ima više veoma liepih miniaturah, koje se drže za djelo Klovijevo. (Passavant.)

II. Klovijeve risarije.

1. U Beču, u zbirci risarijah i bakrorezah nadvojvode Albrehta, nalazi se u knjizi risarijah pod br. 468—513, risana slika, na kojoj je u novije vrieme napisano: „Giulio Clovio nato 1496." Godina njegova narodjenja pogriešno je dakle napisana, jer se rodio, kako je gore rečeno, godine 1498 Ova slika prikažuje svetu Obitelj. Sjedeća Marija čuva na koljenih maloga Isusa, koj u desnici goluba drži. Pred Marijom kleči Jelisaveta s malim Ivanom krstiteljem, koj sklopljenimi rukami Isusa gleda. Straga vidi se medju veličanstvenimi zgradami spletena staja s jaslicami, s magarcom i s volom, kojim jedan čovjek hranu podmetje. Risana je ista slika s perom i tanko s tušom lavirana. Jeda li je ovo zaisto izvorno djelo

*) Veliko poprsje Klovijevo, načinjeno s mastima, o kojemu sam u mom životu J. J. Klovia (1852) kazivao da je načinjena od Klovia, nije od njega, nego od grčkoga slikara Dominika Teskopolia. Ja sam u Napulju ovu sliku snimiti dao i nar. muzeu u Zagrebu poklonio. Klovio prikazän je tu kao starac, držeći u ruci svoju divnom vještinom urešenu molitvenu knjižicu.

Klovijevo ili pako snimak, to se za stalno nezna. Od zdola je napisano: „Sainte Famille composition de cinqu figures — beau dessin a la plume legerement lave, a l' euere de la chiue (Forme des dessiuns) Giulio Clovio.

2. Klanjanje sv. trih kraljah, prekrasno risano crnom kretom, čuva se u kraljevskoj zbirci u Bukinghamu, u svezku IV. risarijah pod naslovom: „Diversi antichi.“ (Englezke bilježke nepoznatoga.)

3. Padre Resta imao je jednu risariju Klovijevu, u kojoj biaše u sredini načinjena Madona, u veličini jedne škude. (Englezke bilježke nepoznatoga).

4. Navještenje Marijino, malena risarija u 12mi sa liepo izrezanim okvirom. U britanskom muzeu. (Passavant.)

5. Jedna ženska savita u široki plašć, s kojim i usta pokriva. Od zdola u najnovije doba napisano: Clovio Jul. du Cabinet Fries Nr. 44. Ovu risariju s perom nacrtanu kupio sam kod bečkoga starinara Börmana, koj ju je s njekimi drugimi slikami nabavio na dražbi slikah Friesovih.

6. Nevjerni Toma kleči pred Isusom, koj na svoju ranu kaže. Oko njih stoje u raznih položajih jošte pet lica. Straga velika drveta a s napreda pase se u lievom uglu njekoliko ovacah. Odozdó u novije doba napisano: Clovio Julius. I ovu liepu risariju s perom nacrtanu kupio sam kod gorerečenoga starinara.

III. Klovijeve slike u bakru rezané.

1. Isus na krstu. Na nebu gusti oblaci. Odozdó do krsta kleči M. Magdalena, obimajući krst. S desna stoji plačuća Maria, za njom Josip od Arimatie, s lieva sv. Ivan Ev. a za njim rimski vojnik sa štitom i kopjem. Straga u perspektivi vide se visoke gore i pod njimi grad Jerusolim. Pod nogama krsta leži mrtvačka glava. Na desnom uglu slike stoji napis: Don Julio Clovio de Crouatia inventor. Pod slikom na bielom papiru: „All. Illmo Et eccmo Signior Il Signor Giov. Constantino Duca di Wisnioviec. Gio. Pietro Pedrizzani dedica.“ S lieva posve na kraju: Agostino Caratio Pitor Ecc. F. (Nalazi se u zbirci nadvojvode Albrehta u knjizi XXIV. škole rimske pod br. 3549.

2. Ista slika rezana po svoj prilici od Kornelia Korta. S napisom: „Don Julio Clovio de Crouatia inventor. 1568.“ Odozdó na bielom papiru:

Quid mundo, si nulla quies reperitur oberras? itd.

Posve od zdola: Romae Ant. Lafrery. (Nalazi se u mojoj zbirci bakrorezah.)

3. Ista slika, ali samo sa 4 figurah. Na strani do Ivana podpis: I. Sadeler excudit. (Zani.)

4. Sv. Agata za drvo privezana. Dva čovjeka vade joj s kleštama sisa. Medju oblaci pruži joj odozgó angjeo granu mučeničtva. Odozgó

napis: G. B. Mazza fec. Romae Lucae Bertelli for. S. Agatha (Nalazi se u knjižnici carskoj u Beču, u knjizi bakrorezah Kornelia Korta, pod br. 33. II. i kod nadvojvode Albrehta.

5. Sv. Judita stavlja s desnicom odsječenu Holofernovu glavu u maramu, koju pred njome razvija jedna žena. U lievoj ruci drži krvavi mač. Za Juditom vidi se krevet, na kom leži Holofernovo truplo bez glave. S lieva za zastorom vide se dva stojeća i dva spavajuća stražara. Odozdó stoji napisano: „Haec est Hebrea mulier, quae confusionem fecit in domo Nabuchodonosar Regis. Jud. Cap. XIII. — Dō Julio Clovio de Crouatia invenit.“ (Nalazi se u carskoj knjižnici u Beču u knjizi Kornelia Korta I. str. 12. i kod nadvojvode Albrehta *).

6. Ista slika rezana od Filipa Soye, kojega ime stoji urezano na štitu jednoga stražara, a odozdó: Ant. Lafrery (trgovac).

7. Uskrsnutje Isusovo. Isus obasjan od nebeske sjajnosti ustaje iz kamenita groba, držeći u desnoj ruci krst spasenja. Odozdó sedam stražarah, koji zabliešteni od preveliko svietlosti i obuzeti strahom, stoje, leže i bieže sa svojim oružjem Straga iza brda u perspektivi izlazi sunce. Odozdó godina 1569 i Ant. Lafrery. Ova liepa slika, rezana valjda po Korneliu Kortu, nalazi se u mojoj zbirci.

8. Ista slika, sa četiri redakah versah, koji se počimlju sa: En agit aeternus victor de morte triumphum. Odozdó napis: Nicolai Nelli formis Venetiis 1569. Na lievom kraju: N. St. Ovaj bakrorez snimljen je od prvašnjega, zašto je i sav položaj predmetah promienjen. Nalazi se u zbirci nadvojvode Albrehta.

9. Poprsje djeve Marije, i

10. Poprsje Isukrsta. Obedvie slike načinjene su u jednom kolu i rezane od Filipa Tomasina (Heinecke).

11. Sv. Juraj na konju ubija svojim kopjem zmaja. S desna na bregu pod jednim drvetom stoji kraljeva kći, koju je od smrti oslobodio. Kraj nje malo janje, kao simbol žrtve, kojom bi bila postala da nije Juraj ubio zmaja. Straga u perspektivi vidi se veliki grad, a za njim more, na kom brod pliva, kao znak nade oslobodjenja. Pod zmajom leže razpršene čovječje kosti od onih, što je rečeni zmaj proždro bio. Pod njimi stoji napis: Julius Corvatinus Inv. — Enea Vicco Parm Sc. — Ant. Salamanca Exc O krasnoj ovoj slici, rezanoj od slavnoga Enea Vicca godine 1542., govori i Vasari u životopisu ovoga umjetnika sljedeće: „Fece ancora (Enea Vicco) per Don Giulio Clovio, rarissimo miniatore, in una carta S Giorgio a Cavallo, che ammazza il serpente; nella quale, ancorche fusse, si puó dire, delle prime cose che intagliasse, si portó molto bene“ Jedan iztisak ovoga bakroreza, žalibože malko oštetjena, nalazi se u mojoj zbirci.

*) To je snimak slike poslane vojvodkinji Margariti od Austrije.

12. Ista slika, promienjena u tom, što kraljevska kći nestoji smielo na brdu, kako u prvoj slici, nego bieži uz brdo. Odozdó s lieva napis: Cum Privilegio Sum. Pont. Don Julius Clovius Inv. — Cor. Cort fecit 1577. Sasvim dole na bielom papiru: Romae Paulus Palumbus Nouariensis curabat anno 1578. — Gaspar Albertus Successor Palumbi. (Nalazi se u carskoj knjižnici bečkoj medju bakrorezi K. Korta II. str. 19.

13. Ista slika, rezana u Nancyu od Aleksandra Valéa godine 1592. (Heinecke.)

14. Preobraženje sv. Pavla. Krasna ova velika slika predstavlja Pavla kao vojnika, kojemu se prikažuje Bog otac medju oblaci u velikoj pratnji angjelah, koreći ga, zašto progonja krstjane. Pavao tronut od ovoga prikazanja, pao je s konja na zemlju, upro se lievom rukom u nju, a desnicom brani oči od prevelike sjajnosti, koja sve oko njega obastire. Njegov šlem, štit i mač, kao i vojnička kabanica leže pod njim na zemlji. Za njim stoji jedan na pó svučeni vojnik i drži ga obadvima rukama, da nepadne sasvim. Kraj ovoga stoji drugi vojnik, čudeći se divnomu prikazanju. S lieva vidi se množina vojnikah, pieške i na konjih. Na svima je izražen strah i udivljenje na različiti način. U perspektivi vidi se trčeći konj Pavlov, kojega jedan vojnik u trku za uzdu ulovi, a malko podalje još dva trčeća konjanika. Odozdó na lievom kraju stoji napis: Don Julius Clovius Illiricus Inv. — Romae Laur. Vacar. formis 1576 S desna medju travom C. Cort. fe. Izpod toga na bielom prostoru:

Dum patrios ritus, priscaeque oraculi Legis, itd.

Prekrasnu ovu sliku rezao je Kornelio Kort polag jedne izvorne slike Klovijeve, kojoj sada neima pravoga traga. U onom preobraženju sv. Pavla, koje se nalazi u rukopisu muzea Soanova, posve je drugi položaj ležećega Pavla, niti ima tu one velike množine vojnikah, što se vide u tom bakrorezu. Po svoj prilici radio je dakle Klovio, kako gore spomenuh, po drugikrat isti predmet, umnoživši u novom rukopisu glavnu sliku s mnogimi figurami, koj rukopis pao je u novije vrieme u ruke Engleza Strangea. Ako nije možebiti snimak treće slike iz rukopisa Pavlovih pisamah na Rimljane, o kojoj veli Vasari, da je u Španjolsku poslana. Medju bakrorezi, načinjenimi polag slikah Klovijevih, zaslužuje svakako ovaj prvo mjesto. Nalazi se u carskoj knjižnici bečkoj u knjizi Kortovih bakrorezah II. str. 7. i 8. Ima i u mojoj zbirci 3 eksemplara.

15. Ista slika, rezana od Dominika Vita, s podpisom: Dominicus Vitus Vallis umbrosae monacus ab alia excudebat 1577. — Don Julius Clovius Iliricus inv. Romae. — Laur. Vaccarius formis. (Zani.)

16. Ista slika, rezana od Aliprandа Kapriola, s podpisom: Don Julius Clovius Iliricus inv. Romae. — Antonj Lafrerj formis. (Zani.)

17. Ista slika, s podpisom: Apud heredes Claudij Ducheti formis Romae 1586. — Kasniji iztisci imadu Joannes Orlandi formis 1602. (Zani.)

18. Ista slika, s podpisom: Don Julius Clovius Iliricus inv. Romae Antonj Lafreri formis a Paulo Gratiano quesita. (Zani) i druga: Io paptista de Cavaleris formis.

19. Ista slika, s podpisom: Don Julius Clovius inv. — Battista parme. for. Romae 1589. (Nalazi se u mojoj zbirci.)

20. Ista slika, s njekimi promienami rezana od Stjepana Launea il Losnea s podpisom: J. C. S. Inv. (Jul. Clovio Schiavone Invenit). U mojoj zbirci.

21. Sv. Petar s ključevi u lievoj ruci, u desnoj drži knjigu. Oko njega papa, više kraljevah, biskupah i množtvo drugoga ljudstva, na nebu vidi se sv. Trojstvo. Odozdó napis: G. C. I. (Giulio Clovio Invenit) i C. C. F. (Cornelius Cort Fecit). Nalazi se u zbirci nadvojvode Albrehta.

22. Mrtvoga Isusa polaže sv. Ivan Ev. na grobni kamen. Kod noguh Isusovih kleči M. Magdalena ljubeći mu desnicu. Straga stoji Marija gledeći s resignatiom na Isusa. Za njom siedi još jedna plačuća žena. U perspektivi vide se podrtine gradske. Odozdó na lievoj strani stoji napis: Don Julio Clovio Inv. Pod ovim: Hujus livore sanati sumus. A posve od ozdó: Ant. Lafrerj Formis Romae MDLXVI. (U mojoj zbirci i u carskoj knjižnici. Ista slika rezana je od I. Sadelera.)

23. Sv. Ivan Ev. s djevom Marijom i Magdalenom stavlja mrtvoga Isusa u kameniti grob. Straga stoje još četiri lica. U perspektivi vidi se Jerusolim i brieg Kalvarije sa tri krsta, od kojih je srednji prazan, a na drugih dvajuh vise razbojnici. Pod njimi stoji pet vojnikah. Izpod Isusa leži na zemlji kruna od trnja. Pod ovim godina 1568., a s lieva na uglu C. Cort. f. Odozdó: Omnis creatura compatitur Christo morienti, solus miser homo non compatitur, pro quo solo Christus patitur. Pod ovim u sredini: Don Julio Clovio de Crouatia inv. S desna: Joannes Orlandy formis rome 1602. S lieva: Romae Ant. Lafrerij. Prekrasna slika na čitavom listu rezana. Jedan eksemplar ovoga drugoga iztiska nalazi se u mojoj zbirci. Ista slika rezana je i od Dominika Tibalda. Jerolima Olgiata. — Jakova Franka 1571. — Jakova Valegia 1572. itd.

24. Ista slika snimljena od nepoznatoga bakrorezara u mnogo manjim formatu. Odozdó godina 1580. A pod ovim napis: Atra domus mortis subijt quam Christus, aperta est. Nec valet aeternas iam cohibere fores. (Nalazi se u mojoj zbirci.)

25. Isus 12 godinah star, siedi na uzdignutoj stolici medju mudroznanci. S lieva kraj Isusa stoji Marija i Josip slušajući njegov govor. Kraj noge jednoga mudroznanca stoji god. 1567. Nalazi se u zbirci nadvojvode Albrehta. Rezana je od Kornelia Korta.

26. Ista slika, z napisom: Justus quidem etc. Gratioso V. — Gaspar Albertus successor Palumbus formis. — U još jednom drugom snimku izradjen je i krov crkve, u kojoj Isus govori. (Zani.)

27. Pohod Marijin. Za Marijom stoji Josip s magarcom. S lieva napis: C. Cort f. S desna 1566. Odozdó Joanes Orlandij formis romae 1602. —

Ant. Lafrerij. Nalazi se u mojoj zbirci i u knjižnici carskoj u Beču. Istu sliku rezao je, ako se nevaram, i Šibeničanin Martin Rota.

28. Magdalena pokornica siedi na kamenu u pustinji i moli se sv. krstu, koj je naslonjen na jedno staro drvo. Straga liepa šumska okolica. Odozdó stoji napis:

Non aurum aut gemmae aut perfusus odore capillus,
Ne lacrimae, et luctus, et loca sola juvant.
Sic culpas luat, et sensus domat ille procaces,
Aeterno carus qui cupit esse Deo.

Ovaj bakrorez, rezan polag Klovia od Kornelia Korta, nalazi se u carskoj knjižnici u Beču.

29. Angjel Gabriel navještuje Mariji da će zanositi. Rezano od Korta. Nalazi se u carskoj bečkoj knjižnici.

30. Klanjanje sv. trih kraljah. Sv. tri kralji došavši s bogatimi darovi polaziti novorodjenoga Isusa, vide se tu u velikoj pratnji vojnikah, dvorjanikah, konjah, devah (kamilah) itd. Množtvo ovih predmetah načinjeno je u perspektivi na visokom brdu, vrh kojega zviezda predhodnica sav noćni prizor razsvietljuje. Isusa, koj se k najstarijemu pred njim klečećemu kralju nagnuo, drži u naručju majka Maria. Za njom stoji starac Josip, a kraj njega vidi se iz podrte staje glava vola i magarca. Oko ciele ove slike načinjeni su krasni arabeski, sa više angjelah, genijah, povećih ljudih itd. Odozdö u sredini u malenom četverouglu načinjena je slika prikazujuća Obrezavanje Isusovo. S lieve strane pod jednim stupom stoji napis: Don Julio Clovio de Crovacia Inv. — T.—P.—F. Monogram ovaj nepoznam, ako nije od Petra Teste ili od Tibalda — Pellegrina. Bakrorez taj nalazi se u mojoj zbirci, ali je po sudu Zaniovom snimak drugoga bakroreza, budući da u prvom snimku, načinjenom polag izvornika Klovijeva, ona mala slika s Isusovim obrezavanjem fali.

31. Ista slika, kako mislim bez arabeskah, rezana je god. 1567. s napisom: I. L. B. dux quatre vens. — Ab oriente venerunt etc. (Zani.) Isti bakrorez tiskan je s podpisom: Joan busse Bussemecher excudit.

32. Ista slika s podpisom: Don Julio Clovio de Crouacia invenit. C. Cort fecit 1567. Romae ex tipis Ant. D. Salamanca. (Nalazi se u carskoj knjižnici u Beču)

33. Ista slika s njekimi promienami i s podpisom: Sidereo Infanti Reges haec dona tulerunt 1566. U istoj knjižnici.

34. Sveta obitelj, u malenom formatu s podpisom: Don Jul. Clo. inv. C. Cort f. U istoj knjižnici.

35. Isus prikažuje se poslie svoga uzkrsnutja svetim ženam, koje čuvaju grob. Jedna od njih kleči i prima od njega blagoslov. Straga vidi se u perspektivi grad s podrtinami, kućami i zvonici. U istoj knjižnici.

36. Ista slika s podpisom god. 1567. i u sredini Ant. Lafrery.

37. Mati božja sa sinkom u naručju. Rezana od Kornelia Korta. (Heinecke.)

38. Krstjenje Isusa po Ivanu krst. Ova slika, rezana od Korta, posvetjena je Petru Aldobrandinu od Ivana Parmenskoga. (Heinecke.)

39. Isus leži mrtav na koljenih svoje majke. Straga viditi je tri krsta. Odozdó počimlje napis: Horrescent et humi. etc. (Heinecke.)

40. Mučeničtvo sv. Stjepana, s podpisom: Jul. Clovius Illyricus Inv. Rezano valjda od Korta.

41. Više snimakah u Rossiniovom djelu: „Istoria della pittura Italiana."

42. Sv. Petar, s lieva sv. Lovro, s desna sv. Augustin, s podpisom: C. C. F. (Cornelius Cort Fecit) (Brulliot)

43. Snimanje s krsta, polag slike iz galerije Pitti. S podpisom: G. Clovio dip. Tricca dis. Lasinio figlio inc. (U mojoj zbirci.)

Imenik zemaljah i mjestah, u kojih se nalaze izvorni Klovijevi tvorovi.

U Londonu: *a)* U britanskom muzeu. Navještenje Marijino, malena slika u 12$^{\underline{ini}}$ s liepo izrezanim okvirom. Risarija iglom probodjena. (Passavant.)

b) U zbirci Lorda Holforda. Misal od god. 1537.

c) U zbirci Lorda Jownleya. Misal sa šest slikah.

d) U knjižnici Lorda Grenvilla. Rukopis kralja Filipa II. od Španije sa 12 prizorah iz života cesara Karola V.

e) U muzeu graditelja Soana. Razjasnjenje pisma sv. Pavla na Rimljane.

f) U kraljevskoj zbirci risarijah. Klanjanje sv. trih kraljah, risana slika.

U Oksfordu: U knjižnici Bodleian Library. Roman Alessandro.

U Cambridgu: U muzeu Fitzvilliam ima više vrlo liepih miniaturah, koje se drže za djelo Klovijevo. (Passavant.)

U Parizu: U knjižnici od Louvra. Psaltir od god. 1542.

U Sevilji: U stolnoj crkvi dva prekrasna korala pod broj. 33. i 65. s prizori iz života Marijina i Isusova. (Valentinelli.)

U Rimu: *a)* Rukopis Dantove božanstvene komedije. U Vatikanu.

b) Život Franje Marie od Montefeltre, vojevode Urbinskoga. U Vatikanu.

c) Život Friderika Urbinskoga, pisan od Jerolima Mucia Kopranina. U Vatikanu.

d) Tri različita misala, u Vatikanu. (?)

e) Nepoznati rukopis sa više Klovijevih slikah, valjda u manastiru S. Croce u in Gerusalemme, gdje je živio otac

Mark-Antun Sabatini, koj je taj rukopis imao, — i Koral u monastiru S. Salvadore.

f) Misal u Barberinskoj knjižnici.

g) Madona i Spasitelj u galeriji Borghese.

U Napulju: *a)* Glasovita molitvena knjiga, posvetjena B. D. M. u kraljevskoj privatnoj knjižnici.

b) Slika sv. Ivana u kraljevskoj galeriji, Museo Borbonico, donešena iz Parme.

c) Molitvena knjižica nazvana Flora u bourbonskoj knjižnici.

d) Misal od godine 1546. urešen za kardinala Farnesa. U istoj knjižnici.

e) Breviar, urešen za kardinala Farnesa. U istoj knjižnici.

f) Koral od godine 1546 prije u dvoru Capo di Monte, sada valjda u istoj knjižnici.

g) Predstavljenje Marijino i lov na vepre kod ruskoga pukovnika Zaječevskoga.

U Florenciji: *a)* U galeriji Pitti u osmoj sobi Jupitra pod broj. 241. slika pobožnosti, t. j. snimanje Isusa s krsta.

b) U galeriji delli Uffizi, Isus na krstu, odozdó Magdalena od godine 1553. (?)

c) U istoj galeriji, podoba Klovijeva u malenom medalionu s mastima. (?)

d) U dvoru velikoga vojvode, u sobi negdašnjoj „La camera della Madama": Sveta Obitelj.

e) U istom dvoru. Isus na krstu s množinom ljudih u perspektivi.

U Milanu: *a)* U zbirci porodice Trivulzi rukopis Petrarkovih pjesamah.

b) U knjižnici Ambrozianskoj. Snimanje Isusa s krsta.

U Mletcih: *a)* Kod porodice Gonzaga ili njezinih nasljednikah. Slika s njekom bitkom donešena iz Mantove.

U Gjenovi: U zbirci municipalnoj, snimki iz djelah Rafaelovih.

U Astiu: Sveta Obitelj. Biaše u zbirci pokojnoga kanonika Boschia.

U Beču: *a)* Rukopis „Stanza d' Eurialo d' Ascoli", u cesarskoj knjižnici.

b) Sv. Obitelj, risarija u zbirci nadvojvode Albrehta.

c) Slika Klovijeva, načinjena od njega godine 1528., kad je 30 godinah star bio. U zbirci ambražkoj u dolnjem c. k. Belvederu.

U Sibinju: U zbirci barona Bruckenthala: Amor se tuži Veneri, što ga je pčela ubola.

U Zagrebu: *a)* Jedna žena savita u plašć. Risarija u mojoj zbirci.

b) Nevjerni Toma pred Isusom. Risarija u istoj zbirci.

c) Služebnik. U blagajni prvostolne crkve.

Iseori. Vasari Giorgio. Vite de più eccellenti Pittori, Scultori ed Architetti. Livorno 1767. T. VII. pag. 103. — Baglione Giov. Le vite de' Pittori, Scultori ed Architetti. Roma 1642. pag. 14. — Baldinucci Filippo. Notizie de' Professori del disegno da Cimabue fin qua. Firenze 1681—1702. — Lomazzo Paolo. Idea del Tempio della Pittura. Milano 1590. pag. 111. — Lomazzo Paolo. Trattato dell' Arte della Pittura, Scoltura e' Architettura. In Milano 1585. pag. 437. — Zani Pietro. Enciclopedia delle belle arti. Parma 1819. T. VI. pag. 343. — Lanzi Luigi. Storia pittorica della Italia. Milano 1823. I. pag. 163. III. p. 69. IV. p. 24. — Sebastiano Conca. Viaggio di Spagna. T. III. p. 234. — Cavalieri. Bibliotheca degli uomini illustri della Congr. de' Canonici Regolari del S. Salvadore Lateranensi. Velletri 1836. Vol. I. pag. 14—21. — Orlandi Abecedario Pittorico. Bologna 1719. — Ticozzi Stefano. Dizionario degli Architetti, Scultori, Pittori etc. Milano 1830. — De Boni F. Biografia degli Artisti. Venezia 1840. — Rosini Storia della Pittura Italiana. Pisa 1839—47. T. V. cap. VII. p. 143. et seq. Cicogna Em. Ant. Delle Iscrizioni veneziane. Venezia 1824. V. I. p. 173. V. IV. p. 632. — Bonde Guil. Thesaurus Artis Pictoriae ex unius Julii Clovii clari admodum pictoris operibus depromptus. In Anglia 1733. — Dibdin TT. The Bibliographical Decameron or Ten Days Pleasant Discourse upon Illuminated Manuscripts etc. London 1817. Vol. I. p. 187. — Humphreys Henry Noel. The Illuminated Books of the Middle ages. London 1849. Parto 12 et 13. — Richardson M. Traité de la Peinture et de la Sculpture. Amsterdam 1728. T. III. pag. 109. 117. 298. 669. — Silvester de Sacy. Paléographie universelle. Paris 1841. T. III. — Huber Michel. Catalogue Raisonné du Cabinet d'Estampes de feu Monsieur Winkler. T. II. pag. 261. — Dictionnaire des Artistes dout nous avons des Estampes avec uné Notice détaillée de leurs Ouvrages graves. Leipzig 1790. T. IV. pag. 182. — Holanda Francois. Les Arts en Portugal. Paris 1846 (trad. par Raczynski) p. 43. — Füssli et Nagler. Allgemeines Künstler-Lexikon. — Dr. C. F. Waagen. Kunstwerke und Künstler in England und Paris. T. III. p. 304. — Volkmann J. Dr. Historische Nachrichten von Italien. Leipzig 1771. T. III. pag. 64. — Faber Friedr. Conversations-Lexikon für bildende Kunst. Leipzig 1846. B. II. pag. 538. i t. d.

Knežević Uroš, srbsko-knjaževski dvorni slikar, rodio se u dolnjih Karlovcih oko godine 1818. Učio se od tamišvarskoga slikara Danijila i na bečkoj akademiji umjetnostih. Pravio više podobah (obrazah) u srbskoj Vojvodini i u Srbiji, medju ostalima slavnoga knjaza Karagjorgja Petrovića, koja slika rezana je u bakar, zatiem g. 1846. Vuka Karadžića sa ženom i kćerjom. Sada živi u Beogradu na dvoru srbskoga knjaza, gdje je načinio više dobrih obrazah i podobe knjaza Aleksandra i knjaginje, koje slike litografirane su od Bekera.

Knežić Josip Kajetan, vojnički graditelj i c. k major, rodio se u Petrinji u Hrvatskoj dne 15. Veljače god. 1786. Otac njegov biaše učitelj u Petrinji i podučavao ga prvi u elementarnih i geometričkih naucih. God. 1801. imenovan je od druge banske regimente pomoćnim učiteljem uz otca u Petrinji, nu još iste godine ostavi ovu službu i odě u Beč, gdje je dobio njekakovu drugu službu. Sljedeće godine vratio se natrag u Petrinju i stupio kao regimentski kadet u vojničku službu kod c. k. regimente bar. Vukasovića. U vrieme franceskoga rata bude kao Lieutenant i pobočnik batalionski pod tvrdjavom Thoren ranjen, a god. 1810., kad Hrvatska granica pod francesku vladu spadne, stupi u službu francesku, u kojoj bude doskora povišen na čast kapetana i kao takav stupi u Turinu godine 1814. natrag u službu vlade

austrijanske, te bude pričislen k slunjskoj graničarskoj regimenti. Nu odtuda pošalju ga odmah godine 1815. kao začasnoga ingenieura u Dalmaciju, te bude namiestjen kod zemaljskoga graditeljstva, gdje se je stoprv kao samouk najvećim požrtvovanjem podao nauku vojničkoga i vodenoga graditeljstva, te je u tečaju od 6 godinah tako daleko dotjerao, da je velikom pohvalom sljedeće graditeljske tvorove izradio: Najprije uredio je po svojoj osnovi rieke Čikolu i Krku i načinio predlog, kako da se Cetina izsušiti ima. Zatiem sagradio je preko visokih kršovitih gorah dvie umjetne ceste od 19 miljah. Godine 1821. bude kao kapetan premjestjen k vlaško-ilirskoj graničarskoj regimenti, nu jur poslie tri godinah pozvan je, djelovanjem dalmatinskoga upravljatelja F. M. L. barona Tomašića, natrag u Dalmaciju, gdje mu je uz premještenje ka križevačkoj regimenti, povjereno gradjenje ceste preko visokoga Velebita na dalmatinskoj strani od maloga Halana do Obrovca, koju cestu, veoma umjetno izradjenu, godine 1827. dogotovi, te odmah i gradjenje ceste velebitske u Lici od Sv. Roka do maloga Halana započme, a zajedno dvie osnove za popravak Josefinske ceste od Karlovca do Senja i za gradjenje željeznice od Siska preko Petrovasela do Baga na moru velikom marljivostju, točnostju i pohvalom izradi. Godine 1831. svrši velebitsku cestu u Lici, i bude na skoro zatiem kod svoje regimente kao najstariji kapetan preteriran. Premda je pri raznih gradjevinah, po svjedočanstvu najviših odlukah, preko 20.000 for. aeraru prištedio, nemogaše ipak na čast majora povišen biti, što ga tako raztuži, da je godine 1832., ostavivši aktivnu službu, molio za penziju, našto je postavljen u mir. Jednu godinu kasnije, dobivši naslov c. k. majora, nastavi uslied laskavoga poziva bana Vlašića opet prvašnju svoju djelateljnost u gradjenju i produženju Josefinske ceste od Munjave preko Vrh-Kapele i Vratnika u Senj, koju je s prištednjom od 100,000 for. velikom savršenostju i umjetnostju do god. 1843 svršio, a zajedno izradio je takodjer podpunu osnovu za željeznicu od Siska do Munjave i od Maljevca do Baga, zašto ga na predlog Feldzeugmeistera grofa Nugenta, Njeg. Veličanstvo cesar Ferdinand malim redom Leopolda obdari, kojom prilikom posvjedoči isti cesar u svojoj povelji, da njegove ceste i gradjevine medju najljepše spomenike austrijanskoga carstva spadaju (zu den schönsten Denkmälern der österreichischen Monarchie gehörigen Werke). Većom stranom preko strmovitih gorah, skalinah i ponorah, da gledaoca srce zazebe kad po njih gleda, izvede um Knežićev gladke i široke ceste, po kojih ni točke zatvarati netreba. Nad riekom Tovunjščicom podigne krasni kameniti most u dva reda, a u sredini gore Vratnika sagradi crkvicu sv. Mihovila, kod koje za živa odredi mjesto za svoj vječni počinak. God. 1844. započme novu trgovačku cestu od Baga grada do Gospića u ličkoj regimenti, svršivši ju godine 1847., a iste godine stavi se na gradjenje senjske luke, koju ipak radi sljedećih burnih vremenah i radi svoje smrti, koja ga dne 15. Rujna godine 1848. u Senju snadje, svršiti mogao nije. U Senju, gdje je obćenito ljubljen bio, kao i po svoj Hrvatskoj, gdje su ga po glasu poznavali i čestili, probudi nje-

gova smrt veliko sažalenje. Po svojoj želji pokopan je kod višespomenute crkvice u gori Vratniku nad Senjom, a na grobu mu stoji napis, kojega si je sám za života postavio.

Izvori. Bericht des F. Z. M. Grafen Nugent an den k. k. Hofkriegsrath den 8. Mai 1842. — Dopis Ivana Knežića.

Koch Ivan, slikar, rodio se u 17. vieku u Krajnskoj. Biaše gradski sudac u Novom mjestu, baveći se velikom ljubavju slikovanjem. Od njegovih tvorovah poznata je oltarna slika u gradskoj kapeli u Vinogradu (Weinhofen) kod Freudenberga u Krajnskoj, što predstavlja sv. Tomu. Slikana je dobro i liepo na bakrenoj ploči oko godine 1682. Osim ove slike spominje Valvazor mnoge risarije narodnih krajnskih nošnjah i historičkih prizorah, što ih je načinio za Valvazora i što su u drvu rezane u njegovom djelu „Ehre des Herzogthums Krain".

Kokoljić Ivan, nazvan takodjer Kokolja, tal. Cocoglia i Trifone da Cattaro, slikar, rodio se u Perastu dne 28. Veljače god 1661. od otca Nikole a matere Anke. Krstjen je u crkvi sv. Nikole od fratra Jerolima Braćanina, a krstni kumovi mu bijahu Ivan Zmajević i Agneza (Jaga) Bujović.

Pokazivajući jur za mlada veliku ljubav k slikarstvu, odè za njeko vrieme u Mletke i u druge talijanske gradove, gdje prouči skoro sve škole krasne umjetnosti slikarstva. Vrativ se kući, ostade do smrti vjeran svojoj domovini, obogativ svoje rodno mjesto i okolicu mnogimi umotvori. Samotni njegov život u domaćem krugu, odaljenom od velikoga svieta i mnogopučnih gradovah, biaše uzrok, što se za života njegova ime njegovo nije toliko slavilo, koliko imena mnogo manjih umjetnikah onoga vremena. A i život njegov i radnje njegove neopisà nitko od suvremenikah, te ćeš ga zahman tražiti u raznojezičnih životopisnih slovnicih umjetnikah, u kojih nalaziš inače ime mnogih neznatnih slikarah, ako su samo po sreći bili Talijani, Francezi, Njemci, Niderlandezi, Španjolci, Englezi itd., pa ako su se za koje vrieme bavili u komgodj velikom gradu. Riedki samo putnici, koji slučajno posjetiše umiljati Perast i njegove okolice, priznaše vrlinu i ljepotu umotvorah Kokoljićevih u svojih manje ili više poznatih putopisih. Medju ovimi spominjem: Max. de Trauxa, Fr. Appendina, Petra Čišku, Dr. Bart. Biasoletta suputnika kralja saksonskoga, Vinka Ballovića itd.

O potanjem životu ovoga slikara nemogosmo dobiti nikakovih viestih, samo toliko je poznato: da ga je njegov sugradjanin učeni arcibiskup barski Andrija Zmajević podupirao, pa da je umro 52 godinah star u Perastu na dan 17. Listopada g. 1713. U svojih radnjah sliedio je u bojadisanju ponajviše školu mletačku, nu nije cienio ovu u risanju, u kom je bio daleko pravilniji do mnogih veoma na glasu mletačkih umjetnikah. Njegove slike jesu vrlo živahne, te njihov izraz umiljatan i krepak, ali jer je samo za svoju domovinu radio, to su mu umotvori veoma riedki, te i od ovih riedkih mnogi su po nepazljivosti i nehajstvu njegovih zemljakah podosta oštetjeni ili od nevještih rukuh skvareni.

Od njegovih umotvorah poznati su ponajbolje oni, što se nalaze u samotnoj i liepoj crkvi svete Gospe od Perasta (S. Maria dello Scarpello). Tu ima u brodu crkve sve samih njegovih slikah na platnu mastilom načinjenih. U sredini svoda crkvenoga vidi se slika uzpjetja B. D. M., u kojoj je predstavljena mati božja, nošena od lahkih oblakah a okružena od milih angjelah, dočim je u sredini veličanstvenoga toga prizora u njezinom licu najveća poniznost izražena. Oko ove slike načinjeni su na istom svodu još deset prizori iz sv. pisma u osmouglih nakitjenih cvietjem, posudami, angjeli i drugimi uresi. — Veoma liepo urešen je lúk, što dieli crkvu od kapele. Tu je prikazano krunisanje Marijino, koja pred sv. Trojstvom u poniznosti kleči, ter iz rukuh Boga otca krunu prima. Straga u perspektivi vidi se velika množina svetacah i žiteljah rajskih, koji pobožno gledaju prizor krunisanja, a u jednom kutu slike kleči arcibiskup barski Andrija Zmajević, čijom naredbom, a valjda i troškom, slikana je ova crkva. S lieva i s desna urešena je ova crkva od gornjega svoda sve do poda s različnimi slikami, a ponajviše s prizori iz života Marijina i Isusova. Osobitom umjetnostju načinjena je slika došastja sv. Duha ili Duhovo s 12 apoštoli i B. D. M. Mnogi vještaci nalaze u djelu ove slike njeku srodnost s dieli Ticiana, osobito što se tiče izraza i radnje glavah i licah. Nu žalibože pokvaren je gornji dio ove slike ponješto od vlage. U jednoj slici, koja predstavlja B. D. Mariju noseću svoga sinka na poklon u crkvu i tu dočekanu od starca svetjenika Simeona, načini Kokoljić istomu starcu lice arcibiskupa Andrije Zmajevića. Ima tu naokolo još petnaest slikah, sve u jednakoj veličini, što predstavljaju Sibile i proroke, koji predkazaše došastje Isusovo. Pod svakom ovom slikom stoji ime Sibile i proroka s latinskim napisom iz sv. pisma..

Osim ovih slikah načinjeni su tu, kako rekosmo, još mnogi prizori iz života Marijina i Isusova, zatiem angjeli, evangjeliste, sv. Augustin, sv. Jerolim itd. Svi ovi krasni umotvori, na broju do 40, koji čitavu crkvu sa tri strane pokrivaju, svjedoče: da je onim kistom, iz kojega su proizišle, upravljala umjetna i vješta ruka, te da je njihova tvorca već ista narav nadarila riedkim umom i velikom vještinom. Nu žaliti možemo, da one slike, što su na južnoj strani crkvenoga zida, mnogo od vlage pretrpiše, pa da tu od iste one slike, u kojoj Kokoljić sáma sebe s knjigom i s perom u ruci nasliká, radi vlage boja odpada, zašto se imamo strašiti, da će s vremenom i čitava slika nestati.

Još drže sljedeće slike za djelo Kokoljićevo.

U Perastu: 1.° U crkvi sv. Gospe od ružara, u kapeli, oltarna slika istoga imena, koju, kako kažu, arcibiskup Andrija Zmajević ovoj crkvi pokloni, gdje takodjer njegovo tielo sahranjeno leži.

2. U crkvi reformatnih fratrovah u brodu pred svetilišćem: Čudesa sv. Antuna padovanskoga. Svetac stoji s desna a s lieva kleče pred njim dva fratra, za njimi množtvo ljudih,, koji stranom kleče,, stranom stoje. U

sredini slike drži jedan čovjek rešeto sa zobju a do njega magarac, koj trimi nogami kleči a četvrtu prigiba. U daljini vidi se njeka varoš.

3. U istoj crkvi na pjevalištu: Sv Antun padovanski probudjuje mrtvaca na grobu. S desna i s lieva mnogo ljudih i djetce, za njimi vojnici s kopjem, gore dva angjela i dvie angjeoske glave. Ove obedvie slike popravljene su u novije doba od nevješte ruke, te tako izkvarene.

4. U refektoriju istoga monastira: Posliednja večera. Boje su mnogo potamnile.

5. U knjižnici istoga monastira: Sv. Paskval Baylon kleči pred razpjelom, kod krsta na stolu dvie svieće. U visini drže dva leteća angjela svetotajstvo, a naokolo stoje 9 angjeoske glave. Doli na podu leži lier.

6. U istoj knjižnici: Sv. Ivan Kapistran s crljenom zastavom, urešenom bielim krstom. Doli bitka s Turci, a dalje u uglu leži mitra papinska.

7. Tvrde njeki, da je Kokoljićevo djelo i ona slika, što predstavlja Marka Martinoviča iz Perasta, okružena od ruskih bojarah, koje podučava u morskom nauku. Slika ova veoma znamenita radi tadašnjih nošnjah i poradi svoga slavenskoga predmeta, nalazi se u obćinskoj kući od Perasta.

8. Isto tako kažu po predavanju, da je Kokokoljić naslikao podobu kneza Bujovića, (koj se rodi dne 21. Siečnja 1660). Ova slika nalazi se sada u kući Franje Kolovića i predstavlja Bujovića u oklopju. Isti taj junak održao je mejdan s Osmanom kapetanom novljanskim, zašto tamošnji narod još i danas o njemu pjeva.

9. Podoba Kokoljićeva od njega sama slikana s mastima na okruglastoj jelovoj daski. Predstavlja Kokoljića još mlada; ozbiljna i crnkasta obraza, s dugačkom crnom kosom, u tamnoj nošnji mletačkoj 16. vieka. U desnoj ruci drži kist a u lievoj tablicu slikarsku. Žalibože oštetjena je ova slika veoma od vremena, nu vidi se kriepak izraz u licu i njeko smionstvo i više nadahnutje u čitavom sustavu slike, kao i pravilnost u risanju. Polag ove slike litografirana je od Jovanovića priložena u tom djelu podoba.

U Kotoru: 10. U dominikanskoj crkvi sv. Nikole prilika sv. Gospe od ružara (La Vergine del Rosario). Prekrasno djelo, koje privlači nehotice oči svakoga na sebe, probudjujući zajedno pobožne misli i ugodno začudjenje. Ova veoma dobro sačuvana slika prenešena je onamo iz abacialne saborne crkve, gdje su ju kroz dugo vrieme velikom brižljivostju čuvali. Umni Feldmaršallieutenat de Traux, posjetivši početkom ovoga stoljetja Kotor i rečenu crkvu, veli o rečenoj prilici: da se može uzporediti s umotvori najvećih umjetnikah, nu žali zajedno, što je njeki nevješti dominikanac nebo na istoj prilici skvario, pomazavši stare tamne boje novom jasno-modrom mastju.

Izvori. Krstna i mrtvačka knjiga župljanska u Perastu. — Gazzetta di Zara 1845. Nr. 15 u članku: Chiesa e Convento di S. Nicolo, od U. R. (Urbana Raffaela). — De Traux. Statistisch-historische Darstellung der Boche di Cattaro, von einem Augenzeugen. Köln 1808. p. 60. — D. Vincenzo C. Ballović. Notizie intorno alla miraculosa imagine di Maria Vergine detta dello Scarpello presso Perasto. Venezia 1828. — Poslanica kanonika Ant. Bašića i majora M. Sabljara.

IMENA UMJETNIKAH,

što se spominju u drugom svezku.

H.

Heinricus pictor de Gurk.
Henrik sin Detrika.
Heraklid.
Herlain Andrija.
Hieršel Joakim.
Hiltpold.
Hišpović Avram.
Holjar Bonaventura.
Horvelić Ivan.
Hotičević Juraj.
Hribarnik Bernardo.
Hval Krstjanin.

I.

Ilič Teodor.
Illovšek Franjo.
Imbrihović Ivan.
Invilio Bogorin.
Isailović Jovan.
Istrijanin Bezimeni.
Istrijanin Dominko.
Ivan meštar.
Ivanelić Grgur.
Ivanović Katarina.

J.

Jabec Josip.
Jakometi Petar Pavao.
Jakšić Josip.
Janek Franjo Kristov.
Janiček Ivan.
Janković N.
Janža Antun.
Janža ili Janča Lovro.
Janža Valentin.
Jarnović Ivan.
Javornik Josip.
Jelić Vinko.
Jerlič Izak.
Jeronim sveti.
Josan Imiži presviter.
Jovanović Anasias.
Juraj presviter panonski.
Juroković Ivan.
Justinian-Upravda.

K.

Kadorica Vuk Josip.
Kalin Dominik Franjo.
Kameroni Angjeo.
Kamišeis Josip.
Kampus Ivan i Pavao.
Kapelo Karol i Radoslav.
Kapilozzi Šimun.
Kapolin Josip.
Kapovilla N.
Karadžić Vilhelmina.
Karapandža Petar.
Karas Vjekoslav.
Karba.
Karli Ivan.
Karmelli Regio.
Karpat Benko.
Karpat Viktor.
Kastelic Josip.
Kastel-Lyon.
Kastelnuovo de Petar.
Katušić Petar.
Kaupere Ivan Mihalj.
Kaupere Ivan Vid.
Kavalotto Jakov.
Kavanjin Marko.
Kavčić Franjo.
Kavka Mihalj.
Keller Antun.
Keroglu Marko.
Kirin Josip.
Klovio Juraj Julia.
Knežević Uroš.
Knežić Josip Kajetan.
Kukuljić Trifun.

☞ Umoljavaju se time svi domoljubi, kojim je poznat život k
kojega umjetnika jugoslavenskoga, da ono što o njemu zna
izdatelju ove knjige priobće, jer pojedinomu čovjeku nije m
bez pomoći mnogih pri takovom djelu štogod izvrstnoga i p
punoga izraditi. Isto tako umoljavaju se i dotični živući umj
nici našega naroda, da u tom djelu priobćene životopis
svojimi primjetbami nadopune i takove za dodatak, koj će
ovomu djelu na koncu pridati, izdatelju prijateljski priobće.

SLOVNIK

UMJETNIKAH JUGOSLAVENSKIH

OD

IVANA KUKULJEVIĆA SAKCINSKOGA.

SVEZAK III.

U ZAGREBU.

1859.

TISKOM NARODNE TISKARNE Dra. LJUDEVITA GAJA.

Oglas.

„Slovnik umjetnikah jugoslavenskih," u kojem je opisan život svih umjetnikah iz staroga i novoga vremena, koji su se rodili ili koji su radili i živili u sadašnjih jugoslavenskih pokrajinah, izlazit će i nadalje u pojedinih svezcih, od kojih će svaki svezak imati 5—6 tabakah, sa 1 ili 2 litografirana obraza.

Do sada izašla su tri svezka ili 17 tabakah sa 6 litografirana obraza, od kojih stoji svaki svezak putem predbrojenja samo 30 kr. u sr. ili 52½ kr. u novom austrijanskom novcu. U dućanu stoji pako svaki svezak 40 kr. u sr. ili 70 kr. u novom austr. novcu.

Budući da knjižna prodaja u naših pokrajinah još uviek žalibože većom stranom uredjena nije, može se svaki, koj ovo djelo dobiti želi, lično ili pismeno kod samoga izdatelja u Zagrebu predbrojiti, te ima za prva tri tiskana svezka položiti 1 for. 30 kr. u sr. ili 1 for. 55½ kr. u novom austr. novcu, s obvezanjem: da će čitavo djelo nabaviti; a u ime toga ima posljednji svezak unapred platiti. Svaki sakupitelj dobiva za 10 predbrojiteljah jednu knjigu na dar, a imena sakupiteljah i predbrojiteljah tiskat će se u posljednjem svezku.

U Zagrebu dne 15. Srpnja 1859.

N
7249
K96
v.3

Trifun Kokoljić

slikar

,)(. (: ···.(²)56

Kolnik Adam, graditelj, rodio se i živio u Celovcu u Koruškoj, gdje je god. 1613—1624. gradio njegdašnju crkvu franceškansku, sada benediktinsku. Kasnije oko g. 1630. započeo je graditi krasnu crkvu sv. Duha, u kojoj radnji umre dne 28. Ožujka 1632. Njegov grobni spomenik stoji u spomenutoj benediktinskoj crkvi.

Izvor. Archiv für vaterländische Geschichte und Topographie von Kärnthen. IV. Jahrgang. 1858, pag. 41.

Kolombo Franjo, slikar, rodio se god. 1820. na Rieci, u hrvatskom primorju, od siromaških gradjanskih roditeljah. Budući da se jur za mlada rado bavio risanjem i slikanjem, podje mu za rukom steći njekoliko imućnih prijateljah, koji ga poslahu u Mletke na tamošnju akademiju umjetnostih. Tu sprovede sedam godinah, učeći se vrlo dobrim uspjehom i dobi od vlade, kao jedan izmedju najboljih mletačkih učenikah, trogodišnju podporu, da može otići u Rim, za moći se tamo podpunoma izobraziti. Od mletačke akademije nagradjen je već god. 1839. trimi nagradami za risarije, a radi napredka u slikarstvu dobi jedini izmedju svih učenikah mletačkih medajlu. Godine 1842. odpremi se na put u Rim, nu čuvši da su mu kod kuće roditelji umrli, povrati se preko Trsta, gdje je njeko vrieme kod grofa Waldsteina bolestan ležao, u rodni svoj grad Rieku. Ovdje, u kući svoga zaštitjenika Dra. Fabrisa, ugrabi ga dne 10. Ožujka 1843, poslie težke bolesti, nemila smrt i to uprav onda, kada se sa svom mladjahnom silom dao bio učenju klasičkih djelah starih izvrstnih umjetnikah, i kad se njegov narod od njega velikomu uspjehu nadati počimao. Njegova toli rana smrt raztuži duboko sve ljubitelje umjetnosti u Mletcih, Trstu, Rieci i po svoj Hrvatskoj, a jednoga izmedju njegovih mnogih prijateljah u Mletcih, grofa Julia Pulléa, dirnù na toliko, da je na njegovu uspomenu osobitu Elegiu sastavio i god. 1844. tiskom ju priobćio.

Od Kolombovih djelah poznata su mi sljedeća:

1. Liepa Madona u crkvi augustinskoj na Rieci.
2. Podobe grofovah Majlata i Almašia, upraviteljah riečkih, u riečkoj viećnici.
3. Podobe vriednoga domoljuba Dra. Vinka Medanića, njegove žene Nine i matere.

Ove slike živahno bojadisane, u duhu mletačke škole, risane su ponješto ukočeno i tvrdo.

Osim ovih slikah biaše god. 1843. n javnoj izložbi trstjanskoj veoma pohvaljena njeka po Kolombu izvrstno izradjena glava. U mletačkoj akademiji nalaze se njegovi mladjahni tvorovi.

Izvori. Ecco del Littorale ungarico 1844. N. 7. Appendice. — Almanacco Fiumano per l'anno 1857. pag. 90. — Moji zapisci.

Kolonić Karol, rodom po svoj prilici iz Hrvatske, gdje je ova porodica od starine poznata, spominje se od Naglera kao dobar slikar podobah.

Učio se na bečkoj akademiji umjetnostih pod upraviteljem van Meytensom oko god. 1760, a živio u Beču još početkom ovoga stoljetja. Tvorio je takodjer podobe iz voska, koje su veoma obljubljene bile. Od njegovih tvorovah poznati su sljedeći:

1. Podoba grofa Mavre Lascya; rezana u bakar od J. Ern. Mansfelda god. 1770.

2. Podoba Vrbana Hauera opata mlečkoga (Mellicensis) i prvostolnika Austrije; rezana u bakar od slavnoga J. G. Haida u Beču 1771.

3. Podoba Ivana Tomasini de Concordia, rezana u bakar od Ivana Balzera u Pragi.

Kolonić Kristjan Gašpar. Ovoga slikara spominje jedini Zani i veli, da je živio god. 1730., tvoreći takodjer slike iz voska. Taj Kristjan biti će ili otac našega Karola, ili je pako s Karolom jedna osoba, pa mu je Zani izmienio krstno ime.

Izvor. Zani. Enciclopedia Metodica delle belle Arti.

Kolonjanin (da Cologna) Franjo, graditelj, rodom iz Kopra, živio u 16. stoljetju i gradio s Mletčaninom Lenardom Mazzafusco liepu i veliku crkvu sv. Mavra i Donata, ležeću u istranskom mjestu Stara Ižola, na putu kako se ide u Trst. Rečena dva meštra započeše svoj posao dne 15. Lipnja god. 1547. i svršiše ga 10. Kolovoza god. 1553., koj dan posveti crkvu koparski biskup Toma Stella. Gradjena bi spomenuta crkva na trošak svega puka i različitih bratovšćinah, što onda u mjestu biahu. Razdieljena je u tri broda, po načinu najstarijih krstjanskih crkavah razlučen je srednji poveći mužki brod od dvajuh manjih ženskih.

Izvor. L' Istria. 1847 pag. 149.

Kolunić Martin, gl. Rota Martin.

Komeršteiner Ivan, drvorezar, gradjanin zagrebačkoga Kaptola, živio u Zagrebu koncem 17. vieka. Načinio god. 1688—1690. iz drva dva velika oltara sv. Marie i sv. Ladislava u prvostolnoj crkvi zagrebačkoj, i dobio za obadva 1300 forintih rajnskih. Oba ova oltara zastiraju čitavu skradnju stienu dviuh pobočnih kapelah, i razdieljena su u 4 reda, u kojih su medju bogato pozlatjenimi nakiti ponamiestjeni isto tako pozlatjeni drveni kipovi svetacah. Na oltaru B. D. M. stoje u najdolnjem redu u malih uložnicah četiri učitelja crkve, gore u velikoj uložnici Mati božja s djetetom, sa SS. Katarinom i Doroteom. Nad ovom uložnicom namiestjen je grb kanonika i predstojnika crkve zagrebačke Mihajla Bočaka, koj je ovaj oltar načiniti dao. Nad grbom, u sredini, sv. Juraj, ubijajući zmaja i oslobodivši djevicu, što s daleka stoji. S desna i lieva manji kipovi SS. Josipa i Mirka, a sasvim na vrhu oltara namiestjen je sv. Mihalj sa dva andjela. Ovaj oltar radio je Komeršteiner god. 1688. zajedno sa zagrebačkim drvorezarom Matijašem Erlmanom, kako svjedoči izvorni hrvatski ugovor, što se čuva u pismohrani kaptola zagrebačkoga. Oltar sv. Ladislava, na kom je Komer-

šteiner g. 1690. sám radio, dopire takodjer, kao i prvi, od poda do svoda crkve. U dolnjih malih uložnicah stoje četiri evandjelista, a u sredini Spasitelj s kruglom svieta. Odozgó veliki kip matere božje sa svetim Ladislavom i Stjepanom. Nad Mariom visi grb kanonika Josipa Babića, kojega troškom načinjen je oltar. Odozdó nad grbom, Isus sa SS. Petrom i Pavlom, a sasvim na vrhu oltara sv. Josip. Čini se, da je Komeršteiner i više oltarah za razne hrvatske crkve pravio, kao n. p. u Remetah, u Glogovnici, u Lepojglavi itd. jer odgovaraju sasvim slogu i načinu rezanja gorespomenutih oltarah, nu ovaj slog pripada takvomu vremenu, kada je umjetnost drvorezarstva jur propadala, s toga se nesmije u Komeršteinovih tvorovih tražiti izvrstnost i vještina tvorovah klasičnoga 15. ili 16. vieka.

Komilica Marko, sin Petra, slikar 14. vieka, rodom iz Trogira. Od njega stoji u kvadernah trogirskih zabilježeno, da je k njemu god. 1347. dne 10. Studena, Martin Dragonja dao svoga sina Ivana u nauk na 10 godinah, da nauči praviti slike i štite (instruere in arte picture et scuttorum).

Konde Vuk, rodom po svoj prilici iz stare Srbije ili Maćedonije, slovio je koncem 16. vieka kao vješti zlatar. Na trošak njekog Radivoja načini g. 1570. za crkvu Dečansku dvie srebrne, ripide dobro pozlatjene, sa slikama i svakojakom rezarijom. Na jednoj od ovih, koja je poprieko jednu stopu široka, načinjen je s jedne strane Isus ćirilskim napisom:

„Іс҃ъ Хр҃ъ Саваодъ. Гд҃и возлюбихъ благолѣпіа дому твоего, и мѣсто селенія славы твоея не погуби съ нечестивыми душу мою
·исмх·"

Na kraju (po ivici) stoji:

„С҃тъ (svjat) с҃тъ с҃тъ г҃дъ Саваод. Приими г҃ди моленіе раба твоего Радивоя приложившаго рипиди сіе."

S druge strane ove ripide vidi se u sriedi šestokrilati Serafim, a na kraju napis;

„О тебѣ радуется благодатнаа всакаа тварь."

Zatim:

„Сотворише се сіе рипиди царьскые и свщенніе обители дечаньской од битія въ лѣто 7078" (= 1570).

Na drugoj ripidi izrezan je angjeo s nadpisom:

„Велика совѣта агелъ Іс҃ъ Хр҃съ."

A na okolo stoji:

„Сотворише сіе с҃тіе сосуди глъголеміе рипиди царъскые и свщеніе обители дечанскые потружденіемъ раба божія Радивоя."

Zatim na kraju:

„Богъ сїн мира оц҃ъ (otec) щедротом велнкаго совѣта. Сотворише од бити 7078 (1570).“

Na drugoj strâni načinjena je Bogorodica s Isusom na ruci, odozgó stoji napis:

„Мт҃ре Те҃ү. Єлеүсса.“

A na okolo:

„Прими молені раба твоего Раднвом і҃дн трүднвшегъ се ѡтъ снхъ сосүдехъ при честнемъ нгүмене Сїмеонү, рүкою многогрѣшнаго Конде влька.“

Na kraju stoji još napisano:

„Достонно юстъ ꙗко во нстинү.“

Oko Bogorodice izdjelani su obrazi 4 Evangjelistah i šestokrilatih angjelah, s druge strane obrazi dvanaest apoštolah, koje Isus pričestjuje. — Na obih ripidah načinjeni su držci, osam palacah dugački i šuplji, na sriedini stoji po jedna jabuka.

Izvor. Юришић Гедеон Іосип. Дечански првенац. У Новомсаду. 1831, лист 69 и 70.

Kopranin Bartol, knjigotiskar 15. vieka, živio u Mletcih, gdje je god. 1498. izdao sljedeće djelo: „Phalaridis Tyranni Agrigentini, Apollonii Philosophi pythagorici, Bruti Epistolae graece.“ Djelo ovo počima s pismom Bartola Kopranina pisanim Petru Kontarenu, komu obeća, da će do skora i latinski prevod spomenutih grčkih pisamah tiskati; nu da li je to učinio, nezna se. Na koncu stoji: „Priuilegio mulcta indicta vetatur, ne quis ad decem annos imprimere possit, nec alicubi impressa vendere, usque locorum dicionis inclyti et felicissimi S. Veneti.“ Zatim: „Ex aedibus Bartholomaei Justinopolitani, Gabrielis Brasichellensis, Joannis Bissoli et Benedicti Mangii, Carpensium. Venetiis MIID. (1498) XIIII kal. Julias. Cum Signaturis.“ U 4ᵗⁱ, prvo izdanje ovoga djela.

Kopranin Dominko (di Capodistria), rodom iz Kopra u Istri, bio je oko god. 1450. poznat u Mletcih kao veoma vješti vajar. O njemu govori Zani u svojoj Enciklopediji, nazivajući ga: „il bravissimo“. Po svoj prilici biti će to onaj isti Dominko, o kom Antun Averulino, u predgovoru svoga djela o arkitekturi, govori: da je bio medju ostalimi umjetnici upisan pokraj imena vojvodah toskanskih, na njekih mramornih tvorovih. „Neque ex Dalmacia (veli Averulin) Traguriensis (Jakov Statilić trogirski) Hispaniaque, defuere statuarii, neque ex Istria Dominicus etc.“ (Gledaj Istrijanin.) Moguće je, da se isti Dominko bavio i graditeljstvom. i da je onaj isti meštar, koj se kao „maestro Domenico ingegnere“ spominje medju pomoćnici Antuna Riccia graditelja duždeve palače u Mletcih, okó godine 1485.

(Gledaj Cadorin Giuseppe: Pareri di XV Architetti e Notizie storiche intorno al Palazzo ducale di Venezia. Ven. 1838 pag. 135).

Koradini (Corradini) Antun, glasoviti ovaj vajar 18. vieka, koj se u Mletcih rodio, te mnoge mramorne kipove za talijanske, bečke i ruske crkve i zbirke načinio, izvaja takodjer dva mramorna kipa sv. Krisogona i svete Anastasije, za oltar ove svetice, u stolnoj crkvi zadarskoj. Moguće je, da i čitav oltar isti meštar načini, budući su glavice od stupovah, kao i gornji nakiti od oltara i dvie posude, iz istoga bjeloga mramora, iz kojega su i rečena dva kipa. Sv. Krisogon mnogo je bolje i naravnije izradjen, negoli sv. Anastasija, koja je prema svojoj veličini preslaba na prsiuh i na tielu, a i izraz lica nije onaj angjeoski, koj se hoće u obrazu take svetice. Na podnožju kipa ove svetice stoji izrezano: ANT. CORADINUS FACIE. Obširnije govori o tom umjetniku Nagler u svom „Künstlerlexikon-u", koj medjutim o zadarskih kipovih znao nije.

Korčulanin Andrija, sin Nikole. J. A. Moschini u svom dielu: Guida per la città di Venezia V. II. pag. 628, govoreći o Andriji Schiavonu Meduliću, kaže sljedeće: „U regestrih akademije mletačke stoji ovaj slikar zabilježen sve do lieta 1582 (g. smrti Medulićeve) pod imenom Andrija Nikolin od Korčule." Sad nastaje pitanje, da li se mogao Medulić u rečenih registrih držati za Korčulanina, kad je svakomu Mletčaninu poznato bilo, da je rodom iz Šibenika, koje mjesto i svi njegovi zivotopisci za rodno mjesto priznavaju. Jedino bi dakle moglo biti, da se otac Andrije Medulića zvao Nikola (što mi neznamo), i da je bio rodom iz Korčule, preselivši se kasnije u Šibenik. Nu dok se o tom ništa stalnoga saznalo nebude, držim ovoga Korčulanina za posve druga slikara, od kojega nam žalibože nikakova ina uspomena neostà. (Gledaj M e d u l i ć A n d r i j a.)

Korčulanin Marin, graditelj 15. vieka, radio u Šibeniku zajedno s protomeštrom Jurjem Matejevićem oko stolne crkve sv. Jakova. Godine 1468. dne 11. Svibnja načini oporuku i ostavi istoj crkvi svu onu plaću, što je imao dobiti od spomenutoga protomeštra; ostali imutak u Korčuli ostavi svomu otcu, bratji i sestram.

Isvor. Quadernae Com. Sibenicensis N. 18. Fasc. I. Archivo Com. Sib.

Korienić Neorić, bosanski fratar, baveći se valjda miniaturom, snimio godine 1595. Rubčićevo rodoslovje jugoslavensko, sa svimi grbovi i slikami, priličnom vještinom. Djelo ovo nalazi se u Zagrebu kod Dra Ljud. Gaja. (Gledaj R u b č i ć).

Koriolanovićeva Milica, od plemenite porodice Ciepićah ili Cipićah, rodila se početkom 16. vieka u Trogiru i proslavi se kao umna veziljka. Njezin otac Jerolim biaše sin glasovitoga Koriolana Ciepića, vrloga junaka i slavna pisca latinskoga. Kako dobro biaše Milica već u svome djetinstvu odgojena, može se prosuditi s toga, što su joj roditelji bili ne samo ljudi

umni, nego imućni, i što je imala dva veoma učena strica. Jedan od ovih, Lauš, bio je biskup od Famagoste, a drugi Ivan, arcibiskup zadarski*). Još za mlada izgubi Milica svoju mater, i postade svojoj malenoj bratji druga mati, skrbeći se za nje ne samo u kući, nego i van kuće, baveći se takodjer poljskim gospodarstvom, kojemu njezin otac prigledavati nemogaše, bivši zabavljen državnimi i trgovačkimi poslovi. Premda bijaše Milica privikla svakojakomu nauku, bila je ipak osobito vješta u tkanju i u krasnom veziljstvu, tako da joj u ono doba u Dalmaciji nijedna žena takmena nebiaše. Ovo će tim više reći, jer je poznato, na koliko liepa umjetnost veziljstva kod ženah našega naroda u običaju biaše, kao što i danas zaboravljena nije. Jedan izmedju najstarijih pjesnikah hrvatskih, Hanibal Lučić Hvaranin (1480—1530), koj ju je lično poznao, sačuva nam njezinu uspomenu u dvih pjesmah, što ih na njezinu hvalu sastavi. U jednoj od ovih, govoreći o njezinoj umjetnosti, velí medju ostalim:

Taj nauk dobroti tvojoj i vridnosti
  Božica dat hoti Palas od mudrosti,
Ku stvar da bi mogla *Arakne* viditi
  Tebi bi nemogla nepozaviditi.
I ja mnju; da inu pri toj bi zabila
  Žalost i vašćinu koju je imila,
Kadno se naricà: da joj nij' takmena
  Tkanjem ta božica mudra i poštena.
A ona paukom čini ju da hodi,
  I pridnjim naukom tanko da uvodi.
Dá, ti si gospoja, već neg sve ostale,
  Umitja jer tvoja, usta te nehvale.
Nu slava lí glasi sama i povida
  Gospoje! svim da si gospojam naprida.
I pravi: da zlato i srebro s' svilicom,
  Kad se stavi na to tva ruka s iglicom,
Mogu nam očito staviti pred oči
  Čtogod im skrovito tva misal potoči.
Al nebo, gdi odsvud pobjeno zvizdami
  Jak obal caklen súd vàrti se nad nami,
Tim sunce otide i opet bude doć,
  Da nam je na čride, sada dan, sada noć,
Aliti pak niže gdi vitar oblašce
  Zgoni i podviže, krijući sunašce;
Koj zgon i stiska mnogokrat uzroči,
  Da gàrmi, da triska, i da nas dažd moči.
Al zemlju gdi puše valovito more,
  A mimo mejaše li pojti nemore.
Aliti na sridi gdi ona pod nama
  Stanovita sidi tišćeć sebe sama.
Ali gdi dubrava zelen list odiva!
  I gora gdi glavu gori uzvišiva;
I gdi ju ogàrne snig, pak s bukom tókom,
  Niza nju posàrne vodica potokom.
A pod njom visoko rika se nadima,
  Tekuć u široko more, kô ju prima.
Ali gdi se diče cvitjem i travicom
  Polja, kad iztiče sunce za zoricom.
Gdi po njih košute igraju skačući,
  I gdi zviri ljute slide jih tekući.
  Sve to, a brez muke, i sve što bi htila,
  Hitrost tvoje ruke jaglom bi stvorila.
Tako da s lisicom pravi bi zec predal
  Vezena iglicom hàrta da bi gledal;
Došla bi leteći na zlatan klas ptica,
  Da je zrilo, mneći, žito il pšenica.
Još bi se mamila divojka gizdava
  Ružicom, i mnila: da je ruža prava:
Nemore na svitu nitkor da procini
  Ko li darovitu Palas te učini.
Koja ti darova još ovo, da umiš
  Štiti, i do slova šteći da razumiš.
I da si knjižnija od žén, ké su dosli,
  I ké biše prija, i ké će bit posli.

---

*) Ovaj Ivan umro je u Rimu, i njegovo tielo bude preneseno u Zadar, te u crkvi Sv. Marie od Angjelah sahranjeno, gdje mu njegov brat Lauš g. 1578. dade postaviti grobnu ploču. U isto doba živila je i njeka Lucia Ciepićeva, kojoj njezina rodjakinja Urša Lupo, kći Gregora od Trogira, ostavi oporukom sav svoj imetak g. 1575 (Cicogna Iscriz. Venet. T. I. pag. 134).

Osim umjetnosti tankoga tkanja i liepoga vezilstva, biaše Milica viešta i umjetnomu pjevanju, što isti Lucić svjedoči, kad veli:

Kada li bude pét, tkogodi tuj bude,
  Da stane kako svet, i da se zabude.
Svak da se opoji nje gàrlom medenim
  Jak slavja, ki stoji za lugom zelenim. — —
A pije i blaguje na nebeskom stolu,
  Tkogodir te čuje, da pojiš u kolu.

Izvor. Hanibala Lucića Hvaranina Skladanja. U Mletcih 1556 i u Zagrebu 1847, list 88—89. — Robinja Anibala Lucia. Venetia 1638 str. 91.

Kosačić Katarina, kraljica bosanska i umna veziljka, rodila se godine 1424. od Stjepana hercega Sv. Save i njegove prve žene Ane Kantakuzenove. Odgojena po svoj prilici u dvoru svojih veoma bogatih roditeljah, zabavljala se rado, po tadašnjem običaju uglednih djevojakah našega naroda, umnim vezenjem, u kojoj umjetnosti uvježbà se do velikog savršenstva. Od njezinih umotvorah sačuvano je dragocieno crkveno ruho, tvoreno njezinom rukom, što se nalazi u Bosni, u franceškanskoj crkvi Sutiskoj. Ovo ruho sastoji iz štole, manipula, tobolca od korporala i nedovršene planete. Sve ove stvari vezene su po zlatnom konopcu, tako krasno i umjetno, da se što boljega iz onieh vremenah riedko viditi može. Govori se, da je rečena planeta ostala zato nedovršena, što je Katarina prije, nego ju je sgotovila, morala pobjeći iz Bosne.

Sgode, što ih je ova visokorodjena gospodja proživila, biahu veoma tužne i žalostne. Jur u svojoj mladosti pretrpi velike nevolje, jer je u kući svoga razuzdanoga otca morala gledati progone nesretne majke. Zatiem biaše svjedokom onog razjarenog rata, što ga je njezin otac vodio sa svojimi sinovi a s njezinom bratjom Vladkom i Vladislavom. Udavši se za mekanoga i slaboga Tomaša, kralja bosanskoga, živila je i na priestolju kraljevskom gorke dane. Gledala je u novoj svojoj domovini Bosni raztuženim srdcem posljedice domaćih razprah i fanatizma vjerozakonskoga. Doživila je groznu smrt svoga supruga, kojega rodjeni brat Radivoj, u suglasju s rodjenim kraljevim sinom Stjepanom, nemilo ubije. Kao udovica doživi užasnu nesreću svoje domovine, koju po ubitju njezinoga pastorka, posljednjega kralja Stjepana, Turčin nemilo pohara i osvoji. Ostavljena od prijateljah i rodbine pobjegne iz Hvojnice i grada Kozalca ili Kozarca u svoju otačbinu, u grad Konjicu na Neretvi, pa odovuda pješice do Stanja i po moru do Dubrovnika. Pomoćju blagorodnih Dubrovčanah odpremi se napokon u Rim, u pratnji dvih vjernih dvorjkinjah, Pavle i Jelene, od plemenitoga koljena bosanskoga. Ali još nebijaše konac njezinoj nesreći, doskora morade čuti, da su joj se vlastita djeca Žigmund i Katarina na silu poturčila. Kasnije primi vjest, da joj je i vlastita otačbina Hercegovina po Turcih razorena i da su joj bratja prognana, od kojih se najmladji brat Stjepan poturči, Vladislav pobježè u Hrvatsku, dobivši tu grad Kalnik, a Vladko naseli se u Mletcih, kao novi plemić mletački. Grozna sudba, što ju je kroz sav

život progonila, učini ju prezirati sviet i ljudske dražesti, ona postane u Rimu kaludjericom, te je kao takova živila u bližini crkve sv. Marka, u ulici Rione della pigna, 12 čitavih godinah. Petdeset i četiri godinah stara [umre dne 25. Listopada god. 1478., i bude pokopana u fratarskoj crkvi Ara coeli, na njegdašnjem rimskom kapitolu, gdje joj kasnije staviše grobni kamen s izvajanim njezinim kipom i s napisom hrvatskim i latinskim. U kašnje doba, kad su stari grobni kamen iz poda, gdje ležaše, izvadili, te novi kamen u zid kraj prodikaonice uzidali, nestade hrvatskoga napisa, možebiti radi toga, što je bio tobožnjom šismatičkom ćirilicom napisan. Sada stoji dakle samo još sljedeći, nješto nerazumljivi, latinski napis:

D. O. M.
CATHARINÆ REGINÆ BOSNENSI
STEPHANI DVCIS SANTI (sic) SABBÆ, SORORI
ET GENERE HELENE, EX DOMO PRINCIPIS
STEPHANI NATÆ. THOMÆ REGIS BOSNÆ
VXORI. QVANTVM VIXIT ANNORVM. LIIII.
ET OBDORMIVIT ROMAE ANNO DOMINI
MCCCCLXXVIII DIE XXV OTEOBRIS (sic)
MONVMENTVM IPSIVS SCRIPTIS POSITVM *)

Odozgó, pokraj okrunjene glave kraljičine u kutu, izvajana su dva grba. Po svjedočanstvu Dubrovčanina Jakova Lukarića nalazila se u Rimu, u dvoru papinskom, u sobi Konstantinovoj, slikana podoba Katarine. Ova slika biti će ona ista, koja se sada čuva u rimskoj galeriji Kapitola, u sobi Konstantinovoj, pod brojem 101. Načinjena je od slavnoga Žan Belina i predstavlja ženu u crnoj (kaludjerskoj) odjeći.

Izvori. Farlati Illyricum sacrum. T. IV. pag. 40. — Srbsko-dalmatinski Magazin 1843 pag. 51. — Luccari Giacomo. Copioso ristretto degli Annali di Ragusa. Ragusa. In Venetia 1605 pag. 108. Ragusa 1790 pag, 184. — Padre Casimiro. Storia del Convento d'Araceli. MSC. — Moji zapisci.

Kosmina Ivan, slikar historičkih predmetah, rodom iz Rieke u Hrvatskoj, živio koncem 17. stoljetja u svom rodnom gradu. U crkvi riečkih Augustinacah nalazi se od njega oltarna slika Sv. trih kraljah, s podpisom: „Giov. Babt. Cossmina Pinxit Anno 1687. Ovu sliku ponovio je god. 1818. riečki umjetnik Marko Chieregini. U crkvici sv. Andrije na Rieci, na desnom zidu, nalazi se sv. Krsto s putničkom palicom, noseći Isusa preko vode. U perspektivi vidi se jedna spila, odozgó s desna angjeo, u sredini Bog otac s angjeli, a s lieva Maria. Odozdó u lievom kutu stoji napis: „Christ$\underline{\underline{us}}$ Cha-

---

*) Hrvatski napis glasio je ovako: „Katarini kralici, Stipana hercega Svetoga Save ot poroda Jeline i kuće cara Stipana, rojeni. Tomaša kralja bosanskoga ženi, koliko živi godini 54, i priminu u Rimi na lita gospodina 1478 lito na 25 dni oktobra. Spominak nje pismom postavlen."

ligaris fieri fecit" s bielom bojom, zatim s crnilom: „G. B. Cosmina P." Bojadisanje dosta dobro, risanje manje pravilno. U oporuci Virginije, udove Vicka Štembergera, od g. 1656., dolazi podpisan kao svjedok: Juraj Kosmina (Kossmina), koj je po svoj prilici bio otac rečenoga Ivana.

Koste Jerolim } ili Kosta, po svoj prilici otac i sin, obadva graditelji
Koste Mihalj } rodom iz Nina. Živili su u drugoj polovici 18. vieka, radeći za fratre Dominikane zadarske, od kojih su kod Nina njeke zemlje u najam imali. Od god. 1763. do 1766. spominje se u računih i namirah sám Jerolim Koste, koj za radnju dvajuh oltarah sv. Dominka i sv. Vinka, te za pomaganje kod gradjenja zvonika i crkvenoga neba ili gornjega svoda crkve dominikanske, dobi od fratarah ukupno 84 cekinah Od god. 1770. do 1779. spominje se opet samo protomeštar Mihalj Koste, koj za radnju istieh gore rečenieh oltarah i za 4 mramorna stupa, što je iz Mletakah nabavio, te za kamen, kog je vuko iz Trogira, dobi ukupno od fratarah 450 cekinah. Ováj Mihalj biaše, kako u izvornom ugovoru stoji, terciar reda sv. Dominika, nu oko god. 1773. svuče redovničku haljinu, te stupi u svjetovni stališ, postavši protomeštar graditeljski. Iz pisamah njegovih moći je zaključiti, da je oko god. 1778. gorerečena dva oltara podpunoma svršio i da je imao njeke razpre s meštrom Vinkom Mazarevićem, rodom iz Dubrovnika, koj je za njega u Trogiru vadio kamen.

Koster Petar, slikar, živio u Dalmaciji koncem 17. stoljetja. U monastiru fratarskom u Makarskoj nalazi se na velikom oltaru njegova slika Uznešenja B. D. M. s podpisom: „Pietro de Costèr fecit 1650 ili 80".

Košir, gl. Kušir.

Kotoranin Andria, gl. Paltašić Andria.

Kotoranin Andria, rodom iz Kotora vinodolskog, graditelj 16. stoljetja. Od njega nam sačuva uspomenu glagoljski napis na crkvi Velike Gospe u Omišlju, na otoku Krku, koj ovako glasi:

„1533 мѣсца марча по млн божїи н блажнїє дѣвн Марїє, н по гувєрнн гдѣнна пловѧна Матїє Влчнћа н Мнкулн Антончнћа Каштадда н судацъ кн бѣху тога врнмєна н поморє га чннитн васъ пьлкъ (puk) н бращнин та ʒвоннка, учннишє га мєштрн: мєштьръ Пѣро ʒъ Омншлѧ н мєштьръ Андрїн нʒъ Котора н бы свръшєнъ мнсєца маѧ 1536."

Kotoranin Andrijev od sv. Luke, rezbar 15. vieka, spominje se na jednom iz drva izrezanom krstu u Verukiji i na jednom oltarnom uresu mletačkoga monastira „Corpus Domini", što se sad nalazi u hranilištu slikah crkve sv. Ivana Ev. u Mletcih. Na križu stojao je sljedeći napis: „MCCCCIIII Nicolaus Paradixi Mile de Venetiis pinxit et Chatarinus sancti Lucae incixit." Na oltarnom uresu pako s gotičkimi slovami: „Bartholomey mi Paul pinxit. Chatarinus filius Magistri Andree incixit hoc opus."

Izvor. Cicogna Em. Delle iscrizioni Veneziane. Venezia 1824. T. III. p. 89.

Kotoranin Manuel, slikar 14. vieka, spominje se u kvadernah kotorskih. Godine 1335. biaše jur mrtav, jer mu se spominje žena kao udova (uxor condam Manuelis pictoris).

Kotoranin N., nazvan Katharinus i Katarinus, slikar 13. vieka, što je u Mletcih živio, te ovdje po svoj prilici od svoga rodnoga mjesta Kotora (Cataro) ime dobio. On, i njeki Angjelo, biahu u Mletcih izmedju prvih slikarah, koji su, zapustivši ukočeni slog bizantinski, utemeljili novi živahniji to ugladjeniji i naravniji slog talijanski. Lanzi kaže, da je njeki Sasso našao jednu sliku Kotoranina u monastiru mletačkom od tiela Isusova (Corpus Domini), koja slika nije ni malo gorja bila od tvorovah glasovitoga Giotta. Pod njom stajaše podpis: „Katharinus pinxit". Druga njegova slika čuva se u riedkoj zbirci Agostina Tinia u Città di Castello, i predstavlja Majku božju s djetetom u azurno-modroj, sa zlatnimi arabeski urešenoj kabanici. Ona sjedi na jednom s cvietjem posutim humcu, a pod nogama leži mjesec. Odozdó stoji napis: „Katarinus pinxit". Njeki tvrde, da se u toj slici vidi ukus gotičko-njemački, nu biti će po svoj prilici bizantinsko-talijanski, t. j. prelaz iz bizantinskoga k talijanskomu.

Izvori. Lanzi. Storia pittorica dell' Italia. Milano 1823. III. pag. 18. — Ticozzi St. Dizionario degli Archit., Scultori, Pittori etc. Milano 1830—33. — Nagler. Die Monogrammisten. München 1858. I. Band p. 953. N. 2273. — G. Mancini. Memorie di alcuni artefici del disegno che fiorirono in Città di Castello. II. p. 42.

Kotoranin Obrad, gl. O b r a d.

Kotoranin Petar, zet Radoslavov, graditelj 14. vieka, gradio s meštrom Dragošem Baraninom (gledaj ovoga) godine 1336. monastir sv. Benedikta u Kotoru.

Kotoranin Šimun, spominje se od njekih pisacah medju najstarijimi dalmatinskimi knjigotiskari; nu što je tiskao, to do sada saznati mogao nisam.

Kotoranin Trivun, zlatar i vajar rodom iz Kotora, živio god. 1476. u Moskvi, bivši u službi velikoga knjaza Ivana i načinivši za njega mnoge krasne posude i druge umotvore. Njegovu uspomenu sačuva nam jedini Ambroz Kontareno, koj putujući kao poslanik mletački kroz Rusiju u Perziju (od 23. Veljače g. 1473 do 10. Travnja 1477) s našim umjetnikom u Moskvi se upozná i o njemu u svom dnevniku sljedeće napisá: „Io rimasi de lí, nel detto luogo (Moscovia), nel quale si ritrovó uno *maestro Triphon* orefice da Catharo, il qual haveva fatto et faceva di molti belli vasi et lavori al signor Duca (Zuan di Moscouia)." Dalje kaže Kontareni: „Vi si ritrovava etiam un maestro Aristotele da Bologna, ingegnero, che faceva una chiesa su la piazza." Iz česa sliedi, da su u Rusiju već onda mnogi umjetnicici iz Italije i Dalmacije pozvani bili.

Izvori. Viaggio del Clarissimo messer Ambrogio Contareno nella Persia. In Libro: Viaggi fatti da Venetia alla Tana in Persia, in India et in Constantinopoli. Venetia (A'do) 1543. — Древности россійскаго государства. Москва 1849—1852. O. I. стр. VIII.

Kotoranin Vid ili Vita, fratar reda sv. Franje male bratje, graditelj 14. stoljetja. Ovomu umjetniku, koj se rodi u gradu Kotoru, ide jedno izmedju prvih miestah, ne samo medju slavenskimi, nego svimi umjetnici svoga vremena. Prem da je žalibože samo jedan umotvor njegov poznat, to mu pripada ipak i radi ovoga jedinoga veća slava, nego li mnogim inim umjetnikom, od kojih je sačuvano množtvo različitih umotvorinah. Njegova uspomena mora da nam bude tim svetija, jer on postavi u svojoj toli tamnoj dobi uprav narodni prekrasni spomenik, kojemu se divi i danas domaći i inostrani sviet. Dećanska crkva, ili kako ju narod nazvà, visoki Dećani, stoji još danas ponosito u svojoj cjelosti, uz prkos ljutim navalam različitih divjih neprijateljah, u sredini velikih i žalostnih razvalinah naše bolje prošlosti. Niti strahovita bitka na susjednom kosovskom polju, niti padnutje srbskoga carstva i gospodstva, niti duševno poraženje iztočno-slavenske crkve onih predjelah, izza uništenja susjednoga patrijarkata pećskoga, nemogaše razoriti sveti ovaj spomenik. Čini se, kao da nam ga sačuvala božanska providnost da bude svjedokom pobožnosti i umjetnoga ukusa starih srbskih vladarah i živim dokazom njekog duševnog tesnijeg saveza naših praotacah iztočne i zapadne crkve. Jer da ovoga saveza nije bilo, nebi se bio odvažio jedan redovnik rimske crkve, ako baš i na zapovjed svoga vladara, graditi bogomolju, u kojoj se imao obslužavati obred protivan njegovomu zakonu, niti bi vladar, privržen iztočnoj crkvi, uzeo bio čovjeka zapadne crkve, da mu gradi bogomolju.

Dećanska crkva sv. Spasa, zajedno s monastirom kaludjerah sv. Vasilije, liepa je zadužbina srbskoga kralja Stjepana Uroša III. Pošto se ovaj vrati iz carigradskoga zatočenja, kamo ga njegov uvredjeni otac Milutin poslà, i pošto mu se njekim čudom vid očiju vrati, kojega biaše na zapovjed istoga otca lišen, naumi on poslie njekoliko godinah, odkako sjedne na priestolje svojieh otacah, iz zahvalnosti prama Višnjemu, sagraditi veličanstvenu Bogu posvetjenu sgradu, i obrà za njezino mjesto Dećane na vodi Bistrici, u staroj Srbiji, nedaleko od Prizrena i Peća.

Na ovu crkvu mogo je Uroš tim više blaga trošiti, pošto jo za vrieme njezinoga gradjenja god. 1330. nadvladao Bugare i sjedinjene s njimi Grke, te ubivši u bitki cara bugarskoga Mihajla, spravio svu veliku Bugarsku pod svoju zaštitnu vlast.

Da izpuni svoju namjeru, posavjetovà se Uroš ponajprije sa svojim archiepiskopom Danilom, veoma izkusnim u graditeljstvu, te pozvà godine 1327. našega Fra Vita Kotoranina, koj se kao redovnik male bratje valjda u njekom susjednom monastiru bavio, da djelom izvede ono, što je kralj u misli nakanio bio.

Neima sumnje, da se je fratar Vita jur odprije s inimi umotvori graditeljstva proslavio i da je gradio takodjer crkve rimskoga zakona, jer se na istoj dećanskoj sgradi, po svjedočanstvu njemačkoga spisatelja Mertensa, vidi ukus zapadni, budući da je tu pomiešan slog romanski i gotički s bizantinskim, osobito pako naliči vanjsko lice crkve mnogo na

fratarsku crkvu grada Pule u Istri, koja bì sagradjena oko godine 1300. Nu ipak se na dećanskoj, kao na svih iztočno- i zapadno-jugoslavenskih hramovih onoga vremena, vidi ponajviše sloga bizantinskoga, kojega postanak i razvitak može se pripisati većom stranom duhu slavenskomu. (Vidi Justinian-Upravda.)

Dećanska crkva sagradjena je po prilici krsta od tesanoga mramora različite boje. Temelj crkveni diže se jednu stopu i pol iznad zemlje i pruža se od zida za jednu stopu i pol oko sve crkve, a obrubljen je debelim okruglim pojasom, kojim je sva crkva opasana. Mramorne ploče nanizane su horizontalnim redom od temelja do vrha zida crkvenoga, u četiri reda. Prvi je red od bieloga čistoga mramora, dvie stope i pol u visini širok. Drugi je red od šarenoga ili ružičnoga mramora, te je od prvoga malo užji. Treći je red opet od bieloga, a četvrti od sivoga mramora, kojega oko Dećanah somakija zovu, te je svaki višji red užji od nižjega. Krov je pokriven olovom, kao i kube (trulo), što se diže nad glavom crkve.

Na iztočnoj strani crkve izvodjena je iz zida velike crkve poveća oblica ili okruglost (apsis), koja je providjena trimi prozori. Ovi, kao i ostali crkveni prozori jesu odozgó šiljasti, osmouglastom kaménitom gredom u dvoje razdieljeni i umjetnim pletivom prepleteni, te s uresi u slici zviezdah i ružah nakitjeni, s toga priliče sasvim gotičkomu slogu. Obli nakiti po okrajcih od krova, iznad pobočnog zida crkve, i njeka vrsta uresnih lukovah, spominje mnogo na slog romanski ili staro-zapadne gradje. Pokraj spomenute poveće okruglosti ima na svakoj strani još dvie oblice, koje u zajedničkom razmierju predstavljaju neobično krasno spojenje liniah.

U sredini velike okruglosti namjestjen je veliki, od prilike hvat i pol visok i toliko širok prozor, ukrašen na bocih dvimi mramornimi osmouglatimi stupovi, o kojih se podupire olovom pokriveni obli svod, izvučen iz zida nad prozorom. Ovi stupovi upiru se sa svake strane prozora o mramorne kariatide, u kipu sgrbljenoga čovjeka, koj ledjima podupire stup. Glavice stupovah ukrašene su po jonskom slogu. Još se vide oko prozora svakojaki krasno izvajani arabeski i groteski s čovječjimi glavami, s vinovom lozom i listjem, s pticami, zvjerinom, centauri, sfynksi itd. Malo dalje od svoda, s jedne i s druge strane prozora, izvučen je iz zida po jedan krilati lav. Podobne rezarije i nakiti ukrašavaju sve prozore i vrata.

Crkveno kube ili trulo, koje se nalazi u sredini crkve na dva hvata visokom zidu, što je iznad krova čitave crkve uzvišen, malo je preuzko za ogromnu ovu sgradu, a ukrašeno je takodjer sa osam gotičkih prozorah. U ostalom je ovo kube jedina pogrieška u toj prekrasnoj sgradi, koju opaža osobito onaj, koj je imao prilike viditi ostale staro-srbske i grčke crkve onoga vremena, što su urešene mnogimi krasnimi kubetami. Nu pobožno predavanje govori i od ove crkve, da je graditelj naumio bio 24 kubeta staviti na crkvu, pa da ih radi prerane smrti kralja Uroša nije dovršiti mogao.

Na zapadnoj, sjevernoj i južnoj strani crkve, izsječena su iz kamena liepa i bogata, odozgó obla vrata, a u pročelju crkve namjestjena su iznad vratah četiri prozora, tri dole, jedan gore, od kojih su dva srednja u oblom, romanskom, a dva pobočna u šiljastom gotičkom slogu sagradjena. Zapadna vrata providjena su sa dovratci, koje ukrašavaju šest stupa iz bieloga i šarenoga mramora. Dva srednja stupa izkitjena su umjetno svakojakom rezarijom, kao vinovom lozom, pticami, listjem itd. Vrhovi ovieh dovratakah izvajani su takodjer cvietjem i listjem, a s jedne i s druge strane izvučen je iz zida od bielog mramora po jedan lav, dvie stope dugačak. Obli svodovi iznad vratah i prozorih, kao i glavice osmokutnih gredah, što prozore razdieljuju i zarubljuju, ukrašene su svakojakom umjetnom vajariom, koja prikazuje andjele, skučene ljude, ptice, aždaje, lavove itd., a u sredini svodovah poveće su slike Boga otca i sv. Gjorgje. Isto tako ukrašen je i vrh pročelja liepom vajarijom izpod krova, kao i streha okolo čitave crkve, na kojoj su na vrhu svodjeni obli mali lukovi, na okrajcih, gdje se vide glave čovječje i svakojake životinje s cvietjem i listjem.

Na sjevernoj strani zida nalaze se takodjer vrata, koja vode u triem ili papertu. Dovratci ovieh vratah ukrašeni su sa pet stupa od bielog i šarenog mramora. Prvi do vrata stup, četverouglat, izvajan je lozom, listjem i cvietjem. Do njega drugi je prost, treći je uvijen, četvrti četverouglat, a peti osmouglat. Vrhovi ovich dovratakah ukrašeni su listjem i cvietjem, čovječjim licem i pticama. Nad dovratcima ukrepljen je četveroredni svód. Najgornji je za jednu nogu iz zida izvučen i olovom pokriven, na njemu je izvajana izkrivudana loza s listjem, iz kojega vire centauri (poluljudi), njeki oružani strielom i štitom, a njeki sviraju u rog. Drugi red svoda je uvijen, treći je prost, a četvrti lozom i svakojakim listjem izvajan. U sredini svoda, na mramornoj ploči, izvajan je krst, urešen s obe strane lierom (simbolom Njemanićah), a nad krstom stoji napis:

І҃с. х҃р. царь славы.

Na južnoj strani crkve načinjena su naprama sjevernim vratam opet jedna vrata s dovratci i sa tri stupa od bieloga i šarenoga mramora. Na oblom svodu u sredini izvajano je na mramornoj ploči krstjenje Isusovo, a na poprečnom dovratku ili arkitravu stoji sljedeći napis:

„Фрадь Вита мали брать, протомайстор изь Котора града кральева, сьзида овузи црковь сватаго пандократора, господину кралю Стефану Урошу глаголаему, и своему сыну свѣтлому и прѣвеликому и прѣславному господину кралю Стефану. сьзида се за и (8) годищь и доспѣла е сь всем црковь вь лѣто 6843 (1335)."

Iznutra razdieljena je crkva po bizantinskom ukusu u triem ili papertu, u glavnu crkvu i u hram. Triem crkve ili paperta dugačka je 4 stopa,

a široka pedeset. Svod ili čemer crkve nose četiri lahka i osmouglata stupa iz bieloga mramora. Četverouglata i tri stopa široka podnožja ovieh stupovah ukrašena su na uglih izvajanimi glavami lavovah, vukovah, ovnovah i psetah. Glavice stupovah urešene su takodjer izvajanimi lavovi, orlovi, čovječjimi glavami, pticami itd. Nad svodom ili čemerom paperte (triema, trapeze) ustrojena je, kao u svih staro-srbskih crkvah, tako nazvana ženska crkva, koja preko običaja nije rešetkama zakrita. Iz triema vode u glavnu crkvu i u hram široka vrata, ukrašena mramornimi stupovi ili gredami razne boje. Na njihovom podnožju sa svake strane leži lav, a na glavicama izrezani su opet manji lavovi i orlovi. Iznad vratah izvučen je iz zida mramorni svod u šest reda, kojega stupovi nose.

Hram i glavna crkva ima u duljini od vratah do ikonostasa pedeset stopah, s oltarom 80 stopah, u širini 74. Iz hrama vode malena vratca u pobočne oblice ili crkvice, koje posebna mramorna pregrada od velike crkve oddvaja. Nad hramom nalazi se visoko kube, koje nose četiri pila sa slikarijom ukrašena, a medju svakim pilom i zidom ima prekrasni mramorni osmouglati stup, urešen na podnožju i na glavicah izvajanimi glavami lavovah, vukovah, ovnovah, cvietjem itd. U istom je hramu drevno priestolje srbskih carevah iz bieloga mramora, tu se vidi i grb srbski i nad grbom dvoglavi orao Njemanićah. Pód ili patos u cielој crkvi izdjelan je iz raznobojnih mramornih pločah.

Na divnoj ovoj crkvi radio je naš fra Vid Kotoranin, kako napis svjedoči, osam godinah, nu nezna se pravo, da li je takodjer vajarskim djelom upravljao, ili samo oko gradjenja nastojavao. Svakako pripada njemu najveća slava radi ovoga riedkoga slavenskoga umotvora, koj nam jasno svjedoči, na kakvom stepenu izobraženja stojahu predji naši početkom 14. vieka, kad je još ostala Europa podobro u tmini tumarala, te kako bi silno napredovati bio mogao narod naš, da mu nije sav duševni drum preseklo aziatsko barbarstvo i tudjinsko gospodoljubje.

Izvori. Рaић: Историја разнихъ славенскыхъ народовъ. ч. III. стр. 706. — Ami Boué. La Turquie d'Europe. Paris 1840. T. III. pag. 464. — Mertens. Etwas über Serbien. Berliner Kalender 1847. str. 181. — Гедеон Іосип Јуришић. Дечански первенац. У Новом Саду 1852. — А. Гилфердинг. Боснія. Путевія замѣтки. У Руской Бесѣди. 1858. Том IV. ч. II. стр. 66. — Engel. Geschichte von Serbien und Bosnien. str. 264. — Споменици србски стр. 321—337.

Kračun Teodor, srbski slikar historičkih i svetih predmetah kao i podobah, živio koncem 18. stoljetja. Naresio medju ostalim dobrim slikama crkvu u Pribinoj glavi i kapelu karlovačku. Od njegovih podobah poznata mi je u bakru rezana podoba Pavla Nenadovića, archiepiskopa i metropolite karlovačkoga, koju je Kračun narisao, Binder u Budimu rezao, a Jerej Vasilije Protić na svoj trošak izdao.

Kraguljac Petar, slikar našega vieka, rodom iz Plaškoga u Hrvatskoj, pravio mnogo ikonah za pravoslavne crkve. Medju ostalima načinio za

crkvu karlovačku Isusa Hrista u odori Patriarhe, zatiem sveta tri Jerarha: Krisostoma Zlatoustog, sv. Vasiliju Velikog i Grigoriu Bogoslovca.

Krajkov Jakov, jedan izmedju starih slavenskih knjigotiskarah, rodom iz Sofije grada bugarskoga, i jedini do sada poznati Bugarin, koj se bavio slavenskom knjigopečatnjom. Oko sredine 16. stoljetja dodje, nezna se kojom sgodom, u Mletke, upozna se tu s Jerolimom Zagurovićem iz Kotora, vrlim podupirateljem slavenskoga tiskarstva, i natiska troškom ovoga god. 1569. u Mletcih Psaltir u 4ini. sa 274 stranah, a sljedeće godine 1570. Molitvenik u 4ini. sa 282 lista. Iztisci Psaltira nalaze se u Vrdniku, u Karlovcih, u Poučju virovitičke županije itd. Molitvenik u muhačkoj, lipovskoj i batskoj crkvi.

Krajnski Antun, slikar, rodio se oko polovice 17. stoljetja u njekom selu furlanske Krajne, nazvane talijanski Carnia i Carnea, od koje njegda posve slavenske, a sada poluslavenske pokrajine, dobi svoje umjetničko ime Carneus, di Carnia, Carnio i Craino. Jur u svome djetinstvu obljubi umjetnost slikarstva, budući da mu je i otac Jakov slikar bio. S vremenom je tako napredovao, da se za Pordenonom drži za najboljega slikara furlanskoga *). U slikanju sliedio je ponješto slog mletačke škole, osobito Tintoretta i Pavla veronezkog, nu ponajbolje se proslavio točnim nasljedovanjem naravi i svojim divnim načinom bojadisanja, osobito putenog. U predstavljanju velikih prizorah pokazuje veoma mnogo izvornosti i umnosti; u njegovom risanju vidi se njeki ponos, a u izražavanju čovječjih ćutih i strastih podpuna istinitost. Rado je pravio glave staracah, koje je velikom lahkostju i nježnostju slikao. Njeki njegovi životopisci kažu: da nije bio baš odveć izobražen, i da se malko priprosto ponašao, a to su bile posljedice njegova valjda priprosta odhranjenja. Iz ovoga uzroka bio je kadkad izbor predmetah njegovih slikah odviš priprost, prem da se često u radnji svetih predmetah veoma visoko popeo. U ostalom biaše u svom životu mnogo nesretan. U svojoj domovini, kao što to obično biva, za života malo cienjen i podupiran, ostao je i stranomu svietu nepoznat, te tako proživi svoja lieta sve do pozne starosti u velikom siromaštvu. Stoprv poslie smrti bude njegovo ime stranomu svietu poznato, te onda počeše i njegovi zemljaci prekrasne njegove tvorove cienit i čudit im se, premda su mnoge njegove slike, što su se u Videmu čuvale, iz domaćega nehajstva i nebrižljivosti veoma izkvarene.

Od njegovih dobro sačuvanih slikah najznamenitija je ona, što predstavlja sv. Tomu od Villanove, kako dieli milostinje. Slika se ova odlikuje krasnim sastavom, liepom sgradom i liepim predjelom. Nalazi se u Videmu u staroj monastirskoj crkvi sv. Lucie. Druga krasna i velika slika, koja

---

*) Lanzi ga drži za najslavnijeg slikara furlanskog, nu valjda je zaboravio na Pordenona i Ivana Videmskog.

predstavlja Mariu s djetetom i poslanike grada Videma, koji joj se klanjaju; čuva se od obćine gradske u kaštelu videmskom. Izpod ove slike ima napis: „Carneus fecit." U istom kaštelu nalazi se još jedna njegova slika nepoznatog mi predmeta, a u kapeli slika Isusa Krsta, kako predaje sv. Petru ključeve. U monastiru dominikanskom u Videmu nalazile su se dvie slike Krajnskoga, od kojih predstavljaše jedna veliki prizor sa više fratrovah dominikanskih, a druga u trapezariji, poslednju večeru. Osim ovih tvorovah nalazilo se u Videmu u zbirci porodice Caiselli više slikah Antuna i Jakova Krajnskoga, medju kojimi slikami biahu osobito liepe dvie podobe njekih staracah. Ostala njegova djela raztrešena su po Furlanskoj i po bližnjih pokrajinah.

Antun Krajnski živio je još god 1680., i kao što Guarienti i Füssli tvrde, podučavao u slikarstvu Franju Pavona i svoga sina Jakova. Budući da znamo, da se je Pavona stoprv oko god. 1690. (Nagler veli 1682) rodio, to je onda Antun još u početku 18. stoljetja valjda u životu bio. Nu može biti, da Pavona nije bio njegov pravi učenik, već samo nasljednik njegova sloga, što će po svoj prilici vjerojatnije biti, jer neima dokazah zato, da bi Antun Krajnski 18tog vieka doživio bio.

Izvori. Maniago. Guida d'Udine pag. 64. i Storia delle belle Arti Friulane pag. 95. 175. — Renaldis. Della pittura Friulana pag. 81. — Lanzi. — Zani. — Füssli. — Boni itd. — Nagler: Künstler-Lexikon i Die Monogrammisten itd.

Krajnski Ivan, sin Nikole Blaža, rodio se u Sv. Petru (slovenski Šent Petar, župa slovenska sa 8000 dušah) u furlanskoj Krajni (Carnia) oko sredine XIV. stoljetja, i bio u Videmu kao vajar na glasu. Od njegovih djelah poznata je jedina krstionica u stolnoj crkvi videmskoj, koju je godine 1479. tvoriti počeo, kako to jedno starinsko pismo svjedoči, što se u pismobrani videmskoj čuva i tako glasi: „1479..... Die Veneris duodecima Martij Utini.... Infrascripti Domini Deputati.... licentiam et facultatem dederunt contrahendi cum magistro Johane quondam Nicolai Blasij de quaternali Sancti Petri de Carnea, de faciendo, et laborando unum pulchrum fontem babtismalem lapideum per dictam Ecclesiam" itd. Krstionica ova načinjena je iz tesanoga kamena. Usta njezina narešena su prekrasnimi kitami listja, na podnožnici pako izrezano je četvero djetce, koja nose vience od cvietja i grbove. Kretanje djetce prikazano je naravno i dobro. Tjelesa su im mekana i nježna, ali glavama fali plemeniti izraz.

Izvor. Maniago. Storia delle belle Arti Friulane. Venežia 1819. Nota CXLI. — Guida d'Udine p. 35. — An Civit. Tom. 35. fol. 105.

Krajnski Jakov, (Carnio, Crainio), kao što gore spomenuh, biaše sin Antunov. U slikarstvu nije žalibože sliedio svoga otca, obljubivši pokvareni slog svoga djeda, koj bijaše mnogo lošji slikar od otca mu, i to je bio uzrok, zašto svojimi tvorovi slave steko nije. Od njegovih djelah poznata su samo ona, što se nalaze u videmskoj zbirci porodice Caiselli. Ovaj Jakov umro je god. 1711.

Krajnski Jakov, otac gorespomenutih dvajuh slikarah, načinio, po svjedočanstvu Zaniovom, oko godine 1601. za crkvu sv. Franje (valjda u Videmu) dvie slike, od kojih predstavljaše jedna pranje noguh, a druga posledjnu večeru. Ako nisu to one slike, koje Maniago pripisuje njegovomu sinu Antunu, stavljajući ih u monastir dominikanski sv. Petra mučenika.

Izvor. Maniago. Guida di Udine e Cividale pag. 50.

Krčanin Andria, graditelj 13. vieka, sagradio na otoku Krku, kod Jurandvora, nedaleko od nove Baške, glasovitu abacialnu crkvu sv. Lucie, u gotičkom slogu, s jednim brodom. Na podnožju zvonika urezà u kamenitu ploču napis s gotičkimi pismeni: „Magister Andreas me fecit.“ Odozgó grb poput hrvatskoga (skaknica).

Krčanin Franjo, graditelj 15. vieka, sagradio godine 1493. troškom hrvatske kneginje Mande Budrišićke iz Gjerova, monastir za kaludjerice sv. Franje, s crkvom sv. Antuna, u gradu Rabu, na otoku istoga imena. U suvremenih računih vrhu gradjenja iste crkve spominje se pod imenom „maestro Francesco da Veglia“. U rukopisnih statutih grada Krka spominje se isti Franjo god. 1489., i kaže se o njemu, da je pravio osnovu i risarije za crkvu sv. Kvirina u gradu Krku.

Izvori Sulla fabrica della Chiesa di S. Antonio in Arbe. MSC. — Statuta Civitatis Vegliae. MSC.

Krivonos Ivan, pop, sitnoslikar. Pisao i sa slikama uresio glagoljsko evangjelije, koje se broji medju najstarije rukopise slavenske. Rukopis ovaj tim je znameniti̇ji, što je pisan za sljedbenike iztočne vjere, i što je ime pisca i uresitelja pisano ćirilskimi bukvami. Assemani, koj je taj rukopis dobio u Jerusolimu od slavenskih popovah, donio ga u Rim i predao knjižnici vatikanskoj, gdje se i sada čuva. Evangjelije ovo pisano je na pergameni u 4^tat^ a urešeno sa slikama, u kojih se vidi izkvareni slog škole bizantinske. Matija Karaman tvrdi, da je pisano prije god. 1081. Dobrovsky sumnja, da je tako staro, već misli da je prepisano iz njekojeg ćirilskog rukopisa XIII. vieka, nu neima zato dokazah. Rus Črtkov veli o njemu, da je „drevnjeišaja, možet bit, slovenskaja rukopis“. Podpis pisca na strani 49. glasi ovako: „Papas Ivan Krivonosi pisà evangelie sie.“ Snimak jednoga lista iz ovoga rukopisa, s urešenim početnim slovom, nalazi se u Kopitarovom „Glagolita Clozianus“. Sada ga priredjuje naš Dr. Franjo Rački za tisak.

Križman Franjo Ksaver, graditelj orguljah, rodom iz Gorice. Od njega nalaze se u Admontu u Štajerskoj velike orgulje, koje imaju blizu 3000 pišćalah i 44 registrah. Napis na njih glasi ovako: „Columbani D. G. A. A. Cura. F. Xav. Chrismanni P. G. opera.“ — što će reći: Columbani Dei gratia Abbatis Admontensis cura. Fr. Xav. Chrismani Presbyteri goricensis opera. Budući da je rečeni Kolumban bio admontski opat od g. 1779—87.,

to su iste orgulje u ovo vrieme načinjene. Kaže se, da se u sv. Florianu i u Špitalu u Austriji nalaze takodjer orgulje od istoga Križmana.
Izvor. Koloman Kulec. Privatni dopis.

Kunac N., fratar i slikar, živio koncem predjašnjega stoljetja. Od njega nalazi se u Dražnicah u Dalmaciji, u crkvi sv. Jurja, slika istoga svetca u madjarskoj odjeći na konju.

Künl Pavao, živući slikar, rodom iz Kamnika (Stein) u Krajnskoj, načinio za dvoranu viećnice u Ljubljani podobu cesara Franje Josipa, a za crkvu u Brašlavcu šest prizorah iz života Marijina (god. 1852). Bavi se ponajviše radnjom podobah i oltarnih slikah.

Kurtivo ili Kortivo (Curtivo, Cortivo) Nikola, slikar ili možebit samo risar 16. stoljetja, rodio se u Istri. Njega spominje jedini J. F. Tomasini u svom djelu: „De' Commentari Storici - Geografici della Provincia dell' Istria". *), i kaže, da je god. 1548. za porodicu Grimani risao njeke okolice istrianske, medju ostalimi miesto „Vižinad". Po svoj prilici bio je ovaj Nikola od iste porodice, od koje biaše glasoviti augustinianski spisatelj 18. stoljetja Ivan Kortivo, rodom iz Rieke, kamo su se valjda njegovi roditelji iz Istre preselili bili.

Kusa Mihalj, vajar i graditelj zemaljski pokrajine Krajnske **), živio u Ljubljani koncem 17. vieka. Najkrasnije njegovo nama poznato djelo jest prodikaonica mramorna prvostolne crkve zagrebačke, koja još danas stoji. Za ovo djelo načini dne 28. Travnja godine 1695. sa zagrebačkim biskupom Stjepanom Seliševićem i sa čuvarom kaptola zagreb. Ivanom Babićem, od strane cieloga kaptola, sljedeći ugovor: 1. Da će načiniti rečenu prodikaonicu iz mramora bieloga i crnoga s pomiešanimi kameni genovezkimi, te izvajati na njoj pet figurah, naime Spasitelja svieta i četiri evangjeliste sa svojimi simboli, a odozdó velikoga angjela iz bieloga mramora, koj će s rameniima i rukama držati čitavo djelo. 2. Da mu se za ovo djelo ima platiti 1000 forintih rajnskih, tim dodatkom, ako bi svršeno djelo po učinjenoj procienbi više vriedilo, da mu se ima onoliko nadoplatiti, koliko bude više procienjeno. Premda ovaj ugovor po biskupu i kaptolu načinjen i podpisan biaše, platio je ipak, neznamo iz kojega razloga, sve troškove za rečeno djelo umni i za crkve vrlo darežljivi kanonik Ivan Znika ***), izbrojivši od-

---

*) Djelo ovo pisano oko god. 1647., tiskano je u Kandlerovom „L' Archeografo Triestino" Tom. IV.

**) Universae Provinciae Carnioliae Lapicida & Architectus.

***) Na izvornom ugovoru ima od istoga Znike vlastoručno napisano sljedeće: „Conventio cum circumspecto Michaele Kussa Cive Labacensi, Lapicida & Architecto. Pro noua Cathedra Ecclesiae Cathedralis ex marmore fienda, facta die 28. Aprilis Anno 1695, quem ego mea propria pecunia exolui, et noa Ecclesia, adeoque Ego fundator sum, quam et dono Ecclesiae tamquam Custos. Joannes Znika m. p."

mah na dan učinjenoga ugovora 400 forintih, a zatim po dogotovljenom djelu, dne 24. Lipnja 1696. polag učinjene prociembe, jošte 1600 forintih, pod tom jedinom pogodbom, da meštar naknadno pridade još njeke ploče iz crnoga mramora, što su falile naokolo prodikaonice.

Zašto je meštar Kusa osim ugovorenih 1000 for. primio za svoje djelo još jednu tisuću, učimo se iz razmatranja prodikaonice, koja još danas stoji, jer prodikaonica ova, učinjena iz raznoga mramora, urešena je osim izvajanih, te u ugovoru spomenutih četiri evangjelistah i velikoga angjela, koj na mramornom stupcu stojeći čitavu prodikaonicu nosi, još krasnom povećom slikom, prikazujućom spasitelja u hramu na uzvišenom mjestu pripovjedajućega, sa jedanaest licah, premda ugovoreno biaše, da ima načiniti jedinoga spasitelja. Suviše toga izvajane su izpod evangjelistah iz bieloga mramora četiri angjeoske glave, a odozdó, na rubu prodikanioce, osam glavah angjeoskih, napokon udjelan je s lieve strane kraj skalinah u crvenom mramoru grb kanonika Znike, pod kojim ima napis:

16 DEO. 96.
BEATO REGI STEPHANO
IOANNES ZNIKA ABBAS PETRO-
VARADINENSIS. CVSTOS ET
CANONICVS ECCLESIAE
HVIVS FIERI CVRAVIT.

Gorespomenute mramorne ploče, što je Kusa, dobivši plaću za prodikaonicu, obvezao se nadoknaditi, biahu nakon dvie godine danah uzrok velike neprilike, koju mu zadà biskup zagrebački Selišević, obtuživ ga pred stališi krajnskimi kao varalicu, budući da obrečene ploče u Zagreb do ustanovljenoga vremena dospiele nisu. Uvredjeni meštar odpišà na to dne 16. Kolovoza g. 1698. biskupu u latinskom jeziku, koje ostadè u svom izvoru sačuvano. U tom pismu odgovara muževno biskupu radi toga, što ga je uvriedio, veleći medju ostalima: „Nollem posthac, ut lapides mei panes fierent, quorum usu non famem, sed famam levarem"; dodavši k tomu, da su rečene ploče za odpremljenje već odavna gotove, pa da je samo kasnio poslati ih s toga, što ih je naumio odpremiti u Hrvatsku zajedno s oltarom, što ga je načinio za župnu crkvu karlovačku, kojega oltara obeća izza prvoga sajma kraljevoga (sv. Stjepana) postaviti na svoje mjesto. Kakav je to oltar bio, neznamo, nu po svoj prilici nalazi se i sada ili u župnoj ili pako u fratarskoj crkvi karlovačkoj.

Godine 1703. dao je kanonik i čuvar kaptola zagrebačkoga, onda već i naslovni biskup šibenički, Ivan Znika, načiniti na svoje troškove u stolnoj crkvi zagrebačkoj oltar posljednje večere, a na troškove pokojnoga kanonika Tome Augustića učinjen je oltar sv. Luke. Ova obadva oltara stoje s obiuh stranah crkvenoga hrama ili posvetilišća, a sgotovljene su po svoj

prilici od istoga meštra Kuse, jer oltarna slika posljednje večere, iz liepoga bieloga mramora izvajana je sasvim po onom ukusu, u kom je na prodikaonici izvajana slika Isusa propovjedajućega. Na istom oltaru posljednje večere izvajana su osim glavne slike na vrhu dva poveća angjela s Ivanom krstiteljem u sredini, a odozdó ima sljedeći napis:

COENAE DOMINICAE HONORI JOANNES
ZNIKA ELLECTVS EPISCOPVS SIBENICENS.
ABBAS PETROVARADINENSIS. CVSTOS ET
CANONICVS SENIOR ZAGRABIENSIS ECCLE-
SIARVM. S. C. R. M. CONSILIARIVS.
ALTARE HOC A PRIMO LAPIDE PONIT.

Oltar sv. Luke načinjen je iz raznoga mramora. U sredini ima kip sv. Luke s volom, iz bieloga mramora. Dva stupa sa strane iztesana su iz šarenoga mramora. Čemer oltarni je od raznoga opušćenoga mramora. A dolnja ploča iz crnoga mramora. Na njoj ima sljedeći napis:

DEI BENEDICTION. ARCHIDIAC. CAMARC.
ET CAN. ZAGR. ECCL.
DIVO LVCAE EVANGELĀĒ THOMAE QVON.
AVGVSTICH EL. EPPI. SIBENICEN. ABBA.
HAEC ARA MORIENTIS DESTINATO AERE
ERECTA EST.

U Remetah blizu Zagreba nalazi se takodjer glavni mramorni oltar načinjen troškom kanonika Znike, po svoj prilici izradjen od Kuse. Urešen je sa dva mramorna kipa, SS. Pavla i Antuna pustinjakah, sa dva angjela i sa više arkitektoničkih nakitah. U istoj remetskoj crkvi sagradjen je i oltar B. D. Marie, sada sv. Maksimiliana, troškom rečenoga Znike godine 1707. valjda od istoga Kuse.

Kušir ili Košir Ivan, drvorezar i tesar ljubljanski, sad živući, uresio veoma liepimi drvenimi rezarijami bivši lietni dvor maršala Radeckoga u Ljubljani. Godine 1844. sagradio kod Tazena u Krajnskoj preko Save liepi drveni most.

Kuvašek (Kvašek) Josip, slikar predielah, proglasi se ponajprije oko godine 1824. u Gradcu. Njegove slike tvorene su točno i vierno polag naravi a odlikuju se osobito dobrom perspektivom. Pisao je takodjer njemački o svojoj umjetnosti. Njegova djela tiskana su godine 1829. u Beču pod naslovi: *a)* Jos. Kuwassegs vollständiger Unterricht zum Landschafts-Zeichnen in Studien nach der Natur. 6 Hefte folio. *b)* Vordergründe und Staffagen zum Landschaftszeichnen in Studien nach der Natur. 6 Hefte quer 4.

Kuvašek Karol, valjda sin prijašnjega, živio god. 1846. u Parizu i načinio za parižku izložbu umotvorinah dva prizora morska i jedan prizor amerikanski pod naslovom: Souvvenir d' Amérique. Sad živi u Štajerskoj u Ljubi (Leoben).

L.

Lajer C. Leopold, slikar, živio u Krajnskoj koncem prošastoga i početkom sadašnjega stoljetja. U Šent Vidu nad Ljubljanom nalazi se u župnoj crkvi sv. Vida velika oltarna slika, koja prikazuje rečenoga svetca u oblacih, okružena od andjelah. Odozdó vidi se s desna hrpa ljudih, pripravljajajućih goruće ulje, u kom su naumili kuvati sv. Vida. Krasno je izradjen njeki čovjek, polugol na zemlji sgrčen, grabeći mješinu, da uzpiri š njome vatru. Muskulatura je krepka, risarija dobra, nu bojadisanje nije posve umno, i suviše tamno. Dole ima podpis: C. Leopold Layer pinx. 1796.

Lancilago Nikola, slikar 15. vieka, živio u Šibeniku. Godine 1468 ostavi njegova udova Slavica u oporuci svome netjaku popu Šimunu Kožičiću (kasnijemu hrvatskomu spisatelju) svoje selo Sekce kod Šibenika.

Izvor. Kvaderne šibeničke. Rkp.

Langus Matija, slikar s mastima i na liepu, rodio se g. 1793. u mjestu Kamenoj-gorici (Steinbüchel) na Gorenskom u Krajnskoj. Njegov otac biaše kovač i čavlar, te je svoga sina još kao malenoga dečaka silio zabavljati se jedino radnjom čavalah i željeznih klinah, što malomu L. nikad po ćudi nebiaše, već se on, nukan od prirodjenoga nagona, radje zabavljao pravljenjem svakojakih slikah po zidovih kuće svoga otca, koje slike pravio bi, neimajući ni olovke, ni pera, ni prave boje, osobitom bojom, što je sám načinio iz razdrobljene železne rude. Predmeti slikah, kojima je zidove šarao, biahu ponajviše svetci, što ih je po seoskih crkvah vidio. Nu ovu zabavu plaćao je gustokrat sa suzama, budući da su ga roditelji radi toga šaranja često putih strogo kaznili. Kasnije, kad su vidili, da se te našarane slike njekim seljakom dopadaju, pa što više, da i crkvenim slikam zaisto priliče, pustili su ga neka radi, samo kad je uz to pomagao sgotoviti dobar broj čavalah i klinah. Kad je naš Langus malko ponarasao, ostavi svoje obljubljeno šaranje po zidu, popnuvši se na malko višju umjetnost, pokušavajući naime praviti iz ilovače zemlje ili gline malene figure. Tom radnjom zaslužio bi si od svojih slovenskih seljakah čestokrat po gdjekoju krajcaru, što ga još većma poticalo na radnju. Nu riedkokrat, i to samo po praznicih, mogao se baviti sa svojimi obljubljenimi umotvori, jer cieli ostali tjedan morao je kovati čavle, budući da je, izgubivši jur u svojoj devetoj godini svoga otca, imao skrbiti za kućni kruh i za uzdržavanje svoje matere i četvero bratje.

Stupivši u 18. godinu morao bi bio poći medju vojnike u franeezku vojsku, ali mu se u ovu unići nije htjelo, jer je Franceze držao za glavne neprijatelje svoje domovine, pa je uvjek želio prost i slobodan poći u svijet, da se tu štogod nauči i da se u svojoj obljubljenoj umjetnosti izobrazi. Uvidivši njegova mati da će ga svakako izgubiti, dozvoli mu napokon težkim srcem, da ide kud mu je volja.

Mladi Langus otide sa 18 drugih seoskih mladićah, koji su se svi plašili vojničkoga stališa, preko krajnskih gorah u Korušku i dodje u Celovec. Tu mu biaše prvi posao potražiti jednoga slikara, koj bi ga podučavao u slikarstvu. Nu Langus nije znao, osim svoga materinskoga jezika slovenskog, ni rieči drugoga jezika, a u Celovcu naći slavenskoga slikara, bilo je za ono vrieme malko težko, te tako se namieri na njekog Niemca Šneiverna, koj je živio tada u Celovcu, slikajući sitne slike. Ovaj Niemac uzè našega Slovenca u službu, pod težkom pogodbom, da ga služi kroz 6 godinah i da u kući radi sve, što sluge i služkinje raditi moraju. Mladomu L. bilo je na tom ležeće da se u slikarstvu pod svaki način izobrazi, drugoga zanata ili rukotvorstva poprimiti se nije htjeo, te tako pristane k rečenoj pogodbi Niemca, premda ga ovaj i poslie za ništa drugo upotrebiti nije htjeo već jedino za slikanje sobah. U toj kući proveo je Langus najtužnije dane, i još pod svoju starost spominjao se njekom gorkostju na onu žalostnu dobu. — Najvećom mukom naučio se samo za silu nješto malo njemački od svoga gospodara, koj je tako nečovječan bio, da ga po nedjeljah u nedjeljnu školu pustiti htjeo nije, prem da ga je Langus većkrat za ovu milost sklopljenim rukama molio. Nu pokraj svega toga naučio se ipak Langus kradomice i bez učitelja čitati i pisati, čitajući najvećom pohlepom historiju, koja mu ponajviše um razbistri i mečtu obogati. Kad mu vrieme od 6 godinah izteče, ostavi Langus Niemca i grad Celovec, te vrativši se u Krajnsku, nabavi si ovdje sa slikanjem sobah do 1000 for. u sr., s kojimi odè u Beč, tom jedinom namierom, da se tamo izobrazi u slikarstvu. Vruće je želio doći u akademiju liepih umjetnostih, gdje se toliko velikih umjetnikah izobrazilo, nu s toga, što je već navršio godine, koje su propisane za onoga, koj se tu u nauke prima, nije tadašnji profesor Grelhofer nikako u akademiju primiti ga htjeo. Pol godine trošio je tako Langus zabadava svoje težko zaslužene novce, dok se nije slučajno, po preporuci profesora Šindlera, spoznao s tadašnjim upraviteljem akademije Franjom Kavčićem iz Gorice, kojega inostranci obično po goričkom pravopisu Caucig pišu. Kad naš Langus prvikrat Kavčića posjeti, upita ga vriedni ovaj Slovenac, u zlom njemačkom izgovoru, odkuda je? Kad začuje da je Kranjac, odgovori mu Kavčić vidivom radostju, da je njegov zemljak, primi ga veoma prijatno i obeća mu, da će se za njega pobrinuti, te izradi do skora, da je Langus zaista primljen bio u carsku akademiju. Ali eto ti opet nove nevolje. Došavši Langus u akademiju, uvidi odmah, da će se tu nastojanjem profesorah malo naučiti, jer ondašnji učitelji biahu sve, samo ne učitelji u pravom smislu, brinući se samo za takove učenike, koji su imali pune džepove, ako im je

i um siromašan bio. U takovih okolnostih nije znao mladi Langus učiniti drugo, već sliediti naputak umnoga Kavčića, koj ga savjetovà, da se izobražuje polag tako zvanih antikah i polag izvornikah slavnih starijih umjetnikah, kako je to i sám Kavčić učinio, dotjeravši tim putem u slikarstvu do velikoga savršenstva i do tolikoga glasa, da je postao upraviteljem jednoga izmedju prvih umjetničkih zavodah u austrijanskom carstvu. (Gledaj Kavčić.)

Po preporuci istoga Kavčića i po dobroti G. Rorea, upravitelja carske galerije u Beču, dobì Langus dopuštenje, da može po svojoj volji polaziti istu galeriju. Tu dobì priliku polag prekrasnih umotvorinah slavnih umjetnikah iz svih školah, vježbati se u risanju i slikanju, i snimati mnoge tvorove ponajboljih umjetnikah. U Beču dodje takodjer u priliku spoznati se, kroz njeku groficu iz Ljubljane, s knezom Meternihom, za kojega biaše snimio u Belvederu prekrasnu sliku Korregiovu, prikazujuću božicu Jo s Jupitrom; nu za ovu sliku, nije radi svakojakih slučajah, ni napolu toliko dobio, koliko je vriedila. Dvie godine proživi tako Langus neprestano radeći i učeći se u glavnom gradu carstva, dok napokon potrošiv novce, bude prisiljen ostaviti Beč i otići u Ljubljanu. Tu se morao opet baviti sa slikanjem sobah, budući da drugih radnjah dobio nije, jer se baš onda bavio u Ljubljani vrli slikar Josip Tominc iz Gorice, koj je sve za se predobio bio. S ovim već onda vještim slovenskim umjetnikom upozna se do skora Langus, te počè Tomincove slike, osobito podobe, snimati, koja radnja tako mu dobro podjè za rukom, da je za kratko našao mnogo podupirateljah, koji su volili kod svojega bližnjega zemljaka naručiti slike i podobe, već iz toga uzroka, što je pod mnogo laglju cienu radio nego li Tominc. U to doba biaše tako natovoren poslovima, da je u jedan čas 18 podobah slikati imao, i toliko si je zaslužio imutka, da je već za dvie godine mogao poći na dalje izobraženje u Italiju, kamo je od svoje mladosti težio. Kroz Trst dodje u Mletke, u divno ovo mjesto najkrasnijih spomenikah i veličanstvenih umotvorah, u prastaro ovo sjedalište onih umovah, kojim veća strana jugoslavenskih umjetnikah svoje prvo podučavanje i svoje izobraženje zahvaliti imade. Kad je tu Langus prvikrat zagledao Ticianovu Assuntu i Transfiguraciju, htjede skorò sdvojiti od tuge, jer je tada stoprv uvidio, na kako nizkom stepenu umjetnosti stoji. Misleći na one veličanstvene slike, kojim u svietu malo što podobna imade, govorio je često svojim znancima, da bi rado odmah umro, kad bi umio samo jednu takovu sliku načiniti.

Ostavivši Mletke s tužnim srcem, otide kroz Jakin (Ankonu) u Rim, gdje upoznavši se s umnim Gegenbauerom, kasnijim dvornim slikarom u Štuttgardtu, pritužio mu se gorko, kako ga boli, što je uz veliki svoj trud, do sada tako malo napredovati mogao. Nu ovaj umjetnik utješi ga time, da ima mnogo ljudih na svietu, koji su sav svoj život potrošili naukom slikarstva, pa nisu ni tako daleko dotjerali, kako on u njekoliko godinah, i to svojim vlastitim trudom. Pomisliv sada Langus, da je ipak i to nje-

kakav dobitak i utjeha za jednoga siromaka, ako baš i nedostigne Ticiana ili istoga Rafaela, kad barem štogod liepa i izvorna sgotovi, to se on posveti dvostrukom silom svome nauku, i poče učiti ponajviše djela neumrloga Rafaela, snimajući i risajući dan i noć njegove prekrasne slike. Budući da se tada u Rimu bivši austrianski poslanik grof Aponji za austrianske umjetnike nimalo brinio nije, to je bio Langus prisiljen polaziti u Rimu akademiju sa Francezi, koji su mu veoma na ruku išli. Osim snimanja Rafaelovih i drugih slavnih slikarskih tvorovah, bavio se takodjer učenjem antikah, na kojima, kako je poznato, nijedan grad na svietu toliko bogat nije, koliko Rim. Ostavši godinu i pol u Rimu, otide Langus na put u ostalu Italiju, i posieti Florenciju, Napulj, Milan itd., a medju ostalimi i Perugiju, gdje je svakojako želio vidjeti mladjahna djela Rafaelova. Na povratku iz Italije dodje u Trst, gdje je odmah našao množinu posla, nu njegova porodica, tražeći od njega uvjek pomoći, zvala ga neprestano kući. Želeći, dakle i njoj nješto po volji učiniti, ostavi Trst, gdje mu je vrlo dobro išlo, te se vrati god. 1829. u Ljubljanu, u 36. godini svoje starosti.

Prem da je iz Italije donio mnogo prekrasnih snimakah od najslavnijih umotvorinah, to ipak nije bio kadar u svojih sugradjanih kroz dugo vrieme probuditi ukus za veličanstvene historičke slike, već se morao baviti jedino radnjom podobah i slikanjem teatralnih kortinah, dok nije napokon sveštenstvo slovensko, kojemu i slovenska književnost jedino svoj obstanak zahvaliti ima, počelo obratjati svoju pozornost na domorodnoga umjetnika, pa uz sveštenstvo pristali su — što će se mnogomu nevjerojatno viditi — i prosti slovenski seljaci, koji su kod svoga po plemenu brata počeli naručivati one liepe i pobožne slike, što se sada u svakoj skoro ljepšoj i većoj crkvi slovenskoj vidili mogu. U novije doba, dao se Langus i na slikarstvo na liepu, koje, prem da puno izvrstnosti imade, ipak se nemože prispodobiti onim slikama, što je načinio s mastima i koje ćemo niže navesti. Najznamenitija njegova slika na liepu vidi se u Šmarnoj gori (Kalenberg) kod Ljubljane oko velikoga oltara. Tu je Langus krasno predstavio Uznešenje Marijino sa sv. Trojicom, sa ss. otci crkve, i s množinom drugih svetacah i angjelah. Poslie ove slike ide svakako prvo mjesto – glede njegovih froskah — liepoj slici, što ju je načinio na kubetu stolne crkve ljubljanske, koja sa svojom živahnostju i naravnostju tim više u oči pada, budući da je okolo nje starija slikarija talijanskoga slikara Julia Quaglia, kojega boje pobliedile su već podobro, i kojega gorostasne figure i nenaravni prekomierni udovi ljudski neugodno u oči diraju.

Još pod svoju starost radio je Langus neprestano i bavio se ponajviše sa slikarijom na liepu, s kojom je i god. 1851., kad sam ga u Ljubljani posjetio, uresivao crkvu franceškansku mnogimi prizori iz staroga i novoga zakona, te iz života svetacah. U svih ovih slikah vidi se mnogo ugodne različnosti i promiene, živahnosti u bojadisanju, kriepkosti u izraženju i podpuno mjerilo (proportion) pojedinih figurah s bliza i s daleka. U jednom prizoru iz života sv. Alojzia, u kom je ovaj predstavljen kako

ga roditelji k prvoj pričesti dovedoše, ostane mi uvjek nezaboravljivo lice onoga angjela, što Alojziu s neba lier t. j. cviet nevinosti nosi. Ona nježnost i ljubkost, što se u njegovom licu gleda, neda se tako lahko opisati, prem da su i svi ostali predmeti u tom prizoru uprav liepo izradjeni. Isto tako liep je prizor u sadnjoj kapeli s lieva, što prikažuje Mariju dovedenu od svojih roditeljah u hram. Veliki svetjenik susreta ju na pragu hrama, a mala Maria moli ga sa svom poniznostju, da ju pusti u nutra; na okolo vidi se množina liepih figurah. U toj slici dopala mi se ponajbolje njeka žena u desnom kutu na jednom koljenu klečeća, što s lievom rukom malo djete objimlje, a desnicom na Mariju pokazuje, kao da će djetetu reći: neka i ono sliedi Mariju u poniznosti, dobroti i pobožnosti. U svih ovih slikah vidi se živahnost i prirodjena svim slavenskim umjetnikom naravnost, ljudska put i obličje bojadisano je po naravi bez svake pretjeranosti, a cielo je razredjenje umno. Što se kod ovih slikah takodjer pohvaliti može, to su slovenski napisi pod njimi, koji razjasnjuju što slika predstavlja, te tako netreba stoprv u pameti pretresti svu bibliu i sve legende svetacah, dok čovjek sazna, što koja slika predstavlja.

Blaga i krotka ćud Languseva biaše ponajglavniji uzrok, što su ga mnoge porodice upotrebljivale za učitelja svoje djece u slikarstvu. Znamenito je, da su se medju svimi njegovimi učenici odlikovale ponajviše tri gospodje. Prva je medju ovimi Josipa Štrus iz Ljubljane, opatica reda sv. Ursule, koja je isto tako vješta u slikanju s mastima, kao u akvarelu i na liepu. Druga: Amalia Oblak, udata Hermansthal, takodjer iz Ljubljane, pokraj klasične svoje izobraženosti zajedno i umna slikarica. A treća je Terezia Lipić, rodjena u šipuškoj županiji od krajnskih roditeljah, mnogo vješta slikarica, sada udata za Dra. Köstla u Gradcu.

Langus je umro godine 1856. i ostavio sa svojom, skoro za njim umrvšom ženom Anom, okolo 40.000 for. Jednu stranu kamatah od ove glavnice odredio je u svojoj oporuci za podporu onieh mladićah svoje porodice i žiteljah Kamne-gorice, koji se žele posvetiti nauku budi koje umjetnosti ili obrtnosti.

Od Langusovih tvorovah poznati su mi sljedeći:

1. U stolnoj crkvi ljubljanskoj slika glavnoga oltara, prikažuje sv. Nikolu medju oblaci, oko njega više angjelah, od kojih jedan nosi biskupski štap, a drugi mitru. Odozdó vidi se brod na burnome moru sa više ljudih, koji mole pomoć od svetca. Masti svetca i angjelah veoma su živahne, risanje krepko i naravno, nu dolnja strana slike manjom je pomnjom izdjelana.

2. U istoj crkvi na prvom oltaru s desna, kraj vratah, mala veoma nježna slika sv. Ane sa svojom kćerkom Mariom. U materinom licu izražena je ozbiljnost i brižljivost, u licu kćerke pobožnost i zamišljenost. Čini se kao da mala Maria misli o onima stvarima, što je čitala u

knjizi, koju u rukuh drži. Na koricah knjige stoji napis M. L. (Matija Langus) 1849.

3. U crkvi sv. Jakova u Ljubljani, na oltaru s lieva kraj prodikaonice, „Uznešenje Marijino". Maria stoji s raširenima rukama na oblacih, koje nosi trojica angjelah. Nad njom vidi se više angjeoskih glavah. Ova slika pravljena je god. 1832.

4. U muzeumu ljubljanskom veoma dobro pogodjena podoba grofa Hohenvarta, utemeljitelja istog muzea.

5. U Fužini (Kaltenbrunn) kod Ljubljane, u kapeli liepoga dvora g. Terpinca, „Isus propet na krstu". Put Isusova i izraz lica krasno su izradjena, krst okružuju tamni večerni oblaci, u daljini vidi se Jerusolim. Čitava slika veoma umno sastavljena.

6. U „Šent-Vidu kod Ljubljane, u crkvi sv. Vida na prvom oltaru s desna kraj velikoga oltara, liepa slika prikazujuća djevicu Mariju s liorom u ruci. Ona stoji kao slavna dobitnica na pogaženoj zmiji nad svjetovnom kruglom. U toj slici vidi se jasno upliv talijanske škole; risarija pravilna, boje živahne, i čitavo prikazanje umiljato. Odozdó stoji: M. Langus pinx. 1838.

7. Na Laškom (Lack) u Krajnskoj, u crkvi uršulinskoj, slika oltarna predstavljajuća: začetje Marijino.

8. U Dobrompolju (Gutenfeld) u Krajnskoj, u župnoj crkvi, oltarna slika s Isusom na krstu i do njega Maria, Magdalena i Ivan Ev.

9. U Vaćju (Watsch) u Krajnskoj, dvie olterne slike, predstavljajuće sv. Andriju apostola i sv. Katarinu.

10. U Preseki na Gorenskom, u župnoj crkvi, skinutje Isusa s krsta.

11. U Bolinskoj Beli u Krajnskoj, oltarna slika sv. Margarite.

12. U Velkovcu u Koruškoj, oltarna krasna slika sa sv. Mandalenom.

13. U Braslavi (Fraslau) na Štajerskom, oltarna slika s tielom Isusovim, koje leži na koljenima Marije, kraj nje stoje sv. Ivan i Magdalena.

14. Na Trsatu u Hrvatskoj, u crkvi franceškanskoj, ljubke dvie malene slike, prikazujuće Isusa i Majku božju.

15. U Zagrebu, u mojoj sbirci, slika rimskog prostaka, što ju je naš umjetnik još u Rimu slikao.

16. Seljanka od Abana.

Osim ovih slikah nalazile su se u vlastitoj radionici (Atelier) umjetnikovoj, medju ostalima još sljedeće slike:

17. Rozalka, krajnska seljanka, u narodnoj nošnji, s onim krasnim i ljubkim licem, što se tako često po krajnskih selah vidjaju.

18. Njeki Tirolac u narodnoj nošnji s puškom u ruci.

19. Angjeo, snimka iz Rafaelove slike Madonna del Foligno.

20. Mati božja i sveti Jerolim, snimka iz iste Rafaelove slike.

21. Talia, polag Rafaela, slika veoma nježna i krasna.

22. Izgubljeni sin, polag Battonia.

23. Iskrenosti slika, polag Karla Dolcia.

24. Caritas romana, polag Cignana, tako dobro snimljena, da bi se s izvornikom izmieniti mogla.

25. Madonna, polag Karla Dolcia, onim umiljatim načinom izradjena, kojim je ovaj ljubki umjetnik raditi običavao.

26. Jo s Jupitrom, polag slike Korregia, što se čuva u Belvederu. Ovu sliku tvorio je Langus višekrat, ali ovaj snimak, što sam kod njega vidio, tako me očarà, da se u gledanju nasititi mogao nisam. Ja sam višekrat ovu krasnu izvornu sliku u Belvederu vidio, nu nikad nebi bio mislio, da ju može tko u svima malenkostima tako dobro snimiti, kao što sam ju ovdje vidio.

27. Amor s lúkom, polag istoga Korregia.

28. Žena Rubensova, polag Rubensa; velikom vještinom snimljena.

29. Više svakojakih podobah.

30. Napokon imamo napomenuti još jednu krasnu sliku, prikazujuću „Začetje Marijino", što je načinio za markeza Gozzania iz Turina, za 200 for. u sr., o kojem umotvoru sám markez kazà: da ga u Turinu nebi dobio za toliko zlatnih dukatah.

Osim ovih slikah, načinjenih s mastima, radio je Langus, kako gore napomenuh, mnoge slike s vodenimi bojami, i na liepu. Tako je svu skoro franceškansku crkvu naresio sa svojim slikama, kao što i crkvu sv. Vida u Šent-Vidu i liepu crkvu na Šmarnoj gori.

Izvori. Moji zapisci. — Novice 1852. B. 45. 1853. B. 27. — Pjesma na njegovu hvalu. Novice 1856. B. 104.

Laurana, gl. Lovranin i Vranjanin.

Lazović Aleksije Simeonov, slikar, rodio se u Bielompolju u staroj Srbiji. Živio od g. 1828—1834. u Dalmaciji, uresivši oko Kotora i po tursko-slavenskih pokrajinah mnoge pravoslavne crkve s ikonama, slikovanim na daski i na stieni. God. 1829. izobrazi u monastiru Reževiću šest ikonah, koje su već sada jako pobliedile. Godine 1831. popravi stare ikone u maloj crkvi savinskoga monastira kod Novoga grada (Castelnuovo). God. 1832. načini za crkvu u Bieloj u Boki kotorskoj sliku suda božjega, pet i pol stopah visoku. God. 1833. uresi na bizantinski način čitavo templo u monastiru Reževiću.

Izvor. Sabljar M. Rukopisne bilješke.

Lazzari, gl. Vuković-Lazari.

Lažanić (Lasaneo) Nikola, vajar, rodio se na Braču u Dalmaciji, živio u 16. vieku u Rimu. Godine 1581. dne 6. Kolovoza postade članom ilirskoga sbora sv. Jerolima u Rimu. God. 1583. dne 6. Studna odredi isti sbor, da se imadu po njem iz mramora načiniti kipovi sv. Jerolima za sve kuće rečenoga sbora. (Fú decretato che maestro Nicolo scultore Lasaneo dovesse fare tutti li san Girolami in pietra di Marmo che restano da farsi da già innanzi per metter nelle case, per medesimo prezzo di sette giuli

l' uno, altro alle trenta tre che dicono esser principati.) Iste god. izabrà ga sbor ilirski za svoga gvardiana i potvrdi ga u toj časti god. 1584. dne 8. Travnja. Još ove iste g. otide Lažanić iz Rima, na njegovo miesto bude izabran u mjesecu Studenom za gvardiana Nikola Ričio kožar. Kasnije neima Lažaniću traga u zapisnicih sbora ilirskoga. Ljubić tvrdi u svom slovniku, da je Lažanić živio ne samo na Braču i u Rimu, nego takodjer u Dubrovniku i u Mletcih, da je radio takodjer za rimski Vatikan, i da je umro u Rimu. Žalim, što g. Ljubić nije spomenuo, odkuda je vadio ove viesti. Koncem 16. i početkom 17. vieka biaše u Milanu na glasu vajar njeki Ivan Petar Lasaneus, nazvan takodjer Lasanius, Lasagna i Lasagni (Zani). O njemu veli Orlandi, u svom Abecedario Pittorico, da je mnogo liepih tvorovah ostavio u milanezkih crkvah sv. Stjepana, sv. Pavla, sv. Čelza, zatiem u velikoj bolnici i na' piaci dei Mercanti. Nemogu tvrditi, da li je taj Lasaneus bio štogod u rodu našemu Lažaniću, prem da je moguće, da se isti naš vajar iz Rima preselio u Milan i tamo djetcu rodio.

Izvori. Libri delli Decreti della Congregatione illirica S. Hieronimi dal 8 Maggio 1541—1699. MSC. — Gliubich Simeone. Dizionario Biografico degli uomini illustri della Dalmazia. Vienna 1856 pag. 180. — Zani. Enciclopedia Metodica delle belle Arti. P. I. vol. XI. pag. 257. Abecedario Pittorico del M. R. P. Pelegrino Antonio Orlandi. Venezia 1753.

Lebić Ivan Juraj, voskar (ceroplasta), rodom iz Vildona u Štajerskoj, uresivao god. 1742. crkvu lepoglavsku u Hrvatskoj, i umro tu sljedeće godine u takom siromaštvu, da se iz njegovih zaostavših stvarih ni troškovi od 100 for., što su Pavlini za njegove ljekarije i njegovo pogrebljenje imali, namiriti mogli nisu. Nakon sebe ostavi sina Bogomila Miroslava i jednu kćer, koji su dne 4. Ožujka 1743. svoevoljno odrekli se otčinske baštine, sastojeće iz jedne škrletne suknje, jedne sablje i jednog malog ormarića, što ga je otac u Lepojglavi ostavio bio. Oko godine 1750. živio je u monastiru lepoglavskom od iste porodice njeki Anselmo Lebić, redovnik pavlinski. Po svoj prilici pravljeni su od Ivana oni mnogi kipovi iz voska, što su se negda čuvali u Lepojglavi, od kojih se onaj, što predstavlja maloga Isusa i svetu Klaru kaludjericu, čuva u narodnome muzeju.

Izvori. Benger N. Synopsis Hist. chronologica monasterii Lepoglavensis in Croatia. MSC. — Acta Claustri Lepoglavensis in Regni Archivo. Fasc. 10. Nro. 36.

Legiska Karol iz Gorice, učio je slikarstvo na mletačkoj akademiji i bio tu god. 1839. nagradjen poradi svojih risarijah. (Atti della accademia veneta a. 1839.)

Lekuš Josip, slikar 18. stoljetja, o kom se ništa drugo nezna, nego da je živio u hrvatskom primorju i god. 1747. za crkvu bribirsku načinio sliku sv. Nikole, kojega angjeli u oblacih nose. Risati nije znao, nu bojadisao je bolje.

Lengar M., bakrorezar, rodom iz Krajnske, živio u 18. stoljetju i rezao podosta dobre slike, prikazujuće: Isusa na krstu i na olivetanskoj gori, zatim Ivana Nepomuka i kraljicu nebesku, za krajnsku molitvenu knjižicu, što je kod Vincenca Ružičke u Ljubljani izišla pod naslovom: „Molitvine Bukvize, v katerih se najdejo juterne in večerne molitve k devetimu malu pred ludi dane".

Izvor. Br. Erberg.-Versuch eines Entwurfes zu einer Literargeschichte für Krain. MSC.

Leo sveti, graditelj i vajar, rodom iz otoka Raba. Na poziv cara Dukljanina odè zajedno sa svojim drúgom svetim Marinom oko godine 298. u Italiju, da pomogne graditi grad Rimini. Gradeći tu tri godine, povučè se Leo u pustinju kod sela Feltre, i živi tu samotno i pobožno. Poslie njekolike godinah, čuvši za njega biskup riminski Gandencio, pozvà ga k sebi i zapopi ga, upotrebiv ga proti Arianom. Nu za malo vrati se Leo opet u pustinju i umre kao svetac. Na onome mjestu, gdje umre, sagradjen bi kasnije grad Leopolis.

Libani Benko, zlatar zadarski, živio u Zadru početkom 17. vieka i popravljao glasovitu srebrnu raku sv. Šime, što se čuva u crkvi istoga svetca. Opisao je takodjer našastje i prenašanje iste rake god. 1632.

Izvori. B Libani., Memoria della transportatione del glorioso corpo di S. Simeone Giusto. MSC. — Fondra L. Istoria della reliquia di S. Simeone. Zara 1855. p. 206. 389. — Farlati Illyr. Sacr. Tom. V. pag. 160.

Lihtenrait otac i sin, oba slikara iz Vlaške Gorice, koji su živili koncem prešastoga i početkom našega vieka. Otac je u goričkoj crkvi uresio sa slikama oba pjevališća, a sin je načinio arkangjela Rafaela, koj čuva velike ribe mladoga Tobije. Ova slika nalazi se u jezuvitskoj crkvi u Gorici. Od njega je takodjer „Snetje s krsta" na platnu, u istoj crkvi.

Izvor. Kociančić St. u Arkivu za povjestnicu jugoslavensku. Knj. III. str. 288.

Linder Franjò, slikar i bakrorezar, rodio se u Celovcu godine 1738. Prvi nauk slikarstva crpio je od njekog nepoznatog umjetnika u Ljubljani. Od ovuda otide u Mletke, a kasnije u Beč, gdje je na ondješnjoj akademiji znatno napredovao, dobivši u školi bakrorezarstva dvakrat prvu nagradu. Godine 1776. poslà ga carica Maria Terezija u Rim, da se tamo podpunoma u svojoj umjetnosti izobrazi. Četiri godinah ostà u Rimu i steče kao slikar i bakrorezar veoma dobar glas; vrativ se zatim u Beč postà činovnikom kod c. kr. akademije. Slikao je ponajviše podobe po načinu Palkovom. Medju ostalima načinio god. 1773. podobu njekog turskog poslanika, kog je kod kneza Kaunica po slučaju samo pol sata vidio, te došav kući, veoma dobro izradio. Zatim je načinio podobu nadvojvode Maksimilijana, velikog kneza kolonjskog (Köln), koju sliku poslà u Rusiju. Podobe kraljevske porodice u Napulju, cara Josipa II., te napokon podobu grofa Zinzendorfa, upravitelja trstjanskog, koju veoma hvale. U Celovcu nalazi se od njega, u pisarni konsistoria, podoba kneza biskupa i kasnijega kardinala Salma, koju je god.

1792. slikao. Sedam slikah s prizori muke Isusove ima u biskupovoj dvornoj kapeli. Za evangeličku crkvu u Beču načini krasnu oltarnu sliku razpetoga Isukrsta. Umro je god. 1809.

Izvori. Nagler. Allg. Künstler-Lexikon. Naziva ga pogriešno Lindner oder Linderer. — Herman Heinrich. Klagenfurt wie es war und ist. 1832 pag. 231. 257. — Böckh F. H. Wien's lebende Schriftsteller, Künstler und Dilettanten. Wien 1822 pag. 523. — Karinthia 1827. Nr. 18 i 1828 Nr. 36. govori takodjer o Linderu, nu ja je nemogoh dobiti.

Lipić Tereza, živuća slikarica, rodila se po slučaju u Iglavi u šipuškoj županiji, kamo je njezin otac Dr. Josip Lipić, rodom iz Krajnske, kao liečnik premieštjen bio. Njezina porodica potiče iz dalmatinskoga Kotora, gdje njezini pradjedi mletački plemići biahu. Zajedno sa svojim bratom Franjem, kasnijim slavnim liečnikom, obljubi ona već za mlada umjetnost slikarstva, nu slikala je izprva samo vodenimi bojami. Oko godine 1823. dodje s rečenim svojim bratom u rodni grad svoga otca Ljubljanu, gdje se njezin brat kao gradski liečnik 11 godinah bavio. U tom gradu dobi Tereza za svóga učitelja našeg umnog slikara Matiju Langusa, koj ju je prvi u slikanju s mastima podučavao. Neznamo, kako se dugo u Ljubljani bavila, nu godine 1833. živila je već u Mletcih, gdje je, zaštitjena od carice matere polazila akademiju umjetnostih, radeći tu polag modelah, i nastavljajući svoje nauke kod slavnog slikara Liparina. Rečene god. 1833. bile su u mletačkoj akademiji izložene četiri podobe u miniaturi, načinjene po njoj veoma pomno i nježno (diligentissime e lodevolissime miniature, veli izviestje akademičko), — a godine 1838. opet sljedeće slike: 1. Sv. Sevastian. 2. Attala, kako koprenom i vlastitom kosom veže ranu svoga ljubovnika Katasa. 3. Edipo, sjedeći na jednoj skalini u svetom lugu Eumenidah, kraj njega njegova kći Antigona. 4. Spavajući Endimion.

U Mletcih udala se Lipić, neznamo koje godine, za Dra. Köstla, koj sada u Gradcu živi i njeko djelo o ludjacima izdati namjerava, što je njegova supruga Tereza sa slikama uresila. Naša slikarica govori dobro slovenski, radila je mnogo podobah i historičkih prizorah po svojoj misli i polag inih boljih slikarah, i načinila takodjer liepu podobu svoga slavnoga brata Franje, koja je godine 1850. dne 13. Travnja u obćinskoj bolnici u Beču, u dvorani klinike, javno i svetačno lovorom oviečana. Njezinu podobu, od nje same načinjenu, čuvao je u Ljubljani pokojni slikar Matija Langus.

Lisinski Vatroslav, skladatelj, rodio se u Zagrebu dne 8. Kolovoza 1819., umro takodjer u Zagrebu dne 31. Svibnja 1854. Njegov otac bio je rodom Slovenac iz Krajnske, a mati Hrvatica. U Zagrebu je svršio nauke gimnazialne i akademičke, a po smrti otca mu (1837) dade ga njegov polubrat podučavati u igranju klavira, tom namjerom, da, kad nebi imao drugoga sredstva za život, mogao bi poći za seoskog učitelja i organistu. Narodno preporodjenje Hrvatah, s kojim se porodi i ljubav k svemu što narod usre-

čiti i uveličiti može, pomoglo je i Lisinskomu, što je kao narodni umjetnik steko ime i slavu. Napredovavši podobro u nauku muzike, odvaži se do skora, potaknut od svoga prijatelja Adalberta Štrige, da pokusi prirodjenom svom umnostju takodjer skladati napjeve za one narodne pjesme, što biahu tada po čitavom južnom Slavenstvu obljubljene radi domoljubnog i uzhitjujućeg sadržaja. Prva pjesmu, za koju je muziku složio, biaše poznata svemu narodu hrvatskomu Stoósova pjesma:

Iz Zagorja od prastara
Čeha, Leha, Meha grada.

Prvi ovaj pokus mladoga skladatelja biaše obćenitom pohvalom primljen, a od toga vremena nije više mirovati mogao, jer njegovi prijatelji proglasiše ga za narodnoga skladatelja, pa kao takav morao je skladati napjeve, te tako složi skoro zatiem liepe i milozvučne napjeve za Blažekovu pjesmu: „Duši koji rod svoj ljube“, — za brodarsku pjesmu: „Oj talasi mili ajte“, — „Odkad dušo iz pred oka ti mi odè“, — „U ilirsko kolo mili, svratite se srodni puci“, — „Il je možno il nemožno“ itd. Medju ovimi napjevi ide svakako prvo mjesto napjevu brodarske pjesme: „Oj talasi“ radi bogatstva melodije i radi ljubkog, nježnog i čarobnog izmaza zvukovah, koji se ljuljaju melankoličko po čistomu zraku, kao što se ljulja čamac s pršećimi i udarajućimi vesli po bistrom jezeru u tihoj noći.

Kad se osvjedočiše njegovi prijatelji, kolike ima prirodjenih darovah za skladanje napjevah, porodi se u njima želja, da im napiše narodnu operu. Prem da je Lisinski još onda veoma malo poznavao zakona muzike, a od instrumentacije baš ništa umio nije, to ga ipak njegov prijatelj Štriga moralao prisili, da za operni tekst „Ljubav i zlobu“ napiše muziku, koju Lisinski za kratko vrieme, na začudjenje sviuh, doista složi, samo što mu je u instrumentaciji na ruku bio stari vještak u muzici Vizner. Ova prva hrvatska opera, koja bi predstavljena od dobrovoljacah, medju kojimi biahu: mladi Stazić, sadašnji slavni pjevač njemački i madjarski, poznat pod imenom Stéger, zatiem Štriga, Vizner-Livadić i Pihler, te od gospodjah: Sidonia Rubido, rodjena grofica Erdödy, i Emilia Švabeliova, primljena bi od narodnog obćinstva takim uzhitom, da su ju po redu sedamkrat pri prekomjerno punom kazalištu predstaviti mogli.

U isto doba, kad se Lisinski bavio skladanjem svoje prve opere, sakupilo se njekoliko domoljubnih učenikah u Zagrebu, od kojih su njeki svirali na flauti, drugi igrali na gusle, opet drugi na violu i na čelo, pa i za ove morao je Lisinski skladati valcere, polke i mazurke, koje bi igrane uz njegovu pratnju na klaviru u prijateljskih privatnih koncertih, kakovih biaše tada skoro svaki dan, jer tadašnja mladež obljubila je s narodnom veličanstvenom ideom, sve što je liepo i umno. U tom mladom kolu cienitelјah umjetnosti vidjevao se često i pokojni za sve liepo oduševljeni pjesnik Stanko Vraz, za kojega Lisinski jedan osobiti štajerski valcer složi, a i

Josip Vranicani-Dobrinović, umni guslar Medunić, prirodni tenor Župčić sa Štrigom, Livadićem, Pihlerom, Škuljom itd. biahu u tom kolu. A i nježne, za narodnu stvar uzhitjene gospodje dolazile bi često u ove narodne koncerte i poticale još više mlade umove na oduševljenu radnju. Za isto narodno, obće obljubljeno tada **kolo** hrvatsko i slavonsko, načini Lisinski u ono doba muziku, koje nas i sada još spominje na uzhitjena ona vremena, kad se kod svake prilike, bilo pri zabavi ili pri zelenom stolu, bilo pri ozbiljnom nauku i književnom poslu, ili pri nježnjoj ljubavi, uvjek i uvjek gledalo na narodni duh.

Malo zatiem otide ćutljivi i po naravi melankolički Lisinski u prijaznu okolicu zagorske Bistrice, gdje je u ono doba vriedni starac Ivan Krizmanić kao mjestni opat, svakoga gosta staro-hrvatskom gostoljubnostju primao. Lisinskog je od djetinstva bolela noga, kojom je i hramao, u to doba spopadè ga bolest i na duši. Ljubav i svakojake pečali uznemirivale su prsi njegove, te tako biaše čisti zrak zagorski i prijazno družtvo bistričko blagi melem za njega.

Medjutim skrbio se njegov prijatelj Štriga, da dobì opet novu radnju. Vidivši sjajni uspjeh prve opere, nakani on drugu operu po Lisinskom složiti dati, te umoli s toga razloga poznatoga hrvatskoga pjesnika Dra. Demetra, da mu napiše tekst. Ovaj odabrà historički predmet iz najsjajnije dobe hrvatske povjestnice, kad su naime Hrvati, izza sedmogodišnjeg rata proti Frankom, svoju narodnu slobodu stekli, te napisà zanimivi tekst za novu operu pod imenom „Porin".

Pošto se Lisinski vrati iz Bistrice, nagovori ga Štriga, neka se lati pisanja nove opere, nu Lisinski, znajuć koliko mu još fali do vještine dobroga skladatelja, obeća, da će napisati zahtjevanu operu, ako ga tkogod pošalje u Prag na tamošnji konservatorium, da izuči sistematički težki nauk muzike. Štriga mu prihvati rieč, te izradi kasnije kod tadašnjih domoljubah, da su se obvezali plaćati na godinu 600 for. za uzdržanje Lisinskoga u Pragu.

Nu još prije nego što Lisinski krenù novim svojim putem, upotrebi Štriga dobru sgodu, kad se Stazić iz Beča u Zagreb vrati, te poduzme š njim i s onimi svojimi mladimi prijatelji, koje gore spomenuh, put po većoj strani hrvatskih i srbskih zemaljah, s namjerom, da će davati narodne koncerte. Da tiem putem Lisinski nije zalutati mogao, razabrati će svaki. Na tom putu, kojega ovo malo kolo dobrovoljacah muzikalnih g. 1847. poduzme, primljeni su od našega naroda izvanrednim uzhitom i oduševljenjem, a vrativši se u Zagreb, dovršili su svoje umjetno poduzetje s opetovanim predstavljenjem opere „Ljubav i zloba".

U jesen god. 1847. odè Lisinski u Pragu i dobì tu za učitelja **Kittla**, upravitelja konservatorija, i Piča, predstojnika škole organistah. Ovdje napredovà Lisinski u nauku muzikalnoga skladanja tako dobro, da su njegove skladbe često u javnih i privatnih koncertih igrane bile, dapače jedna je u istom konservatoriju javno predstavljena. Prem da se Lisinski, radi pro-

Franjo Kavčić
slikar.

miene podnebja i česte bolesti, u vrieme svoga nauka višekrat kući navratiti morao, to je ipak g. 1850. svoje nauke u Pragu sretno dovršio i liepo svjedočanstvo svojih učiteljah kući doniò.

U Pragi napisao je, medju ostalimi skladbami, znamenitu operu Porin, o kojoj biaše rieč. Instrumentacija ove opere je sva od njega, samo ima po gdjekojih biljež̌akah od upravitelja Kittela. Ovo je najveće djelo Lisinskoga, budući da opera pet činah imade. Koji su imali priliku razmatrati partituru iste opere, slažu se u tom, da je uprav izvrstna glasbena radnja, te da je u svakom smislu od ogromno veće vriednosti, nego li njegova prva opera „Ljubav i zloba".

Ja nemogu na ino, nego da stavim ovamo sud moga vriedna prijatelja Dra. Demetra, koj slušav u privatnom krugu igru i napjeve čitave opere, meni o njoj sljedeće pisà:

„Čuvši i znajući, da su najglasovitiji pražki glasbenici, a medju njima i upravitelj pražkoga konservatorija, g. Kittl, još onda, kad je Lisinski, baveći se muzikalnom naukom, prebivao u Pragu, njegovu muzikalnu sposobnost visoko štovali i da su tri njegovih pjesamah jednoglasno primljene bile u muzikalni album, posvećeni Njegovim Vel. našemu caru i carici, s toga sam nestrpljivo želio, da se mogu kako desit prilike, da na vlastito uho čujem štogod iz njegove opere Porin."

„Nisam sumnjao poslie takovih i tolikih svjedočanstvah, da će to djelo, što se muzikalne tehnike tiče, biti u istinu izvrstno, no htjeo sam da se osvjedočim, jel' i u narodnom slavenskom duhu shvatjeno, da li ima poetičkog uzleta, i jel' kompozitor podpunoma dokučio namjere pjesnika, koj je svojim tekstom temelj stavio njegovom djelu."

„Ti znaš, da sam ja vazda više držao do duha, nego li do forme, i da se s toga uzroka kojput neslažem sa sudom ni najglasovitijih muzikalnih vještakah, jer je njim muzikalna forma većinom s v e, i kada nadju, da je koje djelo po pravilih njihove umjetnosti strogo pisano i k tomu ih zateče kojom neobičnom, vješto izvedenom kombinacijom muzikalnom ili imposantnom instrumen acijom, odmah su pripravni proglasit ga umotvorom, neglедajući na to: da li u njem tinje ona božanstvena iskra, bez koje i najpravilnije djelo nije nego mrtvo truplo liepa oblika, koje može zanimat samo anatome."

„Kojemu djelu manjka ta iskra, koje neodgovara namjeram pjesnika, na tekstu od kojega se osniva, koje nije kadro i nemuzikalnoga slušaoca uzplamtit, uzhitit, prenieti ga posredstvom razgrijane fantazije u vrhzemne krugove i opojit ga rajskom razkoši, takvo djelo bilò baš i uzor muzikalne školastike, koja, budući djelo ljudskog umovanja i tako nemože biti neoborivo, nije nikad imalo mog odobrenja, što više, vazda sam mu predstavljao baš i djela s očevidnimi muzikalnimi nedostatci, da mahnami, ako su samo disala poezijom, ako je iz njih sjevao samo onaj božanstveni plamen, koj je jedini kadar ogrijati srce slušaoca i učiniti, da mu se duh na časove otrese tjelesnih sponah, koje ga vuku u prah prostote i živinstva."

„Budući dakle da tako mislim o izvrstnosti muzikalnih djelah, naravna je stvar, da nisam mogao imat podpunoga povjerenja u izreku imenovanih vještakah i to tim manje, što su obadvojica inoplemenici, koji neumiju ni našega jezika a kamo li da bi bili u stanju dohitit osobinu našega narodnoga duha! Premda mi je dakle veoma laskalo toli pohvalno mnienje, što su ga dali o jednom hrvatskom djelu, ipak držao sam za potrebno, da se sám osvjedočim o njegovoj unutarnjoj vriednosti.“

„Uslied rečenoga suvišno bi bilo hotieti, da Ti opišem, kakva ćut zavlada sa mnom, kad je došlo vrieme, da se moja želja izpuni, i možeš si sám misliti, kolikom sam pazljivostju sprovedio svaki muzikalni izraz, svaki okret, da svaki pojedini zvuk, kad se dobrom sgodom napokon desih toli željno očekivane prilike, čuti onu komposiciju, o poetičnoj vriednosti koje osiećah se tim vlastnijim izreći svoj sud, što joj moje vlastite misli za temelj služe, budući da sam ja sastavitelj njenoga teksta, uslied čega mi mora biti duh i poetična težnja istoga bolje poznata, nego li ma ikomu drugomu.“

„G. Štriga i njegova gospoja supruga, takodjer vrstna pjevačica u družtvu još njekoličine pjevanju vještih dobrovoljacah, izvedoše više pojedinih arijah, povećih recitativah, asamblah i sborovah uz propratu fortepiana, izmedju kojih nije bilo baš nijednoga komada, koj nebi bio električno i porazno djelovao na svekolike slušaoce. Svi smo bili ganuti, svi uzhitjeni.“

„Ako se muzikalni vještaci, kao što gore napomenuh, nisu mogli dosta načudit pravilnosti i vrstnosti tehničkog izvedenja ove kompozicije, to moram iskrenom radostju s druge strane priznati opet ja, da su i moja za cielo ne malena zahtjevanja ne samo podpunoma zadovoljena, već i nadkriljena bila.“

„Potanka karakteristika, narodan, uprav slavenski izraz i divan poetični uzlet, sve to našo sam u tolikoj mjeri, da se uprav ponosim, što mi je sreća pala u dio, da sam mojimi stihovi dao povoda tolikomu umotvoru!“

„Da Ti je bilo čuti sbor divljačnih, obiestnih Frankah, što Ti se ori, rek bi, kao da se gore ruše, a kolika žudnja, koliko čeznutje leži u tužećih zvukovih Hrvatah za slobodom, kolika strahovita sila krije se opet u provalah njihovih pretnjah, njihove osvete proti svojim mučiteljem! Što da ti kažem o veličanstvenoj Porinovoj ariji: „O sladka slobodo!“ ili o arijah: „Irmengarde i Zorke...“ to se opisat nemože, to se mora čuti! A sve Ti se čini tako poznato, kao da si te čarobne glasove čuo već u koljevci ili prohadjajući se po hrvatskih gorah... no tu je samo sve ljepše, sve uznositije, sve potencirano, sve očištjeno, njekim nedokučivim vilinskim čarom odjeveno, kojemu nemože Ti srce odoljet. To je prava glasba, glasba hrvatska, glasba slavenska!“

„Ako je ova muzika na nas učinila tolik utisak već uz pratnju jednostručnoga fortepiana, bez svake pripomoći teatralne zasjene, kako bi morala stopram djelovati; da se izvede u kazalištu sudjelovanjem velikog orkestra,

mnogoglasnih sborovah, čarobne mimične predstave, velikoliepnosti dekoracijah ,slikovnosti naših narodnih odječah i pozorištne razsviete, to bi morao biti neopisiv utisak, i kolikom silom bi morao djelovat na živahnu razmnivu slavenskih slušateljah."

S ovim svojim umotvorom vrati se dakle Lisinski u svoju domovinu, ali što nadje tu? Sve okolnosti promienjene, sve ljude kao preporodjene. Tu nebiaše ni traga više uzhitu i oduševljenju za narodne stvari, kamo li za narodnog umjetnika. On bi bio s nehajstva narodnog od gladi umro, da nije u svom zdvojenju primio neznatnu službicu kod sudbenog ureda, te tako postà iz oduševljenog umjetnika, suhoparan, polumrtav činovnik. Pogaženim duhom životario je još njeko vrieme, dok napokon svladan od duševne i tjelovne bolesti, nepadne u groznicu, a zatiem u vodenu bolest, koja ga dne 31. Svibnja 1854 s bezradostnim životom oprosti, u 34. godini svoje dobe. Tielo njegovo počiva na groblju sv. Roka nad Zagrebom, gdje mu takodjer roditelji i bratja leže. Kod sprovodą njegova pjevala su četiri njegova prijatelja žalostni četverospiev, što ga je sám za života napisao, sluteći skorašnu svoju smrt.

Od trih željah, kojih je za života imao, nije se nijedna ispunila, i zabadava je čestoputih pred svojimi prijatelji govorio, kako bi sretan bio: 1. „da može svoju majku uvjek kod sebe imati i uzdržavati ju. 2. Da može djevojku, koju ljubi, za ženu uzeti, i 3. da može viditi predstavljanje operą Porin."

Po njegovoj smrti steče njegova skladba veliku pohvalu i pobjedu nad mnogimi drugimi u Pragu, dočim prilikom onom, kad su česki domoljubi imali izabirati najbolje napjeve českih pjesamah za album „Perly české", što su ga Nj. Veličanstvam posvetili, izabraše, kao najbolje medjù svimi poslanimi skladbami, dva napjeva Lisinskoga, što ih je ovaj, još u Pragu baveći se, za Hankove pjesme „Růže" i „Pohřeb skřivánka" složio bio, premda za isti album samo tri napjevi opredieljeni biahu.

Osim gorespomenutih skladbah ostavi Lisinski nakon sebe još sljedeće:

I. U kamenotisku.

1. Piesan slovačka, za uspomenu na Bistricu u Hrvatskoj po Dru. Gustavu Zechenteru, a u muziku stavljena po Vatroslavu Lisinskom. Br. 1.

2. Pet českih pjesamah s prevodom hrvatskim i jedna hrvatska od I. K. u muziku stavljena za jedan glas uz pratnju klavira. U Pragu kod Jar. Pospišila. 1851.

3. Mazar složen i preuzvišenoj gospoji grofici Sofii Jellačićevoj posvetjen. U Zagrebu. Kamenotiskom J. Platzera et Comp.

4. Ljubice, četvorka iz českih narodnih napjevah. U Beču kod A. O. Witzendorfa.

II. U rukopisu.

1. Ouvertura jugoslavenska, posvetjena dobrovoljkinjam narodnih kazalištnih predstavljanjah. U Zagrebu 18⁴⁹/₅₀.
2. Ouvertura Bellona, za veliki orkestar.
3. Četvero drugih ouverturah.
4. Jeka ilirskih napjevah.
5. „Der Abend." Tongemälde für Orchester. Igrano u Pragu 7. Kolovoza 1850 u gradskom kazalištu, pod upravom upravitelja konservatoria J. Fr. Kittela.
6. Više napjevah za hrvatske pjesme od Bogovića, Kukuljevića, Preradovića, Rakovca, Trnskoga i Vraza.

Izvor. Perly české. V Praze 1855. — Moji zapisci.

Ljublančan Petar, rodom iz Ljubljane, graditelj 15. vieka, sagradio oko godine 1492. zajedno s graditeljem Matijem Pulaninom, krasnu i veliku crkvu B. D. Marije, na jednom brdu nedaleko od sela Cepića u Istri. Ova crkva, koja spada medju najljepše i najveće u biskupiji novogradskoj (Città nuova), razdieljena je na tri broda. Od njih je svaki urešen sa četiri stupa, na kojih su izvajane svakojake slike od zvjeradi, a na glavicah vide se različiti arabeski. Crkva je duga 76 stopa a široka 34 Iznad velikih vratah izrezana je godina 1460, kad se valjda crkva zidati počela, a odozdó, prama sjeveru, godina 1492. U visini ima na jednoj kamenitoj ploči sljedeći napis: „*1492. Die X Novembris Opus Magistri Petri de Lubiana, et Magistri Mathei de Pola.*" Čitava crkva sagradjena je veoma ukusno. Iz vana i iz nutra ima prijazno lice, visina joj je primjerna veličini, a zvonik k cielome zdanju prikladan. Po svjedočanstvu biskupa Tommasina sagradjena je ova crkva po svoj prilici na obćinske troškove, s toga, što je njezina oltarna ikona B. D. Marie za čudotvornu proglašena bila, te je narod oda sviuh stranah onamo vrvio.

Izvor. L' Archeografo Triestino. T. IV. p. 283.

Ljubović Juraj i Teodor, dva brata, biahu staroslavenski tiskari i pomoćnici slavnoga Božidara Vukovića. O Jurju znademo samo toliko, da se je početkom 16. vieka bavio knjigopečatnjom i da je baš onda, kad je Božidarov „Službenik" pečatao, dne 2. Ožujka 1527. umro. U svojoj bolesti oprosi svoga brata, valjda mladjega, Jeromonaha Teodora, da nastavi poduzeti posao, i tako bi još tečajem rečene godine nastojanjem Teodorovim isti Službenik svršen. Teodor postadè od toga vremena takodjer revni pomoćnik Božidarov. God. 1529. pratio ga je u Goraždje, u Hercegovinu, i tiskao tamo na Božidarove troškove iste god. 1529. „Psaltir", a god. 1531. „Molitvenik" ili „Trebnik". Jeda li je Teodor oko godine 1536. Božidara u Mletke natrag pratio, ili je u Hercegovini ostao, neznamo. Nu po svoj prilici bavio se oko godine 1544. opet u Mletcih, odkuda su ga valjda u taj

grad radi nabavljenja tiskarne i tiskarah od mileševačkog igumana poslani Jeremonasi Mardario, Nikanor i Sava sa sobom u Mileševo poveli, gdje je u družtvu s Mardariom metnuo u red iz Mletakah donešenu tiskarsku spravu i godine 1544. tiskao: „Psaltir“ sa „Sinazarom“ dnevnim i postnim, zatiem „Tropar“ i „Časoslov“.

Lohn Kassian, vajar, živio u monastiru franceškanskom u Karlovcu i umro tu dne 13. Travnja 1758 star 58 godinah.

Izvor. Regestum omnium Patrum et Fratrum Provinciae S. Crucis Croatiae et Carnioliae in pace quiescentium. MSC.

Lorencin, slikar, živio početkom 18. vieka u Zadru. Godine 1709. spominje se višekrat u računih monastira dominikanskog, u kojih stoji zabilježeno, da je popravljao vratca crkvenih orguljah, i uresivao iste orgulje sa slikama.

Lornja Antun Mario, spada medju najučenije muževe i najvještije vojničke i vodene graditelje 18. stoljetja. Rodio se u Kninu u Dalmaciji oko godine 1736. od siromašnih ali uglednih roditeljah. Otac njegov biaše rodom iz Hrvatske, služio je u mletačkoj vojsci kao častnik kod pješakah, i dobio radi svojih zaslugah od mletačke vlade njeke zemlje oko Knina, od kojih je pod svoju starost mirno živio, nastojeći pomnjivo oko odhranjivanja svoga sina. Lornja posveti se već u mladosti osobitom ljubavju naukom. Njekom prilikom, kad je posjetio Knin vrhovni providitelj Dalmacije Grimani, pokaza mladi Lornja svoju ljubav k vojničkomu graditeljstvu pred ovim vrhovnim poglavarom svoje domovine, kojemu mladić sa svojom otvorenom glavom i živahnostju tako omili, da ga je odmah sa sobom poveo u Zadar, te od ovuda poslao u Mletke na odgojenje i podpuno izobraženje. U Mletcih, a zatiem u Padovi i Veroni, napredovà pod učitelji svojimi Colombom i Poleniom takim uspjehom, da je, stupivši u vojnički stališ, već god. 1765. postao kapetanom i učiteljem matematike na zavodu vojničkom u Veroni. Godine 1771. imenovan je podpukovnikom i dobi naslov vojničkoga graditelja. Malo zatiem bude uzvišen na čast pukovnika ingjinerskog i brigadira slobodne obćine mletačke, a zajedno postane upraviteljem gorespomenutoga zavoda u Veroni. Kao graditelj i hidraulik veoma na glasu uredjivao je osobno i pismeno njeke rieke u mletačkoj državi, u Lombardiji i Toskani, izdavajući ujedno tiskom umna djela graditeljska, matematička i fizička, kroz koja je neumrlu slavu steko. Dopisivao je s najučenijimi muževi svoga vremena, od kojih dopisah čuvaju se u knjižnici veronezkoj pisma kralja pruskoga Friderika velikoga, Lagrangea, Laplacea, d'Alemberta itd. Nu najljepši spomenik stavi sàm sebi i svojemu imenu s družtvom nazvanim „*Società dei Quaranta*“, koje neumornim nastojanjem utemelji i kojega biaše uviek s nova izabrani predsjednik, dok je godj živio. Družtvo ovo držalo se u ono doba za najučenije i najmarljivije družtvo u čitavoj Italiji. Njegovi uredni članovi biahu medju ostalimi: Du-

brovčanin Bošković, de Cesaris, Cigna, Fontana, Fossombroni, Lagrange, Marcagni, Oriani, Scarpa, Spallanzani, Stratico (Dalmatinac), Toaldo i Volta; a počastni članovi: Bonnet, Buffon, Franklin, Lalande, Laplace, Lavoisier, Pallas itd.

Godine 1777. bio je Lornja od kraljice portugalske pozvan, da uredi rieku Tago od Tamosa do Lisabona, ali nehtjedė ostaviti Italiju radi osobne koristi. Iste godine imenovan je po zapovjedi pruskoga kralja članom učene akademije u Berlinu, i odmah zatiem carske akademije u Petrogradu. Već odprije biaše urešen naslovi kavaliera sv. Mavre i Lazara i sv. Marka mletačkog. Poznat skoro u čitavoj Europi, živio je Lornja neprestano radeći i zabavljajući se razuimi znanostmi i umjetnostmi, medju kojimi biaše i slikarstvo. Imajući sám liepu sbirku slikah, predloži svome družtvu, da razpiše nagradu za najbolju sliku tvorenu voskom puničkim, za koju nagradu dao je družtvu novacah. Budući da nije naznačio predmet slike, to je isto družtvo odlučilo za prvu nagradu podobu svoga predsjednika. Pisao je takodjer o tom: Na koj način imadu se slike praviti s mastimá, tako, da se s vremenom nepokvare (del dipingere a olio in modo che i dipinti sien salvi dalle offese degli anni). Zatiem: O načinu slikanja s voskom puničkim (cera punica), koja umjetnost biaše sasvim izgubljena.

Živio je a prijateljstvu s mnogimi učenimi muževi, medju ostalimi i sa svojimi zemljaci pukovnikom Mihaljem Nakićem, podpukovnikom Sinobadom i porodicom Petković. Šestdeset godinah star umre napokon godine 1796. mjeseca Lipnja u Veroni, oplakivan od svih, koji ga lično ili po njegovih umotvorih i pismih poznavahu. U znak velikoga štovanja stavila je veronezka akademija za poljodjelstvo, umjetnost i trgovinu, njegov mramorni grudnik u akademičkoj dvorani. U svojoj oporuci ostavi Lornja družtvu „dei Quaranta" svoje rukopise, knjige i znatnu glavnicu za plaćanje družtvenoga tajnika i za izdavanje njekoliko svezakah časopisa.

Veliku stranu imutka ostavi bolnici sv. Jakova i Lazara, zatiem godišnjih tri sto dukatah zavodu milosrdnosti, drugih dvanaest stotinah za miraz siromašnim djevojkam, a godišnjih 24 dukatah za nagradu mladih slikarah. Istu svoju bogatu knjižnicu ostavi na obćenitu porabu gradu Veroni, kao onome mjestu, kome je najviše zahvalnosti dužan bio. Od njegovih graditeljskih i matematičkih djelah znamenitija su sljedeća: 1. La proposta d'una nuova Squadra di proporzione. 2. Opuscula tria ad res mathematicas pertinentia (Verona 1761). 3. De quibusdam maximis et minimis (1766). 4. Opuscula mathematica et physica (1770). 5. Specimen de seriebus convergentibus (1775). 6. Exercitatio analitica de casu irreductibili tertii gradus et seriebus infinitis (1776). 7. Discorso intorno al riparare dalle inondazioni dell' Adige la città di Verona. 8. Memorie intorno all' aque correnti. (Verona 1777). Djelo posvetjeno Lagrangeu. 9. Tentativo fisicomecanico sulla resistenza de' muri contro la spinta de' terreni (Negli Atti de' Fisiocritici di Siena T. II.). Od ovih i ostalih fisičkih njegovih

djelah prevedena su njeka na jezik francezki, nu sva su bila primljena velikom pohvalom.

Izvori. Appendini. Memorie spettanti ad alcuni uomini illustri di Cattaro. Ragusa 1811 pag. 61. — N. Tommaseo Studii critici P. II. pag. 187. — Gazzetta di Zara 1843. N. 69. 84. 85. — Abb. Fortis u svom putovanju u Veju i Bertoulli. — Zusätze zu den neuesten Nachrichten von Italien von Volkmann. B. II. pag. 705. — Gliubich Dizionario biografico. Vienna 1856. pag. 181.

Lošjanin Andria, graditelj, rodom iz Lošje u Krajnskoj, živio u 15. vieku. Njegova uspomena sačuvana je u jednom napisu, što se nalazi urezan na starinskoj crkvici sela Ponikva, u kneževini goričkoj, koj ovako glasi: „Maister Andre von Laas 1408."

Lovranin Franjo (Laurana), lievar i medorezar 15. stoljetja, biašc po svoj prilici rodom iz Lovrane u Istri ili iz Vrane u Dalmaciji. Od njegovih djelah poznate su dvie medajle. Jedna od Ludovika XI. kralja francezkoga. Na njoj se vidi s jedne strane grudnik rečenoga kralja s prostim šeširom na glavi, s napisom na okolo: DIVVS LODOVICVS REX FRANCORVM. S druge strane sjedi njeka žena, valjda Minerva, u rimskoj odjeći; s odkritom glavom, u lievoj ruci držeći kitu lovora a u desnoj žezlo. Kraj njezinih noguh leži šlem. Na okolo stoji napis: CONCORDIA AVGVSTA. A odozdó: FRANCISCVS LAVRANA FECIT. Snimak ove medajle nalazi se u Koehlerovom djelu o medajlama. Druga medajla iste veličine načinjena je od Lovranina na čast Franje Liliis-Cruce, s grudnici muža i žene. S jedne strane stoji napis: † DIVI HEROES (sic) FRANCIS. LILIIS. CRVCE. ILLVSTRIS. INCEDVNT IVGITER PARANTES AD SVPEROS ITER. S druge strane: PAX AVGVSTI. Odozdó: FRANCISCVS LAVRANA FECIT. 1463 Jedan snimak ove medajle nalazi se u zbirci Korrerovoj u mletačkom gradskom muzeu.

Izvor. Kohler J. David. Münzbelustigungen. Nürnberg 1734. T. 6. pag. 161.

Lovranin Lucijan, gl. Vranjanin Lucijan.

Lovrinčić Blaž, graditelj zadarski, gradio od godine 1778. do 1781. zvonik crkve sv. Dominika u Zadru, i primio, kako njegove namire svjedoče, za svoje djelo 9 cekinah i 453 lirah.

M.

Maoeti Antun, graditelj i gradjan zagrebački, živio početkom 17. vieka u Zagrebu i popravljao god. 1646. crkvu sv. Marka, načinivši novi svod nad velikim oltarom, izza kako je stari prilikom vatre porušen. Iz jednoga hrvatskoga pisma, što ga je svojom rukom rečene godine gradskomu popoglavarstvu pisao, razabrasmo, da je za popravak iste crkve dobio 210 rajnskih forintih, četiri vozah siena i stotinu dasakah.

Maček Gregur, graditelj krajnski, pomagao oko godine 1700. graditi stolnu crkvu ljubljansku s graditeljem Samerlom iz Ljubljane, s Franjom Bombasiom iz Mletakah i Franjom Ferratom iz Milana.

Madrian N., slikar, rodio se oko god. 1820. u Gorici, a učio se u Trstu od svoga zemljaka Josipa Tominca, kod kojega je veoma napredovao. Otišavši poslie u Mletke, načinio je tu mnogo slikah, osobito krasnih podobah, nu ovdje je poludio, žaliboże u cvietu svoje mladosti, njekom prilikom, kad je išo od izpovjedi.

Maina J. (Jačim), bakrorezar, rodio se koncem 18. vieka, a živio još i radio god. 1814. O njegovom životu malo mi je poznato, jedino iz podpisah njegovih bakrorezah vidi se, da je bio rodom iz Dalmacije, nu nezna se pravo iz kojega mjesta. Oko g. 1804 živio je u Beču, kasnije g. 1809. i 1814. u Mletcih. Zani i Moschini kažu, da je radio od g. 1795. do 1814.

Od njegovih bakrorezah poznati su slijedeći:

1. Maria s djetetom, obkoljena od sedam angjeoskih glavah. Ova slika rezana i punktirana je polag slike G. C. Proccacina velikom pomnjom. Izraz lica majčina i djetetova pokazuje veliku milinu i mudrost. Risarija je dobra, jedino bi se umjetniku predbaciti moglo, da je djete odviš krupnih noguh. Slika je posvetjena od L. Origonia vojvodkinji Mariji Beatrici od Este, s napisom: „A. S. A. R. La Serenissima Maria Beatrice Principessa d'Este, Archiduchessa d' Austria, Duchessa di Brisgovia, e di Ortenavia etc. etc. Dall umilissimo, Devotissimo et Obligatissimo Servitore Luigi de Origoni D. D. D." Odozdó s lieva: „D' apres l' original de G. C. Proccacino." S desna: „Gravè a Vienne par J. Maina Dalmate 1804." (Jedan iztisak ovoga bakroreza na čitavom listu nalazi se u mojoj zbirci.)

2. Njeka okolica s razvalinom, malena slika, ima odozdó napis: „J. Maina del. et sc." (u mojoj zbirci).

3. Grobna ploča Antuna Donata, što se nalazi iz kamena izsječena od Antuna Bosa u crkvi sv. Šimuna u Mletcih. Predstavlja majku Donatovu u naravnoj veličini, kako krunom vienča žaru napunjenu pepelom pokojnikovim. Na žari izrezan je grudnik njezinoga sina. Ovaj bakrorez nalazi se u knjizi: „Elogio di Antonio Dona tra Filareti Filipono, scritto da Ab. Meneghelli. Venezia Typ. Picotti 1809 in 8vo.

4. Grudnik Virgilia Marona, s podpisom: „Giac. Maina."

5. Podoba Matie Bevilakve, s podpisom: „Mathieu Bevilaqua. — D. par J. Monsorno, gravé par J. Maina." (U mojoj zbirci.)

6. Devet slikah Rafaelovih loggiah, s vidikom njekih sobah vatikanskih. U djelu: „Museo vaticano. Alla Santità di Papa Pio VII. N. I. II." zabilježene su ove slike pod sljedećimi naslovi: 1. I Pilastri delle Logge e le 8 stanze. nel vaticano. — 2. Il miracolo di Bolsena. — 3. La scuola di Atene. — 4. La disputa del Sacramento. — 5. S. Pietro in car-

cere. — 6. L' incendio del Borgo. — 7. Eliodoro cacciato del Tempio. — 8. Apparizione de' SS. Pietro et Paolo a Attila. — 9. Il Parnasso. Veoma liepo izradjene slike. Podpis: „Raphael pinxit. H Maina Venetiis e B. Pinelli Rom. sc. 1814." Na čitavom podugačkom listu.

Major Ivan Juraj, rodio se koncem 17. vieka na slovenskoj granici Furlanske. Kao putnik dodjè slučajno u Česku, gdje se u Jičínu nastani i kao slikar na toliko se proglasi, da su ga uzporedjivali s istim Petrom Ivanom Brandelom, slavnim tadašnjim českim slikarom. Iz žalosti, što mu je njegov najbolji učenik Ignac Raab otišo medju Ježuvite, umro je godine 1744. Od njegovih djelah, koja su po Českoj simo tamo razpršena, najpoznatija je slika sv. Ivana Nepomuka, što je za župnu crkvu u Brandeisu načinio.

Izvori. Šaller. Topographie von Böhmen, Königrätzer Kreis pag. 213. — Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und Künste. B. 20. St. 1. S. 150.

Makario Crnogorac, prvi jugoslavenski tiskar, koj počè slavenske knjige ćirilskimi pismeni tiskati na Cetinju u Crnojgori. Rodio se oko polovine 15 vieka u Crnojgori. Odè za mlada u kaludjere i postadè jeromonahom, ili kako se sám pisà „svjašćenoinokom" u monastiru cetinjskom. Tada još novu umjetnost tiskarstva nauči valjda od njekojega putujućega kaludjera, jer je poznato, da su se redovnici i kaludjeri u ono doba ne samo slikotvornimi umjetnostmi, nego istom knjigopečatnjom bavili. Znamo, da su mnogi ista pismena sami lievali i rezali, što je valjda i Makario činio, ako nije dobio možebiti već rezana pismena iz Mletakah od knjigotiskara Andrije Torezana, koj je u isto doba počeo u Mletcih tiskati ćirilske knjige. Njegova krasna pismena najsličnija su barem Makarijevim pismenam.

Makarijev podupiratelj biaše sám gospodar crnogorski Jure Crnojević, koj god. 1485. cetinjski monastir sagradi. Njegovim poveljenjem počè Makario godine 1493. na Cetinju tiskati „Oktoih" ili „Osmoglasnik", svoje prvo djelo, svršiv ga god. 1494. Knjiga ova tiskana je na čitavom listu, te ima 270 stranah. Sljedeće godine 1495. svrši na istom Cetinju „Psaltir" u 4^ini^ sa 348 listovah (696 str.). Njeki spisatelji misle, da je tu još pečatao i „Molitvenik" ili „Enchologion", koj je u isto vrieme tiskan i u pismenih posve sličan Makarijevim knjigam.

Pošto je Makario ove knjige na Cetinju svršio, nezna se gdje je živio i jeda li je štogod pečatao. Stopram izza sedamnaest godinah znamo da je opet, po nalogu i o trošku Joana Basarabe, velikoga vojevode ugrovlaškoga, tiskao jedno Evangjelie, posve novimi i liepimi pismeni, na čitavom listu, sa 288 stranah, koju knjigu svrši god. 1512. Gdje je ova knjiga tiskana, nezna se upravo, nu tekst ovoga Evangjelia služio je kasnije svim sljedećim izdanjam staroslavenskih Evangjeliah. Neima sumnje, da je Makario osim spomenutih 4 knjigah, još više njih tiskao, nu žalibože iztisci ovieh ili su s vremenom propali ili su pako pojedince po gdjekojih monastirih i zatvorenih knjižnicah sakriveni.

Malić Ferdinand, historički slikar, rodjen u slovenskoj Štajerskoj, živi sad na svom dobru Willkommhof blizu Maribora u Štajerskoj, izza kako se vratio iz Pariza, gdje se bavio preko deset mjesecih, učeći se tamo tehniku slikovanja od Cognya. Na parižkoj izložbi svega svieta biaše izložena i pohvaljena njegova slika „Nahod“ (Findling). U svojoj domovini načini liepu oltarnu sliku sv. Marie za župnu crkvu sela svete Margarete na Pesnici, a njeke druge slike za svoje prijatelje i poznance. U bečkoj izložbi družtva umjetnosti biaše godine 1859. izložena njegova slika „Povratka seoske mladeži iz izpita“ vrlo dobro izumljena, nu bojama nješto manirirana.

Mančun Petar, (nazvan Mancion), bakro- i medorezar, rodio se u Dubrovniku dne 14. Travnja godine 1803. Otac mu Ivan biaše mornar i pravi Dubrovčanin, a mati Anna Rosa Pirri rodom iz Civita-Vecchie, grada rimskoga. God. 1806. prilikom onom, kada su Crnogorci obsjedali Dubrovnik i sva predgradja razorili, pobježe jedva mati Mančunova iz predgradja Pile s golim djetetom u zatvoreni grad, dočim joj se muž desio već više vremena na moru. Vrativ se mati izza odlazka Crnogoracah u predgradje Pile, nadje svoju kuću razorenu i sav svoj imutak razgrabljen. U tom žalostnom položaju dobi od mora još tužniju viest, da joj je suprug na dalekom moru od algirskih gusarah zarobljen i u Algir odveden, tè s toga morade se ona podati sasvim milosti rodjakah svoga muža. Godine 1811. umre njezin otac u Civitavecchiju, na što udovica babica pozove svoju kćer u Rim, kamo se je od njekog vremena preselila bila. Uslied ovoga poziva dodje mladi Petar sa svojom majkom u veličanstveni Rim, s kojim se sve do sada oprostio nije. God. 1815. bude primljen u papinski zavod sv. Mihajla, gdjeno se posveti nauku risanja figurah, a zatiem rezanja na bakru i medu. Godine 1816. dobi mu mati izza četrnaest godinah pismo od izgubljenoga otca, koj joj javi, da se jedva izbavio robstva i da se sad nalazi u Gibraltaru kod svoga brata Mihajla, pozivajući ju zajedno sa sinom da dodje do njega. Mati i sin ostave odmah Rim i pohrle u naručje muža i otca, koj biaše van sebe od radosti s natrag vidjenja. Nakon kratkoga vremena odluči on oprostiti i razdieliti se s bratom svojim, te otići sa ženom i sinom u Rim, da mu ondje sin nastavi nauke u umjetnosti, u kojoj je odmah s prvine mnogo napredovao. Ali na putu stigne otca u Gjenovi ljuta bolest, te on umre tu godine 1818. i ostavi prežalostnu udovu i sirotu. Vrativši se nakon dvie godine u Rim, bude mladi Petar, po milosti predsjednika gorespomenutoga zavoda Marka Antuna de Marchesi Olgiati, opet u isti zavod bezplatno primljen, gdje je tolikim uspjehom napredovao u rezanju na bakru, da je već izza kratkoga vremena god. 1823. drugu svoju veoma vješto izradjenu sliku „Mater Amabilis“, polag Sassoferrata u bakru rezanu, mogo posvetiti grofici Nogarola, supruzi grofa Apponya poslanika austrijanskog, o kojoj slici izrazio se sám sveti otac papa veoma pohvalno njekom prilikom, kad je posjetio zavod sv. Mihajla. Istu sliku s nova ra-

djenu posveti on narodu dalmatinskomu a ponapóse svomu rodnomu gradu Dubrovniku.

Svršivši godine 1824. svoje nauke velikom pohvalom i liepimi svjedočanstvi svoga poglavarstva, nije propustio polaziti često radionicu svoga učitelja kavaliera Marchettia, koj ga ljubljaše kano svoga sina. Sljedeće godine 1825. počastjen bì od iste papinske vlade, dočim je dobio nalog, da za nju ureže u bakru jednu sliku načinjenu mastima od kavaliera D' Arsina. Zatiem dobì neprekidnog posla u papinsko-komorskoj kalkografiji u Rimu, za izdavatelje galerije florentinske i za mnoge privatne osobe, budući da su se njegove radnje od svih stranah tražile i pohvaljivale.

Medju njegove najbolje radnje spadaju: SS. Cecilia i Valerian, polag Domenichina. — Madona s djetetom i sv. Katarina, polag Ticiana. — Madona s djetetom i sv. Ivan Kr., polag Franje Giangiacoma. — Sveta Klara pred rakom sv. Franje, polag Gialta. — Podobe Sansovina graditelja, Del Briglia itd.

Godine 1850. dadoše našemu Mančunu najbolja svjedočanstva slavni Pavao Mercuri, upravljatelj komorske kalkografije, i kavalier Minardi, professor slikarstva na akademiji sv. Luka u Rimu, priznavajući njegove velike sposobnosti i podpunu prikladnost za javnoga učitelja u rezarstvu. Zbor ilirski sv. Jerolima, kojega je Mančun kroz više godinah djelujuća duša bio, imenovà ga svojim sindikom, a papinska vlada uzporedi ga godine 1858. s najboljimi umjetnici rimskimi, povjerivši mu rezanje njekih izvrstnih umotvorah rimskih.

Mančun ima više djetce, medju kojimi se njegov sin Josip posveti takodjer nauku risanja i rezanja.

I. Bakrorezi Mančunovi.

1. Slika pobožne Marie, polag Guida Rena, s podpisom: „Ecce ancilla Domini." Pod potezom: „Virgo potens Nucerinum Seminarium et collegium protege semper." Odozdó s desna: „Guidus Reni pinx." S lieva: „Petrus Mancion Ragusinus sculp. 1822." Prvo djelo, što je još u zavodu pravio.

2. Mater Amabilis, s podpisom: „A Sua Eccelenza la Sign. Contessa d' Appony, nata Contessa Nogarola, Dama di Palazzo di Sua Maestà l' Imp. d' Austria, Regina d' Ungheria. Pietro Mancion di Ragusi DDD." Odozgó s desna: „Sassoferrato pinxit." S lieva: „Petrus Mancion sculpsit in H. A. Anno 1823."

3. Mater Amabilis, s podpisom: „Alla nazione Dalmatina e specialmente a Ragusa sua Patria, Pietro Mancion DDD." Odozgó s desna: „Sassoferrato dip. Pietro Mancion inc.

4. Mater divini amoris, sa španjolskim podpisom: „Dedicada ao illustre artista Portuguez o senhor cavalleiro Antonio Jacinto Xavier Cabral, Conde Nobre do Pago Lateranense e do Palacio apostolico etc. Offeressido

por seu reverente amigo Pietro Mancion." Odozgó s desna: „P. Mercurj inv. et dis." S lieva: „P. Mancion di Ragusi inc. A. 1824."

5. Sveta obitelj, s podpisom s desna: „F. Giangiacomo dip." U sredini: „P. Mercurij dis. nell' osp. apo^{co}." S lieva: „P. Mancion inc." Krasna slika.

6. Regina sine labe originali concepta, s podpisom: „A Sua Eccelenza Donna Sofia Princ^{ssa} Odescalchi Duch^{ssa} di Sirmio e di Bracciano, il Sacerdote Giuseppe M. Aureli DDD."

7. B. D. Maria s djetetom i s jednim starcem. Podpis: „Refugium peccatorum." S desna: „Fer. Giangiacomo pinxit" S lieva: „P. Mancion sculpsit." Mala slika.

8. Maria delle Grazie, s podpisom: „All' Eccelso merito dell' altezza Sua Reale Maria Luisa Carlotta Duchessa vedova di Sassonia etc. D. Teobaldo Cesari Cisterciense DDD." Odozgó u sredini: „P. Mancion inc." Mala slika s grbom vojvodkinje Marie Luize.

9. Mati Božja s djetetom i sa sv. Katarinom, polag Ticiana veoma vješto izradjena slika, uvrstjena u bakroreznoj sbirci slikah florentinske galerije degli Uffizij.

10. Mati Božja s djetetom, polag Murilla, načinjena za dragocieno djelo Ljud. Bardia: „Galeria Pitti illustrata". (Sbirka slikah florentinske galerije Pitti.)

11. Mati Božja s djetetom, polag Karla Dolcia, izradjena za istu sbirku.

12. Mati Božja s djetetom, polag Karačia, za istu sbirku načinjena.

13. Umirajuća sv. Maria Magdalena okružena od angjelah, polag Rustidina, za istu sbirku radjena.

14. Sv. Pavao, polag Schidona, za istu sbirku.

15. Krunisanje sv. Cecilie i Valeriana, polag Domenichina.

16. SS. Petar i Pavao, polag kavaliera D'Arpina. Izvorna slika nalazi se u crkvi sv. Ivana lateranskog u Rimu.

17. Prenašanje mrtvoga tiela sv. Franje od Assisa, počastjeno od sv. Klare i njezinih kaludjericah, polag Giotta. Krasna velika slika.

18. Sv. Klaver tješeći jednog okuženog čovjeka.

19. Sv. Filip Nero, s podpisom: „P. Mancion inc." Mala slika.

20. Sud Salomonov, polag Rafaela.

21. Podoba pape Gregura XVI. s podpisom: „A Sua Eccelenza Reverendissima Monsignor Paolo Polidori Segretario della sagra Congne del Concilio. Pietro Mancion DDD." Odozgó s desna: F. Florid. dis." S lieva: „Roma Pietro Mancion inc. 183?."

22. Podoba slavnoga Sansovina sa šestilom u ruci. Krasna slika načinjena za sbirku slikah florentinske galerije degli Uffizij.

23. Podoba Brillia, radjena za istu sbirku.

24. Podoba Petra Manzia, viteza legije slave

25. Podoba kardinala Benedikta Barberina.

26. Podoba kardinala Ant. Dominka Gamberina.

27. Podoba kardinala Remigia Crescinia.
28. Više podobah raznih crkvenih dostojanstvenikah.
29. Slika uztrpljivosti, polag Čekina Salviatia, za sbirku galerije Pitti.
30. Goli kip atleta Diadumena, što se nalazi u sbirci vatikanskoj.
31. Slomljeni kip Klaudia, iz muzea sv. Ivana lateranskog.
32. Kip cara Drusa, iz istoga muzea.
33. Grudnik Gjunone iz muzea vatikanskog.
34. Grudnik Marije, iz istoga muzea.
35. Podoba smješećega se čovjeka, polag neimenovanog slikara, veoma pomno izradjena.
35. Više slikah polag Rafaela Sanzia (Miracolo di Bolsena. — Quatro Tirti), Guida Rena, Rafaela Mengsa itd., rezao je s nova polag bakrorezah Morgena i Pavona za papinsku kalkografiju.

Osim ovih slikah načini preko 60 manjih slikah, a medju ostalim njeke veće polag Pinturichia, Baltažara Peruzzia itd., koje meni poznate niesu.

II. Medorezi.

1. Papa Pio IX. predaje odboru rimskih gradjanah povelju za ustrojenje narodne straže, s podpisom: „Istituzione della Guardia civica 1847.“ S desna: „P. Gagliardi inv.“ S lieva: „P. Mancion inc.“

2. Sveti Stanislav Kostka, s podpisom: „In meditatione mea exardescet ignis.“ Mala slika.

3 Sveti Alojzio Gonzaga, s podpisom: „Innocentiae et castitatis exemplar et Patronus.“ Mala slika.

Mandelc ili Manel (Manlius), knjigotiskar, rodio se po svoj prilici u Krajnskoj ili u hrvatskom Primorju, budući da već godine 1472. u njekom službenom pismu grada Rieke dolazi podpisan Bartholomäus Manlius, kao kancelir ili bilježnik istoga grada.

Oko godine 1575. bude od sljedbenikah reformacije u Ljubljanu pozvan da podigne tiskarnu, budući da u Njemačkoj izza smrti Ivana Ungnadskoga slavensko-protestantske tiskarne sve više propadahu.

Godine 1575. pečatao je Mandelc kao tiskar i gradjanin ljubljanski prve svoje knjige i svršio do godine 1580. mnoga djela, medju njimi najviše evangeličko-crkvena. Nu rečene godine 1580., kad mu je baš od krajnskih stališah naloženo bilo, da tiska drugi dio svetoga pisma Jurja Dalmatina na slovenskom jeziku, bude mu od austrijskoga nadvojvode Karola dalje tiskanje evangeličkih knjigah zabranjeno.

Po svoj prilici biaše ovo uzrok, što od tada u Ljubljani ništa više na svjetlo izdao nije. Sedam godinah kasnije nalazio se u Varaždinu, kamo biaše pozvan valjda od grofa Jurja Zrinjskoga, ili od porodice Erdödiah, ili pako od samih gradjanah, koji njeku privržcnost prama novoj vjeri pokazivahu.

Od njegovih u Varaždinu tiskanih knjigah poznate su samo dvie niže naznačene, koje su godine 1587. tiskane.

Izza kako po cieloj Hrvatskoj ježuvitska vlada mah preuzme, otide Mandelc oko god. 1590., na poziv hrvatskih grofovah Erdödiah, u Ugarsku, i prenese svoju tiskarnu u Erdödianski grad Monjorókörök ili Eberovo, gdje je godine 1590. tiskao niže naznačeno njemačko djelo Ivana Hartlieba. Napokon preseli se od tuda u Seč ili Schütz, nedaleko od Eberova, gdje god. 1593. madjarsko djelo pastora Grgura Vizaknaja tiskom izdade. I tako, prognan iz svoje domovine, svrši tumarajući po svietu, svoj život valjda u Ugarskoj.

Poznata njegova pečatana djela jesu sljedeća:

1. Jesus Sirah, ali njegove bukvize sa vse shlahtne ludi, susebno sa kershanske hishne ozhete in matere v' slovenski jesik stolmazhéne. Drukane v Ljublani skus Joannesa Mandelza 1575. U 8ini.

2. Joannis Saliceti oratio contra Turcas. Labaci per Joannem Manlium. 1575.

3. Ain christlich Laichpredig. Bei der Begräbnuss weyland des wohlgebohrnen Herrn Herrn Herwarden Freiherrn zu Auersberg, Erbkämmerer in Krain und der windischen Mark, Röm. Kais. Majestät, auch Fürst Durchl. Erzherzogen Carls zu Oesterreich etc. Rath und Landeshauptmann in Krain, Obristlieutenant als er den 22. Tag Septembris dieses 1575 Jahres in den beschehenen Türkeneinfall bei Wudaczky in Croatien vor dem Erbfeind umkommen, und hernach den 25. gedachten Monats Sept. sein Leichnam gegen Laibach gebracht und in der Bürgerspitalskirche daselbst ehrlich und christlich mit grosser und gemeiner Klag und Weinen zur Erde bestattet worden. Gehalten durch M. Christophorum Spindler, einer ehrsamen Landschaft hier bestellten Predigkanten. Gedruckt zu Laibach durch Hanns Mannel anno 1575. U maloj 4ini.

4. Herbardi Auerspergii Baronis etc. etc. Rerum Domi militiaeque praeclare gestarum gloria, praestantissimi vita et mors ad salutem et commodum Patriae transacta, et in Corvatiae extremis finibus ad Budatschkum X. calend. Octob. in praelio adversus turcas, omnis memoriae crudeliss. Christianorum salutis oppugnatoris gloriosissime opetita. A Georgio Khisel de Kaltenbrunn Haered. Ampliss. Ditionis Goricensis Dapifero properanter et turbulenter descripta. Labaci ex officina Joannis Manlij 1575.

5. Hörwardten, Freiherrn zu Auersberg, wahrhaftige, ritterliche und ansehnliche Thaten, wie er die Zeit seines Lebens seinem lieben Vaterlande in politischer, auch ansehnlichen Kriegsbefehlen gedient, dessen Wohlfahrt eigenem Leben vorgezogen, und auf den 22. Tag Sept. des 75. Jahres von den Türken bei Wudatschky unversehens überfallen, übermannt, und nach mit eigener Hand an den Feinden genommener Rache im Kampfe ritterlich umkommen, damit er dem Vaterland und der Natur schuldige Pflicht ableget. Durch Herrn Georg Khisl zu Kaltenbrunn Erbdrucksess-

sen der fürstl. Grafschaft Görz in lateinischer Sprache beschrieben, und Hannsen Kratzenbacher verdeutscht. Gedruckt in der fürstlichen Hauptstadt Laibach im Fürstenthum Krain durch Hans Mannel anno 1575. U 4ini.

6. Passion, to je: Britku terplenje, zhastitlivu od smerti ustajenje in v' nebo hojenje nashiga Gosp. Jesusa Kristusa, is vsih shtirih Evangelistov isloshenu, v' srediseno, potrebno pridigo in eno pesmijo, v' kateri je zel Passion sapopaden. Drukan v' Ljublani skus Joannesa Mandelza. U 8ini.

7. Passion is vsih stirih Evangelistov v Pejsem od Jurja Dalmatina, sdej pervizh slosheni v' vishi koker ta nemshka: „Mensch! beweine deine Sünde gross." – Al koker ta slovenska pejsem: „Sveti Pavel v' enim listu." Drukanu v' Ljublani skus Joannesa Mandelza 1576.

8. Fürstlicher Durchlaucht Erzherzogen Carls zu Oesterreich etc. neu aufgerichtete Perkwerkhs-Ordnung über alle Eisenpergk- und Hammerwerk des Fürstenthumbs Krain und der fürstl. Grafschaft Görz. Gedruckt zu Laibach durch Hanns Mannel 1577. S drvoreznim grbom nadvojvode.

9. Carmen Encomiasticum in celebres nuptias generosi ac clariss. viri Domini Adami L. Baronis ab Egk et Hungersbach Domini in Flednick etc. sponsi, et inclytae ac prudentissimae Virginis Dominae Annae Kislidis Illustris Equitis Domini Joh. Khisl de Kaltenbrunn Haereditarii terrae Carnioliae Venationum Magistri, et Haered. Illustriss. Comitatus Goriciae Dapifero Domini Hypoth. Weixelburgae etc. etc. nec non Sac. Caes. Maj. ac Sereniss. Austriae Archiducis Caroli etc. Consiliarii, Praefecti Consilii Camerae aulicae et Capitanei Adelsbergae, Dignissimae filiae sponsae. Tobia Stangelio V. L. Authore. Labaci metropoli Carniolanorum ex officina Joannis Manlij anno 1577. U m. 4ini.

10. In Nuptias clarissimi viri Domini Adami Baronis ab Egk et Hungersbach, et generosae virginis Dominae Annae Khislidis in Kaltenbrunn. Leonardo Claro Doct. illustr. Ducatus Carnioliae Phys. ordin. Authore. Labaci, quae est Carnioliae Metropolis, ex officina Joannis Manlij. U m. 4ini.

11. Genealogia, das ist: eigentliche und wahrhaftige Geburtsbeschreibung und Erzählung des adelichen uralten Geschlechtes deren von Rhein und im Lande Krain sesshaften Personen, so diesem wohlerwähnten Geschlechte verwandt, auf's allerkürzeste in Rithmus verfasst; durch Hanns Mannel gedruckt zu Laibach 1577. U 4ini.

12. Kronika sveta znovizh krat zpravljena na szlovenzkom Jeziku po D. Popu Vramczu Kanoniku Zagrebechkom. Psalm 118. Domino gressus meos dirige. Stampana v Ljublane po Juane Manline, leta 1578. U 4ini. s drvorezom.

13. Postilla, to jest kerszhanske evangelske Predige verhu evangelia, skoz celo leto, za hishne gospodarie, shole, mlade inu preproste ljudi, od Ivana Spangenberga na vprashanie inu sveisto stolmazhena, inu u pravi slovenski jezik prepisana leta MDLXXVIII. Drukano v Ljublani skozi Joanesa Mandelza. U 4ini

14. Biblia, to je: Vsega svetiga Pisma pervi dejl, v' katerim so te petere Mojsesove bukve sdej perwizh is drugih jezikov v' slovenski jesik prestaulene, s' kratkim in potrebnimi sapopadki zhes vsaku Poglavje, tudi s' sestopnimi pomenki nekaterih teshkejshih besed, koker tudi s' enim potrebnim slovenskim Predgovorom, v' katerim je kratku sapopaden prid in nez leteh bukev; skos Juria Dalmatina. Na konzu je tudi en kasavz, v' katerim so za Hrovatov inu drugih Slovenov volo nekatere krajnske in druge besede v' njih Jezik stolmazhene, de bodo lete in druge nashe slovenske bukve loshej sastopili. Drukanu v' Ljublani v' lejti po Kristusovim Rojstvu 1578, skoz Jannesa Mandelza.

15. Ivana Habermanna molitve u hrvatskom jeziku v Ljublani 1579.

16. Katekismuš i duhovne peisne v slovenskom jeziku od Primuša Truberja, Sebastiana Krella itd. V Ljublani 1579.

17. Psalmi Salamonovi v slovenskom jeziku. V Ljublani 1579.

18. De Agno paschali. Explicationes Mysticae in XII. Caput. Exodi. Authore Blasio Literato Schryniarich Judice Regiae Civitatis Varasdinensis, nunc recens editae. Varasdini anno 1587 in 8. 113 listovah. Knjiga ova posvetjena je Antunu Vramcu, Bogoslovja doktoru i župniku Varašdinskomu.

19. Antuna Vramca Evangelia i prodečtva.

20. Praefationes et Epistolae dedicatoriae Doctiss. et sanctae vitae viri Desiderij Erasmi Rotterdami, in quatuor Evangelistas, christianis hominibus lectu dignae. Adjuncta est pia S. Stephani Regis Hungariae ad filium suum Emericum Ducem Sclavoniae admonitio, subsequitur adhortatio Stephani Battorei ad milites tempore Mathiae Regis facta. Sub finem continentur aliquot praecationes piae. Opera et impensis Joannis Pergossich. Tipis renovatae. Varasdini Joannes Manlius excudebat. Anno 1587. U 8ini. U predgovoru kaže Pergošić (Sedis hujus Cottus Judiciariae et Varasd. Civitatis Notarius), kako je tu priliku, što se u Varašdinu nalazi tiskarna, htio upotrebiti, da bude tako u nječemu na korist svomu slovenskomu narodu.

21. Johann Hartlieb christlicher und kurzer Bericht von dem hochwürdigen Sakrament des Altars aus der ersten Epistel an die Corinther am eilften gezogen. Gedruckt zu Eberau in Ungern bei Hans Mannel. 1590 u 8ini.

22. Vizaknay Gergely (Pastor Ecclesiae Colosvariensis) az keresztény tudományok egy néhány fö articulusirul való könyvecske. Siczben Nyomtatta Manlius Janos 1593. U 12ini.

Izvori. Walvazor Ehre des Herzogthums Krain. Buch VI. str. 348. XI. 716. — Joseph. Fr. Erberg. Versuch eines Entwurfes zu einer Literargeschichte für Krain. MSC. — Mittheilungen des historischen Vereines für Krain. J. 1851 S. 2. 1852 S. 65. 1854 S. 34. — Schnurrer. Slawischer Bücherdruck in Würtemberg im 16. Jahrhunderte. Tübingen 1799 — Kopitar. Grammatik der slawischen Sprache in Krain etc. Laibach 1808. — Kerčelić. Notitiae Praeliminares pag. 469. — Walaszky. Conspectus Reipublicae litterariae in Ungaria. Budae 1808 pag. 185. — Tudományos Gyüjtemény. 1819. Kötet V. str. 82.

Mardario Jeromonah, spada u kolo najrevnijih i najzaslužnijih knjigotiskarah slavenskih 16. vieka. Rodom iz njekog mjesta na rieci Drini, otide za mlada medju kaludjere i pošlane u monastiru Mileševačkom u Hercegovini Jeromonahom. Oko godine 1544. bude od svoga Igumana Danila, zajedno s Jeromonasi Nikanorom i Savom poslan u Mletke, da tamo nabavi sva potrebita za podignutje knjigotiskarne u rečenom monastiru. Po svoj prilici nadjoše ovi poslanici u Mletcih Teodora Ljubovića, bivšega pomoćnika pokojnog Božidara, koj ih je tu kao svoje zemljake u svem revno podpomagao i na njihovu prošnju se sklonio, da ih prati u Mileševo.

U družtvu s ovim Teodorom metne Mardario u red donešenu iz Mletakah knjigotiskarsku spravu, i pečatà tu godine 1544. Psaltir, zajedno sa Sinazarom dnevnim i postnim, s Troparom i sa Časoslovcem, sadržavajućim dnevnu i noćnu službu. U Mileševu živio je Mardario njekoliko godinah u tišini i zabiti, radeći oko knjigotiskarstva i nadzirući po svoj prilici mladje redovnike i tiskare Damjana i Milana, koji su tu god. 1545. jedan Molitvenik tiskali. Oko god. 1552. bude Mardario iznenada po svom zemaljskom knezu Radišu Dmitroviću pozvan u Belgrad, da i tu podigne opet novu tiskarnu, i da izdade veliko tetroevangjelie, koje ovaj knez na svoje troškove za tiskanje pripravi.

Mardario otide na taj poziv u Belgrad i uredi na trošak rečenoga Radiše tiskarnu, te počè god. 1552. tiskati gorespomenuto evangjelie. — Mnogi će pitati u kakov to Belgrad otide Mardario, budući da ima devet poznatih Belgradah, od kojih jedan leži u Arbaniji, drugi u Dalmaciji, treći blizu Furlanske, četvrti u hrvatskom Vinodolu, peti u Bosni, šesti u Erdelju, sedmi u Ugarskoj, osmi u Srbiji a deveti blizu Carigrada. Nu na ovo pitanje moram po móm uputjenju odgovoriti, da je to bio svakako Belgrad arbanaski (Berat ili Arnaud-Belgrad), premda su dosada mnogi spisatelji tvrdili, da se tu ima razumievati Beograd srbski. Ja se ufam, da će uz ovo moje mnienje svatko tim prije pristati, kad promisli, da je taj Belgrad najbližji ostalim mjestim najstarijih ćirilskih knjigotiskarnah, tako n. p. Cetinju, Goraždu, Mileševu i Skadru, kao takodjer i gradu Dubrovniku, rodnom mjestu drugoga gospodara belgradske tiskarne.

Nu Mardario nesvrši još u Belgradu svoje Evangjelie, kad njegov pokrovitelj knez Radiša Dmitrović umre i po svoj prilici sav imutak zajedno s tiskarnom dubrovačkomu vlastelinu Trojanu Gunduliću ostavi. Drugčije bo se neda razjasniti kako bi bio mogao Gundulić do Dmitrovićeve tiskarne doći, i kako bi on kao sljedbenik rimske vjere na svoj trošak izdavao bio knjige za grčku crkvu. Troškom dakle ovoga Dubrovčanina, koj rečenu tiskarnu izza smrti Radiševe u svoj dom prenese, svrši se još iste godine više spomenuto Evangjelie, na čitavom listu sa 212 stranah, a Mardario vrati se poslie svršenoga toga posla opet u svoj monastir u Mileševo

ili u Mrkšinu crkvu *). Bez sumnje pečatao je ovdje onaj Psaltir, koj je godine 1557. poveljenjem višespomenutoga Igumana Danila, u Mileševu bez imena tiskara na svjetlo izašao. Pet godinah kasnije, naime godine 1562., počè opet pod svojim imenom tiskati knjige. Nu budući da su se ona pismena, zajedno s tiskarskom spravom, što biase prie 18 godinah iz Mletakah donio, posve izkvarila, to naumi iznova, bez svake tudje pomoći, sve potrebite za tiskanje stvari prirediti. Te tako izrezà svojom rukom iz željeza i mieda pismena i prigotovi velikim trudom ostale sprave. Ovimi novimi svojimi pismeni svrši godine 1562. drugo izdanje svoga velikoga Tetroevangjelia, u kome na posljednjem listu sljedeća zabilježi: „Blagovoleniem že v troici slavimago boga, az v hristu rab, ieromonah Mardarie rukodelisah sia slova ot železa i medi i pročaa, s velikim trudom i podvigom. Svrših siju svetuju, dušu spasonosnuju knigu glagolajemu Tetroevangjelie, molju že junie i sv'zrastnie i starie čtušće ili prepisujušće, ljubve radi hristovje, izpravljajte a ne klni te. Ponježe nepisà duh sveti, ni angjel, no ruka brjenna, i duh unili, okaani, i grješni. Togda že vostočnim stranam obladajušćemu velikomu caru turskomu sultan Suljemanu. — Svršiše sie svetie i božestvenie knigi pri hramu svetago voznesenja iže jest Mrkšina crkva u podkrilje crnie gori v ljeto 7070 (1562) mca. Junia 24. dn., az že ot'čestvom ot reke rekomie drina. Slava svršitelju bogu našemu v vieki amin."

Četiri godine kasnije svrši Mardario svoju posljednju nama poznatu knjigu; pod naslovom: „Triod cvjetnaja" na čitavom listu sa 218 str. Na koncu te knjige stoji: „Tjemže i az v hristu rab ieromonah Mardarie blagodatiju Božieju želanie imah i ljubov k božestvenim crkvam itd. Togda že mnogimi carstvi carstvujušću velikomu Caru turskomu Sultan Sulejmanu arhiepiskopu kir Makariu itd. Svrši se sia sveta i božestvena kniga glagolemaa pendikostar pri hramu svetago v'znesenia iže jest Mrkšina crkva v ljeto 1566. Pri vseobšćenom Mitropolite Smederevskom kyr Zaharii i pri Igumjenu že Mrkšinskomu Jeromonahu kyr Savi. Trudiše se zdje grješni rab božii pop Živko i rab božii dijak Radul.

*) Po svoj prilici nosio je taj monastir (kog Turci godine 1459 8. Studna spališe, a nezna se tko ga opet sagradi) obadva gore rečena imena, naime monastir od Mileševa i od Mrkšine crkve. U Molitveniku, tiskanom godine 1544., imenuje se taj monastir od mjesta Mileševa, monastirom „svetoga voznešenja gospodinia", a u Evangjeliu, tiskanom godine 1562., stoji opet ovako: „Svrši se sie stie i božestvenie knigi pri hramu svetago Voznešenija, iže jest Mrkšina crkva v pod krilje Crnie Gori." Moguće je dakle, da je taj monastir „svetoga voznešenja gospodnjega" imao zaisto dvoja imena, i to jedno od mjesta Mileševa, a drugo od crkve, koja se je isto tako zvala „Mrkšina crkva" kao i hram sv. Voznešenja. U ostalom valja znati, da mjestu „Mrkšina crkva" neima, po mom znanju, traga ni u Crnojgori, ni u Hercegovini, ni u Arbaniji.

Marin sveti, graditelj i vajar, rodio se na otoku Rabu u selu Loparu, i ode još mlad, oko godine 298. u Italiju. Došavši u grad Rimini, pomagao je, na zapovjed cara Diokleciana, zajedno sa svojim drugom i zemljakom svetim Leonom, zidati grad i branišće. Poslie tri godine odè na brdo Titan u pustinju, odkuda ga izza njekoliko godinah pozvà natrag riminski biskup Gaudencio, načinivši ga djakonom. Nu za mala vrati se Marin opet u pustinju, namjestiv se na jednome brdu, koje mu kasnije njeka bogata gospoja, čije biaše ono brdo, pokloni, te naseli onamo stanovnike i sagradi samostan, te postavi prvi temelj onoj slobodnoj obćini, koja još danas pod imenom republike San Marino svoju samostalnost uzdržà, imajući sveto tielo svoga utemeljitelja i zaštitnika u najvećoj česti. Iz zahvalnosti i velikoga počitanja prema njemu, podaše stanovnici San Marina stanovnikom rabskim, njegovim zemljakom, tu povlasticu, da svaki Rabljan, koj dodje na zemlju San Marina, može kroz osam danah živiti tamo na obćinske troškove.

Izvori. Zani. Enciclopedia methodica delle belle Arti. — Coletti. Martyrologium Illyricum. — Farlati. Illyr. Sacrum. T. V pag. 273.

Marinelo Spljetčanin, gl. Vučković Marin.

Mario, drvorezar nepoznati, rezao na drvu one slike, što su pridane glagoljskomu misalu, tiskanomu na Rieci, u primorju hrvatskom, god. 1531. troškom senjskoga biskupa Kožičića.

Markati N., slikar, rodom iz Skradina ili Zadra u Dalmaciji. Od njega ima u Zadru u franceškanskoj crkvi oltarna slika svih svetacah reda sv. Franje, a na otoku Ugljanu, u monastiru sv. Mihajla, njeka nepoznata mi slika.

Markgraf Luka, slikar, redovnik reda sv. Pavla, živio u hrvatskih monastirah pavlinskih u Senju i Lepojglavi, te umro u posljednjemu mjestu dne 25. Kolovoza 1704. U monastiru lepoglavskom biahu hodnici ukrašeni podobami slavnih pavlinah, što ih je on naslikao.

Izvor. Benger Nicolaus. Annalium Eremi-Coenobiticorum Ordinis Fratrum S. Pauli. Posonii 1743. V. II. pag. 379.

Markošević Matej, sin Petra, graditelj spljetski, učenik slavnoga Jurja Matejeva ili Matejevića, graditelja stolne crkve šibeničke. Kako šibeničke kvaderne spominju, stupio je g. 1447., jur kao meštar, u nauk i u službu slavnoga Jurja, tom pogodbom, da ga ovaj još bolje podučava i kod svojih radnjah upotrebi, a za njegovu vjeru obvezahu se dva gradjana spljetska, Pavao Vulčinov i Juraj Matejev, obećavši, da će platiti globu od 25 dukatah, ako bi Matej odustao od svoje rieči. Jednu godinu kasnije primi meštar Matej u nauk Petra Sfaganića, sina Dujmovog, stara 12 godinah, iz čega bi se dalo zaključiti, da je onda već na svoju ruku i samo pod nadziranjem Jurjevim radio.

Marković Antun, knez, graditelj vojnički i pukovnik republike mletačke, rodio se u Dalmaciji, početkom 18. vieka. Ovomu vrle vještomu i umnomu graditelju i mjerniku povjeree obskrbnici sv. Šimuna, s porazumljenjem mletačke vlade, oko godine 1760. popravljanje i novo urešenje iste crkve, koj posao dovrši na veliko zadovoljstvo godine 1766., kako sljedeći napis svjedoči:

CORPVS INTEGRVM DIVI SIMEONIS IVSTI PROPHETAE DIVINITVS AD IADRAE LITVS APPVLSVM IN SACELLO NVNC DIVI ROCHI PRIVS REPOSITVM, NOBILIVM IADRENSIVM AERE HOC IN TEMPLO FVNDITVS INSTAVRATO TRANSLATVM EST.

HVIVSCE TEMPLI FRONTEM ET LATERA AEVO LABORANTIA PETRVS CO. FANFOGNA AC BLASIVS SOPPE PROC. ELEGANTIUS INSTAVRARI CVRARVNT ANNO MDCCLXVI PRAESIDE OPERI ANTONIO *CO. MARCOVICH MIL. TRIB. ET PVB. MVNIM. MAGISTRO.*

Izvor. Istoria della reliquia di San Simeone. Zara 1855 pag. 343.

Marković Bartol, slikar, kamenorisar i bakrorezar, rodio se god. 1813 mjeseca Svibnja slučajno u Mletcih, gdje mu se za onda otac Vinkentie Zadranin bavio trgovinom. Kad je bio jedva 5 mjeseca star, izgubi nemilom smrti svoga otca, a kratko vrieme zatiem i svoju mater Mandaljenu Modulo. U tudjem svietu, bez svake podpore i pazke, neimajući ni imutka ni pokroviteljah, uzè ga jedna njegova strina, što se bavila u Mletcih, u svoju kuću, kod koje je veoma kukavno životario. Iz prirodjenoga nagona obljubi jur za mlada slikarstvo i počè u zrelijoj dobi polaziti akademiju umjetnostih, ali samo njekoliko danah u godini, budući da je sve ostalo vrieme morao skrbiti za svoj i svoje strine život Iz toga uzroka napredovà takodjer veoma po malo, zašto su mu se drugovi često rugali, da tako dugo polazi akademiju, brez svakoga napredka. Ovo porugivanje razdraži ga na toliko, da jednu čitavu godinu posveti neprestanomu nauku, i tada je tako dobro napredovao, da je iste godine dobio od akademije dvie nagrade za načinjene glave od Ajača i Herkula. Stupivši iz akademije, bavio se ponajviše kamenorisanjem, što mu je novce nosilo, a kasnije, kad se upozna sa slikarom Buzzatom iz Vičencie, dade se na slikarstvo s bojama, učeći se od istoga vrloga slikara upotrebljivati boje i pomagajući ga u radnji mnogih onih slikah, što su ljudi naručivali kod njega. Kad sam se godine 1850. bavio u Mletcih, posjetio sam ga u njegovom čednom konaku, našav ga kod risanja na kamenu njeke poveće slike Buzatove. On se drži još uvjek za Dalmatina, te ima žalibože tu naravnu pogriešku, što u govoru muca. Marković radi takodjer s vodenimi bojami dosta ukusno, bavi se i bakrorezanjem, te je više liepih bakrorezah sgotovio. U istom fresku pokusio je raditi dobrom srećom u stolnoj crkvi grada Vičencie, gdje je načinio 4 velike angjele.

Za mletačku akademiju umjetnostih načinio je podobu Jakova del Fiore. U kamenu je risao god. 1830. krasnu priliku sv. Ane s malom Marijom, od Grigolettia, koje djelo pohvalile su veoma novine talijanske, medju ostalimi Gazzetta di Venezia 1839. N. 233. Zatiem podobu Marina Faliera od Lipparina; te po drugiput istoga Marina Faliera, kako mu otimaju duždeve znakove; nadalje podobe Karoline Granzini plesačice, Cesara Badialia i priliku sv. Jerolima u velikom, osim više drugih pomanjih slikah. Za Mutinelliovo djelo: „Annali Urbani di Venezia. Venezia 1838“, načinio je mnoge bakrorezne podobe slavnih Mletčanah, u malenom formatu. Za Paolettievo djelo: „Il Fiore di Venezia 1837—1840“ sgotovio je sljedeće bakroreze: Sv. Jerolima, polag Pavla Veroneskog; B. D. Mariju sa spavajućim djetetom, polag J. Bellinia; Večeru u Emausu, polag jedne prekrasne stare slike, što se nalazi u mletačkoj crkvi S. Salvadore; Madonu s njekimi svetci i s podobami porodice Pesaro, polag Ticiana; mramorni grob dužde Ivana Pesara; B. D. Mariju s djetetom na stolu, polag Ticiana; sv. Sevastiana, polag Marka Basaita itd. Osim ovih bakrorezah zasluži da se spomene njegova velika slika u bakru rezana, tako nazvana „pala d' oro“, koja se nalazi na glavnom oltaru crkve sv. Marka, što ju je velikim trudom izradio.

Marković Ivan i Jakov, otac i sin, graditelji trogirski 15. vieka, popravljahu god. 1497. zajedno s Petrom Bencem (gl. Benac) crkvu sv. Dominika u Trogiru, načinivši novi čemer vrh pročelja crkvenoga i popravivši cielu crkvu i njezino kube.

Marković Vukašin, graditelj šibenički, biaše učenik slavnoga Jurja Matejevića, graditelja stolne crkve šibeničke. Zapisnici gradski kažu, da ga je otac Juraj dne 24. Svibnja g. 1449., kad je bio 15 godinah star, dao u nauk rečenomu Jurju, na sedam i pol godinah.

Marnič Mihalj, graditelj šibenički, gradio zajedno sa slavnim Jurjem Matejevićem stolnu crkvu šibeničku. U svojoj oporuci, učinjenoj dne 11. Listopada godine 1518. kaže, da je radio pri istoj crkvi s njekim meštrom Matom Ivanovim.

Maroti Franjo, drvovajar i drvorezar, rodio se od hrvatskih roditeljah u Špinčićevom selu, pod gradom Kastve u Istri, dne 25. Srpnja 1811. Kao veća strana stanovnikah onog neplodnog i kršovitog predjela, podao se u prvoj mladosti sa svojim otcem trgovini, jer njegovi zemljaci svi su skoro trgovci ili zanatlije, kao: muzikanti, zidari, klesari, strojbari, kovači, kotlari, drvodjelci, stolari, strugari, kolari, škrinjari, piljači, tesari, kopitari, lopatari, veslari, jamboranti, bačvari, obručari, ugljevari, tkalci, čižmari, krojači ili pako mornari i brodari. Kad mu trgovina nepodje za rukom, otide Maroti u Zagreb i stupi u nauk kod njekog stolarskog meštra, odovuda preseli se u Zadar i poprime se učenja risanja, te se kao samouk uvježba u finijem drvodjelstvu i drvovajarstvu, u kojem dotjera do velikog stupnja. Vrativ se u svoju domovinu, nadje tu mnogo djela za crkve i privatne ljude, kojimi

djeli takav glas steče, da su ne samo iz obližnjih okolicah, nego takodjer iz Trsta i iz Mletakah kod njega razne crkvene predmete, kao oltare, svetohranilišta, drvene kipove, prodikaonice, propela itd. naručivati počeli. U Istri i u primorju hrvatskom uresi mnoge crkve sa svojimi umotvori, medju ostalim načinio je god. 1856 za novu crkvu u Zvonećah, u podružnici kastavske župe, novi oltar u rimskom slogu. Godine 1857. načinio je krasni oltar za novu crkvicu sv. Roka, na groblju u Rukavcu kod Kastve. Hvale njegove kipove izvajane iz drva, a napóse njegov način mramoriranja i pozlaćivanja.

Izvori. Novice 1857. List 98. — Dopis hrvatski Andrije Marota iz Kastve.

Marović Anka, slikarica pobožnih predmetah, rodila se dne 6. Veljače god. 1815. slučajno u Mletcih, od otca Josipa Marovića iz Dobrote i Marie Ivanovićke takodjer iz Dobrote. Roditelji njezini, imajući obiljno blaga, dadoše ju odgojiti primjerno svome stališu, povjerivši ju odmah u prvoj mladosti učitelju popu Danielu Kanale, čovjeku ne samo učenomu, nego pobožnomu i milosrdnomu. Pod upravljanjem ovoga muža napredovà Anka tako dobro u nauku, da je za kratko vrieme počela i sama pisati pobožne i blagoslovne knjige, od kojih je do 12 tiskom izdala, ali ne pod svojim imenom, već pod izmišljenim imenom Filomena. Pokraj bogoslovnih naukah obljubi i liepe umjetnosti, osobito slikarstvo i muziku, te napredovà u prvoj na toliko, da je ista cesarica Maria Anna (njekom prilikom, kad je čitala pjesmu pokojnog mletačkog patriarhe Monika, što je ovaj, vidivši Ankinu prekrasnu malu sliku Spasitelja, na nju učinio bio, i koja je medju ostalimi njezinimi pjesmami tiskana), kod nje naručila ikonu Marie Karmelitanske. Rečenu ikonu izradi Anka tolikom vještinom s mastima, da joj se blaga i ćutljiva cesarica radi nje vlastoručnim pismom zahvali i svoju zadovoljnost izjavi*). Radi iste ikone bude Anka takodjer od mnogih vještih cieniteljah umjetnosti javno pohvaljena.

Osim rečenih dviuh slikah načini Anka još njeke malene veoma ljubke slike, medju ostalim jednu veću i jednu manju Madonu, polag Sassoferata, zatiem više Madonah po svom smislu, i sv. Josipa s djetetom, koju sliku načinila je za krstni dan svoga otca, velikom nježnostju i milinom. Njezino posljednje poveće, meni poznato, djelo jest velika oltarna ikona B. D. Marie žalostne, koju je načinila za mletačku crkvu Santa Maria del Pianto, gdje je njezin učitelj Daniel Kanale upravitelj crkve. Ikona ova predstavlja stojeću Mariu žalostnu, sklopljenima rukama, pred kamenitim grobom svoga sina. Rezana je dvakrat u bakar po Gandiniu u većem i u

*) Ovo pismo u talijanskom jeziku, čuva sad porodica Ankina pod staklom u okviru, pisano je u Šenbrunu dne 14. Kolovoza god. 1845. čitavo vlastitom rukom cesarice. Medju ostalima veli: „Vi avete in questo lavoro vinta la mia aspettazione, e vi assicuró che questa vostra pittura sarei in seguito uno de' piu cari oggetti ed ornamenti delle mie stanze."

manjem formatu. Anka, koja i sad još kod svojih roditeljah u Mletcih živi, bavi se ponajviše bogoslovnimi djeli, ide svaku nedjelu od crkve do crkve i poznata je u čitavom gradu kao veoma pobožna djevojka. Slikarijom bavi se samo kao dobrovoljka, a sliká jedino predmete pobožne. Ona je jedino djete svojih roditeljah i naslikana je zajedno s roditelji od dalmatinskog slikara kneza Pavlovića.

Martelin Ignacio, slikar, reda sv. Dominika, rodio se u Dubrovniku godine 1624. i umro u Napulju godine 1656. Biaše ujedno dobar govornik i latinski pjesnik. U Dubrovniku nalazila se njegova podoba pape Pia V., a u Napulju čuva se u crkvi S. Maria della sanità, više koralah od njega miniaturami urešenih.

Izvor. Appendini. Notizie ist. crit. sulle antichità, storia e letteratura de' Ragusei. Ragusa 1803. T. II. pag. 312.

Martini Rafael, slikar, rodio se u Dubrovniku koncem prošastoga vieka i umro oko godine 1840. u Spljetu. Radio ponajviše podobe, medju drugimi Lovru Pavlinovića, predstojnika crkve makarske, i glasovitog pjesnika Gjonu Antuna Restića. Njeke njegove radnje nalaze se kod Antuna Kaznačića u Dubrovniku. Restićeva podoba snimljena i rezana je na bakru od Vinka Fiskovića i priložena njegovim pjesmam štampanim u Padovi godine 1816.

Martinić (Martinis) Toma, zlatar zadarski 16. vieka, obveza se dne 16 Svibnja godine 1514. načiniti za crkvu sv. Šimuna u Zadru, iz pozlatjenoga srebra, kip istoga sv. Šimuna od 300 unčah težine, za plaću od poldrugoga dukata u zlatu za svaku marku srebra.

Izvor. Istoria della reliquia di San Simeone. Zara 1855 pag. 168.

Marušić Antun, graditelj šibenički, gradio je god. 1660. seosku crkvu u Belini, na otoku Morteru, troškom Franje Divnića, za nagradu od 170 lirah i 7 soldinah.

Izvor. Transumpta publicorum Instrumentorum. Codex Carthaceus familiae Difnico Sibenici sub Nro 368.

Matei ili **Matejević** Petar, slikar, biaše sin Mateja i s toga nazvan tal. Mathei, rodio se u Dubrovniku koncem 17. vieka. Otac njegov biaše čovjek priprost i ubog, s toga se zauzeo za njegovo odhranjivanje glasoviti pjesnik i slikar Benko Stojić (Stay), koj ga je sám u slikovanju podučavao. Neimajući u Dubrovniku znatnih umotvorah, polag kojih bi se u svojih radnjah vježbati bio mogao, stao je slikati polag naravi i snimati bakrorezne slike boljih slikarah. Ovo biaše uzrok, što je s prvine u bojadisanju svojih slikah često griešio i što nije znao pravo razdieljivati svietlost od mraka i razlučivati boje medju sobom. Nu čini se da je kasnije otišo u Mletke i tamo nastavio svoj nauk, budući da u svojoj oporuci spominje svotu od 14 cekinah, što su mu njeki prijatelji pozajmili bili,

kad se je vratio iz Mletakah (alla mia venuta da Venezia), prem da njeki njegovi životopisci tvrde, da izvan Dubrovnika nikad nikamo išo nije. Njegovi kasniji umotvori odlikuju se njekom osobitom nježnostju, milinom i živahnostju, te je dobrim uspjehom pravio slike s mastima i s vodenimi bojami.

Biaše takodjer dobar pjesnik hrvatski i talijanski. Dolce kaže: „Fuit festivissimus tam illyricus quam italicus Poeta. Redivivus Lucilius dicebatur in satyris.“ Pjevao je ponajviše hrvatske kolende, a čini se da je preveo i vjernoga pastira od Gvarinia na hrvatski jezik, barem ga spominje u svojoj oporuci, veleći„ da ga ostavlja u rukopisu Antunu Pervanu: „Lascio ad Antonio Pervani Barbiere il libro detto Pastor fido, che è mmanoscritto in lingua illirica.“

Znamo, kako se u obće za života ciene ubogi pjesnici i umjetnici, s toga nije za čudo, što je Matei, zaboravljen od svih stranah, godine 1726. umro u bolnici svetjenikah, izza kako je dugo vrieme bolovao na kostiuh, nemogavši kretati nogama ni rukama. Prije smrti načini oporuku, u kojoj imenovà za svoje izvršitelje: Ruska Pervana, Mihalja Petruča i Pavla Ivanella, te naloži, da se imadu najprije sve njegove zlatne, srebrne i druge pokućne stvari putem javne dražbe prodati i troškovi sprovoda namiriti. Veću stranu svoga imutka ostavi svojemu bratu Nikoli, koj se tada bavio u Cipru. Popu Rusku Pervanu ostavi svoju srebrnu uru i svoju sliku Madone s djetetom, s molbom, da pročita za njegovu dušu toliko misah, koliko slika vriedi. Petru Pervanu i Nikoli Ročiju ostavi sve slikarske sprave (tutto il mio studio di Pittura, cioé ordegni, stampe, disegni et altro per la metà gratis).

Od njegovih tvorovah nalaze se u Dubrovniku sljedeći:

1. U stolnoj crkvi, kraj sakristije s desna, oltarna slika sv. Bernarda. Svetac kleči pred Marijom s Isusom u oblacih. Dva angjela davaju mu lier i mitru. Odozgó vidi se više angjelah, odozdó leži štap biskupov. Na uglu napis: „Petrus Matei Ragus. pingebat 1721.“
2. U crkvi benediktinskoj sv. Jakova u Višnjici kod Dubrovnika, slika glavnoga oltara.
3. U benediktinskoj crkvi na otoku Mlietu slika SS. Blaža i Benedikta.

U crkvi piaristah dubrovačkih ima tri slike, što drže za njegovo djelo, naime:

4. Mučenje sv. Franje Ksavera u Indiji.
5. Prehod zračni svete kuće loretanske preko Dubrovnika.
6. Nepoznatog predmeta.
7. U stolnoj crkvi dubrovačkoj, u kapeli sv. moćih, ima njekoliko njegovih slikah na liepu (alla fresco).

Cerva i Appendini kažu, da se Matei bavio njeko vrieme u Napulju i da se tamo učio od slavnoga Giordana, nazvanoga Fa presto. Nu oba

prevarilo je valjda srodno ime slavnoga napuljskoga slikara P. (Pavla) Matteisa, koj biaše učenik Giordanov.

Izvori Dolce S. Fasti liter. Ragusini pag 222. — Appendini, Notizie critiche. II. p. 210. — Cerva. Bibliotheca Scriptorum Ragusinorum MSC. — Testamenti della Notaria di Ragusa, u Arkivu Tribunala Dubr. 1726. p. 121. MSC.

Matejević Juraj, nazvan Mathaei t. j. sin Mateja, graditelj i vajar 15 vieka. Medju jugoslavenskimi umjetnici ide ga jedno izmedju prvih mjestah, jer se proslavi takimi umotvori, kakovih nam je malo preostalo iz srednjega vieka. Do najnovijega vremena malo smo još znali o životu ovoga umjetnika, koj kao riedki spomenik ostavi urezano svoje krstno ime na stolnoj crkvi šibeničkoj. Još prije četiri godine prepirao sam se ja sám s dalmatinskim spisateljem Kupilli-Ferrariom u javnih listovih o njegovom rodnom mjestu, tvrdeći ja, da je bio Šibeničanin, dočim je Kupilli htjeo dokazati, da je bio Spljetčanin. Godine 1856. podjè mi za rukom u starih pismih obćine šibeničke pronaći, da mu je otac Matej bio rodom Z a d r a n i n, na gdje se uprav rodio Juraj, nezna se dosada. U rečenih pismih zabilježen je g. 1449. dvaput kao: „Protomagister Georgius lapicida quondam Mathei de Jadra", jedanput kao: „habitator Sibenicensis" a triput (g. 1470—1486) kao: „Civis Sibenicensis". U ostalih mnogobrojnih bilježkah spominje se samo kao: „Lapicida salarizatus communis in Sibenico", „Prothomagister Lapicida Ecclesiae S. Jacobi de Sibenico", „Protholapicida Fabricae Cathedralis Ecclesiae" itd. U spljetskih pismih zovu ga stanovnikom šibeničkim (Georgius Mathaei lapicida habitator Sibenici), a Dubrovčani i Jakinjani, kod kojih je, kako ćemo niže vidjeti, takodjer radio, zvahu ga jedino Šibeničaninom: „Georgius de Sebenico", „Giorgio de Sebeniquo" i „Maestro Giorgio da Sebenico". Moguće je dakle, da se je meštar Juraj, sin Mateja Zadranina, rodio u Šibeniku, nu ako je bio rodom i Zadranin, pripada ipak po svom drugotrajnom životu više Šibeniku gradu, gdje je imao veću stranu svoga nepokretnoga imutka, i gdje je ostavio najljepši spomenik svoga uma.

Po nemarnosti naših spisateljah, neima u nijednoj domaćoj knjizi uspomene ovomu slavnomu mužu našega naroda, i tako se nemojmo čuditi, što su, žalostnom ironijom za naš narod, domaći i tudji ljudi najslavnije tvorove ovoga umjetnika pripisivali tudjim ljudem, inim umjetnikom. Krasne njegove tvorove u Jakinu i u Rekanatu pripisivao je Vasari Tibaldu Pellegrinu i Moču od Siene, isti njegov veličanstveni umotvor u rodnom gradu Šibeniku htjedè Farlati doznačiti njekomu meštru Mati Spljetčaninu, kojega nikad na svietu bilo nije Jedva nakon četiri sto godinah može naš prosvetjeni viek podati slavu onomu, kojemu slava pripada.

Juraj Matejević rodio se po svoj prilici u prvih godinah 15. vieka, a g. 1441. spominje se jur kao obćinski plaćeni graditelj grada Šibenika, što će mnogo reći, jer u ono doba biaše u svakom gradu Dalmacije množtvo graditeljah, budući da su se tada još gradile mnogobrojne veličanstvene

crkve, obćinske viećnice, palače itd., kojim se još danas sviet divi, a neprekidno obćenje s Italijom poticalo je silno i hrvatski narod u Dalmaciji na takmenje u umjetnosti i u znanosti.

Prije godine 1441. moro je dakle meštar Juraj pokazati već svoju vještinu u gradjenju raznih nama nepoznatih sgradah, jer ga inače grad Šibenik nebi bio uzeo za svoga plaćenoga graditelja. Dvie godine kasnije spominje se jur kao protomeštar graditeljah stolne crkve šibeničke (Protholapicida fabrice cathedralis Ecclesie S. Jacobi de Sibenico), te ovaj naslov pokazuje nam jasno, zašto ga je grad Šibenik uzeo u svoju plaću. Godine naime 1441. uvjerila se obćina šibenička, da gradjenje nove stolne crkve nenapreduje onako kako bi trebalo, dapače da su pri gradjenju mnoge pogrieške načinjene, te s toga imenovà petoricu šibeničkih vlastelinah, koji su unapred imali nadzirati oko gradjenja iste crkve. U gradskom zapisniku obćine šibeničke zabilježen je o tom sljedeći zaključak:

1441 Ind. 4ta. Die Dominico 23 Mensis Aprilis.

Conuocato et congregato more solito generali consilio Nobilium Ciuium Ciuitatis Sibenici in Sala Superiori Comitatus Sibenici, de licentia et mandato spectabilis et generosi viri Pauini Jacobi Pacato Honorabilis Comitis et Capitanei Ciuitatis Sibenici, in quo quidem Consilio interfuerunt cum ipso D. Comite Nobiles 42. Capta fuit pars tenoris infrascripti. Videlicet:

Cum in fabricatione Ecclesie Cathedralis S. Jacobi de Sibenico commissi fuerunt multi errores et defectus, preter omnem intentionem Nobilium Ciuium Sibenicensium, et aliorum, qui in ejus fabrica porrigunt Manus suas adiutrices, et facte fuerunt magnae Expense pro hornamento et decore ipsius Ecclesie, que expense quasi abiecte fuerunt, quoniam edificia et partimenta ipsius Ecclesie non fuerunt debitis modis composita et fabricata. Et iustissima res sit, ac super onera animarum nostrarum tenemur, errores et defectus, quo ad melius fieri poterit, reformare et prouidere, ne in futurum de malo in peius conuertatur, quinimo de bene in melius reformentur. Capta fuit Pars, quod auctoritate huius Consilii eligantur quinque Nobiles dicti Consilii per Spectabilem D. Comitem et eius Curiam pro annis quinque proxime futuris, quoniam Nobiles debeant esse cum Reudo. Dno. Episcopo, et cum Procuratoribus Ecclesie praedicte semper, quando fuerit necesse fieri aut prouidere super aliquo opere Ecclesie praedicte, et cum ipsis Reudo. Dno. Episcopo et Procuratoribus debeant diligenter examinare et disputare Fabricam et prouisionem operis fiendi, quomodo melius fieri possit, ad ornamentum ipsius Ecclesie, et facta inter eos conclusione referre debeant parere Domino Comiti, qui pro tempore fuerit, et sue curie, et ibidem disputato, et concluso opere fiendo, fiat et procedatur secundum quod majori Parti ipsorum Reudi. Dni. Episcopi, Dni. Comitis, Sue Curie, Procuratorum et electorum predictorum melius uidebitur conuenire. Et si casus accideret, quod Deus avertat, quod unus, seu plures dictorum Electorum decederent ante complementum dictorum quinque annorum, quod sit in libertate Dni. Comitis cum Suo Consilio quindecim Sapientum subrogare unum aut plures loco unius aut plurium defunctorum. Et illi qui utroque modo electi fuerint, teneantur acceptare in penam periurii et librarum uiginti quinque paruorum applicanda dicte Fabrice, et teneantur simul conuenire semper, quando fuerit necesse examinare aut concludere aliquam prouisionem siue laboreria dicte Fabrice, sub dicta poena pro quolibet contrafaciente. Date balotte 43. capta Pars per omnes excepta una balota de non.

Ovaj zaključak tajnoga vieća obćine šibeničke slaže se sasvim s onim, što je jur Farlati (Illyricum sacrum T. IV. str. 467) spomenuo. Polag nje-

govih naime bilježakah biaše naumio biskup šibenički Bogdan Pulšić jur godine 1415. graditi novu stolnu crkvu, na koju svrhu darovà obćina šibenička svoje bogate dohodke od njekih zemaljah. Nu poradi svakojakih razprah, a ponajviše radi toga, što se nisu mogli složiti, na kojemu mjestu da grade novu crkvu, nije se moglo gradjenje započeti. Nu ovo gradjenje nije ipak odgodjeno, kako Farlati tvrdi, do vremena biskupa Šišgorića (1440 † 1453), jer u šibeničkih pismohranah sačuvan je još ugovor s meštrom Lovrom Pencinom, koj je jur god. 1435. u sjevernu stranu nove stolne crkve prvi oltar namjestiti mogao. Biskup Juraj Šišgorić, sin Radića, nastavio je dakle samo gradjenje crkve i za njegovo vrieme imenovà obćina onih pet nadzirateljah, pod kojih nadziranjem napredovà posao veoma dobro, te je i glavna strana crkve do skora svršena, kako to crkveni napis svjedoči, što je na istočnoj strani, izvana u mramoru, gotičkimi pismeni urezan, te ovako glasi:

TEMPLA TIBI CVRE PRESVL VENERANDE GEORGI
SISGORIDE STIRPIS CLARO DE SANGVINE NATE,
VRBS A FANTINO REGITVR PROCONSVLE DIGNO,
PISAVRE PROLIS, VENETVM DOMINANTE SENATV.
CVM PARS ISTA DOMVS DOMINI PRIMORDIA SVMPSIT,
MILLE QVATER CENTVM DOMINI LABENTIBVS ANNIS
QVADRAGINTA TRIBVS. MICHAEL DVM PROTEGIT VRBEM
ARMIGER EIVSDEM REGIS QVOQVE IANITOR ALMVS.

HOC OPVS CVVARVM FECIT MAGISTER GEORGIVS MATHEI DALMATICVS.

Iz ovoga napisa vidimo, da je dakle godine 1443. glavnu stranu stolne crkve šibeničke sagradio meštar Juraj sin Mateja (Matejević), kojega je obćina godine 1441. za svoga plaćenoga graditelja izabrala bila. Nu da i ove godine crkva sasvim dogotovljena nebijaše, dokazuje jedan ugovor od 3. Kolovoza god. 1443. načinjen od strane obskrbiteljah stolne crkve s meštrom Jurjem Zanketom, vajarom iz Zadra, koj se obvezà, da će 200—220 pločah crvenoga mramora iz otoka Raba u Šibenik postaviti i protomeštru Jurju Matejeviću predati. Godine 1444. nastavi protomeštar Juraj gradjenje i urešenje unutarnje crkve, kao kapelah ili oltarah, krstionice itd., kako sljedeći pismeni ugovor svjedoči:

1444. Exemplum MCCCCXLIIII. Indict. VII. Mensis Martii

Actum Sibenici in sala Episcopatus Sibenici coram Reuerendissimo Patrě Domino Georgio Dei et apostolice Sedis gratia Episcopo Sibenicensi. Presentibus Dauide Doimo Examinatore Communis s. Simeone Norich Ciue Sibenici et Andrea Tichich de Sibenico Testibus.

Ibique s. Radichius Siagorich pro una Capella posita in Ecclesia Cathedrali S. Jacobi de Sibenico a latere uersus mare in capite Ecclesie uersus ponentem. S. Georgius Radolauich pro una secunda Capella contigua capelle s. Radichi predicti. S. Laurentius Do-

minici et s. Laurentius Michaelis Gonirabich quilibet eorum pro medietate pro una tertia capella contigua predicte capelle. Saracenus Nicolai pro una quarta capella contigua capelle proxime supradicte. S. Georgius et s. Nicolaus Diunich fratres nominibus suis propriis et quilibet eorum pro una tertia parte ac nomine s. Simeonis fratris sui absentis, pro quo promiserunt de rato et ratihabitione pro reliqua tertia parte, pro una quinta Capella contigua Capelle proxime suprascripte. S. Jacobus quondam Nicolai nomine Marce uelicte quondam Pribili Gopicich de Sibenico amicte sue pro qua domina Maria promisit de rato et ratihabitione pro una sexta Capella contigua Capelle proxime suprascripte S. Simeon Lutich tamquam commissarius quondam s. Joannis Simeonich de Sibenico nomine suo et nomine Protomagistri Martini Calafati etiam Commissarii dicti quondam s. Joannis, pro quo domino Martino promisit de rato et ratihabitione Commisario nomine quo supra, pro una septima Capella posita in dicta Ecclesia a latere uersus Logiam et Plateam penes primam Capellam positam a dicto latere uersus Boream, que prima capella est eredum q. Ser. Desse Jacobi. S. Michael Rafcich, pro una octaua Capella contigua Capellae Commissarie q. s. Joannis suprascripti. — S. Elias q s. Petri Tolimarich et S. Martinus de Mesza quilibet eorum pro medietate, pro una nona Capella contigua capelle proxime suprascripte, a noua Capella, que est a latere dextero intrando a platea in Ecclesiam predictam. Omnes suprascripti Ciues Sibenici pro se et suis eredibus et successores (sic) nominibus ex una parte, et uenerabilis uir Dominus Jacobus Vlieuich archipresbiter et Canonicus Ecclesie predicte et s. Saracenus Nicolai suprascriptus tamquam pro Ecclesie suprascripte S. Jacobi et Fabrice ipsius Ecclesie pro se et successoribus eius, ex licentia, uerbo et consensu predicti Reuerendissimi Domini Episcopi ex alia parte, in Christi nomine et gloriose Uirginis Marie ac beati apostoli Jacobi et omnium Sanctorum Dei, tales conuentiones et talia pacta inter se fecerunt et contraxerunt. Quod Procuratores Ecclesie predicte, Procuratorio nomine quo supra, promiserunt suprascriptis Nobilibus Ciuibus Sibenici, nominibus quibus supra, stimulantes et facientes fieri, construi et fabricari, omnibus et singulis sumptibus et expensis Ecclesie et Fabrice predicte, omnes et singulas capellas superius positas et descriptas eo modo, quo principiate sunt, usque ad Cornicem Tollamentum (sic) exclusiue ibidem dissegnatorum et ornatorum per *Magistrum Georgium Protomagistrum* Lapicidam Ecclesie predicte, secundum dissegnum ipsarum capellarum ibidem productum et ostensum, cum hoc, quod qualibet capellarum predictarum habere debeat armam dictorum Ciuium, quorum dicte Capelle sunt, quas Capellas predicti Procuratores dare promiserunt completas usque ad Cornicem suprascriptam ab anno usque ad annos tres proxime futuros, ad laudandum et emendandum cuilibet boni et intelligentis Magistri de bonis et sufficientibus lapidibus et de bona et laudabili manufactura, salvo semper iusto et legitimo impedimento, si praedicte Capelle non possent compleri. Si lapides predictarum Capellarum sufficientes non fuerint usque ad annos quinque post completum laborerium predictarum Capellarum, quod predicti Procuratores omnibus et singulis sumptibus et expensis Ecclesie et Fabrice predicte teneantur et debeant facere remouere, et de nouo remittere defectuosos et ruinosos, et hanc promissionem ideo predicti Procuratores fecerunt, quia uersa uice suprascripti Nobiles Ciues nominibus quibus supra, pro suis Capellis suprascriptis fiendis et fabricandis, ut dictum est, promiserunt dare et soluere Procuratoribus suprascriptis pro se et suis successoribus stipulantibus ducatos septuaginta tres, auri boni et iusti ponderis venete (sic) pro qualibet Capella, hoc modo et in his terminis: Videlicet unam tertiam partem dicti pretii et debiti per totum mensem Aprilem proxime futurum, unam aliam tertiam partem quando fuerit conducta Sibenicum maior pars lapidum pro totis Capellis, et reliquam tertiam partem et ultimam quando unaqueque Capella fuerit completa. Ita et taliter, quod quilibet supradictorum Nobilium solutis duabus primis pagis predictarum Capellarum in terminis ut dictum est, teneatur, completa sua Capella, immediate soluere Procuratoribus suprascriptis tertiam et ultimam pagam, que omnia et singula suprascripta, predicte partes sibi ad inuicem, nominibus et pro partibus quibus supra, solemniter promiserunt firma, rata et grata habere et tenere, attendere et obseruare, non contrafacere uel uenire per se uel alios, aliqua ratione uel causa, de iure uel de facto, sub pena

quarti pluris pretij et debiti cuiuslibet Capellarum predictarum contrafacienti, sub obligatione omnium suorum Bonorum presentium et futurorum et refacionem damnorum, expensarum litis et extra et poenam .... Iudices, uel modo tantum intra se permanentem omnia sup ascripta.

Presbyter Franciscus Arienteus Notarius Curie Episcopalis Sibenici Canc. de mandato. Petrus Coppesich Notarius Publicus Sibenici estraxit (sic) et subscripsit.

Iz ovoga ugovora učimo se, da je meštar Juraj obvezao se sagraditi u crkvi devet oltarah i uresiti ih s grbovi onih vlastelinah, koji su dali troškove za gradjenje. Ovi oltari stoje većom stranom još danas.

Iz toga možemo nadalje zaključiti, da je meštar Juraj sedam godinah gradio šibeničku crkvu, u koje vrieme mogaše istu svršiti većom stranom onako, kako ju danas gledamo. S toga dakle nemogu pristati uz mnienje onih, koji tvrde, da je ova crkva stoprv sto godinah kasnije dovršena, pozivajući se na jedan crkveni napis, koj svjedoči, da je istu crkvu godine 1555. posvetio biskup Ivan Lucio Štafileić. Mogla je za vrieme ovoga biskupa, iz nepoznatih uzrokah, crkva iz nova biti posvetjena; mogla je biti popravljana, za njega i za njegovih predšastnikah; mogla je biti ukrašena kojimi godj malenkostmi; ali glavne česti crkve stojahu gotove već blizu sto godinah. Kroz ovo vrieme upotrebljavana je takodjer, kao što pismeni spomenici svjedoče, neprestano za službu božju; te zato neima uzroka, zašto da nepriznamo za glavnoga tvorca crkve našega meštra Jurja, kad imamo tolikih dokazah u suvremenih pismih, koja ga svagda i jedino zovu glavnim meštrom crkve i obćine.

Rečena crkva sagradjena je na sliku rimskih basilikah, osobitim ukusom, pomješanim gotičkim, bizantinskim i talijanskim slogom 15. vieka, bez ikakova drveta, od samoga mramora i tesanoga kamena. Isti krov, s umjetnim oblim svodom, sastavljen je iz samih mramornih pločah, izgladjenih s obadviuh stranah. Osobitom vještinom izradjeno je visoko pročelje crkve sa svojim triemom ili pridvorjem. Velika dva prozora, s desna i lieva kraj velikih gotičkih vratah, imaju šiljaste čemere, kao i ostali mnogobrojni prozori crkve, osim onih 4 okruglih u pročelju iznad velikih vratah *). Dvoja crkvena vrata ukrašena su mramornimi kipovi i liepimi rezarijami, koje rese uzduž čitavu crkvu. S nutra i s vana priliči crkva u svom stroju latinskomu krstu. Razdieljena je u tri broda, u jedan poveći, širji, u sredini, a dva manja tesnija sa strane. Veliki brod razdieljen je od pobočnih brodovah ili krilah šestoricom okruglih mramornih stupovah, kojih glavice uro-

*) Ovi prozori biahu u staro doba mjesto zvonikah za zvona, što medju ostalim svjedoči Faustin Vrančić pisac 16. vieka u svom djelu: Fausti Verantii Sicensis Macchinae novae. Venetiis s. a. in folio, gdje pod n. 4. kaže: „Loco Turrium habet hoc nostrum templum (Sibenicense) in ipsa fronte arcus seu Fenestras, quae ad ornamentum et ad recipiendas plurimas campanas deserviunt, et sic sumptus illi qui in extruendis eiusmodi Turribus impenduntur in dimidiam fere Templi aedificandi partem converti possunt."

šene su umjetno izvajanim granjem, listjem i cvietjem. Ovi stupovi svezani su oblimi svodovi, a iznad njih leže podugačke kamenite ploče. Umjetni savez ovih pločah znamenit je s toga, što su sve ujedno stučene bez ikakva miela ili klaka, njekim osobitim načinom gradjenja, kome neima prilike. Na isti skoro način sazidano je i visoko polukube, što se diže nad glavom crkve, sa svojim krasnim čemerom i prozorom, te izvajanim kipom Otca Boga. Istim slogom gradjeno je pjevalište crkveno, na dva poda, s liepom galerijom, sa stupovi i dvimi prodikaonicami, umjetno namjestjenimi na kraju galerije. Ovo pjevalište dieli od crkve liepa mramorna ograda i 6 skaline, pod kojimi, sa svake strane, izvajana su iz mramora dva ležeća kipa biskupah ovdje zakopanih. S desna i lieva od velikoga oltara stoje dvie kapele urešene rezbarijom i polustupovi. Iz desne kapele ide se na gornje pjevalište, u kojemu stoje orgulje. Pod lievom kapelom vode skaline u oblu kapelu krstionice, urešenu trimi uložnicami, sa četiri polustupa i umjetno izrezanimi glavicami, nad kojimi stoje izvajani kipovi proroka Davida i Šimuna, a dva su druga kipa propala. Na svodu ilí nebu ove kapele izvajan je iz kamena Bog Otac i Duh sveti, zatiem se vide po zidovih izvajana tri velika angjela, devet angjeoskih glavah i vrlo liepi arabeski. U sredini kapele stoji krstionica iz šarenoga mramora izdubljena, koju drže tri velika mramorna angjela. — Oko crkve načinjen je odozgó zatvoreni hodnik s kamenitimi rešetkami. Isti crkveni krov je iz kamena, te tako neima na ovoj crkvi upravo ništa iz drva, osim onih oltarah, prodikaonice i pokrova krstionice, što ih barbarski ukus ili siromaštvo novijega vieka, na porugu veličanstvenoga ukusa srednjega vieka, u toj crkvi namjestiše.

Iste godine 1444., kad meštar Juraj ugovori gradjenje kapelah i oltarah stolne crkve šibeničke, sklopi takodjer u Spljetu ugovor za gradjenje kapele, oltara i groba sv. Rajnera, u crkvi sv. Benedikta. Za ovu naime znamenitu kapelu opredieliše svotu Martin Ohmović, gradjanin spljetski, i Restoje, vrhovni nadziratelj robe u kraljevini bosanskoj (prothovestiarius Regni Bosne).

Po smrti Ohmovića odlučiše izvršitelji njegove oporuke, da će istu kapelu dati sagraditi po najslavnijem u ono vrieme graditelju dalmatinskom Jurju, te mu obećaše za ovo djelo tri sto i dvadeset dukatah u zlatu. Meštar Juraj obvezà se, da će istu kapelu s oltarom i grobom sv. Rajnera za dvie godine, polag svoje narisane osnove načiniti i dovršiti. Nu budući da je u isto vrieme morao nastaviti važno svoje djelo u Šibeničkoj crkvi, neznamo, da li je novi posao u Spljetu god. 1444. zaista započeo, premda imamo jasnih dokazah, da je spomenutu kapelu god. 1448. sasvime dovršio, na veliko zadovoljstvo ovršiteljah oporuke Ohmovićeve. Poradi primanja plaće za ovo svoje djelo odabrà meštar Juraj u mjesécu Rujnu godine 1447. za svoga povjerenika, Pavla de Aureliis iz Montone, koj je, kao što je zabilježeno u kvadernah spljetskih, za meštra Jurja Šibeničanina od ovršiteljah oporuke Ohmovićeve i povjerenika Restojevoga, na trikrat

116 dukatah primio, odkuda bi mogli zaključiti, da je rečena kapela u Spljetu, pod prekinutim nadziranjem Jurjevim gradjena, budući da je poradi svoga šibeničkoga djela samo na kratko vrieme mogao u Spljet dolaziti. Medjutim dovrši ipak, kao što napomenusmo, svoje spljetsko djelo godine 1448., zašto je i u kvadernah spljetskih, kod ugovora sa strane, kasnijom rukom zabilježeno: da su dne 27. Lipnja 1448. ovršitelji oporuke Ohmovićeve, Toma Rapalić i Rajner Lavrenţiev, pred knezom spljetskim izjavili svoju podpunu zadovoljnost s djelom Jurjevim, plativši mu preostavši dug od devet dukatah i 20 soldah („Commissarii supradicti... Fecerunt supradicto magistro Georgio lapicide presenti et recipienti finem et absolutionem de laborerio et fabrica dicte Capelle, eo, quod dixerunt et contenti fuerunt ipsum magistrum Georgium dedisse dictam capellam bene fulcitam et expeditam in ordine et in puncto prout tenebatur et obligatus erat, et ad laudem boni magistri, de qua se bene contentos vocaverunt“).

Kapela ova sv. Rajnera stoji sada zapuštena, buduć da je crkva sv. Benedikta zajedno s bivšim monastirom pretvorena u vojničku bolnicu. Sagradjena je na četiri ugle, te ima četiri veća i dva manja kamenita stupa, s izvajanimi glavicami, poput stupovah šibeničkoga hrama. Oltar i raku sv. Rajnera prenesoše Spljetjani u stolnu crkvu spljetsku i to jošte onda, kad su onamo prenieli sv. tielo. Nu budući da je ovdje kasnije novi oltar s rakom načinjen, premješton je stari oltar iz Spljeta na otok Brač, a stara raka uzidana je, kao što Farlati tvrdi, u pročelju stolne spljetske crkve.

Svršiv svoje djelo u Spljetu god. 1448., dobi meštar Juraj opet novo djelo, s kojim se proslavi i stolnu crkvu spljetsku znamenito ukrasi. U ono naime vrieme htjedě se porušiti starinska kapela sv. Anastasije, sagradjena još godine 1210. za vrieme arcibiskupa Bernardina; s toga odluči arcibiskup spljetski Jakov Baduaro sagraditi novu kapelu, s oltarom i rakom rečenoga svetca i zaštitnika gradskoga. Za ovaj posao nije mogao naći boljega umjetnika od našega Jurja Šibeničanina, te zato sklopi š njime dne posljednjega Lipnja godine 1448. sljedeći ugovor: 1. Obvezà se meštar Juraj, da će staru kapelu razvaliti, te na istom mjestu sagraditi novu, sasvim podobnu kapeli sv. Dujma, što ju je naprama kapeli sv. Anastasije god. 1427. bio sagradio meštar Bonin od Milana; i to, sa isto tolikimi kipovi svetacah, podobnim prozorom i oltarom, podobnimi stupovi, rezarijami, nakiti itd. 2. Da će on sám pribaviti potrebno kamenje, gvozdje, olovo i ostalu spravu i gradivo. 3. Da će načiniti svod kapele od kamenah tupih (de lapidibus tuffis). 4. Da neće upotrebiti stare stupove, pilove, podstupke i glavice, nego da će ove pričuvati za crkvu. 5. Da će načiniti oltar s dobroga kamena. 6. Da će istu kapelu svršiti za dvie i pol godine. — S druge pako strane obećaše mu za čitavo ovo djelo tri sto i šest zlatnih dukatah, dopustivši mu upotrebiti kamen od stare kapele i tri velika kamena, što su ležala pred crkvom.

Izvorni ugovor glasi ovako:

MCCCCXLVIII. Die ultimò mensis Junij.

Pacta capelle sancti Anastasii cum magistro Georgio Lapicida.

In Christo Nomine Amen. Anno Nativitatis eiusdem 1448 Indictione XI. Ducante serenissimo Principe et Domino D. Francisco Foscari Dei Gratia inclito Duce Venetiarum etc. Temporibus quidem Reverendissimi in Christo P. Domini Jacomini Badoario, eadem gratia Archiepiscopi Spalatensis. Magnifici et gloriosi viri Domini Alexandri Marcello hon. Comitis, Nobiliumque virorum Thome de Papalis, Michaelis Laurentii, Andreae Marci et Joannis Micacich, Judicum Spalati, die ultimo mensis Junii.

Venerabiles viri dom Bertanus Dominici primicerius, dom Ziuitanus dragosti et dom Georgius petri. Nobiles viri ser. Andreas Marci, ser. Raynerius Laurentii et ser. Petrus Marci de Spalato, tamquam procuratores Ecclesie sancti Dujmi Spalatensis, cum licentia, presentia et consensu Reuerendissimi patris domini Archiepiscopi antendicti et magnifici viri domini comitis vltrascripti, parte una, et Magister Georgius Mathei Lapicida habitator Scibenici, parte altera, peruenerunt solemniter et vicissim ad infrascripta pacta et conuentiones in hunc modum. Videlicet: Quia ipse Magister Georgius se obligando promisit dictis procuratoribus facere et fabricare, construere et laborare unam capellam ad honorem sancti Anastasii in ecclesia predicta sancti Duymi et in loco capelle veteris sancti Anastasij, dictam capellam ueterem destruendo et remouendo et capellam nouam in ipso loco facere et fabricare prout supra st. (scriptum?) ad similitudinem, ad opus et laborerium capelle S. Duymi, que est in ecclesia predicta, cum tantis figuris seu imaginibus sanctorum, quante sunt in ipsa capella, cum fenestra et cum aliis laborerijs consimilibus et necessarijs dicte capelle sancti Anastasij, cum suo altari, et in eòdem modo et ordine seu laborerio prout stat capella predicta sti. Duymi, non intelligendo picturas, laborando et ponendo in dicta capella bonos et sufficientes lapides, ferrum et plumbum, et alia necessaria omnibus ipsius Magistri Georgii expensis, faciendo uoltam dicte capelle de lapidibus tuffis, saluo, quod non teneatur facere feratam dicte fenestre, laborando et fabricando ad laudem boni magistri et non deteriorando dictum laborerium. Et hoc pacto, quod licitum sit ipsi Magistro Georgio ponere in laborerio dicte capelle per eum fiende de lapidibus capelle ueteris predicte (si necesse fuerit), saluis et reseruatis (pro ecclesia predicta) colonis, lidibus et bassis ipsius capelle, non ponendis in opere predicto. Item ponere etiam possit in dicto opere tres lapides, qui sunt circa ecclesiam sancti Duymi sibi ostensi (ponendo etiam supra altare lapidem bonum et sufficientem), quam quidem capellam dare promisit idem Magister Georgius expeditam et perfinitam hinc ad duos annos cum dimidio proxime venturos, et hoc pro ducatis trescentis et sex auri et in auro nomine solutionis dicte capelle, quos ducatos CCCVI auri, prefacti domini procuratores dare ac soluere promiserunt dicto Magistro Georgio finita dicta capella. et hoc modo: videlicet ducatos CCC auri in bonis et de bonis dicte ecclesie et ducatos VI auri hoc modo, videlicet: ducatos duos quos soluere promisit dominus archiepiscopus antedictus et ducatos quatuor soluere promiserunt prefati dom. Bertanus, dom. Ziuitanus, dom. Georgius et ser. Andreas Marci, videlicet ducatum unum pro quolibet eorum in pace et quiete sine aliqua condicione et dilatione. Et predicta omnia obseruare promiserunt dicte partes sibi inuicem et non contrafacere uel uenire sub pena et obligatione omnium bonorum dicte ecclesie et ipsius Magistri Georgij cum refectione omnium damnorum et expensarum litis et extra. Actum Spalati ad portam Marine presentibus Spectabilibus viris domino Marco Memo, domino Bartholomeo de Ja. (Jadra?) taiapiera, ser. Paulo Vulcini, et ser. Paulo Miladini, testibus rogatis, ser. Micha Andree examinatore.

Meštar Juraj svrši ovo svoje novo djelo koncem godine 1450. sasvim u smislu ugovora, jer je kapela sv. Anastasije zaista u svemu podobna spo-

menutoj kapeli sv. Dujma, te bi čovjek lahko pomislio, da su obedvie gradjene od jednoga meštra. Čitava kapela oslanja se na četiri osmouglasta stupa, u kojih je vrlo umjetno udjelano trolistno okruglo cvietje. Glavice od stupovah urešene su krasnimi arabeskami, a svodovi, što stupove vežu, načinjeni su po slogu gotičkom. U istom slogu sagradjeno je i nebo ili pokrov kapele s triuglastimi šiljkami, na temelju kojih ima izvajanih kipovah svetacah. Vanjsko lice ove kapele priliči mnogo poznatim u umjetničkom sviétu grobnicam Skaligerah u Veroni. Na oltaru stoji kamenita raka sv. Anastasije. Na ovoj raci leži iz kamena izvajan svetac u biskupskoj odori, pod kamenitom koprenom, koju drže tri angjela. Odozdó izvajana su na podugačkom kamenu četiri učitelja crkve, a u sredini vidi se vrlo umjetno izrezana slika prikazujuća šibanje Isusovo (u Farlatu T. I. p. 492, nalazi se ista raka bakrorezom snimljena).

Iz zapisnikah obćine šibeničke doznajemo, da je protomeštar Juraj još godine 1449. bio u Šibeniku, jer u njih ima zabilježeno, da je iste godine dne 19. Svibnja predao pred sudom njeke pokretne stvari pokojnoga vajara i graditelja Martina, sina Branislava Zadranina, a dne 24. Svibnja primio je u nauk na sedam i pol godinah Vukašina Markovića, dećaka od 15 godinah. Koncem sljedeće godine 1450. nije više desio se u Šibeniku, premda je podjedno nosio naslov graditelja stolne crkve („Protomagister lapicida fabricae Sti. Jacobi de Sibenico"). Ovo svjedoče spomenuti zapisnici, u kojih ima dne 2. Studna iste godine zapisano, da je Protomeštar Juraj u poslu primanja novacah (570 librah i sedam soldah) od Jakova Ziljenića prokuratora crkve šibeničke (fabricae Ecclesiae S. Jacobi de Sibenico) imenovao za svoga zastupnika (suum legitimum procuratorem) Ivana Petra de Monte Mletčanina, svoga rodjaka. Jedna biljежka zadarska (Osservatore Dalmato 1854 N. 208) od iste godine 1450. dokazuje, da je u to vrieme bio u Zadru, gdje su ga takodjer poznavali kao protomeštra crkve šibeničke (mistro Zorzi tagliapetra proto alla fabrica della chiesa di S. Giacomo di Sebenico).

Kasnije, od god. 1450. do god. 1464., nespominje se više u zapisnicih šibeničkih, van jedanput godine 1461., kad je pred sudom dao imenovati zakonitom zastupnicom svoju ženu Elisabetu, premda nije ni ona tada u Šibeniku bila (consortem suam absentem).

Čitavo dakle ovo vrieme, dugih naime 14 godinah, bavio se protomeštar Juraj izvan Šibenika. Koje uprav mjesto odabrà za svoj stan, nezna se pravo, nu ja bi reko, da je podjedno stanovao u Italiji i to osim Jakina, takodjer u Mletcih, jer u zapisnicih šibeničkih ima zabilježeno, da je godine 1472., kad se već vratio bio u Šibenik, dao u najam sve svoje kuće, što je imao u Mletcih (omnes suas domos, quas habuit Venetiis). Neima dakle sumnje, da je tu njeko vrieme živio, a možebit i koješta gradio, što nama poznato nije.

Po svoj prilici biaše god. 1451. iz Mletakah pozvan u Jakin, da ukrasi i dovrši tamošnju trgovačku viećnicu. Dne naime 2. Listopada iste godine

načini s obćinom jakinskom sljedeći ugovor: 1. Obvezà se meštar Juraj da će načiniti i sagraditi lice ili pročelje (faziata) rečene viećnice, polag narisane osnove, što se je čuvala kod obćine, u primjernoj visini i širini, krasotom što je moguće najvećom (de altezza et amplitudine triumphale et competente in forma ornatissima) i to za devet stotinah dukatah u zlatu. Kod ovoga djela imao je namiriti sve troškove, osim za konop, za drva, za podove i mostove zidarske, za kreč, olovo, bakar i kamen, potrebit za popravak unutarnjih kutovah i vanjskih nuglah ili krajevah, što je sve imala obćina po ugovoru pribaviti. K tomu pokloni mu ova još dva izdjelana stupa, što su u viećnici ležali; 2. obećà meštar Juraj na rečenom pročelju viećnice, polag risane osnove, izvajati iz mramora mitologičke bogove u čovječjoj veličini, s grbom grada Jakina; 3. obvezà se svršiti spomenuto djelo za dvie ili tri godine, računajuć od onoga dana, kad bude primio prvu svotu obećane sebi plaće; nadalje obećà i obvezà se dobrovoljno rečeni meštar, da će gotovo djelo dati na razsudjenje činovnikah viećnice (delli offciali della loggia) i zajedno još triuh u ugovoru imenovanih razsuditeljah, koji će suditi, da li je djelo u smislu ugovora i risane osnove načinjeno i svršeno. S druge pako strane obvezà se obćina jakinska: da će rečenomu meštru u račun obećanih 900 dukatah unapred izplatiti 200 dukatah, s tom pogodbom, ako bude do godine danah dovršio svoje djelo do ruba ili prutah od prozorah; poslie godine danah da će obćina izplatiti opet 200, a kad bude čitavo djelo gotovo, ostalih 500 dukatah *).

Iz ovoga ugovora vidi se dakle jasno, da je meštar Juraj spomenutu viećnicu vajarskim djelom ukrasio i novo pročelje sagradio; te sad stoprv možemo izpraviti pogrieške onih inostranih pisacah, osobito talijanskih i njemačkih, koji su dosad o toj viećnici tvrdili, da ju je u 16. stoljetju Tibaldi Pellegrino sasvim s nova sagradio i slikama uresio, pozivajući se na svjedočanstvo Vasara; ovaj medjutim kaže samo to: da je istu viećnicu u 14. vieku graditelj Moccio sagradio, da ju je kasnije više umjetnikah popravljalo **, i da je Tibaldi Pellegrino novosagradjeni svod (volta) viećnice uresio s mnogimi velikimi figurami od stuka (di stucco; smies od klaka i smrvenoga bieloga mramora) i sa slikami, koje izradi u slogu Mihaljangjela ***). Nu Vasara izpravio je već markez Amicci u svom djelu: „Memorie storiche delle arti e degli artisti della Marca di Ancona“, koj dokazuje, da je rečenu viećnicu gradio Ivan Sodo iz Jakina, a pročelje Juraj Šibeničanin, držeći se svoga osobitoga sloga, koj ima nješto od staroga

*) Ovaj ugovor, pisan u talijanskom jeziku, nalazi se u pismohrani grada Jakina.

**) „E finalmente (fece il Moccio) la loggia de' mercanti di quella città (Ancona). Che dopo ha ricevuti, quando per una cagione, quando per un' altra, molti miglioramenti alla moderna, e ornamenti di varie sorte.“ Vasari, vita di Duccio pittore Sanese.

***) Vasari in la descrizione dell' opere di Francesco Primaticcio Bolognese,

klasičkoga i od arapskoga. Uresi sastoje iz listovah i figurah, a u sredini vidi se konjanik s jakinskim grbom. Po svjedočanstvu jakinskoga ljetopisca Bernabea, svršeno je ovo pročelje stoprv godine 1459.

U isto doba, kad je radio pročelje viećnice, načini i uresi u Jakinu meštar Juraj takodjer pročelje crkve sv. Franje u skalinah (San Francesco delle scale). Ovo djelo svrši godine 1455. na obćinsko zadovoljstvo, te izvajà iz krasnoga bieloga mramora veličanstvena vrata, sa četiri kipa svetacah i mnogimi arkitektoničkimi nakiti, koji su tolikom vještinom izradjeni, da se čini, kao da su načinjeni šilom a ne dlietom. Lando Ferretti (rkp.) tvrdi, da je meštar Juraj za ovaj posao dobio sedamdeset dukatah u zlatu. Slika istoga pročelja rezana je na bakru od B. Musicella, risana od G. Paleta.

U jakinskom okružju, u mjestu Rekanatu, načini meštar Juraj i treće pročelje crkve sv. Augustina, za koje djelo pisà pogriešno Vasari, da ga je načinio Moccio od Siene. Suvremenomu jakinskomu ljetopiscu Bernabeu imamo zahvaliti, što za ovo djelo našega meštra znamo. Nu prije nego li vrata ove crkve sasvim dovrši, otide natrag u svoju domovinu Dalmaciju.

Početkom god. 1464., u mjesecu Ožujku i Svibnju, spominje se već u zapisnicih obćine šibeničke opet kao protomeštar stolne crkve šibeničke (prothomagister lapicidarum fabricae Ecclesiae s. Jacobi de Sibenico), kad je pred sudom gradskim primao od svojih dužnikah njeke stvari; a koncem iste godine bavio se već u Dubrovniku, kamo ga veliko vieće dubrovačko pozvà, da popravi i na novo gradi kneževsku palaču, koja je godine 1463. dne 8. Kolovoza, po nesreći stranom izgorjela, stranom upaljenjem baruta i streljiva raznešena.

Izza kako je veliko vieće dubrovačko dne 9. Veljače 1464. zaključilo: da se razorena palača iznova sagraditi ima, dade načiniti osnovu i risariju po najslavnijem onoga vremena graditelju i vajaru Michelozzu (secundum designum et parere Michelocij. Pactum 11. Febr. 1464). Dne 13. Rujna učini zaključak, da se imade i toranj „Dolnje stanje“, što ga je grom razorio bio, s nova sagraditi (de faciendi et rehedificandi turrim Dolnje stagnie quam fulgur eiecerat, rehedificando illam in formam rotondam). Napokon zaključi dne 2. Studna god. 1464., da se ima iznova u plaću primiti meštar Juraj Šibeničanin na osam mjesecah, izza kako je četiri mjeseca jur radio (Prima pars est de reassumendo ad salarium Communis nostri Magistrum Georgium de Sibenico Ingeniarium, per menses octo, inceptos die qua finierunt primi quatuor menses, videlicet die 23. Octobris. Cum salario consueto, videlicet ad rationem iperperorum sexcentorum in anno).

Šta je na istoj palači u to doba meštar Juraj radio, pokazuje nadalje zaključak dubrovačkoga vieća od 11. Studna god. 1464., kojim je izjavljeno, da se imade najprije pročelje palače sagraditi (Prima pars est de faciendo dein id quod restat de fabrica palatii, videlicet de fazata anteriori, eo, quia

secundum parere Magistri est periculosa sic stando, et petras ponendi in fabrica dicti palatii quod ad presens laboratur).

Najkrasniji dakle dio dubrovačke sgrade, u kojoj njegda slobodna vlada s knezovi, a sada okružnoga kotara činovnici stoje, sa svimi svojimi krasnimi vajarijami, stupovi i nakiti, nije kako njeki noviji engleski putnici (Wilkinson) htjedoše, iz 16. vieka, niti je djelo starih Grkah iz porušenoga Epidaura, kako njeki dubrovački pisci tvrdiše, već je umotvor dalmatinskoga umjetnika, koj se na šibeničkom napisu stolne crkve sám njekim ponosom Dalmatincem (Dalmaticus) imenovà. Do vremena grozovite trešnje dubrovačke (god. 1667.) imao je rečeni dvor dva poda, ali u spomenutoj trešnji srušen je drugi pod, pa sada stoji samo prvi, u prvobitnoj svojoj krasoti. Sagradjen je u slogu toskanskom, ima šiljaste prozore, razdieljene u sredini sa dva stupca. Stupovi, u koje se podupiraju svodovi prostranoga hodnika (Porticus), urešeni su umnom vajariom. Medju ostalima izvajan je umirajući alhimista, koj u jednoj ruci knjigu drži, a drugom se upira u jednu gredu. Oko njega svakojaka lučbena sprava. O tom stupu pripovieda narod, da je bio u Eskulapovom hramu u Epidauru. Ima tu takodjer izvajanih angjelah, bogovah ljubavi i drugih zanimivih ali i smiešnih i sramnih predmetah.

Dvie godine kasnije, naime god. 1466. bude meštar Juraj pozvan na otok Pag od biskupa osorskoga Antuna Palcića, koj htjedè svoj tamošnji biskupski dvor isto onako uresiti, kao što biaše dvor mletačkoga tamošnjega kneza. U tu svrhu ugovori se s meštrom Jurjem, da mu ovaj za plaću od 230 dukatah uresi dvor sa deset stupovah, na kojih imahu biti glavice i podnožja nakitjena s izvajanimi arabeski i zajedno sa dva svodjena prozorišta (altanami), a nad svodovi imao je izvajati biskupov grb. Nu od ovoga pogodjenoga djela svrši meštar Juraj samo jednu stranu, ostavivši drugu nedovršenu iz nepoznatoga uzroka. Iste godine načini meštar Juraj ugovor s njekim Misolićem, obskrbnikom stolne crkve Pažke, te se obvezà, da će izvajati pročelje nad velikom kapelom crkve. Sljedeće god. 1467. ugovori se s istim Misolićem, da će sagraditi kapelu sv. Nikole u crkvi kaludjericah sv. Margarite na Pagu, te obećà na tu svrhu poslati u Pag meštra R a d m i l a, bez sumnje učenika svoga.

Po svoj prilici radio je meštar Juraj takodjer na otoku Osoru, gdje je u isto doba biskup Palčić počeo bio graditi novu stolnu crkvu, a Ivan arcidjakon osorski crkvu sv. Marka.

Čini se, da je god. 1467. njeko vrieme bavio se opet u Šibeniku, jer dne 19. Siečnja imenovà ga pred sudom šibeničkim njegov zet, slikar Juraj sin Romasije, za svoga zastupnika u njekoj pravdi, što je imao sa slikarom Marinellom Vučkovićem iz Spljeta, prem da se u isti par meštar Juraj u Šibeniku desio nije, a dne 11. Travnja iste godine primì on pred sudom u svoju službu i u nauk Antuna Drastića iz Hlivna stara 14 godinah.

Sljedeće godine 1468. spominju ga zapisnici šibenički dvakrat; prvikrat naime kad je graditelj Marin Korčulanin načinio oporuku, u kojoj ostavi

stolnoj crkvi šibeničkoj sve one, što je imao zahtievati od svoga protomeštra Jurja, za zasluženo djelo; a po drugikrat kad je Petko Radinović, njegdašnji sluga i učenik Jurjev, izjavio se, da je podpunoma primio sve, što je imao primiti za službu triuh godinah.

Nezna se, zašto se odputio meštar Juraj godine 1470. u daleki Rim. O tom putu sačuvà nam uspomenu jedini zapisnik obćine šibeničke, koj kaže, kako su dne 17. Svibnja godine 1470. Ivan Prokopović kanonik i Ivan Dobrojević gradjanin šibenički, kao obskrbitelji stolne crkve šibeničke (procuratores fabricae Ecclesiae S. Jacobi) imenovali za svoga zastupnika meštra Jurja sina Matejeva, gradjana šibeničkog, odsutnog kao prisutnog (absentem tamquam presentem) u parnici poradi crkvene zadužbine pokojnoga Vrbana biskupa šibeničkoga, davši mu podpuno punomoćje, da ih zastupa (ac si personaliter adessent) u Rimu, pred svetim otcem papom Pavlom II. i pred svakim drugim sudcem i sudom, tako crkvenim kao i gradjanskim (ad comparendum coram sanctissimo Domino nostro, Domino Paulo divina providentia papa secundo, nec non coram quocunque alio judice, judicio, officio, seu tribunali, tam Ecclesiastico quam saeculari urbis Romae).

Iz života slavnoga vajara Ivana Dalmatina iz Trogira, koj jednu godinu kasnije grob rečenoga pape Pavla II. izvajà, znamo, da se isti umjetnik bavio tada u Rimu; moguće je dakle, da putovanje našega šibeničkoga umjetnika u njekom savezu s Ivanom stajaše, nu da li je u Rimu štogod radio, o tom nigdje traga neima.

Kad je uprav meštar Juraj svoj put u Rim poduzeo, nezna se pravo, nu nikako nije mogao otići prije konca mjeseca Svibnja, jer u zapisnicih šibeničkih ima još pod 22. Svibnjom zabilježeno, da je taj dan Ruža, udova Cvitana Hotiševića iz Verhkuka, svoga sina Jurja dala u nauk protomeštru Jurju na osam godinah.

Iz ovoga puta imao se meštar Juraj do skora vratiti, jer sljedeće jur god. 1471. spominje se u zapisnicih šibeničkih, da je dne 9. Prosinca u njegovoj prisutnosti prodana kuća Sevastijana Šišgorića graditelju Pavku Mišljenoviću. Isto tako spominje se višekrat u zapisnicih god. 1472., kad je pred sudom imenovao njeke svoje zastupnike u raznih poslovih.

Oko godine 1475. umro je meštar Juraj, bez sumnje u Šibeniku, jer iste godine u mjesecu Prosincu imao je već njegov sin Pavao parbu s popom Jurjem Češnovićem iz otoka Brača, poradi njekog kamenja, što je pokojni mu otac iz Brača primio bio. Sljedeće godine imenovà isti sin Pavao, kao baštinik svoga otca, (filius quondam et heres cum beneficio legis et inventarii Magistri Georgii quondam Mathei lapicide de Sibenico), s dozvoljenjem i privoljenjem svoje matere Elisabete, za svoga zastupnika u poslu baštinstva doktora pravah Andriju de Albanellis od Montebella. Istoga Pavla sina Jurjeva imenuje zapisnik šibenički god. 1480. svojim gradjaninom (Civis Sibenicensis et heres dicti q. Magistri Georgii cum beneficio et lege inventarii).

Udova Jurjeva, a mati Pavlova, Elisabeta, živila je sve do god. 1486. Ove godine dne 11. Ožujka načini oporuku, kojom ostavi četvrtu stranu svoga imutka sinu Pavlu. Jednu stranu ostavi školi sv. Marie u ulici Blažene Djevice u Šibeniku, drugu stranu siromakom šibeničkim, a od treće strane deset librah fabriki stolne crkve šibeničke, pet librah fabriki crkve sv. Marie, a pet librah svojoj služkinji Jeleni. Napokon htjedè, da njezini baštinici dokončaju gradjenje pročelja crkve sv. Marie u Novomgradu (Civitate noua), koje djelo biaše njezin muž meštar Juraj obvezao se svršiti, te ujedno naloži, da se izplati sve ono, što biaše njezin muž ostao dužan baštinikom rezbara Ivana.

Budući da se u toj oporuci spominje njeki Novi grad, u kom je takodjer meštar Juraj gradio, nastaje pitanje, koj biaše to grad Novi, budući da u Dalmaciji i u Italiji više gradovah ovoga imena imade. U tom nam opet zapisnici šibenički njeko razjasnjenje podavaju, jer pod godinom 1472. dne 26. Svibnja ima zabilježeno, da je protomeštar Juraj imenovao za svoga zastupnika Nikolu Alegreta, doktora pravah, koj ga je imao zastupati u gradu Novom u Marki (in Civitate Civitatis nove in partibus Marchie) pred poglavarstvom onoga grada. Iz česa sliedi, da je isti protomeštar Juraj, po svoj prilici radi njekog svojeg djela, imao neprilike s istim poglavarstvom, a iz gorespomenute oporuke doznajemo, da je započeto djelo na crkvi sv. Marie nedovršeno ostavio. Neima dakle sumnje, da se pod ovim novim gradom ima razumievati Civitanova (Civitas nova) Marke jakinske, koj grad leži med Loretom i Termom, budući da osim Marke Tarviške, samo Marka jakinska u srednjem vieku u Italiji poznata biaše, a znamo, da je u Jakinu naš Juraj Matejević zaisto bavio se.

Iz gore navedenih doznali smo jur, da je protomeštar Juraj imao više učenikah, medju ovimi spominju zapisnici šibenički Markoševića Mateja iz Spljeta (1447), Vukašina Markovića Spljetčanina (1449), Ivana Drastića iz Hlivna (1467), Petka Radinovića iz Šibenika (1468) i Jurja Hotiševića iz Vrhkuka (1470). Da li je njegov sin Pavao naučio se takodjer njegovu umjetnost, neima nigdje zabilježeno, jedino se znade iz zapisnikah šibeničkih, da je još godine 1498. živio u Šibeniku.

Izvori. Quadernae Communitatis Sibenicensis de a. 1441—1498. u arkivu podestarije šibeničke. — Libro d'oro p. 441. u arkivu šibeničke občine. — Quadernae Communitatis Spalatensis. A. 1448. p. 652. u arkivu okružja spljetskog. — Liber Partium Rogatorum Ragusii 1463-66. u okružnom arkivu dubrovačkom. — Quadernae Communitatis Anconitanae de a. 1451—55. MSC. — Marchese Amico Ricci. Memorie storiche delle Arti e degli Artisti della Marca d'Ancona. Macerata 1834. I. str, 129 — Osservatore Dalmato 1855. N 130—132. — L' Artista Dalmato, Lunario Zaratino 1855 p. 11.

Mateović N. Ovoga slikara, kojemu se nezna rodno mjesto, spominje Nagler. Živio u prvoj polovini prošaštoga vieka, slikovao cvietje i perušadi.

Mateuči (Matteucci) Saporoso, glasoviti graditelj i gjeneral, rodom iz Ferma, kojega žalibože slovnici drugih narodah nigdje nespominju. Oko

god. 1570. biaše na prošnju Dubrovčanah po papi Piu V. poslan u Dubrovnik, da sagradi tamo platno gradsko, s tvrdjicom S. Margarite. Ovaj svoj posao dovrši slavno i umno, te primi od republike dubrovačke, osim drugih darovah, 11.000 cekinah u ime nagrade.

Izvor. Appendini. Notizie istor. crit. sulle Antichità storia e lett. de' Ragusei. Ragusa 1802. I. str. 316.

Matić Ivan, zlatar iz Sinja, rodjen od prostih roditeljah, živio u sredini 18. vieka. Biaše vješt svakoj mekaničkoj radnji, na toliko, da je često take umotvore svojim naravnim razumom izumio, koje nebi najučeniji umjetnik bolje načiniti bio kadar. Ivan Lovrić, koj nam njegovu uspomenu sačuvà, kaže o njemu: „Un Orefice di Sign, chiamato Zuanne Matich, oltre il suo proprio mestiere, egli e atto a riuscire in qualunque lavoro meccanico, di modo, che le sue fatture non invidiano punto quelle de' piu famosi artefici d' Italia Egli é un portento di Natura, ed io sono di parere, che se forse nato, ove fioriscono le arti, avrebbe dato saggi tali di meccanica che forse avran fatto strasecolare.“

Izvor. Lovrich Giov. Osservazioni sopra diversi pezzi del viaggio in Dalmazia del Sig. Ab. Alberto Fortis. Venezia 1776. p. 172.

Maurer Ivan, slikar zagrebački, uresio god. 1649. troškom biskupa Petretića, novo pjevalište i orgulje naprama biskupovoj bogomolji u stolnoj crkvi zagrebačkoj sa slikama i grbom biskupovim, te dobi za svoje djelo 525 rajnskih forintah.

Izvor. Kovachevich Thomas. Catalogus Praesulum Zagrabiensium. MSC,

Mazarović Vinko, protomeštar vajarski, rodio se oko g. 1720. u Dubrovniku. Oko god. 1743. dodje u Trogir. Njegovo izvorno pismo, što se kod mene nalazi, svjedoči, da je god. 1777. i 1778. radio za dominikansku crkvu zadarsku, a poimence za oltare sv. Dominka i Vinka, pošiljajući iz Trogira u Zadar stupove i drugo svakojako vajarsko djelo, što je iz trogirskoga kamena pravio. Pomagao je ujedno graditeljem i vajarom Filipu Bakuli i Mihalju Kosti, koji su oko istieh oltarah radili.

Mazeto Antun, graditelj i gradjan zagrebački, bit će onaj isti, kojega spomenuh pod imenom Maceti. Sagradio je god. 1660—1666. zvonik sv. Marka u Zagrebu, izza kako je starinski zvonik prilikom vatre god. 1655. izgorio bio. Hrvatski ugovor, što ga je s gradskim poglavarstvom načinio, kaže medju ostalima: „da ober staroga turanskoga fundamentuma, do vsega perfecta svršenja ili dokončanja toga novoga turna cirkvenoga, varaš vsega kamena bude daval, k tomu pesek, vapno, vodu, dreva na grušte i na turne takajše, jednum rečjum materiju vsu, koja je k tomu zidu potrebna (zvan zidarske meštrije), grušta, deske i železa. Turna rečenoga cirkvenoga da ima dozidati klaftrov zida novoga na visinu dvadeseti, pofrajhati zvuna i znutra i k tomu zvuna vsega pobeliti, vredno, pohvaljeno, dobro, trpleno, usque ad omnem debitam perfectionem omni ex parte, opus idem totaliter

perfectum. Vsaki ov klafter po šest cipeliše zidarskih mora biti. I zato tako mu je plaća sudbena, do zavsema dogotovljenja, i uredno, uti supra, dovršenja, zavsem jezero petsto i devedeset rainski obećana. K tomu još dvadeset veder varaškoga vina da mu se ima dati. Datum 13 mensis Julij A. 1660."

Kako se iz daljnih računah vidi, prinesli su na trošak zidanja ovoga zvonika ili tornja dobrovoljne darove Ivan Ručić, podžupan zagrebački, oko 500 rajnskih, Blaž Kovačić 200 for., Ivan Zakmardi prabilježnik i mnogi drugi. Stoprv god. 1666. biaše isti zvonik dovršen, buduć da je iste god. dne 17. Travnja od strane grada zagrebačkoga ugovoreno s klesarom Matijašem Seliberom: „da on na turen cirkve sv. Marka ovoga varaša gornji venec iz kamena rezanoga, kako je vredno i dostojno, napravi, tak da tri kameni rezani jedan oberh drugoga na visinu budu morali biti." Ovaj vienac svršen je god. 1667. Koliko je isti zvonik prilikom nove užasne vatre god. 1674. *) oštetjen i s nova sagradjen, nije mi poznato, nu da je kasnije svakako popravljan, neima sumnje, jer inače nebi stajao u kamen urezani napis: „Anno Dni. 1725", koj se s iztočne strane vidi.

Iz pisamah zagrebačkih ježuvitah doznajemo, da je isti Antun Maseto oko godine 1647. zagrebački monastir ili Collegium ježuvitah gradio i tom prilikom 177 rajnskih forintah istim ježuvitom dužan ostao.

Izvori. Protocollum Lib. et R. Civitatis Zagrabiensis. — Acta Collegii Zagrabiensis Fasc. 15. N. 5. u zem. arkivu.

Mažuranić Antun, drvovajar, pop i naslovni kanonik modruški, rodio se u primorju hrvatskom godine 1687. umro 30. Srpnja g. 1757. Pravio kipove iz drva za razne crkve. Medju ostalim načinio oltar sv. Trojice u kapeli istoga imena u Novom. Putovao višekrat u Sinigaliju i u Loreto s pobožnimi putnici.

Izvor. Matica umrvših u Novom.

Medulić Andria, nazvan Medula, Medola, Meldola, Schiavone, Schiaon i Sclabonus, rodi se u dalmatinskom gradu Šibeniku god. 1522. od siromašnih roditeljah. Njegov otac zvao se Šimun, kako to jedan mletački spomenik svjedoči, u kom je zabilježen ovako: „Andreas Sclabonus dictus Medola q. (quondam) s. Simeonis." Marin Sanudo spominje u svom dnevniku

*) O toj vatri govori jedna molbenica grada Zagreba na cesara Leopolda I. od godine 1675., u kojoj vele molitelji medju ostalima: „Et quia Princeps augustissime! proxime et pridem evolutis temporibus die 25 mensis Junii anni proxime praeteriti, in nimio solis aestu et canicularium saevissima ariditate, exorto ad medium ipsius civitatis forum inexpectato et infelicissimo incendio, incolis per culturas distractis, defensionem ignis in aestu solis prohibente, in tantum crevit eius rapacitas ut horarum vix quatuor spatio, Ecclesias, Turres, Campanas, Portas, domum senatoriam, munitionem, annonam, Domicilia et Residentias nostras, totam denique... Civitatem, vix quatuor inferioribus restantibus domiciliis crudeliter et immanissime destruxerit et totam everterit faciem." (Protocollum Civitatis Zagrab. de a. 1675.)

pod god. 1501. njekog vojnika (Contestabele) u Nadinu, gradu dalmatinskom, Šimuna od Meldole (Simon da Meldolla), kojim imenom naziva često grad i otok Mljet (Meleda). Da li je taj Šimun bio otac Andrijev, nezna se. Nu da se njegova porodica u Šibeniku po hrvatski zvala Medulić, svjedoče nam zapisnici obćine trogirske, u kojih ima dne 15. Studna g. 1436. zabilježeno sljedeće: „Nobilis miles dominus Blasius de Andreis de Tragurio dedit et donavit nobili mulieri domine Chatarine relicte quondam domini Johannis Medulich de Sibenico militis, pro se et suis heredibus et successoribus, unam terram vineatam vretenorum viginti, in campo traguriensi, positam super gostinum sive super Ostrog (Quadernae Com. Trag. a. 1436 pag. 72).

Životopisci Medulićevi pripoviedaju, kako je jur kao dječak, sprohadjajući se po ulicah svoga rodnoga mjesta, običavao oštrim okom motriti one slike i rezarije, što biahu načinjene po zidovih gradskih kućah i crkvah. Vrativ se kući, risao bi na hartiju što je vidio, i zabavljao bi se neprestano slikanjem. Njegov otac, vidivši veliki nagon sina svoga k slikariji, putujući njekim povodom u Mletke, povedè Andriju sa sobom, predavši ga u Mletcih svome kumu meštru Roku, male ciene slikaru. Ovaj Roko zadržà Andriju kod sebe u Mletcih kao podvornoga djetića i načini ga s vremenom svojim platjenim pomagačem u slikanju *). Tu je morao Medulić za neznatnu dnevnicu od 24 soldinah za svoga gospodara resiti sa slikama ormare, škrinje (sanduke), klupi i ostale pokućne sprave, koje u ono vrieme velika gospoda običavahu kao za nakit stavljati u svoje prednje sobe. Upoznavši se kasnije Medulić s njekimi zidari, počè za ove, uz veoma malenu nagradu, praviti slike po mletačkih kućah, budući da je u ono doba u Mletcih bila običaj: uresivati kuće iz vana sa slikama, za koj ures platjalo se manje više toliko, koliko se danas platja za čistjenje ili mazanje s krečom.

U isto doba, kad je Medulić, radeći neprestano od zore do mraka, skrbiti se morao težkim trudom za siromašku svoju hranu i odjeću, napredovà ujedno veoma dobrim uspjehom u svojoj obljubljenoj umjetnosti. Neimajući sredstva, da platja učitelja, koj bi mu mogao bio u svom nauku ići na ruku, noseći ipak u svojih grudih njeku tajnu požudu za većim savršenstvom svoje umjetnosti, koja nebijaše velika prijateljica njegovih podupirateljah zidarah i njegovoga priprostoga gospodara meštra Roke, počè snimati bakroreze slavnoga u ono doba slikara Franje Mazzuola Par-

---

*) Slavni slikar mletački Felice Schiavoni pripoviedao je g. 1841 pokojnomu Janu Kolláru uzrok i način došastja Andrijevoga u Mletke ovako: „Andrija Medulić zabavljao se u svojoj mladosti u Šibeniku slikanjem ormarah i škrinjicah. Jedna od ovieh škrinjicah dodje po slučaju u ruke njekog po Dalmaciji putujućeg Mletčanina, komu se Medulićevo slikovanje na toliko omili, da ga sa sobom u Mletke povede i tu u nauk dade.“ Nu ova pripovjest neslaže se s onim, što svi ostali njegovi zivotopisci tvrde, da naime u početku nikakova učitelja ni pokrovitelja imao nije, već da je bio samouk i u viečnom siromaštvu samostalan.

megianina *) i krasne slike Ticiana i Giorgiona, kojim se uprav onda sav sviet diviti stao. Iz umotvorah rečenih umjetnikah naučio se Medulić izgladiti svoje tvorove i podati svojim slikam onu milinu i lahkost u izrazih, i ono riedko savršenstvo u bojadisanju, što se opažuje na svih njegovih slikah. Nu premda već u ono doba njegove slike mnogo ljepše i savršenije biahu nego li mnoge inieh po svietu već dobro poznatih slikarah, ostà ipak u bogatih Mletcih i u velikom tudjem svietu nepoznat, te morade nadalje, kroz dugi tečaj vremena, praviti svakojake malene, ponajviše mitologičke slike, koje bì prodavaò dućanlijam i slikarskim trgovcem pod neznatnu cienu. Ove svoje umotvore običavao bi ponajviše nositi sám u dućane k svojim poznancem na obali slavenskoj (riva dei Schiavoni), pa ih tamo prodavati onomu, koj mu je po gdjekoj soldin više za njih dao. Nije on, zajedno sa svojimi kupci, mislio tada, da će se iste ove slike, koje su imale za njegova života resiti jedino ormare, škrinje i klupi, u kasnije doba pohliepom vaditi iz ovieh miestah, stavljati u zlatne i bogate okvire i prodavati za velike novce kraljevima i vlastnicima najbogatijih obrazarnah europejskih.

U ono doba potištenoga svoga stanja, kad je naime morao radi velike oskudice sám svoje umotvore nositi na prodaj, ide onaj slučaj, koj se sbio š njime i sa slavnim mletačkim vajarom Alesandrom Vittoriom. Pripovieda se naime. kako je njekoć Medulić, noseći dvie svoje najnovije slike na prodaj, na trgu sv. Marka u Mletcih sreo rečenoga Vittoria i zagledav ga, iste slike hitro pod plašt sakrio, plašeći se, da nebi veliki ovaj cienitelj i poznavaoc umotvorah vidio njegovo djelo, koje je sám veoma malo cienio. Medjutim upazi Vittorio već s daleka Medulića, te ga uzstavi na putu i zamoli ga uljudno, da mu pokaže što je sakrio. Velikom čednostju i stidlivostju pokazà mu na to Medulić svoje slike, kojim se Vittorio, motrivši ih dugo njekom osobitom dopadnostju, nije zadosta nadiviti mogao, jer biahu veoma krasno i nježno izradjene. On kupi odmah obadvie slike za mnogo veću cienu od one, koju je Medulić od njega tražio, i čuvao ih je kod sebe dok je živio **). Po smrti Vittoria pale su iste slike u ruke Bartolomea della Nave, a kasnije su prodane njekomu Englezu i čuvaju se još sada u Englezkoj ***).

Veliki glas tadašnjih mletačkih slikarah Bellinia, Giorgiona, starijega Palme i neumrloga Ticiana, te njihova sjajnost i množtvo bogatih i uglednih njihovih prijateljah s jedne strane, a veliko siromaštvo, prirodjena slavenska čednost i priprosta neugledna nošnja Medulićeva s druge strane, biahu

*) Njeki tvrde, da mu je Parmegianino bio i učitelj.

**) Temazzo Tomaso Vite dei più celebri Architetti e Scultori Veneziani. Venezia 1778 pag. 482.

***) Ridolfi I. p. 328. Baldinuzzi: Vita d'Andrea Schiavone.

uzroci, što je on pokraj svih svojih prednostih ostao u Mletcih za dugo sakrit uglednomu i bogatijemu svietu. Ovaj sviet nije običavao u čovjeku, odjevenomu priprostom nošnjom, gledati velike duhovne darove i svojstva vještoga umjetnika. Medulić biaše u svom vanskom licu priličan biseru, koj u kaljavoj ljušturi počiva, pa riedkim u oči i u ruke pada: dočim se mnogi drugi proslavljeni ljudi prispodobiti mogu šupljomu viencu, nakitjenom bogatim uresom, komu se sviet divi i bogate ga palače hrane. Ali kao što obično pojedinim riedkim ljudem, nadarenim velikim umom i duhom, neostaje na dugo sakriveno ono, što je njima srodno, tako neostà ni Medulić, pod siromaškim svojim plaštem, sakriven oku najvećih u ono doba mletačkih muževah, naime: oštroumnomu spisatelju Petru Aretinu i neumrlim slikarom Ticianu i Tintoretu. Ovi biahu prvi, koji spoznahu svojstva Medulićeva uma i koji se nestidjahu plašljiva i uboga platjenika prostieh zidarah i dućanlijah priznati javno za vrla umjetnika i za svoga prijatelja.

Medulić biaše još mladić, kad se njekim slučajem upozna s gorerečenim Petrom Aretinom, koj stajaše u prijateljskom savezu ne samo sa svimi spisatelji i velikimi muževi svoje dobe, nego i sa svimi tadašnjimi krstjanskimi kraljevi i vladari, kojih najveći cienitelj i koritelj biaše. Radi velikoga neobičnoga duha, zvahu ga mnogi božanstvenim (divinus), a radi oštroumnih satirah, kojimi je proganjao ponajviše vladare, dobì ime „flagellum Principum" (bič vladarah). Ovoga muža običavao bi Medulić često pohadjati i nositi mu svoje najnovije tvorove na gledanje i razsudjivanje. Aretino primao bi ga naprotiv vazda ljubežljivo i prijazno, davajući mu često otčinske nauke i mudre savjete. Mjeseca Travnja godine 1548. kad Medulić po slučaju duže vremena Aretina posjetio nije, pisà mu ovaj pismo, koje po sreći ostà sačuvano u knjizi ostalih Aretinovih pisamah *), i koje služi na nemalu slavu našega Medulića. Glasi pako u prevodu ov..ko:

„Gospodinu Andriji Slavjanu (Ischiavoni)!"

„Okrutnost je ništa manja od one, koju čini sin prama svome otcu, kad na njegovu ljubav zaboravi, što vi nećete da me više pohadjate, kao običavaste, kad mi svaku vašu sliku, bila svjetovna, bila sveta, u moju kuću donesoste. Može kazati divni Tician (kojega ljubi Karlo V. ne manje nego što ljubljaše veliki Aleksander Apella), kako sam ja hvalio vještu hitrinu vaše umne radnje (la prestezza saputa del vostro fare intelligente), dapače i ovaj vriedni slikar divio se često (si é talhora istupito) nad vještinom, kojom slikujete slike iz historije uzete, kako ih liepo shvatate i slažete; pa da ih vi onom marljivostju dospievate, kojom hitrinom ih pravite, vi bi onda moju opomenu kao najbolju potvrdili. I sama ona domišljenost, kojom slike

*) Lettere di M. Pietro Aretino. Parigi 1609. T. III. pag. 212.

skupa slažete, vriedi hvale, jer gdje te ljepote nije, neima ni vještine u slikovanju. Nu ja puštam na stranu sve, što bi vam za vaš nauk mogao reći, da nezasiecam u ono, što na vrieme spada, njegova je bo zadaća: pokazivati mladićem kako da svoje nedostatke poprave, jer s godinami dolazi zrielost, kojom se nehajstvo u marljivost okreće. Ostavljam, kako rekoh, to na stranu, te vas molim, da se s kakovom novom slikom do mene potrudite, jer ako mi to u ime milosti učinite, ja ću se u jedan mah obradovati, tako nad vašom pribitnosti, kao i nad vašom umjetnosti. U Mletcih mieseca Travnja 1548."

Jur god. 1540., dakle osam godinah prije nego li je primio gorespomenuto pismo Aretinovo, načini Medulić u svojoj 18. godini veliku i krasnu sliku za Jurja Vasaria, predstavljajuću bitku cesara Karola V. s gusarom Barbarossom. Ovu sliku, koju Vasari za najbolje djelo Medulićevo priznà i veoma krasnom (veramente bellissimo) nazvà, pokloni Vasari Oktavu od porodice Medici. Ista slika biaše za vrieme Vasaria čuvana u galeriji Oktavievih nasljednikah, nu gdje se sada čuva, neznam *).

Oko ove iste dobe, ili još prije, prionù Medulić nasljedovati i snimati bakroreze Franje Mazzuola Parmegianina, koj u Italiji počè prvi praviti slike na bakru jedkom ili kriepkom vodom (aqua forte). Suvremeni slikar i spisatelj J. Pavao Lomazzo tvrdi dapače: da je rečeni Mazzuolo bio učitelj Medulićev, što nam se tim vjerojatnije vidi, budući da je Medulić mnoge Mazzuolove slike u bakar rezao i s mastima snimao. Od ovoga vrloga slikara nasljedovà zajedno onu nježnost i ljubkost izraza, što se vidi u njegovih slikah, dočim krasotu i savršenstvo u bojadisanju od Giorgiona i Tiziana pozaimi, nesliedeći ipak nijednoga od ovieh posve sliepo, imajući sám svoj osobiti način i ukus u slikanju, stvorivši tako osobitu školu, nazvanu: „scuola de Schiavone", koju su mnogi kasniji slikari sliedili. U svojih starijih bakrorezih običavao se podpisivati: A. Schiavone i A. Schiaon, pod kojim je imenom u Mletcih poznat bio; u novijih podpisivao se A. Meldola, a ponajviše kratkim monogramom A M. — M. A. i M. A. P.

Kada čovjek savez Medulićev s Parmegianinom i s njegovim duhom i ukusom podobro znade, nemože se zadosta načuditi Zaniu i njegovim sljediteljem J. Bartschu, Nagleru i Brulliotu, mužem inače za historiju umjetnosti veoma zaslužnim, koji počeše tvrditi, da je Andrija Meldola (ili bolje Medola,

*) Vasari, koj o mnogima umjetnicima vrlo dobar sud izreče, biaše u svom sudu o Meduliću nepravedan, budući da je o njemu, premda za onda još veoma mladomu slikaru, tvrditi stao: kako Medulić samo k a d i k a d i slučajno po gdjekoju dobru sliku načini. Ovomu nepravednomu sudu protusloviše mnogi spisatelji i umjetnici. Medju ostalima veli slavni slikar Agostino Caracci: „Medulić biaše slikar pun duha i uma, i slikovà takom ljubkostju, lahkostju i savršenostju, da je s ovimi svojimi darovi daleko nadvladao mnoge florentinske slikare, koje (kao svoje zemljake) Vasari u zviezde kuje."

Medula) bakrorezar, posve različna osoba od Andrije Medole Schiavona, slikara i bakrorezca. Zani pripovieda njekim osobitim ponosom, kako je po nebeskoj volji na jednom bakrorezu prvi našao neobični podpis: „Andrea Meldola", kog do njega svi umjetnici i spisatelji smatrahu za Schiavona ili Medulića slikara, pa izvadja od tuda: da je njegov Meldola posve drugi, do njega svietu nepoznati umjetnik, a da je po svoj prilici živio u Viadani ili u Casalmaggiore, gdje je Parmegianino umro, od kog se je valjda i bakrorezanje naučio. Ova pogriešna misao može se Zaniu lasno oprostiti, budući da nije znao, da je i naš Medulić (Schiavone) na bakru slike rezao i da se ili od samoga Parmegianina ili iz njegovih bakrorezah, rezarstvo kao i slikarstvo učio. Nu nipošto se nemože ista pogriešna misao kroz prste gledati učenomu Bartschu i Nagleru, koji poznavajući većom stranom bakroreze Medulićeve, s podpisi: A. Schiavon i Schiaon, A. M., M. A. i A. Meldola, Zania ipak sliepo sljedjahu. Ovi tvrde istinabog, da su oni bakrorezi, na kojih se nalazi podpis: A. Schiavon, u načinu risanja i rezanja veoma različiti od onieh, na kojima stoji podpis: A. Meldola ili monogram: A. M. i M. A. Nu nisu valjda mislili na to, da je one prve bakroreze mogao Medulić rezati u svojoj nezreloj mladosti, a druge u kasnije doba, kad je u svakoj vrsti umjetnosti napredovao. Nisu mislili da je isti umjetnik mogao dvostrukom tehnikom raditi svoje tvorove, kao što je Medulić zaista radio, naime jedkom i strugalom, zadržavši ipak svagda jedan te isti slog. Nisu mislili nadalje, da je Medulić u svih svojih starijih i novijih bakrorezih, dapače u istoj slikariji, sliedio često i postojano Parmegianina, i to na toliko, da se mnogi njegovi bakrorezi od Parmegianinovih ni razlučiti nedadu, zašto se u svih sbirkah bakrorezi ovieh umjetnikah zajedno stavljaju i čuvaju. Nisu napokon pomislili, da nije baš posve vjerojatno, da bi u isto doba, dva čovjeka od različitih narodnostih, umjetnici jedne vrsti umjetnosti, učenici i sljedbenici istoga učitelja biti, istog predmeta slike raditi, te napokon i zajedno isto krstno i obiteljno ime nositi mogli; pa kad bi i sve to moguće bilo, nije vjerojatno, da talijanski suvremenici baš o svom tobože zemljaku A. Meldoli nijedne pismene rieči progovorili nebi bili, dočim su o siromaškom dalmatinskom Medoli tolike pismene spomenike sačuvali. Napokon primjetnuti valja, da je sasvim moguće: da podpis „Meldola", koj se samo na trih dosad poznatih bakrorezih nalazi, može biti rezan i od tudje ruke, valjda tiskarske, ili od izdatelja, budući da na svih drugih stoji ili kratki monogram A. M., M. A. i M. A. P. ili pako A. Schiavon, Schiaon itd., koji različiti podpisi svjedoče: da su takodjer ili od strane ruke na bakroreze stavljeni, ili pako da su u veoma različita vremena od samoga Medulića pisani. U novije vrieme dokazà i Englez R. Forel u svom djelu: „Etchings after Drawings and Endrawings by Parmeggianino and A. Meldolla. London 1822" dosta jasno: da je A. Meldola i A. Schiavone Meldola posve jedna osoba. A godine 1853, kad je ovaj moj članak jur napisan bio, pribći isto mnienje i njemački spisatelj E. Harzen, u časopisu: Deutsches Kunstblatt N. 37.

Tu imamo još kao u savezu napomenuti, da je Zani, htijući dokazati različnost osobah Medulića ili Medole i svoga Meldole, progovorio takodjer o njekom markezu Jerolimu de Medulis alias Mazzolis, koj je, kako on veli, ali nedokažuje, godine 1522. radio kao slikar s još njekim drugim Meldolom, koj je godine 1500. u Ciconjari kod Viadane živio. Nu što je Zani tìm kazati i dokučiti htjeo, to neznam; jer je ovu svoju pripoviedku njekim mysticismom pokrio, kojega ni Nagler, kao što u svom slovniku javno očituje, protumačiti znao nije. Nu ako je možebiti Zani htjeo reći: da je naš Andria Medulić s onim Jerolimom de Medullis alias Mazzolis, ili pako š njegovim tobože ortakom Meldòlom u srodstvu bio, to bi onda svoju izreku morao bio s dokazi potvrditi; ako je pako htjeo možebiti reći, da je Meldola iz Ciconjare isti onaj umjetnik bio, koj je bakroreze pod tim imenom rezao, to bi bio morao barem dokazati, da se je zvao Andrija. U ostalom koliko se može iz navadjanja takovih podobnih imenah zaključakah izvoditi, vidimo iz toga, što i ja k ovim dvim Zaniovim srodnikom imena Medulićevoga mogu još tri njegova suvremenika srodnoga imena navesti, koji ipak nebiahu ni s daleka u srodstvu s našim Medulićem, ni sa Zanievim Medulisem i Meldolom. Od ovih zabilježen je jedan pod imenom Andrea de Medellis (po svoj prilici Medelić) kao župnik Grižinjanski u Istri, a dolazi kao takav god. 1543. podpisan kao svjedok u njekom pismu, pisanom na pergameni *). Druga dva: Antuna i Sevastiana Medulo, koj poslјednji umro je god. 1587. u Vičenci, spominje J. T. Faccioli u svom djelu: Museum Lapidarium Vicentinum T. II. p. 34. Ova dva brata biahu rodom iz Treviza.

Još u mladja svoja lieta sprijatelji se Medulić sa slavnim slikarom J. Tintoretom, koj, premda biaše 10 godinah stariji od njega i u Mletcih veoma na glasu, nije se stidio sa siromaškim mladićem zajedno raditi, njemu pomagati, dapače od njega i učiti se krasni način bojadisanja **). Medju ostalima pomagao mu je u kući porodice Zeniah, gdje je Medulić uresio zidove s prekrasnimi slikami, a Tintoreto dodao svoju sliku ležeće gospodje, namjestjenu na zidu iznad jednoga kuta. Medulić načinio je tu Neptuna s trozubom, jašećega na pliskavici (delfino), zatiem Marta, dva Tritona, golu krasnu Galateu itd. ***). Tintoreto natjecao se takodjer s Medulićem u pravljenju jedne slike, koja je predstavljala Pohodjenje Marijino. Ova slika biaše naručena kod obadviuh slikarah od monastira dei Crociferi, pod tom pogodbom, da će se obe po sudu vještakah prosuditi, a ona, koja bude bolja, zadržati za crkvu. Tintoreto je nadvladao u toj slici Medulića pravil-

---

*) L'Archeografo Triestino. Vol. IV. pag. 344.

**) Ridolfi II. p. 177.

***) Ove slike, koje još za vrieme Zanetta dobro sačuvane biahu, oštetjene su sad veoma. Moschini I. pag. 673.

nijim risanjem i živahnostju bojah, ali tim nije ni najmanje uvriedio blagu ćud prijatelja svoga. A i Tintoreto nije prestao i nadalje takodjer cieniti izvanredne darove umjetničke svoga prijatelja, pokazavši to time, što je ne samo jednu Medulićevu sliku, predstavljajuću Ciklope, uviek u svojoj radionici čuvao, učeći se iz nje način bojadisanja Medulićeva, nego što je i pismeno svim slikarom preporučao, neka se uče iz Medulićevih slikah izvanrednu krasotu bojadisanja, dodavši: „da je svaki slikar vriedan ukora, koj barem jednu Medulićevu sliku u svojoj radionici neima.“ Nu prem da je Tintoreto tvrdio takodjer, da svaki slikar zaslužuje ukoren biti, koj sliedi pogrješni način Medulićeva risanja, pao je ipak i sám u tu pogriešku, budući da je njeke slike pravio posve u duhu Medulićevom i potanko u svemu sliedio njegov način, na toliko, da na primjer slika Tintoretova, koja predstavlja obrezavanje Isusovo i koju je načinio za crkvu mletačkih Karmelitah, istoga Vasara prevari, budući da ju je ovaj proglasio za djelo Medulićevo, jer je sasvim u njegovom duhu pravljena. Na isti način sgotovi Tintoreto za Pavla Rubina više malenih slikah po ukusu Medulićevom.

Poznanstvo s Petrom Aretinom i hvala Tintoretova priskrbi Meduliću s vremenom mnogo više djela, nego što je iz početka imao; ali budući da je samo od svojih umotvorah hraniti se morao, nije mogao pribaviti si toliko imutka, za moći živiti bez skrbi, i za moći, po primjeru mnogih inih slikarah, mirnim duhom, kroz duže vrieme pretresivati svoje tvorove. Ovo biaše ponajviše uzrok, što se u njekih njegovih slikah vidi ona hitnja, kojom je radio, i što su mu slike većom stranom pogrješno risane, koju pogriešku znao je ipak velikom umjetnostju nedohitnim svojim koloritom pokriti.

Izmedju mnogih, koji su nabavljali Medulićeva djela i koji su cienili umotvore njegove, biaše takodjer neumrli Tician. Prilikom njekom, kad mu od mletačkoga vieća povjereno biaše, da načini izbor ponajboljih slikarah mletačkih, koji bi umieli uresiti slikama na liepu obćinsku knjižnicu sv. Marka, nezaboravi Tician našega Medulića. Pokraj 6 slavnih one dobe slikarah, naime: Jakova Tintoreta, Pavla Veroneza, Battiste Zelottia, Josipa Salviatia i Battiste Franka, dobi po Ticianovom izboru, a po naredbi providiteljah sv. Marka, Andria Medulić nalog: da za nagradu od 40 zlatnih dukatah naslika u spomenutoj knjižnici tri slike. Podoban nalog, s obećanjem istoga dara, dobio je svaki od gorerečenih slikarah. Velikom čednostju lati se Medulić svoga posla i načini na svodovih tadašnje knjižnice, u sedmom razdielu, tri slike, koje se još i danas tamo nalaze. U prvoj slici predstavi simbolički gospodstvo oružja, načinivši množinu vojnikah, kako pobjedjuju neprijatelje padajuće na zemlju. U drugoj slici predstavi gospodstvo vladarah, načinivši sjedećega kralja, kako podieljuje darove i časti vojnikom, dočim veriga blagodarnosti veže srca kraljevskih dvorjanikah s kraljem. U trećoj slici izobrazi duhovničtvo. Tu se vidi njeki biskup, koj podjeljuje milostinju djetčici. Slike ove izradjene su velikom vještinom. Medulić želeći s njima nadvladati ostale svoje drugove, obsienio je njeke malko suviše,

premda je druge živahnom svjetlostju uresio, te lica i brade staracah veoma umjetno izradio.

Iz zahvalnosti prema svomu pokrovitelju Ticianu ostà Medulić do svojo smrti veliki štovatelj njegove osobe i njegovih umotvorah, posvjedočivši to time, što je u napred većom stranom njegovo bojadisanje sliedio, zašto ga mnogi spisatelji, medju inimi Filibeau, Rahmdor i Nagler za najznamenitijega i najslavnijega sliedbenika Ticianova drže. God. 1576. izpunio je Medulić velikom svom zaštitniku takodjer posljednju službu, čim je pokraj mnogih inih najvećih onoga vremena slikarah, pratio mrtvo tielo Ticianovo do viečnoga groba.

Za porodicu Ruzzini u Mletcih načini Medulić više slikah. Medju ostalima: 1. Veliku sliku predstavljajuću djevu Mariju s djetetom i sv. Josipom, koj se sa sv. Ivanom na polju igra. 2. Kraljicu Sabu, koja se pred Salamunom klanja, za njom ide mnogo dvorjanikah s bogatimi darovi. 3. Griešnu hotnicu (bludnicu), koju Farizei dovedoše pred Spasitelja, u malom formatu. 4. Očistjenje B. D. M. u likovih čovječje veličine. 5. Sv. Jerolima u liepoj okolici. 6. Isusa Krsta molećega na vrtu. 7. Isusa na krstu, u malom formatu. Ovu sliku bojadisao je tako kriepko, da se poradi toga s najslavnijimi umotvori uzporediti može. 8. Ženitbu sv. Katarine mučenice. 9. Četiri historička prizora iz svetoga pisma, od kojih prvi predstavlja Boga Otca u razgovoru s Abrahamom; drugi Abrahama, kako tjera iz kuće službinju Agar; treći istoga Abrahama žrtvujućega svoga sina Ismaila; četvrti opet Abrahama sa tri angjela, što kao njegovi gosti sjede za stolom, okruženi od dvorećih slugah.

Mnogo je radio Medulić takodjer za porodicu Pellegrini i Gussoni. Kod Pellegriniah živio je, kako Vasari tvrdi, dulje vremena na njihovom ljetnom stanu medju Chioggiom i Monfelicem, i tu je dogotovio sljedeće slike: 1. Isusa u Emausu s Lukom i Kleofom. Ova slika spada takodjer u red najbolje bojadisanih slikah škole mletačke. 2. Pilata, koj svoje ruke pere, htijući time pokazati svoju nevinost. Vodu lije na ruke Pilatove jedan sluga iz zlatoga suda, a naproti njemu stoji Spasitelj, u svoj poniznosti držan od vojnikah. Slika ova načinjena je istim duhom i jednakim savršenstvom kao i gornja. 3. Djevu Mariju s djetetom u pustinji, kraj nje sv. Josipa i sv. Ivana krstitelja. 4. Tri basne iz Ovidovih pjesamah, s ljudmi u naravskoj veličini. 5. Centaure, koji otimlju djevojke Lapitah, što su tu predstavljene u raznom vidu, njeke smješeće se, njeke plačuće, a njeke umirajuće pod kopitama svojih otmičarah. 6. Sud kralja Mide, koj sluša Apola kucajućega u liru i Pana svirajućega u sviralo. 7. Golu Andromedu privezanu na stienu, koju Perseo oslobodi. Od ovih slikah najznamenitije su prve tri, budući da im je podan izraz njeke osobite miline i take savršenosti, koja se riedko gdje nalazi. Veću stranu istieh slikah pokupi Holandez Ivan Reinst, čuvajući ih stranom u svojoj mletačkoj palači, stranom u Amsterdamu. U njegovih rukuh biaše takodjer velika Andrijova slika, na kojoj je u sriedini predstavljen Pilato, kako razdraženomu puku pokažuje Spasitelja.

Andria Medulić
slikar

105A-289056

Pod njegovim nogama vide se mnogi židovi, vapijući: „razpni ga“. Tu ima njekoliko prekrasno bojadisanih glavah mudroslovacah.

Za porodicu Gussoni dogotovi Medulić svetu Ceciliju do koljenah, koja na orguljih igra, dočim ju dva angjela dvore; zatiem Djevu Mariju, pokazujuću svoga sinka staromu Simeonu, koj se veselim smiehom divi materi božjoj.

Jednoć, neimajući djela i neznajući kakovimi slikami da štogod steče, potuži se Medulić svomu prijatelju Parteniju Etiro, priobćivši mu svoje žalostno stanje. Na što mu rečeni prijatelj savjetovà: neka načini njekoliko moralnih slikah, koje će predstavljati nepravednu sudbinu i nezasluženo siromaštvo njekih ljudih, te zanemarenu i prognanu kriepost. Medulić poslušav svoga prijatelja, izvede ove slike na sljedeći način:

U prvoj slici sjedela je iznad oblakah na oblici gola žena sa svezanimi očmi, a uz nju sjedjaše čovjek ozbiljnoga lica u crnom odjelu. Žena ona predstavljala je sudbinu. Kraj žene i čovjeka biaše hrpa djevojakah, koje su držale u ruci dvie velike posude, iz kojih je jedna vadila ždrebove, bacajući ih bez obzira na množinu ljudstva, što je stojalo na obližnom brdu. Njekome izmedju ovieh ljudih padalo bi u dio sjekire, njekome kovačko orudje, njekome kacige i sablje, njekome zlato i srebro, a njekome žezla i krune. Na njeke ludjake padalo bi drago kamenje, množtvo blaga i velike časti, a na mnoge nesretnjake padahu lanci, negve, lisičine, prostačke palice i druge biede. Žene plemenitoga lica dobivale bi vretena i preslice, a druge ružnoga lica, zlatne narukvice i krune. Medju onim nebrojenim ljudstvom vidilo se i majmunah, magaracah, bivolah, i druge nečiste životinje, koje bi otimale ljudem napise, što je u ime boginje ona djevojka bacala. Nu najviše se sviet divio tomu, što je medju onimi ljudmi bilo skoro više živine nego li ljudih. Njeki rekoše, da je pod prilikama one živine Medulić htjeo predstaviti veliki broj gospodskih čaušah, dvorskih ljubimacah, kupljacah, laskavacah i kojekakvih drugih takovih osobah, koje na nedostojni način zadobivaju milost svojih gospodarah.

Na drugoj slici izobrazi Medulić kralja Midu, viendana krunom, ali zajedno urešena oselskiem ušima. S jedne strane uzanj stajalo je neznanstvo, a s druge laskanje; pred njim biaše laž, koja je za vlasi držala plemenitu djevojku vapijuću pomoć; zatiem je sliedila zavist zaodjevena krvavim odjelom, držeći pod haljinom sakriveni nož. Sviet reče: da ta slika predstavlja n e v i n o s t, po primjeru one Apelesove slike, koja je predstavljala potvoru.

U trećoj slici stajao je za bogatim stolom čovjek nježnoga lica, obučen u zlato i u skrleti, a oko njega sjedjaše razbludnost, igra, napast, lienost i proždrljivost. Služiše ga djetići u svilenieh opravah, s vlasi svezanimi šarenom vrpcom. U jednom kutu dvorane čučila je plemenita djevojka u bielom odjelu s njegvom na nozi i svezana lancom, koj biaše prikovan uz bok. Sviet reče: da je onaj čovjek predstavljao Sardanapala kod razbludne gostbe, a ona smierna djevojka da je nesretna kriepost.

U četvrtoj slici naslikovà Medulić skalovito brdo, uz koje su se po vrletnimi putevi penjali njeki ljudi blieda mršava lica, držeći njekoji u ruci knjige, njekoji daščice i pernike, njekoji mjerila i šetke i druga kojekakva orudja. Na vrhu sjedila je na piramidi naslonjena ozbiljna gospodja držeći u ruci razne vience, da ovienča š njimi čelo onieh, koji će stignuti do nje. Uza se imala je krilatu ženu, predstavljajuću Slavu ili Famu sa zlatnom trubljom i s odjelom, koje bijaše nakitjeno nebrojenima očima i ušima. Sa podnožja brda gledale su zavist i potvora sa svojom družbom, kako se oni siromasi penjahu po vrletnimi putevi, a medju ovimi biaše njeki nespretnoga stasa, crnomunjast, crne i munjaste dlake, koj je u nepristojnom položaju, izdrečenima očima gledao jednoga, koj se njemu uzprkos približavao na brdu; drugi opet ozbiljnoga lica i dugoga odjela držaše u ruci sljedeći napis:

Egli é cosa d' amante e cavaliero,
Spessa volta il cangiar voglia e pensiero.

I ovu sliku tumačili su mnogi, a napokon rekoše: da predstavlja brdo krieposti i slave, na koje se čovjek nemože uzpjeti, nego li naukom i trudom.

Kao kod porodicah Pellegrina i Gussona radio je Medulić za mnoge ine porodice mletačke. U kući porodice Priuli u ulici „San Salvadore", načinì njekoliko prizorah iz života sv. Ivana Za porodicu Foskarini u ulici „del Carmine" dogotovi došastje duha svetoga. U kući porodice Bozza u ulici „Santa Marina" naslikovà na zidu zoru s nazlobnim Titonom, kao takodjer Baka i njeke druge bogove. Na istoj kući na zidu prema kanalu izpisà njeke druge svjetlo-tamne slike i njeke nježne obraze.

Porodica mletačka Soranzo imala je tri velike slike Medulićeve, od kojih jedna predstavljaše otimanje ženah sabinskih; druga povratak razmetnoga sina, a treća razne prizore iz čovječjega života.

U palači knezovah Collalto u ulici „San Salvadore" uresì Medulić zidove s njekimi krasnimi slikami, koje kasnije umnoži njeki drugi slikar u duhu Medulićevom. Na svodu jedne dvorane u istoj kući načinì Medulić s mastima četiri slike, medju kojima biaše i prilika Danae, velikom živahnostju i nježnostju izradjena. Tu je izobražen i Jupiter, kako na istu ženu sipa dažd od zlata, a sa strane stoji Amor, pa ju strelja iz svoga lúka. U istoj kući naresì Medulić i svodove četiri manjih sobah. U prvoj predstavi u više razdjelih basnu od Psike. Medju ostalima vidi se u sredini udatba Psike s Amorom sa veoma nježnimi nakiti. U drugoj sobi izpisani su u više razdjelih Apolo, Diana, Palas, Merkurio, Jupiter, Saturno, Cintia i Venus. U trećoj sobi načinjena su dva prizora historička, a u četvrtoj spavajuća Venus medju cvietjem, kojoj se približuje Satir i streljajući Amor.

Osim ovieh spomenutieh slikah načinì Medulić množinu inieh, stranom za crkve mletačke i ostalih gradovah talijanskih i dalmatinskih, stranom za pojedine ljubitelje umjetnosti, koje slike budu s vremenom razposlane i raz-

pršene po čitavom svietu. Ja ću dole niže, na koliko mi bude moguće, potanko naznačiti sve njegove do sad poznate umotvore, zajedno s naznačenjem miestah i državah, gdje se nalaze.

Iz gorerečenoga može se lasno uviditi, kako je pogrešno mnienje onih spisateljah, koji dosad tvrdijahu, da je naš Medulić, počam od svoje mladosti sve do svoje smrti, u Mletcih malo cienjen bio. Ja bi naprotiv reko, da je u svoja zrelija lieta i pod svoju starost veoma slavljen bio, nu da radi prirodjene čednosti i poniznosti, neznajući si pribaviti blaga, ostadè uvjek u siromaštvu, odaljen od velikih i sjajnih družtvah. Koliko se pako do njegovoga umjetničkoga suda u Mletcih držalo, pokazuje nam sljedeći slučaj: Za njegovo vrieme biahu u Mletcih dva znamenita slikara, bratja Zuccati, baveći se ponajviše slikanjem u mosaiku. Po naručbi providiteljah crkve sv. Marka imadjahu ovi načiniti medju ostalima u stolnoj crkvi sv. Marka njeke prizore iz Apokalipse; nu kad su djela svoja veoma ukusno i umjetno dogotovili, probudili su nenavist u njekih manje ciene slikarah, koji ih kod poglavarstva obtužiše, da se rečeni umjetnici svoje pogodbe držali nisu, i da nisu sastavili svoje slike jedino iz bojadisanih stakalah i kamenah, kako bi polag pogodbe učiniti bili morali, već da su kod radnje upotrebljivali takodjer pernik i boje. Iz ove tužbe porodi se čitava parba i poglavarstvo biaše prinudjeno najslavnije mletačke slikare sazvati na dan 22. Svibnja godine 1563. u crkvu sv. Marka, da oni djelo pregledaju i da budu sudci u rečenoj parbi. Medju ovimi slikari biaše imenovan: prvi Tician, drugi Jakov Pistoja, treći Andrija Medulić (u latinskom izvorniku podpisan: Andreas Sclabonus dictus Medola, quondam s. Simeonis), četvrti Pavao Veroneze a peti Tintoretto *). Ovi umjetnici, poslie strogoga razpitivanja djela bratje Zuccati, odsudiše ove kao krivce. Iz ovoga čina možemo lahko zaključiti, da je Medulić u svojoj 41. godini na toliko cienjen bio, da ga ista poglavarstva ne samo za jednoga izmedju najboljih mletačkih slikarah smatrahu, već da ga istomu slavnomu Veronezu i Tintoretu predpostavljahu. U osudi rečene parbe, načinjenoj dne 22. Svibnja god. 1563. pred prokuratorom republike Don Melkiorom Michaeli, kaže se uprav, da su radi prociene djela izabrani bili najvještiji mletački slikari (et sumpti fuerunt infrascripti pictores tanquam peritiores ceteris, qui possunt habere intelligentiam huiuscemodi Artis. — Protocollum mosaici de chiesa. Busta 78. Fasc. 2. del Processo. Nro. 182. Fol. 54. U arkivu prokuratorije nove sv. Marka).

Kako odmah s početka napomenuh, radio je Medulić takodjer jedkom na bakru, i kako njeki tvrde takodjer iglom i dlietom na pločah od kositra, na kom se dobro i mnogo komadah odtisnuti neda, zašto se veoma riedki odtisci Medulićevih rezarijah naći mogu. Polag njekih bio je Medulić tako-

*) Zanetti della pittura Veneziana. 1771. pag. 574. — Moschini I. pag. 391. — Herzen. Deutsches Kunstblatt. 1853. N. 37.

djer prvi, koj je suhom iglom rezati počeo *). U ostalom hvale se Medulićeve rezarije poradi osobite nježnosti i krasote, te poradi kriepkoga izraza, kojega im je podieliti znao. Za najbolje slike, što ih je rezao, mogu se smatrati: Mali Mojsija oslobodjen po kćeri Faraonovoj, zatiem ugrabljenje Jelene trojanske, i SS. Petar i Pavao, kako lieče šepave, polag Rafaelove slike.

Tu nam valja štogod reći i o Medulićevih risarijah. Prem da su ove sada već veoma riedke, budući da je taj umjetnik u svojoj nuždi običavao veoma hitro raditi i odmah na platno ili na drvo risati, bez da je prije na hartiji svoju misao nacrtao; može se ipak iz one malo komadah, što je sačuvano, o njegovim risarijama taj sud izreći: da su većom stranom veoma umno izradjene i sastavljene, te da imadu njeki ljubki i nježni izraz Pa ako se u njima višekrat i nalazi pogdjekoja pogrieška proti pravilnosti risanja, to se može, kako rekoh, izpričati onom hitrinom, kojom je pravio sve svoje tvorove, i občim ukusom mletačkih slikarah, koji biahu svi skoro manje ili više loši risari. Risao je Medulić ponajviše perom, pa je onda tuširao bisterom, a izpunjivao njeke častice bielom bojom. Njegove su figure ponajviše oriaške veličine, a izraz glavah i tvorenje rukuh i noguh, pozajmio je od Parmegianina, zašto se njegove risarije medju risarijama drugih umjetnikah lahko spoznati mogu.

Medulić je radio neumornim trudom sve do svoje 60. godine, kad ga napokon godine 1582. nemila smrt prigrli. Kao što se rodio, tako je i umro u siromaštvu. Njegovi prijatelji nadjoše kod njega poslie smrti jedva toliko, da su ga mogli dostojno u crkvi sv. Luke u Mletcih pokopati. Talijanski pjesnik Petar Michiele napisà na njegovu uspomenu sljedeću nadgrobnicu:

Dentro la stanza angusta
Di questo oscuro avello,
Andrea sen giace, quello,
Per cui del mondo l' ampia mole augusta
Scarsa alla gloria fu d' un sol gemello.
Già creò, non dipinse;
E ognór con l' arte la natura vinse,
Che per dolor profondo
Delle perdite sue la tolse al mondo.

Što u prevodu ovako glasi: „U tiesnom stanu ovoga mračnoga groba počiva Andrija, po komu cieli prostrani sviet postadè malen za jedinoga čovjeka. Stvarao je, a ne slikao, i uvjek umjetnostju nadvladao narav, koja narav u žalosti dubokoj radi tolikih gubitkah dignù ga s ovoga svieta.“

O njegovom grobu neima sad u crkvi sv. Luke ni' traga, zabadava pitah ja sveštenike one cŕkve: da li znadu mjesto, gdje počivaju kosti toli

*) J. Heller. Lexikon der vorzüglichsten Kupferstecher. 1823. p. 42.

slavna umjetnika? Oni mi odgovoriše hladnokrvno: „Tà vidite da neima spomenika, gdje bi bilo zabilježeno štogod o njemu“.

Jedva što Medulić svoje oči sklopi, razleti se glas njegove slave po svem širokom svietu. One malene, ponajviše mitologičke slikė, koje njegda naslikovà po raznih klupih, stolovih, škrinjah i ormarih, počeše sada njegovi cienitelji trgati iz onieh mjestah i prodavati i kupovati ih za skupe novce. Mi ćemo dole niže viditi, kako sada iste ove slike rese najslavnije galerije. Njegove poveće slike, koje su ga jedva braniti i odjevati mogle, poskočiše izza njegove smrti na toliko u cieni, da bi se cienom jedne jedine slike čitava siromašnija porodica kroz više godinah prohraniti i odjevati mogla. Isti oni ljudi, koji njegda uboga Medulića radi njegova blieda lica, ponizna ponašanja, prirodjene bojazljivosti i ostarjele odjeće preko ramena gledati običavahu, stadoše sad njegove umotvore oštrijim umom smatrati i dan na dan nové krasote, što su u njih našli, svietu priobćivati. Tako se po malo onaj sud, kojega njegda Vasari, taj drúg i dvorjanin vladarah i papah, o mladom Meduliću izreče, s vremenom pretvori u sljedeći sud, u kom se svi skoro spisatelji i ljubitelji umjetnosti slažu:

„Andrija Medulić, kažu oni, koga sama narav i vlastiti trud i nauk slikarom načinì, može se u svakom smislu nazvati velikim umjetnikom, on ima svoje pogrieške kao što ih svaki umjetnik ima, i premda je višekrat pogriešno risao, što se u obće mletačkoj školi i njegovoj hitroj radnji pripisati može, ima se ipak po vriednosti svojih umotvorah staviti u sriedinu medju Giorgona i Ticiana, ili medju Ticiana i Parmegianina, kao što se nadalje poradi miline i nježnosti svojih slikah takodjer s Andrijem del Sarto uzporediti, a poradi krasnoga izvanrednoga svoga bojadisanja medju prve koloriste mletačke škole uvrstiti može. On je slagao svoje slike velikim umom i ukusom, gotovio ih velikim smionstvom i lahkostju. Davao svima licama izraz ljepote i ljubkosti, bojadisao kriepko i krasno, Ticianovim duhom i njekom izvornom živahnostju, te izrazom duhovne radosti. Sliedio je u svojih tvorovih, po primjeru mnogih slavenskih umjetnikah, u svakoj malenkosti krasotu i savršenstvo naravi; a odjeću sa raznimi prigibi i obraze liepih ženah i značajnih staracah tvorio je tako divno, takom vještinom i dražosti, da ih sám Tician bolje načiniti nije znao *). Na osobiti pako način miešao je boje, koje, kad bi ih priredio, ostavljao bi po njekoliko danah na daščici, s kojimi bi onda tako ugladjene i živahne puti slikao, da se je činilo, kao da su zaisto životom nadahnute. Običavao bi takodjer bojadisati sienitu stranu njekih glavah žutom gnjilom, lakom i aspaltom, te sastavljati njeku osobitu smiesu bojah, što mu divno za rukom izpadė. Sve ovo dalo je umjetnicima povod, što su mnogi iz njegovih tvorovah crpili nauk, i što su mnogi njegov način slikanja slie-

*) Gledaj: Ridolfi, Baldinucci, Argensville, Lanzi, Nagler, Malvasia, Zanetti, Winkelmann, F. Hofstätter, J. Chr. Maier, Zanotti, Rosini, Pezzoli, Lecomte.

dili, te tako stvorili osobitu školu, kao što gore rekoh, po njemu nazvanu: „Scuola di Schiavone".

Kakav duh leži u slikah Medulićevih, može se takodjer spoznati iz toga, što su njeke njegove tvorove smatrali višekrat sad za djelo Rafaelovo, sad za Ticianovo i Giorgonovo. Medju ostalima sačuvao nam je glasoviti ljubitelj umotvorah i starinah Francez Petar Mariette, u svom pismu od 1. Listopada g. 1757. Ivanu Bottaru pisanom, jedan za nas u tom obziru veoma znameniti slučaj. On pripovieda naime, kako se početkom 18. stoljetja njeka Medulićeva slika (Klanjanje pastierah pred novorodjenim Isusom) kroz dugo vrieme od najvećih poznavaocah umjetnosti smatrala za djelo Rafaelovo, zašto se biahu našli i njeki trgovci, koji su ovu namišljenu Rafaelovu sliku nudili za velike novce kralju francezkomu i njegovomu sinu. Pa šta je više, njeki Giacomo Ascani u Bolonji dadė tiskati osobitu knjigu o istoj Medulićevoj i još njekoj drugoj Rafaelovoj slici, pod sljedećim naslovom: „Nuova descrizione di due principalissimi Quadri di Raffaelo da Urbino, dato in luce da Giacomo degli Ascani. In Bologna 1720." Na napokon iznašli su ipak, da jednu od ovih najznamenitijih Rafaelovih slikah načini ruka slavenska našega Medulića, prem da je od Ab. Blömarta i u bakru rezana pod imenom Rafaelove slike *). — Podoban slučaj navadja i glasoviti slikar iz Flandrie Livio Meus u svom dne 24. Travnja god. 1672. na Ćira Ferria poslanom pismu, u kom mu opisuje prekrasnu sliku bludnice, dovedene po Farizeih pred Isusa, koju je smatrao za djelo Medulićevo ili ako nije njegovo, to onda za Giorgonovo ili Ticianovo **). S Ticianovimi slikami mogu se napokon uzporediti još četiri Medulićeve slike, i to: 1. Posljednja večera, u palači Borghese u Rimu. 2. Mati božja sa djetetom, sv. Ivanom, sv. Franjom i sv. Jerolimom, u c. k. akademiji umjetnostih u Mletcih. 3. Isus svezan medju jednim krvnikom i dvimi vojnici, u Parizu. 4. Pilato, koj pred Isusom pere ruke, takodjer u rečenoj akademiji mletačkoj.

O pobližjem privatnom životu Medulićevom nezna se ništa, prem da njeki tvrde, da je bio oženjen i da je ostavio nakon sebe djetcu, od kojih se rodi praunuk njegov Mihajlo, nazvan takodjer Schiavone, oko god. 1718. poznat kao slikar u Mletcih. I. Kollar tvrdi dapače, da je ovaj Mihajlo bio otac (valjda djed) mletačkih slikarah Natala i Felice Schiavona, koji su u Mletke došli iz Chioggie, odkuda im je mogla biti prababa njihova, t. j. žena Andrijeva.

Od učenikah Medulićevih nezna se takodjer nijednomu ime, nu od slikarah, koji su njegove slike snimali i na bakar rezali, poznati su sljedeći:

---

*) Raccolta di Lettere sulla Pittura, Scultura et Architettura. In Roma 1757. T. III. pag. 354.

**) Bottari. Raccolta di Lettere sulla Pittura etc. Milano 1822. in 8. Vol. II. pag. 63.

P. Aveline, Corn. Bloemart, F. Boel, Dom. Denon, Falk, S. Gribelin, J. Groensvelt, G. L. Henriquez, Th. van Kessel, C. Lauvers, Lisebetius, F. A. Lorenzini, Matham, C. Mogalli, Ant. Pazzi, P. del Po, Popels, Prenner, Rosaspina, M. Rota, R. Sadeler, Sangvinetti, Tiozzi, J. Troyen, Valk de Vigni.

Medulićeve slike s mastima.

U Dalmaciji.

1. U Šibeniku, u stolnoj crkvi, nalazi se na oltaru, s lieva kraj velikoga oltara, Medulićeva slika, što predstavlja Klanjanje sv. trih Kraljah. Maria drži maloga Isusa na koljenih, pred njim kleči starac kralj, darujući ga dragom pomastju, što ima u zlatnoj posudi. Za ovim stoji drugi mladji kralj u orientalskoj odjeći, takodjer s posudom u ruci. U kutu je treći kralj crnac, a za njim više pastierah. devah itd. Za Marijom vidi se glava Josipova, a odozgó nose cvietje dva leteća angjela. Ova slika, prem da ima svoje krasote, osobito što se tiče sastavljenja, bojadisanja i kriepkoga značaja staracah, pokvarena je ipak u vremenu popravljanja, zašto se baš rodni grad slikarov nemože ponositi nijednim izvrstnim njegovim umotvorom, budući da su i one krasne slike alla fresco u obćinskoj kući (Loggii), što je Concina još god. 1804. vidio, sad, izza kako je i ova kuća pretvorena u kavanu i kasino, sasvim uništene. Isto tako uništena je druga slikarija alla fresco, od koje se samo tragovi vide nad vratama Pellegrinove kuće kod bunarah. Na ovoj slici sačuvan je samo sv. Lovro klečeći.

2. U kući porodice Draganićah u Šibeniku nalazi se sveta porodica, slikana od Medulića. Mali Isus igra se s pismom (Ecce agnus Dei), koje stoji na krstu, što ga drži mali Ivan. Lice Marijino veoma je umiljato a čitava slika vrlo dobro bojadisana. Velika je je tri noge.

3. U Zadru, u crkvi sv. Marie, drže njeki za djelo Medulićevo Klanjanje sv. 3 Kraljah. Pred klečećimi kraljevi s dragocienostmi drži Maria Isusa na koljenih, a za Marijom stoji sv. Josip i sedam pastierah. Izza kraljevah vidi se glava kraljevskoga konja. Slika veoma dobro bojadisana i umno izmišljena, nu priliči više školi Pezarskoj nego li mletačkoj i Medulićevoj.

4. Kod slikara Salgeta nalazi se na drvu slikana Basna Psyche. Šest osobe klanjaju se trim kraljicam noseći im darove. Prizor je pred jednom sgradom.

5. U Spljetu, kod kneza Dujme Alberta, nalazi se malena slika Magdalene pokornice od Medulića. Magdalena gola, pokrita samo poprieko lahkim velom, a naslonjena na desnu ruku, leži pod visokim zelenim brdom, posutim dubjem i grmljem. Gleda prema nebu, odkud joj dva angjela nose cvietje. Lievu ruku drži na prsiuh, a pred njom na dvajuh humčićah stoji križ i mrtvačka glava. Lice Magdalenino izradjeno je

krasnim izrazom velike miline i pobožnosti, kolorit je Ticianski, ali risarija pogriešna.

6. U Kotoru, u crkvi Dominikanah sv. Nikole, bila je njekoć slika sv. Hiacinta od Medulića, kamo je sada dospjela, nezna se.

U Mletcih.

1. U duždevom dvoru, u kraljevskoj dvorani, njegdašnjoj knjižnici republike, nalaze se tri slike na liepu, gore već opisane, s obrazi njekih filozofah, medju prozori i po uglovih dvorane.

2. U akademiji krasnih umjetnostih, u tako nazvanoj: „Pinacoteca Contarini, sala maggiore": Sveti Ivan u pustinji. Ivan leži na skalini, za njim u kutu janje, straga poljska okolica. Bojadisanje krasno po ukusu Ticianovom.

3. U istoj sobi, obrezavanje Isusovo, velika slika sa 11 figurah, osobito je krasan izraz lica Marijina i staroga svetjenika Šimuna. Bojadisanje kriepko i živahno.

4. U istoj akademiji, u galeriji Palladianovoj pod br. 40. Isus oplakuje buduću nesreću Jerusolima. Isus naslikan je gol, a u liepoj perspektivi vidi se grad Jerusolim. Sliku ovu poklori akademiji gosp. Molin *).

5. U istoj akademiji, u drugoj sobi (stanza) Paladianovoj, pod br 15. Pilato pere svoje ruke u nazočnosti Isukrsta. Velika slika sa 5 lica, prekrasno bojadisana, sasvim u duhu Ticianovom. Izraz lica Isusova veoma značajan. Da li je slika istoga predmeta, koja se u Louvru čuva, snimak ove slike, ili je pako Medulić zaista dvakrat pravio isti predmet, neznam. Akademiji pokloni riedki ovaj dar: Maria Felicita Bertrand - Hellman, udova Renier.

6. U istoj akademiji, u petoj sobi Palladianovoj, pod br. 8. Majka božja sa sinom, oko nje sv. Franjo, sv. Jerolim i sv. Ivan s njekom ženom (možebiti Jelisavetom). Slika ova visi polag Ticianove slike Ivana u pustinji, i tu se jasno vidi, na koliko je bio srodan duh Medulićev duhu neumrloga Ticiana. Gleda se u licu Marje izraz prave nevinosti i njeke svete ozbiljnosti, u sv. Jerolimu duboka mudrost, a u sv. Franji umna promišljivost. Slika ova načinjena je na daski i biaše njegda čuvana kod magistrata od soli u Mletcih.

7. U stolnoj crkvi sv. Marka vienčanje mletaćkoga dužde s morem. Jedna izmedju najboljih Medulićevih slikah na liepu.

8. U crkvi sv. Sevastijana. Isus sa dva učenika na putu u Emaus. Ova slika vremenom oštetjena popravljana je u novije vrieme, nu pokva-

*) Obširniji opis ove slike ima djelo Franje Zanotta: „Pinacoteca della Imp. Reg. Accademia Veneta delle belle Arti." Tu je ista slika i na bakru rezana od Tiozzia, risana od Busattia.

rena je tom prilikom, osobito dolnja strana. Stoji na drugom oltaru s lieva naprotiv oltarnoj slici sv. Petra pizanskoga od Federika Benkovića. U prvoj kapeli iste crkve nalazi se malena slika Isusa, koj na ledjima krst nosi. Ovu sliku drže mnogi za Medulićevo, drugi za Ticianovo, a treći za Tintoretovo djelo. Vidi Moschini II. p. 315.

9. U crkvi sv. Roka, s lieva u kapeli kraj velikoga oltara, nad Ticianovom slikom Isusa, kojega vuku na kalvarsko brdo, nalazi sè malena podugačka Medulićeva slika, prikazujuća Boga otca medju angjeli. U toj slici nemože se naći ni najmanja pogrieška u risanju, a u bojadisanju za čudo je jednaka s Ticianovom. U toj crkvi drže takodjer njeki sprovod sv. Roka na velikom oltaru za djelo Medulićevo, ali je od Tintoreta, kao što sve slike s prizori iz života rečenoga svetca.

10. U crkvi S. Jacopo dell' Orio urešene su orgulje sa slikama od Medulića, i predstavljaju: 1. Čudo sv. Jakova, koj varenomu pietlu opet život povraća, zatiem 2. prepirku istoga svetca s mudroznanci i mučeničtvo njegovo; napokon 3. Apoštole u brodu, izza kako su čitavu noć zabadava potrošili na moru.

11. U sakristani crkve Santa Maria della Salute, mala slika u zlatnom okviru, prikazujuća svetu porodicu. Krasno bojadisanje. Lice sv. Josipa veoma značajno.

12. U crkvi Santa Maria del Carmine, na pjevališću i na dvih orguljah ima od Medulića više slikah, naime: 1. Navještenje Gospino. 2. Porodjenje Isusovo. 3. Klanjanje sv. trih Kraljah. 4. Isus hrani množtvo puka u pustinji. 5. Isusa izkušuje vrag u pustinji. 6. Samaritanka na bunaru. 7. Maria okružena od angjelah, odozdó sv. Petar, sv. Ilija, i na uglovih četiri Evangjelista. Slike ove, koje žalibože vidio nisam, tako su krasno bojadisane (veli Ridolfi), da je težko naći štogod ljepšega i savršenijega. Ali treba da se iz daleka gledaju, jer iz bliza pada množina bojah suviše u oči. U istoj crkvi, na oltaru s desne strane kraj vratah, vidi se slika Tintoretova, predstavljajuća obrezavanje Isusovo, koju ovaj umjetnik g. 1548. na toliko po ukusu i načinu Medulićevom načini, da ju mnogi za umotvor posljednjega držahu.

13 U crkvi S. Nicolo di dorsoduro, kraj oltara u kom se moći sv Nikole čuvaju, ima od Medulića dva prizora iz života istoga svetca, a na svodu iznad velikih vratah crkve vide se u više razdjelih: Bog otac sa njekoliko angjelah, zatiem navještenje ili blagoviest Gospina i 4 Evangjeliste.

14. U crkvi San Appolinare, kraj drugoga oltara s desna, nalazi se krasna Medulićeva slika petero vienčanih mučenikah, koji se medju sobom razgovaraju. U radnji ove slike sliedio je ukus Parmegianinov. Nad istim oltarom, sa strane, vidi se i druga njegova slika: blagovjest Marijina.

15. U crkvi sv. Tereze, u sredini gornjega poda, vidi se Medulićeva Maria sa više svetih Karmelitah. U uglovih načinjena su četiri Evangjelista. Ova slika, kaže Zanetti, donešena je ovamo iz crkve del Carmine,

16. U crkvi sv. Antuna, monastira kaludjericah, čuva se u sakristani Medulićeva Madona s djetetom, koje ružu trga.

17. Crkva Ježuvitah, s jedne strane kapele blizu velikoga oltara, ima sliku Marije sa svetom Jelisavetom od Medulića, a s druge strane visi Tintoretova slika Obrezavanja Isusova, koju je posve po načinu Medulićevom načinio.

18. U crkvi Maria della salute, u sakristani, mala slika svete Obitelji, krasno bojadisana. Obraz sv. Josipa osobito značajan.

19. U crkvi sv. Josipa u sakristani, bila je još god. 1765. slika Medulićeva: skinutje Isusovo s krsta.

20. U crkvi sv. Jeremie nalaze se veoma liepe prilike 4 Evangjelistah od Medulića, svietlo-tamno izradjene, ali ove slike oštetjene su god. 1849. od jedne austrijanske bombe.

21. } U palači Galvagna, sada vojvode od Modene, nalaze se od Me-
22. } dulića dvie velike slike, od kojih jedna predstavlja Mojsiju, kako predaje daske zakona, a druga Allegoriju pobjedujuće crkve, ili slavni uvod Isusa, kojega dva konja na triumfalnih kolih voze, pred njim ide angjeo kazujući mu put, a pred angjeli množtvo ljudih s golimi mačevi.

23. U istoj palači: Kain ubija Abela, malena slika.

24. „ „ „ Sv. Franjo od Asisa u pustinji čita knjigu. Krasno djelo.

25. „ „ „ Sv. Ivan Krstitelj u pustinji s janjetom.

26. „ „ „ Dvie malene slike svetacah. *)

27. U galeriji Manfrini, u sobi pod slovom F., Leda i Jupiter u prilici Labuda. Velika slika krasno bojadisana, osobitom pomnjom i lahkostju izradjena.

28. U istoj galeriji, Isus lieči sliepca.

29. U galeriji Barbarigo - Terrazza, koja je sad prodana caru ruskomu, nalazilo se poprsje jedne gospodje (mezza figura) u duhu Ticianovom bojadisano.

30. U galeriji slikara Natala Schiavoni, u palači Giustinianì: Putovanje vojnikah pod svojom zastavom. Velika slika veoma umno izradjena.

31. U istoj galeriji: Sv. Ivan krstitelj leži u pustinji objimajući janje, krasno djelo s ticianskim bojadisanjem.

32. U istoj galeriji: Glava Isusa, malena slika.

33. U istoj galeriji: Krstjenje Isusovo, najveća Medulićeva slika, što sam vidio, leži poradi pomanjkanja prostora bez okvira savita u jednom kutu.

---

*) U istoj palači Galvanja nalazilo se, prije nego je vojvodi od Modene prodana, do 20 slikah Medulićevih, od kojih je njeka strana od porodice Galvanja prenešena u palaču Močeniga, gdje sada stanuje.

34. U istoj galeriji: Aurora vozi se na kolesih s bakljom po morskih talasih, pred njom ide mladić, predstavljajući zviezdu Danicu.

35. U istoj galeriji: Mojsija govori s Bogom u slici gorućega grma. Za Mojsijom pase se stado u krasnoj okolici.

36. U muzeu Corer, u trećoj sobi Pinakoteke: Tobia, kojega sliedi jedan angjeo u liepom predjelu. S lieva vidi se seoska kuća, pred kojom stoji porodica Tobijina s drugim angjelom. Podugačka slika na daski.

37. U muzeu Sanquirico pod br. 567. Diana s tulcem i sa strielama u lovu, naslonjena na stienu.

38. U istoj sbirci, pod br. 613., drže jednu krasnu Veneru, koja svoje zlatne vlasi češlja, za djelo Medulićevo ili Ticianovo.

39. U istoj sbirci, pod br. 2144. Dvie žene kod žrtvenika. Jedna kleči a druga stoji i obzire se na svoju drugaricu. Odozdó leži svakojako poljsko orudje. Malena slika na daski.

40. U sbirci starinara Ricchetta: Venus s Amorom, (stoji 300 franakah).

41. U sbirci starinara Zena: njeki prizor iz staroga zakona s množtvom ljudstva. Na daski.

Osim gorespomenutih slikah nalazile su se u Mletcih još sljedeće:

42. U palači Grassi: Slavje Galatee sa mnogo ženah, od kojih je golotina veoma dobro slikana.

43. U sbirci grofa Algarottia: Porodjenje Marijino, na daski.

44. Kod istoga: Lot u naručju jedne od svojih kćerih, u daljini vidi se goreći grad Sodoma. Slika najvećom pomnjom izradjena na daski.

45. Kod istoga: Kalisto našasta od Diane.

46. Kod istoga: Kraljica Saba klanja se sa svojom velikom družbom Salamonu sjedećemu na priestolju. Obedvie slike na daski.

47. Kod istoga: Apolo u šumi strelja s lúkom, na daski.

48. Njeki starac grli mladu djevojku, na daski. Ovu sliku snimio i rezao je na bakru Anton Maria Zanetti.

49. Kod istoga: Spasitelj s krstom na ledjih, pratjen od Šimuna i od jednoga vojnika. Na platnu.

U sbirci kanonika Ivana Vianellia u Chioggii nalazile su se još god. 1790. polag tiskanoga imenika sljedeće slike:

50. Njeki biskup tjera iz jedne kraljevske kćeri vragove. Biskup je okružen od više svetjenikah, od kralja otca djevojkina i mnogo svieta. U zraku vide se leteći vragovi, koji su iz djevojke pobjegli. Na daski.

51. Kod istoga Vianella: Gorerečeni biskup s mitrom na glavi, odjeven u svetačnih haljinah, blagoslivlja njekojega mladića, koj pred njim kleči. Za mladićem stoji velika hrpa siromakah, a za biskupom jedan svetjenik s pastoralom. S daleka vide se brda.

52. Kod istoga. Slika na daski razdieljena na dvie strane, u jednoj je predstavljeno Navještenje Elizabetino, a u drugoj Porodjenje sv. Ivana. Na daski.

Ridolfi spominje još njekoliko slikah, što je Medulić načinio u Mletcih, koje za nadopuniti imenik njegovih mletačkih tvorovah ovdje navadjam:

53. U palači Prioli, u San Severo, načini Medulić iznad jednih vratah: Apola i Dianu, a nad jednom uložnicom, u kojoj stajaše krevet, načini njekoliko simboličkih slikah, koje predstavljahu porodjenje djeteta.

54—59. Svakojake ormare naresi sa sljedećima slikama: Na jednom načini Susanu kupajuću se u bednju, sa više dvorkinjah, zatiem angjela blagoslivljajućeg Jakova i Samuila, koj pomazà za kralja čobanina Davida. Tu se vide takodjer krasne sgrade. Na drugom ormaru predstavi vojsku Faraona u potjeri za Židovima. Na tretjem izobrazi mladoga Tobiju, koj u družtvu s angjelom lovi ribe, zatiem istoga Tobiju na putu, i napokon u svom povratku primljenoga od svoga staroga otca. Na četvrtom izpisà Jakova, kojega otac mjesto brata Esaua blagoslivlje. Na petom Rakelu i Jakova na bunaru, sa još dva lica sa strane. Na šestom Mojsiju, kojega u vodi nadjè kći Faraona, s liepom okolicom *). Ovu sliku rezao je Medulić i na bakru, s podpisom: „Andrea Meldola“.

60. Izmedju mnogih inih mitologičkih slikah načini Medulić dva lakta dugačku sliku, na kojoj predstavi Atteona pretvorena od Diane u jelena, sa strane vide se mnoge gole djevojke, koje su, upazivši božicu, posakrile se za stupove njeke stare sgrade.

61. U kući porodice Michieli nalazila se slika mrtvoga Isukrsta s Marijom i Nikodemom.

62. U kući grofovah Vidman bila je Medulićeva Madona sa SS. Josipom i Katarinom.

63. U kući Gradenigo biahu naslikane dvie žrtve starinskih poganah.

64. U kući porodice Bergamio čuvala se prekrasna slika Marije s djetetom na ruci, s traga više svetacah u naravskoj veličini.

65. U kući Niderlandeza van der Voorta vidio je Ridolfi Sud Mida o sviranju Apolovom i Panovom u nazočnosti božice Minerve.

66. Kod Kristova Orábona vidio isti Ridolfi jedan „Ecce Homo“, kojega s konopci svezana drži vojnik okružen od više vojnikah, naprotiv Isusu sjedi Pilato. Prekrasna slika ne samo poradi veoma pravilnoga risanja, nego i poradi umnoga sastava i kriepkoga živahnoga bojadisanja.

67. Kod istoga Orabona vidio je Ridolfi sliku Matere božje s djetetom, veoma nježno i fino izradjenu. Ova slika, kako tvrdi Ridolfi, spada medju najljepše čudotvorne slike, što ih je vidio.

68. Napokon spominje Luigi Scaramuccia u svom djelu: Le Finezze de' Pennelli Italiani. Pavia 1674 list 96. jednu kuću u Mletcih

*) To je valjda ona ista slika, koja se sad nalazi u Londonu u Burleighhousu.

na trgu svete Marine, koja biaše urešena s tamno-svietlima slikama od Medulića.

U Padovi.

1. U palači Ricchetti: velika slika Venere s Amorom, kojemu podaje svoje sise. Naprotiv u perspektivi trga njeki čovjek iz drveta voće. Bojadisano krasno u Ticianskom slogu.

2—3. U istoj palači dvie podugačke slike s prizori iz staroga zakona.

4. U palači Piovene: Venus u kupelji sa više figurah. Jedna izmedju najljepših slikah Medulićevih, što sam vidio. Jasan, živahan kolorit naliči skoro Rubensu.

5. U istoj palači: La temperanza, velika slika, prekrasno bojadisana.
6. „ „ „ Spavajući Amor, na daski.
7. „ „ „ Njeki divljak strielja jednu ženu ležeću u šumi kraj skaline.
8. „ „ „ Prizor iz staroga zakona, na daski.
9. „ „ „ Mužko i žensko ljubi se u liepoj poljskoj okolici. Na podugačkoj daski.
10. „ „ „ Četiri vile u šetnji, prva nosi na glavi cvietje u košari, s traga liepa sgradja. Velika slika na daski. Znamenito je, da sve ove vile imadu crvene vlasi, kao i sve skoro ženske glave, što ih je Medulić pravio.
11. „ „ „ Mala podugačka slika sa dva čovjeka na polju.
12. „ „ „ Njeki prizor iz staroga zakona, podugačka slika na daski.
13. „ „ „ Poprsje Apolla, polag njeke starinske statue, velika slika.

Kao što Ivan Kristov Maier svjedoči, bilo je u Padovi, osim ovih gore spomenutih slikah, u kući porodice C u m a n i još osam Medulićevih slikah na daski.

U Trebišu (Treviso).

1. U crkvi sv. Augustina drži se slika sv. Amiana za djelo Medulićevo.

2. Kod kaludjericah kapucinskih, na glavnom oltaru, slika posljednje večere Gospodinove.

3. U crkvi sv. Lovre. Istoga predmeta slika, naime posljednja večera, od njega ili od njegove škole.

4. Kod kaludjericah sv. Uršule u crkvi sv. Mandalene ima sliku sv. Jerolima

U Viċenci.

U gradskoj Pinakoteci, pod brojem 104. iznad vratah: Mrtav ležeći Isus sa dva angjela, od kojih stoji jedan kod glave a drugi kod noguh. Prekrasno bojadisana slika, koja se može računati medju njegove najljepše tvorove.

U Veroni.

1. U kući porodice Muselli, slika Susane u bašti, sa dva starca.

2. U kući porodice Curtona biaše slika Djevice Marije s Josipom.

U Milanu.

U ambrozianskoj knjižnici: Klanjanje sv. trih Kraljah. Veoma nježno i pravilno izradjena slika.

U Florenciji.

1. U galeriji velikoj, namiestjenoj u palači degli Uffizij, u prvoj dvorani mletačke škole: Obožavanje djeteta, prekrasno bojadisana poveća slika, sa pet lica, osobitom lahkostju i veoma umno izvedena.

2. Na istom mjestu, u sbirci umjetnikah, podoba Medulićeva od njega sàma u svojoj mladosti načinjena. Rezana u bakar od Dom. Denona i P. Ant. Pazzia. Polag ove slike imao je Medulić lice pravilno, kosu rudastu i više plavu nego li crnu, kao obično svi Šibenčani hrvatskoga porekla, oči živahne, obrve malko napete, i usta nagnuta na smieh kao izraz miline i srdačnosti.

3. Na istom mjestu, u drugoj dvorani mletačke škole: Podoba niekojega sjedećega čovjeka s crnom bradom u crnoj odjeći. Poveća slika veoma živahno bojadisana.

4. Na istom mjestu, u sobi obće talijanske škole (Terzo Corridore), biaše njegda sjedeći Merkur, malena slika na platnu, ali ja nenadjoh tamo ove slike.

5. U palači Pitti, u dvorani Stanza di Saturno, pod brojem 152: Kain ubija Abela, ili kako njeki tvrde: Samson ubija Filisteanca. O ovoj krasnoj slici kaže Baldinucci: „In una delle Regie Camere del Serenissimo Principe di Toscana è un gran Quadro d' un Sansone, che colla mascela uccide un Filisteo, *opera tanto bella, e di così terribile colorito che fa stupire.*“ Rosini, koj iste rieči opetovà, priložio je ovu sliku, rezanu na bakru u malenoj osmini od de Vegnia, svomu djelu: „Storia della pittura Italiana. Pisa 1839—1847. T. V. p. 318.“ Istu sliku rezao je na bakru u veličini čitavoga lista Fr. A. Lorenzini i A. Marchi za krasno djelo: „Galleria Pitti“.

6. U istoj palači nalazila se njegda Sveta Obitelj od Medulića, ali je sada neima više tamo.

7. } U istoj palači, u dvorani Sala di Apollo stiena IV., br. 69, 70
8. } i 72, vise tri krasne podobe nepoznatih muževah. Ona pod br.
9. } 72. čini se, da predstavlja njekojega Dalmatina. U gorespomenutom djelu Marchiovom: „Galleria Pitti“, snimljena je na bakru jedna od ovih podobah od Sangvinetta. Domeniko Gazzadi, koj je razjasnjenje o toj slici pisao, veli o Meduliću: „Questo solo ritratto bastava a rendergli giustizia e a collocarlo tra coloro che a Venezia ebbero fama di sommi.“

10. U muzeu borbonskom biaše njegda u galeriji V. pod brojem 179 Isus pred Herodom, sada u Napulju (?).

11. } U ovih dvih galerijah, nu neznamo pravo u kojoj, nalazi se ta-
12. } kodjer: *a)* Prorok Jonaš izbačen iz čeljusti ribje na kopno.
b) Rimska Lucrezia napadnuta od Tarkvinia.

U Rimu.

1. U palači Borghese, u sobi 11. br. 14: Večera apostolah. O toj slici kaže Fr. Ramdohr u svom djelu: Ueber Malerei und Bildhauerarbeit in Rom. I. p. 290: „Ein Bild, welches von Tizian zu sein verdiente; so schön sind die Köpfe, so wahr und mannigfaltig die Charaktere, obgleich von gemeiner Natur, so kräftig ist die Färbung.“ Ova krasno bojadisana velika slika predstavljena je neobičnim načinom. Tu nesjedi Isus za stolom, već stoji za Ivanom, koj pri stolu spava. Sedam apostolah stoji takodjer, a petorica njih, osim Ivana, sjedi za stolom u raznih položajih, slušajući pripovjedajućega Isusa. Žalibože skvarena je slika ponješto od vremena.

2. U galeriji Kapitola, Sala dei Conservatori broj 38, nalazi se Medulićeva sveta porodica, sa pet lica. Masti ove slike neimaju onu živahnost i ljubkost, kao što njegove bolje slike.

3. U sbirci kardinala Tostia čuva se krasna, veoma dobro sastavljena i bojadisana slika Medulićeva, što prikazuje Vienčanje Marijino, sa 9 licah.

U Riminu.

1. U monastiru Teatinah: Narodjenje Isusa.

2. Na istom mjestu: Uznešenje Marijino. Ove dvie slike drži Lanzi za najljepše Medulićeve tvorove, što ih je vidio.

U Napulju.

1. U muzeu borbonskom. Stanza Scuola Veneziana br. 180: Isus pred Herodom. Velika slika sa sedam lica. Herod sjedi na velikoj stolici te gleda turobno Isusa, koj pred njim svezanima rukama stoji, dočim mu jedan starac rukom Heroda pokažuje. Za Isusom stoji vojnik rim-

ski, a uz Heroda još tri čovjeka. Ova slika trpila je žalibože mnogo od vremena.

2. U sbirci markeza Santangelo: Isus tjera trgovce iz hrama božjega. Velika prekrasna slika sa mnogo licah, medju kojimi se vidi obraz slavnoga Ticiana sa siedom bradom. Iz napreda stoji bielo pseto. Od ove slike, koja se odlikuje sa svojom živahnostju i neobičnom kriepkostju u izrazu licah, imao je markez Santangelo jednu kopiju, pa ju je prodao, kako mi sám kazà, njekomu starinaru, koj ju opet jednome Englezu prodà, a ovaj predadè ju muzeu britanskomu, gdje je na toliko cienjena, da su ju višekrat u bakrorezih snimiti dali.

U Parizu.

1. U sbirci Louvra, pod br. 1220: Sv. Ivan krstitelj, do prsiuh. U toj slici vidi se taka živahnost u bojadisanju, da ju njeki s Rembrandtovimi tvorovi prispodabljaju.

2. U istoj sbirci, pod brojem 1250: Isus medju krvnikom i vojnikom. Ovu krasnu sliku drže u Franceskoj mnogi za Ticianovo djelo (Waagen T. III. p. 52).

3. Na istom mjestu: Podoba njekojega mudroznanca.

4. Na istom mjestu: Isukrst u grobu, malena slika na daski.

5. U galeriji hercega od Leuchtenberga nalazila se još godine 1845. u drugoj dvorani pod br. 90: B. D. Maria sa sinom, koj se sa sv. Ivanom igra. Kraj njih SS. Jelisaveta, Josip i Zakarija.

6. U sbirci Crozata nalazio se: Jupiter s lom, u liepoj okolici. Prekrasno sastavljena slika u duhu Ticiana. Rezana u bakar od Petra Avelina.

Osim ovih slikah donešene su u Paris, kako Ridolfi tvrdi, po Hesselinu, savjetniku kralja Ludovika XIII., za istoga kralja iz Mletakah, sljedeće slike: 1. Djeva Maria sa djetetom. 2. Slavni uvod Isusev u Jerusolim. 3. Apollo ubija Marsiju, malena slika. Gdje se ove slike sada nalaze, neznam, nu Filibeau spominje, da je u sbirci g. Jabaca vidio Medulićevu sliku Mariju sa djetetom, koja će valjda ona ista biti, što je Hesselin donio u Pariz.

U Londonu.

1. U palači hercega Devonschira: Sv. Jerolim u pustinji. Ova slika, koja se ovdje smatra takodjer za djelo Ticianovo, došla je po svoj prilici ovamo iz orleanske galerije, gdje se prije nalazila, kako stari imenici svjedoče.

2. U galeriji Bridgewater, pod brojem 92: Isus pred Pilatom, koj si ruke pere. Krasna ova i veoma umno sastavljena slika bila je njegda u sbirci kraljice Kristine Švedske, kasnije prenešena je u galeriju orleansku, a odtuda ovamo. Rezana je u bakar od B. L. Henriqueza. Kupljena za rečenu galeriju za 250 funtah šterlinga.

3. U istoj sbirci pod brojem 99: Svadba sv. Katarine.

4. U sbirci markeza Stafforda: Mrtvo tielo Isusovo, koje angjeli nose. S kraja Josip od Arimatie. Sva lica u naravnoj veličini, bojadisanje veoma kriepko, a čitav sastav kaže njeku osobitu plemenitost. Slika je ova takodjer iz orleanske sbirke premiestjena i kupljena za 150 funt. šterlinga.

5. U sbirci Burleighhousa: Udatba sv. Katarine, veoma živahna i nježna slika. (Ako nije ona ista pod br. 3.)

6. U istoj sbirci: Našastje maloga Mojsije. O toj slici veli Waagen: „Sehr gratiös in der Composition und die Köpfe lebendiger als meist." Za nas je tim važnija, što imamo i bakrorez Medulićev istoga predmeta s monogramom: „A. M." i s podpisom: „Andrea Meldola."

7. U palači Kensington: Sud Mide. To će valjda biti ona ista slika, koju je Ridolfi vidio, kod Van der Voota u Mletcih. Ova slika rezana je u bakar od S. Gribellina.

U Windsoru.

1. U kraljevskoj palači: Perseus i Andromeda.

2. Na istom mjestu: Apoštoli na grobu Isusovom.

U Viltonu.

U sbirci hercega Pembroka biaše: Spasitelj vratjajući se sa slavjem u Jerusolim.

Osim ovih slikah, za koje znamo da se nalaze u Englezkoj, veli Ridolfi, da je za njegove pameti grof Arundel u Londonu imao: „Porodjenje Isusovo" i „Posljednju večeru" od Medulića, a herceg od Pembroka posjedovao je Medulićeva „Isusa pred Pilatom", koj predmet, kako vidismo, načini on višekrat.

U Španjolskoj.

1. U Madridu, u sakristani crkve sv. Paskvala, sciene njeki, da su od Medulića dvie slike, što naprotiv prozoru vise, od kojih predstavlja jedna Isusa kako gubavoga lieči, i Jakova kako Jefrema i Manasa blagoslivlja. Nu Sevastian Conca tvrdi, da je prva od Pavla Veroneza, a druga od Gverčina.

2. U Eskurialu blizu Madrida, u sakristani crkve, nalazi se: Porodjenje Isusovo, od Medulića.

U Bruselu.

1. U kraljevskoj palači: Isus svezan pred Pilatom, liepa slika rezana u bakar od Troyena.

2. U istoj galeriji: Petar zatajiva Isusa, rezana takodjer od Troyena.

3. U istoj galeriji: Njeki prizor iz života Scipionova.

4. U galeriji princa od Oranie: Madona s djetetom i angjelom, spada medju najljepše tvorove Medulićeve. (Passavant England und Belgien)

U Amsterdamu.

1. U kraljevskoj galeriji, pod brojem 285.: Sveti Huberto s dvima crkvama u ruci.

U Draždjanih.

1. U kraljevskoj galeriji, u prvom razredu škole talijanske pod brojem 90.: Maria s Isusom cielujućim maloga Ivana. Ova slika rezana je u bakar od C. Lauversa.

2. U istoj galeriji: Mrtvoga Isusa drži jedan angjeo s Josipom od Arimatie. U bakar rezana od Popelsa. (Ove obedvie slike stavlja Nagler pogriešno u Bečki belveder)

3. „ „ „ Sv. Franjo u trzanju pred svojom kolibom.

Osim ovih slikah spominje Argenville i stari imenik draždjanske galerije od godine 1801. pod brojem 780. Medulićevu sliku Marie s djetetom, koje se nagnù k jednoj pred njim klečećoj ženi. S desna stoji Josip s otvorenom knjigom a s lieva igra sv. Cecilija na orguljih.

U Monakovu.

1. U Pinakoteci: Sveta porodica sa pet licah. Veoma umno sastavljena i na bakru načinjena slika, snimljena na kamenu od Plotya. Biaše prije u sbirci princa Leuchtenberga.

2. U Düsseldorfskoj sbirci: Isukrst medju dvimi razbojnici. Isusa na krstu viseća probada uprav jedan vojnik sulicom, dočim pod nogama krsta plaču Maria mati, sv. Ivan i dvie druge Marie. Jedan od razbojnikah gleda na Isusa moleći ga za oproštenje, a oko krsta stoji množina vojnikah, popovah, učiteljah itd. S daleka vidi se u liepoj okolici grad Jerusolim. Nebo je potamnielo i pokriveno gustimi oblaci. Slika prekrasna, velikom umjetnostju izradjena.

3. U istoj sbirci: Podoba slikara Giorgona. (Argenville.)

U Berlinu.

U kraljevskoj sbirci pod br. 71. nalazi se podoba Medulićeva, od njega sáma slikovana. Ova slika bijaše prije u sbirci Giustiniana u Mletcih, kasnije dodjè u Paris a odovuda u Berlin.

U Kaselu.

U kneževskoj hesskoj sbirci: Ivan Krstitelj propovieda u pustinji, sjedeći na uzvišenomu mjestu, pod njim množina svieta. Slika krasna na platnu.

U Petrogradu.

U carskih sbirkah.

1. Sud Parida.

2. Sud Mida o Apolu i Panu. Obedvie slike biahu njegda u sbirci Valpola.

U Beču.

a) U c. k. Belvederu.

1. U prvoj sobi pod brojem 3: Podoba Andrije Medulića, od njega sáma slikovana. Predstavljen je kao siedokosni starac u tamnih haljinah krznom obšivenih. Gore sa strane stoji njegovom rukom napisano: „N. Andreas Schiavone."

2. U istoj sobi pod brojem 47.: Pastieri klanjaju se novorodjenomu Isusu, noseći mu dare. S traga vide se stare zidine. Maria drži jednom rukom Isusa, koj na njezinom krilu počiva, a drugom rukom hvata rúb od plahte, što je pod djetetom razprostrta. Ljubki pogled svraća Maria ujedno na njekojega starca, koj klečeći i naslonivši se desnicom na panj, glavu Isusovu ljubi. S lieva stoji jedan pastier s ovcom pod pazuhom, prignut malko prema Isusu, kraj njega mali pas. S traga vidi se čestiti obraz sv. Josipa i više drugih muževah. Slika ova liepo, umno i veoma živahno sastavljena, rezana je u bakar od O. Boela.

3. U sedmoj sobi pod brojem 13.: Sveta porodica u njekom liepom okolišu. Sv. Jelisaveta cjeluje dječešce, što Maria na koljenima drži, s lieva igra se sv. Ivan Krstitelj s janjetom. S traga vidi se sv. Josip. Ova slika rezana je u bakar od Lisebetiusa.

4. U istoj sobi pod br. 40.: Apollo sliedi Dafnu.

5. „ „ „ „ „ 41.: Njeka alegorička žena, što na violi igra.

6. „ „ „ „ „ 43.: Venus i Amor, na daski.

7. „ „ „ „ „ 44.: Njeki čovjek hoda po šumi sa strielom, i obzira se kažući prstom na Amora, koj mu se grozi. Ova alegorička slika načinjena je takodjer na malenoj daski; skinuta je zajedno s prijašnjimi trimi od njekojega ormara ili škrinje, što je Medulić u prvoj dobi svoga života pravio, zašto su ove slike, izuzamši kolorita, mnogo manje izvrstne nego li njegovi kasniji tvorovi.

8. U dolnjem podu, u prvoj sobi pod brojem 6.: Isus svezan stoji pred sudom. Slika rezana u bakar od Troyera.

9. U drugoj sobi pod brojem 3.: Meleager i Adonis, alegorički prizor. Malena slika na bakru rezana od T. van Kassela.

10. U istoj sobi pod brojem 12.: Curius Dentatus kuvajući svoju repu zabacuje bogate darove Samnitah. Rezana u bakar od L. Boela.

b) U sbirci kneza Esterhaza.

U sobi 11. pod brojem 38.: Isukrst putujući u Emaus sa svojimi učenici. Velika slika sa sedam licah.

c) U ambraskoj sbirci.

1. Njeka žena s otvorenom knjigom sjedi pod drvetom, kraj nje stoji jedan vojnik a pred njom njeki mladić gledoći božicu Famu, koja s neba leti. Alegorička slika pod brojem 95.

2. Mlada žena kleči pred dvimi vojnici, dočim druga darove nosi. S traga vidi se brod, na kojemu robovi svakojake stvari prodavaju. Pod brojem 104.

U monastiru sv. Florijana u Austriji.

1. Porodjenje Isusovo.
2. Polaganje u grob mrtvoga tiela Isusova.

U Pragu.

U sbirci ljubiteljah umjetnosti, u sobi IV. pod brojem $\frac{15}{637}$. Židovi u pustinji klanjaju se teletu.

U Pešti.

U narodnom muzeu, u sbirci poklonjenoj po arcibiskupu Pyrkeru, pod br. 67.: Maria s djetetom. Krasna slika sa veoma nježnim i milim licem.

U Zagrebu.

U sbirci pisatelja ovoga djela: Mlada žena u profilu načinjena. U lievoj ruci drži pero a u desnoj dasku. Hoda napred iz tamnoga gaja, dočim joj silni vjetar naproti duva i haljine natrag nosi. S daleka vidi se poljska okolica sa sgradama. Slika ova kupljena je u Mletcih od jednoga starinara i načinjena je na malenoj debeloj daski, 1 cipelju dugačkoj i ½ širokoj. Podobnoga predmeta sliku rezao je Medulić u bakar, tom razlikom, da žena lievom rukom na daski piše.

U nepoznatom miestu.

Osim gore spomenutih, mastima načinjenih slikah Medulićevih, nalazile su se:

I. U Padovi: Dvie njegove slike, god. 1817. na prodaji. Ove su predstavljale sv. Petra i sv. Pavla. Valerian Ljudevit Brera u svom djelu: „Cabinet de Peinture ou Collection de petits Tableaux Fort distingués, appartenants à douze insignes écoles pour l' amusement des Amateurs

des beaux Arts. A Padove 1817.", koje djelo posveti groficí Erdödy rodjenoj Nicky, govori o rečenima slikama sljedeće: „S. Piere et S. Paul. (Nro. XXXVI — XXXVII.) Deux Tableaux d' Andre Schiavone sur bois. Dans chacun de ces Tableaux le saint est representé en figure entiére, dont les mouvemens semblent imités des gravures du Parmigianino. Le coloris y est charmant comme celui du Tizien, et on y admire les coups de pinceau d' un grand maitre."

II. U sbirci kardinala Feša, koja je oko godine 1845. putem dražbe razprodana, nalazile su se takodjer dvie Medulićeve slike:

1. Narodjenje Marijino.
2. Maria s djetetom i sa SS. Petrom i Pavlom. Na ovoj slici stoji biljožka A. U imeniku rečene sbirke krstjen je naš Medulić: Mendulom (Mendula).

Medulićevi bakrorezi.

A. S podpisom: A. Schiavon i Schiaon.

1—20. Dvadeset slikah s grudnici različitih rimskih osobah, urešenih s arabeski i sa svakojakimi historičkimi i mitologičkimi prizori, u 8ini. Na njekojih ima podpis A. Schiavon f., na njekojih pako neima podpisa, i ove su starije. Naslov čitave sbirke glasi ovako: „Raccolta de' disegni et compartimenti diversi tratti da marmi et bronzi degli antichi Romani et dedicati all' Illustrissimo Signor Giorgio Maynwaringe, Capitaneo Englese." — Francesco Valesio.

21. Njeka gospodja pred drugom plačućom ženom, za kojom stoje dvie služkinje. Odozdó četiri krilata genia. U sredini odozdó: Andrea Schiavon f.

22. Njeki konjanik jezdi preko jedne ležeće žene. S desna mole se Bogu jedan starac i dvie žene. Odozdó: Andrea Schiavon f.

23. Njeka žena hoće da ubije toljagom drugu ženu, ležeću pod njom, nu dvie druge žene drže ju da nemože svršiti svoju želju. Odozdó u sredini: Andrea Schiavon f.

24. Sibila Kumanska sa još tri ženah, s podpisom: Andrea Schiavon f

25. Njeki turoban čovjek sjedi na zemlji, oko njega stoje tri žene a jedan mladić kleči. U zraku ljeti njeka velika ptica. Odozdó podpis: Andrea Schiavon f.

26. Sveta porodica, polag Parmegiana, s podpisom: Andrea Schiavon f. (Ovu sliku rezao je Medulić višekrat na bakru, a kako znamo i s mastima slikao.)

27. Grudnik njeke mlade žene sa veoma nježnim licem. Odozgó na uresih sjedi jedno djete obvito zmijom. Odozdó podpis: Andrea Schiavon f.

28. Podobni grudnik mlade žene, koja na lievo gleda. U arabeskih vide se dva genia na morskih konjih. Odozdó podpis: Andrea Schiaon f.

29. Sud Parida. Odozgó vidi se grudnik njeke žene, koja sjedi medju dvimi muževi. Podpis: Andrea Schiaon f. (Ovu sliku načinio je Medulić i s mastima.

30. Tri stojeće gospodje s četvrtom sjedećom. Odozdó u sredini: Andrea Schiaon f.

31. Njeki kralj sjedi na prestolju, kojemu klečeći sluga podaje zdielu punu zlata, uz njega kleči jedna žena a s traga vidi se množtvo ljudih sa dvima dévama. Po svoj prilici kraljica Saba pred kraljem Salamonom, koju sliku pravio je Medulić takodjer s mastima. Odozdó podpis: Andrea Schiaon fecit.

B. Bakrorezi s podpisom: A. Meldola.

1. Prognanje Heliodora iz crkve jerusolimske sa 8 čovječjih licah i s jednim konjem, polag Rafaela Urbina. S lieva stoji pod lievom nogom njekog mladića: RA. VR., a zatiem podpis: And. Meldolla *).

2. Parid otimlje Jelenu. S traga vidi se Parid, kako s konja odsjeda. Odozgó u zraku sjedi Diana na kolih i grli svoga muža. Odozdó s lieva stoji napisano: „Orientibus Gallis Ilion cecidit. MDXLVII. Exercentibus Gallum renovabitur.“ Pod ovim napisom stoji u prvom odtisku monogram: AM., a u drugom odtisku stavljen je od kasnije ruke u sredini podpis: „Andrea Meldolla Inventor.“ Slika ova rezana je na dvih pločah.

3. Došastja sv. Duha. U sredini apóstolah sjedi Maria s prekrstjenima rukama, nad njimi prši sv. Duh, a u visini vidi se bog Otac s otvorenima rukama, nošen od 7 angjelah. S lieva dole podpis: And. Meldolla (valjda od drugoga stavljen)

C. S monogrami: AM., AMF. i MAF.

1. Mali Mojsia izvadjen iz Nila po Faraonovoj kćeri. Odozdó monogram: AM. Ovaj bakrorez tuširan je modrom bojom. Istu sliku pravio je Medulić s mastima, koja slika, kako gore vidismo, nalazi se u Londonu u Burleighhousu, a polag Ridolfia slikan je isti predmet od Medulića na njekom ormaru.

2. Navještjenje Marijino. Maria kleči pred klecalom, na kom leži otvorena knjiga. Obratjena je licem na lievo, gdje joj se prikazà angjeo navjestitelj. S traga vidi se njeka sgrada sa stupovi i uresi, u sredini podpis: AM. Isti predmet slikao je Medulić višekrat s mastima i rezao takodjer dvakrat s različnimi promienami.

*) Zani opisuje potanko ovaj bakrorez.

3. Prikazanje u crkvi. Svetjenik stoji s lieve strane crkve na uzvišenome miestu kod oltara, okružen od Marie i drugih ženah, od kojih dvojica posudu s ognjem drži. S desna pred oltarom vide se poprsja od više muževah i ženah, a s desna dvie žene, od kojih jedna diete na rukuh, a druga jednu zibku pod pazuvom drži. S traga u sredini stoje velika crkvena vrata. Odozdó s lieva vide se slova: A. M. i F. P., što znači, da je Medulić ovu sliku rezao polag Fr. Parmegiana.

4. Narodjenje Isusovo sa 7 figurah, medju kojimi je Ivan Ev. s kaležom, u kom je zmija. S traga razgovara se sv. Josip s jednim pastierom. Na stolcu majke božje stoji monogram: A. M. Ima ih i bez bilježke.

5. Obrezavanje Isusovo. Sa 10 licah. Djevica Maria drži nad stolom svoga sinka, kojega veliki svetjenik židovski obrezuje, dočim ga drugi dvori. S traga s desna vidi se glava sv. Josipa, polag njekojega drugoga muža. S napreda stoji na desno jedna žena pritisnuvši lievicu na prsi, a na lievo njeki starac s mladićem, od kojih se samo polovica tiela vidi Odozgó s lieva stoji napis A M. Ovaj predmet rezao je Medulić višekrat s njekimi promienami i bez podpisa *). Slikao je takodjer isti predmet s mastima.

6. Svadba sv. Katarine, polag Parmegiana. Svetica kleči s lieva, a mali Isus, kojega s desna sjedeća Maria drži, stavlja joj prsten na prst Kraj Marije vidi se sv. Ana a kraj ove sv. Josip. Odozgó angjeo s krunom. Na drugom odtisku ove krasne slike stoji monogram: M A. Ovaj predmet slikao je Medulić takodjer s mastima. Slika nalazi se u Londonu u sbirci Burleighhousa.

7. Majka božja sjedeći na prestolju drži na krilu svoje djetešce, koje se prignù da ogrli pred sobom klečeću Magdalenu. S lieva stoji sv. Ivan Ev. s kaležom, a s desna u kutu piše sv. Luka Evangjelie. Odozgó s desna stoji monogram: A. M. I ovu liepu, veoma dražestnu sliku pravio je Medulić s mastima.

8. Majka božja stavlja svoga sinka u zibku, a dvie klečeće djevice mole mu se. S traga stoji sv. Ivan s kaležom a sdesna razgovara se sv. Josip s njekim mladićem. Na stolcu Marijinom odozdó stoji podpis: A. M.

9. Majka božja s djetetom, koje maloga Ivana grli. Za ovim kleči sv. Ana. Straga stoje SS. Josip i Magdalena, a s desna vide se tri stupa. Odozdó napis: A. M. I ova slika pravljena je od Medulića s mastima.

10. Majka božja sjedeća kraj Josipa i njekojega mladića gleda svoje u zibki ležeće djetešce. SS. Ana i Magdalena mole se djetetu a polag njih stoji sv. Ivan Ev. S desna na stolcu Marijinom ima napis: A. M.

*) U sbirci nadvojvode Albrechta u Beču nalazi se jedan odtisak bez podpisa. Slika je tamno-svjetla, krasno načinjena i na žutoj hartiji odtisnuta.

11. Isus oprašta se s Marijom na skalinama od kuće. Maria sjedi s dvima ženama na istih skalinah s prekrstjenima rukama. Odozgó vidi se njeki čovjek na vratih od kuće, a dole čekaju dva učenika Isusa. Odozdó u sredini tamno načinjeni monogram: A. M.

12. Isus lieči gubave. Beliestnikah ima 10. Isus stoji s desna s učenici, a s traga u sredini vidi se jedna piramida. S desna odozdó monogram: M. A. F. Ovaj bakrorez načinjen je na dvih pločah s jedkom i retuširan dlietom.

13. Čudnovati ribolov, polag Rafaelove slike načinjene na rimskih tapetah. Ovaj bakrorez pokazuje, nakoliko je Medulić u rezanju sliedio Parmegiana, jer da se za stonovito nebi znalo, da je izvornik slike ove načinio Rafael, to bi se onda čitav sastav za Parmegianovo djelo držati mogao. Na prvom odtisku ovoga bakroreza neima znaka umjetnikova, na drugom odtisku ima: A. M. F. Isti monogram imao je slavni Marco Antonio.

14. Isusa polažu u grob njegovi učenici u nazočnosti Marie i Magdalene. S lieva na škrinjici s mastima ima slova A. M., s desna A. Parmegianino. Ovaj predmet rezao je Medulić višekrat, i slikao ga je takodjer s mastima.

15. Sv. Ivan Krstitelj propovieda u pustinji. Odozdó podpis: M. A. F. Istoga predmeta sliku pravio je Medulić i s mastima, koja se nalazi u Kasselu u sbirci kneza hesskog.

16. SS. Petar i Pavao lieče kljastave na vratih od crkve, polag Rafaela. Odozdó na kraju podnožja crkvenoga ima podpis: „A. M.“ Krasna slika.

17. Mlada žena, u profilu načinjena, stupa na desno i piše lievom rukom na daski, koju u desnoj drži. S desna na kraju: A. M. Podoban predmet od Medulića s mastima slikan nalazi se kod pisca ovoga djela.

18. Povratak sina razmetnogo, sa 5 figurah. Pod lievom nogom sina vidi se: A. M.

19. Merkurio sa svojimi znakovi naslonjen na njeki grob. S lieva na podnožju groba ima napis: A. M.

20. Jedna žena, koju prati druga s djetetom. Krasno izradjena slika s podpisom: A. M. Bartsch je neima.

D. Medulićevi bakrorezi bez podpisa, koji se takodjer od Bartscha i Naglera smatraju za njegovo djelo.

1—12. Grudnici 12 cesarah u profilu, s podugo-okruglim (oval) graditeljskim uresom i sa statuama na okrajcih. Predstavljaju: 1. Julia Cesara. 2. Octavia Augusta. 3. Tiberia. 4. Kaja Kaligula. 5. Klaudia. 6. Nerona. 7. Galbu. 8. Ottona. 9 Vittelia. 10. Vespasiana. 11. Tita. 12. Domiciana. Sve su načinjene polag Ticiana.

---

*) Jedan odtisak ovoga bakroreza čuva se u sbirci pisatelja ovoga djela.

13. Grudnik mlade žene, koju dva genia cvietjem vienčaju. Odozdó vide se dvie žene s krilama i nogama od Satira.

14. Njeki mladi vojnik pruža ruku jednoj pred njim sjedećoj ženi, koja negledeći na njega, drugu ženu s obadvima rukama prihvatiti želi. Odozdó dvoja gola djetca s uresi od sgradah.

15. Judita sa svojom služkinjom, koja nosi odsječenu glavu Holoferna. S lieva vidi se šator Holofernov. Zani drži ovaj bakrorez za djelo svoga novo izmišljenoga Meldole, budući da se nalazi ista slika i s podpisom: A. M.

16. Klelia na konju gazi s jednom svojom drugaricom rieku Tiver Na kopnu viditi je više djetce.

17. Vojnik i Amazonka, obadva na konjih.

18. Nág muž sjedi na zemlji kraj njeke stare žene. Kraj ove stoji mlada žena a za njom vodi Amor magarca na uzdi.

19. Njeka sjedeća žena poduprta ljevicom u rame jednoga starca, koj pred njom kleči. S lieva stoji drugi starac s djetetom, a s desna leži dvor.

20. Coronis i Aglauru sa sestrama otvaraju proti Minervinoj zapovjedi izručenu sebi košaru. S lieva vidi se Merkur.

21. Grudnik mlade žene, koja na desno gleda, izpod kape padaju joj niz lice pramovi. Odozgó s desna vidi se četvero djetce.

22. Grudnik njeke božice, koja na desno gleda. S lieva stoje tri Rimljanke s lavom, s lieva tri druge žene s janjetom.

23. Boj konjanikah. Odozgó stoji grudnik Belone, odozdó sjede dva starca.

Osim ovih bakrorezah ima, kako Nagler tvrdi, još do 20 drugih s uresima od zidovah, polag Rossa Rossia, koji predstavljaju svakojake figure, voće i druge stvari, te su veoma lahko i umno rezane po načinu Schiavona Medulića.

E. Medulićevi bakrorezi bez podpisa, koji se stranom od Zania, stranom od Bartscha, Naglera i drugih pripisuju nepoznatomu Andriji Meldolli.

1. Rebeka kod bunara s Abrahamovim slugom. Slika sa 5 figurah, jednim konjem, dvimi dévami i jednim psetom.

2. San Jakovljev. Jakov spava na panju, pod njegovima nogama leži pas. S desna prši angjeo i tiče se glave Jakovljeve. Nu liestve se nevide na toj slici. Zani tvrdi, da ovaj predmet ima predstavljati prizor iz života sv. Roka.

3. Mojsija razgovara se klečeći s Bogom, koj mu se prikazá u slici gorećega grma na gori Horeb. Oko Mojsije pasu se ovce. S daleka vidi se grad. Ovu sliku načinio je Medulić i s mastima.

4. Mojsija pokazuje nezadovoljnim židovom prepelice, što im je Bog poslao. S desna stoji Mojsija, a s lieva kleči jedna žena s prepelicom u ruci, kraj njezinih noguh leži jedna posuda.

5. Narodjenje Isusovo. S lieve strane podaje Maria djetetu sisu, dočim 5 pastierah dolaze, od kojih jedan u sviralo svira. S lieva za Marijom stoji Josip s batinom. S traga vide se dva čovjeka, koja su s bakljama unišli kroz vrata njeke razvalene sgrade. Ovaj predmet slikao je Medulić višekrat takodjer s mastima.

6. Klanjanje Sv. trih kraljah. Majka božja skida sa zibke vélo, da kraljevi mogu viditi djetešce. Jedan od kraljevah kleči s lieva od zibke, drugi nosi na velikoj zdjeli drage pomasti, a s traga stoji sv. Josip naslonjen na četverouglasti kamen. I ovu sliku pravio je Medulić višekrat s mastima.

7. Isti predmet, tom razlikom, da djete leži na krilu Marijinom. Jedan kralj kleči pred djetetom, drugi uzimlje od sluge posudu s dragima pomastima, a treći grli Josipa. S traga vidi se družba kraljevska. Zani tvrdi, da se na njekojih odtiscih vidi na stolcu Marijinom monogram: A. M.

8. Klanjanje pastierah. Ovaj predmet rezao je Medulić višekrat na različni način, a kako znamo slikao ga je i s mastima. Onaj bakrorezni odtisak, što sam ga ja vidio u sbirci nadvojvode Albrehta, rezan je na dvih komadah bakrene ploče.

9. Bieg sv. porodice u Jegjipat. Maria sjedi s djetetom na oslu, kojega angjeo vodi. Josip ide za oslom. I ovaj predmet pravio je Medulić s mastima. Bakrorez rezan je dlietom na modroj ploči.

10. Isus stojeći pred skalinama, na kojih slušaju dvie žene s poniznostju njegove rieči. Nješto poviše stoje druge dvie, od kojih je jedna samo glavu kroz vrata pokazala. S desna od Isusa stoje dva njegova učenika, razgovarajući se. Ovo će valjda biti oproštaj Isusov od Marije, kojega je Medulić rezao takodjer sa svojim monogramom.

11. Isus lieči kljastave. S desna stoji Isus sa svojimi učenici a s lieva sjede bolestnici na zemlji. U sredini s traga stoji hrpa ljudih, a u zraku trepti veliki angjeo. Polag Parmegiana, na modrom temelju sa zlatnimi prugami.

12. Isus probudjuje Lazara od smrti. I ovaj predmet načinjen je po Meduliću s mastima *).

13. Mrtvo tielo Isusovo stavljaju u grob dva njegova učenika u nazočnosti Marije i Magdalene. Ovu sliku rezao je Medulić polag Parmegianina, tom razlikom, da je mjesto skaline načinio njekoliko drveta.

---

*) Ovaj bakrorez nespominje ni Bartsch, ni Zani, ni Nagler.

14. Sveti Pavao prodikuje na Areopagu u Ateni. Jedna od najljepših rezanih slikah Medulićevih, načinjena polag Parmegianina. Sveti Pavao stoji na Areopagu uzvišenom desnicom i kaže trimi prsti na nebo. Oko njegovo oduševljeno je, vlasi mu s glave natrag lete, a kabanica mu je u uzbitjenju s ledja na zemlju pala. Pred njim stoji množina ljudstva, žene, djetca, starci i mladići, pa upiraju stranom pobožne svoje oči u zemlju, stranom pako gledaju na nebo. Jedno djete, koje je više sviuh glavah uzvišeno, pruža obe ručice prema Pavlu. Njekoja lica veoma su krasna, risarija je pravilna, sastavljenje veoma umjetno i puno duha.

15—28. Isus sa dvanaest apostolah i s Ivanom Ev. Ovih 13 bakrorezah rezao je Medulić trikrat s njekimi promienami.

29. Majka božja sjedeća pod drvetom drži u naručju svoga sinka. S lieva pod njezinimi nogami sjedi sv. Josip.

30. Pobjeda Isusova nad poganstvom. Jedna žena s krstom stoji na robu poganskom, ležećom na dvih knjigah.

31. Majka božja s djetetom u naručju stoji na glavi kerubina, okružena svietlimi traci.

32. Majka božja okružena od više svetacah. Ona sjedi s desna na prestolju s djetetom u naručju. Mali Isus prigiba se k Magdaleni, kraj koje stoji Ivan Ev. s kaležom.

33. Sv. Katarina klečeća pred Marijom uzimlje od ove Isusa u svoje naručje. Za Marijom s desna stoje sv. Josip i Jelisaveta.

34. Majka božja sjedeća za stolom pred otvorenom knjigom gleda na desno na maloga Isusa, koj joj pokazuje voće, što ga je angjeo donio. S traga na lievo stoje Josip i Ana.

35. Majka božja s djetetom, što se prigiba k malomu Ivanu, koj mu pruža košaru s voćem. Tu se vidi i Josip s Magdalenom. S traga stoji njeki sv. biskup, a čitav prizor zaključen je liepima sgradama.

36. Majka božja plete vience iz cvietja, što joj mali Isus daje, da može darovati angjela, koj s desna stoji. S traga vidi se Josip i Jelisaveta.

37. Sv. Bibiana neće da klanja krivim bogovima. G. B. Mercati F. P. da Cortona p. Radirano od A. M.

38. Belona u profilu, obratjena na desno, drži u lievici Aegidu a u desnici kopje.

39. Diana ili jedna izmedju njezinih vilah strielja iz lúka.

40. Konja Pegaza, koj na desno gleda, vienča jedna Muza. Riedka ova misao veoma je krasno izvedena.

41. Herkules želi Centauru Nesu oteti Dejaniru, s kojom na desno bieži.

42. Mars naslonjen na jedno drvo i poduprt na svoj štit grozi se Amoru, koj pred njim stoji.

43. Ganimed sa zdjelom i sjedeća Hebe s velikom posudom.

44. Venus, ostavljajuća kupelj, pred jednim stolom, na kom stoji velika posuda, drži lúk i strielu, koju joj Amora oteti želi. S traga viri Satyr izpod malko otvorene zaviesi.

45. Bellona stojeća drži u rukuh štit i kopje.

46. Ista Bellona krije se sa štitom, bacajući lievom rukom kopje. Pod nogama leže dvie velike knjige.

47. Mars u oklopju sa štitom i kopjem.

48. Minerva na Parnasu medju Muzama. Veoma fino i nježno izradjena slika.

49. Sud Parida, koj s desna kraj Merkura sjedi i Veneri srednjoj izmedj božicah jabuku podaje. Odozgó tjera Apollo kolo od sunca, odozdó vidi se Jupiter s dvimi božicami, a sasvim dole načinjene su dvie rieke s Najadom. Ovaj predmet, kojega Medulić polag Parmegiana načini, slikao je takodjer s mastima.

50. Božica krieposti. Gola krilata žena diže se u zrak, shvativši jednoga čovjeka, kog želi izbaviti od opačine.

51. Njeki prorok držeći dvie svezane smotke (Bandrolle).

52. Mlada gola žena s lietećom kosom stupa na desno i drži desnicom zdjelu u vis. S desna se vidi i druga gola žena, koja veliki sud u rukuh drži.

53. Mlada stojeća žena nosi na desnom laktu košaru s voćem i stavlja ruku na jednu knjigu, koju polag stojeće golo djete obadvima rukama na glavi drži *).

F. Medulićevi bakrorezi, koje Englez Ford spominje.

1. Apollo proganja Dafnu, koja se u lovorovo drvo pretvori. Od ovoga bakroreza poznat je jedan jedini iztisak, koj se u englezkom muzeu nalazi. Za nas je taj bakrorez tim važniji, budući da znamo, da je ovaj predmet Medulić još u svojoj mladosti s mastima slikao.

2. Dafne pretvorena u košaru s cvietjem. Tu se vidi takodjer Apollo i Peneus. Veoma riedak bakrorez.

3. Maria s djetetom, s Josipom, s njekom sveticom i njekim biskupom pod vinovom lozom. Veoma riedak bakrorez, od kojega se jedini odtisak kod pokojnoga Th. Wilsona u Englezkoj čuvao.

4. Maria s djetetom i malim Ivanom.

5. Sveta porodica s Magdalenom, Jelisavetom, Ivanom i Lukom.

6. Blagoviest, ili navieštenje Gospino, koje je Medulić s mastima pravio.

7. Sveta porodica s Jelisavetom, Magdalenom i Ivanom.

---

*) Od ovih gorespomenutih bakrorezah nalaze se obširniji opisi s naznačenjem veličine kod Bartscha, Naglera i Zania.

8. Svadba sv. Katarine, bakrorez sa 7 licah izvan Katarine. Jedan angjeo igra na orgulje. Krasno sastavljena slika u malenom formatu, veoma značajno i fino izradjena.

9. Venus razoruža Amora, polag Parmegianina *).

Medulićeve vlastoručne risarije.

1. Prilika njekojega plašljivoga kaludjera, risana crnim kamenom (Stift) i bielom kretom, veoma pomno i značajno. Visoka 12 pal. 4 lin., široka 9 pal. 4 lin.

2. Prilika drugoga kaludjera, koj u zemlju oči upira, na isti način risana. Vis. 13 pal. 3 lin. šir. 9 pal. 6 lin.

3. Prilika na nebo gledajućega starca, risana olovkom i crvenilom (Röthel), ali nije posve sgotovljena. Slika ova prekrasna izrazuje njeku tugu i zajedno neobičnu živahnost, zašto je od svih poznateljah umotvorinah veoma cienjena. Ova jedina slika može osvjedočiti one, koji Medulića poradi nepravilnoga risanja osudjuju, da je on i veoma pravilno i krasno risati znao, samo kad je imao vremena za moći štogod laganije raditi. Visoka je slika 12 pal. 3 lin. a široka 8 pal. 9 lin.

4. Mlada žena, koja na cimbalih igra, naprotiv njoj trubi u trublju krilati genius. Risana je slika crnom kretom. Odozdó stoji slovo R., koje svjedoči, da je ova slika kupljena s ostalom sbirkom od glasovitoga englezkoga slikara Reynoldsa. U ostalom poznato je, da je Reynolds u svojoj sbirci samo najizvrstnije slike imao. Visoka 8 pal. 5 lin., široka 9 pal. 10 lin.

5. Irod sjedeći na prestolju podieliva svojim vojnikom zapovjed, da poubijaju svu djetcu u Betlehemu. Risano crvenilom u vodi razpuštenom. Ova krasna slika ima i vlastoručni podpis umjetnikov, naime: Andrea Chiaon. (Prvo slovo S ili je s vremenom izbrisano, ili je sám umjetnik u hitnji zaboravio ga napisati.) Visoka je 16 pal. 1 lin., široka 11 pal. 3 lin.

6. Sveta porodica, risana perom i tušom. Visoka 5 pal, 5 lin. široka 4 pal. 4 lin.

7. Njeki kaludjer klečeći moli se Mariji, koja u oblacih drži stojeće diete. Mariju prate sv. Ivan Krstitelj, više angjelah, koji oblake drže, i dva kaludjera. Slika načinjena je u okruglini. Na okolo narisani su četverouglasti arabeski, u uglih namjestjena su 4 Evangjelista, a u sredini dva druga lica, mislim da su SS. otci crkve. Risarija ova služila je po svoj prilici za osnovu take slike, koja je imala namiestjena biti na svodu njeke crkve. Risana je perom i bisterom (sivo u sivo). Visoka 14 pal 11 lin., široka 11 pal. 1 lin.

---

*) Osim ovih 9 slikah spominje Ford još: Isusov oproštaj s materom, kog smo već gore spomenuli.

8. Mrtvo tielo Isusovo polaže u grob sv. Ivan Ev., naprotiv njemu pala je Mati božja u nesviest, svete žene drže ju da nepadne na zemlju. Prekrasna ova slika risana je perom, tušom i zelenom bojom. Svietlost je u njoj veoma dobro razdieljena, risarija točna i izvrstna. Visoka 7 pal. 6 lin., široka 10 pal. 2 lin. (Ovaj predmet rezao je Medulić na bakru i pravio s mastima.)

9. Komad risarije s Marijom i djetetom a naproti sv. Josip, komu glava fali. Risano perom, tušom i bielom kretom. Visoka 5 pal. 8 lin., široka 5 pal 5 lin.

10. Sveti tri kralji klanjaju se novorodjenomu Isusu. Jedan ljubi nogu djetetu, drugi stojeći drži posudu s dragocienima mastima, treći daruje temjan. S traga za Marijom stoji Josip naslonjen na svoju batinu. Risarija ova s perom i bisterom skurim (skuro u skuro) nije posve zgotovljena. Visoka 7. pal 9 lin., siroka 5 pal. 9 lin.

11. Narodjenje Isusovo. Djete leži u jaslicah, Maria kleči uz njega sklopljenima rukama, Josip kraj nje. S traga vide se dva pastiera. Risano perom i bisterom skuro u skuro. I ova risarija kupljena je sa sbirkom Reynoldsa. Vis. 7 pal. 1 lin., šir. 5 pal. 9 lin.

12. Judita s mačem u desnici stavlja s lievom rukom Holofernovu glavu u zdjelu, koju njezina služkinja na glavi drži. Odozdó vidi se truplo Holofernovo, u uglu stoji jedna posuda. Risano bisterom sivo u sivo i bielom bojom napunjeno. Prekrasno izradjena risarija. Visoka 7 pal. 8 lin., široka 6 pal. 4 lin.

13. Kći Faraonova vadi maloga Mojsiju iz Nila. Risano perom, tušom i ponješto takodjer bielom bojom ponapunjeno. Visoka 13 pal. 3 lin., široka 9 pal. 2 lin. Njeki dvoje, jeda li je ova risarija pravljena od Medulića ili Parmegianina, nu mi smo već gore vidili, kakó je Medulić isti predmet na isti način ne samo s mastima slikao, nego takodjer na bakru rezao, zašto neima sumnje da ga je i risao, nu po svom običaju u duhu Parmegianina.

14. Rebeka napaja kod bunara Eleazara, za ovim stoji više ženah i muževah s dévama. Risano perom i malko bisterom. Vis. 8 pal., šir. 13 pal. 7 lin. Isti predmet rezao je Medulić i na bakru *).

15. Pietà, ili polaganje u grob tiela Isusova, sa 11 figurah i još jednom, od koje se medju dvimi drugimi samo malena glava vidi. Jedan učenik drži pod ramenima Isusa, koj leži na kamenom grobu s raztegnutom desnom rukom. Magdalena klečeća drži s obadvima rukama lievicu Isusovu a pred njom na zemlji leži njezina posuda s mastju. S desna vidi se Maria onesviestjena, koju drži jedna od svetih ženah. Medju ovom ženom i uče-

*) Sve ove spomenute risarije na br. 14 nalaze se u prebogatoj sbirci risarijah i bakrorezah nadvojvode Albrehta u Beču, u knjizi III. mletačke škole.

nikom vide se tri glave. Osim ovih prisutna su još dva učenika i dva druga lica. Risano je perom i sadjom (Russ) i napunjeno bielom bojom. Ovu risariju, koju je Zani našo u Parizu u sbirci M. de Nona*), i koja je tamo poznata kao djelo Medulićevo ili A. Schiavona, drži isti Zani za djelo svoga izmišljenoga Meldole, budući da je Medulić pod svojim monogramom A. M. isti predmet, na isti način na bakru rezao. Vidi se s toga, u kolike smetnje i smutnje došao je siromaški Zani po svojoj griešnoj misli, da je u pokvarenom napisu: Meldola, našao zaista novoga njekojega umjetnika, o kom sviet ni prije ni poslije njega znao nije. U ostalom nemože Zani zadosta nahvaliti rečenu risariju.

Osim ovih risarijah spminje se u imeniku slikah i risarijah, što je njegda Conte Algarotti u Mletcih imao, takodjer jedan aquarel od Medulića, bez da stoji, što je ista risarija predstavljala.

Medulićeve slike, rezane od inih umjetnikah.

1. Pastieri dolaze klanjat se novorodjenomu Isusu. Maria drži na koljenih diete savijeno u plahti. Oko - nje pastieri klečeći i klanjajući se. Za Marijom stoji Josip i gleda na diete. Rezano na bakru od L. Boela. Odozdó napis: A' Schiavone pinx. L. Boel fecit. Izvornik nalazi se u bečkom Belvederu.

2. Mrtvo tielo Isusovo stavlja u grob jedan angjeo s Josipom od Arimatie. Na bakru rezano od J. Popelsa. Izvornik nalazi se u draždjanskoj kr. galeriji.

3. Sveta porodica. Mali Isus ljubi se s Ivanom. S traga, gleda na nje Jelisaveta naslonjena na zatvorenu knjigu. Na bakru rezano od C. Lauversa. Izvornik nalazi se u draždjanskoj kr. galeriji.

4. Enea nosi na ledjih Ankisa, koj u rukuh drži iz kamena izvajanoga boga trojanskoga. Za njimi trči jedno diete. S traga vide se zidovi njeke palače, a s daleka more s brodovi. Na bakru rezano od C. Lauversa. Po svjedočanstvu Naglera nalazi se izvornik u bečkom Belvederu, nu ja ga nenadjoh tamo.

5. Kuriu Dentatu kod kamena sjedećemu nude Samaritanci punu škrinju novacah, koje on primiti neće. Na bakru rezano od L. Boela. Izvornik nalazi se u bečkom Belvederu.

6. Tri žene, od kojih jedna kleči a jedna na rukuh škrinjicu drži, klanjaju se dvim vojnikom, što pred palačom stoje. Za ovimi vojnici vidi se iz kamena iztesani lik njekog lovorom ovienčanog vojnika (Scipiona?). S desna u daljini vidi se brod na moru, kamo više ljudih svakojake stvari

---

*) Ova sbirka obogatjena je bila većom stranom sa sbirkom Zanettia iz Mletakah.

nose. Na bakar rezano od L. Boela i od Prennera. Mislim, da će ovo biti prizor iz života Scipiona, koj se nalazi u bruselskoj galeriji.

7. Meleager i Adonis. Alegorička basna na bakar rezana od T. van Kassela. Izvornik nalazi se u bečkom Belvederu.

8. Venus ustavlja Adona da neide u lov; sa strane trči Amor s golubicom u ruci. Na bakru rezano od L. Boela i ako se nevaram, od Šibenčanina Martina Rote-Kolunića. Izvornik nalazio se u bečkom Belvederu, ali ga ja tamo nenadjoh.

9. Sud Mide. U bregovitoj okolici sjedi na zemlji kralj Midas s oselskimi uši, izpod njega naslonjen je na zviždala Pan, a s desna igra Apollo na gusle. S traga sjede pod dvimi drveti Minerva i njeki čovjek. Odozdó u sredini leži kruna na jastuku s uresi kraljevskimi, izpod toga stoji s jedne strane napisano: „Midas preferring Pan to Apollo is punished with asses ears etc.“ A s druge strane: „Midas Panem Apollini praeferens auriculis asininis mulctatur“. Krasnu ovu sliku rezà na bakar Sim. Gribelin godine 1712. Izvornik nalazi se u Englezkoj u galeriji Kensington.

10. Njeki čovjek drži u desnoj mierilo, a u lievoj mač. Pod mierilom lieva njeka žena iz pehara vodu u čabar. S lieva drži druga žena vienac nad glavom rečenoga čovjeka. Na podu leži jedan starac obimajući lonac, koj pred njim stoji. Na bakru rezano od Boela. Gdje se izvornik nalazi, neznam.

11. Genius s trubljom doletivši k jednomu čovjeku stavlja prst na njegovo lievo rame. Kraj njega sjedi njeka žena na knjigama, i drži u lievoj ruci otvorenu a u desnoj drugu zatvorenu knjigu, pa gleda na stranu. Za njom pod velikim hrastom stoji njeki vojnik sa štitom i kopjem. S traga u prospektivi vidi se opet drugi genius, koj malo diete vodi u hram mudrosti. Bakrorez ovaj rezan je od L. Boela i Prennera. Gdje se Medulićev izvornik nalazi, neznam *).

12. Pastieri klanjaju se pred novorodjenim Isusom. Bakrorez od C. Mogallia, risarija od Franje Petruccia. Ista slika Medulićeva rezana je u bakar od L. Boela, s podpisom: A. Schiavone p. Q. (Quirino) Boel f. Izvornik nalazi se u bečkom Belvederu.

13. Isusu, koj na vrtu od Getsemana od žalosti padè na zemlju, prikažuje se angjeo, kažujući na nebo. Prekrasno rezano od L. Sadelera. Odozgó stoji napisano: „Apparuit illi Angelus de caelo confortans eum“. Odozdó: „A. Sciavon pinx. R. Sadeler fecit cum privilegio Sum. Pontificis et S. C. Majestatis“, a pod tim:

---

*) Od svih ovih 11 bakrorezah nalaze se odtisci u carskoj knjižnici u Beču, pod naslovom: „Oeuvres des Peintres Venitiens.“ T. I. od lista 17—24. Bakrorezi pod brojem 6 i 11, rezani od Prennera, nalaze se u sbirci pisatelja ovoga djela.

Nostrorum Jesus scelerum sub mole cedebat,
Ad Domini casum caelicus ales adest,
Nullus adest hominum, o facinus, gens impia, vestrum
Vos posuistis onus, vos relevare decet. *)

14. Isus svezan stoji u družtvu petorice pred Pilatom. Rezano od J. Troyena. Izvornik nalazi se u galeriji bruselskoj.

15. Pastieri sa stadom i svakojakom zvieradom. Jedna djevojka daje psetom piti i brani se od vola, koj hoće takodjer da pije. Velika i krasna komposicija, na bakru rezana od C. Mogallia, risana od Fr. Petruccia. Gdje se nalazi izvornik, neznam **).

16. Sveta porodica sa Jelisavetom, koja Isusa ljubi. Na bakru rezana od Lisebetiusa. Izvornik nalazi se u bečkom Belvederu.

17. Isukrst svezan i trnjem ovienčan stoji pred Pilatom, koj si ruke pere. Oko Isusa stoji više vojnikah i jedan židovski svetjenik. Mladi sluga, koj Pilatu posudu za pranje podaje i vodu na ruke lieva, gleda s pomilovanjem na Isusa. Za Pilatom stoji njeki stari židov, prekrstivši s traga ruke. Bakrorez ovaj, veoma umno izradjen, rezan je od G. L. Henriqueza ***). Izvornik Medulićev nalazi se u galeriji Bridgevatera u Londonu. Ista slika rezana je takodjer od Groensvelta.

18. Petar zatajiva Isusa. Rezao Troyen. Izvornik Medulićev nalazi se u galeriji u Bruselu.

19. Isus noseći krst pada pod trhom, rezano od Falka i Mathama. Izvornik nalazi se u galeriji g. Reynsta (gdje?).

20. Jupiter i Jo u liepoj okolici. Slika ova načinjena od Modulića u Ticianovom duhu, rezana je na bakru od P. Avelina. Izvornik nalazi se u sbirci Crozata u Parizu.

21. Abel ubija svoga brata Kaina, ili kako Baldinucci i Rosini tvrde: Samson ubija Filisteanca, pod velikim hrastom. Sa strane vidi se ubita lisica ili njoj podobna zvier. Bakrorez u velikom formatu rezan od Fr. Antuna Lorenzinia i risan od Petruccia. U malom formatu za Rosinievo djelo rezan od De Vegnia. U najnovije doba za djelo „Galleria Pitti" rezana je ova slika od A. Marchia, risana od A. Muzzia ****). Izvornik nalazi se u galeriji Pitti u Florenciji.

*) Gdje se nalazi izvornik ove slike, neznam.

**) Bakrorezi od broja 12 do 16 nalaze se takodjer u carskoj knjižnici u Beču, u Suplementu gorespomenutoga djela. T. I. od lista 21. do 25.

***) Dva odtiska ovoga bakrereza, u različnom formatu, nalaze se u sbirci pisatelja ovoga djela.

****) Petručiev i Marchiev odtisak ovoga bakroreza nalazi se u sbirci pisatelja ovoga djela.

22. Isus plače nad propastju Jerusolima, rezano od Tiozza a risano od G Busattia, u Zanottovom djelu: „Pinacoteca della Imp. Reg. Accademia Veneta“. Izvornik Medulićev nalazi se u mletačkoj akademiji.

23. Podoba nepoznatoga čovjeka, rezana od F. Rosaspine. Izvornik Medulićev nalazi se u florentinskoj galeriji Pitti.

24. Klanjanje pastierah pred novorodjenim Isusom, sa 15 licah, 5 angjelah, s volom i oslom, sa dva psa, janjetom itd. Prekrasnu ovu Medulićevu sliku rezao je Corn. Bloemart na troškove gospodara iste slike, Ivana Franceschia, pod imenom Rafaelovim, sa sljedećim podpisom: Raphael Vrbinas pinxit, Cornelius Bloemart sculpsit Romae. Superiorum licentia cum Privil. S. C. Mtis et Regis Christmi.“ Tu stoji takodjer posveta od istoga Franceschia na cesara Ferdinanda III. i njegovu kćer Mariju Annu kraljicu španjolsku, sa sljedećimi riečmi: „Aeternitati atque admirationi pingebat Raphael Vrbinas, cujus extat apud me tabella, quam hoc exemplo expressam . . . . dedicat humillimus et obsequentissimus servus Joannes Baptista Franceschi Venetus.“ Gdje se sada ovaj riedki izvornik Medulićev nalazi, neznam *).

25. Obrezovanje Isusovo, rezano na bakru od Quirina Boela.

26. Sveta porodica s malim Ivanom, kojega Isus cieluje. Rezarija od C. Lauversa.

27. Podoba Medulićeva, što se u Florenciji nalazi, u malenom formatu rezana od Dom. Denona.

28. Ista podoba na čitavom listu, snimljena od Dom. Campiglia, rezana od P. Ant. Pazzia.

29. Podoba Medulićeva iz berlinske sbirke, rezana u djelu Ridolfia.

30. Podoba nepoznatoga iz galerije Pitti, risana od Muzzia, rezana u bakar od Sanguinetta.

Izvori. Algaroti Conte. Catalogo dei Quadri. Venezia. — L'Archeografo Triestino. Trieste. 1837. Vol. IV. p. 314. — Aretino Pietro. Lettere. Parigi. 1609. T. III. p. 222 — Argensville Ant. Jos Leben der berühmtesten Maler. Leipzig 1767. — Baldinucci Filippo. Notizie de' Professori del disegno da Cimabue fin quà. Firence 1681—1702 — Bartsch Adam. Le peintre graveur. Vienne 1803—21. — Basan F. Dictionair des graveurs anciens et modernes. Paris 1767. — Bartoli Francesco. Notizie delle Pitture, Sculture ed Architetture che ornano le chiese etc. d' Italia. Venezia 1777. — Boschini. Descrizione di tutte le publiche pitture della città di Venezia. Venezia 1733. — Bottari M. G. Raccolta di Lettere sulla Pittura, Scultura ed Architettura. Milano 1822. II. pag. 63. — Brandolese Pietro. Pitture, Sculture, Architetture ed altre cose notabili di Padova. Padova 1795. — Brulliot Fr. Dictionair de Monogrammes etc.

*) Zani, koj takodjer o ovom bakrorezu govori, kaže zajedno o slici: „da bi znao, da je Andria Meldolla ikada s mastima naslikao koju sliku, to bi onda ja ovu sliku držao za djelo njegovo. Tu je naš Zani, kao i višekrat, nehotice priznao, da su tvorovi Medulićevi i njegovoga Meldolle posve srodni, nehtijući ipak priznati, da oba imena jednomu čovjeku pripadaju.

Munich 1832. — Brulliot Fr. Cataloque raisonné des Estampes du Cabinet de feu Mr. Le Baron d'Aretin. Munich 1837. T. II p. 168. — Barckhardt J. Die Kunstwerke der belgischen Städte Düsseldorf 1842. — Caodry Richard. Description of the pictures at the Carl of Pembrokes House at Wilton. London 1751. — Comte (Le). Venise ou coup d'oeil littéraire, artistique, historique, poetique et pittoresque. Paris 1844. — Concina Jaques. Voyage dans la Dalmatie Maritime. Alvisopoli 1810 pag. 24. 83. — Danica hrvat. slav. i dalm. 1843. Br. 34. — De Boni F. Biografia degli Artisti. Venezia 1840. — Fiorillo. Geschichte der Malerei. Göttingen 1801. — Forel R. Etchings after Drawings and Endrawings by Parmeggianino and A. Meldolla. London 1822. — Füssli. Allgemeines Künstler-Lexicon. Zürich 1799. — Gallerie de Florence. Florence 1816 p. 120. 125. 131. 159. — Gazzetta di Zara 1844. Nr. 21. 22. 37. 44. 54. 66. — George peintre. Gallerie de feu S. E. le Cardinal Fesch. Rome 1845. P. IV. p. 69. 241. — Hand Ferdinand. Kunst und Alterthum in St. Petersburg. Weimar 1827. — Harzen E. Deutsches Kunstblatt. 1853. N. 37. — Heller J. Lexikon der vorzüglichsten Kupferstecher. 1823 p. 42. — Hirsching Fr. Carl. Nachrichten von sehenswürdigen Gemälden und Kupferstichsammlungen in Deutschland. Erlangen 1786. — Hofstätter F. J. Nachrichten von Kunstsachen in Italien. Wien 1792. I. 267. 365. 377. 399. — Kollár Jan. Cestopis obsahujíci cestu do Horní Italie. V Pešti 1843 p. 66. 82. 98. 178. 228. — Lanzi Luigi. Storia pittorica della Italia. Milano 1823. III. pag. 132. — Lomazzo Paolo. Trattato dell' Arte della Pittura, Scultura et Architettura. Milano 1585. — Martinelli Domenico. I Ritratto di Venezia. Venezia 1684. — Moschini G. A. Guida per la città di Venezia 1815. — Moschini. Guida per la città di Padova. Venezia 1817. — Nagler. Neues allgemeines Künstler-Lexicon. München 1835—1852. — Nagler. Die Monogrammisten. München 1857—1859. Nr. 909. 910. 977. 983. 1024. — Němčić A. Putositnice. U Zagrebu 1845. Pag. 349. 354. 368. — Orlandi. Abecedario Pittorico. Bologna 1719. — Paoletti Ermolao. Il Fiore di Venezia. Venezia 1837. — Parma Giacomo. Arti belle dei Veneziani. Padova 1837. — Passavant J. D. Kunstreisen durch England und Belgien. Frankfurt am Main 1838. — Persico J.B. Verona e la sua Provincia. Verona 1838. — Pezzoli Luigi. Elogio di Andrea Schiavone (Discorsi letti nella R. I. Accademia Veneta). Venezia 1840. — Pilkington M. The Gentlemans and connois seurs Dictionary of Painters. London 1798. — Raccolta di Lettere sulla Pittura, Scultura ed Architettura. Roma 1757. T. III. pag. 354. — Richardson Mn. Description de divers fameux Tableaux, desseins, statues etc., qui se trauvent en Italie. Amsterdam 1728. — Richardson M. Traité de la Peinture et de la sculpture. Amsterdam 1728. — Ridolfi Carlo. Le Meraviglie del Arte, ovvero le vite degli illustri pittori veneti e dello stato. Padova 1835. — Rigamonti Ambrosio. Descrizione delle pitture più celebri che si vedono nelle chiese etc. di Trevigi. Trevigi 1776. — Rosini. Storia della Pittura italiana. Pisa 1839—1847. T. V. pag. 318. — Rost E. C. H. Handbuch für Kunstliebhaber und Sammler über die vornehmsten Kupferstecher und ihre Werke. Zürich 1796—1808. — Ruhmohr. Drei Reisen nach Italien. Leipzig 1832. — Sansovino Fr. Venezia descritta. Venetia 1604. — Scaramuccia Luigi. Le finezze de' pennelli Italiani. Pavia 1674. — Spiegazione della Basilica Patr. di S. Marco. Venezia 1849. — Temanza Tommaso. Vite dei piu celebri architetti e scultori Veneziani del sec. XVI. Venezia 1778. p. 482. — Ticozzi St. Dizionario degli Architetti, Scultori, Pittori, etc. Milano 1830. — Tomasco N. Studij critici etc. Milano 1830. II. p. 438. — Tschischka Franz. Kunst und Alterthum in dem österreichischen Kaiserstaate. Wien 1836. — Waagen G. Pr. Kunstwerke und Künstler in Deutschland. Leipzig 1845. — Wasari G. Vite de più eccelenti Pittori, Scultori ed Architetti. Livorno 1767. — Volkmann J. J. Historisch-kritische Nachrichten von Italien. Leipzig 1790. — Zanetti. Della pittura Veneziana. 1771 e 1772. — Zani Pietro. Enciclopedia delle belle Arti. Parma 1819. — Zani P. Materiali per servire alla Storia del incisione. Pag. 207. — Zanotti Fr. Pinacoteca della Imp. Reg. Accademia Veneta delle belle Arti. Venezia 1830. P. II.

Medved Matej, graditelj, rodom iz župe Cirklaha na Gorenskom u Krajnskoj, učio se zidarstvo u svom rodnom selu. Biaše kroz dugo vrieme u Krajnskoj poznat samo kao dobar i pošten seoski zidar. Oko godine 1841. došav u Ljubljanu, baš u ono doba, kad se trudom Karola Zorna radilo o tom, da se stolna crkva ljubljanska uresi velikom kubom, ponudi se Medved za graditelja ove kube i sagradi ju tako vieŝto, da ju najizučeniji graditelj mnogo bolje sagradio nebi. U tom njegovom tvoru jedina je pogrieška, po našem mnienju, što je čitava kuba za onu crkvu malko pretežka. U ostalom proslavio se Medved ovim dielom na toliko u Krajnskoj, da ga tamo i sad još za jednoga od najvještijih graditeljah smatraju.

Megljanić ili Meljanić Mihalj, graditelj i vajar spljetski 15. vieka. Spominju ga kvaderne spljetske ponajprije god. 1491. u oporuci njekog Stjepana Skadranina, kao svjedoka, zatiem iste godine, kad je njeke svoje dugove iztjerivao u Spljetu i na otoku Hvaru. Dne zadnjega Travnja g. 1493. stoji zabilježen u istih kvadernah njegov ugovor s monastirom sv. Marije u Blatu (Palude) kod Spljeta, u kojemu se obvezà, da će pred velikim oltarom monastirske crkve načiniti 10 stupićah, s kipom B. D. Marije i jednoga angjela i to za 5 dukatah u zlatu. Iste godine dne 23. rečenoga mjeseca Travnja načini Megljanić ugovor s nadzornici stolne crkve spljetske, da će popraviti zvonik iste crkve, koj biaše udarcem groma na mnogih mjestih veoma oštetjen. U tom ugovoru obvezà se naš meštar: 1. Da će popraviti skaline nad prvim podom (volto) zvonika i načiniti dvie skaline, što vode na drugi pód. 2. Da će popraviti četverouglasti rub (listam quadram) na temenu zvonika. 3. Da će promieniti jedan svod pod krovom prema iztoku, gdjeno udari grom, i da će nad istiem svodom toliko kamenah namiestiti, koliko ih prije biaše. 4. Da će iznad ovih kamenah načiniti sve izdjelane okružice, na koliko ih je grom izkvario. Napokon 5. da će temen zvonika zatvoriti s tupim i ugladjenim kamenom, kako i prijě biaše. Megljanić svrši ovaj posao podpunim zadovoljstvom, te bude time uvrstjen medju one slavne umjetnike, koji su krasni zvonik stolne crkve spljetske gradili i uresivali.

Menčetić Vladislav, rodio se u Dubrovniku oko godine 1700. Biaše u svoje doba na glašu kao skladatelj muzikalnih predmetah i kao pjesnik. Njegove svatbene pjesme s napjevi, što ih je načinio u pohvalu Sabine Ročićeve i Marije Gradićeve, običavahu još dugo po njegovoj smrti pjevati dubrovačke djevojke. Umro je kao poslanik dubrovački u Carigradu godine 1748.

Menegellus, sin Ivana od Kanala iz Mletakah, slikar, živio početkom 15. vieka u Zadru, gdje je svoju kuću imao. U jednom rukopisu, što se kod mene nalazi, spominje se god. 1406., da je Mirku Zoraniću od Ljube, stanovniku pažkome, prodao za 25 žlatnih dukatah jednu svoju kuću kod crkve sv. Stošije, što ju je kupio bio od Bartula Rubka (de Rubco).

Mentzinger Valentin, gl. Metzinger.

Mèrnavić Petar, slikar, živio u početku 17. vieka. Biaše po svoj prilici iz porodice hrvatskih Mèrnavićah, od kojih su u isto doba š njime živili Vuk Krsto, njegov bratić Gašpar i bratučed Ivan Tomkó, slavni spisatelj. O Petru znade se samo toliko, da je kao slikar god. 1623. radio na carskom bečkom dvoru, i da je od ovoga za nagradu svojih tvorovah primio 75 forintih.

Izvor. Schlager Joh Ev. Materialien zur österr. Kunstgeschichte. Vidi Archiv für Kunde österr. Geschichtsquellen. Jahrgang 1850, II. Band, pag. 692 und 744.

Metodie Sveti, učitelj vjere krstjanske kod Slavenah, zajedno veoma viešti slikar, rodio se u Solunu od bogatih roditeljah oko godine 830. Mi nemožemo tu potanko opisivati njegov život, koj je u različitih jezicih, a u najnovije doba od našega Račkoga veoma obširno opisan; želimo samo spomenuti, što se o njemu kao slikaru pripovieda, premda njeki, ne bez razloga, tvrde, da se pod ovim slikarom Metodijem neima razumievati sveslavenski učitelj Metodio sveti, nego njeki drugi. Bivši kaludjer reda sv. Vasilije, kaže pripoviedka, nauči se Metodio u njekom monastiru slikovati, čim su se u ona doba u carstvu bizantinskom mnogi kaludjeri izključivo bavili, te pokazà svoju vještinu stoprv onda, kad je njekom zgodom došavši na dvor bugarskoga kneza Borisa, od ovoga dobio nalog, da mu kraljevsku palaču sa slikama uresi, budući da je isti knez bio veliki prijatelj slikah, osobito takovih, koje su predstavljale prizore iz lova sa svakojakimi divjimi zvieri. Metodio upotrebivši ovu priliku i želeći divju ćud kneza odvratiti od svjetovnih zabavah, a pokazati mu posljednju svrhu onih ljudih, koji nemisleći na svoju dušu i na smrt, samo po svojoj ćudi živu, načini veliku sliku, prikazujuću posljednji strahoviti sud. S desne strane ove slike predstavi Metodio pravedne i kriepostne u rajskoj svietlosti, ovienčane po božjoj ruci, a s lieve strane uzporedi krivce, nepravedne i zlikovce, u skrajnjem sdvojenju odsudjene na najgroznije muke. Rieč je, da ista slika kneza Borisa na toliko ganù, da se je izza kratkoga vremena, odbaciv pogansku vjeru, pokrstiti dao od istoga Metoda.

Izvori. Curopalatus. — Sim. Logotheta. — Cedrenus. — Manasses. — Junius. — J. Kollára Cestopis. — Miklošić. Vita S. Clementis. — Assemani Calendaria. — Valvazor. — Füssli. — Nagler itd.

Metzinger Valentin, nazvan takodjer Menzinger, slikar s mastima, rodio se početkom 18. stoljetja na Bohinju u Krajnskoj. Od koga se je učio slikarstvo, nezna se, nu valjda je polazio koju akademiju ili je imao za učitelja njekojega vieštoga umjetnika. Bio je jedan izmedju najboljih krajnskih slikarah. Živio je većom stranom u Krajnskoj i načinio za krajnske i hrvatske crkve više liepih oltárnih slikah, a za privatne ljude takodjer mnogo podobah i historičkih prizorah. Čini se, da je njeko doba živio kod porodice barona Saigersfelda, budući da je osam podobah za ovu po-

rodicu naslikao, koje se sad nalaze u Dolu, u sbirci pok. barona Erberga. Njeke od njegovih slikah snimljene i rezane su na bakru od G. Rugendasa, G. And. Wolfganga i F. Schmutzera.

Njegovi meni poznati tvorovi jesu sljedeći:

1. *U Ljubljani.* U crkvi sv. Petra, na oltaru s desna kraj velikoga oltara: Sveti Andrija prikovan na krst, uz njega dva krvnika, jedan konjanik i dva druga vojnika, što s traga sjede. Odozgó vide se angjeli noseći vienac i granu mùčeničtva. Odozdó ima napis: „J. Valentinus Metzinger pinx. 1733.“ Risarija pravilna, značaj i izraz obrazah dosta dobar, ali boje malko grube.

2. U istój crkvi, na oltaru Sv. krsta: Isus na krstu, a izpod krsta plačuća Magdalena. Odozdó napis: „Valentin Metzinger pinx. 1743.“ I ova slika risana je pravilno, liep je izraz licah, ali boje su i tu grube, a bojadisanje puti ne posve naravno.

3. „ „ „ Vienčanje Marijino sa svetom Trojicom. Odozdó monogram: „VM. pinx. 1738.“

4. „ „ „ Sveti Florian, odozdó napis: „Valentin Metzinger p. 1738.“

5. „ „ „ Ubojstvo male djetce, polag Rubensa, liepa slika.

6. U franceškanskoj crkvi, za velikim oltarom: Mater dolorosa s tamno-svietlimi bojami. Razdieljenje bojah veoma dobro, a prigibi odjeće posve naravni.

7. U istoj crkvi, na zadnjem oltaru s desna kod vratah. Sv. Valentin u zračnoj svjetlosti, odozdó jedan bolestnik, u velikoj nemoći, leži u naručju drugoga čovjeka, koj od svetca pomoć moli. Premda je ova slika u njekoj struci manirirana, to čini ipak u cielosti dobar utisak na gledaoce.

8. „ „ „ Sv. Josip. Ova slika rezana je na bakar od Schmutzera u 12ini s podpisom: „V. Menzinger del. et pinx. Labaci. F. Smutzer sc. Viennae.“

9. U crkvi niemačkoga reda: Uzašastje B. D. Marije. Na bakru rezana u Augsburgu god. 1790. od Gottlieba Rugendasá. Ova slika biaše prije u crkvi Ježuvitah.

10. „ „ „ „ Sveta Jelisaveta.

11. „ „ „ „ Sv. Juraj. Sve tri dobro izradjene.

12. *U Dolu (Lustthalu)* kod Ljubljane. U sbirci pok. bar. Erberga, nalazi se velika slika, predstavljajuća gostjenje 4000 židovah u pustinji. Ova slika biaše načinjena za trapezarnu ježuvitah ljubljanskih, koji su ju u velikoj cieni držali, već s toga uzroka, što je prilikom njeke vatre ona jedina neoštetjena ostala. Poslie progonanja Ježuvitah, dobi ju baron Erberg i dade

ju g. 1822. po Ivanu Potočniku popraviti, koj na njoj sljedeći napis postavi: „Opus Valentini Menzinger Carnioli. Anno 1747 elaboratum, in medio incendii Collegii Soc. Jesu Labaci mire servatum. Anno 1822 a Joanne Pototschnig aeque Carniolo ex damno a flammis, calore et tempore illato ad vivum restitutum."

13—20. Osam podobah porodice baronah Saigersfeldah iz Ljubljane od god. 1752—1756. slikanih.

21. *U Rožniku (Rosenbach) nad Ljubljanom.* U kapeli Marijinoj, na glavnom oltaru: Maria s Isusom, nošena od angjelah, odozdó množtvo pobožnoga ljudstva. S traga vidi se kapela od Rožnika.

22. Na oltaru s lieva SS. Kozma i Damijan lieče bolestnika, kod kojega stoji jedna pobožna žena sklopljenima rukama. Odozgó dva angjela.

23. Na oltaru s desna: Sv. Magdalena u pustinji kleči pred razpelom.

24. *U Sv. Petru kod Krškoga u Krajnskoj.* U župnoj crkvi, na glavnom oltaru: Sv. Petar prima ključe od Isusa.

25. *U Verdelu u Krajnskoj.* U filialnoj kapeli na glavnom oltaru: Začetje Marijino.

26. *U Karlovcu u Hrvatskoj.* U fratarskoj crkvi: Sv. Petar Regalat, s podpisom: „V. Metzinger p. 1743." Sv. Petra, u kojega srce upiraju se trakovi sunca, drže dva angjela na oblacih. Dobro bojadisana slika.

27. *U Bakru u Hrvatskoj.* U crkvi sv. Margarite, velika slika rečene svetice, koja držeći u desnoj granu mučeničtva, a u lievoj krst, stoji pred sv. Jelenom i sv. Barbarom. Odozgó sveto Trojstvo i više angjelah. Pod nogama Margarite leži pogažen okovani zmaj, a odozdó znakovi mučeničtva, kao mač, razbijeni bat itd. U lievom kutu ima napis: „Valentin Metzinger pinxit 1758." Ovo je jedna od najljepših Metzingerovih slikah, što sam ih vidio. Dobro bojadisanje, krasni izraz lica, vješto izradjeni nabranci od haljinah itd.

28. *U nepoznatom mjestu, valjda u Kamneku (Stein) u Krajnskoj.* Podoba Max. Leopolda Raspa, župnika kamnečkoga, rezana takodjer na bakru od Gustava Andrije Wolfganga u Augsburgu.

Miani Ivan, sad živući slikar, rodom iz Zadra. Slikao sv. Ivana trogirskoga i gospu od Ružara za njeku crkvu dalmatinsku. Njegova podoba Otavia Jankovića rezana je u bakar. Podoba Josipa Franje Novaka arcibiskupa zadarskog litografirana je od A. Nardelle, isto tako i podoba svetjenika Ivana Gurata, koju je vodenima bojama veoma vješto izradio.

Mihalj-Angjeo Schiavone, gl. Slavjanin Mihalj-Angjeo.

Mihalj Schiavone, gl. Slavjanin Mihalj.

Mihaljić Paskval (Pasqual di Michele) graditelj, rodom iz Dubrovnika, živio u sriedini 15. stoljetja. Biaše u svom rodnom mjestu kao graditelj veoma na glasu. Sagradio je godine 1485 tvrdju, koja stajaše na ustih dubrovačke luke, načinivši tu zajedno zastavu ili branište iz tesanoga ka-

mena, što je imalo braniti brodove u luci. Ova sgrada proslavi mu ime tim više, što su se mnogi glasoviti graditelji strašili latiti se toga veoma težkoga djela. Iste godine sazidao je takodjer monastir i sakristanu dubrovačkih dominikanah, što svjedoči na monastirskom zidu usječeni napis, koj ovako glasi: „Pasqualis Michaelis Ragusinus, plura ingenio clara inveniens, anno, quo portum edidit, 1485." Po svoj prilici gradio je Mihaljić i krasnu ogradu dubrovačke brodarnice, zatiem toranj gradske viećnice, urešen s urom, te napokon i nove podzemne žitnice, koje su tvorene po svjedočanstvu Lukarovom, u isto skoro doba, kao i gorerečene sgrade.

Izvori. P. Luccari. Copioso Ristretto degli Annali di Ragusa. 1790, pag. 202. — Appendini. Notizie etc. II. p. 213. — Moji zapisci.

Mikše Jakov, sad živući slikar, vajar i drvorezar, rodom iz Crknice u Krajnskoj. Učio se ponajprije slikariju od svoga otca, koj je na njekoj akademiji izučio se slikarstvo, kasnije polazio je risarsku školu u Ljubljani, a zatiem dobi za učitelja Lajera iz Krajne. Ponajviše od sama sebe naučio se je rezati i vajati. Načinio je mnoge oltare, svetohraništa, kipove svetacah itd. za crkve po Krajnskoj i po primorju istrijanskom i hrvatskom. Rádi takodjer slike s mastima, koje se njekom osobitom živahnostju odlikuju, i uresuje kadikad iste slike sa zlatnom bojom, koja priliči posve naravnomu zlatu. Osobitu stalnost znade podati bieloj boji, kojom svoje iz drva izdjelane kipove maže, riedkokad se sgodi, da bi ova njegova biela boja potamnila i svoju svietlost izgubila, pa kad prah na nju sjedne, može se lasno vodom oprati. Od njegovih tvorovah najznamenitiji su: 1. Tri oltara farne crkve u sv. Lorencu pri Temenci u Krajnskoj, koje je ponovio i sa pet velika kipa ukrasio. 2. Oltar sv. Krsta u Belkah u Krajnskoj. 3. Veliki oltar na Fužini u Hrvatskoj, kog je na carske troškove načinio. 4. Više oltarah u Grižanah u Hrvatskoj, koje je sa slikama i kipovi uresio.

Milan djakon, rodom iz Obna u crnom Zagorju na Savi, živio u sriedini 16. stoljetja u monastiru Mileševu, gdje je kao vješti tiskar, na zapovjed svoga igumana Danijla, u družtvu s djakonom Damijanom god. 1545. tiskao kirilskimi pismeni: „Molitvenik" u 4tini sa 360 stranah.

Milanez Antun (Magister Antonius de Mediolano), vajar, spominje se god. 1449. dne 18. Ožujka u kvadernah spljetskih, kao učitelj Luke Radasinovića, kog je uzeo u nauk na 4 godine.

Milanez Bonin' (Boninus de Milano), graditelj i vajar, živio početkom 15. vieka u Spljetu, gdje je sagradio i izvajao krasnu kapelu, s oltarom i rakom sv. Dujma, u stolnoj crkvi spljetskoj. Ovu kapelu naumi godine 1422 troškom bogate gospodje Urše, žene Krisogona Albertisa, sagraditi dati arcibiskup spljetski Petar Dišković, koj po svoj prilici i ugovor s meštrom Boninom od Milana načini, nu budući da kratko vrieme zatiem rečeni arcibiskup umrè, dadè isto djelo nastaviti njegov nasljednik

Franjo Maripetro, pod kojega stolovanjem svršenà bì ista kapela, godine 1427., kako sljedeći napis svjedoči:

TEMPORE QVO FRANCISCVS ERAT
FOSCAREA PROLES
DVX VENETVM ET VIRTVTE SVA
CLARISSIMVS ORBI.
ET CLERI MARIPETRO SVIS
DVM PRESVL ADESSET
MORIBVS ET VITA FRANCISCVS
SEMPER AMANDVS.
ET QVO SPALETVM JACOBVS
RACIONE GVBERNAT
GABRIEL, ET CVNCTIS CELORVM
LAVDIBVS EQVVS.
MILLE QVATER CENTVM DVM
PHEBVS VOLVERET ANNOS
ET IAM TER NONOS, NOVEMBRIS
MENSE PERACTVM.

---

† M• BONINVS DE MILANO FECIT ISTAM
CAPELAM ET SEPOLTVRAM.

Od ove kapele pokrovac, sagradjen u gotičkom slogu, stoji na četiri stupa i urešen je vrlo liepom rezarijom i svakojakimi arabeski i kipovi. Oltar, iz mramora izradjen, resi viešto izvajana raka sv. Dujma, koj u biskupskoj odjeći, u naravnoj veličini izvajan, na raci protegnut leži. Nad njim drže tri čovjeka mramornu koprenu. Na podnožju rake izvodjena su četiri kipa SS. Anastazija, Dujma, Marka i Petra, a u sredini Mati božja s djetetom u lievoj ruci. Pod ovom slikom stoji napis:

VRSAE CRISOGONIS DE ALBERTIS
DESPONSATAE, PIIS IMPENSIS.

Izvori. Lucius. Memorie di Traù p. 67 in addendis. — Farlati. Illyricum Sacrum. T. I. pag. 492. T. III. pag. 372. — Moji zapisci.

Milanez Franjo (de Mediolano), sin Antuna, zlatar 14. vieka. Viešti ovaj umjetnik rodio se u mjestu Sesto kod Milana, odkuda mu biaše otac, ali došavši u Zadar, proživì tu sav svoj život. Od njegovih tvorovah sačuvana je u Zadru glasovita raka sv. Šimuna, izdjelana i izrezana iz čistoga srebra, koja spada medju najveće riedkosti dalmatinske pokrajine Ovaj umotvor zaslužuje našu pozornost tim više, što je načinjen troškom Jelisave kraljice ugarske, liepe kćeri bosanskoga bana Stjepana. U bolesti svoga supruga kralja Ludovika I. zavjetovà se Jelisava, ako joj muž ozdravì, da

će za moći sv. Šimuna u Zadru sagraditi velikoliepni grob iz čistoga srebra. Kralj Ludovik ozdravi doista, a ona što reče, neporeče, te izpuni svoju zadužbinu. God. 1377. zapovjedì petorici vlastelinah zadarskih, po imenu Franji i Pavlu Gjorgjićem, Matiji Matavariću, Greguru Civaleliću i Franji Ceduliću: da uzmu na sebe skrb o radnji istoga groba, te ostavi u Zadru za istu radnju jednu tisuću srebrnih marakah. Još iste godine, dne 5. Srpnja, načini rečena petorica ugovor s Franjem Milanezom, koj za tri godine svoje djelo svrši.

Rečeni umotvor predstavlja šest cipeljah dugački i tri cipelja široki mrtvački sanduk, saljeven iz čistoga srebra i na mnogih mjestih s nutra i s vana bogato pozlatjen. Urešen je s nutra i s vana sa sve četiri strane s izvodjenima slikama, što prikazuju prizore iz života i čudotvore sv. Šimuna. S lieve, uže, vanjske strane sanduka, izvodjena je svetačna pratnja kraljice Jelisave, koja, posjetivši sv. moći Šimunove u Zadru, odkine svetcu tom prilikom jedan prst, ali nemogaše izlaziti iz crkve, dok ga nije vratila mrtvomu tielu, što su ga pred nju iznesli bili. Uz nju stoji ban hrvatski Pavao Šubić, na kojega pojasu ima napis: „Banus Paulus", a za njom vidi se više vitezovah i popovah. Na pokrovcu, koj je nakitjen arabeskima i grbom kralja Ludovika, leži kip sv. Šimuna, u naravnoj veličini, s prekrstjenima rukama. Na stražnjoj podugačkoj strani sanduka urezan je u sredini sljedeći napis gotičkimi pismeni:

SIMEON HIC IVSTVS, JESVM DE VIRGINE NATVM
VLNIS QVI TENVIT, HAC ARCA PACE QVIESCIT.
HVNGARIE REGINA POTENS ILLVSTRIS ED ALTA,
ELISABET IVNIOR, QVAM VOTO CONTVLIT ALMO:
ANNO MILLENO, TRICENO, OCTVAGENO.
HOC OPVS FECIT FRANCISCVS DE MEDIOLANO.

Njeki misle, ne bez razloga, da je rezarija na sanduku djelo dvajuh umjetnikah, i doista čini se, da su slike na podugačkom pročelju sanduka radjene od njekojega kasnijega umjetnika, jer imaju u sebi znak izgladjenijega sloga 15. vieka, dočim se u slikah Milanezovih opažuje kriepki ali prostiji slog škole Giottove, i njeka savršenija značajnost i jedinstvo mislih i prikazah.

Kako se iz gorespomenutoga napisa vidi, svršena je raka god. 1380. Kada tri godine kasnije kraljica Jelisava Zadar opet posjeti, obradovà se veoma nad svršenim umotvorom, i naloži tadašnjemu banu Henriku Lackoviću da primi jedan ključ od iste rake i da ga radi veće sigurnosti kod sebe čuva. Drugi ključ povjeren je glavaru (rektoru) gradskomu, u ono doba Pavlu Pavliću (Paulus de Paulo) spisatelju dalmatinskomu, koj se u svom poznatom dnevniku time ponosi, što je prvi od zadarskih glavarah dobio taj ključ u ruke.

Za moći uresiti još većma istu raku, dadoše Zadrani načiniti četiri velika angjela sa srebra, koji su nosili čitavu raku. Bez sumnje tvorio je i ove angjele isti umjetnik Franjo Milanez. Nu sada neima više tih angjelah, jer su ih Zadrani u njekoj nevolji morali prodati, te su oko g. 1647. postavili dva angjela iz kamena, a dva iz meda, dobivenoga iz onih topovah, što ih je Leonardo Foskolo, providitelj Dalmacije, u turskom ratu zaplienio bio. Sav grob, kako sada stoji, cieni se na 28000 dukatah vriednosti, i spada medju najznamenitije plastičke tvorove carstva austrijanskoga.

Slike ovoga groba snimljene su u Farlatovom djelu: „Illyricum Sacrum" T. V. p. 162, a još bolje u novom izdanju Fondrovoga djela: „Istoria della reliquia di S. Simeone."

Izvori. Lucius. De Regno Crotiae et Dalmatiae. Frankfurti 1666. p. 250. — Krglianovich. Memorie per la storia della Dalmazia. T. II. p. 172. — Farlati T. V. p. 162. — Gusani. La Dalmazia. Pag. 75. — Il Rammentatore Zaratino pel 1849 p. 21. 27. — Fondra Lorenzo. Istoria della insigne reliquia di S. Simeone profeta che si venera in Zara. Zara 1855 p. 39. 100. 114. 123. 134.

Milanez Petar, rodom iz Milana, gradio sisački grad god. 1544—1545. Gledaj B r e š j a n i n D o m i n i k i K a s t e l n o v o P e t a r.

Miletić N., rodom iz dolnjih Karlovacah, obljubio je već za mlada slikariju i učio se od vrloga novosadskoga slikara Arše Teodorovića. Napredujući osobitom ljubavju u nauku svoje umjetnosti, mogao bi bio osnovati kod Srbaljah novu bolju školu slikarah, da ga nije stigla prerana smrt. Mi smo imali priliku od njega viditi samo jednu sliku kod porodice Vitkovića u Budimu, prikazujuću sv. Nikolu, koja, sa svojim pravilnim risanjem i živahnim te kriepkim bojadisanjem, pokažuje, koliko je izgubila umjetnost sa smrtju mladoga Miletića.

Milicievič Radko Ivanov, rodom iz Dubrovnika, graditelj i vajar, biaše učenik Šibenčanina Petra Pozdanovića, u kojega službu stupi dne 23. Listopada godine 1417. u Trogiru, gdje je još godine 1468. živio. U kvadernah trogirskih spominje se pod imenom Radka Dubrovčanina. Biaše pomoćnik slavnoga Andrije Aleksijeva. Gledaj D u b r o v č a n i n R a d e i D o m i n k o.

Milonić, zlatar i rezar, živio koncem 15. stoljetja u Hrvatskoj. Od njegovih tvorovah čuva se u Bribiru jedan srebrni, dobro pozlatjeni, neugladjenim kamenjem urešeni krst. U sredini ovoga krsta izrezan je božji janjac s barjakom, a oko ovoga na krilih krsta ima sljedeći izrezani napis:

ISTE CRVCIS FECIT MILONIC AD HONOREM SANCTE MARIE. RELIQVIE SVNT SANCTE MARIE.

Iz napisa vidi se, da naš umjetnik nije znao latinski, jer je njeka slova sasvim krivo i naopako izrezao. Na podnožju krsta iz nutra stoji drugi hrvatski napis, glagoljskimi pismeni, naime:

„Ч. Н. Р. А. (1491) Бѣше ва то врѣме Юрко Андрійчић каштальд."

Milošević David, rodom iz Sriema, djakon, slikar našega vieka malo poznati. Od njega ima arhimandrit Ilić: Sv. Petra vodjena od angjela iz tamnice, dočim dva vojnika spavaju. Risarija tvrda i drvena, nu boje podobro razredjene i živahne.

Milutin, kralj srbski (od godine 1275—1322.), sin kralja Uroša I. i Jelene Francuzkinje, kćeri cara Balduvina, može se smatrati kao najveći podupiratelj graditeljske umjetnosti u Srbiji, budući da je za svoga života do 40 crkvah i kojekakvih drugih sgradah, stranom u svojoj domovini, stranom izvan nje, sagraditi dao. Od najznamenitijih njegovih tvorovah jesu sljedeći: 1. U gradu Jerusolimu sagradio hram sv. arkangjela Mihajla, koj je još god. 1590 čitav stajao. — 2. Na Svetoj gori (Athos) sazidà iz nova crkvu hilendarsku, ukrasivši ju s nutra i s vana velikim bogotstvom i uresom i ogradivši ju mnogimi palačami i tvrdimi zidovi. — 3. Na istoj Svetoj gori, na briegu zvanom Hrusia, podignù crkvu uznešenja Gospodinova, utvrdivši ju ogradami i kulom. — 4. U Carigradu, na prodromu, sagradio je krasnu crkvu s prostranom bolnicom. — 5. U Solunu sazidà kraljevske dvorove i crkvu sv. Nikolaje. — 6. U istom gradu crkvu sv. Georgija. — 7. U mjestu Treskavici sagradì crkvu Bogorodice, s bisernimi, zlatnimi i srebrnimi ukrašenji. — 8. U oblasti Kičevskoj, podignú dom sv. Georgija. — 9. U Prizrenu, crkvu uspjenja Bogorodice, koja se zvala Episkopija prizrenska. — 10. U Gračanici, crkvu episkopalnu blagovjestja Gospijnog. — 11. i 12. U Skopju: crkvu Trojeručicu i crkvu sv. Konstantina. — 13. Na rieci Resavi, crkvu sv. Georgija. — 14. U Studenici, crkvu SS. Jakima i Ane. — 15 U Orahovici, u oblasti dabranskoj, crkvu sv. mučenika Georgija. — 16. Blizu grada Skopja, crkvu sv. mučenika Nikite. — 17. U puljskom gradu Baru, crkvu sv. Nikole i u njoj prekrasan oltar, urešen sa zlatom, srebrom i kipovi. — Napokon 18. prekrasni hram velikoga mučenika Stjepana u Banjskom, koje mjesto odredio je za svoj pogreb, uresivši s nutra sav hram sa zlatom i srebrom. Po svojoj želji pokopan je doista u ovom hramu, nakon svoje za umjetnost prerane smrti, koja ga je dne 29. Listopada god. 1322. otela ovome svietu.

Milutinić Jakov, graditelj šibenički 14. vieka, spada medju one graditelje, koji su glasovitu stolnu crkvu šibeničku jur pred protomeštrom Jurjem Matejevićem gradili. U šibeničkih zapisnicih stoji jedna bilježka, koja kaže, da je rečeni meštar Jakov godine 1433. naimljen na tri godine za gradjenje stolne crkve od obskrbiteljah Stjepana Tolinića kanonikà i Mihajla Franičića vlastelina šibeničkog. Godine 1437. dne 2. Travnja naimljen je za isti posao po drugiput.

Izvor. Quadernae Communitatis Sibenicensis. Nro IX Fasc I. 1437.

Mirosavlić Dujmo, slikar, rodi se u Spljetu početkom 15. vieka, biaše po svoj prilici u službi arcibiskupa spljetskoga Jakova Baduera, za kojega je 26. Veljače god. 1442. iz Šibenika dao izvesti masline tri vedarah i 3 če-

vrti a za sebe 23 vedarah*). U kvadernah spljetskih spominje se još god. 1449., koje godine pozvà pred sud rezbara Ivana Spljetčanina poradi njekojega djela (liconia), što je kod njega naručio bio, izplativ mu za ovo u napred 12 dukatah, i nemogav ga dobiti do urečenoga roka. Imao je sina

Mirosavlić Ivana, takodjer slikara, koj se godine 1446. udà za Mateu kćer Marka Vlaha kožuhara, s kojom dobi u ime parčije 400 libarah srebrnih dinarah, platna, sukna i negibivoga imetka. Zatiem otide stanovat u Trogir i poduzè godine 1450. sa svojom ženom put u Rim, načinivši prije odlazka skupa s njome oporuku, kojom ostaviše jedan drugome sav svoj imutak, ako bi naime jedan ili drugi na ovome putu umro; ako bi pako slučajno obadva umrli, odlučiše, da se ima sav njihov imutak, osim njekih malenih zadužbinah, obratiti na gradjenje crkve Sv. križa na otoku Buji.

Misle Luka, vajar, živio u prvoj polovini 18. vieka u Ljubljani. Načinio god. 1714 u dvoru duhovnoga sjemeništa velika vrata sa dva oriaša, što drže kruglu svieta, za 300 for. bečkoga novca.

Izvor. Mittheilungen des hist. Vereins für Krain. 1854. pag. 31.

Mišković Mojsija, bakrorezar, rodio se godine 1798. u Banatu. Podao se već za mlada nauku risarstva i rezarstva. Došav njekom sgodom u Peštu, ostadè u tom gradu, radeći za narodni magjarski muzeum i za privatne ljude svakojake slike, snimajući takodjer na bakru stara pisma, novce, pečati itd. Ova radnja, koja mu je veoma malo koristi davala, baci ga napokon u veliku nesreću, budući da je godine 1849., živeći sa svojom povećom porodicom u najvećoj nuždi, pao na tu misao: da pokusi raditi carske malene banknote od 6 i 10 krajcarah, koje je kao prave novce u sviet turao Ova radnja dovede ga u tamnicu, gdje se po svoj prilici i sada nahodi. Medju njegove najbolje bakroreze spada: 1. Smrt Nikole Zrinjskoga u Sigetu gradu, od koje slike jedan odtisak na svili ima narodni muzeum u Zagrebu, 2. Isus na Getsamani s angjelom, koj ga tieši.

Mletčanin Ivan, sin Petrov, pop i graditelj orguljah, rodom iz Mletakah iz ulice sv. Pavla (de contrada S. Pauli). Pogodio se dne 22. Listopada 1540. u Šibeniku s gradskim sudcem i obskrbiteljima stolne crkve sv. Jakova, da će za 330 dukatah sagraditi orgulje, na sliku i veličinu onieh, što su bile u crkvi sv. Anastazije u Zadru, izuzamši njeke nakite (exceptis ornamentis in capsa et pergolo).

Izvor. Quadernae Com. Sib. Nr. 32. Fasc. 4. A. 1540—1541.

Mletčanin Paskvalin Antunov, graditelj 16. vieka, živio u Zadru. Gradio je godine 1563. zajedno s Franjem dal Castel Lion di Chiari njeke javne bunare (ćaterne) zadarske velikom vještinom.

Izvor. Osservatore Dalmato 1854. Nr. 9.

---

*) Zapisnici šibeničke crkve.

Mojsija jerodiakon, drvorezar i tiskar, rodio se početkom 16. stoljetja u Budimlju, nedaleko od monastira Šudikova. Kasnije biaše jerodiakon u monastiru Dečanskom u Arbaniji. Mojsija spada medju najvještije pomagače Božidara Vukovića, kojega troškom tiskao je od g. 1536 do 1538. u Mletcih „Sbornik ili prazdnični Minej". Ovaj Sbornik, tiskan na čitavom listu sa 432 stranah, može se nazvati najvećom i najljepšom knjigom, što je Božidarovim troškom izdana. Drvorezne slike, što su dodane ovoj knjizi svjedoče, da je Mojsija bio takodjer drvorezar, te da je rezao one srbske svetce, što se u njoj nalaze. Sva je prilika, da je po njemu tiskan i „Molitvenik", koj je iste godine 1538. s mnogimi drvorezi u Mletcih na svietlo izašao. Jedan prekrasni eksemplar gorerečenoga Sbornika, tiskan na pergameni i urešen malovanima slikama, nalazi se u bjeogradskoj sbirci družtva srbske slovesnosti.

Moreschi N., slikar, dosada posve nepoznati, živio u Labinu (Albona) u Istri i naslikao za tamošnju glavnu crkvu: 1. Nad orguljama, Isusa u sinagogi medju mudroznanci. — 2. Predaju Labina grada mletačkoj vladi. — 3. Iznad velikih vratah, stablo plemena Marijina. — 4. Nedaleko od Labina, na občinskom drumu u kapeli B. D. Marije od utješenja (di consolacione), uresio je sve zidove liepimi slikami.

Izvor. Bart. Giorgini Asolano. Memorie storiche antiche e moderne della terra e territorio di Albona. MSC.

Mori (de) N. Kopranin, živi u svom gradu Kopru u Istri. Njegovi sugradjani drže mnogo do njegovih tvorovah, i dadoše prije njekoliko godinah od njega popraviti Karpatovu sliku „Isusa na krstu", što se nalazi u crkvi sv. Tome.

Morlaiter Ivan Maria, vajar mletački, rodjen g. 1699. radio je njeke kipove za Dubrovnik, a g. 1759. do 1762. načinio za veliki oltar crkve sv. Marije kod monastira zadarskih kaludjericah, dva velika angjela iz kararskoga mramora, zatiem dvoju djetcu (puttini) i obtok ili zarub nad uložnicom oltarnoga svetohranilišća. Polag ugovora načinjenoga s obskrbnikom crkve, knezom Josipom Antunom Fanfonjem, i polag namirah ovoga, primi Morlaiter za rečeno djelo sedamsto dukatah, dočim je njegov drúg Lovro Bon, načinivši isto svetohranilište i oltar dobio 2300 dukatah. Ivanov sin

Morlaiter Gregur, takodjer vajar, radio je od godine 1777. do 1780. za zadarske dominikane, načinivši za oltar sv. Vinka njekoliko mramornih stupovah i druge stvari, kako njegovi izvorni listovi svjedoče, što se kod mene nalaze.

Mungerstorf Petar, bakrorezar 17. stoljetja, radio u Vagensbergu u Krajnskoj kod Ivana Valvazora, zajedno s Antunom Trostom, M. Greišerom i mnogimi drugimi umjetnici. Od njega imamo na bakru rezane gradove i predjele koruške, koje Valvazor narisà i u svom djelu: „Topographia ducatus Carinthiae" tiskom izdade.

N.

Nakić Petar, od Talijanah nazvan Nachini i Nanchini, drvorezar i graditelj orguljah, rodi se u okolici Spljetskoj koncem 17. ili početkom 18. stoljetja, od prostih seljačkih roditeljah. Nakić običavao bi jur kao čoban rezati iz drva svakojake pučke nastroje, kao svirala, gusle itd., te stupiv kasnije u red fratarah male bratje i došav u monastir della Vigna u Mletke, dao se sa svom dušom nauku gradjenja orguljah. Tu dobi slučajno za učitelja njekog Piaggiu, tvorca orguljah kod sv. Ivana od Bragore, kod kojega napredovà tako dobro, da je preteko u umjetnosti svoga učitelja, kojemu ostà uvjek veoma zahvalan. Ostaviv zatiem redovnički stališ, stupi medju svetjenike mirske i proslavi se u svojoj umjetnosti na toliko, da je u svoje doba po čitavoj Italiji, Dalmaciji i Primorju jadranskom bio na glasu kao najslavniji graditelj orguljah. Uresivao je svoje nastroje većom stranom udjelanimi te izvajanimi slikami, davši im ujedno tako ljubko skladnoglasje, da se nijedne orgulje onoga vremena u skladnom i milom zvuku š njegovimi sravniti nemogu. Do godine 1760., oko koje je po svoj prilici umro, sgotovi do 500 orguljah i utemelji u Italiji novu školu, koja i danas još djeluje. Bivši u Mletcih javni meštar, imao je više učenikah, medju ostalima Franja Dazia i proslavljenoga Kajetana Kalida. Sa svojimi umotvori pribavio si je veliko blago, s toga je izručio pod starost svoju radionicu gorerečenim učenikom i odè u selo Koneljiano, gdje biaše liepo imanje kupio. Tu umrè u miru i u zabiti.

Od Nakićevih najslavnijih tvorovah poznati su mi sljedeći:

1. U Zadru, u crkvi kaludjericah svete Marije: orgulje pod brojem 249. s napisom: „Opus 249. Celeberrimi Reverendi Presbyteri Domini Petri Nachich. Venetiis anno Domini 1753. Translatum Zadrae mense Junii. — Ja^{us} Dornick scripsit in signum humillimi obsequii.“ — 2. U istom gradu, u crkvi sv. Šime, orgulje načinjene god. 1756 *). — 3. U istom gradu, u stolnoj crkvi, orgulje načinjene god. 1759. — 4. U Padovi, u crkvi sv. Justine, dvie orgulje složene god. 1735. Veće imadu 50 registrah i u dva reda 57 čepićah (tasto). U glasu ovih orguljah čuje se zvuk od harfe, flaute i drugih nastrojah, u takoj skladnosti, kao da se ujedno na svih tih nastrojih igra. Druge manje imadu 18 registrah. — 5. U Mletcih, u

*) O trošku ovieh orguljab govori jedna bilježka crkve sv. Šimuna sljedeće: „Al Rev. Don Pietro Nachich, autor dell' organo nuovo, per l'organo, per annichiarlo ed accordarlo zecchini 281 e lire 18 m. h. sono lire 13527. 4. oltre le spese fatte al sudetto e suo compagno, donate al Santo dal Sig. co. Giuseppe Fanfogna.“ (Istoria delle Reliquie di San Simeone p. 382.)

crkvi S. Cassiano, orgulje s brojem 80. — 6. U mletačkoj crkvi sv. Apoštolah, orgulje s napisom: „D. Petri Nachini opus LXXXXV. Anno 1738." — 7. U crkvi mletačkih Ježuvitah, Santa Maria del Rosario, orgulje s napisom: „Opus ducentesimum septuagesimum sextum. R. D. Petri Nachini Dalmatae. A. D. MDCCLIV." — 9. U crkvi mletačkoj sv. Stjepana. — 10. U crkvi mletačkoj S. Martino, prekrasne orgulje s rezarijom, što prikazuju angjele, cvietje i svakojake arabeske. Ove orgulje popravljene su g. 1799. od Kalida, učenika Nakićeva, što sljedeći napis svjedoči: „MDCCCXVIIII. rifatto dal celebre sig. Gaetano Calido, allievo dell' impareggiabile primo suo costruttore D. Pieto Nachini." — 11. U mletačkoj crkvi S. Giorgio Maggiore, orgulje, od kojih neznam broj. — 12. U S p l j e t u, u crkvi sv. Filipa, tri što i pete orgulje, složene po njemu god. 1756. — 13. U N e r e t v i načinio je takodjer krasne orgulje, po naručbi fratra Antuna Maroevića, za fratarsku crkvu.

Osim ovih miestah ima u gradu Este u stolnoj crkvi, u estenskom miestu villa di Villa i u mnogih selah talijanskih, primorskih i krajnskih, Nakićevih tvorovah, kojih će biti svega skupa preko tri sto.

Izvori. De Boni. Biografia degli Artisti. — Descrizione delle cose più notabili che sono nella chiesa di S. Giustina di Padova. Padova 1741. — Moschini Guida di Venezia. — Neugebauer. Die Südslawen pag. 174. — Lichtenthal P. Dizionario e Biografia della Musica. Milano 1826. — L' Artista Dalmato. Lunario Zaratino 1855. Pag. 31.

Nakić-Vajnović Ivan Nikola, sin Mateov, graditelj vojnički, rodio se u Kninu god. 1763. Odgojen je bio u glasovitom vojničkom inžinirskom zavodu u Veroni, koj stojaše tada pod upravom slavnoga Dalmatina Antuna Lornje. Nakon izučenih naukah u zavodu, produži graditeljske i idrauličke nauke kod sámoga Lornje. Kasnije bude imenovan učiteljem matematike na spomenutom zavodu. Godine 1788. uredi po nalogu mletačkoga senata neuredni tečaj rieke Brente. Godine 1790. došavši u svoju domovinu, popravio je zvonik stolne crkve spljetske, kojega udarac groma znatno ošteti. U vrieme zavladanja austrijskoga upraviteljstva u Dalmaciji bavio se predavanjem matematike u Zadru. Godine 1798. načini osnovu za novu kolnu cestu od Zadra do Benkovca, a zatiem za drugu cestu od Knina do Šibenika, koju je gradio tri godine. God. 1802. dobi nalog, da u Istri uredi rieku Dragonju, koja je mnogo štete pravila u dolini Sečici kod Pirana. Kasnije bavio se pisanjem brodarstvenih i idrauličkih djelah, od kojih su njeka na svietlo izašla. Umro je u Padovi godine 1805.

Izvor: Ljubić S. Dizionario Biografico degli uomini illustri della Dalmazia. Vienna 1856.

Nako Ivan, od Sv. Mikloša, vlastelin, srbski slikar našega vremena, načinio godine 1842. u Pešti sliku razorenoga broda u tvrdji St. Malo, baveći se kao bogati dobrovoljac u svojih prostih časovih rado slikarijom.

Našić (Nassis) Kornelio, graditelj, rodom iz Zadra. Biaše redovnik reda sv. Dominika i preko 30 godinah inkvižitor pokrajine dalmatinske, zajedno veoma vješt u graditeljstvu. Prilikom prenašanja sv. moćih sv. Ši-

muna iz kapele sv. Roka u crkvu sv. Stjepana, izza dugotrajne kužne bolesti, sagradi on godine 1630—1632. za hrambu istih sv. moćih, u crkvi sv. Stjepana, liepu kapelu, za koju narisà takodjer osnovu.

Izvori. Libani B. Orefice. Memoria della Trasportazione del Corpo di S. Simeone. MSC. — Fondra L. Istoria della insigne Reliquia di S. Simeone. Zara 1855. p. 206—217.

Nerat Blaž, graditelj 16. stoljetja, sagradio u Vrbniku, na ostrovu Krku, u družtvu s meštrom Tomom iz Bribira, veliki zvonik glavne crkve, i postavi na zidu sljedeći glagoljski napis: „Č. f. i. ž. (1527) miseca maja. To su meštri, ki zidaše ta zvonik. Meštar Blaž Nerat i meštar Toma iz Bribira. Va to vrime biše kaštald Toma Vitezić."

Nica (Nizza) Ivan, drvorezar, rodom iz Florencije, živio početkom 16. stoljetja u Zagrebu. Načinio i rezarijom ukrasio godine 1507. troškom Ivana od Moravča, arcidjakona goričkoga, kanoničke stolice u stolnoj crkvi zagrebačkoj, što su njegda stojale u pjevalištu, s desna od velikoga oltara. Na jednoj stolici biaše sljedeći napis: „Inclyto Uladislao Rege, Luca vero Pontifice dignissimo, Joannes de Marocha Archidiaconus Goricensis et Canonicus hujus almae Ecclesiae, hunc chorum Deo et patriae propriis fecit fieri impensis, anno 1507. Opus magistri Nicsae Florentini." Ovim stolicam neima sada ni traga.

Izvori. Levaković. Hist. Ecclesiae Zagr. MSC. — Farlati V. pag. 512.

Nikola dall' Arca, gl. Slavjanin Nikola.

Nikolajević Petar, nazvan Moler, slikar, rodio se koncem 18. vieka u srbskom selu Babinojluci, u nahiji Valevskoj. Pogubili su ga Turci kao srbskoga vojevodu godine 1816. Učio se ponajprije slikovati od svoga strica, arhimandrita Ruvima, u monastiru Bogóvodji, u nahiji Valevskoj, a kasnije od Stevana Gavrilovića u Karlovcih. Od njegovih tvorovah nepoznam nijednoga.

Nikolić Antun, rodom iz Senja, slikar sad živući, popravio god. 1848. u Oštariji, na velikom oltaru župne crkve, sliku Majke božje s djetetom, i načinio više ikonah za seoske crkve po Hrvatskoj.

Ninković Gavrilo, drvorezar, rodom iz sriemskih Karlovacah, načinio za beogradsku mitropolitsku kapelu i za zemunsku crkvu u gornjoj varoši dva templa, na kojih je arkitektoničke nakite u bizantinskom slogu posve dobro izrezao. Sada se bavi u Milanovcu u Srbiji, gdje radi ikonostas za tamošnju crkvu.

Izvor. Pismo Živka Petrovića.

Novak, knez krbavski, sin Petra, slikar u malenom, živio oko sredine 14. stoljetjà. Prem da je obnašao velike časti, budući da je bio vitez od palače kralja ugarskoga Ludovika, i zajedno knez Šolgovski u Ugarskoj i knez Ninski u Dalmaciji, to se je ipak rado bavio prepisivanjem glagoljskih

crkvenih knjigah, uresivajući ih sa slikama. Jedna od ovih knjigah, pisana godine 1368., čuva se u carskoj knjižnici u Beču, pod brojem 8. slavenskih rukopisah. Slike, kojimi je urešena, mogu se uvrstiti medju bolje slavenske miniature onoga vremena, tvorene su umno i kriepko, a bojadisane osobitom živahnostju. Ima ih na broju šest, i prikazuju: 1. Na listu 74. njekojega svętca s otvorenom knjigom, haljina gornja je zelena, a dolnja crvena, dno na okolo modro, sa zlatom ukrašeno. (Slika je od vremena ponješto oštetjena.) — 2. Na listu 79. Njeki apostol, koj u ruci razvijeno pismo drži. Obraz mu je oštetjen. — 3. Na listu 84. Njeki svetac sa zatvorenom knjigom. Obraz mu je oštetjen. — 4. Na listu 91. Svetac s razvijenim pismom, slika posve dobro sačuvana. U licu svetca izražena je njeka osobita milina, bojadisanje fino i živahno, risanje podosta pomnjivo i pravilno. — 5. Na listu 158. Velika slika na čitavom listu, predstavlja Isusa na krstu. Izpod krsta stoji onesviestjena Mati božja u naručju svojih gospodjah, s lieva stoji jedan rimski stražar, a za njim više osobah. — 6. Na listu 159. „Ecce homo“, risanje dosta pravilno, bojadisanje krepko i značajno.

Na listu 269. istoga rukopisa zabilježi sám knez Novak godinu sa svojim imenom i s primjetbom, zašto i za koga je pisao ovu knjigu, sljedećimi riečmi: „Ljet gospodnih 1368. Ja knez novak, sin kneza petra, vitez silnoga i velikoga gospodina loiša krala ugrskoga, nega palače vitez. V to vrjeme budušći knez na ugrih šolgovski a v dalmacii ninski, napisah te knige za svoju dušu, i onoj crkvi da se dadu, v koji legu vjekovječnim ležanjem. I pomisli vsaki hristjanin da taj svjet ništare ni, jere gdo ga vešče ljubi, ta ga brže zgubi — Nu ošće pomisli vsaki sada, — ča se najde ot nas tada — gda se duša strahom smete — a dila im se kriti nete. — Zato kada im se djela skriti nete, tada vsaki pridi z dobrimi djeli prjed strašnoga i silnoga vekivečnoga sudca. A sada prošu vsakoga popa i dijaka ki budet va te knige oficijati, moli milostivoga i dragoga i slatkoga gospodina v molitvah svojih i moli gospodina boga za nju.“

Izza ove bilježke sliedi druga od kasnije ruke, koja pripoviеda, kako je ista knjiga po sinu Novakovom Petru godine 1405. prodana za 45 dukatah županu Ivanu Pirihu, sinu Črnka, i županu Marinu Mišulinu, a za crkvu sv. Jelene i sv. Petra u Nuglu (blizu Buzeta u Istri), budući da je spomenuti Pirih bio ovarčin (čuvatelj) i držitelj blaga rečene crkve.

Novaković N., slikar i daguerotipista, bavio se oko godine 1839. u Parizu, odkuda je godine 1840. došó u Zagreb, te je snimio više zagrebačkih okolicah, koje je putem daguerotipije umnožio.

Novatin Andrija, ljevar i rezar kipovah od tuča i mjeda, rodio se god. 1765. u Gradcu od slovenskih roditeljah. U Beču polazio je carsku akademiju umjetnostih, te napredovà tako dobro, da je odmah u prvih godinah za njeko svoje djelo od akademije nagradjen bio. Dne 4. Listopada god. 1792. dobio je od rečene akademije zlatnu kolajnu, poradi toga, što je

razpisano po akademiji djelo, naime medajlon sa slikom Minerve, obvite granami masline, iz mjeda najbolje načinio. Trećikrat primio je od iste akademije drugu razpisanu nagradu za mjedeni kip Akila. Osim ovih tvorovah načinio je mnoge pečati, medajlone i kipove za privatne ljude. Umro e g. 1797, 32 godine star.

Izvori. Winklern J. B. Nachrichten von den Schriftstellern und Künstlern, welche in Steyermark geboren sind. Gratz 1810, pag. 145. — Meusel. Museum IV. pag. 478.

Novogradjanin Martin, graditelj 16. vieka, gradio godine 1544. grad Sisek. Gledaj Brešjanin Dominik.

O.

Oblak Amalia, rodila se oko godine 1814. u Ljubljani od uglednih roditeljah. Obljubivši za mlada slikariju, počela se učiti od Langusa, koj je š njome posve zadovoljan bio, budući da biaše djevojčica tiha i umna, napredovavši dobro u svom nauku. Kad je ponarasla, dala se je na nauk jezikah, te je naučila, osim svoga jezika slovenskoga, takodjer njemački, englezki i franceski, baveći se pokraj slikarije takodjer naukom historije. Došavši u Beč, dobi za učitelja u slikarstvu glasovitoga Kupelviesera, pomoćju kojega usavrši se još bolje u svojoj umjetnosti. Tu je načinila medju ostalim: 1. za krajnski muzeum, značajnu podobu Hladnika, zatiem 2. podobu svoga otca Ivana Oblaka, 3. njekojega Gorenca, 4. i 5. njeku staru Štajerku i staroga Štajerca, 6. malu djevojčicu, koja sisa, i više historičkih i pobožnih slikah za svoje prijatelje. Sve ove slike odlikuju se neobičnom krepkostju i velikom značajnostju u izrazih.

Osim toga snimila je takodjer veoma dobro njekoliko slikah od božjih umjetnikah, kao n. p. krasnu sliku sv. Justine od Pordenona, jedinu podobu od Correggia, Kleopatru i Antona od Rubensa, sv. Josipa od Rafaela Mengsa, itd. Udata već više godinah za Franju Hermana od Hermanstala, c. k. savjetnika kod ministeria financije, živi sad u Beču, i bavi se još uvjek u svojih prostih časovih sa slikanjem, i odgojivanjem svoje djetce.

Obrad Kotoranin, vajar i graditelj. Njega spominje jedini Appendini u svom djelu: „Memorie spettanti ad alcuni uomini illustri di Cattaro“, i kaže, da je oko godine 1322. za kralja Uroša Milutina načinio u crkvi sv. Nikole u Baru prekrasan oltar, pa da o tom njeki napis, stavljen blizu istoga oltara, svjedoči. Žao mi je, što Appendini isti napis tiskom priobćio nije, jer nakoliko poznam napis onoga oltara, što ga je Milutin u Baru sagraditi, srebrom, zlatom i kipovi uresiti dao, stoje tamo imena samo dvajuh puljskih

umjetnikah, naime Rugeria od Invilie i Roberta od Barule. Možebiti, da je dakle Milutin još koj oltar, ili samu crkvu sv. Nikole, po Obradu sagraditi dao.

Ognjanović Petar, slikar dubrovački 16. vieka; spominje se god. 1528. jur kao pokojni, u oporuci svoje žene udove Franceskine.

Ohmučević Gargurić Jelena, slikarica, umna veziljka, gojiteljica muzike i spisateljica hrvatska, rodila se u Dubrovniku ili u Slanu godine 1569., i umrla dne 15. Kolovoza god. 1610. Njezin otac, vojevoda Ivelja, od slavne bosanske porodice, koja se oko godine 1470. u Dubrovniku nastani, imao je velika imanja u Slanom i oko Dubrovnika. Tu je njekoč primio na stan principa Aleksiju Komnena, sa njegovim sinom Petrom, koje, kad se vratjahu iz potjere turskih gusarah, silna bura morska u luku dubrovačku natjerà.

Odjedrivši zatiem Aleksije u Španju, ostavi svoga sina Petra bolestna kod Ivelje, te pogibe kasnije sa svimi svojimi brodovi i sa dvie hiljade ljudih na moru, na što ostavljeni sin Petar uzè za ženu Jelenu Ohmučevićevu, o kojoj Eusebio Kabužić, u svojoj povjestnici dubrovačkoj, i Benko Orsinić u svom djelu o porodici Komnenovoj, kažu, da je bila žena od velikoga duha i dubokoga uma; da je vezala čudnovatom vještinom pó naravi na platnu voće, cvietje, zvieri i drugo koješta; da se je bavila sitnim slikovanjem, muzikom i pjesničtvom hrvatskim, načinivši mnoge pobožne i ćudoredne pjesme. Na njezin grob staviše, po svjedočanstvu Orsinića, sljedeći napis:

EX HAC VRNA HAVRITE MATRONAE OMNES EXEMPLVM, AD BENE BEATEQVE VIVENDVM. HINC DVCITE SPECIMEN CHARITATIS, BENEFICENTIAE ARGVMENTVM. CLARVIT IPSA MODERATIONE ANIMI, COMITATE MORVM. EIVS INDVSTRIAM ARS IPSA MIRABATVR, EX AMMVSSIM TELIS ET ACV ET PENNICILLO, PAPYRIS, ILLYRICA POESI, VERE PICTA, VERE FICTA, RELIQVIT. SIQVIDEM HABVIT A NATVRA INGENIVM PENE DIVINVM, INSVPER ET CORPORIS MAIESTATI, FACIE, MOTV, VENERANDA, SERENA, ADMIRABILIS. DIGNISSIMA QVAE NVBERET PETRO COMNENO, PRAESTANTISSIMO VIRO. VNDE EGREGIE REGIA PROLES, REGIAE SOBOLI IVNCTA; NAM ILLYRICIS ORTA PRINCIPIBVS HELENA, BIZANTIJ TRAPEZVNTIAEQVE IMPERATORIBVS PETRVS. A QVO SEIVNCTA, NON OBIJT, SED EVOLAVIT IN COELVM.

HAVRITE MATRONAE EXEMPLVM.

Izvori. Eusebii Caboga Monachi Benedictini Lib. III. suae Rhacusanae Historiae, citatae a Benedicto Ursino in opere: Le glorie cadute dell' antichissima ed augustissima famiglia Comnena. Venetia 1663. — Serafino Cerva. Viri illustri di Ragusa. MSC. — Ferrich Georgio. Periegesis orae Rhacusanae. Rhacusii 1803. pag. LXXII. — Appendini. Notizie istorico-critiche sulla antichità etc. de Ragusei. Ragusa 1803. P. II. pag. 18.

Ohmučević Garguric Petar, sin Ilije, slikar, rodio se u Dubrovniku 15. vieka. Biaše potomak slavne porodice plemićah i vojevodah basanskih, koji se nakon padnutja kraljevstva bosanskoga preseliše na zemlju občine dubrovačke. Od njega sačuvana je u monastirskoj knjižnici od Sutiske u Bosni vrlo zanimiva slika, načinjena na platnu, koja predstavlja posljednjega kralja bosanskoga Stjepana Tomaša.

Isti kralj predstavljen je klečeći gologlav, sa sklopljenima rukama, moleći se Isukrstu, koj mu se čudotvorno prikaza. S druge strane, t. j. na ledjih te slike, priljepljena je hartija, koja čitavu sliku s traga pokriva. Ova hartija od časti izpisana je, a od časti izmalovana. Tu je predstavljen sv Grigorije papa, zatiem sliede razni grbovi, kao: štit kraljevine bosanske, Slavonije i Dalmacije, s grbom plemena Kosačićah. Dole sliedi rodoslovje kraljevah bosanskih i njihovih suprugah, a pod ovim kruna bosanska. Na drugoj strani stoji grb Njemanićah, kraljevine Srbske, Dalmacije i zemlje Humske, s grbom Budislavićah, a zatiem rodoslovje plemena Njemanićah. U sriedini vidi se jedan štit s grbovi zemaljah jugoslavenskih, niže ovoga stoji grb ilirski sa zviezdom i mladim mjesecom. Od ozdó ima sljedeće pismo kirilskimi pismeni:

„Петарь Илiє Омуѣевић синь по старини Бошнıанинъ. А ради неповольна размира и погубе босаньске, пришастıа ніегови старіехъ, садъ ıе Дубровчанинъ, коін за милосъ ніегове старе госьподе сложи и постави ово Родословıе за спомену и славу босаньску, и свакога вридна Бошньанина, доколи Богъ волıе допушти и ніегова света волıа.
Изварши писано лѣта Христова на ч. у. п. в." (1482).

Pod ovim pismom stoji štit plemena Ohmučevićah.

Omišljanin Jakov, ljevar zvonovah, živio koncem 13. i početkom 14. vieka, nu nezna se pravo da li je bio rodom iz Omišlja. U tom mjestu, u crkvi velike gospe, nalazi se barem od njega zvono, sa sljedećim napisom gotičkimi pismeni:

HE FECIT ANO DNI M.CCC.XXVII † MAGISTER † IACOBVS.

Omišljanin Martin, gl. Glušac Martin.

Omišljanin Pero, graditelj 16. stoljetja, sagradi u svom rodnom mjestu Omišlju, u družtvu s meštrom Andrijom Kotoraninom, na crkvi velike gospe, zvonik, i usječe u kamen sljedeći glagoljski napis: „Č. f. j. v. (= 1533) miseca Marča po milosti božji i blaženie djevi Marie, i po guverni gospodina plovana Matija Vlkčića i Mikuliana Poukčića kaštalda, i sudác, ki bjehu toga vrimena, i pomore ga činiti ves plk i brašćini ta zvonika, učiniše ga meštri, meštr Pjero z Omišlja i meštr Andrii s Kotora, i bi svršen miseca Maja č. f. j. e (= 1536)."

Omišljanin Vid, slikar i pisac knjigah XIV. vieka, rodio se u Omišlju na otoku Krku. Godine 1396. napisà glagoljski Breviar i sv. Homilie, i nakiti taj svoj rukopis są svakojakimi uresi, są simboli sv. Evangjelistah i sa slikom sv. Ivana Ev. Na vrh osmoga lista napisao je drobnimi slovi: „V ime Isuhristovo amen. Let gospodnjih č. t. p. e. (1396) msca Marča in. (11) dьn početi biše te knjigi pisat od Vida pisca z Omišla, vsaka kvaderna za pol marki i v. soldina na moju hartu."

Ovaj rukopis čuva se sada u bečkoj carskoj knjižnici, pod brojem 3. slavenskih rukopisah.

Ongaro, gl. Juroković.

Onofrio Onosifor, graditelj, rodom iz Napulja, živio početkom 15. stoljetja u Dubrovniku. Sagradio god. 1438., po nalogu obćine dubrovačke, vodovod, koj nosi vodu do osam miljah daleko, iz vrutka kod sela Šumeta u grad Dubrovnik. Isti vodovod urezan je samiem dljetom u živcu kamenu. Na licu toga vodovoda, gdje je bunar, čita se ovaj napis:

„P. ONOPHRIO. T. T. ONOSIPHORO. PARTHENOPEO EGREGIO. N. T. ARCHITECTO. MVNICIPES. QVOD. OPT. INGENIO. ET DILIGENTIA. RHACVSEOR. NOBIL. PROVIDENTIA. ET. AMPL. ORDINIS. IVSSV. COACTO. ARGENTO PVBL. HANC IN EPIDAVR. RAG. NN. ILLYRIDIS VRBEM. DIV IAM AQVARVM PENVRIIS EGESTANTEM. AQVAS IN EA HODIE ET A. VI KAL. FEBR. KYRIACEO. FAVSTO. ET FELICISSIMO DIE. COSPIC. FONTIB. EXVBERANTISSIME DEFLVENTES. VIII. AB. VRBE. MIL. SCRVPEOS ARDVOSQVE. PERCOLLES DIFFICILLIMO DVCTV PERDVXIT. K. A. A. D MCCCCXXXVIII. VI KAL. FEBR ALBERTO IMP. DESIG. A. I."

Za ovo djelo dobio je Onofrio, kako stari rukopisni ljetopisi svjedoče, nastojanjem Paladina Gundulića i Marina Restića, od obćine dubrovačke 8250 srebrnih dukatah, a čitavoga djela troškovi iznosili su 12.000 dukatah. Prije velike trešnje dubrovačke biaše gorerečeni bunar urešen mramornimi stupovi, na kojih počivaše mramorni svodjeni krov, nakitjen kipovi, takodjer iz mramora.

Izvori. Dubrovnik. Časopis za godinu 1849. List 21. — Ida von Düringsfeld. Aus Dalmatien. Prag 1857. B. II. pag. 252.

Oplanić Gavril, sin Jerolima iz Porečja, rodio se godine 1804. u Rovinju u Istri. Jur za mlada obljubi silnom. vatrom pjesničtvo i muziku, te je napredovao na toliko, da je do skora u Mletcih bio proglašen za prvoga diletanta u muzici. Poradi velike vještine sprijatelji se š njim slavni Rosini i pozvà ga da ide š njim u London. Da li je Oplanić zaista bio u Londonu s Rosinom, neznamo, nu mislimo da ga je valjda njegova dugotrajna bolest zadržala u Mletcih, koja ga dne 3. Travnja godine 1824. u cvatućoj mladosti, na žalost svih, koji su ga poznavali, za vvjek ovomu svietu otme. Bio je takodjer viešti pjesnik, veoma živahna i oštra uma, a

pošteua i ćutljiva srca. Učeni opat Scaraballo piše o njemu u predgovoru lat. prevoda pjesmah Jakova Vitorella, ovako: „Gabriele Oplanich di Parenzo, giovane, fu di fantasia vivacissima, di sotilissimo acume, di cuor retto ed affettuoso, di costumi illibatissimi, se morte non ne avesse recisė immaturamente le fiorenti speranze.“

Isvor. P. Stankovich. Biografia degli uomini distinti dell' Istria. Trieste 1829. T. II. p. 440.

Orfelin Jakov, po svoj prilici sin Zaharijev, risao oko godine 1825. bakrorezne slike, što su pridane Raićevoj historiji.

Orfelin Zaharija, slikar i bakrorezar, zajedno počastni član c. k. bečke akademije za umjetnosti. Rodio se u dolnjih Karlovcih oko sredine 18. stoljetja. Od njega imamo više bakrorezah, a od slikarijah poznate su nam samo one u karlovačkoj sbornoj crkvi, koju biaše započeo sa slikama na liepu izobražavati, ali je nije dovršio, budući da ga u djelu smrt zateče. Orfelin biaše takodjer srbski spisatelj, te je izdao od god. 1764. do 1784. više knjigah *).

Njegovi nama poznati bakrorezi jesu sljedeći:

1. Podoba mitropolite Nenadovića.
2. Podoba kneza Lazara.
3. „Generalnaja karta vserosiiskoj Imperii, s izobraženjem grbovah znatniih ruskih pokrajinah.“ Na broju 35, i s dvoglavim carskim orlom. Krajobraz ovaj rezan je na dvih pločah, na jednoj od ovih, u lievom kutu odozdó, ima napis: „Zaharia Orfelin, oboih c. kr. Vien. Akad. Hudož. člen, rjezal v Karlovcje 1744.“
4. Panonija, Mizija, Dacija, Illyrik. Krajobraz s podpisom: „Zaharia Orfelin rjezal.“
5. Sarmacija evropejskaja i aziatskaja. Krajobraz.
6. „Kronšlot.“ Veliki vojeni brod na moru.
7. U pečatanoj knjizi: Житіе Петра Великога од Захаріе Орфелина, ima više njegovih bakrorezah, medajlah, zemljovidah itd.
8. Ako se nevaram, biti će po njemu u bakar rezana takodjer velika slika monastira Orahovice u Slavoniji, s ikonama šest srbskih svetacah, što ju je dao u Beču rezati god. 1764. njeki Hadži Nikola Pačaži, s velikim srbskim napisom.

Orfeo, predšastnik Omirov, rodom iz Traćije, današnje Bugarske, najslavniji vještak muzike, o kojemu starinske bajke govore, da je bio sin muze Kaliope i da je svojim sviranjem i pjevanjem kamenje i drevlje s mjesta kretao i najdivlje gorske zvieri krotio, vodeći ih pitome za sobom.

*) Da li je ovaj naš Orfelin bio u kakovom srodstvu s onim Orfelinom, koj je pod konac 17 stoljetja kao rezar medajlah živio u Parizu, nisam saznati mogao.

U svojoj mladosti proputovà svirajući veliku stranu Azije i Afrike. Upoznà se u Egiptu s misteriami ili tajnimi znanostmi, koje je prvi u svoju domovinu i u Grčku presadio, izobražavajući i podučavajući svoje neuke zemljake. U kasnije doba, pridruži se Argonautima, kojima je sa svojim igranjem na citari mnogo koristio, razveseljivajući ih na trudnom putu. U dubokoj starosti umrè kao najblagorodniji dobročinitelj čovječanstva, u svojoj domovini, a sviet reče: da su ga pijane tračke bake (bakantice) iz osvete i nazloba ubile i u vodu Maricu bacile. Imao je za ženu glasovitu Evridiku, a za brata ili učitelja u muzici slavnoga Lina. Opjevan je od nebrojenih pjesnikah svih narodah, u svih jezicih svieta.

Orišić Sgr., rodom po svoj prilici iz Dalmacije, živio u sredini 18. vieka u Rimu, gdje je oko godine 1770. kao skladbenik crkvenih muzikalnih komadah, na toliko se proslavio, da su rimski stanovnici sve na hrpe običavali u one crkve hodati, u kojih se je po gdjekoji komad od njega igrao. Kao što Šilling i Gassner svjedoče, bio je Orišić i od svih pisateljah svoga vremena veoma hvaljen i cienjen. Od njegovih učenikah poznat je glasoviti rimski meštar kapele sv. Petra Joanini de Violoncello.

Izvor. Schilling et Gassner. Universal-Lexikon der Tonkunst.

Orwiex Osvald, slikar nepoznani, uresio s krasnimi slikami kapelu sv. Antuna, i zajedno grobišće knezovah Auersbergah, u franceškanskoj crkvi u Ljubljani.

Izvor. Talnićer. Topographica Descriptio urbis Labacensis. MSC.

Ostoić Petar, srbski slikar, o kojemu ništa pobližjega neznam.

Otto, fratar, rodom iz Novoga mjesta u Krajnskoj, slikar s mastima, načinio njekoliko slikah za krajnske monastire, i otišao godine 1825. kao misionar u Ameriku. Sada živi u Cincinatu i bavi se takodjer tamo slikarijom.

Ozrinić Mate, graditelj i vajar, rodom iz Klisa, živio u Šibeniku. Spominje se od godine 1548 do 1563. u zapisnicih šibeničkih, gdje je osim više kućah i javnih bunarah, načinio takodjer godine 1560. grobni spomenik za Melkiora de Bildo, u crkvi sv. Dominika, iz bieloga kamena. Za učenika imao je njekojega Jurja Donatia, kojega je primio u nauk godine 1562. na četiri godine.

P.

Pabst Antun, sad živući zvonoljevar u Varašdinu, izlio više zvonovah za seoske crkve oko Varašdina, a godine 1855. prenapravi veliko zvono župne crkve varašdinske sv. Nikole sa sljedećim napisom: Odozgó: „U slavu

svevišnjega Boga, pod imenom sv. Nikole, Bišk. i Spov. zvono ovo na novo levati dade darežljivost žiteljah slobod. i kralj. grada Varaždina." Odozdó: „Izlian sam umetnostju Antuna Pabst u Warašdinu, dne 12. Srpnja 1855. god. Kad me Christof Neistetter god. 1663. prvi put izlijati dade, vagao sam 27 centih."

Padovanin Franjo, vajar, po svoj prilici rodom iz Padove, spominje se u zapisnicih šibeničkih pod imenom Franciscus i Checho de Padua, od god. 1549. do 1563. Načinio je medju ostalima mramorni spomenik šibeničkoga biskupa Ivana Lucia Stafilea, koj spomenik nalazi se i danas u stolnoj crkvi šibeničkoj, s lieva, kako se ide u svetilišće, prema velikom oltaru. Prikažuje biskupa mrtva, ležeća na odru, a odozdó ima sljedeći napis:

IO. LVCIO STAPH. NOB. TRAG. OPT. MERITO SIBENICENSI ANTISTITI IO. STAPHILEO AVVNCVLO IN APICE PONTIFIC. DECENTER SVFFECTO. EXACTOQVE PRAESVLATVS LVSTRO SENO. HONORIFICE DEFVNCTO STEPHANVS FRATER PP. AN. SAL. MDLVII. ET SVAE LX.

Ovaj spomenik imao bi bio načiniti šibenički vajar Franjo Dišmanić, s kojim se pogodi godine 1558. brat pokojnoga biskupa Stjepan Lucio. Ali budući da je Franjo po drugih poslovih njekamo na duže vrieme otišo bio, predade on ovo djelo svomej prijatelju Padovaninu Franji, koj dne 12. Prosinca 1558. načini ugovor s Dianom, ženom Dismanićevom, obvezav se, da će isti grob na trošak Dišmanićev načiniti. On svrši doista svoje djelo i primi od Diane dne 16. Ožujka 1559. 11 dukatah, u račun ugovorene plaće. Imao je sina Andriju, koj se u zapisnicih šibeničkih godine 1554. spominje, i učenika Šimuna Dobroslavića, kojega otac njegov Juraj, vajar i graditelj šibenički, godine 1549. dne 25. Ožujka u nauk i u službu Padovaninu predadė, na vrieme od pet godinah.

Izvor. Quadernae Communitatis Sibenicensis. MSC.

Pahomije jeromonah, tiskar kirilskih knjigah, rodom iz Rieke, u Crnojgori. Naučio se valjda od svoga zemljaka Makarije umjetnost knjigotiskarstva. Oko godine 1518. bude pozvan po Božidaru Vukoviću u Mletke, gdje je na njegove troškove tiskao crkvene knjige iztočnoga vjeroizpoviedanja, kirilskimi pismeni. Njega ide velika slava s toga, što je otvorio kolo revnih pomoćnikah Božidarovih, koji za svoj jezik, za svoj narod i za svoju vjeru, u najopasnije vrieme, početkom naime 16. stoljetja, stekoše neprocienljive zasluge. Do sada poznate su samo dvie knjige tiskane Pahomijevim trudom u Mletcih godine 1519., naime: 1. Liturgion ili služebnik s evangjeliami. 2. Psaltir. — Možebiti da je isti Pahomije tiskao i Psaltir sa Sinazarom i Časoslovcem, što je troškom Božidarevim godine 1520. u Mletcih izdan, nu to neznam za stalno. (Gledaj Vuković Božidar.)

Paller Josip, slikar, živio u Hrvatskoj koncem 18. vieka. Od njega nalazi se u Bistrici oltarna slika sv. Josipa, kojemu se u snu prikazá an-

gjeo, odvratjajući ga od naumljena puta, kad je htjeo noseću B. D. M. ostaviti. U oblacih vidi se Maria stojeća na mladom mjesecu, gori 3 angjela i sveti Duh. Odozdó ima napis: „Josephus Paller pinxit 1782." U zagrebačkoj župnoj crkvi sv. Marka ima od njega slika utemeljenja sv. Ružara. Maria podaje sv. Dominiku korunicu. Odozdó napis: „Josephus Paller pinxit 1788."

Paltašić Andrija, sin Jakova, rodio se u Kotoru, gradu dalmat., oko 1440. Naučio se prvi izmedju Jugoslavenah božanstvenu umjetnost knjigotiskarstva. Njegova porodica bila je u Kotoru od starine na glasu. God. 1554. biaše Mihalj Paltašić poslanik pučkih gradjanah kotorskih kod mletačkoga vieća. Farlati javlja, da je godine 1458. Andrijev rodjak i suvremenik, Ivan Paltašić, arcižakan biskupije kotorske, od biskupa Angjela Fasseola, prilikom njegova putovanja u Rim, radi svoje osobite vještine i mudrosti, imenovan bio za biskupova namjestnika, kao najvriedniji svetjenik biskupije kotorske. Istoga Ivana spominje i Cornelio u svom djelu: Catharus Dalmatiae Civitas pag. 37 pod godinom 1478.

Andrija Paltašić, otišav za mlada u Mletke, podigne tamo oko godine 1472. tiskarnu. Stupivši godine 1478. s Dubrovčaninom Dobrišem Dobrićem (Boninus de Boninis) u ortačtvo, izdadė š njime djela Lactanciova. Po odlazku Dobrićevom, tiskao je Paltašić još samo Legendar Jakova od Voragine godine 1484. s istim Dobrićem, a g. 1483. Gramatiku Aleksandra Galla, u družtvu Ivana od Leodia. Sva ostala djela pečatao je sám, sve do godine 1492. Paltašić spada medju najstarije tiskare mletačke, a iz njegovih knjigah vidimo, da je tiskao sáme klasike i bogoslovne knjige. Gdje i kada je umro, nezna se.

Njegove meni poznate knjige jesu sljedeće:

1. Marci Tullii Ciceronis de Oratore. Venetiis. Andreas Cattarensis impressit. Millesimo CCCCLXXIII. Na čitavom malenom listu, s okruglimi liepimi pismeni. Jedan eksemplar nalazio se u knjižnici Karola Belgrada u Furlanskoj, u imeniku stajalo je o toj knjizi: Liber ignotus omnibus bibliographis.

2. Diodori Siculi Bibliotheca, seu Historiarum priscarum Libri sex a Joanne Francisco Poggio in latinum conversi. Accedit: Cornelii Taciti, de situ, moribus et populis Germaniae libellus. Impressum Venetiis, per Andream Jacobi Katharensem. Andrea Vendramino duce fortunatissimo MCCCCLXXVI. Pridie Kal. Februarii. Na čitavom listu br. 127.

3. C. Plinii Secundi Novocomensis. Liber illustrium virorum. Na koncu:

Qui cupis in parvo compendia prisca libello,
Me lege; succinctae sum pater Historiae.
Si petis Artificem, quis sit, patriamque requiris,
Jacobi Andreas, et Catharum patria.

Andrea Vendramino principe Venetiis impressum M.CCCCLXXVII Nonis Junii. U 4ini.

4. Auli Gellii Noctium Atticarum, cum Commentariis. Venetiis per Andream Jacobi Catharensem. Anno 1477 in folio minori.

5. Lucii Coelii Firmiani Lactantii Opera. Hoc Opus impresserunt Venetiis Magister Andreas de Paltasichis Catharensis et Boninus de Boninis socii. Regnante Inclito ac serenissimo Domino Joanne Mocenigo Dei gratia Venetiarum Duce. 1478. 12. Martii fol. Veoma krasna, na velinu tiskana knjiga. Na koncu sliede versi: „Arguit hic Hominum sectas Lactantius etc."

6. Diurnale, seu Liber precum. Venetiis per Andream de Paltasichis Catharensem die XX. Aprilis Anno Dni. MCCCCLXXVIII. U najmanjoj veličini (24).

7. M. Tullii Ciceronis Libri III de Oratore ad Quintum fratrem. Venetiis Magister Andr. Catharensis impressit feliciter ab Anno Salutis Domini Milesimo CCCCLXXVIII die XX Augusti. fol.

8. Mammotrectus, sive excursus per totam sacram scripturam ad partium difficilium significantia. Venetiis per Andream Jacobi de Catharo, impensis Octaviani Scoti Gothi. 1482. U 4ini.

9. Alexandri Galli (vulgo de Villa Dei) Gramatici, Doctrinale, seu Grammatica cum commentariis Ludovici de Guaschis etc. Venetiis per Magistrum Andream Catharensis et Joannem de Leodio. Anno Salutis MCCCCLXXXIII die XVII mensis Julii. S gotičkimi pismeni i signaturom na čitavom listu.

10. Giacomo de Voragine Ord. Praedic. Le Legende di tutti li Sancti et le Sancte. In Venezia per Andream de Paltaschichis de Cattaro. 1483. fol.

11. La Biblia volgare interpr. Nicolao de Malermi. Venetiis Andreas de Paltasich impr. 1484 fol.

12. Legendario de' Santi da Jacopo de Voragine tradotto da Niccolo Malermo. In Venetia per Andr. de Paltasich et Boninum de Boninis. 1484.

13. Il prologo o veramente Epistola di beato Hieronymo sopra la bibia, dignatamente vulgarizata per il clarissimo religioso duon Nicolo de Malermi. Impresso in Venetia con somma diligentia per Andrea Paltasichio da Catharo. MCCCCCLXXXIIII in folio.

14. S. Antonini Archiepiscopi Flor. et S. Script. Interpr. Summa Theologica cum Repertorio generali. T. III. per Andream de Catharo 1485 fol. Charactere Gothico.

15. Isto djelo. Venetiis 1486. fol.

16. Aulii Tibuli Carmina cum commentariis Bernardini Veronensis. Impressum Venetiis per Magistrum Andream de Paltaschichis Catarensem. MCCCCLXXXVII decimooctavo Kalendas Januarii. fol.

17. M. Tullii Ciceronis Epistolarum familiarum libri XVI, cum Hubertini clerici Crescentinatis Commentario. Impressum est hoc opus Venetiis per Magistrum Andream Catharensem. 1487 die 18 mensis Junii. fol.

18. Isto djelo. Impr. Venetiis Andreas de Paltaschichis 1488. fol.

19. Catulus Propertius Tibullus, cum Commentariis Ant. Parthenii Lacisii, Ant. Volsci et Bernardini Veronensis. Impressum Venetiis per Magistrum Andream de Paltaschichis Catarensem. MCCCCLXXXVII. XVIII Kalendas Januarias in f. (Prekrasno tiskana knjiga).

20. Publii Terentii Afri Comediae, cum Commentariis Ael. Donati et Joh. Calphurni. Venetiis per Andream Paltaschichis Catharensem. 1487 die V Idus Novembris fol.

21. Caji Valerii Catuli Carmina cum Tibulo et Propertio et Commentariis Antonii Parthenii. Venetiis per Andr. de Paltaschichis 1487 fol.

22. Sexti Aurelii Propertii Elegiarum Libri IV. cum commentariis Antonii Volsci. Impressum hoc opus Venetiis per Magistrum Andream de Paltaschichis Catarensem. M.CCCC.LXXXVIII. Kal. Febr. fol.

23. Decii Junii Juvenalis Satyrarum libri, cum Commentariis Domitii Calderini. Venetiis per Andr. Catharensem 1488 fol.

24. P. Ovidii Nasonis Heroides Epistolae. Venetiis per Andr. de Paltaschich. 1488 fol.

25. Joannis Tortellii Archipresbyteris Aretini Commentarii grammatici de Ortographia dictionum e grecis tractarum. Venetiis per Andr. de Paltaschichis Catharensem 1488. 18 Kal. Januarii. Na čitavom listu.

26 M. Tullii Ciceronis ad Familiares, cum commentariis Hubertini Clerici Crescentenatis. Impressum Venetiis per Magistrum Andream de Paltaschichis Catharensem. MCCCCLXXXVIII pridie idus Mai. Na čitavom listu.

27. P. Virgilii Maronis Opera, cum Commentariis Mauri Servii Honorati. Venetiis per Magistrum Andream de Paltaschichis Catharensem. 1488 Kal. Septembris. fol.

28. Bartoli de Saxoferrato. Lectura super I. et II. parte Codicis veteris cum additionibus Alexandri de Imola. Venetiis per Andream Catharensem de Paltaschichis. Anno 1490 die VII mensis Maii et die XV Julii. Laus Deo. Drugi dio izišo god. 1492.

29. Bartoli de Saxoferrato Icti, Lectura super I. Parte Codicis. Venetiis per Andr. Catharensem. 1491. fol.

30. Caji Valerii Catuli Carmina. Venetiis per Andr. de Paltaschichis, Bez godine, fol.

Pamfilo, slikar, rodom iz grada Amfipolja, na rieki Strumnici, učenik Eupompa i osnovatelj slikarske škole od Sikyona u Peloponezu. Živio oko Olimpiade 97—107. Biaše osim drugih znanostih osobito vješt

aritmetici i geometriji, jer je tvrdio, da su obe ove znanosti neobhodno potrebite svakomu slikaru. Quintilian zove ga „Praestantissimus ratione" a Plinio kaže, da je od njegova vremena risarija i slikarija uvrstjena u prvi red tako nazvanih slobodnih naukah (artium liberalium). Njegovi učenici, koji su 10 godinah kod njega ostati i svake godine jedan talent plaćati mu morali, biahu u svih naucih izobraženi i naučili su se osobitom lahkostju i pravilnostju risati, te ponositi se svojom umjetnostju. Kod njega se izobrazio, pokraj glasovitih slikarah Melantia i Pausiasa, takodjer najslavniji i neumrli Apelles. Pamfilo učio je takodjer slikariju s razžeženim voskom, u kojoj vrsti proslavio se je prvi Pausias. Od tvorovah Pamfilovih spominje Plinio bitku kod Tlia i pobjedu Atenianah i Ulisa na moru.

Panfanus Petar, zlatar i vajar, rodom iz Sermona, živio početkom 15. vieka u Dubrovniku, gdje je za crkvu sv. Dominika izvodio anagliptički iz srebra krasnu ikonu sv. Dominika, što je težila 140 libarah, i na velikom oltaru namiestjena bila. Ugovor načinjen je dne 24. Ožujka godine 1436., a ikona biaše svršena god. 1443. Godine 1628. udari grom u isti oltar, te sruši i skvari svu ikonu. Jedna bilježka dubrovačkoga arkiva veli o našem umjetniku i njegovom djelu sljedeće: „Anno 1443. anaglyptica ex argento conflata ponderis librarum 140 Tabula, super hanc aram reposita fuit. Author operis Petrus Panfanus, Patria Sermonensis, eximius opifex. — Contractus factus die 24 Martis 1436. — Ara illa fulmine percussa A. 1628 corruit."

Papica Mate, drvorezar, rodom iz Staroga grada na otoku Hvaru, izrezà jedno podnebje (baldachin) iz drva, za glavnu crkvu u Jelši, na otoku Hvaru, pozlativši i uresivši ovo svoje djelo veoma viešto. Ovo podnebje, zatvoreno u sakristani, upotrebljuje se samo na velike praznike.

Papini Jakov, drvorezar, rodom iz Florencije, živio početkom 16. stoljetja u Hrvatskoj. Načinio godine 1512. klecala u pavlinskoj crkvi u Lepojglavi, s napisom: „Hoc opus fecit Jacobus Papini Florentinus, tempore Fratris Nicolai Vicarii A. D. 1512." Još danas stoje u Lepojglavi liepa klecala, urešena god. 1743. sa 20 slikah, iz života Isusova, nu čini se, da su ova klecala djelo njekojega novijega umjetnika.

Izvor. Jura monasterii Lepoglavensis. MSC. in archivo Regni Croatiae.

Parentino Bernardo, gl. P o r e č a n i n B e r n a r d o.

Parenzo Donato, gl. P o r e č a n i n D o n a t.

Paskva, sin Petrov, protomeštar graditeljah stolne crkve sv. Marie u Dubrovniku, živio u sredini 13. vieka. Njegov otac biaše takodjer protomeštar graditeljah, nu nezna se pravo da li je bio rodjeni Dubrovčanin, budući da je dubrovačko vieće, dne 4. Prosinca god. 1255. istomu meštru Paskvi darovalo njeku zemlju u Bergatu, koja se zvala zemlja Jurzova pri moru, tim obvezanjem, da rečeni meštar ima stati u napredak u Dubrovniku

sav svoj život, i smatrati se za gradjana dubrovačkoga, te da nesmije izači iz Dubrovnika u drugom kakovom poslu, dokle bude imao raditi oko crkve sv. Marie. Zaključak vieća glasi ovako:

„1255 4 Decembris. Nos Andreas de Auro Comes Rag. cum conciliariis de parvo et magno consilio etc. Causa dilectionis et amoris donavimus quinque solidos *) de terra posita in vergato, in loco qui dicitur de garze, a parte pelagi, Magistro Pasque protomagistro ecclesie sancte Marie, maioris ecclesie et comunis Ragusini, ut idem protomagister pasqua et sui heredes, dictam terram in perpetuum habeant et possideant et faciant secundum suum velle; qui preanominatus protomagister pasqua fuit filius protomagistri Petri. Hanc autem gratiam fecimus eidem ad hoc, quod ipse moraretur omnibus diebus uite sue Ragusii et esset civis Ragusinus. Et ego protomagister pasqua pro dicto dono quinque solidorum de terra obligo me omnibus diebus uite mee esse conciuis Ragusinus et stare in seruitio ecclesie sancte Marię maioris, et comunis Ragusii et laborarę et non exire de Ragusa causa alicuius laborerii, habendo meum salarium et omnes alias honorificentias protomagistratus ecclesie Ragusine. Si autem contingeret quod ecclesia s. Marie uacaret suo laborerio et protomagister non haberet suum salarium, tunc cum consensu comunis ualeat ei ire ad laborandum et redire, tamquam ragusini facient, quocumque ipse noluerit, et teneatur redire ad laborerium predicte ecclesie cum uocatus fuerit. Testes Grubessa Gundula etc."

Iz ovoga zaključka dubrovačkoga vieća može se izvoditi, da je glavni graditelj stare stolne crkve dubrovačke bio gorcrečeni meštar Paskva. Kako je pako ista crkva izgledala, o tom govori ponješto pisac 15. vieka Filip de Quartigianis, ovako: „Zidine ove liepe crkve (sv. Marie) sagradjene su ne iz zemljenih kamenah, nego iz živih, skrbljivo izmjerenih i mnogom vještinom izgladjenih. Izvana rese crkvu na okolo stupovi, medju kojima se može laglje sprohadjati oko crkve. Hodnik ovaj sa stupovi dopira do polovice crkvene visine, te je na zidovih urešen mnogom rezarijom, zvieradi itd. Krov je od olova. Crkva ima troja vrata, jedna su velika i glavna, kroz koja unilaze gospodje, djetca i nevjeste, druga, sa strane, jesu ponješto manja, kroz koja dolaze mužkarci; a treća, takodjer sa strane, opet ponješto manja od drugih, služe za ulaz arhiepiskopu, kanonikom i starim ženam. Razdieljena je crkva na tri broda, koje diele veliki stupovi od svetilišća. U svetilišću ima kraj velikoga oltara kamenita prodikaonica. Izvan svetilišća ili kora sagradjen je takodjer velikom umjetnostju prostrani pulpit, koj na stupovih stoji. Čitava crkva gradjena je živim kamenom od različite boje, urešena je sa slikama iz staroga i novoga zakona" itd. Ova stara crkva nestoji sada više, jer je godine 1667. u velikoj trešnji porušena, te je kasnije na istome mjestu nova sagradjena.

Meštra Paskvu spominje još jedna stara listina dubrovačka od godine 1261., u kojoj priznaje, da je obćini dubrovačkoj ostao dužan 24 perperah od njeke godišnje plaće.

Izvori. Arkiv obćine dubrovačke. Fasc. I. N. 26 i Fasc. VI. N. 102. — Farlati. Illyricum Sacrum. T. VI. p. 26.

*) Solidus de terra (soldo) = zlatica zemlje, imala je po prilici 400 ☐ cipeljah.

Paskvalić Šimun, tiskar, rodom iz Zadra, živio oko god. 1480—1490. Njega spominje Fr. Carrara u svom djelu: „Chiesa di Spalato" list 151. i kaže, da je bio jedan od najstarijih tiskarah. Appendini govori pako o njekom Šimunu Kotoraninu, tiskaru istoga vremena. Možebiti da se pod ovimi dvimi imeni razumievati ima samo jedan, i to naš Paskvalić.

Paskvalis Mihaljev, slavni graditelj 15. vieka, rodio se u Dubrovniku, gdje je osim inih tvorovah, ostavio liepi spomenik u povećanoj po njemu crkvi sv. Dominika. Budući da je stara sakristana iste crkve pretesna bila, odlučiše Dominikani god. 1485. sagraditi drugu sakristanu, te najimiše za to djelo slavnoga u ono doba graditelja i sugradjana svoga Paskvalisa, koj se već prije sa smielim gradjenjem južne luke i tvrde kule veoma proslavi. Paskvalis načini dakle na desnoj strani crkve, kraj svetilišća, željenu sakristanu, u slici kapele, u gotičkom slogu, koja i sada za sakristanu i za crkvenu blagajnu služi. Svod ove kapele, prepleteni na krst, ima na kraju svojih rebarah, što su izvodjena iz zida, umno izradjene zagvozdnice, urešene s angjeli, grbovi, listjem itd. Zidni pilovi, u koje se upiraju šiljasti lukovi, imaju liepo izradjene glavice, urešene grbovi i listjem. Šiljasti prozori nakitjeni su takodjer odozgó liepom vajarijom. Na uspomenu ovoga njegova tvora urezaše mu Dubrovčani sljedeći napis u zidu iste sakristane:

PASQVALIS MICHAELIS RAGVSINVS PLVRA INGENIO CLARA INVENIENS ANNO QVO PORTVM EDIDIT M CCCC.LXXXV.

Osim ovih sgradah, gradio je Paskvalis po svoj prilici i knjižnicu u monastiru dominikanskom god. 1474. i monastir kaludjericah sv. Klare, troškom Marina Bunića, od godine 1495. do 1501.

Dne 7. Kolovoza 1516. načini isti graditelj posljednju svoju oporuku, koja je uvrstjena u zapisniku inih dubrovačkih oporukah, pod napisom: „Testamentum Pasqualis Michaelis ingeniosi architecti salariati Communis Ragusii." U toj oporuci očitovà Paskvalis ponajprije želju, da ga pokopaju u crkvi sv. Dominika, u haljinah redovničkih, reda istoga svetca. Ostavio je mnogim dubrovačkim crkvam po njekoliko perperah, zatiem svojoj nezakonitoj kćeri Mari 25 perperah, monastiru sv. Inocenca na godinu dva perpera, dok bude u njemu živila kaludjerica Ivana, sestra pokojne njegove žene Jakove. Stjepanu Gradiću ostavi u ime svoga duga 5 dukatah. Svojoj netjakinji Mari, kćeri Nikole strigača od sukna (Cimatoris), ostavi nješto rubenine. Svomu nezakonitomu sinu Brašku ostavi 200 perperah. Svojoj starijoj kćeri Dražoli, ostavi u ime miraza 500 dukatah, a za malenu kćer Maru naredi, da ima hranu i odjeću od svojih baštinikah, dok nedodje do godinah, a kad ponaraste, da joj imadu baštinici plaćati stan i službu. Svomu sinu Mihalju ostavi na godinu 50 perperah, dok bude živio, nu zabrani mu tražiti štogod više od baštinikah, budući da je za njegove dugove platio veliku svotu novacah. Sve ostalo svoje imanje ostavi svojim sinovom Marinu i Andriji u jednakom dielu, a za obskrbnike oporuke imenovà An-

luna Marinova Gundulića i svoje sinove Marina i Andriju, kojima preporuči skrbiti za njegovu dušu.

Izvori. Serafinus Cerva. Historia Ecclesiae Ragusanae. MSC. — Testamenti della Notaria di Ragusa de A. 1512 in 1516. U arkivu Tribunala u Dubrovniku. — Appendini. Notizie Istorico-critiche etc. P. II. pag. 213.

Paskvanin Mikula, vajar, rodio se na Rieci u Hrvatskoj g. 1810. Jedva 11 godinah star, dodje u nauk k svomu stricu Marku Chereginu, riečkomu vajaru, i ostadè kod njega 6 godinah. Kasnije stao se je sám izobražavati i tvorio je ponajviše grobne spomenike i oltare za okolicu riečku. Medju ostalima načini za selo Delnice jedan oltar, za Grobnik oltar i prodikaonicu iz tvrdoga kamena. U Dražkoj župi, oltare SS. Barbare i Antuna. U Fužini za g. Agnesa, grobni spomenik iz kamena. Za g. Škarpu u Rieci, spomeuik na grobu njegove žene. Za Minellia u Trstu, veliki grobni spomenik s figurama itd. On radi i sada neumorno i biaše učitelj vrloga Štefanutia, svoga sugradjanina.

Patačić Adam od Zajezde, baron i biskup velikovaradinski, osobiti gojitelj i podupiratelj muzike. Slavni i učeni ovaj muž rodio se u hrvatskom Karlovcu oko g. 1715. od otca Nikole i Pudenciane, rodjene takodjer Patačić. Njegova roditelj potekla je iz Bosne, koja, preselivši se počеtkom 15. vieka u Hrvatsku, proslavì i obogatì se na toliko, da je g. 1735. jedna grana dobila čast grofovsku, a druga baronsku. K ovoj drugoj grani pripadao je i Nikola, vojnički zapovjednik u Karlovcu, sa svojimi sinovi Adamom i Ivanom. Izgubivši Adam jur za rana svoga otca, stupi po svoj prilici naputjenjem svoga strica grofa Gabriela Patačića, nadbiskupa kaločkoga, u stalež svetjenički, te bude poslan u hrvatsko sjemenište u Beč, gdje na toliko napredovà, da je već godine 1735. javni natječaj iz filozofije velikom pohvalom podnio, te zajedno historičko djelo pod naslovom: „Augusta Quinque Carolorum Historia“ cesaru Karolu VI. posvetiti mogao. Za ovo djelo bude nagradjen od cesara zlatnom kolajnom, na kojoj visjaše cesareva slika. Iz Beča otide u nauke u Rim, gdje je postao doktor bogoslovja. Vrativ se iz Rima g. 1739., dobì od svoga strica grofa Aleksandra župu Verbovečku. Dvie godine kasnije, naime god. 1741. imenovan je kanonikom zagrebačkim, na mjesto glasovitoga Jurja Marcellevića, koj otide za ravnatelja hrvatskoga sjemeništa u Beč, zajedno postane opatom B. D. M. od Abrahama. Iste godine izabran je bio poslanikom kaptolskim za ugarski sabor. God. 1743. postane predstojnikom sv. Benedikta od Kapošföa, zatiem archidjakon od Vaške. God. 1751. imenovan je biskupom Novienskim i savjetnikom dvorskim, a god. 1759 dne 28. Kolovoza biskupom veliko-varadinskim, i sljedeće godine tajnim i pravim dvorskim savjetnikom.

Bivši jur kao mladić veliki cienitelj muzike, kojom se je i sám mnogo zabavljao, imao je priliku kao biskup podupirati većom snagom ovu obljubljenu umjetnost. On ustroji na svome dvoru osobitu muzikalnu kapelu, pod upravljanjem Mihalja Haydna, brata slavnoga Josipa Haydna. Kada pako

Haydn, pozvan u Salcburg za meštra koncertah, onamo otide, najimi Patačić slavnoga Karola od Dittersdorfa za meštra svoje kapele, s godišnjom plaćom od 1200 forintih, i bezplatnom hranom i stanom. Ovoga umjetnika slušao je Patačić prvikrat igrati na guslah kod carskoga dvora, kad je bivši u Požunu na saboru, posjetio Beč. Dittersdorf sastavio je za njega novu kapelu, ponajviše iz čeških umjetnikah, medju kojima biaše i slavni skladatelj simfonijah Pichel. Dittersdorf komponirao je osim mnogih drugih komadah i koncertah takodjer za imendan biskupov jednu latinsku kantatu i Oratorium: „Isacco figura del Redentore", polag krasne pjesme Metastasijeve, koju sám Patačić na latinski prevede. Ovaj Oratorium igrali su u družtvih biskupovih kroz četiri godine, svake nedjelje u vrieme posta, največim uzhitjenjem slušateljah, kojih uvjek množina biaše; a budući da je Patačić na svome dvoru i vlastito kazalište imao, dao je po Dittersdorfu složiti jednu operu buffu: „Amore in musica" i svakojake muzikalne komade, a složio je njeke takodjer sám. Pet godinah ostade Dittersdorf kod Patačića, kad napokon njeki zlikovci biskupa kod carice Marije Terezije obtužiše, da u vrieme posta na svome dvoru komedije predstavljati i balove držati dopuštja, na što Patačić godine 1768. muzikalnu kapelu i kazalište razpusti.

Njekoliko godinah kasnije postade nadbiskupom koločkim, koju čast obnašao je njegda njegov stric grof Gabriel Patačić, te umre kao takav u Koloči dne 19. Srpnja godine 1784.

Njegova podoba, slikana mastima od Stjepana Dorfmeistera, nalazi se u sbirci pisca ove knjige.

Izvori. Alexandri Com. Patachich Status Familiae Patachich, sive notitia illius universalis. MSC. — Repertorium Familiarum Croaticarum. MSC. — Gallerie der berühmtesten Tonkünstler des 18. und 19, Jahrhunderts. Erfurt. Joh. Karl Müller 1816. B. I. pag. 80—89.

Patricius Franjo, od vlasteoske porodice Patricićah, koji se pisahu takodjer Petritius, Petrissius, Petris, Petrić i Petrišić. Rodio se na otoku Cresu godine 1529. Njega drže njeki talijanski pisci za jednoga izmedju najučenijih muževah svoga vremena. Biaše na glasu kao mudroslovac, matematik, naravoslovac, povjestnik, govornik, pjesnik, a pokraj toga bio je veoma vješt takodjer umjetnosti muzikalnoj i graditeljskoj. Ovamo nespada pretresivanje njegovih učenih djelah, poradi kojih ga Capasso nazvà „Hominem omnium sui aevi literatissimum", a obširnije govori o njima ponajbolje učeni Tiraboschi u svojoj historiji književnosti talijanske. Ovdje valja nam samo kazati, da je u svom djelu: „Deca sopra la Poetica" knj. V., VI. i VII. veoma umno pisao o načinu pjevanja starih Grkah i o njihovih Tetrakordih; da je prvi iznašao i razjasnio pravila, polag kojih se je pjevalo u starih korih; te da je u svom djelu: „De Regno et Regis institutione" mnogo pisao o muzici u obće, kojom se je sám rado zabavljao. Pisao je takodjer: kako se njeke rieke uredjivati i kako njihovi bregovi i luke

graditi imadu. U ostalom vriedno je primietiti, da je bio prijatelj papah Klementa VIII. i Gregura XIV. kao i kardinalah Augustina Valeria, Scipiona Gonzage, Jerolima della Rovere, a ljubimac Alfonsa duke od Ferrare. Razne svoje nauke crpio je na svojih putovanjih po Italiji, Španiji, Francuzkoj i u kraljevstvu ciparskom, gdje je dulje vremena živio.

Godine 1596. dne 13. Listopada izabran je u Rimu od svojih sunarodnikah članom sbora ilirskoga sv. Jerolima *), ali jur dne 7. Veljače sljedeće godine 1597. umrè u Rimu i pokopan je po svoj prilici u crkvi ilirskoj sv. Jerolima, gdje mu žalibože neima nikakova spomenika.

Izvori. Saggio sopra Francesco Patrizio Dalmatino, di Rados Antonio Michaeli Vitturi da Traù, u djelu: „Opuscoli del Signor Rados Antonio Michaeli Vitturi. Ragusa 1811. pag. 26." — Tirraboschi Storia della Letteratura italiana. Milano 1822—26. — Baglivi Georgii (Ragusani) Opera omnia Medico-practica et anatomica. Antverpiae 1715. In Praefatione. — Gerber E. L. Hist. Biogr. Lexicon der Tonkünstler. Leipzig 1791. II. pag. 83. — Fetis F. J. Biographie universelle des Musiciens et Bibliographie generale de la Musique. Paris et Bruxelles 1835—1844. — Libri delli Decreti della Congregatione illirica S. Hieronymi. MSC.

Pavao Dubrovčanin, gl. Dubrovčanin Pavao.

Pavao Zagrebčanin, gl. Zagrebčanin Pavao.

Paver Franjo, rodm iz Rieke hrvatske, sad živući slikar, učio se na akademiji mletačkoj i u Rimu. Načinio više liepih slikah za razne crkve u Primorju hrvatskom, medju ostalima veliku ikonu B. D. Marije za glavni oltar u stolnoj crkvi riečkoj, i liepu sliku sv. Andrije za kapelu istoga svetca u Bakru.

Penčin ili Pinčin, Lovro, vajar i graditelj šibenički 15. vieka, rodom iz Mletakah. Dne 3. Studna god. 1435. ugovorio je s Dešom sinom Jakova iz Šibenika, da će u stolnoj crkvi šibeničkoj sagraditi prvi oltar ili kapelu s bieloga kamena, naprema drugom stupu crkvenom, sa sjeverne strane, i to za plaću od 50 dukatah u zlatu **). Neima sumnje, da je meštar Penčin istu kapelu doista svršio, budući da 9 godinah kasnije, kad je ostale kapele ili

*) U zapisniku istoga sbora stoji o tom izboru zabilježeno sljedeće: „A di 13 Ottobre 1596 fatto confrate Francesco Patrizio. — Comparse in Congregatione il Signor Francesco Patriccio et fece instanza d' esser accettato in congregatione, così fù accettato per fratello, conforme alli ordini della nostra congregatione, uiue uocis oraculo.

**) „Promisit facere et construere unam capellam de lapidibus albis pulcram de intus ecclesiam cathedralem sancti Jacobi de Sebenico, hinc ad festum Paschatis D. N. Jesu Christi proxime futurum, que capella debet esse prima columna versus secundam columnam ipsius ecclesiae, videlicet a parte boreali in angulo ipsius ecclesiae, versus dictam boream et viam publicam, in omnia et per omnia sicut continetur consignata ipsa capella in una carta papirea designata et descripta in vulgo latino." Transumpta publicorum Instrumentorum. Codex MSC. carthaceus Domini Difnico Sibenicensis, in folio pag. 368.

oltare iste crkve Juraj Matejević gradio, u ugovoru ovoga meštra medju ostalim sljedeće stoji: „Pro una septima capella posita in dicta ecclesia a latere versus Logiam et plateam, penes primam capellam, positam a dicto latere versus Boream, que prima capella est Heredum quondam ser Desse Jacobi" etc. U zapisnicih šibeničkih spominje se meštar Penčin još godine 1441., 1442. i 1443. Dne naime 19. Studna god. 1441. prodao je njeki svoj vinograd u Tribokonu (Tribocon) šibeničkomu biskupu, pred licem gradskoga kneza. Dne 13. Travnja godine 1442. poslao je meštar Penčin (Ser Lorenzo Pinzin Lapicida de Venetia) na brodu Ivana Šibeničanina u Mletke tri bačve smole. Dne 4. Veljače god. 1443. spominje se napokon kao dužnik šibeničkoga vajara Ivana Pribislavića, radi kojega duga uzeta mu biahu pod ovršbom dvoja kola.

Po svoj prilici biaše Penčin jedan izmedju onieh vještijih meštarah, koji su Jurja Matejevića pomagali u gradjenju stolne crkve šibeničke. Čini se, da je došao u Dalmaciju po nalogu mletačke vlade, i da je jedna osoba s onim Pincianom, kojega Lucio pod imenom: „Magister Pincianus Ingeniarius" u svom djelu „Memorie di Traù" pag. 442. spominje. Taj Pincian gradio je godine 1424. tvrdju trogirsku, po nalogu mletačke vlade.

Od njegovih učenikah zabilježen je u šibeničkih zapisnicih Stjepan Vukašović, kojega njegov otac Juraj dne 27. Ožujka godine 1432. u nauk na osam godinah istomu meštru Penčinu predadè.

Peon, vajar, rodom iz grada Mende u Traćkoj, živio oko 85. Olimpiade, u ono vrieme, kada je bila u Grčkoj umjetnost na največem savršenstvu. Po rodjenom svom mjestu zvahu ga njeki pisci takodjer Mendaeos, Mende, Mendin i Mandaeos, tvrdeći, da je bio rodom iz Peonie, što po jasnom svjedočanstvu Pausanijevom neima vjere. Na pročelju Zeuseva hrama u Olimpu izvajao je okolo slike Zeuseve, s desne strane, kolno natjecanje Enomaona i Pelopsa, prikazujući u kolih Enomaona sa svojom ženom Steropom, a spreda Mirtila, koj konje tjera, s lieve strane Pelopsa i Hippodamea s vozarom, s konji i s podvoritelji konjah. Odozgó i odozdó biahu izvajani vodeni bogovi Alfeo i Kladeon. Od ovih krasnih veoma simetrički razredjenih kipovah neima sada skoro ni traga, osim njekoliko ostanakah od Metopah. U Naupaktu načini Peon za Meseniánce božicu Niku ili Viktoriju na kamenitom pilu, koja je tamo stavljena bila na uspomenu njeke pobjede Akarnanah i Eniadah.

Izvori. Junius. — Nagler. — Bruner H. Geschichte der griechischen Künstler. Braunschweig. 1853. T. I. pag. 224.

Pergamin Ivan, graditelj i vajar 15. vieka, sagradio od godine 1472. do god. 1481. biskupski dvor u gradu Osoru, na otoku istoga imena, troškom biskupa Marka Nigra, kako sljedeći napis, kojega Farlati T. V. pag. 207 priobći, potvrdjuje:

PONTIFEX HVIVS INSVLAE DIGNVS
MARCVS NIGRO HOC EPISCOPIVM TOTVM
SOLO AEQVATVM REAEDIFICAVIT
OPERA IOANNIS PERGAMENI IN VTRAQVE ARTE PERITI.
MCCCCLXXXI.

Isti meštar Pergamin dovršio je za vrieme biskupa Nigra bez sumnje i stolnú crkvu osoraku, koju po svoj prilici meštar Juraj Matejević iz Šibenika graditi poče.

Perlaska Dominik, mjedorezar srbski, izdavao godine 1838. zajedno s Antunom Arnotom, Srbske Novine u Pešti, ukrasivajući ih sa slikama, kao: nošnjama, obrazima, predjelima itd. Sljedeće godine počeo je izdavati „Sveobšti magazin obrazah“ sa mjedorezi. Rezao je takodjer više prizorah peštanskoga „Navodnjenja“, što se je god. 1838. slučilo. Za „Výkład“ Jana Kollára, rezao je grad Arkonu u noći, zatiem osim više obrazah, takodjer podobu pjesnika Sime Milutinovića i poljskoga gjenerala Hlopickoga.

Pessi Ivan, slikar, živi u Zadru, gdje se je i rodio (?). Putovao je po Italiji, i po istočnih pokrajinah, načinio više krasnih okolicah i predjelah od Rima, Carigrada, Pešta itd. Hvali se veoma njegova slika bure na moru. God. 1856. risao i litografirao je znamenitu sliku sv. Šimuna proroka, kojega sv. moći čuvaju se u Zadru.

Izvor. Osservatore Dalmato 1856. Nr. 68.

Petar Ljubljančan, gl. Ljubljančan Petar.

Petar Zagrebčanin, gl. Zagrebčanin Petar.

Petrič Alojzija Maria, slikarica i glavarica samostana kaludjericah u Ljublani rodila se 1807., umrla tamo dne 6. Lipnja 1858. Pomogla je vrlo slikarici Jozefi Strus načiniti liepu sliku vjenčanja Marijinoga, koja visi na velikom oltaru crkve ursulinske u Ljubljani. Za svoj monastir i za svoje prijateljice načinila je takodjer više liepih slikah. Zahvalni narod krajnski, kojega množinu ženske djetce odgojivala je kroz više godinah, stavi joj grobni spomenik, na groblju pri sv. Kristovu u Ljubljani.

Petrić-Orlaj N., najslavniji sad živući slikar u Ugarskoj, o kojemu ću poradi pomanjkanja podatakah, progovoriti pobliže u dodatku ovoga djela.

Petrolo Andrija, gl. Petrul Andrija.

Petrović Daniel, srbski slikar, rodom iz Lugoša u Banatu, živio početkom ovoga stoljetja; biaše umjetnik na glasu. Uresio je liepima slikama srbsku Pančevačku i Temešvarsku crkvu. Imao bi bio slikovati peštansku, ali je trebovao za svoje djelo 6000 forintih, što se je ob-

skrbnikom crkve previše činilo. O njegovom daljnjem životu nije mi ništa poznato.

Petrović Dimitrija, vajar, mjedorezar i ljevar, rodio se 18. Veljače godine 1799. slučajno u Baji, u Bačkoj županiji, kamo su baš onda roditelji njegovi putovali. Njegov otac biaše ugledni trgovac iz Vukovara u Slavoniji, preselivši se kasnije u Kišköres, u peštansku županiju. Jur godine 1809. izgubi Petrović svoju mater, rodjenu Gjurković, a malo zatiem godine 1814. takodjer svoga otca, kojega sav imutak u državnom bankrotu godine 1811. propade. Mladi Petrović, svršivši u to doba u Baji tretji razred gimnazijalne škole, na mjesto da ide u četvrti razred, podà se nauku plastičke umjetnosti, u kojoj se je kroz pet godinah sám vježbao, bivši u službi vriednoga trgovca Alekse Atanaskovića, koj se je po smrti otca mu za zaostavšu sirotu zauzeo. U ovoga kući običavao bi Petrović, u prazno doba, neprestano baviti se rezanjem i svakojakimi tehničkimi tvorovi, koje su ljudi kao njeke riedkosti po Baji raznašali i jedan drugomu pokazivali. Medju ostalima dodjè taki jedan tvor u ruke bogatoga Konstantina Branovačkog, c. k. nadporučnika u miru, koj mladoga umjetnika veoma obljubi i na svoje troškove u Beč pošalje, gdje su ga u mjesecu Studenu god. 1819. primili u tadašnju Klieberovu učionu risanja i rezanja, u kojega djelaonici počè se učiti takodjer umjetnost vajanja. Tu napredovà tako dobro, da je već odmah u prvom i u drugom tečaju svoga nauka nagradjen bio poradi njekih veoma dobro načinjenih risarijah. Nu naskoro snadjè ga nesreća, jer njegov podupiratelj izgubi u trgovini njekim nesretnim slučajem sav svoj imutak, te nemogaše podupirati nadalje svoga pitomca. Stoprv god. 1821. podjè Petroviću za rukom doći na bečku akademiju umjetnostih, gdje je g. 1823. dobio školnu nagradu za njeke figure, a zajedno najveću nagradu razpisanu po Reichelu. Isto tako bude i god. 1828. od akademije nagradjen za njeki model.

Godine 1823. dodje po preporuci upravitelja Steinbüchela k profesoru vajarstva Ivanu Schalleru, kod kojega je iz prva popravljao mramorne i mjedene kipove, sastavljajući takodjer ine kipove iz raznih komadićah takova kamena, za koje nije nitko mario. Tu je počeo snimati na sadru mnoge stare novce, medajle, rezarije iz kamena, a njeke kipove radio je iz žveplena kamena (paste) za c. k. kabinet starinah. Snimio je takodjer, po svom izumljenju, sve u rečenom kabinetu nalazeće se stare kamee i izdubljene, te udjelane kamene, za berlinski muzeum.

Godine 1825. poduzè put iz Beča u Temišvar, kojom prilikom, radi jeftinijega putovanja, kupi za 10 for. jedan čamac, na kom se s jednim svojim kalfom odvede sve do Vukovara, posjetivši na putu sva znamenitija miesta. U Ivankovu, u brodskoj regimenti, posjeti svoga strica kapetana Vasu Petrovića, kod kojega je našo i svoju babicu 96 god. staru. U Petrovaradinu sastadè se sa svojim ujakom Pavlom Gjurkovićem, slikarom, kojega je posljednikrat vidio. Iz Petrovaradina dodjè napokon u Temišvar, gdje je

na trošak pravoslavne obćine načinio nacrt ili osnovu za jedan oltar, kojega gradjenje povjereno je kasnije njekojemu aradskomu vajaru, poradi mnogo manjih troškovah. Vrativši se malo zatiem u Beč, sgotovi sljedeće godine za grofa Festetića, osobitom vještinom, veliku mramornu posudu (vazu) sa svakojakimi uresi.

Godine 1828. stupi posve u službu Schallera, dobivši od njega nalog, da upravlja tvorenje kolosalnoga mjedenoga poprsja generala grofa Franje Kinskoga, koje djelo sgotovi obćenitim zadovoljstvom, pomoću novoga po sebi izumljenoga načina lievanja. Ovo kolosalno poprsje, koje je 125 krat veće od naravne veličine, izljveno je iz jednoga komada, širina od mjeda ima 5—6 liniah, a teži sa podnožjem 51 centa. God. 1830. dne 4. Listopada biaše rečeno poprsje izloženo u bečkom Neustadtu, u bašći carsko-vojničke akademije. Ovo djelo, koje svi poznavaoci za posve izvrstno proglasiše, biaše takodjer u bečkih novinah dne 23. Lipnja god. 1830. veoma pohvaljeno. Jur god. 1831. ostavi Petrović službu Schallerovu i poče na svoju ruku raditi, nu poradi kolere i smrti svoje troje djetce, nije mogao onako u radnji uspievati, kao što bi bio želio.

Godine 1835., dobivši mnogo nalogah od ljubiteljah starih novacah, da im njeke komade, što su im falili, posve ravne izvornikom slije, izumi on njeki smies od rudah, iz kojih je stao lievati snimke novacah, koji su starim mjedenim, bakrenim itd. posve priličili. Osim toga lievao je takodjer novce i medajle iz srebra, polag starih izvornikah, i sgotovi više hiljade komadah, koje se od izvornikah skoro ni razlučiti nemogu. Godine 1837. sgotovi Petrović za izložbu bečku, iz mjeda kip Isusa, 3 cipelja dugačak, pod nogama je krugla svieta. Ova radnja biaše u bečkih novinah godine 1837. broj 51. pohvaljena. Godine 1838. načini veliki i manji oltar za kneza Švarcenberga, koji se nalaze sada u pogrebnoj kapeli u Wittingau u Českoj. U isto doba izradi dva Isusa, kao modele za c. k. gvozdjenu ljevaonicu, i zajedno 13 obrazca srbskih grbovah, za srbske topove, koji su za knjaza Miloša pod nadziranjem Petrovićevim u Beču lievani. Godine 1839. sastavi Petrović jedan izvodjeni kip iz tuča, dobro pozlatjen, kao poklon za sadašnjega mitropolitu karlovačkoga. Godine 1840. bude oprošen od obćine biogradske, da načini nacrt ili osnovu velikoga oltara za sbornu crkvu biogradsku, koj nacrt bi obćenito odobren, te Petrović dobi nalog, da polag njega isti oltar sagradi. Radi ovoga posla otide god. 1841. u Biograd, da razvidi i izmjeri mjesto, na kom će oltar stajati. Vrativši se u Beč, sgotovi arkitektonički dio istoga oltara, sa svimi uresi, te izloži svoje djelo u politehničkom zdanju, gdje se je svima gledaocima dopalo i pohvaljeno bilo u bečkih novinah 2. Siečnja god. 1842. Veličina ovoga oltara iznosi 42 cipelje u visini i 48 u duljini. Malo zatiem otide po drugikrat u Biograd, gdje se baš onda porodi buna, zašto je 3 mjeseca tamo ostati morao. Po svršenoj buni nehtjede obćina biogradska, poradi oskudice novacah, nastaviti dati djelo Petrovićevo, zašto je bio prisiljen nesvršeni oltar ostaviti u crkvi, kojega su kasnije njeki drugi meštri do-

gotovili. Godine 1843. sastavio je za kneza Švarcenberga opet 3 oltara, naime dva za Gilovec, a jedan glavni oltar za Neušattel kod Wittingaua u Českoj. Godine 1844. izvajà iz mramora poprsje bankiera Rotšilda i malo poprsje glasovitoga meštra od balleta N. Guere. Osim toga sgotovi još više poprsjah iz sadra, zatiem veoma bogato urešenu svjetionicu za crkvu sv. Margarite u Beču. U isto doba načini takodjer više grobnih spomenikah za Beč i za Ugarsku, iz pjesnatoga kamena i iz mramora. Godine 1847. načini po naručbi jednoga družtva gospodjah peštanskih, liepi spomenik iz tuča za pokojnoga ugarskoga pjesnika Kišfaludy Šandora, koj biaše za narodni muzeum ugarski opredieljen. Ovaj spomenik, 14 cipeljah visok, sgotovì Petrović već god. 1848., ali poradi tadašnjega nemira i bune predà ga dvie godine kasnije. O ovom spomeniku govorilo se pohvalno u mnogih javnih časopisih. U posljednje vrieme svoga života načini takodjer više medajlah, na uspomenu ožujskih i svibanjskih danah, zatiem druge sa slikom generala Radeckoga itd.

Kao čovjek podpunoma vješt svojoj umjetnosti, izdao je Petrović i jednu knjižicu, o načinu ljevanja kipovah, pod sljedećim naslovom: „Andeutungen über Bildgiesserei nach der Methode der Alten, in ihrem Verhältnisse zur Galvanoplastik und der Bildgiesserei-Methode unserer Zeit, von Demeter Petrowitsch, Bildhauer und Broncebildgiesser. Wien 1845."

Petrović radio je do svoje smrti neumornim trudom, te još god. 1850. predloži piscu ovoga djela liepu osnovu, polag koje imao bi se bio načiniti spomenik za padše u ugarskom ratu junačke Hrvate u Zagrebu, ali okolnosti nedopustiše, da se liepa njegova misao oživotvori, kao ni druga, da se naime po njemu najstariji i najredji stari novci, koji se veoma teško dobiti mogu, za zagrebački muzeum ili akademiju točno snime i da tako našoj mladosti za nauk služe. Dvie godine zatiem umrè iznenada u Beču, na žalost svih, koji su ga poznavali kao umjetnika.

Sa svojom ženom, rodjenom Bavarkinjom, dobì šestero djetce, od koje živu dva sina i dvie kćeri, najstarija od ovih, Emilia, biaše godine 1849. kod balleta na videnskom kazalištu, i dopadè se veoma kao solotancarica.

Izvor. Vlastito pismo sa životopisom od D. Petrovića.

Petrović Miloslav, ljevar topovah, rodio se u Banatu. Biaše s prvine kalfa ili djetić kod jednoga postolara, te se nauči po slučaju od njekojega urara praviti ure, na što svoju prijašnju meštriju ostavì, i kao urar živiti stane. Godine 1806. otidè za vrieme srbske bune u Srbiju, da vojuje za slobodu naroda svoga. Uvidivši tu veliku oskudicu topovah, dodjè na tu misao, da za svoj narod lije topove. U samotnom družtvu svoje žene, pokusi on novi svoj posao, i već kod tretjega pokušenja izpadè mu trud tako dobro za rukom, da ga srbsko praviteljstvo svojim ljevarom imenovà, povjerivši mu nadziranje prvoga srbskoga arsenala. Od ono doba izlio je mnoge topove za srbsku vojsku, dok je kasnije u T o m i M i l i n o v i ć a

iz Morinja od Kotora dobio pomoćnika *). Sime Milutinović opjevà ga u svojoj „Serbianki" u II. časti, list 136., pod naslovom: „Serbski Arsenal", i počima ovako svoju pjesmu:

„Miloslave — tausendkistlero
Sahatžiom što izviestan bieše,
U serpskome Beogradu stojnu,
Nek ti s' ruga, ili te poroči
Koi za što mari i nahodi,
Zaboraviv u svom oku brvna,
Al od Srba t' vazda budi fala
Za Tophanu, kad osieti bratju" itd.

Petrović Pavao, slikar, rodio se god. 1818. u Temišvaru od srbskih ubogih roditeljah. Njegov otac Sava, dao ga za rana u nauke, ali mladić jogunast i tvrdoglav od naravi, bjegao je nauke, i tek onda, kad mu se glava malko otvori, počeo se davati na nauke, a ponajviše obljubi umjetnost slikarstva. Oko g. 1843—1844. prihvati ga njeka požuda viditi veliki sviet i u tudjih zemaljah tražiti blago, te on ostavi svoju otačbinu, svoje roditelje, ženu i djetcu, pa odè na put, neznajući druge jezike nego srbski, rumunjski i njemački. Za kratko vrieme posjeti Pariz, London, Rim, Napulj, Aleksandriju i Kairo, te dodjè napokon u istočnu Indiju, a od ovuda i u Kitajsku zemlju. Na putu nauči se francezki, englezki, indianski i kinezki, te bude kao slikar u Indiji i Kitaju, osobito od Englezah, veoma cienjen i vrlo dobro platjen. U svih gradovih, osobito u Kalkuti god. 1845., u Simli na gori himalajskoj god. 1848. i u Hong-Kongu god. 1850., odkuda je svojim roditeljem i rodjakom pisao **), imao je veoma mnogo posla, dobivajući za pojedine podobe, u veličini od 1—3 cipeljah po 200—1000 for. sr. Oko god. 1851. otidè iz Kine u Kaliforniju, gdje u gradu S. Francesco, prilikom velike vatre, koja se u tom gradu porodi, sav svoj imutak izgubi. Od tuda otidè na otoke Sandvihske i zatiem u grad Valparaiso, kamo je god. 1852. c. k. ministerium na želju njegova otca i žene austrijanskomu konzulu pisao, neka savjetuje Petroviću, da se kući vrati. — Da li se je odonuda vratio, neznam.

Petrović Živko, slikar, rodio se u Zemunu dne 15. Kolovoza g. 1806. Otac mu je bio kovač, koj je za Karadjordju u vrieme srbske bune topove okivao, te prisili svoga sina da se uči istu meštriju, prem da je već u mla-

*) Ranke u svom djelu: „Die serbische Revolution", veli na listu 114. medju ostalim o njemu: „Merkwürdig ist dieser Milosav, die Geschichte der Erfindungen beginnt zuweilen in einzelnen von Neuem" etc.

**) Pisma njegova nalaze se u Srbskom narodnom listu god. 1846 br. 45 i god. 1847 br. 6 i 44. — Srbske Biogr. Novine 1850 br. 61 i 138.

dosti pokazivao njeke ljubavi k slikarstvu. Učeći se otčevu meštriju, polazio je ujedno u nauke kod njekojega trgovca Cikc, koj se takodjer rado slikanjem bavio. Od ovoga nauči se početke risarije i slikovanja. Kasnije otide za njeko vrieme u Beč na akademiju, koju je polazio kad je već oženjen bio. Prva njegova poveća radnja biaše oltarna ikona: uznešenje Marijino, koju je po nalogu dvornoga vojnoga vieća za zemunsku katoličku crkvu, polag Ticianove glasovite slike, snimio. Zatiem snimi od Anibala Karačia sliku sv. Roke za kontumacku zemunsku kapelu, za katoličku crkvu u Bukureštu načini oltarnu sliku sv. Marie s djetetom. Za župnu crkvu u Petrijevcu u Slavoniji sgotovi slike sv. Elisabete i Lovrencije, a za katoličku crkvu u Golubinovcu snimi sv. Ivana Ev. po Rafaelu. Vrativši se iz Beča, izobrazi sa slikama staro-banovačku srbsku crkvu kod Zemuna, zatiem srbske crkve u Perlesu, Novomselu i u Zemunu staru Nikolajevsku crkvu. U najnovije doba načinio je više ikonah za templo gornjovaroške zemunske crkve.

Njegov sin Dimitrije bavi se takodjer slikovanjem.

Petrul Andrija, nazvan takodjer Petrolo i Petreolo, slikar, rodom iz Pušjavesi (Venzone) u Furlanskoj, živio od god. 1540. do 1586. većom stranom u svom rodnom mjestu, koje onda još slovenskimi stanovnici naseljeno biaše. Od njegovih tvorovah poznati su samo sljedeći: 1. Sv. Uršula, pod kojom se je podpisao: „A. Petrolo." — 2. Sv. Eustakio i Jerolim, polag Alberta Dürera. — 3. Parabolu od razumnih i ludih djevojakah s liepimi arkitektoničkimi uresi. Ove dvie posljednje slike načini s vana i s nutra na vratih od orguljah, a sve tri slike za stolnu crkvu od Pušjavesi. Bio je osobito vješt u bojadisanju i u izražívanju lica.

Pfalc N., živući slikar, rodio se u Vinkovcih u Slavoniji, izučiv se na akademiji umjetnostih u Beču, nastanio se u Osjeku. Bavi se ponajviše slikovanjem podobah, nu načinio je takodjer njekoliko liepih oltarnih slikah. Njegovi tvorovi odlikuju se njekom osobitom značajnostju i krepkostju.

Pichler Josip, slikar, rodio se u Kotčanih (Kötschach) u Gajlskoj dolini koruške pokrajine dne 9. Ožujka god. 1730. Sin ubogih roditeljah, biaše u svom djetinstvu pastier, te se je prirodjenom ljubavjn k slikarstvu, pašući stada, zabavljao risanjem. Njeki putnik, vidivši slučajno njegova djela, zauzè se za njega, kad je već dvadesetu godinu navršio bio, te pomoćju ovoga dodjè najprije u Linc u učionu slikara Faltingera, zatiem u Solnograd i odtuda u Monakov, a napokon u Beč, gdje je godine 1752. carsku akademiju polazio. Tu se je ponajbolje vježbao u arkitektoničkoj slikariji, u čemu je imao učitelje Fišera i Lotarina. Mnoge slike ovoga predmeta načinio je za grad Austerlic, za župnu crkvu u Obrovicah kod Brnja, i za njeke dvorove velikašah u Beču, Pragu, Požunu itd., a osim toga i za carski dvor u Laksenburgu, našto je za nagradu dobio plemstvo. U Celovcu slikovao je svod u dvorani biskupova dvora, zatiem kapelu

kneza-biskupa Salma, koja slikarija, pošto je od vremena na njekih mjestih izkvarena bila, od njekog manje vrsti slikara popravljena biaše. Pod ovom svojom slikarijom stavi on sljedeći napis: „Jos. de Pichler super. Carinthiae in Kötschach civis, Architect. pinxit. MDCCXCVIII." Radi ove slikarije dadè carica Ludovika, treća žena cara Franje II, čitavu kapelu snimiti. Pod starost zanimao se je slikovanjem cvietja. Pichler umre oko godine 1808. u svojoj kući kraj Sv. Mihajla u starom Lerchenfeldu u Beču. Ostavio je nakon sebe jednu kćer.

Izvori. Nagler. Neues Künstler-Lexikon. — Herman H. Klagenfurt wie es war und ist. Klagenfurt 1832. — Meusel.

Pik Filip Josip, slikar, rodio se u Vlaškoj Gorici god. 1806., gdje i sada kao učitelj risarije živi. Načinio je oko godine 1844. za fratarsku crkvu u Kastanjavici kod Gorice: 1. Oltarnu sliku sv. Križa, na kojoj je izobražen Isus na krstu a odozdó Magdalena, snimka polag Tomincove slike, što se nalazi u kapeli goričkoga groblja. — 2. Istu sliku načini u 7. kapeli rečene crkve na stieni. — 3. Popravi njeke slikarije, prikažujuće: B. D. Mariju, sv. Terezu i sv. Ivana od Križa.

Pik Rafael, sin prvašnjega, takodjer slikar, rodio se u Gorici g. 1835. Od mletačke akademije umjetnostih, gdje se je na trošak svojih sugradjanah učio, dobio je od god. 1852. do 1858. više nagradah, javnih pohvalah i medajlah, te se je nadati, da će s vremenom znamenito ime steći. U Gorici biahu njeki njegovi javno izloženi tvorovi obćenito pohvaljeni.

Pisbolica Jakov, slikar 16. stoljetja, po svoj prilici rodom iz Dalmacije. Vasari sačuvà nam njegovu uspomenu, kojega rieči svi pisci riečnikah umjetničkih opetovahu. Pisbolica načinio je za crkvu Santa Maria maggiore u Mletcih uznešenje Isusovo. Isus je okružen od mnogih angjelah u zraku, a odozdó stoji B. D. Maria s apoštoli. Boschinia prevari na toliko liepost ove slike, da ju je držao za djelo Bonifacia.

Plavornica Matija, graditelj, gradio godine 1493. u družtvu s Franjom Krčaninom, Petrom Valenticom, Petrom Damjanom Splitčaninom i Mateom Zadraninom, crkvu i monastir duvnah sv. Antuna opata na otoku Rabu, što ju je dala sagraditi Bl. Magdalena Budrišić, rodom iz Gerova u modruškoj županiji. U starinskom rukopisu, u kom su zabilježeni troškovi rečenoga gradjenja, ima medju ostalim: „1483 a dì ultimo Aprile. A maestro Matteo Plauorniza et Maestro Francesco da Veja per auer fatto li muri, tre finestre, porte etc. per lor fatura d' accordo uno hab . . . . Lire . . . ."

Plumthal N., slikar iz Koruške. Godine 1580. uresio je slikama novu kuću koruških stališah, kojim slikam neima sada više traga.

Pola da Bartol, gl. Pulanin Bartol.

Pola da Matija, gl. Pulanin Matija.

Politei Juraj, rodom iz Spljeta, živio koncem 18. vieka. Biaše na glasu kao vrlo vješti mekanik. Bez ikakva učitelja tvorio je čudesa od umotvorah. Načinio mnoge velerazlične ure, medju ostalima jednu posve podobnu onoj, što je na crkvi svetoga Marka u Mletcih. Zatiem svake vrsti muzikalnoga orudja, jedan klavir osobitoga stroja, njekoliko zvonikah i mnoge makine. Oko godine 1782. pozvà ga njegov zemljak Šimun Stratiko u Padovu, gdje je dulje vremena živio.

Pončun (Ponzone) Matija, vitez (Cavaliere), slikar, rodio se ili u Spljetu, ili u njekom drugom gradu Dalmacije, oko god. 1580—1590. Biaše rodjak slavnoga Marka Antuna Gospodnetića (de Dominis), arcibiskupa spljetskoga i prvostolnika hrvatskoga i dalmatinskoga. Sva je prilika, da je od ovoga svoga učenoga rodjaka poslan bio u Mletke, da uči slikariju, koju već za mlada veoma obljubio biaše. U Mletcih dobi za učitelja glasovitoga u ono doba slikara Santa Peranda, postavši za kratko vrieme njegov najbolji učenik *). Kod Peranda sprijatelji se sa svojim saučenikom Filipom Zanimbertom iz Brešie, s kojim je zajedno živio i radio tako dugo, dok nije sa svojim učiteljem otišo u Mirandolu, da radi za vojvodu od Mirandola. Vrativ se kasnije iz Mirandole u Mletke, utemelji Pončun školu za mlade slikare, te izučì u slikariji, medju ostalima, svoga zemljaka Marka plem. Kavanjina, rodom iz Spljeta, zatiem Antuna viteza Lazzari-Vukovića, Andriju viteza Celestia Mletčanina, i Ivana Carboncina iz Treviza.

Oko god. 1639. bude po svom bratu Sforciju Pončunu, arcibiskupu spljetskom i revnom ljubitelju i promicatelju glagoljice, pozvan u Spljet, da uresi sa slikama, iz života sv. Dujma, pjevalište (odeum) tamošnje stolne crkve, koju je isti brat s oltari, s arcibiskupskim prestoljem itd. ukrasio bio. Ali ovu želju brata svoga nije mogao Pončun za njegova života svršiti, budući da je isti brat god. 1640. naglo u Mletcih umro, sagradivši prije u stolnoj crkvi spljetskoj, za sebe, za svoju mater i za svoga brata, grobnicu, sa sljedećim napisom:

SFORTIA PONZONVS ARCHIEPVS SPALATENSIS, SIBI. OPTIMAE PARENTI, AC FRATRI AMANTISSIMO. MDCXXXX.

Nu ovaj grob neprigrli nikada kosti našega umjetnika, budući da je oko godine 1661. **) u Mletcih umro i tamo pokopan.

---

*) Njegovi saučenici biahu Francesco Maffei i Filippo Zanimberti.

**) U drugom izdanju Sansovinova djela „Venetia descritta", koje je tiskano god. 1663., spominje se Pončun medju živimi slikari kao: „Pittor vecchio e classico", dakle je moguće, da je umro oko godine 1664., a ne kao što Zani tvrdi, godine 1656. U obće griešc svi Pončunovi životopisci u naznačenju dobe njegova života.

Još za života svoga učitelja Perande, jedva što postadè nezavisnim, nehtjedè nadalje sliediti način slikanja Perandova, već izumì posve novi način, bližji naravi, te nadvlada u značajnosti i umnosti daleko svoga učitelja. Njegove slike izražuju njeku izvornu veličinu, mekotu, naravnost i lahkost, te pokažuju takodjer, da je njihov tvorac bio čovjek izobražen i učen. Jedina ljubkost fali njegovim slikam, koje se ipak za najodličnije tvorove onoga vremena u Italiji smatrahu. Njegova nastarija meni poznata slika nalazi se u stolnoj crkvi Staroga miesta (Cividale), te prikažuje sjedeću Mater božju s djetešcem na ruci, a odozdó sv. Nikolu i Zena *).

Ostali njegovi tvorovi jesu sljedeći:

U Mletcih.

1. U crkvi S. Silvestro: Car Konstantin Veliki nosi novo našasti krst. Velika slika, koju je Pončun u svojoj mladosti načinio.

U crkvi Santa Maria Maggiore, blizu kapele sv. Ivana, visjahu tri njegove slike, naime:

2. Svetačna procesija rimska u vrieme kuge pod sv. Grgurom papom.
3. Vienčanje triuh djevojakah po angjelih, poradi njihove krieposti.
4. Njeko čudotvorstvo Marijino, koja probudjuje od smrti jednoga biskupa.
5. U crkvi sv. Kassiana, na prvom oltaru s desna kraj velikoga oltara, slika Isusa na krstu, odozdó obima angjeo krst, a s desna i s lieva SS. Lovro, Dominik, Franjo i Bernardo. Odozgó ima u oblacih više angjelah. Put Isusova marljivo je izradjena, risarija pravilna, boje žive i cieli sastav veoma uman.
6. U crkvi sv. Martina, na prvom oltaru s lieva kod velikih vratah. Sv. Ivan Ev. piše apokalipsu. Svetac je naslonjen na lievu ruku, zamišljene oči podignù k nebu, kraj njega s desna drži angjeo knjigu, s lieva stoji putir (kalež). S traga u perspektivi vidi se liepa okolica. Bojadisanje kriepko i živahno, boje fine, a čitava slika ima značaj bolje škole mletačke.
7. U crkvi S. Maria del Orto, šibanje Isusa privezanoga k stupcu.
8. U istoj crkvi, kod oltara porodjenja Isusova, vide se na stieni načinjene slike 28 svetacah od Matea Pončuna, Jakova Palme i Petra Mere.
9. U crkvi San Giorgio Maggiore, na oltaru sv. Jurja, isti svetac na konju, držeći kopje u ruci, gleda s uzhitjenjem prema nebu, kojemu se zahvaljuje, što je pobiedio aždaju. Nad njim trepti množtvo angjelah, a od-

*) Neznam u kakovom porodičnom svezu stajahu s našim Pončunom ili Ponzonom oni slikari, koji su živili koncem 16. vieka u Monakovu, i koje Nagler u svom „Allg. Künstler-Lexikon-u" pod imenom: Panzon Anton, Johann i Oktavian spominje. Moguće je, da su bili od iste porodice s našim slikarom, jer iz Bavarske nebiahu rodom.

ozdó s desna, u naravnoj veličini, kraljevska kći, koju je Juraj oslobodio. S traga za Jurjem vide se gradska zdanja. Velika slika, živahno i kriepko bojadisana. Na mjestu ove slike bila je njekada slika istoga sv. Jurja od Dominika Tintoretta, koja je kasnije zamienjena s Pončunovom.

10. U istoj crkvi: SS. Stjepan i Mateo mole Mariju za njekojega biskupa.

11. U zapuštenoj crkvi Santa Giustina biaše slika prikazujuća Isusa na briegu Kalvarije.

12. U crkvi Ospedaletto čuvala se još početkom ovoga stoljetja slika prikazujuća u visini Isusa, a odozdó Filipa Nera, čitajućega misu.

13. U porušenoj crkvi S. Giovani de' Furlani biaše slika glavnoga oltara sa SS. Jurjem, Jerolimom i Trifunom djelo Pončunovo, koje njeki za Karpatovo držahu.

14—16. U crkvi Maria delle Virgini: *a)* Ecce Homo, sa sv. Petrom i Franjom, slika naručena od obitelji Padovinah. — *b)* Njeki simboli iz evangjelija (Zanetti). — *c)* D. Martinelli u svom djelu: „Ritratto di Venezia 1684" spominje još i treću sliku, prikazujuću uskrsnu gostbu židovah.

17—18. U zapuštenoj crkvi „Croce della Zecca" visjahu sa strane kraj orguljah dvie Pončunove slike: *a)* Isus s krstom, Maria mati, sv. Benedikt i još njeki svetac. — *b)* Sv. Jelena klečeća pred krstom.

19. U crkvi S. Kanciana ima po svjedočanstvu Martinella pod pjevalištem Porodjenje Isusovo slikovano od Pončuna.

20—21. U crkvi S. Maria de' Gesuiti, biahu za vrieme Martinella dvie slike Pončunove, koje predstavljahu: *a)* Pohod sv. Ane i Jaćima kod B. D. Marije s Bogom otcem u visini, s mnogimi angjeli, koji nose simbole Marijine. Prekrasna slika (opera bellissima veli Martinelli), na kojoj načini Pončun i svoju podobu u crvenoj odjeći, s kapom i palicom u ruci *). — *b)* Porodjenje B. D. Marije. (Nijedan od novijih pisacah nespominje ove slike.

22—23. U njegdašnjoj crkvi Eremite, a sadašnjoj „Scuola di Carità", biahu za vrieme Martinella takodjer dvie slike Pončunove: *a)* Uzpjetje Marijino, i *b)* Sv. Petar.

24. U školi nazvanoj „della Misericordia", sadašnjem magazinu, nahazila se nad velikim oltarom, u polumjesecu, slika sv. Trojstva s angjeli.

25—27. U školi nazvanoj „della Santissima Trinità", biahu Pončunove slike dvajuh prorokah i vienčanje Marijino po Bogu otcu i sinu, s njekimi podobami.

28. U duždevoj palači, u sobi nazvanoj: „Sala de' convitti", velika slika prikazujuća: pohod duždev sa Signoriom u crkvi S. Jakova od Rialta, koj se je činio na veliki četvrtak.

---

*) Ista slika biaše, kako Ridolfi tvrdi, pravljena za crkvu dei Padri crociferi.

29. U istoj sobi, pohod duždev u crkvi sv. Vida, koj pohod činjen je svake godine.

30. U galeriji Barbarigo Terrazza, njeka podoba. Sada, po svoj prilici sa čitavom sbirkom prodana ruskomu caru.

31. U zapuštenoj crkvi sv. Marka i Andrije, na otoku Muranu, biaše liepa slika: Porodjenje Isusovo, od Pončuna (Zanetti).

32. Osim ovih slikah nalazila se još jedna nepoznata slika Pončunova u porušenoj crkvi sv. Antuna na otoku Torcello kod Mletakah.

U Padovi.

1—3. U sakristani stolne crkve nalaze se tri liepe slike: *a)* Sv. Lovro u crvenoj odjeći. — *b)* Sv. Josip sa smjelim pogledom i licem veoma kriepkoga izraza. — *c)* Mati božja s djetetom, s Ivanom, koj Isusu nogu ljubi, i s angjelom, veoma mila lica.

4. U crkvi sv. Antuna, na drugom oltaru s desna kraj velikih vratah: Sveti Franjo od Asisa moli Mariju za duše, koje su u čistilišću i koje odtuda jedan angjeo izvodi. Velika, liepo sastavljena slika, na boje pobliedile su, a čitava slika pokvarena je mnogo od vremena.

U Starom miestu (Cividale).

1, Kako gore spomenuh, sjedeća mati Božja s djetetom na rukuh, odozdó sv. Nikola i Zeno, s podpisom godine 1607.

U Spljetu.

1—4. U pjevalištu stolne crkve, iznad kanoničkih klupih u nuglu, četiri poveće slike sv. Franje, sv. Katarine sienske, sv. Dujma i sv. Lovre Gjustiniana.

5—6. U istom pjevalištu, u sredini stiene, sa svake strane, podobe pape Pavla V. i Urbana VIII., mnogo bolje risane i bojadisane od prvašnjih.

7. U istoj crkvi, slika sv. Jakova sa sv. Filipom Nerom i sv. Terezom.

8—17. U istoj crkvi, deset prizorah iz života sv. Dujma iznad velikoga oltara, malene slike, uložene u drveni bogato pozlatjeni svod. Poradi pomanjkanja svjetlosti nemogu se žalibože ove slike dobro viditi, te s toga ih je veoma teško prosuditi.

18—21. Na drvenom svetohranilištu velikoga oltara iste crkve ima četiri malenih slikah sv. Gospe, sv. Trojstva, sv. Lovre i sv. Dujma.

22—29. U grobnoj kapeli sv. Dujma iste crkve ima na svodu osam malenih slikah, uloženih u pozlaćenom pokrovcu, koje prikazuju prizore iz života sv. Dujma. Ove slike smatraju njeki za djelo njegova učenika Marka Kavanjina.

U Šibeniku.

1. U crkvi sv. Franje: Ecce Homo, okružen od angjelah i mudracah, sa sv. Augustinom i Stjepanom mučenikom. Veoma krasno izradjena slika.

2. U istoj crkvi: Sv. Franjo od Asisa, sa sv. Jerolimom i Marijom.

3. „ „ „ Sv. Antun, slika velikoga oltara.

4. Na svodu iste crkve, ima 21 slikah od Pončuna ili od njegove škole. Medju ostalima: Velika gospoja, Uznešenje Marijino, svi mučenici reda sv. Franje itd.

Na otoku Mljetu kod Dubrovnika.

Sveti Pavao, u župnoj crkvi (?).

U Englezkoj ili Ruskoj.

U galeriji porodice Walpole, koja biaše čuvana na lietnom stanu Hougthon-Hall, nalazila se Pončunova slika, prikazujuća Svetu porodicu sa SS. Jelisavetom i Ivanom krstiteljem. Nu budući da je rečena galerija po Horacu Walpolu prodana carici ruskoj Katarini, koja ju dadè uvrstiti u svoju sbirku Eremitažku, u koju ipak spomenuta slika Pončunova stavljena nije, to se sada nezna, da li se nalazi u Rusiji, ili je pako još ostala u Englezkoj. Ista rečena slika snimljena i rezana je na bakru od Valentina Greena s podpisom: „The Holy Family“.

Izvori. Ridolfi C. Le Meraviglie dell' Arte. Padova 1835. II. p. 526. 527. — Lanzi L. Storia pittorica della Italia. Milano 1823. III. p. 220. — De Boni. Biografia degli Artisti. Venezia 1840. Pozzoni. — Il Ritratto di Venezia. Ven. 1684. p. 81. 105. 163. 207. 217. 222. 240. 245. 270. 304. 393. 439. 452. 459. 468. — Maniago F. Guida d' Udine. San Vito 1839 p. 101. — Cicarelli opuscoli riguardanti la storia degli uomini illustri di Spalato. Ragusa 1811. p. 23. — Boschini. Descr. di Venezia. Ven. 1733. p. 217. 228. 254. 364. 462. 471. 472. — Moschini G. Guida di Venezia. Ven. 1815. I. 66. 184. II. 18. 19. 131. 150. 369. — Sansovino F. G. Venetia città nobilissima. Venezia 1604. — Tschischka Fr. Kunst und Alterthum in d. österr. Kais. Wien 1836. p. 206. 210. 211. 217. 388. — Hand. Kunst und Alterthum in St. Petersburg. Weimar 1827. I. B. pag. 41. — Concina. Voyage dans la Dalmatie 1801. p. 22. — Lecomte T. Venise. Paris 1845. pag. 473. — Moschini. Guida di Padova, Ven. 1817. pag. 11. 73. — Meyer. Venedig. I. pag. 104. 162. 418. 436. III. p. 14. 23. 44. 111.! — Zani. XX. pag. 247. — Füssli. — Nagler. — Ljubić itd.

Popović Dimitrija, srbski slikar, rodom iz Bečkereka, živio koncem 18. vieka. Od njega mi je poznata jedina slika Marije Bezdinske, koja se nalazi u Gomirskoj crkvi. Na istoj slici nalazi se sljedeći napis: „Лѣета гдне 1767 мсца маја 19 дне ву Бечкереку. Димитрие Поповић Иконописец.“

Popović Ivan, srbski slikar, rodio se u Ugarskoj. Još kao samouk, načinio je njeke dobre slike. Kasnije otidè na akademiju umjetnostih u Beč, gdjeno napredovà tako dobro, da se sada za veoma dobra slikara smatra, prem da želi u svojoj umjetnosti još pobolje uspievati. God. 1843.

bila je u Beču u izložbi umotvorah carske akademije izložena njeka podoba po njemu veoma dobro izvedena. Popović bavio se godine 1847. većom stranom u Pešti, i sgotovio osim mnogih slikah, takodjer Ledu, Magdalenu pokornicu, Izpovjest itd. Slikao je više podobah, medju ostalimi Jelenu Petrović, suprugu Karagjorgje, koju je A. Jovanović kamenotiskom snimio.

Popović Stjepan, slikar sada živući, rodom iz Velikog Bečkereka, načinio više dobro pogodjenih podobah, medju ostalima knjaza srbskog Aleksandra Karagjorgjevića, kojega je A. Jovanović na kamenu snimio i tiskom izdao.

Porečanin Bernardin, nazvan Bernardo da Parenzo, i Parentino, pripada u broj najslavnijih slikarah 15. stoljetja. Rodio se u Porečju (Parenzo) u Istri god. 1437. Otišav za mlada u Padovu, dodjè tu u školu slavnoga slikara Squarciona *), kod kojega se u isto doba i Dalmatinac Gregur Slavjanin (Schiavone) u slikarstvu izobražavao. Porečanin napredovà u nauku tako dobro i hitro, da se doskora njegovo ime proslavì. Kada je postao redovnikom, to se upravo nezna, nu toliko je poznato, da je u svoja mladja ljeta bio redovnik sv. Benedikta u Padovi, a pod svoju starost član pustinjakah reda sv. Augustina u Vičenci, kamo se je oko god. 1495. iz Padove preselio. Postavši redovnikom, primì ime Bernardo, jer na krstu dobio je ime Lovro. U Vičenci živio je u miru, odaljen od svieta, baveći se jedino molitvom, slikarijom i pobožnimi djeli, sve do godine 1531., u kojoj godini umre 94 godinah star. Za vrieme svoga bavljenja u Vičenci dao je iz mramora sagraditi jednu crkvicu na čast sv. Nikole Tolentinskoga, nedaleko od crkve sv. Mihalja Arkangjela. Na ovoj crkvici biaše napis, iz kojega bi moći zaključiti, da je više zdanjah ili crkvah sagraditi dao, i da je bio glavar ili prior svoga mónastira.. Glasi pako isti napis ovako:

Has q u o q u e Bernardus struxit de marmore sedes,
Qua nitidi Reutro, Bachilioque fluunt,
Quod si his r e g n a s s e t paulo ille diutius oris,
Eximiae ex auro, chrysolitoque forent:
Tanta viri est pietas, animi tam prona voluntas,
Tamque ingens ardor mentis et imperii **).

Njegovo najznamenitije djelo smatra se ono deset slikah s prizori iz života sv. Benedikta, koje načini u Padovi na stieni hodnika benediktin-

*) Njeki pisci tvrde, da je učio od Mantenje, nu Ticozzi dokaza vrlo dobro, da to biti nemože, jer je Mantenja samo 7 godinah stariji od Porečanina, pa po svoj prilici njegov saučenik kod Skvarciona bio.

**) Joannes Thomas Faccioli. Musaeum Lapidarium Vicentinum. Vicentiae 1796. P. I. pagina 147.

IMENA UMJETNIKAH,

što se spominju u četvrtom svezku.

M.

Medulić Andrija.
Medved Matej
Megljanić ili Meljanić Mihalj.
Menćetić Vladislav.
Menegellus.
Mernavić Petar.
Metodio sveti.
Metzinger Valentin.
Miani Ivan.
Mihaljić Paskval.
Mikše Jakov.
Milan, djakon.
Milanez Franjo.
Milanez Petar.
Miletić N.
Milicievié Radko.
Milonić.
Milošević David.
Milutin kralj.
Milutinić Jakov.
Mirosavlić Dujmo.
Mirosavlić Ivan.
Misle Luka.
Mišković Mojsija.
Mletjanin Ivan.
Mletjanin Paskvalin.
Mojsija, jerodjakon.
Moreschi N.
Mori de N.
Morlaiter Ivan Maria.
Morlaiter Gregur.
Mungerstorf Petar.

N.

Nakić Petar.
Nakić-Vojnović Ivan.
Nako Ivan.
Našić Kornelio.
Nerat Blaž.
Nica Ivan.
Nikolajević Petar.
Nikolić Antun.
Ninković Gavrilo.
Novak, knez.
Novaković N.
Novatin Andrija.
Novogradjanin Martin.

O.

Oblak Amalia.
Obrad kotoranin.
Ognjanović Petar.
Ohmućević Gargurić Jelena.
Ohmućević Gargurić Petar.
Omišljanin Jakov.
Omišljanin Pero.
Omišljanin Vid.
Onofrio Onosifor.
Oplanić Gavrilo.
Orfelin Jakov.
Orfelin Zaharija.
Orfeo traćki.
Orišić Sgr.
Orwiev Osvald.
Ostoić Petar.
Otto, fratar.
Ozrinić Mate.

P.

Pabst Antun.
Padovanin Franjo.
Pahomije, jeromonah.
Paller Josip.
Paltašić Andrija.
Pamfilo.
Panfanus Petar.
Papica Mate.
Papini Jakov.
Paskva Petrov.
Paskvalić Šimun.
Paskvalis Mihaljev.
Paskvanin Mikula.
Patačić Adam.
Patricius Franjo.
Paver Franjo.
Penčin Lovro.
Peon, vajar.
Pergamin Ivan.
Perlaska Dominik.
Pessi Ivan.
Petrić Alojzija.
Petrić-Orlaj N.
Petrović Daniel
Petrović Dimitrija.
Petrović Miloslav.
Petrović Pavao.
Petrović Živko.
Petrul Andrija.
Pfale N.
Pichler Josip.
Pik Filip.
Pik Rafael.
Pisbolića Jakov.
Plavornica Matija.
Plumthal N.
Politei Juraj.
Pončun Matija.
Popović Dimitrija.
Popović Ivan.
Popović Stjepan.
Porećanin Bernardin.

 Umoljavaju se time svi domoljubi, kojim je poznat život k
kojega umjetnika jugoslavenskoga, da ono, što o njem zna
piscu ove knjige priobće, jer pojedinomu čovjeku nije mo
bez pomoći mnogih, pri takovom ogromnom djelu, štogod i
vrstnoga i podpunoga izraditi. Isto tako umoljavaju se i doti
živući umjetnici našega naroda, da u tom djelu priobćene život
pise sa svojimi primjetbami nadopune i takove za dodatak, l
će se ovomu djelu na koncu pridati, izdatelju prijateljski priob

SLOVNIK

UMJETNIKAH JUGOSLAVENSKIH

OD

IVANA KUKULJEVIĆA SAKCINSKOGA.

SVEZAK V.

U ZAGREBU,
1860.
TISKOM NARODNE TISKARNE DRA. LJUDEVITA GAJA.

OGLAS.

Od „Slovnika umjetnikah jugoslavenskih“, u kojem je op
život svih umjetnikah iz staroga i novoga vremena, koji su se r
ili koji su radili i živili u sadašnjih jugoslavenskih pokrajinah,
će još jedan, posljednji svezak.

Do sada izašla su pet svezka ili 27 tabaka, sa osam ob
Svaki svezak stoji, putem predbrojenja, 30 kr. u srebru ili 52½
u novom austrijanskom novcu. U dućanu stoji svaki svezak 40 k
sr. ili 70 kr. u novom austr. novcu.

Budući da knjižna prodaja u naših pokrajinah većom stran
uredjena nije, može se svaki, koj ovo djelo dobiti želi, lično
pismeno kod samoga izdatelja u Zagrebu predbrojiti.

Ovomu svezku pridana je podoba našega umnoga Petra Manč
u Rimu na bakru rezana od Justina Carnecia.

N
7249
.K98
V.5

JUSTIN CAROCCI
NASLIKÀ I UREZÀ.

PETAR MANČUN REZBAR.

105 A - 289026

skoga monastira sv. Justine. Ove slike biahu tvorene sivom bojem na sivom temelju. Nad svakom slikom biaše podoba jednoga pape iz reda sv. Benedikta, a oko pojedinih slikah vidjahu se historički prizori iz svetoga pisma. Iste slike biahu razdieljene medju sobom sa stupovi, veoma krasno risanimi, koji biahu urešeni s različnimi hierogliû, simboli, basnami i moralnimi prizori. Čitavo djelo biaše tako umno i krasno izvedeno, da se je od najvještijih protresatelja držalo u velikoj cieni. Lanzi kaže o njemu: Nikada nisam vidio slike monastirske tako dobro i u svemu umno sastavljene i izradjene, kao što su ove padovanske"; a Ticozzi veli: „sono le più belle cose di que' tempi, tanto per conto dell' esecuzione, che per la dottrina dell' invenzione". Godine 1851. posjetivši ja, jedino poradi ovih slikah, Padovu i monastir sv. Justine, nenadjoh više otih slikah, nego samo njekoliko ostanakah njihovih, koji su dignuti sa zida, a zatiem preneseni na sigu, stavljeni u okvire i sahranjeni u sakristani crkve svete Justine. Ostanci ovi prikazuju osam čovječjih glavah, medju kojima je jedna mrtvačka, po svoj prilici od mrtvoga sv. Benedikta, i njekoliko komadah haljine. Prekrasan je izraz ovih licah, živahne su i kriepke boje i veoma pravilno risanje. Dok su ove slike na svome mjestu još čitave bile, biaše na jednom stupcu napisano: „Opus Parentini" a iznad dvih slikah, godina 1489. i 1494. Iz toga sliedi, da ih je Porečanin pet godinah radio. Biahu naručene od opata Gašpara od Pavie, čovjeka veoma na glasu radi svoje učenosti.

Kakovu biaše steko slavu s rečenimi i ostalimi svojimi slikami Porečanin, vidimo iz pjesme, koju je na njegovu pohvalu načinio Rafael od Piačence, redovnik reda sv. Benedikta od Kasine. Pjesma ova biaše godine 1518. u Kremoni tiskana u knjizi pod naslovom: „Armeniados Libri X, Scenae Libri IV, Polystichorum Liber I, Epigrammatum Libri III", glasi pako ovako:

Ad Bernardum Parentinum pictorem.

Multa quidem subieci occulis simulacra, vetustas
Quae dedit, et quidem adhuc aemula dat novitas,
Omnia Parrhasii pulcherrima, Zeuxis, Apellis;
Certet Amor quamvis, Vinitor atque Venus;
Judice me, tuus o Parentia, vincit alumnus,
Dum Romam digitis magnaque facta refert.
Scipiadas timui armatas, timuique ruinas
Quas facit, et regradum traximus inde pedem.
Saepe bonus calathos putat et sacra vera viator,
Quis Themin et flavam mater adit Cererem.
Terga Cleonaei dum torret Apollo leonis,
Vel ferus in summa Jupiter arce tonat.
Curritur huc, fictisque quies speratur opaca
Porticibus: fallit credite saepe domus.
Biblia quidquid haberet antiqua, dat iste videri,
Perde libros, eadem non cadet historia.

Od gorespomenutih slikah monastirskih rezane su njeke na bakru i tiskom izdane od Franje Mengardia, pod naslovom: „Le pitture di S. Giustina." Nu tko bi po ovih bakrorezih sudio izvorne slike, ljuto bi se prevario, jer u njih ima mnogo pogriešakah. To je opazio i otac Della Valle, koj u svom tiskanom pismu na kneza Augustina Ghigia (pisanom u Turinu dne 15. Studna 1791.), opisujući predmete prvih četiri bakrorezah, kori rezara, uzvisujući vriednost i krasotu izvorah Porečaninovih.

Osim ovih spomenutih slikah poznati su još sljedeći njegovi tvorovi:

1. U c. k. mletačkoj akademiji umjetnostih, u sobah naprema galeriji Palladianskoj br. 90., čuva se na daski naslikovano porodjenje Isusovo, velika slika sa 8 veća i 4 manja lica. U sredini vidi se staja s jaslicama, u kojih leži novorodjeni Isus. Do njega s lieva kleči Maria s prekrštenima rukama, s desna stoji Josip, a za jaslicama gleda na Isusa vol i magarac. Oko njih ima više svirajućih angjelah, sa svetim Eustakiom, Jakovom starijim, Nikolom i Markom. S traga vidi se krasna okolica s Betlehemom, s gradinom, sa stadom, koje se po polju pase, i s pastieri. U toj slici opažuje se ukus škole Skvarčiona i Mantenje, nu bojadisana je krepčije i risana pravilnije. U izrazu lica Marijina vidi se svetost, a u njezinom položaju njeka rajska zadovoljnost; puno značajna su lica i drugieh svetacah; nu ipak se nemože ista slika u živahnosti bojadisanja sravniti s onimi u crkvi sv. Justine, budući da je mnogo ranije pravljena. I ova slika rezana je na bakru i tiskom izdana od A. Viviana. Nalazi se takodjer u Pinakoteci Franja Zanotta. Brandoleze, koj je istu sliku vidio, dok je još u Padovi u monastiru „degli Scalzi" u njekoj sobici za sakristanom čuvana bila, veli: da kraj djeteta stoje sv. Jerolim i Ivan Krstitelj, nu tu se je Brandoleze prevario, kako sam se lično osvjedočio.

2. U Veroni, u obćinskoj palači, na trgu dei Signori, nalazi se u dvorani IV. pod br. 74. Porečaninova Sibila, koja naviešta cesaru Augustu došastje Spasiteljevo. Velika liepa slika, načinjena na daski i urešena s izvodjenim ili uzvišenim djelom (rilievom) od zlata. Sibila kaže desnicom na nebo, u lievici drži dasku s napisom: „Hic est filius Dei incarnatus vero salutem" (sic). Straga vide se zgrade.

3. U galeriji markeza Tome Obizzi, nalazila se još god. 1817. slika predstavljajuća dva klečeća svetca, s podpisom: „Bernardin Parenzan pinxit." Gdje je sada ova slika, neznam.

4. Rosetti spominje još jednu sliku Porečaninovu, prikazujuću Spasitelja s plačućom Marijom materom i s Ivanom, takodjer na daski. Ova slika, koja je već mnogo pobliedila, nalazi se u desnom kutu sakristane stolne crkve padovanske, nu njeki misle, da je djelo Viktora Karpata, a Brandolese i Moschini tvrde, da nije ni od jednoga ni od drugoga.

5. U mletačkoj crkvi S. Giovanni e Paolo, nalazi se s desna na drugom oltaru od velikih vratah takodjer liepa slika, o kojoj misle, da je djelo

Porečanina ili Karpata Viktora. Ista slika ima 9 razdjelah i predstavlja odozgó mrtvoga Isusa, kojega dva angjela drže, s desna moleći angjeo, s lieva klečeća Maria, u sredini sv. Kristov, sv. Sevastian i sv. Vincencio Ferrari, odozdó tri prizora iz života sv. Vincencia.

U gorespmenutom djelu Zanottovom nalazi se u bakru rezana podoba našega Porečanina, u kojoj je predstavljen kao mladić od 18 do 20 godinah Njegove oči izražuju njeku milinu i dobrotu, a kratka kosa pada mu niz čelo, kao što to često vidimo kod istriansko-slavenskih seljakah. Maticu ove podobe dobio je Zanotto, kao velecienjeni dar, od svoga prijatelja kavalira Lazzara-Vukovića. Gdje se sad nalazi, neznam.

Izvori. Lanzi IV. pag 62. — Morelli Jac. Notizia d' opere di disegno nella prima metà del secolo XVI. Bassano 1800. pag. 110. 255. — Zanotto. Pinacoteca. — Moschini. Guida per la città di Padova. Ven. 1817 pag. 283. — Faccioli J. T. Museum lapidarium Vicentinum. Vic. 1776. I. pag. 147. — Persico Verona pag. 128. — Danica ilirska 1839. Br. 27. — Brandolese. — De Bioni. — Füssli — Nagler.

Porečanin Donato, vajar iz Porečja, uresivao oko godine 1469—1478. s njekimi drugimi umjetnici crkvu sv. Mihajla na mletačkom otoku S. Michele kod Murana. Medju njegovimi drugovi biahu i dva njegova zemljaka, naime: Lovro i Antun Vescovo iz Rovinja. Zani kaže o ovom Porečaninu, da je bio takodjer slikar, nu neznam kakovih je zato dokazah imao.

Izvori. Moschini. Guida di Venezia. II. pag. 394. — Zani. Enc. Meth.

Poschius (valjda Poš) Izak, bio je početkom 17. stoljetja „illustrium Carinthiae Provincialium Musicus et Organicus.“ Izdao tiskom: Cantiones Sacras 1, 2, 3 et 4 vocum. Norimbergae 1623, zatiem više baletah, galjardah, curantah, intradah i napjeve za ples.

Izvor. Gerber. Lexikon der Tonkünstler. Leipzig 1792. II, pag. 179.

Possod N., slikar, rodom iz Koruške, slikao veoma dobro i naravno podobe.

Izvor. Hermann. Klagenfurt, wie es war und ist. Klag. 1832. pag. 233.

Potočnik Ivan, slikar, rodio se u Kropi, pri Zidanom mostu u Krajnskoj, oko godine 1750. Premda je bio od djetinstva gluhoniem, to je ipak njekom osobitom vutrom obljubio slikarstvo, te je za mlada otišo u Beč, gdje je više godinah polazio akademiju umjetnostih. Vrativši se u svoju domovinu, živio je većom stranom u Ljubljani, gdje je oko 80 godinah star umro okolo god. 1830. Radio je ponajviše za crkve svoje domovine, a kako njeki opažuju, bolji su njegovi stariji tvorovi od mladjih, što dokazuje, da je žaliboże u svojoj domovini zanemaren bio, i da ga njegovi zemljaci baš nimalo poticali nisu na to, da još bolje napreduje u svojoj umjetnosti, čemu je medjutim i njegova nesrećna bolest uzrok biti mogla.

Od njegovih tvorovah poznati su sljedeći:

1. U fratarskoj crkvi u Ljubljani: Krstjenje Isusovo, velika slika. Odozgó sv. Duh okružen od angjeoskih glavah. Boje su živahne, izraz figurah kriepak, nu udovi tiela pogriešno su načinjeni, ponapóse može se reći, da su ruke preduge i preslabe, naprema tielu. Odozdó ima podpis: „Pototschnig pin. Labaci 1809."

2. U istoj crkvi: Sv. Dominik prima krunicu od Marije. Slikano na bakru. Boje ove slike skvarene su mnogo od vremena.

3. „ „ „ Sv. Trojstvo. Boje živahne, sjena i svjetlost dobro razlučena, udovi tiela obli i dobro risani. Jedna izmedju boljih slikah Potočnikovih.

4. „ „ „ Sv. Franjo kleči pred razpjelom. Risarija pogriešna, ali boje dobro razredjene i živahne.

5. „ „ „ Sv. Antun, s istimi pogrieškami kao i sv. Franjo.

6. „ „ „ Sniežna Maria. Ovu je sliku Potočnik u svojoj mladosti načinio, odlikuje se krepkimi potezi i živahnom bojom.

7. „ „ „ Sv. Margarita Kortona pred razpjelom i sa sklopljenima rukama, odozdó pseto. Lice svetice osobito kriepko izraženo, svjetlost i sjena umno razredjena, risarija obla i pravilnija nego obično.

8. „ „ „ Sv. Alojzio s razpjelom. Ovu sliku pravio je Potočnik pod starost i s toga je mnogo gorja od višespomenutih. Boje su suviše pomiešane s njekom žutom zemljastom bojom, haljine zlo načinjene, isti lier, kojega Alojzio u rukuh ima, nenaravan je.

9—10. U župnoj crkvi na Krškom (Obergurk) u Krajnskoj, nalaze se njegove dvie oltarne slike, načinjene godine 1784. i 1806. Što predstavljaju, neznam.

11. U Dolu. U muzeu pokojnoga barona Erberga, pod br. 16.: Probudjenje Lazara, sa mnogo licah, liepo sastavljena slika.

12. U istom muzeu, pod br. 17.: Isus lieči bolestna, sa više licah, kao i gornja. Odozgó podpis: „Pototschnigg 1805. Labaci."

13. „ „ „ „ „ 29.: Četa skitajućih se ciganah u šumi pod šatorima. Malena slika na daski.

14. Kao što spomenuh u životopisu Metzingera, popravio je Potočnik godine 1822. njegovu liepu sliku, gostjenje 4000 Izraelitah u pustinji, koja se u Dolu (Lustthalu) nalazi.

Pozdančić Petar, vajar i graditelj, rodom iz Šibenika, živio početkom 15. vieka, a radio god. 1417. u Trogiru u stolnoj crkvi sv. Lovre. U kva-

dernah trogirskih ima o njemu zabilježeno, da je dne 2. Studna rečene godine iz rukuh crkvenoga obskrbnika Nikole Mikacića primio 50 dukatah i sav ječmen i raž, što je imao dobiti od crkve, za radnju njekih crkvenih vratah (pro opere conductum portarium). Njegov učenik biaše Radko Ivanov Miličević iz Dubrovnika, koj se dne 23. Listopada god. 1417. obvezà, da će ga kroz 4 godine služiti, za moći kroz ovo vrieme naučiti se umjetnost graditeljstva i vajarstva.

Požežanin Ilija, sin Benka, ljevar zvonovah, živio u sredini 15. stoljetja u Zagrebu, kao što jedna na pergameni god. 1457. pisana listina svjedoči, kojom starešinstvo grada Zagreba potvrdjuje zalog njeke kuće, što ju je Sevastian Ljubak, gradjanin zagrebački, založio bio za 18 for. u platu istomu Iliji (pronido et honesto Magistro Elye, fusori et Magistro Campanarum, filio Benedicti de Posega).

Prem N., stienoslikar, rodom iz Istre, možebiti iz hrvatskoga primorja *), živio koncem 17. stoljetja, uresio je god. 1688. liepimi slikami svod kapele monastira kaludjericah sv. Klare u Kopru. Sada su ove slike jur sasvim uništene, a druge uspomene od Prema neima.

Izvor. Stancovich. Biografia degli uomini distinti dell Istria. Trieste 1829.

Princiljev Hervart, graditelj iz Bjelaka (Villach) u Koruškoj, rodio se početkom 15. vieka. Oko godine 1446. povjeri mu poglavarstvo Staroga mjesta (Cividale) nastavljenje gradjenja kamenitoga mosta nad riekom Natisom (Natiso), od kojega prvi ćemer sgotovio biaše meštar Jakov Dagnro iz Kome. Princiljev lati se još iste godine povjerenoga sebi posla i sgotovi veliki most na zadovoljstvo svih gradjanah, koji su ga u ime zahvalnosti načinili svojim sugradjanom. Dne 16. Prosinca godine 1453. umre Princiljev u Starom mjestu, kao što kaptolska mrtvačka knjiga svjedoči, u kojoj ima zabilježeno: „Die sexta decima Decembris. Magister Hervarth quondam Ser Princigli de Villacco, civis Civitatensis, qui pontem majorem Natissae fecit, obiit in Christo. Anno 1453." Zani imenuje ovoga umjetnika „Anzil Gerardo di Villacco, Architetto bravissimo", valjda je Zani čitao Anzil mjesto Princilj.

Izvori. Maniago. Storia delle belle Arti di Friuli. II. Ediz pag. 181. 386. — Maniago. Guida d' Udine. San Vito 1839. pag. 104. — Jahrbuch der k. k. Central-Commission. Wien 1857. II. B. pag. 257.

Progonović Ivan, veoma vješti zlatar u Dubrovniku, živio sredinom 15. vieka. Kod njega dao je arcibiskup dubrovački, Timoteo Maffei, načiniti prekrasnu čašu i rukomiju iz kovanoga srebra, dobro pozlatjenu, koju je

*) Godine 1707. dne 16. Prosinca umro je u u Tersatu fratar Antun Prem, Riečanin. Neznamo da li je bio od porodice ovoga slikara.

bijeo ponieti u Ugarsku na dar kralju Matiašu Korvinu, ili njekomu izmedju njegovieh velikašah; nu budući da je prije poduzetoga puta smrtno obolio, ostavi u oporuci dne 27. Travnja god. 1470. pisanoj, istu čašu i rukomiju svome netjaku Kristoforu Maffeu, koj rečene stvari od Progonovića primi i težiti dade. Težilo je pako srebro libarah 6, unču 1 i exagiah 4.

Sada se čuva ista rukomija s čašom ili peharom u blagajni stolne crkve dubrovačke. Ima sliku okrugle zdele, te je izradjena veoma fino i umjetno. Po njoj su posute iz srebra izdjelane svakojake zvieri, kao: ribe, jegulje, glavoči, cipolići, žabe, puhače, gušterice, spuževi, skakavci, karli ili morski raci, bezmeži, zmije itd. Na dnu izpod zvierih vidi se sitna trava. Kad bi se tu voda nalijala, sve bi se zvieri kretale, tako su gibljive načinjene. Na čaši izrezano je veoma umjetno voće i listje, a izmedju listja različiti kipovi iz mitologije. Iznad ovih kipovah vide se: lovac s rogom, pseta, jeleni, košute itd. Iz šupljine čašine viri sitno bilje s klasjem, cvietjem i koralom, kao da je naravno.

Izvori. Farlati. Illyricum sacrum. T. VI. pag. 183. — Moji zapisci.

Puhar Ivan, rodio se god. 1814. u Krajnu, gradu krajnskome, od gradjanskih roditeljah. Posvetiv se staležu svetjeničkom, postane god. 1838. duhovnim pomoćnikom najprije u Svibnu (Scharfenberg) a zatiem u Ljubnom, gdje se je u praznih časovih najradje lučbom (kemijom) i Daguerrovim iznašastjem zabavljao. Budući da su mu potrebite stvari za Daguerotipe preskupe bile, počeo je misliti, nebi li se podobni odtisci jeftinijim sredstvom načiniti dali, te tako iznajde na Blejskom (Veldes), kamo je kasnije premiestjen bio, novi način kako se svjetlotiski ili transparentne fotografije na staklu snimiti mogu. Njeke svoje odtiske posla on na veliku izložbu u Pariz i London, medju kojimi biaše podoba cesara Franje Josipa, crkva sv. Martina na Blejskom jezeru itd. Njegovi tvorovi biahu obćenito pohvaljeni, te on dobi u Parizu srebrnu, a u Londonu zlatnu medajlu. Sad živi u Crkljah i zabavlja se u praznih časovih neprestano sa svojimi svjetlotiski i svakojakom drugom mehaničkom radnjom.

Izvor. Arkiv za jugoslavensku povjestnicu. U Zagrebu 1859. Knj. V. str. 136.

Pulanin Bartol, rodom iz grada Pule u Istri, živio početkom 16. vieka. Nezna se pravo, da li je bio svietskog ili duhovnog staleža, nu spada medju najslavnije drvorezare i drvovajare. Lanzi veli, da su one slike, što ih je Pulanin izvajao, ili bolje udjelao, na drvenom pjevalištu crkve kartuzianske u Čertozi kod Pavie, što se veličine i umjetnosti tiče, najljepše i najznamenitije u svojoj vrsti. Ove slike razredjene su u više reda i četverougla, a svaka od njih predstavlja po jedan grudnik apostola ili drugoga svetca. Sve su načinjene u duhu slavnoga Leonarda od Vinčia i smatraju se za veoma veliku riedkost.

Izvori. Lanzi. Storia delle belle Arti. III. pag. 76. — De Boni. Biogr. degli Artisti. — Stancovich. Biogr. degli uomini dist. dell' Istoria. — Nagler. Künstler-Lexikon. — Zani. Lecomte. Venise. pag 110.

Pulanin Matija, graditelj, rodom iz Pule u Istri, živio pod konac 15. vieka. Sagradio godine 1492. u družtvu s Petrom Ljubljančanom krasnu crkvu sv. Marije, kod sela Cepića u Istri. Gledaj Ljubljančan Petar.

Q.

Quaglia Julius, stienoslikar, učenik Marka Antuna Franceskina, rodio se u Lainu kod Kome u Lombardiji, živio mnogo vremena u Furlanskoj i u Gorici, odkuda je bio god. 1704. pozvan u Krajnsku, da uresi sa slikama novu stolnu crkvu ljubljansku. Ovo svoje djelo svrši, pomoćju mladoga Karla Karlina, veoma slavno, te izobrazi stiene crkvene s liepima pobožnima i historičkima slikama, koje služe za ures i ponos gradu Ljubljani. Na svodu iznad svetilišća naslikà on i sama sebe, s pernikom i daščicom, što vriednost umotvora još većma diže. Ostale slike prikazuju prizore iz života sv. Nikole, zatiem ikone svete Trojice, B. D. Marije, SS. Nikole, Maksima, Pelagia, Hermagora, Fortunata, Akacija, Jurja, Vitala, i Varia, s alegoriami Karniolie i Aemone. Na svodu iznad crkvenoga broda, izobražen je veoma vješto prizor iz vremena prvih progonah krstjanstva, sa množtvom licah. Baveći se u Ljubljani, uresio je takodjer crkvu sv. Petra sa više liepih stienoslikah, koje je na crkvenom svodu izobrazio. U Gorici uresio je stolnu crkvu sa stienoslikarijom, koja prikazuje simbole vjere, ufanja i ljubavi, pokraj drugih prizorah. Umro je oko godine 1720. u svojoj domovini.

Izvori. Hoff H. G. Gemälde von Krain. Laibach 1803. T. I. pag. 101. 106. — Costa H. Reiseerinnerungen aus Krain. Laibach 1848. pag. 14.

R.

Rabljanin Ivan Krstitelj Pio, zvonoljevar, živio početkom 16. vieka u Dubrovniku, gdje je ljevao više zvonovah i topovah. Jedno njegovo zvono sačuvano je u velikom zvoniku crkve sv. Dominika u Dubrovniku, sa sljedećim napisom:

ACTA VELVT PHOEBVS DISTINGVIT TEMPORA CVRSV
TERRIGENIS PERAGENS SIGNA SVPERNA POLI,
SIC SONITV NOSTRIS NVMERATVR CIVIBVS HORA
NOCTE MONENS REQVIEM LVCE LABORIS OPVS.
BABTISTA PIVS DIVI BLASII HONORI ET GLORIAE
HOC OPVS FVDIT A. S. MDVI.

Od njegovih velikih i preljepih topovah sačuvan je takodjer jedan, te ima sljedeći napis:

MVLCIBER HAEC CERNENS QVERIT QVIS FINXERIT,
ET MOX BABTISTA EST, INQVIT, VINCOR ET ERVBVIT.
OPVS BABTISTAE ARBENSIS
A. S. MDXXXV.
RENOVATA PHOENIX.

Izvor. J. A. Kaznačića poslanice.

Rabula Josip i Valentin, bratja i obadva samouki u vajanju, rodili su se u selu Komenu, na Kršu (Krasu) u primorju. Načinili su za svoju okolicu svakojake stvari iz drva i kamena, a za glasovitu crkvu u Kastanjavici izradili su, po naručbini gvardiana Franje Volčića, god. 1843. iz mramornastoga kamena, liepi red stupovah za ogradu kapele Sv. križa.

Racić Nikola, vajar i graditelj trogirski, rodio se početkom 15. ili koncem 14. vieka, radio ponajviše u družtvu s Gruatom. Godine 1431. načiniše ta dva meštra ugovor s obskrbnikom stolne crkve trogirske, da će u istoj crkvi nad srednjim brodom sagraditi drugi svod ili ćemer za 250 for., koje djelo dovršili su na obće zadovoljstvo, jer su nakon sedam godinah, naime godine 1438., i za drugo poveće djelo iste crkve naimljeni bili, naime za gradjenje kapele sv. Jerolima, koju je Nikoleta, udova Subotića, na svoje troškove sagraditi dala. Djelo ovo imali su svršiti za dvie godine i dobili su za nagradu dvie ili tri sto i dvanaest dukatah*). Kapela ova stoji još danas. (Gledaj Gruato Marko.)

Radagović Nikola, vajar, rodom iz ostrova Brača, živio početkom 16. vieka u Šibeniku. U stolnoj crkvi sv. Jakova načinio je god. 1510. grobni spomenik s grbom, za otca Bernarda Nikolinića (de Nicolinis), kojega spomenika sada u istoj crkvi neima.

Izvor. Quadernae Com. Sibenicensis. A. 1510—1515. N. 26. Fasc. 6.

Radaljević (Radalja) Franjo, na krstu nazvan Blaž ili Vlaho, vajar, rodio se u Dubrovniku oko sredine 16. vieka, od otca Petra i matere Flore Vodopijić. Jur za mlada stupio je u red sv. Franje male bratje, u kom je radi svoje velike učenosti obnašao kasnije sve redovne časti. Od pape Siksta V. biaše na toliko ljubljen, da ga je kardinalom načiniti htjeo, nu na žalost pape umre Radaljević jedan mjesec prije svoga naimenovanja u monastiru Slanskom god. 1607. Kao što Benedikt Orsinić, njegov suvremenik, i Appendini svjedoče, bavio se Radaljević osobito rado vajanjem, te je bio vrlo vješt u toj umjetnosti (egregio Scultore, veli Orsinić). Mnogo je radio u monastiru omblanskom, kojega zdanje povećao je znamenito. Mona-

*) U kvadernah, u kojih je upisan ugovor, razderan je list baš na onóm mjestu, na kom stoji zabilježena svota.

štir slanski uresio je takodjer s njekimi svojimi djeli. Dolci veli o njemu: „Vulgo appellabatur ipse Corculum et Illyricae gentis gloria."

Izvori. Appendini. Notizie ist. crit. dei Ragusa. Rag. 1803. T. II. pag. 117. 288. — Seb. Dolci. Fasti Litt. Ragusini. Venetiis 1767. pag. 22.

Rade, naimar ili graditelj. Premda se upravo nezna, kada je živio, neima ipak sumnje, da je njeki umjetnik pod ovim imenom ili u Dalmaciji ili u kojoj drugoj jugoslavenskoj pokrajini, kao graditelj, veoma na glasu bio, jer inače nebi bio naš narod sve do danas ime njegovo u uspomeni sačuvao. U narodnih pjesmah spominje se Rade često, kad je govor o gradjenju kojegodj znamenite sgrade, a najvažnije su pjesme, koje govore o zidanju grada Skadra i mostarskoga mosta. Prva pjesma spominje: „kako su grad Skadar gradila tri bratja Mrljavčevića, naime: kralj Vukašin, vojevoda Uglješa i Gojko, i kako su Radu neimara, koji je i grad gradio, prisilili, da je Gojkovu ljubu sazidao, budući da je to vila od njih zahtjevala." Druga pjesma pripovieda: „Kako je majstor Rade, zarobljen od Turakah, glasoviti kameniti most kod Mostara na zapovjed svoga turskoga gospodara sagradio, nu gradio ga je četiri godine i svršio ga pomoćju vile, stoprv onda, kad je Stojku i Stojana uzidao u most. Kad sgotovi svoje djelo, načini sebi iz drveta krila, pa odleti od Mostara do vode Bune, kraj dvora Ljubovića, gdje je umro." Toliko narodne pjesme, ali pisma i povjestnica šute o njemu, samo u trogirskih zapisnicih spominje se u 15. vieku Radinović Rade, a u 16. vieku njeki Dubrovčanin Rade. (Gledaj ove i Milicievića Radka.)

Radinović Petko, šibenički vajar, biaše do godine 1468. učenik slavnoga protomeštra Jurja Matejevića.

Radinović Rade, graditelj i vajar, rodom iz Dubrovnika, živio početkom 15. vieka u Trogiru, gdjeno i umre, načinivši dne 21. Srpnja godine 1451. oporuku, u kojoj spominje svoju ženu Radoslavu, kćer Nikole Dubrovčana, i djetcu Ivana, Tomazinu i Mariju.

Radmilov Petar, graditelj šibenički, načinio g. 1415. dne 14. Travnja ugovor s Ivanom Lubićem, gvardianom fratarah bribirskih i s ostalimi izaslanici reda sv. Franje, da će sagraditi novi svod ili ćemer nad čitavom crkvom male bratje u Bribiru kod Skradina, izuzamši veću kapelu, koja biaše dobro svodjena i pokrivena. Ovo djelo imao je svršiti u tečaju dvih godinah za 130 dukatah u zlatu, svaki dukat po 5 lirah mletačkih računajući.

Izvor. Quadernae Com. Sibenicensis. N. 3. Fasc. 2.

Radoičić (Gaudentius) Nikola, skladatelj muzikalnih komadah, rodio se u Dubrovniku god. 1564, stupio god. 1580. u red sv. Dominika i otišo zatim u Bolonju učiti nauke. Vrativši se kući, biaše javni učitelj, glavoredník u svom monastiru, dobar pripoviedaoc i veoma vješt u muzici, kojom se osobito rado zabavljao. Umro je god. 1600., 36 godinah star.

Izvor. Appendini. Not. ist. crit T. II. pag. 113.

Radonja, pop, vezilac, živio po svoj prilici u Zadru u 16. vieku. Od njega ima zadarska crkva koludricah svete Marije krasno vezenu i sa slikama urešenu oltarnu prostirku (antipendium) od svile, na kojoj su sa zlatnom žicom izvezane slike djevice Marije s djetetom, pred kojim kleci jedan pop, zatiem s desna Ivan Krstitelj, a s lieva njeki drugi svetac s knjigom. Odozgó tri angjela i grudnici dvajuh svetacah. Na ruci Ivanovoj ima napis: „Ecce Agnus Dei. Ecce qui tolis peccata mundi. Presbiter Radonus.“

Radonjić Petar, dubrovački slikar 16. vieka. U Dubrovniku čuva se oporuka njegove žene Mare od godine 1519.

Izvori. Testamenti della Notaria in Arch. del Tribunale. 1519—1525. pag. 24. 6.

Radošević Pavao, Šibenčanin, biaše učenik Petra Bercića, u kojega nauk stupio je dne 22. Siečnja g. 1468., 17 god. star.

Radovan, graditelj i vajar trogirski 13. vieka, spada u red najstarijih i najboljih umjetnikah hrvatskih. Od njegovih tvorovah neostà žalibože drugo do jedine stolne crkve trogirske, ali ovaj graditeljski spomenik toliko je znamenit, da oni umjetnici, koji ga svojim umom izvedoše, zaslužuju neumrlu slavu. Ova crkva biaše započeta pod biskupom trogirskim Tregvanom, rodom iz Toskane, a sagradjena je ponajviše darežljivostju kralja galjičkoga i vojevode čitave Slavonije, Kolomana, koj na pomoć gradjenja crkve pokloni god. 1226. svoje dobro Drid, sada Bosiljina zvano. Godine 1213. sagradjena je ova crkva po nepoznatom meštru samo do polovice, to jest do poldnevnih vratah, kako nad istimi vratmi sljedeći napis svjedoči:

HOC OPVS EST FACTVM POST VIRGINIS ACTVM
ANNO MILLENO TREDECIM CONIVGE DVCENO,
PRESVLE TVSCANO GENERE PRESIDENTE TREGVANO
PROSAPIAQVE PIA COMITE SIMVL ELIA.

Ali drugu veću polovicu, s prekrasnimi velikimi vratmi od polnoćne strane i umnom rezbarijom vanjskom, načini meštar Radovan, te svrši svoj posao godine 1240., kako kaže napis, što je iznad ovih vratah izrezan, te ovako glasi:

— — — — POST PARTVM VIRGINIS ALME
PER RADOVANVM CVNCTIS HAC ARTE PRECLARVM
VT PATET EX IPSIS SCVLTVRIS ET EX HIEROGLIGHIS (?)
ANNO MILLENO DVCENO BISQVE VICENO
PRESVLE TVSCANO. PRIORES — — — — — *).

*) Radi velike visine nisam mogo točno prepisati ovaj napis, a kasnije sam zaludo pisao u Trogir, da mi ga tamošnji učenjaci prepišu.. Celio-Cega u djelu: „La chiesa di Traù“, tiskao ga je sasvim pogriešno.

Iznad ovih vratah, koja su od dna do vrha urešena umnom rezbarijom i s prekrasnimi stupovi, jesu izvajane dvie slike, što predstavljaju porodjenje Isusovo. Na prvoj odozgó predstavljena je Maria ležeća u postelji pokraj novorodjenoga djeteta, što povijeno u povojih u jaslicah počiva, za njim vide se glave osla i vola, a pod slikom napis s gotičkimi pismeni:

INSTITIS IRVOLVIT VIRGO, QVI (sic) CRIMINA SOLVIT.

Odozdó izvajan je pastier s Josipom i Marijòm, koja novorodjeno djete kuplje, držeći ga nad jednim bednjićem, dočim druga žena iz posude na djete vodu lieva. Pod ovom slikom ima napis:

MERGITVR IN CONCA, DILVIT QVI SCELERA CVNCTA.

Nad glavom pastiera ima napis: *„Pastor"*, a nad glavom Josipa: *„Joseph"*, oko ovieh slikah izrezano je s lieve strane stado od ovacah i jaracah, a s desne strane sveti tri kralji, iznad kojih ima napis: *„Melchior, Gaspar, Balthasar"*. Na okolo izrezani su još u dva reda razdieljeni prizori iz života Isusova, a na vrhu iznad vratah načinjeno je razpjelo. Stupovi, što su pokraj vratah s jedne i s druge strane, urešeni su s kipovi Adama i Eve i sa dva lava s podnožjem. Za ove kipove kaže staro prédavanje, da su donešeni iz jedne crkve, što ju je kralj hrvatski Kresimir u Bihaču, na sadašnjem velikom polju trogirskom, sagraditi dao. Unutrnja crkva sagradjena je po ukusu gotičkom i razdieljena u tri broda, od kojih je srednji mnogo širji od drugih dvajuh. Brodove diele veliki i široki četverouglasti stupovi, koji crkvu malko potamnjuju, nu veličanstvenoj sgradi njeku tajnu moć podieljuju, koja silno podiže ćut čovječju na svetu pobožnost.

Ragusa (da), gledaj Dubrovčanin Blaž, Feliks, Filip, Franjo, Ivan, Jakov, Martin, Pavao, Radko i Šimun.

Rain Ivan, Friderik Stermolski, slikar i spisatelj, živio koncem 16. stoljetja u svojoj domovini Krajnskoj, gdje je bio prisjednik carsko-sudbenoga stola. Oko godine 1680. predao je caru Leopoldu I. njeke velike foliante o lučbi (chemii) i uresio taj svoj rukopis s prekrasno slikanimi figurami („mit schönen chymischen Farben wunderlich gemahlten Figuren geziert" veli Valvazor). U ostalom biaše čovjek neobične ćudi i naravi, baveći se traženjom tako zvanoga kamena mudrosti (Lapis Philosophorum). O ovom kamenu izdao je i knjigu u latinskom jeziku, posvetivši ju carici Eleonori Magdaleni, u Ljubljani godine 1680.

Rajanović Vukac, slikar dubrovački, načinio godine 1473. oporuku, u kojoj kao siromak spominje medju ostalima svoju sliku sv. Galla i sv. Križa. Za ženu je imao Pastušu Vtojakovićevu.

Inver. Testamenti in Arch. Tribunale Rag.

Raković N., slikar našega vremena, rodjen od jugoslavenskih roditeljah, odè oko godine 1839. u Petrograd, gdje je njeke prekrasne okolice slikao, koje su se obćenito dopadale i u Kunstblatt-u veoma pohvaljene bile.

Rambot ili Gambot Vahtar, zlatar, živio u sredini 15. vieka u Dubrovniku. Radio za hercega Stjepana Kosačića, kako svjedoči jedna listina i oporuka hercegova od g. 1465., u kojoj se medju ostalim spominje: „Pás jedan liep i veliki, zlatan na pantarelih crvenih, što je činio Rambot“, zatiem: „bucat jedan serpentin, napravljen zlatom, koje učini Rambot.“ Po svoj prilici radjene su i ostale stvari, što se u hercegovih listinah spominju, po istom Rambotu, kao: „Jedan soko od gristalda načinjen srebrom i žmaldom“ — „Rog crn, načinjen srebrom, pozlatjen i žmaldom pokriven“ — „Koruna jedna srebrna“ — „Jedan organić s ciepmi od srebra“ itd.

Izvori. Srbski spomenici I. 294. — Oporuka hercega Stjepana. Rkp.

Ramšisel Bartol, risar i slikar 17. vieka, rodom iz Krajnske, živio njeko vrieme s drugimi umjetnici u Vagensburgu, gradu Veiharta Valvazora, i radio za njegovo veliko djelo: „Ehre des Herzogthums Krain“, risajući svakojake nošnje, snimajući gradove i sela, slikajući grbove itd.. U arcibiskupskoj knjižnici u Zagrebu, gdje se i Valvazorova knjižnica sada nalazi, čuva se jedna knjiga s grbovi od Ramšisela načinjenimi, pod sljedećim naslovom: „Opus Insignium armorumque, Regum et Regnorum, nec non tam aliorum quam et Carnioliae Principum, Baronum, Nobilium, Civitatum et Oppidorum Vagensburg in Crain 1687—1688.“ U sbirci bakrorezah i risarijah Valvazorovih, u istoj knjižnici, ima takodjer više hrvatskih, krajnskih, turskih itd. nošnjah od njega risanih.

Ranger Ivan, slikar, rodio se u Tirolskoj godine 1700., živio skoro sav svoj život u Hrvatskoj, a umro kao redovnik sv. Pavla u lepoglavlavskom monastiru kod Varašdina. Kao vješti slikar uresio je godine 1742. svetilišće crkve lepoglavske s krasnimi slikami, koje je izradio na liepu po stienama crkvenoga svoda. Predstavljaju 4 Evangjeliste s mnogimi angjeli i arkitektoničkimi uresi. Dolnja slikarija na desnoj i lievoj stieni prikazuje s desna Isusa, kako tjera trgovce iz crkve, a s lieva Isusa medju mudroznanci. Premda je ova slikarija živahna i kriepka, to je ipak mnogo lošija u risanju nego li gornja, budući da je god. 1731., dakle jedanaest godinah prije radjena; nu nezna se pravo, da li takodjer od Rangera ili od kojega drugoga slikara. Godine 1743. uresio je Ranger glavna klecala u svetilištu crkve lepoglavske sa 20 slikah, prikazujućih prizore iz života Isusova. Slike ove, dobro sačuvane, priliče posve onim 14 slikam, sa životom svetih pustinjakah, što se vide na klecalih pjevališta iste crkve, i koje su god. 1737. radjene; neima dakle sumnje, da je Ranger jedna i druga klecala slikao i da je po svoj prilici pravio i one liepe velike slike na stieni pjeva-

lišta, koje predstavljaju klanjanje 24 staracah pred janjetom božjim, budući da su i ove sgotovljene godine 1737., kako napis i Bengerov ljetopis svjedoče.

U vrieme gradjenja nove župne crkve pod starinskim gradom Belcem, koju tadašnji mjestni župnik Pavao Kunek troškom susjednih vlastelinah sagraditi dadė, bude onamo godine 1739. Ranger pozvan, da čitavu crkvu sa slikama na liepu uresi. Taj svoj posao dovrši on u tri godine. Slike ove odlikuju se osobito svojom živahnostju i umnim prikazivanjem predmetah. Predstavljajú ponajviše prizore iz života Marijina, budući da je i crkva posvetjena Sniežnoj Mariji. Oko oltara sv. Stjepana mučenika ima prizorah iz života ovoga svetca, slikanih žutom bojom na temelju žutom. U sakristani izobraženi su prizori iz života Isusova, kao: krstjenje, svatba u Galilei itd., zatiem prilika sv. Jerolima i ostalih učiteljah crkve itd. Malo kasnije izobrazi on sa slikama na liepu župnu crkvu u Hrašćini, odaljenoj njekoliko satah od Belca.

Godine 1750. uresi Ranger s liepimi slikami stienc kapole sv. Jurja nad Lepoglavom, koje prikazuju sv. Jurja, sv. Antuna i Mariju od sedam žalostih. Zatiem na svodu 4 Evangjelista, i 4 učitelja crkve, a na pjevalištu sv. Ceciliju. God. 1752. izobrazi crkvicu sv. Ivana nad Lepoglavom sa slikama oko oltara sv. Floriana. Nećemo pogriešiti, ako proglasimo za Rangerovo djelo i one tri velike liepe slike na liepu, koje su 1733. načinjene na svodu lietnoga blagovališta (refektorija) u Lepojglavi. Prva od ovieh predstavlja gostbu kaneansku, druga u sredini posljednju večeru, a tretja njeko meni nepoznato gostjenje, kod kojega dvojica jednoga čovjeka vežu. Medju ovimi je najkrasnija srednja slika, umno sastavljena i razredjena, kriepkim i značajnim izrazom pojedinih licah i njekom osobitom živahnostju bojadisana. U Bedekovićevom djelu „Natale solum S. Hieronymi p. 395“ nalazi se slika glavnoga oltara crkve od Štrigova, risana od Rangera, s podpisom: „F. Joannes Ranger Ord. L. P. p. E. del.“ Ranger je umro 27. Siečnja god. 1753. u Lepojglavi, kako to njegov suvremenik Benger sa sljedećimi riečmi svjedoči: „A. 1753. Obiit hoc quoque Anno die 27. Januarii, Lepoglavae, Rel. Frater Joannes Ranger professus, natione Tyrolensis, Pictor insignis, et Religiosus optimus, aetatis a. 53.“

Izvori. Benger. Synopsis Historico-chronologica monasterii Lepoglavensis Ord. S. Pauli Er, Prov. Croato-Slavonicae. MSC. — Descriptio novae Ecclesiae B. V. M. in Belecz sub titulo ad nives fundatae, in a. 1758 peracta. MSC.

Rasmilović Antun, otac reda sv. Franje, sitnoslikar, rodom iz Spljeta, bavio se oko sredine osamnaestoga vieka uresivanjem rukopisah sa sitnimi slikami, od kojih ima njekoliko njih u Spljetu i u okolici spljetskoj. (Carrara.)

Rasmilović Bonaventura, redovnik reda sv. Franje, sitnoslikar, rodio se u predgradu spljetskom oko polovice 17. vieka. Može se staviti u red znamenitijih sitnoslikarah svoga vremena. Budući da kao redovnik uboženja-

kah nije imao toliko imutka, da si nabavi dragocjene masti, izumi on praviti masti iz soka različitih dalmatinskih travah, koje uzdržahu većom stranom sve do danas svoju živahnost. U monastiru poljudskom kod Spljeta, u kom je Rasmilović veću stranu svoga života proveo, čuvaju se velikom pomnjom dva korala, od njega godinc 1670. i 1675. na pergameni pisana i krasnom slikarijom urešena. Prva knjiga ima 108 listovah, od kojih su mnogi urešeni s manjima i većima slikama. Na prvom listu izobražen je prorok David s harpom, oko njega razno cvietje, sa svakojakimi malenimi zvieri, zastori, granami itd. Na listu 27. u jednom okrugu naslikan je ležeći vol, veoma dobro risan. Medju listom 60. i 61., na listu bez broja, predstavljen je klečeći fratar s perom u ruci, na stolu pred njim leži hartija i crnilo. Čini se, da je u toj slici Rasmilović sáma sebe predstaviti htjeo. Svakako je ovo najbolje izradjena slika izmedju svih ostalih. Oko slike načinjeni su svakojaki liepi groteski. S druge strane istoga lista naslikano je porodjenje Isusovo sa pet lica. Isus leži u košari, s desna Josip, s lieva Maria, u sredini angjeo, a pred njim kleči jedan pastier. S traga vidi se pod jaslicama volovska glava. Sastavljenje veoma liepo i naravno. Okolo slike sav list urešen sa umno izradjenimi groteski. Osim ovieh slikah ima mnogo listovah, na kojih su pojedina slova, osobito početna, kod psalmah, himnah i antifonah, urešena s bojama, sa zlatom, s granama itd Na listu 30. u pismu *B* stoji hrvatski napisano: „FRA BONE RASMILOVICH VÇINI NA SLAVU G. B. (gospodina Boga) 1670.“

Druga knjiga, pet godinah kasnije svršena, ima samo 77 listovah i posveljena je fratru Bernardinu Tišičiću, nazvanom Nikolanda, bivšem negda Provincialu reda sv. Franje. Posveta pisana je na prvom listu u versih, sa zlatnimi, crvenimi, modrimi i crnimi slovi. Versi ovi počimlju ovako:

„Quod fuit in votis longo jam tempore, tandem
Ponitur ecce meis ultima meta notis.
Est labor haud modicus, modica licet arte triumphet:
Huic modico, magnum pondus inesse patet.“

a svršuju:

„Caelitus optato quod si dignabor honore,
Nec feret hic codex irrita vota meus,
Quae fuit ante Bonae Venturae, Pagina, posthac,
Te Custode, bonae Pagina sortis erit.“

Na 11. listu naslikan je kralj David klečeći pred jednim šatorom, nad njim leteći angjeo nosi u lievoj ruci jednu glavu, a pod angjelom stoji stup krnj nizkoga zida. S traga vidi se stara gradina. Na okolo slike ima liepih uresah, groteskah itd. Na ostalih listovih urešena su krasno pisana slova s različitim cvietjem i bojami zlatnimi, srebrnimi itd. Na listu 45.

ima u jednom okrugu napisano: „F. BONAVENT. SPALATENSIS FACIEBAT. ANNO SALVT. MDCLXXV.“ *)

Recchini (Rečin) Terezia, slikarica, rodom iz Porečja u Istri, od ugledne stare kuće, bila je koncem 18. stoljetja u svom gradu kao slikarica veoma slavljena. Oko g. 1780. načini ona za stolnu porečku crkvu četiri slike iz života sv. Nikole. U kući Nikole Piccoli nalazi se njezina i njezinoga muža podoba, načinjena po njoj.

Isvor. Stancovich. Biogr. d. d. Istr. III. p. 181.

Regnić Pero, slikar dubrovački, živio koncem 16. i početkom 17. vieka. Njega spominje jedina oporuka njegove žene Anice, nazvane Perova, koja umre godine 1630. u Dubrovniku, ostavivši svoj liepi imutak svojim kćerim Kati i Peri.

Remer Mihajlo, zvonolievar, živio početkom 17. vieka u Ljubljani. Od njega ima u crkvi sv. Petra kod Dvora u Krajnskoj jedno zvono 18 centah težko, sa sljedećim napisom: „Jesus Cr̲u̲s̲ vincit, Jesus Cr̲u̲s̲ regnat, Jesus Cr̲u̲s̲ imperat“, zatiem: „Ora pro nobis Ste. Petre“. Odozdó na kraju stoji: „Michael Remer Labaci me fecit anno MDCXXXX“. Medju ovimi napisi ukovani su obrazci novacah iz 16. i 17. vieka, koji priliče posve izvornim novcem. Načinjeni su iz istoga metala kao i zvono, te su veoma umno izrezani. Predstavljaju sa stražnje strane dva talira od nadvojvode Maksimiliana († 1618) i Leopolda tirolskoga († 1632), zatiem poveće mletačkè novce s napisom: „Tibi soli Gloria“, napokon srebrne krajcare s ugarskim grbom.

Isvor. Mittheilungen des hist. Vereins für Krain. 1848. pag. 74.

Remetski Andrija, stienoslikar i redovnik reda sv. Pavla. Od njega znamo samo toliko, da je oko sredine 18. vieka živio u monastiru Remete kod Zagreba i u tamošnjoj crkvi kapelu B. D. Marie liepimi slikami uresio. Ove slike, koje se i danas vide, sačuvane su podosta dobro i prikazuju, odozgó na svodu kapele, uznešenje Marijino s množinom licah. Velika ova slika dobro je sastavljena i razredjena, risarija je podosta pravilna, boje su živahne, a obrazi, osobito boga Otca s velikom bielom bradom, kriepko izraženi. Sa strane pod ovom velikom slikom urešen je zid sa svih stranah. Tu se vide 4 pomanje slike sivom bojom na sivom temelju veoma ljubko izradjene, predstavljaju: 1. Obožavanje pastierah. 2. Obrezavanje Isusovo. 3. Očistjenje i 4. Zaručenje Marijino. Pokraj ovih slikah načinjene su još dvie poveće, takodjer sivo na sivom, i predstavljaju: Navjestjenje i pohod Jelisavete. Ostali uresi oko ovieh slikah prikazuju umno

---

*) Englez Wilkinson imenuje, u svom opisu Dalmacije i Crnegore, ovoga umjetnika: Bernardinom, valjda je izmienio pisca s onim, komu je rukopis posvetjen.

sastavljene arabeske i groteske s cvietjem, s posudom, s angjeli. s geniji itd. Iznad vratah iste kapele s nutra ima rukom slikara napisan sljedeći napis:

BENIGNA REMETENSIS VIRGO SIS PROPITIA: IN VITAE EPILOGO FRATRI ANDREAE IN TVO ORATORIO PIE ET ENIXE TIBI SVPPLICANTI.

Remetski Toma, vajar i redovnik reda sv. Pavla, živio u monastiru Remete kod Zagreba pod konac 17. i početkom 18. vieka. O njemu sačuva nam uspomenu jedini Benger u svojih „Annales Ordinis Fratrum S. Pauli primi Eremitae. Posonii 1743." Vol. II. pag. 466, gdje pod godinom 1713. veli: „Eodem hoc anno Remetae obiit Frater Thomas Conversus, arte statuaria insignis." Možebiti, da je isti meštar Toma pomagao Ivana Kusa (gl. ovoga) ili pako, što je vjerovatnije, pravio je sám onaj oltar, što je godine 1707. u remetskoj crkvi, troškom kanonika Ivana Znike, iz mramora postavljen. O tom oltaru B. D. Marije veli Benger: „Ara speciosissima de politissimo marmore non minus sumptu notabili quam scalpro ingenioso elaborata." Načinjen je iz crnoga i bieloga mramora s kipovi sv. Pavla i Antuna pustinjakah, i sa više angjelah.

Renis Paskval, slikar, rodom iz Brindiža, živio koncem 18. vieka u Hrvatskoj i Dalmaciji, radio za primorske i otočke crkve. U hrvatskom Bribiru ima od njega u stolnoj crkvi na prvom oltaru s desna kraj velikoga, sv. Antun klečeći pred Isusom, koji je u oblacih. Za Antunom stoje dva velika angjela, a odozgó u oblacih ima još više malenih angjelah. Način bojadisanja je mletački i svjedoči, da je Renis valjda na akademiji mletačkoj učio. u ostalom je djelo srednje. Odozdó je napisano: „Renis P. 1793". U crkvi sv. Andrija od koludricah benediktinskih na otoku Rabu, ima takodjer jedna slika Renisova, koja predstavlja sv. Ignacija i sv. Franju Ksaveria s palicom, odozgó više angjelah a odozdó množtvo čeljadi, koja se svetcu moli, od zdola podpis: „Renis P." U stolnoj crkvi na otoku Hvaru, popravljena je od njega slika sv. Petra na glavnom oltaru, s podpisom: „Paschalis Renis a Brundusio instauravit 1804."

Restinović Pribislavov Antun, slikar spljetski, živio u prvoj polovici 15. vieka u Spljetu. Kako suvremene kvaderne spljetske svjedoče, stupi on dne 17. Veljače god. 1445. u prijateljsko ortačtvo sa slikarom Dujmom Marinovim Vučkovićem, položivši svaki od njih 100 zlatnih dukatah u ime toga ortačtva, i načinivši pred sudom pismeni ugovor, da će u napredak kroz pet godinah s položenimi novci tjerati trgovinu, i zajedno vierno i prijateljski dieliti sav dobitak, koj će im doći, bilo od trgovine, bilo od njihovih slikarskih tvorovah. Nu još neizteče peta godina izza ovoga ugovora, kada dne 28. Srpnja god. 1449. Restinović umre, načinivši dvie godine prije oporuku, uslied koje ostavi svomu ortaku slikaru Dujmu u jednoj škrinjici sve svoje slikarske proizvode, medju kojimi se spominje i jedno navjestjenje

Marijino. Istoga Dujma načini Restinović, zajedno sa svom sestrom Stančicom, za ovršitelje rečene svoje oporuke, iz koje se vidi, da sa svom ženom Filipom, kćerjom trogirskoga kožuhara Draživoja, s kojom biaše dobio u ime miraza 300 libarah dinarah, u najboljem skladu nije živio, budući da njoj po smislu opóruke, od ostavljenoga imutka najmanje dopadè, dočim je ponajviše obdario svoju majku Budislavu, svoju sestru Stančicu, svoga vjernoga učenika Gregura i njegovu sestru Katicu. U kvadernah spljetskih spominje se takodjer njegova maloljetna kći Margarita i drugi učenik Nikola Ravaković, sin spljetskoga zlatara Marina Ravakovića, koj punoljetan i od svoje volje dne 26. Ožujka god. 1449. stupi u službu meštra Restinovića, na tri lieta, da nauči od njega umjetnost slikarstva, za koju službu obeća mu isti meštar, osim hrane i obuće, još deset dukatah u ime godišnje nagrade.

Izvori. Rukopisni spomenici spljetski. VII. p. 2. XVI. XX. pag. 8½. 9. — Oporuka. 10. Inventar.

Reževićki Nikodem, slikar 15. vieka, bio je jeromonah i igumen monastira Reževića u Dalmaciji. Od njega čuva rečeni monastir prastaru izagnjilu i crvoločnu ikonu s napisom:

Сїню иконꙋ писа ҇гопонь ѿцы їгꙋмен ї҇ермнаа никомь режевичкн. сатвори себѣ вѣчны поменьй добьрь напрѣакъ и полеакь въ лато н҇. це҇. цеа.

ѕ҇ц л.а (?) (6931 = 1423).

Isvor. Sabljara.Mijata biljezke.

Riečanin Gašpar, graditelj riečki 16. vieka. Od njega sačuva nam uspomenu jedan napis na kolegiju u gradu Rieci u Hrvatskoj, koj ovako glasi:

1561. DIE 14 MENSIS OCTOBRIS MAGISTER GASPARVS MVRATOR VNA CVM EIVS VXORE BARBARA HOC OPVS PERFECIT MANV PROPRIA, QVI DEO AGVNT GRATIAS.

Odozdó glagoljskimi pismeni:

Ⰰ. Ⱇ. Ⱚ. Ⰰ. = 1561.

Rikardić Adrian (nazvan takodjer Riciardi), slikar dubrovački, sin Bernardina slikara, načini oporuku god. 1611., spremajući se na put u strane zemlje, ostavi sve svoje imanje svojoj djetci Petru, Bernardu, Mandi i Mari, te umre godine 1625. Od njegove porodice biaše jedan Bernardin (r. 1680 † 1716) pjesnik hrvatski i latinski, a drugi Bernardin, austrijanski general i župan Like i Krbave pod Leopoldom I.

Rikardić Bernardin (nazvan Riciardi), slikar dubrovački, otac Adrianov, uresio je godine 1567. i 1568. s liepima slikama vrata od orguljah u crkvi sv. Dominika u Zadru. Za ovaj svoj posao dobio je od tadašnjega

priora dominikanskoga, fra Jerolima, dne 1. Kolovoza g. 1567. za prví rok lirah 90, dne 4. Rujna g. 1567. lirah 50, a dne 1. Ožujka g. 1568. ostalu svotu, koja dopuni pogodjenu plaću od 60 dukatah. Budući da je crkva dominikanska u početku našega stoljetja porušena, to su gorespomenute slike od orguljah odnešene od onuda, i biti će po svoj prilici one iste, koje se sada nalaze u sakristani stolne crkve zadarske, za koje slike veli Concina u svom djelu: „Voyage dans la Dalmatie maritime", da su slikane od Andrije Medulića (Schiavona)? Godine 1604. dne 26. Siečnja načini Bernardin svoju oporuku u Dubrovniku, i ostavi njeki dio svoga imutka sinovim Aristidu i Mitridatu, zatiem djetci pokojnoga sina Ivana Krstitelja, a sav ostali imutak predadè svome četvrtomu sinu Adrianu slikaru, kojega načini ovršiteljem oporuke.

Izvori. Acta monasterii S. Dominici Nr. 2168. u archivu gubernia dalmatinskoga u Zadru. — Testamenta, u archivu Tribunala u Dubrovniku.

Rikateli Jačinto. Od ovoga, inače posve nepoznatoga slikara, ima u Jelži, na otoku Hvaru, u župnoj crkvi, slika sv. Jačinta. U uuglu iste slike načinjeno je poprsje sámoga slikara. Odozdó napis: „Hiacinto Ricatelli.

Ritter Pavao, gl. Vitezović Pavao.

Rivalta Aleksio, vajar, rodio se g. 1730., umro u Ljubljani g. 1781. Biaše fratar reda sv. Franje države krajnsko-hrvatske. U mrtvačkoj knjizi fratarah rečenoga reda ima o njemu zabilježeno: „Decembris die 28. Anno 1781. obiit Labaci Religiosus Frater Alexius Rivalta Laicus, statuarius in arte peritissimus, aet. a. 51. Relig. 30."

Rizzato N., slikar, rodio se u Kopru, gradu istrijanskom, oko godine 1800. Učio je na akademiji mletačkoj, biaše vrlo dobar sitnoslikar (miniator). Oženio se s jednom pjevačicom i umro u zloj sreći god. 1850.

Roba Franjo, vajar, rodom iz Mletakah, živio početkom 18. vieka većom stranom u Ljubljani u Krajnskoj, gdje je njekoliko prekrasnih spomenikah svoga uma ostavio. Godine 1728., prilikom svetačnoga uvoda cesara Karola VI. u Ljubljani, biaše mramorni grudnik ovoga cesara izvajan po Robi, stavljen kao ures na slavoluk, i dopadè se na toliko, da je poslije u gradsku viećnicu prenešen, gdje se i sada još na glavnom hodniku nalazi. God. 1733. biaše u Ljubljani, na glavnom trgu, podignut obćinski bunar, na kom je Roba 10 godinah radio, i koji je svakako najljepši ures grada Ljubljane. Na ovom bunaru izvajan je iz domaćega crvenosivkastoga mramora obelisk 20 cipeljah visok, oko njega su tri vodna čovjeka iz bieloga genovezkoga mramora i tri pliskavice. Odozdó u okrugu načinjen je veliki kotao iz sivoga mramora, u kojega voda teče. Cieli ovaj bunar, zajedno sa stubama, visok je 30 cipeljah. Roba dobio je u ime nagrade za ovo svoje djelo, osim pogodjene plaće, takodjer čast gradskoga viecnika, i biaše imenovan gradjanom ljubljanskim. Godine 1732. načini Roba za crkvu sv. Jakova u

Ljubljani krasni veliki oltar s kipovi iz mramora. Njegovo ime urezano je straga. U stolnoj crkvi u Ljubljani sgotovi za oltar svete Trojice tabernakul sa dva liepa angjela, iz šarenoga talijanskoga mramora, za koje djelo primi 3520 for. u srebru.

Izvori. Valvazor. — Mittheilungen des hist. Vereines von Krain. 1858. pag. 69. — Hoff. H. G. Gemälde von Krain. Laibach 1803. I. T. pag. 102. 105.

Rota Antun, slikar, rodio se u Slovenskoj Gorici dne 28. Veljače god. 1828. od otca Antuna i Jozefe Stubel, Slovenke. Jur u mladosti otidè u Mletke i napredovà na tamošnjoj akademiji umjetnostih tako dobro, da se sada medju prve umjetnike svoje domovine broji. Stanuje većom stranom u Mletcih. Njegovo najbolje obće pohvaljeno djelo jest: „pomilovani Samaritan", koja slika nalazi se sada u dvoru grofice Laris, blizu Gorice na solkanskoj cesti. U pražkoj izložbi umotvorah god. 1858. biaše od njega izložena spavajuća Odaliska, koja se veoma dopadne.

Rota-Kolunić Martin, najslavniji bakrorezar hrvatski, biaše takodjer cesarski risar, slikar i vajar. Rodio se u Šibeniku u Dalmaciji oko godine 1530. do 1540. Njegova porodica spominje se u šibeničkih kvadernah pod imenom Kollunić alias Rota; a ovo drugo talijansko ime prevedeno je iz hrvatskoga (rota znači kolo *). U svietu poznat je naš umjetnik jedino pod svojim talijanskim imenom, s toga sam ga i ja ovamo pod istim imenom stavio. Po svoj prilici učio je umjetnost vajanja, risanja, slikanja i rezanja ponajprije u Mletcih, jer njegovi najstariji bakrorezi pravljeni su u tom gradu. Da je bio vajar i slikar, nenapomenù do sada nitko od njegovih životopisacah, budući da se je to stoprv u najnovije vrieme, trudom Niemca Ivana Ev. Schlagera i Čeha Fr. Josipa Dobicera, iz starih spomenikah 16. vieka saznalo. Kao što se iz njegovih bakrorezah vidi, risaö i rezao je ponajprije polag slikah Ticianovih i polag drvorezah Albr. Dürera, iz česa bi se dalo zaključiti: da je s Ticianom u njekom savezu stojao, i da je bio poznat takodjer sa svojim zemljakom i sugradjaninom Andrijom Medulićem, koj je u isto doba živio u Mletcih i po Ticianu podupiran bio. Moglo bi se tvrditi, da je u risanju i rezanju učitelj Rote bio njeki Niderlandez, budući da prvi njegovi bakrorezi od god. 1558. i 1559. predstavljaju dva Niderlandeza, naime: Arnolda Grünbuelta i Ivana van Broecka, koj posljednji biaše po svoj prilici slikar, ili barem bližnji rodjak poznatoga slikara Crispina van der Broecka. A i pravilno i kriepko risanje Rotovo, koje doista od mletačke škole pozajmio nije, potvrdjuju me u toj mojoj misli. Sva je prilika, da se je Rota bavio njeko vrieme i u Rimu, gdje je polag Rafaela, Mihalj-Angjela, Buonarotta, našega Julia Klovia i Zu-

*) U kvadernah šibeničkih spominju se u 16. vieku sljedeći od iste porodice. Godine 1569. M. Mathaeus Collunich, Cerdo. Godine 1570. i 1579. M. Leonardus Colunich. God. 1575. i 1585. S. Vincentius Kollunich alias Rota.

cheria, na bakru rezao i svoje slike kod Claudia Ducchettia i ostalih tiskati i prodavati dao. Oko godine 1565. nalazim ga opet u Mletcih, gdje je još godine 1572. živio, jer na njegovih bakrorezih, pravljenih od g. 1565. do godine 1572. podpisani su mletački rezari i prodavaoci: Ferdinand Bertelli, i Nikola Nelli, s gorespomenutimi godinami. Oko godine 1573. biaše Rota pozvan u Beč, gdje je valjda na preporuku svojih zemljakah, naime: slavnoga Antuna Vrančića, prvostolnika ugarskoga, i Stjepana Pisana, protonotara apoštolskoga i kanonika bečkoga, postao dvornim cesarskim slikarom i vajarom, jer kao takav spominje se u imeniku dvornieh umjetnikah 16. vieka. Poimence upisan je godine 1576. pod sljedećim naslovom: „Martin de Rota Röm. Kh. Majestet Conterfetter, Maler und Bildhauer." Isto tako spominje se u računih god. 1576., kad je od carskoga dvora za njeko svoje djelo dobio 100 for., zatiem god. 1577., kad je primio 20 for. na račun njekojega djela, što je za cesara Rudolfa II. iz željeza pravio, („der zu Rudolph II. Bildniss Pfennig, Eisen soll machen, in abschlag sollicher Arbeit 20 fl."). Nadalje godine 1581. opet kao: „Röm. kais. Majestet Conterfetter vnnd Pilthauer" *). Pod godinom 1583. ima u spomenutih računih zapisano: da je pokojnoga Martina Rote, cesarskoga vajara, udova Magdalena, primila 20 for. za jednu srebrnu oblicu, koju njezin suprug biaše načinio za cesara; nu ovdje je bez sumnje godina pogriešno napisana, budući da u imeniku dvornih umjetnikah još godine 1589. dolazi: „Martin de Rotta Contrafetter und Bildhauer" **), a znamo takodjer iz njegovih bakrorezah, da je još godine 1592. živio, u kojoj godini rezao je podobu cesara Rudolfa i risao grudnik njeke stare žene s njemačkom kapom.

Dok je još živio u Mletcih, biaše podupiran od svoga sugradjana, gorerečenoga Antuna Vrančića; kojega podobu rezao je trikrat na bakru, posvetivši mu takodjer dva svoja prekrasna bakroreza, prikazujuća mrtvoga Isusa, kojega nad grobom tri angjela drže, i Magdalenu pokornicu u pustinji. Poslie smrti Vrančića biahu izvorne bakrene ploče s rečenom podobom Vrančićevom poslane u Šibenik, gdje se u kući porodice Draganić-Vrančića još i danas nalaze, pokraj još jedne u bakru rezane, u njegovo vrieme netiskane slike. U vrieme svoga bavljenja na cesarskom dvoru, pravio je Rota podobe cesarah: Ferdinanda, Maksimiliana i Rudolfa, zatiem nadvojvodah: Karola i Ernesta, Izabele žene i Marie kćeri Karola V., kao takodjer mnogih carskih savjetnikah i dvorskih ljudih, medju ostalima i našega Nikolu Ištvanfia, cesarskog tajnika, Gašpara Sitnika, Stjepana Pisana Šibenčanina itd. Godine 1583. sgotovi takodjer podobu cesara Rudolfa s

*) Joh. Ev. Schlager. Materialien zur österr. Kunstgeschichte, im Archiv für Kunde österr. Geschichts-Quellen. Jahrg. 1850. II. Band, IV. Heft, pag. 753.

**) Schlager, kako gore, pag. 689.

mastima i poslà ju poglavarstvu grada Launskog u Českoj, gdje je do vremena švedskoga rata u viećnici visila *).

Ovo je sve, što sam mogao saznati o Rotovom životu. Njegova djela pokazuju, da je bio čovjek veleuman i da je liepe i smjele svoje misli znao kriepko izraziti u krasnih tvorovih. Risao je veoma pravilno i izvrstno, s iglom i dljetom radio je veoma fino, a podobe je pravio tako značajno i umno, da se najbolji tadašnji njemački bakrorezari, kao: B. Beham, Juraj Pencz, prvi učenik Dürerov, i Aldegravers s njim uzporediti nemogu. Njeke njegove podobe, kao: Ferdinanda I., Rudolfa II., Antuna Vrančića i Alberta Laska, spadaju medju najkrasnije bakrorezne podobe onoga vremena.

Nu za najslavnije njegovo djelo drži se obćenito „posljednji sud", polag Mihalj-Angjela Buonarotta, od kojega bakroreza prodani su pojedini odtisci na javnih dražbah za 300 do 320 franakah. Istu ovu sliku rezali su kasnije, polag Rote, Mateo Greutern, Ivan Wierinx, Leonhard Gautier, Dominik Cunego i J. Cole-Londini. Njegovim slikam s mastima, kao i tvorovim vajanim, neima sada traga, prem da je gore dokazano, da je Rota doista s mastima slikao, te iz srebra i gvozdja svakojake stvari vajao.

Mnogo pisaocah pisalo je do sada o Roti površno i kratko, svi su ga hvalili u različitim jezicim i različitim načinom, nu najljepši je sud, kojega o njemu izreče Neu-Meyr Antonio u svom djelu: „Collezione Manfredini di classiche stampe. Venezia 1833.", gdje na listu 25. sljedeće veli: „Rota Martino ..... Pieno di genio, celebre e felice nell' arte dell' intaglio, e di singolaro capacità nel produrre opere belle e piacevoli; particolarmente rispetto al disegno esatissimo, in cui paré non sempre riusci nella estremità delle figure. (Huber veli naprotiv: „Er zeichnete sehr richtig seine Figuren und meisterhaft deren Aussentheile."). Nulla lasciò a desiderare nell' ingegnosa unione della delicatezza coll' energico ed espressivo, grandioso e carateristico. Ne' suoi contorni infatti ritrovasi purezza e gusto, e nei ritratti divene famosissimo. Il bulino da lui è straordinariamente fino e grosso a tenor del bisogno. La sua composizione non riesce mai nè fredda, nè priva d'armonia etc." — — Zatim: „Qualcuno dei piccoli maestri potè superarlo nella finezza del trateggio; *ma nessuno gli può star a fronte nella facilità e intelligenza di questo suo piccolo e grandioso intaglio.*" Umni Francez Brulliot kaže takodjer na kratko o njemu: „Plusieurs de ses ouvrages sont *admirables et d' une grande finesse de burin.*"

Od bakrorezah poznati su do sada na broju 159 komadi, kojih opisi ovdje sliede.

---

*) Dobicer. Časopis českého museum. 1847. III. list 325.

Rotovi bakrorezi.

1. Sveto Trojstvo, polag A. Dürera. Bog otac s mrtvim Isusom i sv. Duhom. Na okolo angjeli. Dole znak Dürerov, god. 1511. i „M. R. S. F. 1566." (U mojoj sbirci.) Barču i Nagleru nepoznat.

2. Poboj ili klanje malene djetce, polag Fed. Zuccara ili Rafaela (drugi tvrde polag Franka ili Ticiana) sa 46 lica. Straga načinjeno je bježanje svete porodice u Jegjipat. Podpis: „Martin Rotta Sebenzan F. — Appresso Luca Guarinoni MDLXIX." Stariji odtisci ovoga bakroreza, bez imena Guarinonova, jesu veoma riedki. Vis. 14 pal. 6 liniah. Šir. 24 pal.

3. Sveta porodica počiva na putu jegjipatskom. Maria s djetetom sjedi pod sjenom velikoga drveta medju Josipom i Ivanom Krst., koj Isusu voće daje. S desna trga angjeo, u prilici djevojke, voće s drveta, u daljini, s traga, pase se magarac. S preda plivaju u bari dvie patke, a pokraj vode stoji janje. Odozgó u sredini medju oblaci nose tri angjela cvietje, a odozdó u sredini ima napis: „Titianus inventor 1569." S desna: „Martin Rota." Vis. 12 pal., šir. 16 pal 8 liniah.

4. Isti krasni bakrorez tiskan je takodjer naopako, ali je drugi odtisak veoma riedak.

5. Sveta porodica na putu u Jegjipat, polag drvoreza Dürerovog načinjena. Maria sjedi na travi i podaje djetetu jabuku. S traga sjedi Josip a njeka žena nosi voće u košari. S lieva vidi se angjeo, a s preda sjedi dvoje djetce na zemlji. S lieva znamenje Dürerovo s godinom 1526. Vis. 14 pal. 7 lin., šir. 10 pal. 6 lin.

6. Krstjenje Isusovo, s lieva dva klečeća angjela. Odozdó: „Martin Rota Sebenzan F. — Appresso Joan. Francesco Camocio." Vis. 7 pal., šir. 5 pal. 2 lin.

7. Isus u pustinji napastovan od djavola. Polag Corn. Corta. Vis. 6 pal. 3 lin., šir. 4 pal. 9 lin.

8. Židovi s poreznim novcem pred Isusom. Odozdó u sredini: „Titianus inven. — Ex Typis Lucae Guarinonij. — Martino Ruota Sebenzan F." S desna i s lieva stoje latinski versi: „Optans gens laqueis Jesum pharisaica Christum — In sermone constringere — Illum cui liceat Phariseus pendere poscit — Censum Caesari vel Deo — Indicat ex iussu Christi numisma figuram — Impressam tenens Caesaris. — Inquit cui Jesus: Quid Regis reddite Regi — Pendatis Deo, quid Dei est." Vis. 10 p., šir. 8 pal. 5 lin. Na kasnijih odtiscih fali ime Guarinona.

9. Spasitelj prikažuje se Petru pred rimskimi vratmi. Odozdó: „Raphael Vrbino pinxit in Vaticano. — Martin Rota Sebenzan F. 1568." Vis. 9 pal. 5 lin., šir. 12 pal. 10 lin. Na kasnijih odtiscih podpisan je Luca Bertelli.

10. Šibanje Isusa privezana k stupu, polag Ticiana. Odozdó: „Martin Ruota Sebenzan f. 1568." Vis. 5 pal. 4 lin., šir. 6 pal. 7 lin. Na kasnijih odtiscih ima napis: Lucae Bertelli exc," i „P. S. F. (Petrus Stephanoni Formis)."

11. Isus na krstu medju dvimi razbojnici. Odozdó María s Ivanom, i Magdalenom, s napreda vrag i smrt uplašeni. Polag Ticiana. Dole: „Martin Rota f. — Lucha guerinoni." Vis. 7 pal. 6 lin., šir. 6 pal. 1 lin.

12. Isus na krstu. S lieva stoji Maria, s desna Ivan Ev. a kod noguh Magdalena. Odozdó na skalini; „Martinus Rota F." Vis. 15 pal. 2 lin., šir. 11 pal. 5 lin.

13. Snimljenje Isusovo s krsta, polag Albrechta Dürera, s monogramom Dürerovim i Rotovim „MR." u jednoj daščici. Vis. 3 pal. 2 lin., šir. 2 pal. 5 lin.

14. Isusa polažu u grob, sa strane vidi se Maria. Na zemlji leži vienac od trnja i čekić. S desna odozdó napis: „Martin Rota Sebenzan f." Polag Frankove slike. Vis. 5 pal. 5 lin., šir. 6 pal. 7 lin.

15. Isti predmet sa 9 licah. Napis: „Lucas Penis inventor. Martinus Rota Sibenicensis incidebat. Joannis Martini Bononiensis Formis." Od ovoga bakroreza ima još dva odtiska malko različna.

16. Uzkrsnutje Isusovo, kako njeki misle polag F. Zucchara. Meni se čini polag Julia Klovia, jer je sasvim podobno Klovievomu uzkrsnutju, koje je takodjer u bakar rezano, s podpisom: „Nicolai Nelli formis Venetiis 1569.", a na uglu: „N. St." Odozdó napis: „Martinus Rota f. 1577. — Claudis Duchetti Formis." Vis. 10 pal. 10 lin., šir. 16 pal. (Polag Zania vis. 16 pal. 2 lin., šir. 10 pal. 7 lin.) U drugom odtisku podpisan je: „Lucas Bertelli."

17. Isti predmet, s podpisom: „Mart. Seben. f. 1569. — Apud Joannem Franciscum Camocium. Cum Privilegio." Vis. 8 pal., šir. 6 pal. 2 lin. Na njekih odtiscih ima napis: „Apud Joannes Franciscus Corretius (sic)."

18. Isti predmet, sa 5 lica od samoga Rote izumljen. Vis. 6 pal. 11 lin., šir. 4 pal. 7 lin.

19. Spasitelj sa zastavom stoji u jednoj uložnici i pokazuje na čašu, koja je pod njim. S napisom: „Il corpo e il sangue mio etc. — Martino Rota Sebenzan. F. Nicolo Nelli exc." Vis. 15 pal. 6 lin., šir. 8 pal.

20. Mrtvo tielo Isusovo drže nad grobom tri angjela u spilji, koju rese simboli četiri evangjelistah i svakojako granje i cvietje. Odozdó u sredini ima napis: „Mors mea vita tua. Antonius Verantius Archiepiscopus Strigoniensis Vngariae Primas D." S desna i s lieva: „Martino Rota.", Posve dole na bieloj hartiji: „Hic est lapis, qui contemptus est a nobis edificatibus, qui factus est in caput amguli (sic). MA. VI." S desna: „Benetto Stephani exc. cum privilegio." Ova krasna slika, posvetjena učenomu Vrančiću, spada medju najljepše tvorove Rotove. Vis. 16 pal. 1 lin, šir. 10 pal. E. Sadeler snimio je ovaj bakrorez. Na drugom odtisku ima napis: „Jo. Turpinus excud." isti predmet načinio je Rota po drugikrat. Tu sjedi Isus na grobu, spilja je s desna, a s lieva njeka okolica. Odozdó napis: „M. R." Zatiem: „R. S. F. (Rota Sibenicensis fecit)." Vis. 6 pal. 3 lin., šir. 4 pal. 11 lin. Na drugih odtiscih ima: „N. N. exc. (N. Nelli).

21. Osamnaest prizorah muke Isusove, načinjenih polag malih drvorezah Dürerovih, s napisom: „Redomtionis humanae mysteria. O vos omnes, qui transitis per viam, attendite et videte si est dolor sicut dolor meus. — Venet. Nicolai Nelli formis Anno Sal. MDLXVIII.“ U okviru s prizoromm uzkrsnutja Isusova, ima podpis: „Alberto Duro inventor. — Martin Rota Sebenzan fece.“ Vis. 14. pal. 7 lin., šir. 11 pal. 1 lin.

22. Vienčanje Marijino, polag Dürerovog drvoreza (br. 94), bez svakog znamenja i podpisa. Vis. 10 pal. 10 lin., šir. 7 pal. 8 lin.

23. Isus s Marijom i Ivanom Krst., sa 8 apostolah i jednom okostnicom (skeletom) s kosom, polag Marka Antona. Figure ove slike razrezane su većom stranom i nemaju podpisa, samo pod Marijom ima: „Martin Rota Sebenzan f.“, a pod skeletom: „In Venetia appresso Fernando Bertelli 1569.“ Svaka figura visoka je 3 pal. 10 lin., šir. 2 pal. 10 lin.

24. Sv. Dominik sjedi na djavolu i šiba ga. S desna odozdó: „Miste Deo Pater ter etc. — Martinus Rota F. — Lucae Bertelli formis.“ Vis. 12 pal. 6 lin., šir. 8 pal.

25. Sv. Jeronim u pustinji sluša zvuk trublje angjeoske. Iz daleka vide se mrtvi, kako iz grobovah ustajaju. Odozdó s desna: „Vanitas vanitatum et omnia vanitas. — Martinus Rota Sibenicensis F.“ U sredini: „Claudy Duchetti formis.“ S lieva: „Semper sonat in auribus meis illa terribilis vox: surgite mortui, venite ad judicium.“ Vis. 8 pal. 6 lin, šir. 6 pal. 8 lin. Ovaj predmet snimio je Rota polag slike Holandeza M. Coxcisa.

26. Sv. Petar mučenik klečeći na podu, drži lievom rukom zatvorenu knjigu, a s prstom od desne ruke kaže na zemlju, gdje je krv, što je iz njegove mačem probodene glave te iz probodjenih prsiuh potekla. Na zemlji napisano je: „Credo.“ S traga stoji drvo, za kojim se vidi sjena jednoga čovjeka. Čudna slika i čudna misao. Odozdó: „Martinus Ruota.“ Valjda polag Ticiana. Vis. 12 pal., šir. 8 pal. 2 lin.

27. Mučeničtvo sv. Petra dominikanca, polag krasne slike Ticianove, koja se nalazi u crkvi sv. Ivana i Pavla u Mletcih. Ima podpis: „Martinus Rota Sibenicensis F. — Lucae Guerinoni Formis.“ Vis. 14 pal. 6 lin., šir. 10 pal.

28. Sv. Magdalena moli pred razpjelom. Odozdó napis: „J. M. V. J. — M. R. F. — N. N. exc.“ Vis. 6 pal. 6 lin., šir. 5 pal.

29. Magdalena pokornica u pustinji drži desnu ruku na prsiuh, a u lievoj knjigu. Polag Ticiana. S desna odozdó: „Martinus Rota.“ Vis. 7 pal., šir. 5 pal. 6 lin.

30. Ista Magdalena pokornica u pustinji. Na dašćici odozdö s desna ima napisano: „Reverendiss. et Ill. Dno. Antonio Verantio Episcopo agriensi d.“ U sredini: „Ticianus“, s lieva: „Martinus Rota Sibenicensis.“ Krasna slika, obraz Magdalene ima izraz velike resignacije. Vis. 7 pal. 5 lin., šir. 5 pal. 5 lin.

31. Magdalena u profilu drži u vis ruke i moli. Odozgó medju oblaci nose dva angjela kitu mira. Valjda polag Ticiana. Odozdó: „Martinus Rota Sibenicensis.“ Posvećena je slika torčelanskomu biskupu Ivanu Delfinu. Na kraju stoji adresa C Ducchetta, s godinom 1570. Vis. pal. 3 lin., šir. 7 pal. 7 lin.

32. Djevica Maria, s mrtvim Isusom na koljenih, sjedi pod krstom. Odozdó napis: „Michel Angelus Bonarotti inventor. Martinus Rota.“ Na kraju sliede 8 versi u talijanskom jeziku: „Signor, che l' tutto etc. — Con Privilegio. — Appresso Gioan. Franco Camocio.“ Vis. 5 pal. 9 lin., šir. 5 pal. 2 lin. Vrlo krasno djelo.

33. Bog otac drži u naručju mrtvoga Isusa. Sa strane angjeli sa znakovi muke, u zraku sv. Duh. Odozdó u sredini na daščici ima monogram A. Dürera s god. 1511. Zatiem: „M. R. S. F. 1566.“ i adresa N. Nellia. Rota rezao je ovu sliku polag Dürerovog drvoreza. Vis. 14 pal. 7 lin., šir. 10 pal. 6 lin. (Jedan odtisak u mojoj sbirci.)

34. Trostruko razmatranje sv. rožarija, s predstavljenjem triuh drvetah. Na svakom načinjeno je šest okruglih slikah s prizorom iz života Marijina. Gore ima napis: „Devota Rosarii Beatae Mariae Virginis contemplatio triplex, grandiosa, dolorosa, gloriosa.“ Dole: „Martinus Rota. — Lucae Bertelli Formis.“ Vis. 12 pal. 10 lin., šir. 17 pal.

35. Posljednji sud, polag najslavnije slike Mihalja Angjela u kapeli Sikstini. S lieva dole: „Sermo Emanueli Philiberto Duci. D. — Martinus Rota Sebenicensis F. 1569. — Lucae Guarinony formis.“ Vis. 12 pal, šir. 8 pal. 7 lin. Na kasnijih odtiscih ovoga veoma riedkoga bakroreza ima na mjesto adrese prazna daščica. Na njekojih snimkah ima odozdó s lieva: „Leonardus Gautier fecit.“ Vis. 11 pal. 6 lin., šir. 8 pal. 6 lin. Ova riedka slika može se spoznati po podobi Mihalja Angjela, koja je na vrhu slike. Na izvornoj slici gleda na lievo, a u snimku na desno. H. Wierx snimio je ovu sliku, ali velikom i vrlo lošom promjenom. Istu sliku snimili su takodjer J. Cole u Londonu i Dominik Cunego u Rimu god. 1760. na velikom listu. (Jedan odtisak nalazi se u mojoj sbirci *).

*) Od ove krasne slike najredji je onaj odtisak, na kom je samo Karon sa svojom pratnjom na čamcu sasvim izradjen, ostale figure nisu gotove. Od ovoga odtiska nalazi se jedan eksemplar u mojoj sbirci. O njemu veli Heinecke u svom djelu: Nachrichten von Künstlern und Kunstsachen. Leipzig 1768. Th. I. pag. 400 sljedeće: „In der Churfürstlichen Dresdnischen Sammlung ist ein Abdruck, wo von dem Blatte nichts als der Kahn des Charons fertig, das übrige nur im Umrisse angedeutet ist, dergleichen man wohl nicht mehr finden wird.“ Moj snimak ima sljedeći napis na daščici s lieva: „Ilmo. et Rmo Dno. Petro Strozae Smi. L. N. Domini Pauli Papae V... mum secretarum ad Principes secretario, virtutum fautori. M. G. D. D.“ Druga daščica, gdje biaše ime Rotovo, stoji prazna. — Bottari, koj takodjer ovaj snimak spominje, kaže da se pod M. G. Mateo Greutern (bakrorezar iz Štrasburga) razumjevati ima, koj je u ono doba u Rimu stanovao.

36. Posljednji sud, drugi sastav, po svoj prilici polag Ticiana. Odozdó na kraju napis: „Rodolpho II. Rom. Imp. Cl. Germ. Vngariae, Boemiaeque Regi inclito. Arch. Austriae, Humilis. Clientulus Supplr. D. D. M.D.LXXVI. Martinus Rota.“ Vis. 11 pal. 11 lin., šir. 8 pal. 6 lin. Ista slika rezana je i u većem formatu. Odozdô stoji: „Martinus Rota inventor. — Jachomo Franco fece. — Raphael Fastel formis.“ (U sbirci nadvojvode Albrechta u Beču.)

37. Tretje predstavljenje posljednjega suda, s podpisom: „Opus a Martino Rota inventum fereque exculptum, Anselmus Boetius de Boodt Rudolphi II. Rom. Imp. medicus sibi et amicis perfici curavit. Cum priv. Sac. Caes. Maj.“ Ovu sliku načinio je Rota ponajviše polag slikah Mihalja Angjela i Ticiana. Medju blaženimi nalaze se podobe od austrianske carske porodice. Nu ovu sliku nije sám Rota dovršio, već ju je Boodt, po smrti Rotovoj, od drugoga umjetnika svršiti dao. Ista slika posljednjega suda mnogo je gorja od gore spomenutih.

38—62. Poprsje podobah 24 prvih rimskih cesarah, od Julia Cesara počamši do Aleksandra Severa. U svemu 25 komadah s naslovnim listom, na kom je načinjen ures od gradjevine, s kipovi Marsa i Merkura. U oblici ima naslov: „Imperatorum Caesarumque viginti quatuor etc.“ Dole: „Claudii Duchetti formis“, a odozdó: „Martinus Rota Sibenicensis. F.“

Podobe pojedinih ljudih.

63. „Abundius (Ant.) A. F. anno suae aetatis XXXVI. M.D.LXXIIII.“ Dole s desna: „Martinus Rota F.“ Poprsje. Vis. 5 pal. 8 lin., šir. 4 pal. 5 lin.

64. „Alphonsus II. Esten. Ferrar. Dux V.“ Poprsje. „Martinus Rota Sibenicensis.“ Vis. 7 pal. 6 lin., šir, 5 pal. 6 lin.

65. „Balassa de Gyarmath Joannes Cons. S. C. R. May. Janitorum Reg. Magister in Ungaria aetat. suae LVII. M.D.LXXV.“ Poprsje. „Martitinus Rota F.“ Vis. 7 pal. 1 lin, šir. 5 pal. 3 lin.

66. „Broeck (Joan van der) aet. XXXI. Anno MDLVIIII.“ Poprsje. Dole u sredini: „M. R. S. F.“ Na istom listu odozgó: „Violantis Pignae Ann. XXVII. M. R. S. F.“ Vis. 6 pal. 8 lin., šir. 4 pal. 8 lin.

67. „Carolus D. G. Austriae dux Burgundiae. M.D.LXXV. Martinus Ruota.“ Vis. 3 pal. 5 lin., šir. 2 pal. 9 lin. Polovica tiela.

68. „Carolus D. G. Archidux Austriae — — Tiroli et Goritiae ZC. M.D.LXXVI.“ Polovica tiela. Odozdó u sredini sasvim maleni monogram. Vis. 8 pal. 5 lin., šir. 5 pal. 5 lin.

69. „Carolus V. Dei G. Imp. semp. Aug.“ Poprsje, Monogram dole s desna. Vis. 8 pal, šir. 6 pal. 5 lin.

70. „Carolus Archidux Austriae.“ Poprsje u oklopju s obrazom sa strane. Odozdó Fortuna, sjedeća na dvih pliskavicah u moru, s pod-

pisom: „Audaces Fortuna juvat.“ Tu neima ni imena ni znaka! Rotova, ali je značaj njegove radnje. U nakitu slova: „N. N. F.“ (Nicolaus Nelli Formis.)

71. „Clusius (Carol.) Atreb. aet. an. XLIX. M.D.LXXV. Martinus Rota f.“ Polovica tiela. Vis. 4 pal. 3 lin., šir. 3 pal. 3 lin.

72. Coleon Bartol Andegaven. et Burgund. Belli Dux Max.“ Obla, od četiri alegoričkih figurah nošena slika. Dole napis: „Propria gentis et Militiae Insignia.“ Znak Rotov stavljen je na oružju. Vis. 8 pal., šir. 6 pal.

73. „Crato a Crafftheim Joh. Medicus impp. Caes. D. Ferdinandi I. et Maximiliani II. Martinus Rota f.“ Poprsje. Vis. 7 pal. 2 lin., šir. 6 pal. 6 lin.

74. „Eder Georgius. Doctr. sacr. caes. Mtis. Consil. aul. imp. ZC. An. Do. M.D.LXVIII. aetatis suae LI.“ Poprsje. Znak Rotov odozdó s desna. Vis. 2 pal. 6 lin., šir. 3 pal. 4 lin.

75. „Enzestorf Wolfius Christoforus — slavni Musicus — M.D.LXXV.“ Polovica tiela. „Martinus Rota.“ Vis. 5 pal 10 lin., šir. 4 pal. 6 lin.

76. „Ernestus D. G Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Comes Tiroli. ZC. Maximil. I. F. M.D.LXXVI.“ S monogrąmom: „M.⊕ (kolo) F.“ Polovica tiela. Vis. 8 pal., šir. 5 pal. 6 lin.

77. „Feierkuvius Steph. Episcopus Vesprimensis, Abbas S. Martini etc. Aetatis suae VI. (sic) M.D.LXXV.“ Do polovice tiela. Gore s desna znak Rotov. Vis. 8 pal. 2 lin., šir. 5 pal. 9 lin.

78. „Ferdinandus D. G. Roman. Imp. semper Aug. — M.D.LXXV. Martinus Rota F.“ Vis. 8 pal., šir. 5 pal. 5 lin.

79. „Fichardus Joannes J. C. Francofurtensis An. aet. LXIX. An. Salut. M.D.LXXXI. Martinus Rota F.“ Vis. 4 pal. 5 lin., šir. 4 pal.

80. „Gaill Andreas J. C. et S. C. M. a. Consiliis 1575. Martinus Rota F.“ Vis. 4 pal. 4 lin., šir. 3 pal. 2 lin. Na boljih odtiscih ima dole gòdina 1579 a ime Rotovo dvakrat.

81. „Gonzaga Ferd. Praef. Gal. Cisalp. Trib. Max. Leg. Caroli V.“ Poprsje. Bez svakoga znamenja. Vis. 6 pal. 7 lin., šir. 4 pal. 8 lin.

82. „Gregorius XIII. Pon. Optim. Maximus“ Poprsje. Odozdó: „Martinus Rota Sibenicensis Formis.“ Vis. 6 pal. 6 lin., šir. 5 pal 6 lin.

83. „Grunbuelt Arnoldus van, aet. XXXXIV. Anno M.D.LVIII.“ Poprsje. Dole u sredini: „M. R. S. F.“ Vis. 6 pal. 7 lin., šir. 4 pal. 8 lin.

84. „Gustavus Dei Gratia Sueciae Rex.“ Poprsje. Dole u sredini: „M. R. — S. F.“ (Stephanoni Formis? ili Sibenicensis Fecit) Vis. 6 pal. 6 lin., šir. 4 pal. 10 lin.

85. „Hagki Petrus Rom. Imp. Rudolphi II. a consiliis. M.D.LXXVIII.“ Dole s desna znamenje Rotovo. Polovica tiela. Vis. 7 pal. 5 lin., šir. 4 pal. 11 lin.

86. „Isthuanffi Nicolaus S. Caes. M. Secretarius aetatis suae XXXVI. Anno Domini M.D.LXXV. Martinus Rota fecit." Do polovice tiela. Velikom vještinom izradjena slika. — Odozgó ima grb sa zviezdom i mjesecom. Vis. 7 pal., šir. 5 pal. 6 lin.

87. „Kaiszmark Albertus a Lasko Palatinus. M.D.LXXVI." Dole s desna znamenje Rotovo. Polovica tiela. Vis. 8 pal., šir. 5 pal. 6 lin.

88. „Manutius Aldus Pius", slavni mletački tiskar. Polovica tiela, sa znamenjem Rotovim. Vis. 6 pal. 6 lin., šir. 4 pal. 9 lin.

89. „Manutius Paulus Aldi F." (Filius). Vis. 7 pal. 8 lin., šir. 5 pal. 5 lin.

90. „Maria Aust. Reg. Bohem. Caroli V. imp. fi." Poprsje. Dole s lieva: „M. R." Vis. 6 pal. 6 lin., šir. 4 pal. 9 lin.

91. „Mathias Archidux Austriae." Polovica tiela u oklopju. 1579. Bez znamenja, veoma liepi i riedki bakrorez.

92. „Maximilianus II. Imp. et Rex." S posvetom: „Potentis. Regi deditiss. client. Mart. Rota. F. D. M.D.LXXIII." Polovica tiela u oklopju. Vis. 8 pal. 10 lin., šir. 7 pal. 5 lin.

93. „Maximilianus II. Imp." sa šeširom na glavi, s posvetom: „Potentis. Im. Caes. — — Client. Mart. Rota F. D. MDLXXIV." Poprsje. Vis. 7 pal. 11 lin., šir. 15 pal. 10 lin.

94. „Maximilianus II. D. G. Roman. Imp. semper Augustus. — M.D.LXXV." Dole s desna znamenje Rotovo. Polovica tiela. Vis. 8 pal., šir. 5 pal. 6 lin. Snimka ove slike neima Rotovo znamenje.

95. „Maximilianus II. Rom. Imp. Pius. Felix semper Augustus." Poprsje s jednom stranom obraza, koj na desno gleda. Oko glave lovorov vienac, tielo je u oklopju, a na prsih visi zlato runo. Dole orao s oblicom i poslovicom: „Deus providebit" S desna na kraju: „Martin Rota Sebenzan fecit. Nicol. Nelli exc. 1568." Vis. 8 pal. 2 lin., šir. 5 pal. 10 lin.

96. „Medicis Cosmo (de)" medaillon, s allegoričkimi figurami. Dole u sredini: „Discorsi historici universali di Cosimo Bartoli gentilhuomo et academico Fiorentino. Martino Rota Sebenzano fece 1568." Vis. 7 pal. 8 lin., šir. 5 pal. 3 lin.

97. „Medici Jo. Jacobus Marchio Mariniani Isubriae Decus." Od ozdó: „Alphonsus II. Esten. Ferrari Dux V. — Martinus Rota Sibenicensis." Vis. 6 pal. 7 lin., šir. 4 pal. 2 lin.

98. „Mendozza (Don Francisco Hurtado a,) aetatis suae XLVIII. MDLXXXII." Poprsje. Dole s desna znamenje Rotovo. Vis. 6 pal. 10 lin., šir. 3 pal. 10 lin.

99. Paré Ambroz, prvi kirurg Henrica II., Franje II., Karola IX. i Henrika III., kraljevah francezkih. Polovica tiela. S desna napis: „Humanum — Paraei — Galliae. Anno aetatis LXXII. MDLXXXII." U 4ini. Bez znamenja. Veoma riedki bakrorez.

100. „Peterle Michael aetatis suae XLVIII. M.D.LXXXII." Poprsje. Odozdó s desna znamenje Rotovo. Vis. 6 pal. 10 lin., šir. 3 pal 10 lin.

101. „Pifferius Don Franc. Savinat. aetatis suae LVI." Polovica tiela. Vis. 6 pal. 6 lin., šir. 4 pal. 4 lin.

102. „Pigafeta Celsus medicus vicentinus an. XXVIIII. 1571." Dole u sredini znamenje: „M. R." Vis. i šir. 4 pal. 5 lin.

103. „Pigna Violant ann. XXVI." Poprsje. Dole u sredini: „M. R. — S. F." Vis. 6 pal. 1 lin., šir. 4 pal. 8 lin.

104. „Pisanus Steph. Sibenicensis, Protonotarius apostolicus. Aetatis suae LX ann." s poslovicom: „Omnia ab alto. Mart. Rota Sibenicensis. Viennae Austriae fecit anno MDLXXIII." Do polovice tiela. Vis. 8 pal. 10 lin., šir. 6 pal. 8 lin. Prvi veoma riedki odtisci neimaju godine.

105. Pius V. papa, na uspomenu saveza Filipa II. od Španije i dužde mletačkoga. Od Rote risano i rezano. Dole podpis: „Martinus Rota Sicensis fecit." Vis. 9 pal. 3 lin., šir. 7 pal.

106. „Pius V. Pont. Opt. Max." Dole na daščici: „Or che di Pietro. etc." a odozdó: „Martin Rota Sebenzan F. Nicolaus Nelli exc. 1566." Vis. 11 pal. 3 lin., šir. 7 pal. 9 lin.

107. „Rudolphus II. Maximiliani II. F. Rom. Hung. Bohem. Rex. MDLXXV." Polovica tiela sa žezlom u ruci. Odozdó znamenje Rotovo. Vis. 9 pal. 8 lin., šir. 7 pal. 9 lin.

108. „Rudolphus II. D. G. Rom. Imp. Archid. Austr. D. Burg." Poprsje, glava lovorom ovienčana, sliku nose dva orla. Dole s desna: „Martinus Rota." Vis. 9 pal. 8 lin., šir. 4 pal. 6 lin.

109. „Rudolphus II. D. G. Rom. Imp. — Cum gra. et pre. Caes. ad V. annos 1592." Polovica tiela. Dole s desna znamenje Rotovo. Vis. 10 pal., šir. 6 pal. 6 lin. U prvih odtiscih bez napisa: „Cum privilegio" i bez godine 1592.

110. „Rudolphus II. D. G. Roman. Imperator. — Martinus Rota f. 1577." Slika do koljena. Vis. 11 pal. 1 lin., šir. 8 pal. 1 lin. Od ove slike jesu dva odtiska, na prvom stoji god. 1574. a car ima sasvim kratke brkove, na drugom ima car brkove i bradu, i godina 1577.

111. „Sitnick Caspar. Phiae. et J. V. Doctor. Serenissimi Archiducis Caroli Consiliarius. — Anno virginei partus MDLXXIIII. aetatis suae XXXIIII. Martinus Rota." Polovica tiela. Vis. 6 pal. 3 lin., šir. 4 pal. 6 lin.

112. „Strada Octavianus de, Mantuanus, Jacobi Caes. Antiquarii fil. anno aetatis suae XXIII. MDLXXIIII. Mart. Rota sculp." Polovica tiela. Vis. 4 pal. 4 lin., šir. 3 pal. 2 lin.

113. „Valeta Joannes D., magnus magister Religionis Hierosolomitanae. Ticianus inv. M. Rota f. 1565." Polovica tiela u urešenom osmouglu. Vis. 7 pal. 5 lin., šir. 4 pal. 1 lin. Ferando Bertelli snimio je ovu sliku, s preinačenim napisom: „Joannes de Raletta Magnus magister Hospitalis Hiero-

solomitanus MDLXV." U sredini: „Ferando berte." Na njekih eksemplarih ima nad ovom slikom podoba Gonzage, s napisom: „Gonzaga Ferd. Praef. Galliae Cisalp."

114. Istoga Valetu rezao je Rota po drugikrat, u većem formatu. Odozdó stoji podoba Alberta Laska, s podpisom: „Albertus a Lasko Palatinus Sinadiensis, Capitaneus Landskoronensis, Lib. Baro. in Kaiszmark, Lasko, Rithvittny et Dunajetz etc. — MDLXXVI. M. ⊕. (kolo) F." Nepoznat Barču i Nagleru.

115. „Verancius Antonius Archiep. Strigon. Hung. Primas. — Martinus Rota Sibenic." Poprsje u ovalu. Sa strane Mars i Minerva, odozdó dvie aždaje s mačevi u sredini, a sa strane dva nepoznata grada, odozgó drže dva angjela grb Vrančićev, nakitjen s biskupskom mitrom. Grb ima šest liera. Vis. 12 pal. 2 lin., šir. 8 pal. 2 lin. Na prvom veoma riedkom odtisku višja je slika za 5 lin., te ima odozgó nad grbom napis:

„Lilia sex vernant quae de Verantia stirpe
Impiger Alcidesque sevit Pallasque rigavit,
At fovet ex alto qui conspicit omnia Phoebus."

Bakrena ploča ove slike nalazi se još sada u Šibeniku kod porodice Draganić-Vrančićah. Jedan novi odtisak ove ploče, kao i dva stara veoma riedka, nalaze se u mojoj sbirci.

116. „Verancius Antonius Archiepiscopus Strigoniensis Ungariae Primas." Dole s desna: „Martinus Rota Sibenicensis." Polovica tiela. U lievoj ruci dva prekrstjena mača, s desna otvorena knjiga, s lieva sát i globus. Vis. 8 p. 6 l., šir. 6 p. 6 l. Drugi odtisak je retuširan, te za riečju „Primas" stoji još: „et Locumtenens S. C. R. A. M. MDLXXI." Ovaj retuširani bakrorez čuva se u izvoru kod porodice Draganić-Vrančićah u Šibeniku, jedan novi odtisak nalazi se u mojoj sbirci.

117. Podoba jednoga čovjeka, do polovice tiela. Na glavi ima kapu, a na sebi kabanicu. U desnici ima hartiju, lievicu drži na maču. Gore s lieva stoji: „Anno aeta. suae XXX." Bez imena Rotova. Vis. 4 pal. 2 lin, šir. 3 pal. 3 lin.

118. Podoba njekog matematika sa šestilom u ruci, do polovice tiela. Sjedi za stolom, na kom više knjigah leži. Na klinu s desna vise matematički nastroji, a s lieva stoji veliki globus. Dole s lieva ima monogram Rotov, a odozgó: „vndique frustra." Vis. 7 pal. 6 lin., šir. 5 pal. 6 lin.

Razne slike.

119. Boginja čuvarica od Toskane jaši na lavu, u obadvih rukuh nosi vience i medaillone. Odozgó grb Aleksandra od Medicisa, a odozdó: „M. S. (Martinus Sibenicensis)." Vis. i šir. 6 pal. 3 lin.

120. Prometeo prikovan na stieni kaukazkoj, i deran od jastreba, polag Ticiana. — Martinus Rota 1570. Vis. 7 pal. 3 lin., šir. 5 pal. 8 lin.

121. Turčin na kolu od srieće, koje vrieme tjera, u prisutnosti cara i krstjanskih vladarah. — Martinus Rota Sibenicensis inue. Vis. 8 pal. 3 lin., šir. 6 pal. 6 lin.

122. Venus zaustavlja Adona da neide u lov. S traga pod jednim drvetom spava Amor, a gore u oblacih vozi se Juno s golubovi. Odozdó ima osam versah u talijanskom jeziku, koji počimlju: „Ecco la bella Dea." S lieva: „Martinus Rota formis." Vis. 9 pal., šir. 6 pal. 6 lin. Od ove slike imà više snimakah, na jednom snimku, od kojega se u mene dva komada nalaze, napisano je odozdó s lieva: „Tician inuentor. 1573. N. N. for." Odozgó u desnom uglu prazna daščica. Znamenite su haljine Venerine na ovoj slici, budući da su urešene s gajtani i uresi poput ugarskih i hrvatskih haljinah.

123. Krilata okostnica (skelet) s jednom smotkom hartije i s napisom: „Vigilate quia nescitis qua hora dominus veniet. S. Mat. 25." Pod nogama leže četiri lubanje. S desna znamenje Rotovo. Vis. 12 pal. 6 lin., šir. 10 pal.

124. Grb Stjepana Radeca biskupa jegarskoga. Sa strane Charitas i božica ufanja. Podpis: „Stephanus Radetius Episcopus Agrien. — MDLXXIIII." S desna: „Martinus Rota F." Vis: 13 pal. 9 lin., šir. 10 pal. 4 lin.

125. Grb baruna Ivana Velsperga, med božicama postojanstva i ufanja. Podpis: „Römischer kaiserlicher vnnd zu Hungern - Rath etc." Hans Freyherr zu Welsperg etc. Martinus Rota Dalm." Vis. 15 pal. 8 lin., šir. 4 pal. 6 lin.

126. Grb Wolfa Enzersdorfa, s bordurom. Barču i Nagleru nepoznat.

127. Više turakah, koji se napinju, da dva hrasta sa konopci prevale. S desna pokušavaju to isto krstjanski vojnici s jednim hrastom, te su ovi svoj hrast već prignuli, dočim druga dva nepomično stoje. S desna dole ima napis: „Martinus Rota Sibenicensis Venetiis F." Vis. 5 pal. 8 lin., šir. 7 pal. 9 lin.

128. Mletački lav vuče Sultana iz mišolovke, koja ovdje zaliev od Lepanta predstavlja, i u kom je jedan Turčin već ulovljen. Orao u zraku nosi krvavo srce. Dole s lieva: „Martinus Rota Sibenicensis Venetiis F." Veličina kako gornja.

129. Bitka kod Lepanta. Dole napis u 22 versih, koji počimlju: „En, sculptae navalis pugnae ad Echinadas undas etc. — Martinus Rota Sibenicensis faciebat" Vis. 12 pal., šir. 16 pal. 10 lin.

130. Osnutak (Plan) bitke kod Lepanta. Dole napis: „Il vero ordine delle veduti — Portente armate etc. —. Martin Rota feze." Vis. 3 pal., šir. 4 pal. 4 lin.

131. Pastier, koj u romantičkom predjelu svoje stado na desnu stranu tjera, u kutu laje pas. S lieva: „Titianus inu." Ova slika nema podpisa,

ni znamenja Rotova, ali se iz tvora i načina rezanja vidi, da je njegovo djelo. Jedan odtisak nalazi se u mojoj sbirci. Vis. 6 pal. 9 lin., šir. 13 pal. 9 lin.

132. Vid Carigrada. Dole s desna: „Martinus Rota Siben. fecit. 1572." Mala podugačka slika od najveće riedkosti.

133. Vid Algira. Dole s desna: „Martinus Rota Seben. formis 1572." Kao gornji veoma riedki bakrorez.

134. Vid Rima. Bez podpisa, ali u svemu podoban gornjim.

135. „ Napulja,
136. „ Mesine,
137. „ Genove, kao gornji.
138. „ Jakina,
139. „ Mletakah,

(Ovi bakrorezi od br. 132. do 139., kao i sljedeći, biahu do sada sasvim nepoznati, a nisu još od nikoga popisani. Njeki nalaze se u mojoj sbirci.)

140. Tician Vecellio, slavni slikar mletački. Načinjen je kao starac s obrazom od jedne strane (en Profil), gleda na lievo. Ima veliku bradu i malu kapicu na glavi. Na vratu mu visi zlatni trovrstno opleteni lanac. S traga razvaline. Dole na dašćici: „Titianus Vecellius aeques Caes. Pictor celeberrimus." Prekrasno djelo Rotovo, prem da neima na slici njegova imena ni znamenja. Jedan odtisak nalazi se u sbirci carske knjižnice u Beču. Vis. 6 pal. 7 lin., šir. 4 pal. 5 lin.

141. Podoba Albrehta Dürera, slavnog njemačkog slikara, s obrazom od jedne strane u medajlonu u 12ini („Catalogue raisonnè des Estamps de feu Mr. Le Bar. d' Aretin. I. p. 41").

142. Sveti Jerolim, sjedeći kraj njeke podrtine na kamenu, čita knjigu. U kamenu napis: „J. M. V. J. — M. R. S. F." (U sbirci carske knjižnice u Beču.)

143. „Martinus D. G. Episcopus Vratislaviensis supremus per utramque Silesiam Capitaneus. — MDLXXVIII." (U istoj sbirci.)

144. Mossoczy Zacharias Eppus. Tinniniensis & Cons. Sacr. Caes. Reg. May. aet. suae an. 35. a. d. MDLXXVII. — Martinus Rota." (U istoj sbirci.)

145. Martin. — Čini se, kao da je podoba sámoga Martina Rote. — (U istoj sbirci.)

146. Maria polazi Jelisavetu. Odozdó napis: „Naturae humanae rerumque etc. — Nicolai Nelli formis Venetiis. 1569." Čini se da je ovu sliku Rota rezao polag slike Julia Klovia. (U istoj sbirci.)

147. Sveti Apostoli s Marijom, Ivanom Krstiteljem i sa slikom smrti. Odozdó: „Martin Rota Sebenzan f. — In Venetiis appresso Ferrando Bertelli 1569." (U sbirci nadvojvode Albrechta u Beču.)

147. Vignetta iz djela: „Historia della Vita et Fatti del Eccellentissimo Capitano di Guerra Bartolomeo Coglione. Scritta per M. Pietro Spino." Odozdó: „Martinus Rota Sibenicensis." (U istoj sbirci.)

148. Vid Pariza. } Ove dvie slike, koje se u istoj sbirci nadvojvode
149. Vid Roda. } Albrechta nalaze, spadaju po svoj prilici s onimi, pod br. 132 do 139 opisanimi, k jednomu povećemu djelu. Na njekojih ima podpis: „Martinus Rota Sibenicensis fecit 1572." Na slici Algira ima: „Algier fortificato di novo. MDLXXI."

150. „Don Francisco Hurtago a Mendozza. — MDLXXIV. Martinus Rota f." (slika pod br. 98. opisana, ima godinu 1582) Odozdó: „Octavianus de Strada Mantuanus Jacobi Caes. Antiquarii fil. aet. XXIII. MDLXXIIII. Martin Rota sculp." (ista slika, koja je pod br. 112). Pod ovom treća podoba s napisom: „Andreas Gaill. J. C. & S. C. M. a Consilijs aulicis 1579. — Martinus Rota f." (ista podoba opisana pod br. 80. ima g. 1575). (U istoj sbirci.)

151. „Isabella Aug. Caroli V. uxor." Na istom listu odozdó: „Maria etc. Caroli V. filia", kako je pod br. 90. opisano. Odozdó: „M. R. S. F." (U istoj sbirci.)

152. „Antonius Perenot Episcopus atpebaten. — M. R. S. F." Odozdó slika Feierköva, opisana pod br. 77. (U istoj sbirci.)

153. Topografički zemljovidi Dalmacije, koje opat Fortis na svom putovanju vidì i u svom putopisu napomenù. Medju ostalima vid rodnoga mjesta Šibenika od god. 1571.

154. Žena bosanska, koja porodi dvie nakaze, i to jedno djete od obojega spola s 4 rukami, a drugo djete na polu čovjeku, na polu svinji podobno. S podpisom: „Nella ricca cità de barban sopra le rippe del fiume Slavia (Sava) nella provincia della bossina, una schiava parturi a di 13 mazo (marzo) 1570 doi mostri, l'uno di qualli ha la facia, le mani, piedi et il membro hvmano, il resto tuto porco. Il giorno dietro ha parturito una creatura con l' uno et l' altro sesso, con quatro braccia. — In Roma. N. N." (Nic. Nelli). Izvorna ploča ovoga bakroreza nalazi se, pokraj drugih Rotovih pločah, u Šibeniku kod porodice Draganić-Vrančića. Jedan novi òdtisak čuvam ja u mojoj sbirci.

155. Bitka kod Kurzolarah (alle Curzolari), na velikom listu. S desna ima 35 versah u latinskom jeziku, koji opisuju sliku. Počimlju: „Quis violare ausit jurato foedere pacem" a svršuju: „Justitiam et summi Regem contemnere Olympi." Pod versi podpisan je pjesnik: „Belisario Gaboldini", a zatiem: „Martinus Rota Sibenicensis inventor. Jacobus Franco restituit, apud Nicolaum Nelli. MDLXXII. Venetiis. (Cicogna Iscrizioni Veneziane. T. V. pag. 636)."

156. Apolo muči satira Marsiasa (Huber. et Rost).

157. Stado ovacah s jednim magarcem, pred stadom ide u frulu svirajući pastier, kojega veliki pas gleda. Za stadom druga dva pastiera s

manjim psetom. S traga šuma i selo kraj vode, na kojoj dva broda plove. S desna: „Titiano Inut.“ (Jedan odtisak nalazi se u mojoj sbirci.)

158. Sv. Faustin kleči na podu i piše na zemlji „Credo“, dočim jedan vojnik nad njim mačem maše, mladi jedan sveštenik uplašen bježi u šumu. Odozdó napis: „Titianus Vecellius Eques Caes. Pio V. Pont. Max. faciebat. Luca Bertelli Formis.“ (Winkler). (Jedan odtisak nalazi se u mojoj sbirci.)

159. Nepoznati svetac (valjda sv. Faustin) na zemlji ležeći, kojega probada mačem jedan vojnik, dočim drugi čovjek bježi, gledeći na dva angjela, koji iz neba granu mučeničtva nose. Na jednom drvetu visi daščica s napisom: „Ticianus inuentor. Martinus Rota Sibe^nis^ F.“ (Jedan odtisak nalazi se u mojoj sbirci.)

Rotove risarije.

1. Obćenito ljudsko uzkrsnutje, liepo i umno sastavljeno. U sredini načinjen je njeki čovjek s ljetećom haljinom i s raztširenima rukama. Ima ćelavu glavu i veliku bradu, a gleda prema otvorenom nebu. Oblake tjeraju vjetrovi, što po zemlji pušu. Mrtvi ljudi, što se iz grobovah podižu, predstavljeni su u raznih položajih. Ova savršeno dobro i umno sastavljena slika, o kojoj veli Bartsch: „Petit dessein precieux par son fini et son expression“, risana je na žutkastoj hartiji u 4ini s perom, tuširana bisterom i uzvišena bielom bojom. Nalazila se njegda u sbirci vojvode de Lignea, a sada u sbirci nadvojvode Albrehta.

2. Podobna slika, sastavljena od mnogo licah u raznih položajih. Za listnatimi drvesi vidi se jedan čovjek, koj se brani od zdraka, što dopire iz neba. Ova liepa slika risana je na zelenoj hartiji s perom, sjene izradjene su kinezkim tušom, ostalo je popunjeno bielom bojom. (U istoj sbirci.)

3. Jupiter ubija titane sa svojimi gromovi. Na tamnoj hartiji crvenilom risano i perom popunjeno, u 4ini. (U istoj sbirci.)

4. Jedanaest ljudih u raznih položajih, stranom goli, stranom u liepo risanih plaštovih zamotani, zabavljaju se zajedno. Slika umno risana perom i poplavljena kinezkim tušom. (U istoj sbirci.)

5. Tri podobe do polovice tiela, u oklopju, s perom veoma dobro risane (tres bien dessinés). Spominju se u opisu kabineta Pavla Brauna iz Nürnberga, koj opis izdá Chr. Theofil Murr u Nürnbergu godine 1797., pag 51.

6. Poprsje njeke stare žene s kapom, od koje vise vrpce. Slika risana je godine 1592. crnom kretom u 4ini. Spominje se u imeniku sbirke Dekana Veitha iz Šafhausena, koja sbirka prodana je putem dražbe godine 1835.

Izvori. Bammeville (de) M. Catalogue of the very important and interesting collection of engravings by ancient masters. London 1854. N. 527. 528. — Bartsch Adam. Le peintre graveur. Vienne 1803—21. — Bartsch. Catalogue raisonné des desseins originaux des plus grands maitres du Cabinet le feu le prince Charles de Ligne. A Vienne 1794. pag. 71. — Bartsch Fr. Die Kupferstichsammlung der k. k. Hofbibliothek in Wien. W. 1854. p. 57. — Basan F. Dictionaire des graveur anciens et modernes. Paris 1767. — De Boni. Biografia degli Artisti. Venezia 1840. — Bottari. Raccolta di Lettere. II. pag. 287. 341. — Brulliot Fr. Dictionaire de Monogrammes, Marques, Figurées, Lettres, initiales noms etc. Munich 1832. P. I. N. 370. 618. 2021. 2953. P. II. N. 2890. P. III. N 1150. — Brulliot. Catalogue raisonné des Estampes du Cabinet de Aretin. Munich 1827. — Catalogo dei più celebri intagliatori in legno ed in rame. Milano 1821. — Časopis českého Museum. 1847. III. pag. 325. — Cicogna. Iscrizioni Veneziane. T. V. pag. 636. — Fortis. Reise in Dalmatien. Born 1776. I, pag. 220. — Füssli J. R. Allg. Künstlerlexikon. Zürich 1779. — Heinecke. Nachrichten von Künstlern und Kunstsachen. Leipzig 1768. — Heller J. Lexikon der vorzüglichsten Kupferstecher u. s. w. Bamberg 1825. — Heller J. Monogrammen-Lexikon. Nürnberg 1831. — Huber J. J. Handbuch für Künstler und Freunde der Kunst. Augsburg und Leipzig. — Huber und Rost. Handbuch über die vornehmst n Kupferstecher und ihre Werke. Zürich 1796—1808. — Murr Chr. T. Bibliotheque de Peinture, de sculpture et de gravure. Francf. et Leipzig 1770. — Nagler. Allgemeines Künstler-Lexikon — Nagler. Die Monogrammisten. München 1857—1859. I. p. 164. N. 358. — Neu-Mayr. Collezione Manfredini di classiche stampe. Venezia 1833. p. 25. XXXII. — Schlager J. Materialien zur österreich. Kunstgeschichte im Archiv für Kunde österr. Geschichts-Quellen. Jahrg. 1850. Bd. II. Heft 4. pag. 753. 689. — Ticozzi. Dizionario degli Architetti, Scultori, Pittori etc. Milano 1830. — Weigel. Cataloge. — Winkler G. Hist. Erklärungen feiner Gemälde. Leipzig 1768. — Zani. Enziclopedia Met. I. T. XVI. pag. 225. II. T. II. p. 221. T. V. pag. 154. 303. 326. 381. T. VII. pag. 76. 81. 208. 272. T. VIII. pag. 47. 105. 303. T. IX. pag. 38. 69. 201.

Rovinjanin Antun, gledaj Vescovo da Rovigno Antun.

Rovinjanin Lovro, gledaj Vescovo da Rovigno Lovro.

Rovinjanin Sevastijan, nazvan Schiavone (Slovinac, Slavjanin) da Rovigno. U Mletcih zvahu ga obično: „El laico Schiaon de Santa Lena", ili: „Fra Bastian de Santa Lena", ili: „Fra Bastian Virgola" (možebiti da je bio hrôm ili grbav). Slavni drvorezar i vajar 15. vieka. Rodio se oko god. 1420. u Rovinju u Istri od slavenskih roditeljah. Živio u monastiru sv. Jelene na otoku istoga imena kod Mletakah. Biaše fratar reda olivetanskoga. Oko godine 1480. načinio je u družtvu s fratrom Ivanom od Verone, za crkvu svoga reda na otoku Sv. Jelene kod Mletakah, prekrasne ormare i 34 stolice za pjevalište, na kojih je udjeljao, osim mnogih nakitah i uresah, takodjer slike 34 najpoglavitijih gradovah svieta, tolikom umjetnostju, da ovomu djelu, po svjedočanstvu Ticozzia, nefali drugo da bude jedno od najslavnijih svoje vrsti, nego plemenitije i tvrdje gradivo, t. j. kamen *). U crkvi sv. Marka, kako se iz sakristane do-

*) „Opera veramente *maravigliosa*, cui altro non manca per esser annoverata tra i capolavori della scultura, che più nobile e più durevole materia."

dje u pjevalište, nalaze se po njemu krasno izvajane (delicatement exécutes, veli Lecomte) stolice, što su njegda služile na porabu dužde i vieća mletačkoga. Nu samo njekoje od ovih stolicah načinjene su od našega umjetnika, jer kako urezana godina 1536 svjedoči, dovršene su ostale nakon njegove smrti. Na njegovih stolicah izdjelane su slike mudrosti, umjerenosti, ufanja, zatiem sv. Teodora, a s desna slike jakosti, vjere, ljubavi i sv. Marka, koj zajedno sa sv. Teodorom gleda na veliki oltar crkve. Na okolo krasni arabeski. Pod slikom mudrosti urezana su pismena: „P. S. S. — S. S. C.“, koje se tumače ovako: Padre Sebastiano Schiavone — i Sebastiano Schiavone Converso. U istoj crkvi sv. Marka u sakristani, načinio je Rovinjanin, u družtvu s Bernardinom Ferrandom od Bergama, na njekih razdjelih srednjega ormara, liepe rezarije s arabeski i predjeli.

Na jednom po njemu krasno izvajanom ormaru, koj se je čuvao u sakristani gorespomenute crkve sv. Jelene, biaše sljedeći napis:

EXTREMVS HIC MORTALIVM OPERVM LABOR,
F. S. DE ROVIGNO MONTIS OLIVETI
QVI TERTIO IDVS SEPTEMBRIS DIEM OBIIT. MDV.

Ovaj napis svjedoči, da je naš umjetnik umro godine 1505. Imao je više učenikah, od kojih je poznat samo fra Damian iz Bergame, najslavniji drvovajar svoga vremena, biaše takodjer redovnik reda olivetanskoga. Od njega ima izrezanih stolicah u crkvi sv. Dominika u Bergami.

Gorespomenute stolice, što biahu u crkvi sv. Jelene, propale su sada, samo dvie daščice s urezanimi slikami spašene su i biahu sahranjene, po svjedočanstvu Cicogne, kod kanonika Augustina Corriera u Mletcih, a nakon njegove smrti prodane su knezu Benedettu Valmarana, kod kojega potomstva nalaze se i sada. Jedna od ovieh slikah predstavlja krletku s pticama, a druga vid njeke gradje.

Izvori. De Boni. Biogr. degli Artisti. Venezia 1840. — Cicogna. Iscrizioni Veneziane. V. III. pag. 411. T. V. pag. 673. — Lecomte. Venise Pag. 90. 95. 109. — Morelli Jac. Notizia d' opere di disegno nella prima metà del sec. XVI. Bassano 1800. p. 10. — Moschini. Guida di Venezia. Ven. 1815. I. p. 283—306. — Sansovino. Venezia descritta. Ven. 1604. pag. 68. 172. — Stancovich P. Biogr. d. distinti Istriani. Trieste. T. III. Ticozzi. Dizionario degli Architetti, Scultori e Pittori. Milano 1830. — P. Vicenzo Marchese. Memorie dei più insigni Pittori, Scultori e Architetti Domenicani. Firenze 1854. Vol. II. pag. 225.

Rubčić Stanislav, pop, sitnoslikar, rodio se u Bosni, u selu Rubčiću na Crnom vrhu, početkom 14. vieka. Od njega je sačuvana u monastiru fojničkom u Bosni jedna knjiga, urešena sa slikama i s grbovi porodicah jugoslavenskih. Knjiga ova ima sljedeći naslov, pisan azbukom bosansko-hrvatskom: „Rodoslovje bosanskoga aliti ilirskoga i sàrpskoga vladanja, zajedno postavljeno po Stanislavu Rubčiću popu, na slavu Stepana

Nemanića (Dušana) cara Sàrbljem i Bošnjaka'." Prije naslovnoga lista ima jedan list, na kom je s jedne strane naslikana mati božja, koja drži Isusa u povojih i stoji na polumjesecu izmedju dvie crne glave, koje su na ključih nataknute (predstavljaju grb bosanski). Na drugoj strani toga lista naslikan je sv. Stjepan i Lovrinac, zaštitnici srbske i bosanske vlade, svaki od njih ima granu palme t. j. znak mučeničtva u ruci, a više njih stoji Eucharistia nad kaležom. Na naslovnom listu s druge strane naslikan je sv. Jerolim u pustinji, klečeći pred razpjelom. Zatiem sliede grbovi, naime na prvom listu deset grbovah ujedno. Zatiem na sljedećih listovih napóse: grbovi Maćedonije, Ilirije, Bosne, Dalmacije, Slavonije, Hrvatske, Bugarske, Srbije, Primorja. Za ovimi sliede 11 grbovi jugoslavenskih zemaljah i grbovi plemićah, na broju 127. Na listu posljednjem, 139., ima jedan grb iz različitih drugih sastavljen, n. p. dva lava krilata (jedan bjeo a drugi crven) drže u razpetim šapama krst, zatiem ima polumjesec, zviezda, lier, orlova krila itd., s nadpisom latinskim: „Semper spero."

Rudicić Antun, graditelj spljetski, radio god. 1474. u družtvu s graditelji Ivanom Filipovićem i s Ivanom Zakočevićem. Gl. Filipović Ivan.

Rudiger Henrik, sin Ditrika, koruški slikar 13. vieka, spominje se g. 1218. medju onimi slikari, koji su uresivali krasnu crkvu sv. Eme na Krškom u Koruškoj.

Izvor. Mitth. der k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale. II. Jahrgang 1857 pag. 297.

Rukenštain Gregur, graditelj 16. vieka, živio u Krajnskoj i sazidao g. 1544. med Polhovim gradcem (Bilichgratz) i Dobravom, liepu veliku crkvu sv. Petra, svu iz tesanoga kamena, s krasnimi velikimi vratmi, iznad kojih ima sljedeći napis:

GREGORIVS RVCKENSTAIN MAGISTER OPERIS AN. DOM. MDXLIIII.

S.

Salamon Petar, sin Ivanov, drvorezar, rodio se u Mletcih, živio početkom 17. vieka u Dalmaciji, ponajviše u Zadru. Godine 1609. dne 10. Listopada načini ugovor s Dominikom, Antunom, Ivanom i Nikolom od plemenite kuće Našićah, obvezavši se: da će polag osnovne predložene mu risarije, iz drva izrezati novi oltar sv. Vincenca, za crkvu sv. Dominika u Zadru, i to sa svimi stupci, okviri, urešenji, statuami, angjeli itd., te svoje djelo potrebitim pozlatjenjem uresiti, za plaću od 60 dukatah, ka kojoj svoti priloži peti Našić Kornelio, inkvižitor zadarski i vješti graditelj, još 25 dukatah u ime dara. Isti oltar imao je Salamon izraditi poput oltara

Imena božjega i presvetoga rožarija, koji oltari načinjeni su iste godine u Zadru za istu crkvu.

Izvor. Copia tratta dagl' Atti esistenti nella Cancellaria della Mag. Communità di Zara. 1609. MSC.

Salgeti-Drioli Franjo, slikar, rodio se u Zadru dne 19. Ožujka godine 1811. Otac njegov Josip zabavljao se pravljenjem rožolija maraskina, a njegova mati Josipa Basanova biaše rodom iz hrvatske Rieke. Jur u svom djetinstvu učio se Salgeti risati ornate (graditeljske nakite) od njekoga Nieve iz Vičence i od Župania, učitelja IV. razreda u Zadru. Kad je stupio u 14. godinu, poslà ga otac u Trst, da uči trgovinu, nu mladić zabavljao se radje risanjem i slikanjem, nego li trgovačkim poslom, te je s toga na molbu svoje matere dobio za privatnoga učitelja sitnoslikara Solferina, koj se jednom začudi, kad je vidio snimku božice ufanja, što ju je mladi njegov učenik snimio polag slike slavne Angjelike Kaufmanove. U Trstu ostadè Salgeti dvie godine, i budući da njegov učitelj Solferino, kao sitnoslikar, nije znao slikati mastima, s toga se je stao Salgeti učiti s mastima slikati od Solferinova sina, koj se bio uprav iz akademije mletačke vratio u Trst. Isti mladi slikar donì sa sobom snimku glasovite Ticianove „Assunte“ (Uznešenja Marijina), koju je snimio Rafo Martini *), slikar dubrovački, te je Salgeti ovu snimku s nova snimio, i to biaše prva radnja Salgetova s mastima.

Iz Trsta vratio se Salgeti natrag u Zadar, gdje ga je postojano oduševljavala radnja slikarska. Upoznav se slučajno s njekim sicilijanskim slikarom dekoracijah, počè s njim zajedno slikati na liepuši uresi svoje sobe s istoriom od Psyche. Njegova vruća želja biaše nastaviti nauke u Italiji, ali ga mati nehtjedè pustiti od kuće, jer ga trebovala pri svom poslu, dok nedodjè jedan pukovnik od genija, rodom iz Hrvatske, te on nagovori majku, da zadovolji želji svoga sina, jer će inače umrieti od pohlepe za naukom slikarskim. Mati pošalje dakle svoga sina u Rim na akademiju, kamo on najvećim uzhitjenjem otidè. Nu uvidivši do skora, da će obićnim akademičkim naukom mnogo vremena bez koristi potratiti, počè sám iz čovječjih okostnicah učiti anatomiju, i uz to, sa svom revnostju, viežbati se u risanju i slikanju prospektive, kao temeljim umjetnosti slikarske. Zajedno je marljivo risao i starinske statue, kojimi obiluje Rim nad svimi gradovi svieta.

Nakon dvie godine odè Salgeti iz Rima u Mletke, da uči tamo šaranje ili bojadisanje, u kojemu prednjači mletačka škola svim ostalim. Njegov učitelj Politi nukao ga je često, da se viežba u risanju golotinjah, te je do skora dobio dvie nagrade za njeke risarije ove vrsti. U isto doba snimao je pazljivo slike starih slikarah, i načinio sliku sv. Benèdikta za

*) Ovoga porodica preseli se u Napulj, a sám slikar Martini umre u Rimu u naručju Salgetovom.

zadarsku crkvu kaludjericah sv. Marie, koja slika biaše u domovini mnogo hvaljena.

U Mletcih ostadè Salgeti dvie i pol godine i vrati se opet u Dalmaciju, na tri mjeseca, gdje je snimao njeke slike Ticiana, Parisa Bordona, Tintoreta i drugih mletačkih slikarah. Iz Zadra otidè u Bolonju i Parmu za viditi djela slavnoga Korreggia i Karača, te posjeti zatiem po drugikrat Rim. Tu je medju ostalima djelima načinio za crkvu zadarskih kaludjericah sv. Marie, sliku klanjanja Sv. trih kraljah, a zatiem Isusa tjerajućega trgovce iz crkve, ali obe slike utonule su na svom putu u moru, te neostà drugo od njih nego glava Madone i Isusa. Ove radnje, ako i nebiahu savršeni umotvori, probudile su ipak u poznavaocih umotvorinah veliku pozornost, a svi su ukupno žalili, što su taka djela po nesreći propala.

U Rimu upozna se Salgeti slučajno s njekim Laisom, koj je mnogo obćio sa slavnimi slikari Minardom i Bianchinom, koji našega mladoga Dalmatina pozorna učiniše, da u svom nauku još nije sasvim pospješio, nukajući ga da uči djela Angjelika Beata, muža doisto angjeoskog. Salgeti poslušà umni savjet, te snimi velikom marljivostju dvie slike Angjelikove, sv. Marka i sv. Matea. Ujedno obljubi i djela neumrloga uzkrisitelja umjetnostih, Giotta, te odè u Fiorencu i Padovu, samo radi toga, da prouči potanko njegova djela. Tamo snimì njeke njegove slike, a medju ostalima Isusa na gori olivetanskoj, vodenima bojama, koju krasnu snimku pokloni on god. 1856. piscu ove knjige.

Vrativši se zatiem u Trst i u Zadar, načini g. 1840. za trstjansku izložbu umotvorinah svoju liepu sliku hrvatskoga guslara (Morlacco bardo). Stari sliepac, sjedeći pod hrastom, pjevà uz javorove gusle narodne pjesme. Njega okružuje mnogo svieta u različnih nošnjah dalmatinskih, slušajući ga pobožno i pazljivo, kao što običaje naš narod slušati pjesme od starih svojih junakah. Ovu sliku pohvalili su, kako zaslužuje, trstjanski i mnogi ini časopisi, a kupi ju veletržac Krayger u Trstu, te ju kasnije prodà njekomu u Beču. Za istoga Kraygera načini on u to doba djevojku talijanku, sa železnim šlemom na glavi, koja plače nad propastju republike talijanske. Za šibeničku porodicu Fontana načini proroka Mojsiju, koj kao malo diete gazi krunu samosilnika Farauna, a sa strane gledàju jegjipatski vještaci, koji proricaju nesreću iz toga čina. Veliku ovu, umno sastavljenu sliku, sgotovi oko godine 1841. u Fiorenci, gdje se je upoznao s mladim hrvatskim slikarom Vjekoslavom Karasom, kojega je prijateljski iz domoljubja u svojoj umjetnosti podučavao. Slika Mojsijeva izradjena je tolikom vještinom i marljivostju, da je, osim mnogih toskanskih časopisah, isti slavni slikar Benvenuti s uzhitjenjem o njoj govorio i svoj sud velikom pohvalom o njoj izreko, a i naš Tomaseo probesjedì s oduševljenjem o njoj, kad je bila godine 1841. javno izložena u Trstu. Medju ostalima govorio je Tomaseo u ono doba u svom djelu: „Studii critici II. pag. 425.“, sljedeće o Salgetu: „Francesco Salghetti è già a tale altezza nella sua via, che taluno potrà non lodare il fare di lui, disprezzarlo, nessuno. Ne'

suoi quadri domina il sentimento pensato d' uomo che fa dell' arte ministerio, non trastullo. Non so che composto nell' ardore, e nell' eleganza severo. Egli ha vedute tutte le scuole d' Italia, e per l' altre, come per gradi, venuto all' eterea purezza, alla forza gentile della scuola Toscana."

Iz Toskane odè Salgeti u Gjenovu i svrši tamo sliku: „Plač nad republikom florentinskom", koju sliku nabavi takodjer gorespomenuti Krayger. U tom gradu spoznà se s Angjelikom Isole, kćerjom Andrije Isole slikara, s kojom se takodjer još iste godine 1811. vienča. Za bankira Belingiera u Gjenovi načini još krasnu sliku Kolomba, sa svojim sinom u monastiru Rabidi, o kojoj kazà gjenoveska kritika, da je krasno i mudro sastavljena, da je velikom ljubavjom i finoćom izradjena i u svakoj strančici izabranim umom izvedena. Radi česa smatrali su istu sliku kao glavni ures tadašnje izložbe gjenoveske (god. 1842). Sada se nalazi taj umotvor kod markeza Spinole. Za gjenovesku župnu crkvu „di Nervi" načinio je više slikah na liepu, koje prikazuju prizore iz života Isusova, ali nije sve dovršio, jer naručitelji oskvrnuli su ugovor š njime načinjen. Odmah zatiem preduzè drugi posao kod Brinjola Sale, koj mu dadè popravljati njeke stare slike, medju kojimi je sv. Katarinu od Baroccia i podobu njekog Brinjole na konju, slikanu od Vandika, tolikom vještinom popravio, da nitko nije spoznao drugu ruku i slog, tako je svaku časticu u izpravku shvatio u duhu onih slavnih umjetnikah. Još je dobio u Gjenovi nalog, da za crkvu OO. Filipinah načini „vidjenje sv. Katarine Fieschi", koju sliku dovrši u Zadru, i čim ju u Gjenovu poslà, prosudjena je velikom pohvalom od četiri profesora tamošnje akademije umjetnostih. Nu radi ove slike imao je parbu s fratrovi, koji pobunjeni od njekog gjenoveskog slikara, nehtjedoše primiti isto djelo, radi toga, što sv. Katarina nije imala običnu nošnju. Salgeti vrati dakle kaparu od 500 franakah i pokloni sliku svomu tastu Isoli, koj ju kasnije prodadè markezu Spinoli.

Vrativ se u rodni svoj grad Zadar, načini tamo g. 1844. za englesku porodicu Bonam-Carter „Ljubav Rute prama Noemu", s kojim djelom zadovolji na toliko istu porodicu, da je morao za nju načiniti njeke crtice iz staroga zakona, izvadjeno iz Davidovih poslovicah, a zajedno i nošnje dalmatinske i svoju vlastitu podobu, za kojom biahu željni u Engleskoj. Za upraviteljstvo fabrikah u Gjenovi izradi sv. Mihalja arkangjela i sv. Ivana, te prodà onamo takodjer podobu jednog dalmatinskog župnika, kojega načini u slogu Moretta. U isto doba dovrši u Zadru još tri podobe, naime: pokojnoga biskupa šibeničkoga Bercića, koju naruči tadašnji kanonik a sadašnji biskup šibenički Maupas (ova slika načinjena je na daski), zatiem podobe Doktora Jerolima Definisa i njegove žene, u naravnoj veličini.

Godine 1847. do 1849. radio je u Zadru sliku Kolomba, kojega su njegovi neprijatelji u verige metnuli. Ruke starca Kolomba zakiva u gvoždje njegov neblagodarni sluga, kojega je on vrlo ljubio. U licu groznoga Babadila, koj nečovječni taj čin izvrši, izražena je umno njegova

paklena duša, a velikom pomnjom izradjeni su amerikanski gledaoci, ljudi, žene, djetca, vojnici, sveštenici itd, koji ćute veliku tugu i ogorčenje, kad gledaju, koja nesreća i neblagodarnost postižè onoga velikoga muža, koj staromu pokvarenomu svietu, novi sviet slobode pronadjè i otvori. Ovu krasnu sliku, koju resi skladni duh, živahnost šaranja, značajni izraz licah i ćutenjah, s pravilnostju risanja, biaše naručio njeki trgovac iz Gjenove, koj je godine 1848. falirao, te tako ostadè slika kod slikara.

Zadnjih deset godinah zabavljao se Salgeti, na žalost svojih prijateljah i cieniteljah umjetnosti, veoma malo sa slikarijom, nu tim više svojim kućnim gospodarstvom i fabrikom rožolija. Uzrok tomu bila je ponješto i velika nesreća, koja ga postignù, budući da je svoju prem ljubljenu ženu Angjeliku za vazda izgubio, koja je godine 1853. u Zadru umrla. Iz ljubavi prema njoj naumì on u njezinu uspomenu, nad njezinim grobom u crkvi sv. Franja u Zadru, načiniti veliku sliku s mastima na zidu, oko koje je sve do najnovijega vremena radio. U toj umno sastavljenoj slici predstavio je svoju ženu na mrtvom odru ležeću, sa svojim novorodjenim mrtvim djetetom u ruci. Pred njom kleči on sám u najvećoj tugi, a uz koljeno viju mu se dvoja malena djetčica, dočim naprema njima još troja djetca plaču i na pokojnicu kažu. Odozgó načinjena je u slavi Mati božja, okružena od mnogo angjelah i svetacah, te prima dušu pokojnice i njezina djeteta, koje angjeo u nebo prati. S druge strane vide se duše troje djetce Salgetove, koja su prije pomrla, te dodjoše sada s jednim angjelom svojoj majci na susret. Sa strane predstavljena je muka sv. Franje od Assissa, kao simbol strpljive muke pokojnice, i sv. Juraj ubijajući zmaja, kao simbol pobjede dobra nad zlim. Na okolo izradjeni su graditeljski nakiti.

U posljednje doba načinio je Salgeti takodjer nacrt jedne po njemu namišljene slike, o kojoj su naše hrvatske i srbske novine mnogo govorile. Slika ova imala je prikazati „cara Dušana i vilu", u smislu liepe pjesme našega Preradovića. Ali ovu sliku nije svršio Salgeti, jer se u našem narodu žalibože nije našo čovjek, koj bi ju htjeo bio na svoj trošak naručiti. Nacrt (bozzeto), mastima izradjen, pokloni slikar po piscu ove knjige narodnomu muzeu u Zagrebu. Dušan je tu prikazan, kako s krunom na glavi ustaje iz svoga groba, slušajući vilu pripoviedati, što se je sgodilo s njegovim carstvom. Njegov grob okružuju sove, zmije, žabe i druga nečista životinja, a svuda se vidi razdor pokraj razvalinah crkve i monastira sv. arkangjela. Na uglih načinjeni su goli slavenski robovi u okovih, a pod nogama gadnoga Turčina stenje okovana Slavia. Odozgó pokažuje se slava i nada, na koje kaže vila kao da hoće time tješiti Dušana. Izpod vile krokče gavran kao vjestnik zla, a pod njim vidi se razlomljen štit i grb Dušanov. Na drugoj strani podiže jedan vojnik barjak jugoslavenski. U Dušanovom licu izražena je najveća žalost, on kaže desnicom na grob, u kojega voli vratiti se, nego li na takom svietu i u takih okolnostih živiti, a lievicom prihvatio je glavu. S traga vidi se noć s crnimi oblaci, kroz koje mjesečina samo malo viri.

Osim gorespomenutih djelah načinio je Salgeti još godine 1835. sliku sv. Franje za kapelu u Podpragu na novoj Velebitskoj cesti, ali ova slika pokvarena je mnogo od vlage. U crkvi sv. Antuna kaludjericah sv. Franje u gradu Rabu, nalazi se od njega liepa slika sv. Filomene. U Zablačju kod Šibenika, velika oltarna slika sv. Ivana Krstitelja, od koje risani nacrt, pokraj više njegovih risarijah, nalazi se kod udove graditelja Biona u Šibeniku. Od njega umno izradjena podoba Urbana Appendina litografirana je u Mletcih. U Risnu nalazi se u župnoj crkvi sv. Mihovila Salgetova slika istoga svetca, kojega nježno lice priliči slikarovoj pokojnoj ženi.

Od učenikah Salgetovih poznati su: pokojni Vjekoslav Karas i Alojzie Andrić (gledaj ove).

Salona i Saloniho da, gl. Barlak Toma.

Salvestrochi P. Od ovog nepoznatog slikara nalazi se u sakristani crkve sv. Franja u Zadru, liepa, na podugačkoj bakrenoj ploči izradjena slika, koja prikazuje pobjedu crkve (Ecclesia triumphans). U sredini podiže se crni krst, s desna gazi sv. Mihovil ležećega djavola, s lieva je sv. Ivan, za njim sv. Petar, Pavao i Franjo od Paule. Za Mihovilom sv. Andrija, Franjo i njeki junak, čini se Krševan (Krisogon), zaštitnik zadarski. Odozdó s desna načinio je slikar sám svoje poprsje, a u lievom kutu ima podpis: „SALVESTROCHI P. F.“ Čini se da je slika koncem 16. ili početköm 17. vieka pravljena, u slogu mletačke škole.

Samassa Anton, zvonoljevar, rodio se dne 16. Veljače g. 1808. u Ljubljani. Njegova porodica doselila se u Krajnsku iz Forno-Oltria, neznatnoga mjesta u mletačkoj Karni. Josip Samassa biaše prvi, koj je jur god. 1730. kao ljubljanski gradjanin u Ljubljani zvonove ljevao, za njim preuzè tvornicu Ivan Jakov, a zatiem Vinko, od kojega nauči se umjetnost lievanja njegov sin Antun, te počè jur u svojoj 18. godini, kao vješti ljevar, neodvisno raditi. Učione polazio je u Ljubljani, gdje se je takodjer uvježbao u risanju i u muzici, te zatiem revno učio se lučbu, siloslovje i mehaniku, kao najpotrebitije nauke za svoju umjetnost. Čim je godine 1831. preuzeo tvornicu svoga otca, biaše već kao ljevar na glasu, te njegov glas razprostrani se kasnije po svih susjednih pokrajinah, na toliko, da je od godine 1825. do 1857. stranom za Krajnsku, stranom za Korušku, Štajersku, Hrvatsku i Istru, na broju 1264 zvonovah, u težini od 1 do 50 centah (sve skupa preko 9000 centah) načinio. Njegovo umno sastavljenje zvonovah, od 3 do 4 glasovah, proslavi mu ponajviše ime, te njegovi tvorovi biahu pohvaljeni na javnih obrtničkih izložbah: g. 1838. u Celovcu, g. 1845. u Beču, a g. 1855. na obćenitoj izložbi svieta u Parizu. Na svih ovih izložbah dobi stranom medajle zaslugah, stranom pohvalne povelje. Osim toga nagradi ga Njegovo veličanstvo car Ferdinand I. g. 1844. za gradjanske zasluge srednjom zlatnom civilnom medajlom, a sadašnji car Franjo Josip g. 1850. zlatnim krstom zaslugah s krunom.

Najveći njegovi zvonovi nalaze se u Krajnskoj: u Mengušu (Mansburg), Teršču (Neumarktl), Radolci (Radmansdorf), Postojni (Adelsberg), Poulhovom gradcu (Bilichgratz), Sv. Rupertu, Metliki, Kamneku, Trojani, u sv. Vidu i u Trnovi. U Koruškoj: pri sv. Pavlu i sv. Andriji. U Slovenskoj Štajerskoj: u Savskoj dolini, u Frankolovu, u Sussenbergu, Ponikvah, laških Toplicah (Tüffern), Nazaretu, Novommiestu (Neustift) i u Prasbergu. U Hrvatskoj: liepo zvono od 60 centah u Samoboru i u Trsatu. U Istri: U Labinu, Trstu (u crkvi S. Antonio nuovo), u Kontovilcu, Dolini, Basovici, Volovskoj, Klani itd. Za istu centralnu Afriku načinio je, po naručbini krajnskih misionarah, zvonove za Chartum i Gondoevru.

Izvori. Poslanica g. K. iz Krajnske. — Novice gospodarske, obrtnijske i narodske. 1856. br. 84. 1859 str. 364. 401. — Illyrisches Blatt 1844. Br. 50. — Mittheilungen des hist. Vereines für Krain. 1853. pag. 59. — Costa H, Reiseerinnerungen aus Krain. Laibach 1848. p. 246. — Oesterreichischer Lloyd. 1845. Bericht XXI.

Samassa Vinko, zvonoljevar, otac Antonov, rodio se u Ljubljani god. 1776. † 1814. U Krajnskoj ima više zvonovah od njega, medju ostalima u župnoj crkvi u Krajnu, s napisom: „Opus Vincentii Samassa Labaci 1812. Sanctis: Cantio, Cantiano, Cantionillae et Proto, patronis Ecclesiae dicatum.“

Izvor. Costa Heinrich. Reiseerinnerungen aus Krain. Laibach 1848. pag. 151.

Samerl ili Somerl Mihalj, graditelj, rodom iz Ljubljane, pomagao oko god. 1700—1706. graditi stolnu crkvu ljubljansku. On preuzè gradjenje u družtvu protomeštra Franje Ferrata, a za ovim pod upravom Franje Bombasija Mletčanina, kao što sljedeći napis na istoj crkvi svjedoči: „Andrea Pozo e S. I. Delineante, Francisco Bombasio Veneto Architecto et Latomo dirigente, Michaele Somerlio Labacensi Muranorum Praefecto. Anno MDCCVI.“

Izvori. Illyrisches Blatt. 1836. N. 18 p. 71. — Mittheilungen des hist. Vereines für Krain. 1859. pag. 16.

Samoborac Lovro, graditelj, rodom iz Samobora, sagradio godine 1537. nova mesnička vrata u Zagrebu, stavivši temeljni kamen dne 6. Srpnja iste godine, zajedno sa svojim sinom Lukom, Ivanom iz Brešca i Jurjem velikim, koji su pod njegovom upravom radili.

Izvor. Regestra Exitum et Introitum Civitatis Zagrab. ab A. 1552—1590. MSC.

San Micheli Mihaljo, graditelj, rodio se u Veroni god. 1559. Proslavljeni ovaj umjetnik mletački spada ovamo na toliko, što je u Dalmaciji ostavio krasne spomenike svoga uma, kojimi se ona zemlja i danas još ponositi može. Izza kako je veliki svoj um pokazao u gradjenju raznih tvrdjavah mletačkih, poslà ga mletačko vieće oko godine 1540. u Dalmaciju, da utvrdi tamo gradove, kojim je od silovitih nasrtanjah turskih prietila velika pogibelj. On uzme sa sobom u Dalmaciju svoga netjaka Ivana. Je-

rolima, takodjer veoma vješta graditelja, utvrdi grad Zadar, načini osnovu za nova krasna vrata od kopna (porta ferma), ostavi risarije za zadarske studence (poznate pod imenom cinque pozzi) i za zadarsku viećnicu, te odè u Šibenik, Hvar i u druge gradove, koje stranom sám utvrdi, stranom pako samo risarije načini, kako da se graditi imadu. Medju ostalima načini osnovku za glasovitu tvrdjavu sv. Nikole pred Šibenikom, koju njegov netjak sagradi. Viećnica hvarska sagradjena je takodjer ili od njega sámoga, ili po njegovoj osnovi. Još prije nego je otišo u Dalmaciju, načinio je osnovu za krasni grobni spomenik Marie markize od Monferrata, kćeri Stjepana kralja srbskoga (bosanskoga), koj spomenik sagradi njegov netjak Mateo Sanmichele god. 1495. u crkvi sv. Franje, u tvrdji Casale di Monferrato.

Izvori. Vasari G. Vite de più eccelenti Pittori, Scultori ed Architetti. Firenze 1772. T. V. pag. 234. — Förster Ernst. Leben der ausg. Maler, Bildhauer and Baumeister, beschrieben von G. Vasari. Stuttgart und Tübingen 1846. B. IV. pag. 310 (tu se tvrdi, da je višerečeni spomenik sagradjen od Michelozza, a ne od Sanmichelia. Sada je isti spomenik dignut sa svoga mjesta). — Osservatore Dalmato. 1853 N. 5. 1854 N. 9. — Rammentatore Zaratino 1844. pag. 14.

San Michele Ivan Jerolim, graditelj, rodio se u Veroni oko g. 1514., umro u Famagosti na otoku Cipru god. 1559. Biaše sin Pavla brata Mihaljeva i ovoga slavni učenik. Došavši sa svojim stricem oko god. 1540. u Dalmaciju, sagradi polag osnove istoga strica god. 1541. u Zadru krasna gradska vrata, sa strane kopna (porta di terra ferma). Ova vrata urešena su pri glavnom srednjem ulazu sa dva stupa u doričkom slogu i sa dva četverouglasta pila na kraju. Iznad glavnoga ulaza izsiečen je iz kamena oriaški lav sv. Marka. Sa obadviuh stranah može se po skalinama kraj vratah doći na bedeme, odkuda je krasni izgled. U Zadru sagradi on takodjer dva bedema s istočne strane, koji još stoje, i bivšu viećnicu, s krasnim hodnikom, urešenim liepimi stupovi, koju viećnicu pretvorili su u najnovije doba u javnu knjižnicu. Iz Zadra otidè Ivan Jerolim opet sa svojim stricem Mihaljem u Šibenik i sagradi god. 1546. na jednoj stieni velikoliepnu tvrdjicu sv. Nikole, na rtu kanala sv. Antuna, dvie milje daleko od grada. Tvrdja ova sagradjena je na tri kute, sa tri bedema, od kojih jedan okrugli gleda naprema ulazu kanala. Čitava tvrdja obsiže preko 300 hvatih, te ima jednu česmu, u kojoj nikada vode nepomanjka, jednu kapelu i stanove za zapovjednika i za posadu, ujedno veoma tvrde svodne zemunice, u koje se prestupnici zatvaraju. U Trogiru sagradi zatiem jednu kulu za obranu grada, koja je sada razvaljena. Isto tako razvaljena je god. 1806. od ruskih topovah liepa viećnica na Hvaru, koju je po osnovi svoga strica sagradio.

Izvori. De Boni. Biografia degli Artisti. Venezia 1840. — Petter Fr. Dalmatien. Gotha 1857. II. pag. 3—5. 8. 28. 81. 142. — Düringsfeld Ida, von. Aus Dalmatien. Prag 1857. I. B. p. 266. — Vasari. — Nagler. (Wilkinson i Petter imenuju ovoga umjetnika pogriešno Leonardom, a Neugebauer okrsti ga Angjelom). — Kohl J. G. Reise nach Istrien, Dalmatien und Montenegro. Dresden 1851. I. p. 83. II. p. 388.

Santacroce (da) Jerolim, slikar. Nezna se pravo, gdje se rodio. Talijanski pisci, kao: Lanzi, Ridolfi, Ticozzi i ostali, tvrde, da je bio rodom iz okružja Bergame i da je pripadao porodici Rizzi. Dalmatinski pisci (medju njimi Carrara i Ljubić) misle naprotiv, da je bio Dalmatinac, rodom iz okolice spljetske, u kojoj se takodjer nalazi mjesto Santa Croce. Nu isto ime nosi takodjer mjesto Gruž kod Dubrovnika, a i u šibeničkih kvadernah spominje se g. 1552. njeki „ser Jacobus filius Bernardini de Santacroce“, a g. 1572. „Jacobus Santacroce, habitator Fluminis S. Viti“ (Fiume, Rieka). Moguće je dakle, da je porodica ovoga slavnoga slikara potekla ili iz Dalmacije, ili iz hrvatske Rieke. To je barem izvjestno, da je za dalmatinske i istranske crkve radio. Bio je učenik Ivana Belina, sliedio je iz prva staru školu bizantinsko-talijansku, a kasnije obljubio je novi slog mletački. Glede krepkoga šaranja, naravnoga slikanja puti i vatrene živahnosti svojih bojah, može se prispodobiti Ticianu i Gjorgjonu. Živio je ponajviše u Mletcih i radio od godine 1520. do 1549.

Njegove meni poznate, dosada nigdje podpunoma popisane slike, jesu sljedeće:

Na otoku Krku, u Istri i u Dalmaciji.

1. U gradu Krku, na otoku Krku, u crkvi sv. Franje, na glavnom oltaru: Maria na priestolju sa djetetom i sa više svetacah. Na daski načinjena slika god. 1531. ali pokvarena god. 1825., kad je od njekog nevještog slikara popravljana.

2. U Glavotoku, na otoku Krku, u fratarskoj crkvi, oltarna slika. Gore Bog otac, dole u sredini B. D. Maria, sa strane Ivan Krstitelj i još jedan svetac. I ova slika pokvarena je kod popravljanja. Na daski.

3. U istoj crkvi, oltarna slika sv. Franje. Na daski.

4. „ „ „ „ „ „ Jerolima. „ „

5. U Košljunu, na otoku Krku, na glavnom oltaru, krasna slika u tri reda razdieljena, predstavlja: Uznešenje Marijino. U sredini Maria okružena od angjelah, stupa u nebo. Odozgó Navještenje Marijino, sa strane sv. Kvirin, biskup Sisački i zaštitnik otoka Krka, s Ivanom Krstiteljem i sv. Katarinom. S lieva SS. Josip, Jerolim i Tereza. Odozdó: SS. Bonaventura, Franjo, Antun i Ludovik francezki. Na okolo simboli iz života Marijina. Ova slika na daski ima podpis: „Hieronimo da Sāta Croce. MDXXXV.“

6. U istoj crkvi, oltarna slika sv. Franje u trzanju. Na daski.

7. U Pazinu, u Istri, u fratarskoj crkvi biaše do novijega vremena liepa slika na velikom oltaru, što ju je Santacroce pravio god. 1536.

8. U Poljudu, kod Spljeta, u fratarskoj crkvi, oltarna slika B. D. Marije sa više svetacah. Krasno i umno izvedena slika na daski, u 5 reda razdieljena, s podpisom: „Hieronymus de Santa Croce. MDXLVIIII.“

9. U Kotoru bila je u bivšoj dominikanskoj crkvi njeka slika od Santacroce, ali je propala.

U Mletcih.

10. U crkvi sv. Silvestra, oltarna slika sv. Tome, biskupa kanturienskoga. Odozdó sv. Ivan Krst. i Franjo. Odozgó leteći angjeli. S traga vide se polja i bregovi. Slika naravno i umnim ukusom izradjena. Ima podpis: „Hieronymus de Santa Cruce p. MDXX.“ Na daski.

11. U crkvi sv. Geminiana, oltarna slika posljednje večere. Odozgó uzkrsnutje. Na daski.

12. U crkvi sv. Franje della Vigna, nad prodikaonicom visi krasna slika našega Spasitelja, s Bogom otcem odozgó. U istoj crkvi biaše na oltaru pod prodikaonicom, mučeničtvo sv. Lovre, načinjeno od Santacroce, sa mnogo figurah, ali ovu prekrasnu sliku odnesoše Francezi u Pariz godine 1797.

13. U crkvi presv. Trojstva, u kapeli porodice Zagredo, oltarna slika sv. Gerarda Zagreda. Spada medju najljepše njegove tvorove.

14. U istoj crkvi: B. D. Maria sa sv. Ivanom Krst. i sv. Nikolom.

15. „ „ „ Klanjanje pastierah pri porodjenju Isusovom.

16. „ „ „ Prizor iz života sv. Anastaza, nu nezna se pravo, da li je od Santacroce.

17. U crkvi sv. Martina, pod orguljama slavnoga Petra Nakića, velika slika posljednje većere, s podpisom: „Hieronimo de Santa Croce MDXXXXVIIII.“ Krasna slika, u duhu Ticiana i Giorgiona načinjena. Spada medju najljepše tvorove mletačke škole.

18. U crkvi Servitah svete Marije, u kapeli Lukezah, četiri Evangjelista i učitelji crkve. Krasno izvedena lica.

19—33. U školi sv. Franje biaše 14 slikah, što prikazivahu prizore iz života rečenoga svetca, dovršene godine 1532. (Forestiero illuminato i Ritratto di Venezia.)

34. U crkvi sv. Andrije, oltarna slika sv. Trojstva, sa još njekoliko svetaceh.

35. U crkvi sv. Juliana, oltarna slika vienčanja Marijina. Odozgó sv. Trojstvo. Odozdó SS. Julian, Florian i Pavao pustinjak. Dole s desna ima podpis: „Hieronimus Sancte Crucis F.“

36. U crkvi S. Matteo di Rialto, nalazilé su se njeke slike od škole Santacroceve.

37. U crkvi S. Giacomo dall' Orio, njeka nepoznata oltarna slika.

38. U akademiji mletačkoj (Galeria Palladiana br. 58.), Bogorodica s djetetom, s Ivanom Krst. i sa tri svetca. U duhu Ticianovom.

39. U istoj akademiji (II. Stanza Palladiana br. 18). Glava Spasiteljeva.

40. U sbirci Correrovoj, Maria krunjena od angjelah. Na platnu.

41. U sbirci pokojnóga slikara Natala Schiavona, sv. Sevastijan privezan za stup, u slogu Ticiana i Gjan Bellina.

42. U sbirci Manfrina, klanjanje Sv. triuh kraljah.

43—44. U istoj sbirci, dvie prekrasne slike s prizori iz staroga vieka.

45. Na otoku Muranu, kod Mletakah, ú crkvi sv. Petra i Ivana Ev., oltarna slika B. D. Marije s djetetom. Sa strane SS. Jeremia, Jerolim i jedan angjeo, koj na gusle igra.

46. Na otoku Buranu, kod Mletakah, u župnoj crkvi sv. Martina u sakristani, oltarna slika sv. Marka na priestolju s knjigom Evangjelija u ruci. Odozdó s jedne strane dva svetca s pastoralom, s druge strane sv. Lovro i još jedan mučenik. Dole podpis: „Geronimo da Santa Croce P. MDXXXXI.“ Ova slika donešena je ovamo iz porušene crkve sv. Vida.

U Padovi.

47. U crkvi sv. Andrije, u sakristani, sv. Trojstvo. Odozdó SS. Jakov i Jerolim, s podpisom: „Hieronimo de Santa Croce P. MDXXXVIIII.“

48. U crkvi sv. Franje, u kapeli B. D. Marije, više prizorah iz života Marijina, na liepu.

U Bergamu.

49. U sbirci Albanievoj. Sv. Ivan milostinjak dieli milostinje jednoj hrpi prosjakah, liepa slika, s arkitektoničkimi nakiti.

50. U sbirci porodice Carrara. Snimljenje Isusova tiela s krsta, mnogo vriedna slika poradi podobe slikara, koj načini kraj sebe znak sv. križa, kao simbol svoga imena. U duhu Ticianovom.

U Trevizu.

51. U crkvi sv. Parisa, oltarna slika istoga svetca, s Bogorodicom i djetetom.

U Napulju.

52. U sbirci muzea burbonskoga. Mučeničtvo sv. Lovre, u pribitju rimskoga zapovjednika i ostalih gledaocah. Odozgó, Bog otac, okružen od angjelah. Prekrasna slika na daski, veoma umno i živahne predstavljena. Čitav prizor biva pred velikom palačom u liepom predjelu. Čini se, da je to ona ista slika, što je iz Mletakah, iz crkve sv. Franje della Vigna odnešeno. Priliči mnogo slici istoga predmeta, što ju je načinio Bandinelli, a rezao u bakar slavni Marko Antonio Raimondi.

U Berlinu.

53. U muzeu. Porodjenje Isusovo, sa množtvom angjelah pjevajućih i svirajućih, veoma vješto izvedena slika.

Ticozzi spominje još dvie slike, što ih je vidio u sbirci kneza Teodora Lecchia, koje zaslužuju mjesto medju umotvori najboljih slikarah one dobe, dok je još umjetnost u Italiji cvala.

Izvori. Ridolfi Carlo. Le meraviglie dell' Arte. Padova 1835. I. p. 104. — Lanzi L. Storia pittorica della Italia. Milano 1826. V. III. pag. 54. — Ticozzi St. Dizionario degli Arch. Scult. Pittori. Milano 1830—1833. V. III. pag. 303. — Martinelli Dominico. Il Ritratto di Venezia. Ven. 1684. pag. 105. 191. 201 206. 307, — Forestiero illuminato intorno le cose più rare e curiose della città di Venezia. Ven. 1765. pag. 143. 157. 239. 249. 257. — Zanetti. Della pittura Veneziana. Venezia 1771. pag. 83. Boschini Marco. Descrizione di tutte le publiche pitture della città di Venezia. Ven. 1733. pag. 21. 85. 214. — Maier Joh. Chr. Beschreibung von Venedig. Leipzig 1795. T. I. p 92. 97. 99. 262. 363. II. 359. III. 140. — Brandolese Pietro. Pitture Scult. Arch. di Padova. Padova 1795. pag. 209. — Moschini G. A. Guida per la città di Venezia. Ven. 1815. I. p. 45. 66. 536. II. 155. 453. — Moschini. Guida per la città di Padova. Venezia 1817. p. 4. 293. — Paoletti Ermolao. Il Fiore di Venezia. Ven 1837—1840. I. pag. 130. 140. II. 164. 203. 214. III. 150. — Kugler Franz. Handbuch der Geschichte der Malerei. Berlin 1847. B. I. pag 453. — Fabianich Donato. Alcuni cenni sulle scienze e lettere dei secoli passati in Dalmazia Venezia 1843. pag. 44. — Fabianich D. Memorie stor. letter. di alcuni conventi della Dalmazia. Venezia 1845. pag. 66. — Lecomte Jules. Venise. Paris 1844. pag. 371. 470. 580. — Carrara Fr. Degli uomini illustri di Spalato. Spalato 1845. — Gliubich Simeone. Dizionario Biografico degli uomini illustri della Dalmazia. Vienna 1856.

Santagracia Franjo, orguljar, živio u Zagrebu i radio g. 1719—1722. za prvostolnu crkvu zagrebačku.

Izvor. Ugovori crkve zagrebačke.

Santini Laktancio, zvonoljevar, redovnik reda sv. Pavla, živio koncem 18. vieka u monastiru Lepojglavi kod Varašdina. U Kamenskom kod Karlovca nalazi se njegovo veliko zvono s napisom: „Ad honorem B. M. V. Fr. Lactantius Santini O. S. P. P. E. fudit Lepoglavae 1764.“

Santosepolcro da Ivan, drvorezar 14. vieka, rodio se u Borgo Santo Sepolchro u Mletcih. Živio u Dalmaciji, izrezao velikom vještinom kanoničke stolice u zadarskoj stolnoj crkvi, za koje djelo primi god. 1394. ukupno 456 zlatnih dukatah.

Izvor. Düringsfeld Otto. Aus Dalmatien. Prag 1857. I. p. 230.

Sarajlija Petar, drvorezar, rodio se oko sredine 18. vieka u Sarajevu u Bosni. Rezao velikom vještinom malene ikone i krstove iz drva za razne crkve. Jednu taku ikonu, veoma sitno i fino izrezanu, vidio sam kod g. A. T. Berlića.

Schiavone Andrija, gl. Medulić.

Schiavone (Slovinac, Slavjanin) Dominik, drvovajar i raznoskladalac (intarsiatore). Biaše rodom po svoj prilici iz Dalmacije, te dobi od Talijanah obično ime svih južnih Slavenah: „Schiavone“. Živio je kao redovnik njekojega reda u Bergamu, a kako Galassi i Füssli svjedoče, tako-

djer u Perugiji. Zani kaže: da se zvao Schiavone, i fra Domenico i Mastro Domenico Schiavone, a kadikad i fra Domenico da Bergamo. Bio je vrlo vješt u rezanju, vajanju i u skladanju ikonah iz raznih daščicah, koju umjetnost zovu Talijani: „Intarsiatura“, a Njemci: „Eingelegte Arbeit“. Živio 1500—1535.

Izvori. Zani. Enc. Met. Vol. XVII. p. 124. — Füssli. Allg. Künstler-Lexikon. I. p. 209.

Schiavone Augustin ili Antun (Slovinac, Slavjanin), nazvan Sclavino, Sclavini i Scalvino, slikar, živio u Brešji oko godine 1555. (Zani veli o njemu na kratkom, da je bio veoma dobar slikar i vajar: „Pittore e modellatore bravissimo“.)

Schiavone (Sclabonus, Slovinac, Slavjanin *) Gregur, slikar. Slavni ovaj učenik glasovitoga Skvarčiona biaše rodom iz Dalmacije, odkuda dodjè u Padovu i u Mletke. Radio je od god. 1450—1511. Izmedju 137 učenikah Skvarčionovih, ako izuzmemo njegova ljubimca Mantenju, biaše naš Gregur, po svjedočanstvu Zanottovom, najslavniji i najsretniji sljeditelj njegova sloga, kojega je znao vješto sjediniti s mekanim i izabranim načinom slikanja Bellinova, s toga su njegove izvrstne tvorove zamienjivali kasnije često s djeli njegovoga učitelja. Običavao je na svojih umotvorinah stavljati sljedeći latinski napis: „Opus Sclavonii Dalmatici Squarcioni S.“ (Scholaris); „Opus Dalmatici Squarcioni“; i „Opus Sclavoni Discipuli Squarcioni“, ali u najnovije doba iznašlo se, da je u rubih od haljinah na svojih ikonah, poput nakita, običavao sakrivati i slavenske napise, kirilskimi i glagoljskimi pismeni. Tako ima na znamenitoj slici B. D. Marije, što se čuva u sbirci mletačke akademije, poveći slavenski napis, od kojega se dosada moglo samo pročitali: „ѹписах въ внеціїх”, zatiem: „кнез”, a i njeka glagoljska pismena opažuju se, kao: »ⰴⰰⰸ« itd. Glede duha i sloga svojih radnjah, stavlja se u sredinu izmed Skvarčiona i Bellina, ili izmedju Mantenje i Bellina. U padovanskih štatutih slikarah zabilježen je točno pod imenom G r e g u r a Schiavona, nu ipak su ga njeki kasniji pisci nazvali pogriešno Jerolimom i Jurjem.

Veoma malo umotvorah Gregurovih sačuvano je do sada, s toga zaključuju njeki, da je kratko vrieme živio. Nu kad uzmemo, kako su riedke slike 15. vieka u obće, i koliko ih je po nemarnosti uništeno, pa da su slike Gregurove, koje niesu imale podpis, mogle biti pripisane drugim umjetnikom, to onda nemoramo mnogo držati do gore rečenoga zaključka, tim manje, jer ona podoba Gregurova, što ju je Zanotto u bakrorezu izdao, svjedoči, da je u ono doba, kad je njegova slika pravljena, mogao imati 40—50 godinah.

---

*) G. Cupilli Ferrari, u „L' Artista Dalmato“ misli, da je ime Sclavonus bilo njegovo prezime, jer u starih pismih šibeničkih spominje se porodica Slavetić, s talijanskim prevodom: S c h i a v e t t i. Ja sam naprotiv našo u zapisnicih spljetskih njekojega slikara Gregura S p l j e t č a n i n a (gl. ovoga), najboljega učenika A. Restinovića, koj slikar živio je u isto doba.

Jedna izmedju najljepših njegovih slikah jest ona, koja prikazuje B. D. Mariju s djetetom na priestolju sjedeću, što se sad nalazi u sbirci mletačke akademije liepih umjetnostih (Galleria Palladiana Nro. 42), i što ima, pokraj latinskoga podpisa, takodjer slavenski gorespomenuti napis, u rubu haljinah. U blagom obrazu Marije izražena je njeka tuga, koja ju pečali, kad misli na buduće muke svoje i svoga sina. Mali Isus prihvatio je obima rukama jedan prst od lieve ruke svoje matere, igrajući se š njim u djetinskoj šali, dočim smješeći pogled na gledaoce svraća. Marijinu glavu pokriva bogati plašć, koj se nuz tielo vije. Š njim je ponješto i svoje djete pokrila, kojega haljinica do gologa koljena dopira. S daleka prikazan je krasni predjel, kojemu podaje život jasna zelen, seoski stanovi, cvatući humovi, a napokon visoka brda i skaline. U toj slici vidi se, kako su stari slikari umili svoje pobožne ikone sjedinjivati s ugodnimi prikazivanji prirode i predjelah, čim su zajedno predobivali i oko i dušu gledaoca. Zanotto kaže: „da je u slici Gregurove Marije, umno izražena ona visoka gospodja, koja zanemarivši svaku dražest, ljubav i taštinu svietsku, zaboravi na svoje kraljevsko pleme i na svaku drugu zemaljsku stvar, samo da može postati dvorkinjom onoga božanstva, što s neba sidje, da spasi judstvo“.

„Obraz djeteta“, kaže Zanotto, „izražen je tako istinito i živo, da bi se onomu moglo kazati da neima nikakove ćuti pristojnosti, koji motreći neizrečivi pogled nedužnoga djeteta, (lo ineffabil sguardo di quell' Innocente) nepoćuti duboki utisak u svojoj duši.“ „Ako se još k tomu uzme u obzir“, nastavlja Zanotto, „točnost risanja i neprispodobljiva marljivost (sedultà incomparabile), kojom je izradjena ova slika, to se onda može pravedno svaki diviti ovomu umotvoru, u kom se vidi, kako je umjetnik, poput marljive pčele, sabirao sladki sok iz svakoga cvieta, da nam predloži djelo podobno mirisnomu i ugodnomu medu“. Iz ove slike može se takodjer razabrati, da je naš Gregur mnogo dublje mislio, nego li njegov učitelj Skvarčioni, i da se glede skladnosti, blagosti i ćutljivosti, može sravniti sa svojim saučenikom Mantenjom. Kad se nebi opažala njeka tvrdost u Marijinoj pogriešno načinjenoj ruci, i njeka netočnost u desnici Isusovoj, i kad nebi po ukusu onoga vremena izšarane bile sa zlatom krunice i plašć, pa kad bi masti živahnije bile od zlata, kojim su izkitjene, to bi se onda ova slika mogla smatrati za djelo neumrloga Ivana Belina. Ista slika rezana je u bakar od Franje Zanotta, u njegovom djelu: „Pinacoteca della Imp. R. Accademia Veneta delle belle Arti“, u kom je priložena i podoba Gregurova.

Izvan ove slike poznate su još sljedeće:

2. U Padovi, u monastiru sv. Franje. B. D. Maria sjedi na mramornom priestolju i nosi djete u naručju, sa strane dva angjela. Dole podpis: „Opus Sclavoni Dalmatici Squarcioni.“ Ova slika rezana je dvakrat na bakru, za djelo: „La Venezia Pittrice.“

3. U crkvi istoga monastira biaše oltarna slika na daski, vódenima bojama slikana, što je predstavljala u sredini Bogorodicu, s lieva sv. Jerolima s bradom, i njekog drugog svetca, a s lieva dva sveta ispovjednika. Dole podpis: „Opus Schiavoni Dalmatae Squarzioni (Morelli)." Neznam, da li nije ovo ista slika, koju spomenuh pod br. 2., dok je još čitava bila.

4. U padovanskoj crkvi sv. Nikole biaše njeka slika (Bogorodice?), s podpisom: „Opus Sclavoni discipuli Squarcioni." Kasnije prenešena je ista slika u palaču Frigimelica (Hofstätter).

5. U Rimu, u sbirci Kajetana Ceccarina, B. D. Maria na prestolju s djetetom na ruci. Dole podpis: „Opus Sclavoni Dalmatici S."

6. U Fossombronu, vidio je Lanzi, u njekoj privatnoj sbirci, njekupo njem neopisanu sliku, s podpisom: „Opus Sclavonii Dalmatici Squarzoni S." (Scholaris).

7. U Berlinu, u kr. muzeu pod br. 1162. Bogorodica s djetetom. Dole podpis: „Opus Sclavonii de Squarcioni discipuli."

8. U Mletcih, u školi sv. Marka, biaše slika Isusa u bašći, s vodenima bojama, za koju neznam gdje je sada. (Sansovino, koj ga nazvà Giorgio Schiavone).

Izvori. Zanotto Francesco. Pinacoteca della Imp. R. Accademia Veneta delle belle Arti. Venezia 1830—1834. P. I. — Morelli Jac. Notizie di opere di disegno. Bassano 1800. pag. 12. 111. — Lanzi L. Storia pittorica della Italia. Milano 1823. III. pag. 63. — Moschini. Guida di Padova. Venezia 1817. pag. 85. — Brandolese P. Pitture etc. di Padova. Pad. 1795. p. 252. — Sansovino Fr. Venetia città nobilissima. Venezia 1604. p. 197. — Hofstätter F. F. Nachrichten von Kunstsachen in Italien. Wien 1793. I. 333. II. 67. 69. — Rosini Giovanni. Storia della pittura italiana. Pisa 1839—1847. T. III. pag. 66. — Moschini. Guida di Venezia. Ven. 1815. II. pag. 491. — Danica ilirska 1838. Br. 27. — Jana Kollára Cestopis. V Pešti 1843. I. 66. 69. — Guida per L. R. Accademia di belle Arti in Venetia. — L' Artista Dalmato. Lunario Zaratino 1855. pag. 9. — Zani. — Ticozzi. — Füssli. — De Boni. — Nagler etc.

Schiavone Ivan (Slovinac, Slavjanin), nuzvan Schiavone da Carso t. j. od Krasa, slikar groteskah. Da se je rodio na Krasu (talijanski Carso, njemački der Karst), svjedoči njegovo prezime, što su mu podali Talijani. Nu budnći da se planine Kraske, uzduž mora jadranskoga, sve od Hrvatske do Koruške medje protežu, to se sad nezna, iz koje pokrajine, iz kojega li je mjesta, vješti ovaj umjetnik rodom bio. Zani kaže, sa svojom običnom površnostju, da je bio kavalier i da su ga zvali Ivanom Kraskim Slovincem od Tabira ili Tavira („Carso o Caro da, Cavaliere Giovanni detto Giovanni Schiavone", „Giovanni Carso e Caro de Tabira o Tavira, pittore a grotteschi bravissimo di Patria e Nazione Schiavone"). Nu po svem Krasu neima mjesta Tabira ili Tavira, na koliko je barem meni poznato. Nalazi se ipak na Krasu i u Krajnskoj selo Tabor, možebiti da se dakle u tom selu rodio naš slikar. Iz Zanieva naslova „Cavaliere", mogo bi čovjek slutiti, da je bio plemić, ali budući da su taj naslov nosili mnogi umjetnici, koji su od papah itd. uagradjeni bili kolajnama, s toga mislim, da je i ovaj naš

slikar takim kavalirstvom nagradjen bio. Žaliti je u obće, što Zani i njemu srodni pisci životopisah nisu priobćivali barem izvore, odkuda su crpili svoje površne, nu višekrat prem važne podatke.

Osim Zania, spominje našega umjetnika jedini Vasari, ali samo mimogred. On ga imenuje takodjer Ivanom Kraskim Slovincem (Giovanni del Carso Schiavone), i kaže o njemu: „da je onom prilikom, kad je oko god. 1560. kardinal Emulio, po nalogu pape Pia IV., dao slikarijama uresivati dvorac (palazetto) u gaju rimskoga Belvedera, treću sobu u istom dvorcu uresio sa slikama naš Ivan, kao veoma dobar meštar u slikanju groteskah (assai buon maestro di grotesche), dočim su druge sobe uresivali: Federigo Barocci iz Urbina, Lionardi Cungi i Durante del Nero iz Borgo Sansepolcro, zatiem Santi Titi iz Florencije i proslavljeni Federigo Zucchero brat Tadije."

Zani dodaje još, da je naš Ivan radio od god. 1550. do 1561.

Izvori. Vasari. Vite de' Pittori etc. Firenze 1792. T. VI. pag. 109. — Vita di Taddeo Zucchero. — Zani. Enciclopedia Met. di belle Arti. Parma 1820. P. I. Vol. VI. p. 45.

Schiavone Ivan Trogiranin, gl. Dalmatin Ivan.

Schiavone Jakov, gl. Statilić, Trogiranin Jakov.

Schiavone Juraj (Slovinac, Slavjanin), posudar i slikar majolikah, biaše sin posudara Stjepana Slovinca. Živio u Perugiji oko god. 1530.

Izvor. Zani. Enc. Met. d. belle Arti.

Schiavone Lucian da Laurana, gl. Vranjanin Lucian.

Schiavone Luka (Slovinac, Slavjanin), nazvan takodjer Sclavone i Sclavo. Slavni ovaj vezilac i slikar živio je u drugoj polovici 15. vieka (g. 1450.) u Milanu, kao dvorjanin i prijatelj Franja Sforze, hercega milanskoga. Njemu ima zahvaliti Lombardija, a možebiti i sva Italija, razplodjenje i procvietanje umjetnosti vezanja i pravljenja ikonah sa svilom, zlatom itd. Ova umjetnost, koja je kod južnih Slavenah od nepoznatih vremenah cvala, a u Italiji samo pod imenom frižke ili frigianske znanosti poznata bila, popnè se nakon smrti našega Luke u Italiji na visoko, dočim ju je uprav ovaj naš umjetnik iz ništine podigo i na najviši stupanj uzvisio. Blagorodna Italija, koja tolike umne sinove našega naroda kao svoje sinove ogrli, i podavši im novu dominu, njihovo ime proslavi, okoristivši se nemalo njihovimi trudovi, podadè i ovomu veleumnomu našincu slavni naslov: *„Principe dei ricamatori"* (knez vezilacah), kao što je kasnije našega neumrloga Klovia nazvala: „Miraculoso, insuperato Principe dei Miniatori." Malo se znade o životu ovoga umjetnika. Ivan Pavao Lomazzo, slavni slikar i pisac 16. vieka, svjedoči, da je naš Luka živio u Milanu, da je pravio za crkvene odore itd. iz zlata i svile prekrasne figure, prizore i nakite (figure, historie e fogliami), da je nadkrilio sve umjetnike u svojoj vrsti i podučavao Jerolima Delfinona, koj kasnije kao vezilac slavno ime stečè, i umjetnost

vezanja svomu sinu Scipionu i unukom u nasljedstvu ostavi. Po svjedočanstvu Fiammena, Zaisa i Vidona, živio je naš Luka takodjer u Kremoni, i pravio slike u družtvu Battiste Dordona oko god. 1480. Ovi pisci kažu takodjer, da je bio prijatelj hercega Sforze. Zani tvrdi napokon, da se je naš Luka zvao takodjer Julio (Schiavone Luca o Giulio, il Principe di ricamatori), nu kakova ima za to svjedočanstva, o tom nekaže ništa. Jan Kollár veli u svom Cestopisu: „da je u Breri u Milanu tražio pomnjivo slike našega Luke, nu da žalibože ništa naći mogao nije“; a i meni samomu zgadjalo se tako. Ali se je Kollár prevario, kad je mislio, da je Luka pripadao porodici Medulićevoj, kao što je i Nagler pogriešio, kad ga je držao za brata Gregura Slovinca (Schiavona). Oba ova pisca nisu motrila na to, da su u Italiji svi skoro našinci pod obćenitim imenom: „Schiavonah“, t. j. Slovinacah, poznati bili, jer je tada u Italiji običaj vladao, ljude po narodu i pokrajini, ili po rodnome mjestu, a ne po njihovoj porodici bilježiti u javnih pismih, dočim bi ih u govoru samo po krstnom imenu nazivali.

Izvori. G. P. Lomazzo. Trattato dell' Arte della Pittura, Scoltura et Architettura. In Milano 1585. pag. 417. — G. P. Lomazzo. Idea del Tempio della Pittura. In Milano 1590. pag. 165. — Clemente Fiammeno. Istoria di Castel-Leone. — Zais. Notizie istoriche de' Pittori, Scultori e Architetti Cremonesi. Cremona 1774. — Vidoni (Conte Bartolomeo de Soresina). La Pittura Cremonese descritta. Milano 1824. pag. 122. — Zani. Encicl. Met. T. I. V. XVII. pag. 91. 123. — Lanzi. Storia Pittorica. Milano 1823. Vol. IV. pag. 234. — Ticozzi. — De Boni. — Füssli. — Nagler.

Schiavone Mihalj (Slovinac, Slavjanin), nazvan takodjer Sclavonus i Schiavin, slikar s mastima, na liepu, i bakrorezar. Rodio se po svoj prilici u Dalmaciji, odkuda je došo stanovat na otok Chioggie kod Mletakah, zašto ga njeki nazvaše Chioggiotto. Po mnienju drugih, biaše potomak slavnoga Andrije Schiavona (Medulića). Živio u drugoj polovici 18. vieka, biaše umjetnik srednje ruke, ali je osnovatelj umjetničke porodice Schiavonah, koja je u naše vrieme podala svietu glasovite umjetnike, po imenu: Schiavona Natala, Feliča i Ivana, poznate slavne mletačke slikare.

Od njegovih tvorovah sačuvani su sljedeći:

1. U crkvi sv. Franja od Paula, u Mletcih, oltarna slika sv. Franja, sa zlatnim viencem i zlatnim štapom. Njemu ide na susret sv. Mihalj. Sa strane oltara dve figure, što predstavljaju stari i novi zakon. Slika ova čuva se pod staklom.

2. U crkvi S. Giovanni in Oleo, u Mletcih, oltarna slika sa SS. Alojzijem Gonzagom, Kajetanom i Filipom Nerom, medju dvima angjelima. Odozdó podpis: „Michele Schiavin pinxit MDCCLXVI.“

3. U crkvi sv. Jeremije u Mletcih, u prvoj sakristani, mala oltarna slika sv. Petra, kojemu predaje Isus ključeve neba.

4. Na svodu iste crkve i sakristane načini na liepu: Razorenje Jerusolima, odozgó Bog otac u gnjevu i sv. Jeremia, koj plače nad propastju grada. Tu su takodjer od Mihalja graditeljski nakiti sa 4 proroka.

5. U crkvi S. Pietro di Castello, u Mletcih, oltarna slika muke sv. Ivana Ev., načinjena od Aleksandra Varotara Padovanca, a popravljena, ili da iskreno rečem, pokvarena, od Mihalja, pod koju sliku stavi on slijeeći distichon:

„Saeva Varotari quod pinxit perdidit aetas,
Sclavonus Michael, quod rapit illa, dedit.“

6. U stolnoj crkvi u Chiogjiji, u kapeli presvetoga otajstva, uresi sa slikama oltar i svod.

Njegove bakroreze spominje jedini Cicogna, koj ih je vidio u muzeu Correra u Mletcih. Rezani su polag slikah Pavla Veroneskog, a predstavljaju sv. Marka, Marcellina i Sevastiana, s podpisom: „Inc. da Michele Schiavone.

Izvori. Moschini. Guida di Venezia. Ven. 1815. I. 12. 23. 128. II. 49. — Paoletti. Il fiore di Venezia. Ven. 1837. I. pag. 81. — Cicogna Em. Ant. Delle Iscrizioni Veneziane. Venezia 1824. Vol. IV. pag. 233.

Schiavone Mihalj Angjeo (Slovinac, Slavjanin). O slavnom ovom vajaru, koj je živio oko god. 1450., različita su mnienja, radi mjesta njegova rodjenja. Baldinucci kaže naročito, da se je rodio „in Schiavonia“, pod kojim imenom razumievali su njegda Dalmaciju, Hrvatsku, Slavoniju, Srbiju i slavensku Istru; naprotiv kaže Vasari: da se rodio u talijanskom gradu Sieni, nu da je dugo vremena živio i radio u jugoslavenskih pokrajinah (nella Schiavonia). Ovo mnienje sliede ponajviše talijanski noviji pisci. Nu budući da je poznat jedino pod imenom Slovinca (Schiavone), to mislimo da je Baldinucci pravo imao, kad je tvrdio, da se je i rodio u jugoslavenskoj pokrajini, a možebiti biaše rodom uprav iz grada Senja, kojega su u staro doba često zamienjivali s talijanskom Sienom, prem da neima dvojbe, da je bio prijatelj sienskog slikara i graditelja Baltazara Petruzzia, a moguće je, da je i živio koje vrieme u Sieni.

Nezna se, što je radio u naših pokrajinah, ali u Rimu ostà krasan spomenik njegova uma, u crkvi Santa Maria dell' Anima, u kojoj izvajà iz mramora grob pape Adriana VI. Ovaj grob dadè postaviti oko godine 1523. na uspomenu pokojnoga pape, dobročinitelja svoga, kardinal Vilim Enkewoerdt. Osnovu groba dadè narisati po slavnom slikaru Baltazaru Petruzziu, a posao izvedenja predadè Mihalju Angjelu Slovincu, koj se tada uprav u Rimu bavio i njekimi tvorovi svoje ime proglasio bio.

Ovaj grob nalazi se u kapeli glavnoga oltara rečene crkve, i predstavlja papu Adriana ležećega na odru, u naravnoj veličini, u licu veoma dobro pogodjena. Izpod odra izvajan je sitno i veoma umno prizor njegova dolazka i uvoda u Rim, s množtvom svieta. U četiri uložnicah stavljene su mramorne statue 4 kriepostih: pravde, jakosti, mira i mudrosti. Prem da je u tom djelu pomagao ponješto i mladi florentinski vajar Tribolo, to je Mihalj-Angjeo ipak sve glavnije i težje stvari sám izradio, takom vještinom i nježnostju, da je njegovo djelo obćenito pohvaljeno bilo,

a kardinal Enkewoerdt, nagradivši ga bogato, držao ga je radi toga djela sve do njegove smrti u velikoj cieni. Ovaj grob svrši naš umjetnik oko g. 1524. i umre malo kasnije u Rimu, u svojoj 50. godini.

Slika istoga groba rezana je u bakar ponajprije u Ciaconovom životopisu Adriana VI., zatiem u Brumanovih Analektah istoga pape. U novije doba rezana je iz nova u krasnom djelu spomenikah rimskih, što ih papinska vlada tiskom izdaje.

Izvori. Baldinucci. Notizie de' Professori del' disegno Dec. IV. Seculo s. c. 307. — Vasari. Vite etc. Firenze 1771—2. III. pag. 328. IV, pag. 8. — Förster. Leben der Maler etc. von G. Vasari B. III. pag. 22. — Della Valle. Lettere Senesi sopra le belle arti. Venezia 1782. T. I. pag. 115.

Schiavone Nikola (Slovinac, Slavjanin), nazvan takodjer: „Dall' Arca, Dalmata, Da Bari, Da Puglia detto il Dalmata, Schiavon i Mirmecide Dalmatino", slavni vajar 15. vieka. Rodio se slučajno u gradu Baru u Apuliji, kamo se njegov otac Anton preselio biaše, došavši iz Dalmacije, odkuda je po svoj prilici s mnogimi inimi porodicami pobjego pred Turci *). Imao je za učitelja glasovitoga sienskoga vajara Jakova dalla Fonte, kod kojega je veoma dobro napredovao, te dodjè već za mlada u Bolonju, gdje je kao proslavljeni umjetnik toliko novacah steko, da je godine 1475. mogao kupiti kuću na trgu piazza maggiore, u kojoj je kasnije i stanovao. Valjda se je i u Bolonji oženio za Margaritu, s kojom je god. 1481. dne 4. Kolovoza rodio sina Cezara i kasnije jednu kćer.

Godine 1469. naumiše redovnici sv. Dominika svršiti dati grob sv. Dominika, zaštitnika svoga reda, kojega biaše počeo graditi jur prije dvie sto godinah slavni vajar Nikola Pisani. U pomoć ovoga pobožnoga poduzetja priskoči i poglavarstvo gradsko, te opredieli za radnju od svoje strane 600 škudah, a za meštra, koj je imao pokriti grob mramornim krovom i uresiti ga pristojnimi statuami i arabeski, izabrahu najslavnijega u ono doba vajara Nikolu Slovinca, pod kojim je isti neumrli Mihalj-Angjeo Buonarotti, kao mladić radio. Naš umjetnik, primivši se svojski posla, zadovolji na toliko sve vještake svojom radnjom, da mu je grad Bolonja u ime zahvalnosti dao novo ime „D a l l' A r c a", to jest: „Od groba ili rake", kojom je slavno ukrasio sveto počivalište obožavanoga svetca, a gradu ostavio jedan izmedju najljepših vajarskih spomenikah u Italiji.

---

*) Njeki talijanski pisci tvrde, da se je uprav rodio u Dalmaciji. Izdatelji Vasarieva djela, u Florenciji 1832—1838, kažu: „Veramente fù Dalmatino, ma visse, fin da fanciulo in Bologna." Pió veli: „Nacque in Schiavonia et fù nodrito et allevato in Bologna." Ghirardaci i Bianconi vele: „Era Dalmatino o de Bari ma abitante di Bologna". Naprotiv navadja Gualardi njeke dokumente, koji ga imenuju: „Mag. Nicolaus q. Antonii de Partibus Apulie." Moguće je takodjer, da se je rodio u dalmatinskom (sada arbanskom) gradu Baru (Antivari), pa da su jur njegovi suvremenici zamienili i pomješali taj naš Bar s puljskim Barom.

Za moći točno opisati ovaj prekrasni spomenik, trebalo bi mnogo više prostora, nego li se pojedinim predmetom u toj knjizi podati može. Ja ću nastojati samo na kratko koju prosboriti o njemu. Čitav grob predstavlja veličanstveni oltar i sastavljen je iz bieloga mramora. Dieli se s preda i s traga u pet razreda i podiže se u visinu od više sežanjah. U prvom dolnjem razredu, na predoltarju, izvajan je, po osnovi Biancona, prizor pogrebljenja sv. Dominika. U drugom ima više prizorah iz njegova života i klanjanje Sv. triuh kraljah, djelo Alfonsa Lombarda iz 16 stoljetja. Sa strane dva veleumno izvajana klečeća angjela, od kojih je desnoga tvorio Mihalj-Angjeo Buonarotti, a lievoga naš Nikola Slovinac. U trećem razredu prikazano je čudo, što se sgodi s njekim rimskim plemićem, koj pred sv. Dominikom s konja mrtav padè, s drugimi prizori iz njegova života, medju ostalimi, prikazana je predaja knjigah razkolničkih, koje je sv. Dominik imao pravo sažgati. U sredini Bogorodica s djetetom. U četvrtom razredu izobraženi su s preda četiri učitelji crkve, a s traga drugi četiri svetci. Peti razred sačinjava krov, urešen sa 16 figurah, s cvietjem, listjem, voćem, vienci itd. prekrasno izradjenimi.

Budući da je na ovom oltaru više umjetnikah, prije i poslije našega Nikole, radilo, s toga se ovdje o čitavom spomeniku ni govoriti nemože, nu valja nam spomenuti, da je prekrasni grobni krov većom stranom sám Nikola izradio, te sa svojim izvanredno umnim tvorom zaslužio, da su mu dali ime od groba (Dall' Arca), kao što su njegda prvoga osnovatelja istoga groba, Nikolu Pisana, toga neumrloga obnovitelja liepih umjetnostih u Italiji, nazvali takodjer: „Dall' Urna", t. j. od groba.

Velikoliepni taj krov, neobičnom ugladjenostju i vještinom izradjen, ukrašen je bogato arkitektoničkimi nakiti, s vienci, cvietjem, voćem, listjem, angjeoskimi glavami i prekrasnimi statuami. „Svaku pohvalu nadilazi", kaže markez Davia, „pravilno risanje, milina slikah i toli razni predmeti, što su tu izabranom umjetnostju izvajani, od kojih bi čovjek lako pomislio, da nisu tvoreni iz tvrda mramora, nego iz mekana gradiva, tako je sve lahko izradjeno i ujedno stopljeno, i s toga vriedi ova radnja u svakom obziru, da je stvórena u zlatnom vieku umjetnostih. Listje, voće, cvietje, što u kitama niz oltar dole pada, pliskavice i druge malenkosti, prikazane su najvećom ljubkostju i umjetnostju, te pokazuju ukus klasičkih umotvorah." Nu najveću zaslugu steko je naš Nikola sa svojimi figurami. Statua Boga otca, što na krugli svieta, na vrhu oltara stoji, pokazuje sliku veličanstvene pristojnosti. U njezinom licu izraženo je največe dostojanstvo i božanstvo. Dvoja malena djetca, što se izpod ove statue za cvietne kite hvataju, pokazuju njeku osobitu živahnost. Istom umjetnostju izvajani su oni krasni Serafini, što su u naravnoj veličini ponamiestjeni u arkitektoničkom nakitu. Njihova doisto angjeoska lica, različito prikazana, nemogahu bolje izradjena biti, toliko glede izabranoga načina prikazivanja, koliko glede djetčinske ljepote, kojom se podobni tvorovi riedkih umjetnikah XV. vieka dičiti mogu. Velike statue prorokah, što su ponamiestjene na četvrtom razredu oltara, kao i statua SS.

Dominika, Franje, Floriana, Prokula, Vitala i Agrikole, jesu od prevelike ciene, toliko glede umne osnove, koliko glede plemenitoga, liepoga i značajnoga izraza glavah. Kosa, brada i sve malenkosti izradjene su velikom finoćom i ugladjenostju, a i haljine, sa svojimi bogatimi prigibi i vješto izvajanimi rubovi, sastavljene su vješto i mudro. Svi ovi kipovi prikazani su glede položaja i izraza najvećom vještinom i umnostju. Prekrasan je takodjer maleni kip ranjenoga Spasitelja, kojega gololinja i pojedini udovi, sa svimi žilami i prigibi, izradjeni su velikom pravilnostju. Dva angjelá, što su s obe strane uz Isusa, nisu djelo Nikole, već njekojega drugoga kasnijega meštra, niti su onom vještinom radjene, koja se smatra u njegovih tvorovih.

Prekrasni ovaj grobni spomenik, o kom veli Cicogna, da je „uno dei più bei monumenti doppo il risorgimento delle arti“, rezan je višekrat na bakru i pridan djelima Cicognare (Storia della Scultura), Morrona (Pisa illustrata) i D' Agincourta, ali najtočnije snimljen je, polag risarije L. Masettia, a rezan od E. Dottia, u četiri velika lista, u djelu markeza Davie (o grobu sv. Dominika).

Po svjedočanstvu Gvalanda i P. L. Marcheza, načinio je Nikola za rečeno djelo sv. groba s bolonjskimi dominikani i papinskim legatom Savelliom ugovor dne 9. Srpnja 1469., i dobio dne 10. Kolovoza iste god. dozvolu, da može stanovati i raditi u dominikanskom samostanu. U ime plaće biaše ugovoreno 700 škudah u zlatu. Radio je četiri godine i namjestio svoje djelo u crkvi sv. Dominika dne 16. Srpnja god. 1473. Kako gore vidismo, kupio je iz prištedjenih novacah god. 1475. kuću, i spominje se god. 1479. kao vlastnik iste kuće.

Njekoliko godinah kasnije (g. 1478.) načini za obćinsku palaću u Bolonji (Palazzo maggiore del Publico), na vrhu pročelja, veliki krasni kip Bogorodice, iz pečene zemlje (terra cotta), o kojoj su njeki kasniji pisci tvrdili, da je načinjena iz mjeda, a drugi da je iz mramora. Ovaj kip sačuvan je do danas i bogato je pozlatjen.

Osim ovih djelah biahu za vrieme Masinia (god. 1650.) u Bolonji još sljedeći tvorovi našega umjetnika poznati: U crkvi „Madonna della Vita“, pogreb našega Spasitelja, ili plač Mariah nad mrtvim Isusom, što je Nikola još godine 1468. izvajao. (Biaše u crkvi još god. 1782.) Na crkvi „San Giovanni in monte“ izvajao je iz pečene kredi velikoga orla, iznad velikih vratah, s podpisom: „Nicolaus F.“ *). Za veliki trg „Piazza Maggiore“, gdje je stojala i njegova kuća, načini god. 1478. veliki kip Bogorodice („Madonna della Piazza Maggiore“).

Izvan Bolonje radio je Nikola takodjer u Mletcih, gdje je jedino pod imenom Schiavona (Slovinca) poznat bio, nu nezna se pravo, da li je živio

*) Malvasia, Masini i Ascoso kažu: da je od Lombarda, njegova učenika, ali podpis svjedoči, da je od Nikole, kao što i Bianconi potvrdjuje.

u Mletcih prije ili kasnije, nego li je u Bolonji raditi počeo. Od njegovih tamošnjih radnjah biaše poznato „Porodjenje Isusovo u jaslicah“, što je izvajao u poluuzvišenom djelu iz pečene zemlje (piera cotta), koju je bojama ošarao. Ovaj liepi umotvor, pohvaljen od mnogih starijih pisacah, čuvao se u crkvi fratarskoj, na otoku sv. Duha kod Mletakah, ali je sada propao.

Po svjedočanstvu Ghirardačia, Biankona i Zania, bio je Nikola u radnji tako marljiv, da je i najmanje stvari najvećom točnostju vajati običavao. Tako je medju ostalima sitnarijama, načinio na rtu jedne palice, mušicu, u veličini maloga zrna, takom savršenostju, kao da je živa; zatiem krletku, visoku jedan palac, s pticom u nutra. S te radnje nazvaše ga „il mirmecide Dalmatino“ (dalmatinski mravac), koje ime dobì i naš Klovio, poradi svojih prem sitnih slikarijah.

Gorerečeni Ghirardači kaže u svojoj rukopisnoj Istoriji Bolonje, da je Nikola bio inače čovjek nestrpljiv i priprost, da nije htjeo imati učenike, i da se je pred smrt kajao, što nije mogao razbiti sve statue što ih je bio načinio (Bianconi). Nu što se učenikah tiče, to znamo od inih spisateljah. da je slavni A l f o n s o C i t t a d e l l a, nazvan L o m b a r d i, bio njegov učenik. Ovaj umjetnik biaše od vlasteoske, veoma bogate porodice, s toga nije vjerojatno, da bi se bio dao u nauk našega Nikole, kad bi ovaj tako priprost bio (uomo rustico), kako Ghirardači tvrdi. A i njegovi ugladjeni, veleumni tvorovi pokazuju, da ih je samo ugladjeni duh izumiti mogao.

U bolonjskih rukopisnih spomenicih ima još o našem Nikoli zabilježeno, da je godine 1484. dne 24. Studna bio krstni kum Lukrecije, kćeri slavnoga sitnoslikara Bartolomea od Bolonje. Deset godinah kasnije, dne 2. Ožujka g. 1494. umre u Bolonji *) i zakopan je u crkvi Celestinah. Na grob mu postaviše sljedeći, u kamenu izrezani napis:

QVI VITAM SAXIS DABAT, ET SPIRANTIA SIGNA
CAELO FORMABAT, PROH DOLOR! HIC SITVS EST:
NVNC TE PRAXITELES, PHIDIAS, POLICLETVS ADORANT,
MIRANTVRQVE TVAS O NICOLAE MANVS.

Izza njegove smrti ostadoše u životu njegov sin Cezar i jedna kći, kojoj, u ime miraza, ostavi svoju iz mramora izvajanu statuu sv. Ivana krstitelja, dugačku sedam pedanjah. koju su cienili da je vriedna 500 škudah, ali je kasnije, kako ljetopisac Seccadenara zabilježi, prodana u Španju za 700 dukatah.

*) Ljetopisac Seccadenara, po svjedočanstvu Gvalanda, govori o njegovoj smrti ovako: „1494 a dì 2 de Marzo morì M. Nicolò Schiavon, cittadino di Bologna, el quale faceva el capello dell' archa de San Domenico, *che era el più degno sculptore che se trovasse in Bologna.*“

Izvori. Vasari. Vite. Firenze 1771. T. VI. pag. 166. i Firenze 1832—1838. P. I. p. 216. — Förster. Leben der Maler etc. von Vasari. Stuttgart 1847. II. Abth. I. pag. 42. T. V. pag. 270. — Masini Antonio. Bologna perlustrata. Bologna 1650. pag. 128. 290. 445. 732. — Mollini. Della Vita di S. Domenico pag. 140. — Sansovino Fr. Venetia descritta. Ven. 1603. pag. 229. — Forrestiere illuminato. Venezia. 1740. p 287. 1765. p. 344. — Bianconi Carlo. Pitture, Scolture ed Arch. di Bologna. In Bologna 1782. pag. 132. 209. 309. 345. — Ascoso. Le pitture di Bologna. Bologna 1704. pag. 347. — Zani. Enciclopedia Met. (Dalmata Nicoló.) — Cicognara L. Storia della Seoltura. Venezia 1813. V. I. pag. 249. V. II. pag. 266. Tav. LII. — Davia Virgilio Marchese. Memorie storico-artistiche intorno all' arca di S. Domenico corredate di una appendice e delle relative tavole disegnate da Luigi Maseti e intagliate in rame da Ercole Dotti. Bologna 1842. — Gvalandi M. Memorie originali italiane risguardanti le belle arti. Bologna 1843. Serie V. pag. 10—38. 198. — Marchese P. L. Vinc. Memorie dei più insigni Pittori, Scultori e Archit. Dominicani. Firenze 1845. Vol. I. p. 87. 93.

Schiavone Pavao (Slovinac, Slavjanin), nazvan takodjer Schiavo i Sclavo, slikar, živio oko godine 1440. u Florenciji, biaše vriedan učenik slavnoga Masolina da Panicale. Naslikao je u Florenciji, na uglu od Gore, sada Cantonello (od Canto de' Nelli) nazvanog, Bogorodicu sa više licah, u duhu svoga učitelja Masolina. Sada je ista slika od ponoviteljah mnogo pokvarena. Nagler misli, da je pripadao porodici Gregura Slovinca iz Dalmacije, nu neima zato dokazah.

Izvori. Vasari. Vite. Firenze 1771. T. II. p. 87. 1832—1838. P. I. 244. — Zani. — Nagler.

Schiavone Sevastijan, gl. R o v i n j a n i n S e v a s t i j a n.

Schiavone Stjepan (Slovinac, Slavjanin), posudar, otac Jurja Slovinca. Živio u Perugjiji oko godine 1504. pravio liepe posude i majolike.

Izvor. Zani. Enc. Met. d belle Arti. (Schiavone Stefano.)

Schiavone (Slovinac, Slavjanin) bez imena, mjedoljevar, radio oko godine 1440. s Jeremiom od Kremone u Mletcih, gdje je po svjedočanstvu Vasara mnogo svojih liepih umotvorah ostavio. (Gl. S t a t i l i ć T r o g i r a n i n J a k o v.)

Izvori. Vasari. Vite. Firenze 1771. T. II. pag. 155. - Zani.

Schiavoni Feliks, slikar, sin slavnoga slikara Natala Schiavona, rodio se u Trstu god. 1803. Učio se ponajprije od svoga otca, te otidè zatiem u Milan, u Beč i u Mletke, gdje je nastavio najboljim uspjehom svoje nauke u slikanju. Od milanezke akademije dobio je nagradu za sliku svete porodice, koju je načinio u slogu Rafaela, a kasnije postao je počastni član bečke akademije liepih umjetnostih. Nastaniv se sa svojim otcem u Mletcih, pomagao je razplodjivati ukus stare mletačke škole i nove svoga otca. Po načinu ovoga, slikà rado malene slike i predmete bibličke i pobožne. Načinio je takodjer više liepih prizorah iz povjestnice i mythologije, zajedno alegoričke podobe i oltarne slike. Kao i otac mu, ima veliku sposobnost prikazati u živahnima slikama liepe i mlade žene, kao i prekrasne Madone, od kojih je mnoge načinio za visoke osobe. Za rus-

koga cara Nikolu snimio je Ticianovu Assuntu, za koje djelo dobi od cara zlatnu medajlu zaslugah. Za istoga cara snimì Madonu sa više svetacah od Ivana Bellina. Za velikoga vojvodu ruskog (sadašnjega cara?) načini prekrasnu sliku umirajućega Rafaela, kojega okružuju njegovi učenici i suvremeni književnici. Njihova lica pogodjena su na živo. Za selo Cavarsere kod Chioggie, odkuda mu je rodom otac, načini za župnu crkvu čudotvorenje sv. Antuna padovanskog. Crkvu Santa Maria Maggiore u Labinu u Istri uresi još godine 1835. s mnogima slikama. U crkvi sv. Antuna u Trstu ima od njega krasna oltarna slika sv. Šimuna.

Osim gorenaznačenih slikah naručì Nikola car ruski kod istoga slikara, da snimì sve znamenitije umotvore talijanske za novi muzeum u Petrogradu, pa mu izplati za svaki snimak po 5000 talirah. Ovim poslom stečè slikar veliki imutak. Za galeriju kneza Tosia u Mletcih načinì prekrasnu sliku Rafaela i Fornarine. Za Brcru u Milanu, božicu ljubavi. Za druga mjesta: Isusa nosećega krst, Isusa spavajućega, više Madonah, Torkvata Tassa, čitajućega pred liepom Leonorom, itd. U svih ovih slikah vidi se izraz blagog i mudrog uma slikareva. Sve su izradjene najvećom marljivostju i neobičnom vještinom.

Njegove kćeri, Karolina i Julia, jesu takodjer dobre slikarice, prva bavì se slikanjem okolicah, druga s figurami i s historičkimi prizori.

Schiavoni Ivan, slikar, sin slavnoga Natala, rodio se u Trstu g. 1804. Učio se ponajprije od svoga otca, zatiem otidè u Beč na akademiju, gdje je prvu slavu steko sa svojom slikom Mojsije, kako s prutom iz skalìne vode potjerà. Ovu krasnu sliku kupi car austrijanski i stavi ju u dvoranu Šönbrunsku. Malo zatiem načini za stolnu crkvu jegarsku: umirajućega Isusa, a za drugo mjesto: Preobraženje na Taboru. Kasnije otidè u Jaš, gdje je više crkvah slikama uresio, i u Petrograd, gdje je mnogo podobah i inih slikah načinio. Vrativ se u Italiju, živio je u najvećem skladu sa svojim otcem i bratom, u to doba načinio je za crkvu sv. Luke u Veroni liepu sliku istoga svetca. Bavio se takodjer sa slikanjem na liepu, u kojoj vrsti bio bi daleko dotjerao, da nije prerano, naime dne 7. Rujna g. 1848. umro, na žalost svih ljubiteljah prave umjetnosti.

Schiavoni Natale, slikar i bakrorezar. Ovaj slavni umjetnik, koj u najnovije doba čitavoj umjetnosti u Mletcih i u Italiji novi pokret dadè i novu školu utemeljì, proizlazi, po svom ustmenom izjavljenju, od krvi našeg neumrlog Andrije Medulića Schiavona. Kao što je mnogim sám pripovjedao, živio je njegda njegov šukunded Andrija s njekom liepom djevojkom Hiacintom, koju je jednoć našao plačuću na Rialtu, kao sirotu bez otca i bez majke, uzamši ju sa sobom iz milosrdja. S njom je rodio osam djetce, od kojih se jedan sin nastanì u Chioggijì, pa od ovoga potečè stablo njegove porodice, koja poprimì ime Schiavonah.

Njegov djed bio je slikar Mihalj, o kojem gore progovorih, a otac zvao mu se Feliks. Biaše graditelj brodovah. U Mletcih je imao Natale

za učitelja u slikarstvu Franju Maggiotta, a kasnije, došavši u Florenciju, primi ga u nauk slavni Rafael Morghen, koj ga je takodjer u bakrorezanju podučavao. U Florenciji se je takodjer dobrim uspjehom vježbao u sitnom slikarstvu i načinio s mastima više malenih slikah, a za fratarsku crkvu svoga rodnoga mjesta Chioggije sgotovì oltarnu sliku sv. Franje, izza koje radnje pravio je samo sitne podobe, vodenima bojama.

Poradi došastja Francuzah, moradè ostaviti Florenciju i vratiti se u Mletke, odkuda otidè u Trst i u Milan, gdje je do pet godinah živio i većom stranom podobe s mastima pravio. Godine 1816. pripadè mu sreća, da je cara i caricu od Austrije slikati mogao, te njegova radnja omili na toliko carskoj obitelji, da ga ova pozvà u Beč, gdje je veću stranu iste porodice slikao. Ovaj slučaj osnuje njegovu sreću, te je odsele imao posla preko mjere, budući da su se sáma velika gospoda od njega slikovati dala. Od njegovih tadašnjih podobah odlikuje se ponajbolje slika porodice kneza Lihtenštaina. Za javnu izložbu kod sv. Ane načinio je u to doba velikom vještinom počinak svete porodice u Misiru. Za mnoge privatne ljude izradi prekrasne Madone i druga ženska lica, kojim je znao podavati izraz njeke osobite miline. Medju inimi hvale nada sve Madonu, što ju je načinio za g. Rosettia, kojega čitavu porodicu, sakupljenu oko jedne igračice na klaviru, naslikà u jednoj povećoj slici. Za grofa Huga Salma sgotovì liepu sliku božice Jo i Semele.

Godine 1821. vratio se Natale u Mletke, gdje je, osim drugih radnjah, po naputku Kanove i Čikonje, rezao na bakru Ticianovu Assuntu, kojom je kao bakrorezar veliko ime steko. Kasnije rezao je mnogo inih liepih slikah, medju ostalima Klanjanje pastierah, za Englezku, od koje velike slike čuvao je malenu snimku uvjek kod sebe. Rezao je takodjer velikom vještinom Rafaelovu Madonu della Sedia, i Isusovo skinutje s križa, od Ticiana. Kasnije bavio se s nova sa slikanjem s mastima i stečè sa svojima divnima slikama Madonah i mladih ženah novu slavu. Za Castelfranco učini takodjer oltarnu sliku sv. Katarine, zatiem sv. Magdalenu, koju je g. 1833. nabavila sbirka belvederska u Beču. God. 1832. bio je opet u Beču i mienjao od tada svoj stan s Mletcima i Milanom, dok se nije godine 1843. nastanio sasvim u Mletcih, gdje je kupio krasnu palaču Gjustinianovu, gdje je imao svoju posaonicu i svoju bogatu sbirku slikah. Još prije načinio je s Politom više oltarnih slikah, za nadvojvodu Rainera Madonu s djetetom i sa više angjelah i kerubinah; za jednu crkvu u Roveredu, sv. Filomenu, za ruskoga cara Nikolu prekrasnu Hebu, a kad ga godine 1852. posjetih, imao je kod sebe podobe cesarevića Konstantina, grofa Orlova, veliku sliku sv. Petra i sud Parida, što je pravio za vojvodu Brunzvika.

Nu najveće ime i najveće bogatstvo pribaviše mu njegove čarobne slike mladih ženah, djevojakah, Magdalenah, Evah, božicah ljubavi, Juditah (jedna u muzeu u Brnu) itd., koje, prikazane u različitih položajih, kadikad polugole, kadikad u najdražestnijem vidu, imadu njeki osobiti, prekonaravni

izraz, koj zasieca duboko u svaku dušu ćutljiva čovjeka. Takove slike znao je po višekrat snimiti, a neima skoro većega grada u Europi, gdje nebi bila po gdjekoja. Slike takove pravio je medju ostalima za ruskoga cara i caricu, za kralja pruskog, sardinskog i virtemberžkog, za Englesku, Holandiju, Belgiju, Njemačku i za istu Ameriku. Ove slike izradjene su velikom naravnostju, umnostju i savršenostju. Osim ovih ženskih slikah načinio je takodjer više mužkih licah, u raznih položajih, istom vještinom kao i ženske. Mnoge njegove slike rezane su u bakar i litografirane su, medju ostalima i podoba sadašnjega cara ruskoga Aleksandra, litografirana od L. Fišera, i krasna slika Venere s Amorom, rezana u bakar od Luigja Boskola *). Podoba nadvojvode Ivana rezana je u bakar od Höfela. Podoba Franje Agliettia od Fr. Ambrosia. Podoba Ant. Saliera od A. Ehrenreicha itd.

Od Natalovih bakrorezah poznati su sljedeći:

1. Cesar Franjo I. od Austrije, koju podobu je sám i slikao.
2. Cesarica Maria Ludovika, po svojoj slíci.
3. Grof Manfredini, s grbom odozdó.
4. Prekrasna slika Ticianove Assunte, posvetjena caru Aleksandru, s podpisom: „Assumpta est Maria in Coelum, gaudent Angeli. Titian pinx. N. Schiavoni dis. et inc." **)
5. Skinutje Isusa s krsta, s podpisom: „Titian pinx. N. Schiavoni dis. et inc." Posvetjena slikaru And. Appianu.
6. Madona della Sedia, po Rafaelu.

Natale umrè prije njekoliko godinah u Mletcih, bogat i proslavljen. Bio je član više akademijah umjetnostih, imao je medajlu za zasluge od kralja belgianskoga, koju dobì radi njeke melankoličke slike, što ju je slikao izvanrednom umjetnostju, te s toga biaše nazvan slikarom Melankolijah, Venerah i Madonah. Za učenike imao je, osim svoja dva sina Feliksa i Ivana, jošte svoga netjaka Franja Kasselu, zatiem Ivana Busatta, Franja Zenara i Jurja Šillera iz Bukovice.

Izvori. Ustmena priobćenja Natala Schiavona. — Nagler. Allg. Künstler-Lexikon. — Zanotto Francesco. Storia della Pittura Veneziana p. 105. — Kollár. Cestopis. V Pešti 1843 str. 85. — Neu-Mayr Antonio. Collezione Manfredini di classiche stampe. Venezia 1833. CXLI.

Schlag, gl. Šlag.

Schmidt, gl. Šmid.

*) Ovaj bakrorez pokloni slikar piscu ove knjige.

**) O toj slici kaže Zanotto: „Ei seppe in quel suo lavoro trasfondere l' anima medesima del gran Cadorino, e se ancora avenesi a perdere la tavola di Tiziano, basterebbe questa incisione per mandare ai posteri conveniente memoria di quel miracolo dell' arte veneta."

Schneider, gl. Šneider.

Schön, gl. Šön.

Schott, gl. Šot.

Schreibern, gl. Šreibern,

Schvehar, gl. Švehar.

Schweiger, gl. Šveiger.

Sclavini, **Sclavo**, **Sclavone**, gl. Schiavone.

Sebastijan da Rovigno, gl. Rovinjanin.

Sebenzan, i Sebenzanus, gl. Bonifacio, Rota-Kolunić i Šibeničanin.

Segedinac N., srbski slikar našega vremena, o kojemu niesam ništa pobližjega saznati mogao. Uresio sa slikama Novosadsku crkvu sv. Jovanike. Ikone su zbog malenkosti crkve vrlo malene, al su dobro izradjene.

Izvor. Srbski narodni list 1842. č. 16. str. 126.

Senjanin Grgur, jedini do sad poznati slavenski knjigotiskar, što je knjige pečatao glagoljskimi pismeni. Kako mu ime svjedoči, rodio se u Senju, primorskom gradu Hrvatske, u drugoj polovici 15. vieka. Živio njeko doba u Mletcih, gdje je po svoj prilici naučio meštriju pečatanja. Godine 1507. bude navlaš od senjskih domoljubnih svećenikah pozvan iz Mletakah u Senj, da pečata glagoljske crkveno-hrvatske knjige, za porabu senjske i modruške biskupije. Po naredjenju tadašnjega arcidjakona i vikara šenjskoga, Silvestra Bedričića, pečatao je ponajprije u kući njegovoj godine 1507. „Naručnik plebanušev" (župnikah) u maloj 4ini, koj ima s traga sljedeći naslov:

„[illegible]

[illegible] (svršene) [illegible] (27). [illegible] (1507)."

Godine 1508. pečatao je „Transit sv. Jerolima" u maloj 8ini, sa sljedećom bilježkom s traga:

„[illegible] (5) [illegible] (1508)."

Iste godine 1508. napečatà u Senju treću knjigu, pod imenom: „Fratra Ruberta Korizmenjak" u mal. 4ini, sa sljedećom bilježkom s traga:

„[illegible]."

Zatiem sliedi:

„[illegible] (17). [illegible] (1508 *)."

Neima sumnje, da je pečatnja Grgurova kasnije prenešena iz Senja u Rieku, gdje je godine 1534. biskup modruški, Šimun Kožičić, dao pečatati svoje „Knižice od Žitija rimskih arhierejov i cesarov" u 4tini, i „Misal hrvacki po običaju rimskoga dvora" u 4ini.

*) Moj odtisak ove knjige oštetjen je malko, s toga nemogu priobćiti čitav tekst, a drugoga odtiska nisam još vidio.

Osim ovih triuh knjigah, čini se da je meštar Grgur počatao u Senju, oko godine 1508.: „Misal rimski s pridatimi govorenji za umirajuće“ glagoljskimi pismeni. Tisak onoga eksemplara, što sam ga ja vidio u Zadru pri popu Ivanu Berčiću, naliči barem sasvim tisku i slovima više opisanih knjigah senjskih.

Senjanin Ivan, ljepopisac i sitnoslikar 14. vieka. Pisao glagoljske knjige, uresivajući ih s prekrasnimi početnimi pismeni i s kojekakvimi slikami. U Pragu, u knjižnici grofa Šternberga, nalazi se jedan Breviar (ili Misal), pisan godine 1359. na pergameni u 12ini od našega Ivana. Na svrhi ima sljedeću bilježku:

„[illegible] (1359) [illegible]“

Neznam da li nije ovaj Ivan Senjanin onaj isti glagoljski ljepopisac, kojega je godine 1356. česki kralj Karol uzeo u svoju službu, da piše glagoljske knjige (libros legendarum et cantus nobilis linguae slavonicae) za novi glagoljski monastir Benediktinah u Emausu, kamo je isti kralj nastanio bio glagoljske redovnike, iz Hrvatske došavše, utemeljivši rečeni monastir g. 1347.

Izvori. Dobrovsky Josephus. Institutiones linguae slavicae Dialecti veteris. Vindobonae 1822. pag. 695. — Isti. Glagolitica. Prag 1832. pag. 79. (U ovoj knjizi kaže Dobrovsky, da je gorespomenuti rukopis: „Breviar“, u prvašnjem djelu veli da je „Psaltir“). — Isti. Geschichte der böhmischen Sprache und älteren Literatur. Prag 1818. pag. 53.

Senjanin Jakov, graditelj 12. ili 13. vieka. Njegovu uspomenu sačuvà nam jedan razbiti kamen s napisom, što je njegda uzidan bio u zidu stolne crkve senjske, a sada je položen na kamenitoj klupi, što je načinjena oko ograde crkvene. Taj napis, urezan u kamenu, gotičkimi pismeni, glasi, na koliko se pročitati može, ovako:

M.C.XXXIIII HOC OPVS FECIT M̅.IACOBVS IM.VP....
DAIRO.

Simić Pavao, slikar srbski, sad živući, rodio se u Novomsadu, u vojvodini srbskoj. Učio se u Beču i u Pešti, pravio ponajviše crkvene ikone i podobe. Načinio liepu sliku crnogorskoga pjevača, sa 22 lica, koja slika litografirana je od J. Claróa, i posvetjena Teodoru Pavloviću. Godine 1852. uresi sa slikama crkvu monastira Kuveždina, koju je arhimandrit Grujić izobraziti dao. Od mnogih slikah, što ih je tu na ikonostasu načinio, hvale ponajbolje „Uskrsenje Hristovo“. Pobliže viesti o životu Simićevom nisam dobiti mogao.

Simeneti, gl. Šimoneti.

Skadranin Stjepan, knjigotiskar, pomoćnik Vinka Vukovića, biaše rodom iz Skadra. Pečatao godine 1560—1561. u Mletcih i u svom rodnom gradu, crkveno-slavenske knjige, kirilskimi pismeni, od kojih su poznate:

1. „Трипѣсньц“ ili „Триодь“, pečatan u Mletcih godine 1560. na čitavom listu.

2. Ista knjiga u Mletcih god. 1561.

3. „Триодь постная и Пентикостарь, печатань вь странах македонских вь отьчество вь градѣ Скендери (Skadru) трудом и помоћю мештра Камилла Занета.“

Skalić Pavao, spisatelj o muzici. Rodio se u Zagrebu godine 1534. od otca Matije, gradjana zagrebačkoga, umro u Dancku, kao kanonik od Münstera, godine 1575. Ovaj čudak, o kojemu sam obširnije na drugom mjestu pisao *), spada ovamo s toga, jer se bavio takodjer muzikom, napisav razpravu o Liri, pod naslovom: „Dialogus de Lyra“ (Coloniae 1570). Baveći se u Rimu g. 1553., izdao se tamo za umjetnika, neznam koje vrsti, i za velikoga učenjaka. Od majke prirode nadaren izvanrednim umom, sabrao je u raznih stranah svieta mnogo enciklopedičkih naukah, dao na svjetlo mnogo knjigah, na latinskom i njemačkom jeziku, pomagao one protestante, što su u Tubingi i Virtenbergu nastojali oko izdavanja hrvatskih i slovenskih knjigah, a pokraj toga zasljepljivao vladare i velikaše njemačke, prevarivši ih, da je potomak slavne porodice grofovah od Like i Une i bogatih knezovah od Skale (Della Scala). Njegova podoba, u nošnji njemačkih vitezovah, rezana je višekrat na drvu od suvremenih umjetnikah.

Izvori. Gerber. Lexikon der Tonkünstler. Leipzig 1792. II. pag. 393. — Lichtenthal Pietro. Dizionario e Bibliografia della Musica. Milano 1826. V. III. pag. 110.

Skarpa Ivan, graditelj 17. vieka, sagradio prekrasni zvonik kod crkve sv. Nikole u Perastu, u mletačkom slogu, godine 1691., kako sljedeći napis na istom zvoniku svjedoči:

AD PERPETVAM MEMORIAM SVAE PIETATIS IN EVM QVI GLORIFICANTES SE GLORIFICAT, S. PONTIFICIS NICOLAI TVTELARIS SVI INNVMERIS DECORATI MIRACVLIS, DOMVS DECORVM CHRISTIANAE REIPVBLICAE TRIVMPHANTI, SACRARVM TVBARVM TROPHEVM PERENNE COMMVNITAS PERASTINA EREXIT. ANNO SALVTIS MDCXCI.
JOANNIS BABTISTAE SCARPAE PROTOMAG. OPVS.

Skoljan N. (Schollian), sad živući slikar u Trstu. U više javnih izložbah biahu izložene njegove liepe slike. Godine 1856. biaše medju ostalima izložena u Trstu njegova velika slika, prikazujuća luku morsku, sa više brodovah, luljajućih se na moru. Riedkom naravnostju i živahnostju prika-

*) Dogadjaji Medvedgrada. U Zagrebu 1854. Neven 1854. str. 596.

zana je tu osobito voda i gibanje valovah morskih. Manje se hvali daleko obzorje.

Izvor. Osservatore Triestino 1856 Nr. 70. 1857 Nr. 62.

Skorojević Marko, slikar, rodom iz Bosne, živio u Bosni u 17. vieku, snimio rodoslovje Stanislava Rubčića, posvetiv ga nadvojvodi Ferdinandu Franji, sinu cara i kralja Ferdinanda III. i Marije. Ovo rodoslovje, pod naslovom: „Libellus Sanctorum Patronorum et publicorum insigniorum Regnorum et Familiarum Illustrium Illyrici imperii, quas magna cura — collegit atque depinxit Stanislaus Rubchich Rex insigniorum (sic) Domini Imperatoris Stephani Nemagnich.“, prikazuje, osim grbovah bosanskih porodicah, na listu 3—4. grb Ferdinanda III. i kuće austrijanske. Zatiem u povećoj slici, sjedećega cesara na prestolju, predavajućega svome okrunjenomu sinu kraljevsko žezlo. Uz njih je božica pravde i krieposti. Na listu 5. Sv. Jerolim, s crvenim barjakom, na kom je izobražen grb ilirski, sa zviezdom i mladim mjesecom. Gore napis: „Sanctus Hieronymus pater terrae Illyricae.“ Na strani 6. Sv. Basilio predaje zlatni krst s modrim barjakom Stjepanu Skorovoju, koj u kraljevskoj odjeći pred njim kleči. Na strani 7. B. D. Maria s djetetom, gore napis: „Patrona terrae Illyricae.“ Odozdó grb bosanski. Na str. 8. Papa Siksto V., s napisom: „Pater terrae Bosnensis. Na listu 9. Veliki grb cara Dušana, s likom carevim u željeznom oklopju, s barjakom u ruci. Zatiem sliede grbovi jugoslavenskih pokrajinah i porodicah bosanskih, na broju 141.

Ovo rodoslovje nalazi se u carskoj knjižnici u Beču, pod brojem rukopisah 17683 (Hist. prof. 521).

Skvarčina Ivan, sad živući mladi slikar, rodio se u Zadru. Učio je na akademiji mletačkoj, dobivajući od vlade austrijanske godišnju podporu od 1200 forintah, s uvietom, da ima izraditi jednu sliku po svojoj volji za istu akademiju. God. 1857. načini za župnu crkvu zadarskoga predgradja Arbanasah, oltarnu sliku, prikazujuću: „Prenašanje svete kuće od Loreta“. Bogorodica s djetetom u naručju stoji na oblacih, a pokraj nje s jedne i druge strane kleče dva moleća angjela. Izza ledjah Bogorodice, pri gornjoj strani, nose četiri angjela svetu kuću. Na dnu, pruža se more posuto otocima, uz koje vidi se na desnom kraju kopna predgradje Arbanasi. Ovu sliku hvale mnogi, dočim njeki u tom pogriešku nalaze, što u Marijinom obrazu nije izražena ona nevina blagost i mladost, kojom su ukrašene Madone velikih slikarah, i što je broj angjelah, okružujućih Mariju i svetu kuću, premalen.

U mojoj sbirci ima podoba kanonika Matulića, načinjena na platnu od Skvarčine još god. 1845.

Izvori. Glasnik Dalmatinski. 1857. Br. 39. 86. — Osservatore Dalmato. 1857. Nr. 171.

Slatkonja (ili bolje Zlatkonja, nazvan takodjer Chrisippus = Zlatni konj) Juraj, glasbeni skladatelj, rodio se u Ljubljani, glavnom gradu Krajnske, god. 1456. Jur za mlada posveti se svetjeničkomu staležu, postane do

skora župnik pri sv. Martinu u Moravčah, zatiem predstojnik opatije sv. Nikole u Rošeku (Rudolfswerth), predstojnik i kanonik kapitula stolne crkve u Ljubljani i biskup Pićanski u Istri. God. 1513., početkom Svibnja, imenovà ga car Maksimilian biskupom bečkim, a papa Leo X. potvrdì ga u toj časti iste godine dne 12. Kolovoza, dozvolivši mu, da ostane zajedno biskup Pićanski, i predstojnik ljubljanski i sv. Nikole u Rošeku.

Po svjedočanstvu slavnoga Cuspiniana, bio je Slatkonja u svoje doba najslavniji i najvještiji skladatelj, i s toga imenovà ga car Maksimilian svojim dvornim meštrom muzikalne kapele (in supremum Musicorum Caesareo Regii Collegii Magistrum et Gubernatorem). Osobite zasluge stečè Slatkonja oko crkvene muzike, koju je u Beču na visoki stupanj podigo. God. 1515. čitao je svetčanu veliku misu prilikom sastanka cara Maksimiliana s Vladislavom kraljem ugarskim i poljskim, zatiem je vjenčao Ludovika II. kralja ugarskoga, s Marijom unučicom Maksimilianovom. U Beču pretvorio je dvor predstojnika stolne crkve u novi biskupski dvor, kojega je povećao i ukrasio, dočim su njegovi predšastnici u predgradju stanovati morali, neimajući u gradu dvora za sebe. U crkvi sv. Stjepana sagradì novi oltar sv. Brcka, sada sv. Antuna, i postavi sebi pri istom oltaru za života grobni spomenik, sa svojim grbom (zlatnim konjem). Po smrti svoga zaštitnika cara Maksimiliana (g. 1519.), imao je, u vrieme vjerozakonskih bunah, podnositi svakojake progone od strane sveštenstva, s toga: što nije dosta krepko postupao proti sljedbenikom nove vjere Luterove. Čini se dapače, da je tajno podupirao novu vjeru, jer je dopustio Pavlu Spretteru (Speratus a Rutilis), da u crkvi sv. Stjepana javno prodikuje, a radio je potajno, da se neoglasi bula papina, u kojoj biahu osudjena 41 tvrdjenja Luterova. Iz ovih razlogah imenovà papa i nadvojvoda Karol god. 1520. dne 22. Lipnja, pod izlikom nemoći i starosti biskupove, za njegova pomoćnika Konrada Rennera, predstojnika crkve Brabantske. Dvie godine kasnije (1522. dne 26. Travnja) umre u Beču i pokopan je u crkvi sv. Stjepana. Na podignutom samom sebi spomeniku stavište mu sljedeći napis:

GEORGIVS A SLATKONIA NATIONE CARNIOLVS LABACENSIS CIVITATIS, HVIVS TEMPLI PONTIFEX ET PETINENSIS ADMINISTRATOR. DIVI MAXIMILIANI CAESARIS AVGVSTISSIMI A CONSILIO, ARCHIMVSICVSQVE. VIR PIENTISSIMVS, MODESTISSIMVS, INTEGERRIMVS. QVI IN ORNANDO EPISCOPATV VIENENSI OMNES ANTECESSORES SVOS FACILE SVPERAVIT. VIVENS SIBI HOC MONVMENTVM FIERI CVRAVIT. ANNO SALVTIS MDXXII. SEXTO CALENDAS MAY. VIXIT ANNJS LXVI. MENSE VNO, DIEBVS QVINQVE.

Na grobu izvajan je iz mramora njegov kip u biskupskoj odori, s palicom. Odozgó grb njegov i biskupije pićanske.

Svi pisci, što pisahu o njemu, hvale ga radi njegovih osobitih kriepostih. Medju ostalima, pisà Jakov Spiegel Sevastijanu Sperànciju, predstojniku crkve Brižke (Brixen), dne 1. Siečnja 1514. o njemu sljedeće: „Georgius Chrisippus (Slatkonia) clarissimae huius urbis Viennensis Pannoniae Epis-

copus — — Caesar ipsum nuper antistitem juxta apostolicam institutionem bene, sapienterque delegit, irreprehensibilem, vigilacem, castum, hospitabilem, tractabilem, sobrium, modestum, turpis lucri hostem, mitem, placabilem, liberalem, bonum in re familiari, praesidem non noviciatum, ab omnibus bonum habentem testimonium et omnibus gratum et acceptum."

Na drvoreznoj slici Ivana Burgmajera, što prikazuje slavni uvod cara Maksimiliana, izobražen je i Slatkonja, kao „Archimusicus", sjedeći na kolib i upravljajući muzikalni zbor.

Izvori. Ogesser Joseph. Beschreibung der Metropolitankirche zu St. Stephen in Wien. Wien 1770. pag. 209. — Schilling. Universal-Lexikon der Tonkunst. — Gerber. Lexikon der Tonkünstler. Leipzig 1792. — Gassner. Universal-Lexikon der Tonkunst. Stuttgart 1847. — Ebeling Fr. Die Deutschen Bischöfe. Leipzig 1858. B. II. pag. 524. — Groote J. L. Chronologisches Verzeichniss der Bischöfe zu Wien. Augsburg 1794.

Slavjanin, } gledaj Schiavone.
Slovinac, }

Smederević Petar, umni zlatar 16. vieka, rodio se u Velikom Bečkereku. Od njega nalazi se u monastiru Krušedolu više rukopisnih evangjelijah, okovanih sa srebrom, velikom vještinom. Na evangjeliju vladike Maksima, od godine 1514. načinjeni su na koricah srebrni likovi svetaçah u uzvišenom djelu, s napisom: „Сие светое евангелие окива се при игоумени силвестроу, и сътвори сїе сребро петрь златарь смедеревићь оу местоу бечкерекоу." U Krušedolu ima takodjer jedna srebrna kupa, u slici broda, što je kovana godine 1523. iždivenjem igumana Dionisija za monastir Ravanicu. Srbski ljetopis kaže, da je kovana u Smederevu, moguće je dakle, da je onaj, koj je čitao napis, ime Smederević čitao za grad Smederevo. Na toj kupi ima raznih liepih slikah, kao: slonovah, lavovah, majmunah, pasah, pticah itd.

Izvori. Šafařík P. J. Serbische Lesekörner. Pesth 1833 pag. 132. — Šafařík P. J. Uebersicht der vorzüglichsten schriftlichen Denkmäler alterer Zeit bei den Serben und anderen Südslawen. Pag. 8. 21. — Сербскіи лѣтописъ за год. 1845. II. ч. стр. 156.

Soliman Ivan Franjo, knez, slikar, rodio se u Dalmaciji godine 1716., pripada glasovitoj kneževskoj porodici, bavio se kao dobrovoljac sa slikovanjem, koju umjetnost nauči od Tiepole. Živio ponajviše u Mletcih, gdje je umro godine 1784, star 68 godinah. Od njega ima mletačka crkva S. Pietro di Castello, u čijoj župi je živio, dvie oltarne slike: 1. Isusa na krstu, pod nogama krsta B. D. Maria i Magdalena. 2. Sv. Ivan Evangjelista, razsvietljen od nebeske luči. Izpod njega SS. Petar i Pavao, s traga liepa okolica šumska. Ovu sliku načinio je godine 1744. U Dobroti, u Dalmaciji, nalaze se u crkvi sv. Eustakija, takodjer njegove dvie oltarne slike: 1. Sv. Alojzio pred razpjelom. S desna B. D. Maria na krugli svieta, a dole njeki grad pri moru i jedan angjeo. 2. Sv. Ivan Nepomuk, klečeći na oblaku, do njega angjeo s granom mučeničtva. Gore u oblaçih

dvie angjeoske glave, a dole grad Prag s mostom. U lievom uglu slike ima napis: „Gioan C⁰ Soliman Inu. e Pinsit."

Izvori. Moschini. Guida per la città di Venezia. Ven. 1815. I. p. 9. II. p. 630. — De Boni. Biografia degli Artisti Venezia 1840. pag. 962. — Sabljar. Biljeźke.

Solon Nikola, slikar jugoslavenski, o kojemu neznam ništa pobliźjega. U Mačkovcu u Krajnskoj nalazi se od njega u župnoj crkvi oltarna slika sv. Ivana Krstitelja.

Izvori. Mittheilungen des historischen Vereins für Krain. Jahrgang 1848. Laibach p. 77. Tu se veli o njemù: „von dem Pinsel des Nicolo Solon, einem Illyrer", nezna se dakle, kojoj grani južnih Slavenah pripada po rodu.

Somerl, gl. Samerl.

Sparar Serafim, slikar, rodio se u Ljubljani godine 1683., živio kao redovnik reda sv. Franje u Samoboru u Hrvatskoj, i umro tamo g. 1737.

Izvor. Mortuarium Samoboriense.

Spathar Eufim, umni graditelj vojenih makinah, živio početkom 9. stoljetja. Biaše rodom Arapin, nu stupivši u službu bizantinskoga cara Nikefora, dadè se pokrstiti i primi tada ime Eufima. Radi njekih uvriedah i progonah, pobjegnè oko godine 810. iz Grčke u Bugarsku, k slavnomu bugarskomu vladaru Krumu, te nauči do skora Bugare graditi vojene makine, kojimi se razbijahu najtvrdje stiene, i praviti ostale umjetne nastroje, kojimi su Bizantinci u ono doba branili i rušili gradove. Pomoćju ovoga vještoga umjetnika, vojevao je Krum veoma sretno proti Grcima, i podao junačkomu svome narodu novo oružje u ruke, s kojim je u napredak sretno vojevao proti svim svojim neprijateljem.

Izvori. Zonarae Joannis Annalium Tomus III. pag. 105. edit. Feyerabendiana. Francoforti ad Moenum 1587. — О переводѣ Манассиной лѣтописи на словенскій языкъ. Москва 1842. стр. 84. 89.

Spavento Juraj, nazvan Trogiranin, protomeštar graditeljah crkve sv. Marka u Mletcih, živio koncem 15. vieka. O njemu govori jedina oporuka biskupa arbanskoga Ivana Korone (Krunića?) od godine 1515., u kojoj se spominje kao jur pokojni („Reverendissimus Dnus. Episcopus dixit quod a quondam Magistro Georgio Spavento, nuncupato de Tragurio, habitatore Venetiis, Protho S. Marci, ejus affine, et a domino Francisco de Galetis habitatore Laurethi, et a D. Nicolao Drasmileo Canonico Jadrensi, habuit gratuito mutuo certam quantitatem pecuniarum" etc.).

Speranza M., slikar našega vieka, rodom iz Korčule. Slikao Franju M. Karnea-Steffanea, koju sliku je na bakru rezao V. Giaconi, s podpisom: M. Speranza Corcyrensis p. V. Giaconi sc.

Spljetjanin Antun, rezbar, živio u Spljetu početkom 15. vieka. Spominje se u kvadernah spljetskih kao stanovnik grada Spljeta (Antonius in-

cisor, habitator Spalati) godine 1449. dne 27. Studna, kad je bio pred sud pozvan po slikaru Dujmu Vučkoviću Spljetčaninu, s kojim biaše ugovorio, da će načiniti za Jurja Radoslavčića iz Šibenika njeku posudu? (unam liceniam) po prilici podane mu risarije, za plaću od 21 dukatah u zlatu, primivši u napred 12 dukatah, nu nedržeći se ugovorena roka, do kojega bi imao bio sgotoviti svoje naručeno djelo.

Izvor. Quadernae Rogatorum Communitatis Spalati de a. 1449.

Spljetjanin Antun, slikar, gl. R e s t i n o v i ć.

Spljetjanin Bonaventura, gl. R a s m i l o v i ć.

Spljetjanin Dujmo, slikar, gl. V u č k o v i ć.

Spljetjanin Gregur, slikar 15. vieka, najbolji učenik slikara Restinovića Antuna , koj mu u svojoj oporuci, učinjenoj godine 1449., radi osobite vjernosti, velikù stranu svoga imutka ostavi. Možebiti da je ovaj Spljetčanin onaj isti, koj se kasnije u Italiji pod imenom Gregura Schiavona proglasio (gl. ovoga).

Spljetjanin Ivan, graditelj i vajar 15. vieka. Živio u drugoj polovici 15. vieka u Mletcih, i pomagao tamo graditi i uresivati divni dvor duždev, pod upravljanjem Antuna Riccia ili Rizza, s Alvisom Biankom, s Alvisom Pantaleonom, s meštrom Dominikom i Stefanom Taljapetrom. Misle njeki, da su ovi meštri načinili one krasne nakite, što se vide s nutra na dvoru s istočne strane. Iz Dalmacije dovede našega meštra po svoj prilici sám Riccio, koj je oko godine 1470. s Alvisom Kvirinom u Dalmaciju došo bio, a godine 1473. u Skadru junački pomagao braniti ovaj grad proti Turkom.

Izvori. Giuseppe Cadorin. Pareri di XV. Architetti e notizie storiche intorno al Palazzo ducale di Venezia. Vènezia 1838. pag. 135. — Selvatico P. Sulla Architettura e sulla Scultura in Venezia. Venezia 1847. pag. 185. 231.

Spljetjanin Mihalj, slikar, spominje se u kvadernah spljetskih g. 1471.

Spljetjanin Nikola, graditelj, gl. T v r d o j N i k o l a.

Spletjanin Petar, graditelj (Magister Architectus seu Marangonius), spominje se kao gradjan spljetski, u kvadernah godine 1493.

Sremac, graditelj, rodom iz Srema, živio u petom stoljetju. U ratu Rimljanah proti Atili, prilikom osvojenja grada Srema, padè u hunsko robstvo, te je morao služiti hunskoga vodju Onegesa. Budući da je bio veoma vješt graditeljstvu, sagradi u sadašnjoj Ugarskoj, u bližini Atilova dvora, za svoga gospodara krasno kupalište, poput rimskih Thermah. Gradivo za ovu sgradu morali su s daleka voziti, jer u susjedstvu nebiaše nigdje kamena, a umjetnik svrši ovaj posao takom vještinom, da se je učeni rimski pisac Prisko čudio tomu umotvoru, bivši poslan godine 448. kao poslanik k Atili. Ubogi umjetnik mislio je, da će za plaću svoga djela dobiti dragu slobodu,

ali neuki barbar Oneges nagradi ga jedino time, što ga je načinio nadzirateljem istoga kupališća, te je morao kao takav, pri kupanju dvoriti svoga gospodara i njegovu porodicu.

Izvori. Prisci Rhetoris et Sophistae excerpta de Legationibus Gentium ad Romanos. In corpore Script. Hist. Byz. Bonnae 1829. pag. 188. — Thierry Amadée. König Attila und seine Zeit. Leipzig 1855. pag. 79.

Srna Juraj, slikar našega vremena, o kojega životu ništa mi poznato nije. Od njega ima u crkvi sv. Katarine u Zagrebu slika sv. Juliane, načinjena godine 1831. Ova slika biaše prije u kapeli kod Brezovice, imanja grofa Gjulaja bana, pa je odonuda u ovu crkvu prenešena, izza kako je ovdje ban Gjulaj pokopan.

Staić-Toškov Ivan, slikar, rodio se u Mitrovici, umro još kao mladić u Beču god. 1824. Na akademiji bečkoj, koju je učeći se veoma marljivo polazio, pokazivao je mnogo uma i sposobnosti za slikovanje, bivši nagradjen prvom nagradom za risanje njeke sgrade. Od njega vidio sam u monastiru Gomirju u Hrvatskoj, kod arhimandrita Ilića, sliku Mojsije, kako prima od Boga deset zapovjedi. S traga načinjena je gomila židovah, koji pale žrtvu, na čast krivih bogovah. Ova slika pravljena je godine 1823., dakle jednu godinu prije njegove smrti, te pokazuje, glede sustava, pravilne risarije i živahna duha, koj u njoj diše, koliko je naš narod izgubio sa smrtju toga mladića.

Staj Benko, slikar i pjesnik, nazvan takodjer Staić i Stoić, od porodice starih Stojkovićah, što su oko godine 1440. doselili se u Dubrovnik iz grada Bara. Rodio se u Dubrovniku oko godine 1650., podao se nauku slikarstva jur za mlada lieta. Godine 1669., kad se njegov ujak Antun Primović, biskup od Trebinja, vrati iz Pariza, kamo biaše poslan kao poslanik k Ludoviku XIV., čuvši od njega opisivanje krasotah onoga divnoga grada, dobì volju takodjer posjetiti isti grad, i spremì se doskora na put, sa svojim rodjakom Benkom Primovićem, vlastelinom dubrovačkim. Kroz Italiju, dodjè u Pariz, gdje nastavì svoje nauke veoma dobrim uspjehom, nabavì tu mnogo knjigah i čitavu sbirku najboljih bakrorezah, rezanih polag slikah slavnih slikarah. U povratku posjetì čitavu Italiju, motreći velikom koristju stare sgrade i ostale umotvore klasičkih vremenah. Bavio se po dulje vremena u Rimu, Napulju i u Bolonji, nastavljajući tu svoje nauke. Sljedio je ponajviše slog Karačijev, od kojega je njeke slike i risarije snimio, a i slog starogrčki i starorimski omilì mu na toliko, da je više slikah načinio, koje priliče onim krasnim slikam, što su našaste u Pompeju, i što se sada čuvaju u burbonskom muzeu. Vrativ se u svoje rodno mjesto, stanovao je u jednoj samotnoj kućici izvan grada, baveći se tu slikovanjem i skladanjem pjesamah. U kući Stajevoj u Dubrovniku, čuvahu se još početkom ovoga stoljetja četiri njegove slike, naime dvie podobe višespomenutih Primovićah, Antuna i Benka, zatiem podoba

Petra Franje Staja starijega, i malena, veoma liepa slika, zlobnoga starca, koj podrezuje krila jednomu djetetu (bogu ljubavi), stisnuv ga nogama i lievom rukom. Pravilnost risanja, dražest i kriepkost bojadisanja i umno razdieljenje siene i svjetlosti, odlikuju ovu sliku, i čine, da bi ju čovjek držati mogao za djelo Karačievo.

U crkvi sv. Marije od Kaštela u Dubrovniku, nalazi se njegova oltarna slika svete Bogorodice, na velikom oltaru, ali ovu sliku nije žalibože sasvime dovršio, čemu biaše uzrok nestrpljivost kaludjericah, koje biahu naručile istu sliku, zahtjevajući, da im ju umjetnik predadè onako nedovršenu.

Slavni naš hrvatski pjesnik Ivan Kanavelić iz Korčule, opjevajući kralja Ivana Sobjeskoga, što je oslobodio Beč, umoli tom prilikom Staja, da svojim vještim pernikom nasliká isto oslobodjenje. Tom prilikom načini Kanavelić na istoga slikara talijansku pjesmu, koja ovako počima:

> Stay, che fra i pittori
> Porti in arte immortal pregio sovrano,
> E fai nell' opre tue stupir natura,
> Appresta oggi i colori
> E t' accingi a formar nobil pittura:
> Dalla tua dotta mano
> Tale vogl' io lavoro, che n' esprima
> Meglio il pennello tuo, che la mia rima,

Nije poznato, da li je Staj tu sliku doista načinio, jer do skora zatiem, oko godine 1685., umre još mlad na lietih.

Izvori. Appendini. Notizie istor. crit. sulle Antichità, storia et letteratura de' Ragusei. Ragusa 1803. II. pag. 209. — L' Artista Dalmato. Zara 1855. pag. 29. — Gazzetta di Zara 1844. N. 63. 64.

Stanislavljević Jovan, slikar, rodio se u Novomsadu god. 1816. Kao diete odgojivan bi kod svoga strica Petra Stanislavljevića - Rajića u Pešti, kod kojega ostà do god. 1835. Učio se najprije u peštanskoj školi risanja, zatiem kod slikara Peške-a, kojega je polazio tri godine. Izprva radio je za židove, što po sokacima slike prodavaju, svakojake svete ikone. God. 1836. otidè u Bečej k svomu stricu Miloju, a kasnije u Osjek u Slavoniju k svomu rodjaku Vasiliji Athanasieviću, gdje je slikao tadašnjega podžupana virovitičkoga i njegovu čitavu porodicu. Godine 1837. otidè u Rim, gdje je veoma dobro napredovao. Tu se je družio ponajviše s njekima ruskima slikarima, koji na državni trošak onamo u nauk poslani biahu. Kad godine 1839. sadašnji car Aleksander, kao veliki vojvoda, sa svojim odgojiteljem, slavnim pjesnikom Žukovskim u Rim dodjè, bude naš mladi slikar s inimi ruskimi umjetnici po istom Žukovskom predstavljen Aleksandru. Čuvši ovaj, da je taj slikar po rodu Srbljin, zamoli ga, da mu donese jedno svoje djelo na pogled, te on donese sliku Izbavljenja sv. Petra iz tamnice, što ju je bio načinio polag Rafaela, naumivši ju poslati, iz blagodarnosti, svomu stricu Petru u

Peštu. Aleksandru omili ovo djelo, i on ga kupi za sebe, te naruči tom prilikom kod istoga slikara, da snimi 13 drugih Rafaelovih slikah, što se nalaze na tapetih rimskoga Vatikana, i obeća mu za to djelo 5000 rubaljah. Slikar dovrši sedam slikah, poslavši ih u Petrograd, kad ga stigne huda bolest, od koje umre dne 24. Siečnja 1842. Dvie nedovršene crtice od ovih njegovih snimkah, jednu risanu olovkom, a drugu urešenu bojama, baštinio je njegov stric Petar, sada se nalaze u mojoj sbirci. U Peštu poslao je još prije smrti krasnu sliku rimskoga Pantheona.

Stanković Kornelio, skladatelj narodnih pjesamah i slavensko-crkvene muzike. Rodio se u Budimu dne 21. Kolovoza godine 1831. Otac mu je bio starešina obćine budimske, te je imao dvadeset i dvoje djetce, od koje ostadè na životu samo Kornelio, sa još jednim bratom. Jur u svom djetinstvu pokazivao je mnogo naklonosti k muzici, a k tome je mnogo dopriniela njegova pobožna mati, koja ga je još u koljevci crkvenim pjesmama uspavljivala. Kad je izgubio svoga otca, uzè ga pod svoju zaštitu srbski vlastelin Pavao Ridjički, koj naredi, da se njegovim troškom podučava u Pešti, gdje je dobrim uspjehom i napredkom probavio dvie godine, zatiem povede ga u Beč i preporuči ga tamo slavnim vještacima muzike. Ovdje mu biahu učitelji: u skladanju Sehšer, glasoviti vještak u muzici, a na klaviru podučavao ga je slavno poznati Vilmers.

Naš narod ima blagodariti Stankoviću, što je obratio pozor muzikalnoga svieta na naše milozvučne narodne napjeve, od kojih je više njih na svietlo izdao, pod imenom srbskih narodnih napjevah. Nu još veće zasluge ima za slavensko-crkvenu muziku, oko koje bavi se već više godinah, potaknut na to najviše po srbskom patriarki Josipu Rajačiću, koj ga sa svojim poznatim rodoljubjem velikodušno podupira. Osim patriarke, poticao i podupirao je mladoga umjetnika takodjer ruski arhimandrit Mihalj Raevski, poznati ljubitelj svega, što je slavensko i narodno. God. 1851. pjevali su pred višerečenim patriarkom, u grčkoj kapeli u Beču, crkveno pjenje, što je Stanković po svom načinu sastavio, koje patrijarki na toliko omili, da je isto pjenje u Karlovcih u svojoj patrijaršiji uveo. U Beču sudjelovao je Stanković pri svih skoro slavenskih besjedah, i dao više dobrih koncertah u Beču i u Vojvodini, medju kojimi valja napomenuti posljedni, što ga je dao u Beču ove godine (1860.) na drugi dan uzkrsa, na korist stradajućih Hrvatah.

Od Njegovog Veličanstva cara Franje Josipa, komu je predao svoje narodne pjesme, nagradjen je zlatnom kolajnom, a od visokih licah slavenskih, kao od kneza Danila i ostalih, nagradjen je shodno za svoja djela. Sada namjerava otići u Rusiju, da se upozna s tamošnjim crkvenim pjenjem i narodnim napjevima.

Izvor. Poslanica Stefana Pavlovića.

Statilić Jakov Trogiranin, slavni graditelj, vajar i ljevar kipovah 15. vieka. Rodio se u Trogiru, gradu dalmatinskom, od glasovite porodice Sta-

tilićeh, kojoj pripadaju mnogi učeni ljudi i veliki dostojanstvenici. Ovaj naš umjetnik biaše dosad poznat jedino pod običnim imenom Trogiranina (Traguriensis, Tragurinus, Dalmata de Tragurio, Schiavone de Traù), nu hrvatski naš pjesnik 17. vieka, Ivan Kavanjin, pjevajući o slavnima ljudma našega naroda, zabilježi na sreću i njegovo porodično ime, čim spominjajući ostale Statiliće, o Jakovu ovako pjeva:

Ivan Statil, ki u Rimu
Njegda biaše slavan štiljac; —
G j a k o v, koi u Vacimu
Buduć izuć kipodiljac,
Stavi urieze sve uljudne,
Da su i danas svietu čudne.

Da nije ovieh redakah, nebi ni znali, kojoj porodici pripada taj proslavljeni umjetnik, kao što neznamo od mnogih inih naših umjetnikah njihova porodična imena.

Jakov Statilić spada medju one umne ljudé našega naroda, koji su resili i proslavili družbu i dvor ugarskoga kralja Matijaša Korvina *). Uz ostale Hrvate, rodom iz Hrvatske i Dalmacije, mogo je Jakov jur za rana doći u službu Matijaševu, nu oko koje uprav godine, to nemogu kazati. U trogirskih zapisnicih spominje se istinabog od god. 1467. do 1473. njeki Jakov Trogiranin, sin Flora, graditelj, nu da li je taj Jakov ista osoba s našim Statilićem, o tom neznam šta reći. Svakako je morao jur u svojoj domovini i izvan nje slavno ime steći prije, nego li je došo u službu najvećega mecenata umjetnikah onoga vremena. I doista spominje Averulino, suvremenik Matijaša kralja, u svom djelu: Architectura etc., na jednom mjestu, njekog našinca: „Uno di Schiavonia, il quale era buonissimo scultore“, kojega Bonfinio, prevoditelj djela Averulinova, nazvà: „Traurensis“, a opat Morelli, u svojih bilježkah pridaje: „J a c o b i T r a g u r i e n s i s“. U istom rakopisu Averulina, gdje se govori o toskanskom kneževskom dvoru, kojega je gradilo i uresivalo u ono doba više umjetnikah, spominje se medju ovimi i naš Trogiranin (His marmoribus non modo Principis nostri tituli, sed artificum quoque nomina, qui convenerant, incisa fuerant. Imprimis Donatelli etc. Neque ex Dalmatia, utpote Traguriensis — — defuere statuarii“. Ovaj toskanski grad uresivali i gradili su isti meštri oko godine 1460., dakle je imao naš Jakov po svoj prilici doći iz Florencije u Ugarsku.

---

*) Poznato je, da je kralj Matijaš veoma dobro govorio naš jezik, ili kako njegov suvremenik Marcio Galeoto veli: „jezik bugarski“, a znao je i druge slavenske jezike. („Optime scit Bulgaricam linguam, in qua Turci sua scribunt Diplomata, et bene tenet, namque a sclavina parum distat, — cujus Rex Mathias non est ignarus.“ Galeoti Martii Narniensis. De dictis et factis Mathiae Regis. Caput 28. Kollarii Script. rerum Hung. P. II.)

Poznato je, koliko veličanstvene sgrade podignute su u Budimu, i po drugih mjestih u Ugarskoj, za vrieme kralja Matijaša. Ove sgrade, a osobito svoj kraljevski dvor, dadè kralj nakititi s veličanstvenimi kipovi i drugimi umjetnimi tvorovi, oko kojih radio je ponajviše naš Jakov, u družtvu sa svojim sugradjanom Ivanom Dalmatinom Trogiraninom. Nu dočim se od ovoga drugoga ništa pravo nezna, što je radio u Ugarskoj, pobilježio je Bonfinio, i za njim Istwanfi, njeke prekrasne tvorove prvoga meštra.

Znade se za stalno, da je po naručbini tadašnjega biskupa vackoga, Nikole Bátoria, popravljao Jakov prekrasni dvor u Novomgradu, uresivši ga sa svakojakimi u kamenu izvajanimi nakiti (Istwanfi); nu i dvor kraljevski u Budimu sagradì i uresì on većom stranom, kao što je na trošak rečenoga biskupa Bátoria nadzirao takodjer graditelje i vajare, pri gradjenju i uresivanju biskupova dvora i stolne crkve u Vacimu. Ali najveću slavu stečè s onimi veličanstvenimi kipovi, što ih načini za dvorišta dvora kraljevskoga i za trg sv. Jurja u Budimu. Tri velika kipa, u naravskoj veličini, što stojahu u jednom dvorištu kraljevskoga dvora, padahu svakomu u oči, i vas tadašnji sviet divio se njima. Jedan od ovieh kipovah predstavljao je Matijaša kralja, sa šišakom na glavi, naslonjena na kopje i na štit, sa zamišljenim licem. Drugi kip s desna, predstavljao je Sibinjanin-Janka Vlaha *), otca Matijaševa, slavna junaka svoga vremena. A treći kip s lieva, izobražavao je nesretnog Vladislava, brata kraljeva, sa turobnim licem. Sve tri kipove dovrši Jakov Statilić godine 1469. Po svjedočanstvu suvremenikah, biahu to tvorovi divni, kojim se domaći i inostranci nemogahu dosta načuditi. Za ovimi kipovi, u sredini istoga dvorišta, stojaše bunar, saljeven iz mjeda, a obrubljen mramorom, na kojemu postavi naš Jakov kip oružane Minerve, u naravnoj veličini.

Još znamenitiji tvorovi biahu druga tri kipa, od kojih jedan namiestjen na trgu sv. Jurja pred kraljevskim dvorom, predstavljao je Herkula, a druga dva u drugom dvorištu, pred vratima, Dianu i Apola. Sva tri kipa biahu salivena iz žutoga mjeda, te se iz daleka svietljahu, kao da su iz zlata. To su po svoj prilici oni isti kipovi, o kojima Antun Bonfini ovako pjevà:

Atria cum statuis ductis ex aere, foresque,
Corvini referunt Principis ingenium.
Mathiam partos post tot ex hoste triumphos,
Virtus, aes, marmor, scripta perire vetant.

Ali zla sudba naroda našega nehtjedè, da budu ovi riedki umotvori do naših vremenah sačuvani. Kad su Turci godine 1526. predobili Budim, dadè veliki vezir Ibrahim paša, poturčeni Grk, pokraj drugih dragocienostih, i ova tri kipa natovoriti na brod i odvesti u Carigrad, gdje ih pred svojim

---

*) „Ejus genitor Joannes, quem Itali Blachum nuncupant“ (Istwanfi).

dvorom na hypodromu namjesti. Tu su ih poslanici cara Ferdinanda I., Jerolim Jurišić Zadranin i Kornelio Dupplitius Schepper, još godine 1533. vidjevali, i o tom u svom izvjestju caru javili. (Ibi sunt columnae ex aere, ablatae ex Buda, cum imaginibus.) Ali tursko praznovierstvo nije mirovalo, dok nisu ova tri kipa starih grčkih bogovah skinuta i razbita, pa jur za života svemožnoga vezira Ibrahima, usudio se osmanski pjesnik Fighani, radi istih kipovah, na njega satiru praviti, predbacivajući mu, da podiže krive Bogove, koje je prvi Ibrahim (patriarka Abraham) razorivao. Pjesnik bude istinabog za ovu satiru smrtjom kažnjen, nu i kipovom nebiaše od Turakah sudjen dug život. Sada im neima više traga, i jur u početku 17. vieka jadikovao je Onofrio Panvinio nad razorenjem kipa Herkuleva, krasna umotvora našega Statilića, kojega razbiše Turci, „ovi najveći neprijatelji kipovah i graditeljskih umotvorinah“ (acerrimis hostibus statuarum et totius artis Vitruvianae). Učeni Panvinio nastavlja dalje: „Žalio sam udes njihov, ne toliko s toga, što su ležali na tlu, nego što su iz njih pravili ploče za kaldermu i što su podili š njimi kupališta.“

Što su Turci razbijali u Carigradu, kako da su ono štedili u podjarmljenom gradu budimskom, gdje niesu ostavili ni traga starim umotvorom, ako izuzmeš njekoliko sgradah, što su ih trebali za svoj stan, ili za svoju bogomolju. Ćud naroda neda se zatajiti pod nijednim podnebjem, u nijednoj zgodi, s toga su i Turci, tako dobro u Carigradu, kao i u Budimu, ono isto činili, što su radili i u pretužnih pokrajinah jugoslavenskih, gdje niesu kadikad ostavili kamena na kamenu, kamo li koj umotvor stari.

Osim gorespomenutih sgradah i kipovah, biahu za vrieme kralja Matijaša još drugi umotvori dovršeni, od kojih neznam na koliko pripadaju našemu Jakovu, koliko li njegovomu drugu Ivanu Dalmatinu. Na jednom dvorištu kraljevskoga dvora biaše postavljen kip Sigismunda kralja, osnovatelja sreće Hunjadijeve, koju dadè načiniti ugarski nadvornik Mihalj Ország. Kraj dvorskih vratah biahu ponamiestjeni iz mjeda saliveni kipovi golih muževah, sa šišakom na glavi, a sjekirom i sabljom u ruci. Na njihovom podnožju vidjevahu se izvajana svakojaka oružja. Po zidovih biahu namiestjeni izvajani kipovi ugarskih kraljevah, zatiem zlatne zmije, razni znakovi nebeski, pozlaćene posude nad vatrom itd. U kraljevske sobe vodjahu liestve iz porfira, a pred njimi biahu vrata salivena iz mjeda, urešena svakojakom rezbarijom. U kraljevskih sobah biaše takodjer viditi razne stvari, izvajane iz mramora i salivene iz zlata i mjeda.

Izvori. Bonfinius. Rerum Hung. Decades. Lipsiae 1771. Dec. IV. lib. VII. — Galeoti Martii. De dictis et factis Mathiae R. Cap. 13. 28. — Averulini. Architectura, e materno in linguam latinam conversa per Antonium Bonfinium. Rkps u knjižnici sv. Marka u Mletcih. Clas. VIII. Cod. II. — Jacobi Morelli Bibliotheca Manuscripta graeca et latina. Bassano 1802. T. I. pag. 405. — Nuova Raccolta d' opuscoli di Calogera T. 37. — Della Valle. Lettere Senesi sopra le belle Arti. In Venezia 1782. T. I. pag. 115. — Isthwanfy Nic. Hist. Regni Hungariae. Viennae 1758. Libr. VIII. pag. 83. Libr. XXVIII. pag. 382. — Schier Xistus. De Bibliotheca Budensi §. XII. — Hammer-Purgstal J. Geschichte des osmanischen Reiches. Pesth 1828. B. III. pag. 65. 125. —

Hieronymi de Zara et Cornelii Duppliüi, Relatio Legationis Const. MSC. — Tubero Commentarius de Temporibus suis. Lib. II. §. 5. — Fessler. Geschichte von Ungarn. V. pag. 654. — Bélay. Hist. Litterarum in Hung. Posonii 1797. pag. 99. — Kubinyi und Emerich von Vahot. Ungarn und Siebenbürgen in Bildern. Pesth 1854. B. I. pag. 75. — Tóldy Ferencz. Irodalmi Beszédei. Kiadta Baiza. Pozsonyban 1847. pag. 262.

Stefanuti Petar, vajar, rodio se na Rieci, u primorskoj Hrvatskoj, god. 1820. Otac mu Dominik biaše klesar, a mati mu se zvala Franja Vodica. Učio je najprije na riečkom gimnasiju risanje, a godine 1833. otidè na trošak riečkoga gradskoga poglavarstva u Mletke, na akademiju liepih umjetnostih, gdje je dobio za učitelja Prof. Zandomenega. Tu biaše višekrat nagradjen, a godine 1839. dobì tri prve nagrade za svoje vajarske tvorove, i zajedno sa svojim sugradjanom, slikarom Franjem Kolombom, bakrenu medajlu. U Mletcih ostà 10 godinah i načinì medju ostalima tri muze za principa Gramonta u Bukarestu, te je radio sa svojim učiteljem one kipove i graditeljske nakite, što rese trstjanski Tergesteum. Nakon 10 godinah vratio se u Rieku, gdje i sada živi. Do godine 1850., kad ga tamo posjetih, načinio je za riečku crkvu sv. Vida dva kipa, sv. Emidee i Fortunata, što su na oltaru sv. Josipa. Za crkvu sv. Jelene u Crikvenici, čitav oltar. Za crkvu sv. Lovrenca, jedan spomenik s izvodjenim djelom, sa više kipovah, koje djelo naruči Ignacio Medanić. Za mnoge druge porodice dovršì liepe grobne spomenike, s kojimi ima najviše posla.

Steiner Ferdinand, slikar koruški, rodio se u Celovcu ili u njegovoj bližini. Radio je mnogo za monastir Kloštar (Wiktring) kod Celovca, ali su ove slike većom stranom izgubljene, samo liepa slika sv. Bernarda sačuvana je u crkvi na oltaru kapele. U Trebinju (Treffen) nalazi se u župnoj crkvi njegova oltarna slika Isusa razpetoga na krstu. Koruški slikar i rezbar Fromiler J. T. urezao je na bakru njegove slike sv. Joakima s Anom i malom Marijom, te Bogorodicu, sa spavajućim djetetom.

Stimer Ivan, drvorezar, rodom iz grada Krajne u Krajnskoj, kojega pobliži život nije mi poznat. God. 1783. načini u Bagu, primorskom gradu hrvatskom, za župnu crkvu, veliki oltar iz drva, kojega je godine 1792. Ivan Canko bojama uresio i pozlatio.

Stojan, sin Mihaljev, protomeštar graditeljah, rodio se i živio u Šibeniku početkom 15. vieka. Biaše po svoj prilici jedan izmedju onih meštarah, koji su gradili stolnu crkvu sv. Jakova, prije Jurja Matejevića. U šibeničkih kvadernah našao sam ga zabilježena od god. 1430—1434. ali niesam mogao iznaći, radi kratkog mog bavljenja u Šibeniku, što je radio. Da je imao biti dobar meštar, to svjedoči naslov „Protomagister lapicidarum" t. j. glavar graditeljah, kojim su ga načinili njegovi sugradjani, a to će mnogo reći u ono doba, kad je u Dalmaciji uprav cvala umjetnost graditeljska i vajarska. Čini se, da je bio takodjer čovjek imućan, jer godine 1431. dne 1. Svibnja uzè u svoju službu i u nauk Petra Jarojevića, sina Radojeva

